

ספורי ישורן

על פי

ספורי הסופרים

הכתובים בספרי התלמוד, הבבלי והירושלמי, מדרש ילקוט וזוהר, מסדרים בסדר נכון, ונחלקים בחמשת חלקים וכל חלק לפרקים, מתרגמים עברית מפורש ושום שבל.

הוצאת והכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י היום תשס"ט

לדעות

מודע לבני בינה

אלהים יאזנינו שמענו
אבותינו ספרו לנו
(תהלים ס"ד).

מאת

יצחק מרגליות.

בערלין,

נעדרוקט בייא ויליום זיטטענעלד.
שנת הרל"ז לפ"ק.

Erzählungen Jeschurun's.

Charakterbilder und Sagen

aus dem

Talmud Bawli, Jerusalmi, Midrasch, Jalkot und Sohar.

Gesammelt, bearbeitet und übertragen in's Hebräische

von

Jsaac Margolis.

Berlin.

Im Selbstverlage des Verfassers.

1877.

מ ב ו א

הספורים הקדמונים, אשר לכל עם ועם, היו ליסוד מסד, לכל ספרי דברי הימים, אשר עליהם ירו אבן פנתם. כל ספרי קדם, אם אמנם רבות בשנים, ביתומים נעזבים התחלבו, כי לא נודע מי הולידם, מי הרם ומי הגם, ויהי אפל התולתם, בכל זאת הלא עזרו לכח רב ותושע זרועם למן לבנות עלינו מגדלים נשגבים וארמנות פאר, ועליהם תלואים לתלפזות, הצאצאים והעפיעות, לכל סעיפי דברי הימים, לבונן חקר לדור ראשון. אבן מאסו הבונים, אבן אפל הספורים, היתה לראש פנה:

הספורים האלה, היו כמו כן, לאומנים אמונת אומן, לילדים אשר בכל עם ועם, ללמדם לטיין לבטא בשפתים, ולהניק להם דעת הכונת עמם מרחם אמם. יען כי במרם יפקח הולד את עיניו, ובמרם ידע תעלומות הכמה, הלא על ספורים יתענג, בהם יהגה יומם ולילה. והיו הגונו ושיחו תמיד, שעשועים לבן יקר, בראשית ימי החנוך:

הן אמנם ספרים רבים חוברו בשפתנו הקדושה, לכל פלגות השיר והמליצה, לכל ענפי המדע והתושיה, גם נעתקו בה, גם ספורים וראמנען בדרך אחרון, ואולם בכל זאת הלא נפקד בה עד היום הזה, ספר ספורים לישראל, על הכבט הספורים אשר לכל עם ועם. ולא נמצא עוד בכל גבול ספרות העבריה, ספר נכון לילדי ישראל, להיות בתכלית השלימות כתנאי כל ספרי הספורים אשר לכל עם ועם. יען הגעם כשר לחף יונק, הימצא טעם בייץ? הלא מזון לנייה ומרפא לנפש, ודבר כעתו מה טוב! — קנא קנאל! אנכי זה רבות בשנים, למה יגרע ישראל מיתר העמים? האם יתום ישראל, האם אבות אין לו, מדוע לא ידע לספר גם הוא? מדוע לא ידע ישראל לספר ספורים נעימים, לילדיו מעשה ידיו בקרב? לחבר חבורים, להיות לשעשועים, למודע לבני בינה! והנה בקנאתי הגדולה פניתו אני אל מעוז צור ישראל מעודה. הוא התלמוד אשר ארץ שנער הרה וילדה, וארץ צבי גדלה שעשועיה, האה! יאמר נא ישראל, כי לא אבד עד כה כל המדתו! וסבותי אני את לבי לתור ולבקש בכל ירכתי התלמוד, הבבלי והירושלמי, וכל המדרשים, ומצאתי בחלק האגדה, חלק גדול מן הספורים, יקרים כספירים, נחמדים וכוהורים, הודעים בתלדותיהם, למשפחותיהם לבית אבותיהם, אשר אבותינו בעלי ההגדה ספרו לנו. וראיתי כי כל הספורים הפזורים בתלמוד ומדרשים, יפרדו לחמשה ראשים:

(א) ספורי ימות עולם

ספורים אשר נסדו בעצם וראשונה, להודיע לבאים הקרות בדברי הימים:

(ב) ספורי מלואים למגלת אסתר

והוא תשלום ספורים פרטים, הנוגעים להשלמת הספור, אשר קרה ליהודים בימי מרדכי ואסתר:

(ג) ספורי חרבן בית אלהינו

ספורים מעוררים קנים ותוגה, מה שקרה לאבותינו בימי החרבנות:

(ד) ספורי אנשי השם

ספורים כוללים מדות הכמי ישראל, ענותם צדקם ותום דתם הכמתם ודרכי הליכותיהם בתורה ודרך ארץ:

(ה) מכתמים וספורים שונים

ספורי משל ומכתם, ומהם ספורים אמתיים, לתועלת המליצה והמסר:

כל הספורים האלה, תרגמתי בשפת עברית אחר העיקן היטב בנחלי המפרשים, ועל פי הברעת שכלי, כפי אשר הנני דל. וסדרתי בסדר נכון על פי המשל ההלכות האמורות:

השפה אשר בחרתי לתרגם את הספורים, שונה היא לפי הוכן השתנות הספורים. כי יש ספורים הדרושים לדבר בס, בשפה קלה וברורה, כמדבר פה אל פה, במראה ולא בחדות. ויש ספורים הדרושים, להלבישם מהלצה ועדי עדיים, להמתיק את המשל במליצה, ולפתוח בכבוד וחדות. ועל הקורא הנכון לשום עינו ולבו, לכל הדברים בסגנון הלשון בכל הספורים כי לדוב נבלעו במתק הלשון נעימות ויופי, בכיאורי כתובים רבים ופירושים נחמדים במאמרו החל, יש אשר העירותי עליהם, קצת "במפתח לספורים" ועל הרוב כמכתי על הקורא המבין, ולא העירותי עליהם, מאהבת הקיצור:

התועלויות היוצאות מאספת הספורים האלה, במחברת אחת ובסדר מיוחד, רבות הנה, וכל קורא אשר ימצא כמי עונג נפשי איש איש כפי תכונת רוחו, והמבוא הקטן הזה קצר הוא לפורטן אחת אחת, אבל אמרתי להעיר על איזה מהן, ישמע חכם ויסף לקח ונכון יוסף לקנות בהנה ובהנה, והלא הנה:

(א) הספר הזה, הוא מסילת הלמוד לילדי ישראל, ללמדם השפה

הקדושה, ועל המורה הנאמן לבחור מן הספורים המזכים לעלם, כפי ימיו וכפי שניו וכפי מדרגת חכמתו. כי הספורים יפיקו לו, חכמה, מוסר ודרך ארץ, משלים ומליצות שטונות, דברי חכמים וזיודוחם:

ב) הספורים האלה הרום והגום ראשוני חכמי ישראל, ובמפתח לספורים "נרשם לכל ספור וספור שם בעליו עליו. והספורים האלה בכלל מעידים על מהדרת רוח רז"ל ועל סבלנות (מאלעראנין) של חכמי ישראל, כי לא קפחו שברי כל בריה, כמה מעלות טובות ספרו על הרומאים, אף כי שונאים היו לישראל תכלית שנאה, ובכל זאת הפליגו לספר במדות טובות אשר מצאו בהם. ולא קלקלה אצלם השנאה את השורה. ולמשל יראה הקורא בספורי ימות עולם (ל"ד ל"ז). ורבים דומיהם. הספורים האלה מעידים על ישרת חז"ל, כי אבות נאמנים היו לישראל ולא חשבו שבטנם והגזרו לעמם פשעם בראותם כי חטאו לפעמים נגד המוסר ודרך ארץ, ולא קדמו עניי בני אי בריהם בלחם לאכל ובגד ללבוש, ולמשל יעיין הקורא (שם סי' מ"ג) ורבים דומיהם:

הספורים האלה מהם אמתיים, המסכימים עם החושי והשכל, וכל הזרות אשר באו באגדות, בראשית ההשקפה, נעלמו ונדהו הלאה, על פי תרגומי הברור, יען כי מלאכת התרגום מלאכת שמים היא, וכל הזיודי בה על פי החקם. אשר שם לנו ראש המעתיקים אבן תיבון ז"ל (בהק' לס' חובת הלבבות) הלא ידע, כי ההשתנות מן השפה אל השפה, תוליד מלים חדשים והוראות חדשות בשפה השנית, ולפי השתנות ההוראות תשתנה ממילא כונת הענין, ונעלמו הזרות פתאום, כדרך שראינו בזה הרבה אצל המתרגם השלם האלהי אונקלם הגר עליו השלום ולמשל יעיין הקורא בספורי ראב"ש, ורבים דומיהם. ויש מן הספורים המעידים על עצמם שנכתבו ע"ד משל ומליצה, כמו שהאריכו בזה גדולי המפרשים ז"ל, והמבקר הגדול מהר"ק בס' מורי נבוכי הזמן וגם בספורים ממין הזה, ימצא הקורא הנבון בתרגומי מלה אחת או שתיים או יותר, המורה על ענינו שהוא משל בעלמא ובמפתח לספורים "נרשם עליו בהר"א, חזון או משל או מכתם או רעיון. וכל ספור וספור הבא בקובץ הזה, הלא יצא ממנו למוד מדה טובה במוסר ודרך ארץ, ובמעט שנאספו אל ספרי זה כל ספורי רז"ל שבתלמוד ובמדרשים, המובילים אל מטרת התועלת אשר כוננתי בספרי זה, והלא נדע את אשר כתב החכם המפורסם מהריב"ל בכפרו זרובבל: כי כל זה היה מן השאלות אשר שאל ממנו המלומד הנפלא שר ההשכלה

אמנויל ליפן, ואשר השיב עליהן החכם הנ"ל ברוח איר תקפו, ושם נמצא בין השאלות: ה"ש בתלמוד איזה דבר חכמה, כי כפי הנשמע הוא מלא היות וספורים ומעשיות נגד האמת והחוש והשכל. (ספר הזכונות יד 16 ויארשא תרל"א) על כן לא תחשב לי לנאות להגיד קבל עם, כי היה די בעזרי להרנגם את ספורי חז"ל ברעיון הקרוב לאמת, המגיד הפארתם הבטחם וכניהם לעיני העמים, ובתחלת חז"ל אהפאר גם אנכי, ולא יבחו לי אם אימר: היום גלותי את הרפת מהרפי התלמוד!

ד) גם המבקרים והזקרים בחקרי קדמוניות ימצאו תועלת נאמנה בספורים האלה. הקבוצים בטובין אחד ובסדר נכון וערוך לפניהם, לתועלת דברי הימים ותולדות חכמי ישראל, והלכות בקורת הנאמנה בכלל:

ה) גם תופשי התורה ראי די והושבי שמי, ותענו בקריאת הספורים האלה, וגם המטיפים בעם (פרעדיגער) וגם הדרשנים אשר יורו מוסר לבית יעקב, הלא ימצאו גם הם תועלת רב בספר הזה, יען כי הלא כל ספור וספור, משל נכבד הוא למטה, להמשיך בו לבית שומעיהם לתורה ולתעודה למוסר ולדרך ארץ.

ו) הספורים אשר באו על דרך הובח בעניני האמונה והדת, באו מתורגמים בטוב טעם והשכל, להיות לתשובות נאמנות גם לאלה וכאלה, אשר עמדו עלינו להונות אותנו בכל דור ודור, וכל התשובות נאמרות בנועם ולשון רכה, לא להתגרות ולא להעיר המת, כי אם לבקש האמת והשלום, לקרב את לבות הרחוקים בחבוק ורוע, לבטל את אגודות האגודות, וזהו עמנו ישראל לגוי אחד בארץ:

הספר הזה חברתי בעיר ווילנא והשלמתו תהלה לאל בתשיעי ליהא אלול שנת תרל"ז לפ"ק, ובחוד ד', אשר ובני להביאו פה על מכבשי הדפים בעזרת הוחני זה חדי בעל אהות אבי, הרבני הגנדי המפורסם, מהר נכבד ח"ש מ"ה דוד בערגשטיין נ"י, ובהשתדלות בני גסי האבדך היקר

מרדכי נ"י המכונה **Herrn Max Bernstein.**

בערל"ן, יום ה' ד' שבט (לזכר עלם יהיה לצדק ביום שנפטר בו בשנת תר"א אבי אבי מדר"ם ז"ל) שנת תרל"ז לפ"ק:

יצחק מרגליות.

בן הרב הגאון ר' אליהו בהרב ר' מרדכי בהרב ר' שמואל בהרב ר' מרדכי נ"ן נכד להגאון התו"מ ז"ל.

מפתחות לספורים והערות קצרות.

ספורי ימות עולם.

וישע

2

א. מצקי ארץ. ספור קצר, כולל מאדם הראשון עד אליהו הנביא

(ב"ב קכ"א:) ברייתא . . . . .

ב. איתן האזרחי. ספור אור כשדים, כי הצרסס הכיר את בוראו

(ב"ר פ ל"ח). ר' הייל בן רב אלדא נוספו. וביין מ"ט פכ"ט

לשלישי שהביא בשם ס' הנקרת העבודה הנכטיה על ענין הצרסס

הבינו אמרו זאת הלשון, שגדל בכותה והלק עם הסמון שהאנימו

שהשמש הוא האלילים, והוא ענין עליהם ואמר "שכשגם אינו רק

בכרון ביד ההולב בו, והנולך שם אורו בניה הכלה, והוא הסמיד

לטעון עליהם ימים רבים גם בהיותו בניה כלאו, וכאשר פחד

המלך ביפסוד עליו ממלכתו ושיב בני אדם נאמנוכה, גרשו המלך

לקחה המורה אתר שלקה כל אשר לו. ענה"ד, וע"ש בביאור

הר"ש וזוהי נראה לשפוט על האמת הספור הנבא במדרש הזה,

וענין הכרון אשר לקח ה"א והבן . . . . .

—

ג. יעקב וכניו. כי לא לפני נעשו סדר נשיאת מעחו. (במדבר רבה פ' ב')

5

ד. רבי המה בן חנינא . . . . .

ה. אם הבנים שמחה. עמרת גרם את יוכבד אשה ונשאה שיה בעלם

בתו ומרים (סוטה י"ב. ב"ב ק"כ). רבי יודתה בן זבינא, ורבי המה

בן חנינא, הנא . . . . .

—

ו. ארון הנביאים בהיכל סרעה. חזון ורעיון על הכתוב (ישעי' י"ט)

6

ז. ארון יוסף. בלאת ישראל מנמרים בקם משה את ארון יוסף ולא נאלמו

עד שאמרה לו הרה בה אשר (סוטה י"ב. ד"ר פ' י"א, הוספה פ"ד)

8

ח. ברייתא . . . . .

ט. מקדש ד'. וזן הסדרת השנייה בישראל (זבחים ק"ה: סדר עולם

—

פרק י"ח) ברייתא . . . . .

9

י. אשה טובה אשרי בעלה. ספור נאהו בן פלה ואשתו (במ"ר פ' י"ח) רב.

ט

יא. כי נוע אהרן. ספור נישח אהרן והלונה ישראל (במ"ר פ' י"ט)

10

יב. קמס מדרש . . . . .

יג. חכמת שלמה. גדול חכמתו בטבע בני אדם (במ"ר פ' י"ט) רשב"ג.

—

יד. גבולות עמים. אופן ברייתא והויה היבשה בהן הים, והכל בהשגחה

סרעיה. (שה"ש רבה פסוק אל תראוני, וענין היבש סנהדרין כ"ח:)

—

יז. רבי שמעון בן לקיש, ורבי יצחק . . . . .

—

יח. רבי שמעון בן לקיש, ורבי יצחק . . . . .

—

יט. רבי שמעון בן לקיש, ורבי יצחק . . . . .

—

כ. רבי שמעון בן לקיש, ורבי יצחק . . . . .

—

כא. רבי שמעון בן לקיש, ורבי יצחק . . . . .

—

כב. רבי שמעון בן לקיש, ורבי יצחק . . . . .

—

כג. רבי שמעון בן לקיש, ורבי יצחק . . . . .

—

כד. רבי שמעון בן לקיש, ורבי יצחק . . . . .

—

כה. רבי שמעון בן לקיש, ורבי יצחק . . . . .

—

וישע

- יב. גלגלת היוקים. מלה יהיה לה קבורה ימים רבים, ולבסוף נשרטה
- 11 גבעה (כנהדרין ק"ד.) ר' חייא בן אביוה זקנו של ר' פרידה .
- יג. הסקפה כלליה מראשית היוםם עד ימי רבי מאיר (מ"ב י"ו).
- עורא ד' ה' ו', נחמיה ב' ג' ד', עורא ו' ה' ט', הולין ו'.
- יד. בריש מלך פרס. כולל זמן בית שני, הרבע מאות ועשר שנה (ע"ו ע')
- 14 ר' יוסי ברבי . . . . .
- טו. מלחמת רוסי. (ע"ו ה':) רב דימי . . . . .
-
- טז. ישמעון הצדיק ובניו. (א) חוכה"ג. חיקון סדר ההפלה. (מגלה פ' הקורא)
- (ב) נזירי לרום (ירושלמי נזיר פ"ק, נדרים ט': בנ"ד פ' י')
- (ג) נקמה הכוחים מהם אלכסנדר מוקדון להחריב את הבית, ולזהם
- שמעון הצדיק (יומא ס"ט.). (ד) גביע בן קוסם, חכם גדול בישראל
- [בן הוא בנידרס, ובגמרא גביע בן פסיסא] (סנהדרין ל"א.
- ב"ר פ' ס"ה ומגלת הענייה) (ה) וכוחים של אר"ם עם ישראל לפני
- אלכסנדר (סס.) (ו) נתיח שמעון הצדיק, בנין הבית במלריס
- (יימא ל"ז:).
-
- יז. בית הנסתה באלכסנדריה. הבית הזה בנה אותו יוחנן בן קרח ונחרב
- על ידי אלכסנדר מוקדון (סכה ל"א: מוספתא פ"ד) רבי יהודה.
- והולם צירושלמי פ' החליל איתא: „ומי החריבה ערבינום הרשע“
- [הוא טרכינוס, הנזכר בספורי חורבן סימן י"ג], ועיין מאור עינים
- ח"ק אמרי בינה פ"ב. — . . . . .
- 18
- יח. אלכסנדר מוקדון. (א) מלחמת נשים (ב) מוספתא ק"ז (ב"ר פ' ל"ג,
- ויקרא רבה פ' כ"ו) (סס מדרש, ועיין ירושלמי פ' אלו מליאות. ועיין
- 19 ספר דברי ינווח עולם לידדי הרב החכם ר' קלמן שולמאן כ"י .
- יט. קרבן עולה ויורד. ספור מאגריפס המלך וכסן הגדול אשר בנינו
- 20 (ויקרא רבה פ"ג) ססס מדרש . . . . .
- כ. כבודה בת מלך פנימה. ספור מהאשה קנמיה ושבעה בניה כהנים
- 21 גדולים. (ויק"ר פ' כ', יומא מ"ו. ע"ס). מימרא . . . . .
- כא. טרים בת בילגה. אשר אחס מנשמרתה צילגה המירה דחה (סכה ל"ו:
- האספסא פ"ד) צרייחא . . . . .
- כב. בצל החבמה בצל הבסק. ספור מייכאי המלך ושמעון בן שטח, על
- דבר המורים אשר רבו בנימס (ב"ר פ' ל"א, צרכות מ"ח.)
- 22 [יע"ש צרס"י ובמדרש ודו"ק]. . . . .
- כג. יקרה מפנינים. ספור משמיציה והצטליון עם הכסן הגדול, אשר היה
- בנימס (יומא ע"ה:). . . . .
- כד. פלגות ישראל. (א) קבלה הנטיגוס איס ככה. (ב) קטון הפילוסוף
- (ס"ה ערך הנטיגוס). (ג) גדר החכמה ועצמה. (ד) יהודה הגלילי
- והמורים, (ס"ה צסס פילין היהודי) (ה) חורבן בית הינו (ב"מ פ"ח).

(ז) הלבושים (מוטה כ"ב:) (ז) הפרושים מצלי עולם (סס כ"א).
 (ח) יוחני צה רטיבא המכשפה (סס). (ט) הלוקים. (אדר"נ פ"ט).
 (י) בעלי הרמז (פילון היחודי) (יא) הפרושים בסענה חורבן (ב"ב ס"ג)
 (יב) סבועה לכהן גדול (יומא י"ח:) (יג) כהן גדול לדוקי שנהרג
 בקדש הקדשים ששינה בעבודה הקטורה (יומא י"ט:) (יד) כהן לדוקי
 שרגמזוהו העם בלחצוניהם, ששינה בנסוך המים (סכה מ"ח:)
 טו) הורדוס עבד לינאי המלך הרב נפש, ולטוהו הסנהדרים שלא
 כמשפט ולדעהו לדוקים היו, כמו שכתבתי להדיא, וכן נראה מן
 הס"ס (סנהדרין י"ח, וע' מהרש"א שם בשם היוסופון) (טז) תקנה
 לדורות, מלך ישראל לא דן ולא דניס אותו. (סס) (יז) חליעור בן
 פועירא ראש הלוקים השיא את ינאי והרג את חכמי ישראל,
 [והנה כל בעל שכל ישר יודה כי מה שנאמר בגמ' "ויבוקש הדבר
 ולא נמלא" היה מאימה המלך, כמו שכתבתי להדיא, כי הסנהדרים
 האלה לדוקים היו, וזה מסכים עם ספורי אפוקריסים, לא כדעה
 החכם ר' שלמה פריינקל, בככזי יחזק מחברה כ"ג לד 27 ע"ש].
 (קדושין ס"ז.) (יח) בני הקרא (מב"ח פ"ב). (יט) ספר גיורות
 (סס פ"ד) . . . . .

28 כה. בנות ישראל במחולות. (א) קבלת הלחום הראשונים והשניים (סדר

עולם, רשב"ם ב"ב קכ"ה. רש"י העניח ל'. ע"פ השמועה). רבי
 יוסי. (ב) צע"ו צאב הוחרו שבטים לבא זה צוה (סס) רב יהודה
 אמר שמואל. (ג) וכלו מתי מדבר (מדרש איכה, ב"ב העניח סס)
 ר' נוי, רב דומי בר יוסף אמר רב נחמן. רבה בר בר חנה אמר
 ר' יוחנן (ד) ובא הדבור למשה (סס) אמר מר. (ה) והיחה ירושה
 פלטה לבנימין (סס) רבב"ה אר"י, רב יוסף אמר רב נחמן. (ו)
 והעביר הושע בן אלה את השומרים אשר העמיד ירבעם (סדר עולם
 ב"ב העניח סס) עולא. (ז) ופסקו לכרות עליה לנערכה (סס) רבה
 ורב יוסף. (ח) בחורי ישראל, באו לראות במחולות (סס) חנא .

36 כו. מלך אהב צדקה. ספור מן מונצו בן הילגי (ב"ב י"א). זרייחא. .

38 כז. הורדוס. (א) קשרו על ינאי (ב"ב ג':) סהס גמרא. (ב) הרג את כל
 הסופרים והשחיר את צבא בן צוטא צחיים ועור את עיניו (סס).
 (ג) צבא בן צוטי היה מחלמדי שמיא ואחו בשעת הלל (ב"ב כ"א וע"ב)

39 זרייחא. (ד) צנין ביהמ"ק. (ב"ב ד'). . . . .

41 כח. בוני בן גוריון. חפלתו על הגסס (תעניס י"ט: כ'). זרייחא . . . . .
 כט. גונבי עלי ושלמאי הנתוצתי. שחי משפחות נודעות להלה בישראל
 כי הערו נפסס לכבוד המקדש (תעניח כ"ה. כ"ח) משנה וזרייחא.

42 ל. מנהג בני רומא. חג לבני רומא אהה לשנעיס שנה [ע"פ פירוש ר"ח בחוס']
 (ע"ז י"א:) רב יהודה אמר שמואל . . . . .

יישע

לא. סקדש ד' כוננו ירדך. ספור נפלה חכלי המקדש (ערכין י':

44 חוספתא פ"ד) ברייתא ורשב"ג . . . . .

לב. על דבר הנשיאות בישראל. (א) מחלקת ר"מ ור' נתן עם הנשיא

רשב"ג (הריוח י"ג) (ב) ר"י הנשיא וכנוו (כחובות ק"ג:) (ג) בני

ר' חייא (סנהדרין ל"ח) ברייתא. ועין סנהדרין ח"ב. בני אחס

מולא מלחמה של חורה בני שיש בירו חבילות של משנה קרי רב

יוסף וכו' ועין רש"י סס ודו"ק בדבריו וחראה כי גס רש"י אחו

בשעת רב יוסף להלכה פסוקה . . . . .

לג. סמיכת זקנים. שהיחה גזירה על הסמיכה, ור' יהודה בן בנא מסר

40 כפשו וסמך חמשה זקנים. (סנהדרין י"ד.) רב יהודה אמר רב .

לד. לאלהים מגני ארץ. ספור נכבד, שמכר שר גדול אחד ברומי, אח

כפשו, להליל במוהו אה כל היסודים (דברים רבה פ' ב'), סחס

51 מדרש: . . . . .

לה. גלויות הסנהדרים. (א) מוסנות הסנהדרים (ר"ה ל"א:) ר' יוחק.

58 (ב) מוטב חכמי ישראל (סנהדרין ל"ב:) ברייתא: . . . . .

לו. כפר סבני במצרים. (א) גדורים היו מעריות, רב מנימוי בן חלקיה.

(ב) מאמניים בהשגחה הבורא. רב חלקיה בן טוביה. (ג) בקיאים

בחכמה הטבע, רב הונא בן חייא ד' לא התאבלו על מורבן

ירושלים, אבי ורב יוסף. (גיטין כ"ו): . . . . .

לז. קטיעא בן שלום. הליל אח ישראל מאבדון במוח, ותיס בימי ר'

עקיבא (ע"ז ו'): ברייתא וסחס ס"ס: . . . . .

לח. יוסי משיחא ויקום איש צדקה. שתיס חוטאים היו ועשו חסובס

(ב"ר פ' ס"ה) סחס מדרש. והנה רבות יש לחקור על יוסי משיחא

מי היה? והנה בספר מלחמות היסודים ספר ו' פ"ח נמלא כחוב,

כי יושע הכהן בן טהיבוע הביא לעיטום שתי מנורות; זהב בו

ע"ס, וזה קסה לאמר, כי כיונו בעלי המדרש ליוסף משוח מלחמה

אף כי סופר עליו בספר מלחמות היסודים, כי רביס הולילו עליו

דבה וכי גס נכאש ריחו בישראל, ויש לעיין. ועוד אמרתי להעיר,

כי יקום איס לרדה, במדרש אחסא „לרדוח" ובילקוט חורה רמו

56 קע"ו חי „לרדוח" ע"כ הגסחי „לרדה" שכולאי היה הוא ודורו

וועיר אחס. (ועין ספר מנה"ז ב"ד 58 וספר כככי ילחק לז 27).

לפ. רבי יהושע בן חנניה. בימיו נתן המלך רשיון לבנין בית המקדש, ובעל

57 בשמחה הטוחים (ב"ר פ' ס"ד) סחס מדרש. (תנא דב"א): . . . . .

מ. עקילס הגר. (א) זא בדברים היסודים (סמו"ר פ' ל') (ב) חרגס הסורה

ויגיה (ס' אור להחיכה, ודעה סרב הסחס סרמ"ד שאין זה אונקלס

58 הגר) סחס מדרש: . . . . .

אבא. אונקלס הגר. זא בדריה היסודים וסרגס אה הסורה ארמיה (סחחומא

- פ' נוספתים אוח ה', מגלה ג'. ע"ז יו"ד) סהס מדרש וברייתות. ועיין בכל המקומות היעב, ויש להעיר כי מן המדרשים אין להוכיח חמתה החקירה בקדמוניות אס שנים היו עקילס ואונקלוס, ולמי משניהם יתהשו הספורים (אוח מ' ואוח מ"ה), ועל החוקר בדברי הימים להבדיל צייכס: . . . . .
- טב **דיקליטינום** רועה הזירס היה צטצריה ונחעלה מחד עד כי ישע על כסא רומא בימי רבי יהודה הנשיא, ונקס להשנויד אח היהודים, כי חפץ לקחה נקמהו מהס, כי הכעיסוהו ילדי ישראל בילדותו, וד' הילל אח ישראל ע"י נס (צ"ר פ' ס"ג) סהס מדרש: 61
- טז. **רבי אלעזר בן שמוע**. קנקול בני עמו בארמות המוכר, לקחו וטוב לבבו, והשר ע"י לקחו נשע ישראל (קהלת רבה פ' שלח), סהס מדרש: 63
- טז. **בן קפרא**. בימיו נטבו יהודים רבים והלילס בן קפרא ע"י לקחו וטוב לבבו (סס): 65
- טז. **מאמיני השניים**. וכוח הלדוקים עם ר"י הנשיא (הולין פ"ז), (יכ"ו) שערתו בנפשו כי החזיקו ברומאים בידו הלדוקים, שאלמלא בן לא היה הנשיא מלעער כל כך) ברייתא. . . . .
- טז: **אנטונינוס והנשיא**. יוספר כי שאל הנמך המיד עליה מן הנשיא, והמלך למד חורה מפי הנשיא (צ"ר פ' ס"ז ע"ז י"י) סהס מדרש וברייתא. 67
- טז. **מקרים שונים**. א) התרפים (הנהומא פ' וילא אוח י"ג) סהס מדרש. ב) חגי אדס"ר והעמים ההריו (ע"ז ח': י"ג י"ד) ברייתא ג) מדבר כוז (הנהומא בשלה אוח י"ח) ס"מ. ד) לל מוח (סס) ה) מרוטה (סס): 68

ספורי מלואים למגלת אסתר.

- א. **כסא שלמה**. מלכות הכסא, והיה ביד נבוכדנאצר, אלכסנדר מוקדון, שישק מלך מצרים וזרש הפרסי (חרבוס שני) 73
- ב. **המן צורר היהודים**, חזיון על כח הדבה ולשון הרע, ההופך מלוק למר וכו' (מדרש מגלה אסתר ות"ס) סהס מדרש 75
- ג. **מרדכי היהודי**. כי השיב רבים מעון, ועל ידו עשו ישראל חסובה (סס). 78
- ד. **יששן המשחית**. א) רעיון על אוררו ישראל, כי כל האוחס רק להחשיא אח ישראל, ולהורידם על ידי זה לכאך שחם, ב) גדולה זכוח אכוח אכל רק ע"י החסובה, ג) גדולה הפלה לדוקים בחייהם יותר מבמתתס. (סס). 79
- ה. **חילום מרדכי**. כחוב צלשון המדרש ממש (מדרש סס), הלום (ח"ט) 81
- ו. **הפלת מרדכי ואסתר**. (מדרש ות"ס שס) 82
- ז. **אבל וחפוי ראש**. באבוד רשעים רנה (סס). 83

ספורי חרבן בית אלהינו.

- 87 א. **אומללה יולדת השבעה.** מלאכה נשבעה על קריה ירושלים כחורבנה.
- ב. **הזות קשה.** רעיון מלולי וליזר חורבן הבית, אשר הזה ירמיכו הנביא (פתיחה חיכה רבתי) רבי יוחנן: . . . . .
- 88 ג. **הזות בוכים.** הוויין נשגב המפורר חובה על חורבן הבית (שם) רבי שמואל בן נחמין . . . . .
- 89 ד. **רמים כרמים ננעו.** ספור מוכווהרלהן רב טבחים, כי הרב רבנות אלפי ישראל על דם זכרים הנביא, ואח"כ בא בבניה היהודים (פתיחה חיכה רבתי, ביעין ל"ו) (שם וכן סופר בגמ' על נידון קיסר שנא בבניה היהודים וממנו ילא ר' מאיר: . . . . .)
- 92 ה. **הריסות ירושלים.** א) מזור ירושלים ע"י אספסיוס, ב) הפירויים או הכריונים ואנא סיקרה בן בעיה עמד בראשם. ג) רבן יוחנן בן זכאי נשפט לפניהם ויאל זכאי בהשפטו (ואולי נקרה בן זכאי בגלל זה, כמו שהעיר כעין זה בגאון רש"י בנמה מקומות) ד) רביז' ילא מן העיר בערמה, בעורה בן בעיה. ה) נבואה ריב"ז, (ועיין מה שהעירוסי בפנים) ו) רופאי הרומאים רפאו את ר' לזוק, והוא למד הוהם חכמת הסשבון והמשקלות. ז) סגור דוכוס ערבי, הפיחו אספסיוס ע"י קללה ריב"ז. ח) שלם אלוים משבוי ירושלים בהורים ונחלוח נטבעו במים וימותו על קדוש השם. (יודרש חיכה פסוק היו צריה, ופסוק על אלה ועל פי ש"ס ביעין ל"ו): . . . . .
- 93 ו. **בני צדוק הכהן.** (מדרש חיכה פסוק על חלה) ובסדר קטוח שלנו, נאמר זה על בני רבי ישמעאל כהן גדול, והוא ע"פ במרא שלנו (ביעין ל"ח). בשם רב יהודה אמר רב, ויש להעיר כי בעלי חוקרי קדמוניות הגדולים, כמו הגאון ס"ר ז"ל והגאון רש"י ז"ל, נהנו היתרון לירושלמי והמדרשים על החלמוד, בדברים המוגעים לספורים וקורות דברי סימיו: . . . . .
- 97 ז. **רואג בן יוסף.** ספור נורה ששחטו אמו ואכלהו (יומא ל"ח): רבינא (מדרש חיכה פסוק על אלה), וביוביסון לרומיים ספר שפי פ"ג חוח ד' סופר כזה על אשה אהם בעבר הירדה, נורים בה אליעזר מכפר ביה הילוב, ואולי היא היא: . . . . .
- 99 ח. **הרכה והענוגה.** א) מרים בה צייסוס הכניסה חרקבי דלקרי לינאי המלך ומינה ליושע בן במלא לכהן גדול (יבמות ס"ח: יומא ר"ח) רב אסי. (ואין זה ינאי כהן גדול הנוכר בקידושין ס"ו. חוס' סס, ועיין ספר מאור עינים, חלק אמרי צינה, פרק כ"א שדחה לחנם דברי רז"ל, וכבר הכה על קדקתו החכם ר' שלמה פריינקל, בס' ככני ינחק מחברה כ"ג דל 31 ע"ש: ב) יושע בן במלא חיקן בחי ספר בישראל (צ"צ כ"ח.) (ועיין חוס' סס ד"ה זכור שכתבו,

י"ט

- כ"י לדיק גדול היה, אלא סהיו צדורו גדולים וחשובים ממנו, ואולי
 כיוזו למה שסופר ביוסיפון לרומיים, כי ענני גדול היה נמנו.
 (ג) יוסע נהרג בהרצ האדומים (מלהמוח היהודים ספר ד'
 פרק ז' ח') (ד) מרים נסחבה בזנבת הסוסים מירושלים עד לוד
 (מדרש איכה סס): ואליעזר בן לזוק נשא עליה קינה. ובגמ'
 100 סופר, שאכלה גרוגרת דרבי לזוק, או מהה ברעב: . . . . .
 ט. היפה בנשים בעקבי הצאן. קינה על מרים בה נקדימון (מדרש סס)
 101 ובגמ' (כחובת ס"ו): נאמר כי קוץ עליה ריב"ז: . . . . .
 י. מרים בת בייחוס נחתום. נשבת ונפדהה בעכו, והלדיקה עליה אח
 — הדין (מדרש סס) . . . . .
 יא. יולדת השבעה. ספור נורא ממרים בה נחתום (ואולי היא היה בה
 בייחוס נחתום) מה שקרה לה ולשבעה בניה, ואולם יש כאן מן
 ההגזמה קצת, בדברי בנה השביעי, אבל בא על דרך המליצה
 102 להרבות חובה ואבל, כדרך הספדנים: . . . . .
 יב. יונה פותח. ספור מאגדריאנוס אשר עשה כלה ביהודים (מדרש פסוק
 104 על אלה): . . . . .
 יג. טרכינוס צורך ישראל. מה שסבלו היהודים על הדליקס נר הנכה
 105 (סס ומקדש אסחר) ולד"ק הוא טארקוויניוס: . . . . .
 יד. שיפוס. גזל רעהו אשר עשה ליהודים, וכפירחו באלהי ישראל, וענשו
 בסיחוס (ביעין ל"ו: ויקרה רבה פ' כ"ב), וכבר ידוע, כי ע"ד עיטוס
 יש מחלוקת גדולה בין חכמי ישראל ובין חכמי או"ה, כי הראשונים
 מגדילים רעהו עד לשמים והשניים מגדילים טוב לבו עד מאד
 106 ואולי עשה השובה באחרית ימיו, ואלה ואלה דבריהם אמנה: . . . . .
 טו. קמצא ובן קמצא. (א) עונות ירושלים, במאכל ובמשהה ר' אבהו. (ב)
 הבחולות היו לזנות. ר' יחזק דבי ר' אמני. (ג) אנשי שהן היו
 וככלו פיהם. ר' יהודה אמר רב. (שנה ס"ב:). (ד) הלול שנה.
 אביו. (ה) בטול ק"ש שחרית וערבית. ר' אבהו. (ו) בטול סימוקוס
 של בית רבן. רב המנוח. (ז) שלא היה להם בושח פנים, עולא.
 (ח) בטול חוכמה, רב עמרם בן ר"ש בר אבא, א"ר חנינא (ט) בזוי
 ח"ח. רב יהודה. י' פסיקת אנשי אמנה. רבא (שנה קי"ט:)
 (יא) דבה בן קמלא ועמות ר' זכריה בן אבוקלס (מדרש איכה פסוק
 בני ליון ביעין פ' הטוקין). ועל הקורא הישר להבחון כי הספור
 הזה מורכב מן המדרש והש"ס יחד, ובכל מקום שיש ליישב דברי
 חז"ל, לכל יהיו סותרים אחדדי, בזדאי עוז ויפה הוא (וכן עשיהי
 בכמה מקומות בספרי זה), ודע כי לדעת החכם יאסע (ס' תולדות
 היהודים ספר ז' הערה י"ד) זה האיש זכריה בן אבוקלס, הוא
 הוא זכריה בן פאלעק הנזכר בס' מלהמוח היהודים (ספר ז' פ' ז')

- וישע
- 108 וכן נראה מדעת ר"ל, שלא נוחו ממנו, ועיין מה שהעיר ע"ז, יודיו הרב החכם מהר"ק כ"י (שם ל' 69): . . . . .
- 110 צפנת בת פניאל בהן גדול. פסוק מעורר חובה מה שקרה לה (ביטוי "כ"ח). ריש לקיש: . . . . .
- 111 בני ציון היקרים. חולדה ישמעאל בן אלישע כה"ג (חוספחה הוריוה פ"ב, ביטוי "ח"ח: ברייתה מדרש פסוק בני ליון): . . . . .
- 112 היום הוא. חמשה דברים אירעו את אבותינו ב"ו בחמון: א) נשחברו הלחוח (משנה העניח כ"ו). ב) חמשה העמיד פני ללמיה בביבל, רבה. (שם כ"ה: ג) הוצקו העיר בשניה. רבא בשם ברייתא ד) בטל החמיר, קבלה. ה) שרף אפוסטמוס את החורה, קבלה (עיין רב"ז טור ה"ח סי' תקנ"ט): . . . . .
- 114 בלילה הוא. א) בליל ט' באב זכו אבותינו במדבר בכיה של חנם, ונזר בו בכיה לזרחה (סוטה ל"ה). רבה אמר ר' יוחנן, ג) ה' דברים אירעו לאבותינו בט' באב (העניח כ"ו). משנה. ג) עורוטרופוס חרש את הסיכל, ובו זיוס נגורה מיחה על ר"ג והלילו בגמון אחד בנחוחו (שם כ"ט). ברייתא. ד) פרחי כהונה נשרפו יחד עם מקדש ד' (שם) ברייתא . . . . .
- 112 הריסות ביתר. בן כוזבא, ור' אלעזר הנודעו (מדרש איכה פסוק בלע ד', ועיין היטב פ' הניזקין), ובגמ' הפליגו לספר כי צננה קלה "השקא דרייסק" חרבה ביתר: . . . . .
- 114 על מות רבי עקיבא. (חנחומא פ' חבא חוה ב', ברכות ס"ח): . . . . .
- 114 סוד חכמי ישראל. הריבג רבי חיינה בן חרדיון (ע"ז ט"ו). ברייתא, ועל הקורא הישר להבנותן היטב בלחוח הספור הזה ובבנותן לשון, כי כחבחו אחר העיון היטב בגמ' על דבר הוכוח, שהיה בין ר"י בן קיסמא ובין ר"ח בן חרדיון, ונזה הסירוהו טענה המשמשים, אשר מן הגמ' הזה השחששו יותר לבעל חלילה תלמוד חורה מיישראל, ודו"ק היטב: . . . . .
- 115 חדש ימינו כקדם. א) קורות ישראל ושלשה הקבלה, ללחוח ישראל ונלחוח החורה, (ספר חורה מן השמים להחכם יס"ד). ב) השנעוה שהשביע הקב"ה את ישראל (שה"ש רבה פסוק השנעוה). ג) נמחה ר' עקיבא, (סוף מסכת מכות וסוף מדרש איכה) ד) חזיון לרבי יוסי (ברכות ג'). ע"פ ביאור בעל הכותב בע"י. ה) נבואת מרע"ה בפרשה האזינו (רמב"ן שם): . . . . .
- 118 תשלום לימות עולם. [מפרק זה עד סוף החלק הזה בלא ספורים הנובעים יותר לחלק ספורי ימות עולם], א) ד' נוחות נחה עזרה

- ישיע
- 122 (פסחים כ"ו.) זרייתא, (ב) כה"ג שבצית שני, לא הוליאו שחח (יומא ע"ו) ר' יוחנן: . . . . .
- כה. **טיגון לשמחה.** (א) גזירה על ישראל זייני יהודה בן שמוע (ר"ה י"ט מגלה הענייח) זרייתא (ב) גזירה זייני ר' רחובן בן אלתרובלי (מעילה י"ז.) זרייתא. (ג) אלישע בעל כנפים (קב"ח מ"ט, ק"ל)
- 123 ר' ינאי: . . . . .
- כו. **בהולד רבי יהודה הנשיא בטלה גזירת המילה.** האגדריאטוס אזי אנטוניוס גזר על המילה, ובעל זה הגזירה זיוס שמועל גזר רבינו הקדוש (חוב' ע"ז דף יו"ד: ד"ה אמר, מביא כל זה בשם מדרש ובספר תולדות רבי, כחז שאלוי הוא מדרש כוכן, והולס בספר מטרה המאור נר ג' פ"ב, כלל א' ח"ב, מביא זה כל הספור בשם "הטו רבנין" וזולאי מלא הרב ז"ל כל זה בזרייתא קדוניה, ומספרו העהקתי זה הספור הל): . . . . .
- 125 **גזירת חבטי ישראל.** (א) חז"ל החקיני זונטיסה לבעל זה הלוקוסם מישראל (סוטה כ"ד), וזוה ראינו גודל חכונה רוחם בכל ענין טוב - הטובע להטבח מלכ החב"י (ב) גזרו על חכמה יומיח (ב"ק פ"ג.)
- 128 (ג) ספור נכבד זרייתא ור"י על דבר החסד והלדקה (אדר"כ פ' ד):
- 129 **מגלת תענית.** (ספר כל בו אות ס"ג): . . . . .
- כח. **מגלת יוחסיס.** (א) הלל הזקן וכו' (ב"ר פ' ל"ח) ר' לוי מלא מגלה יוחסין זירושליס, ושם אמרו: "ננונו ואמרו הלל נושל ניי? כו", לשון הזה מורה, כי קמו אז בישראל חבורות חוקרי קדונויות לחבר ששרי יחס ודה"י לישראל, והולך ונוספר עד שבא ר' לוי והצר ספר זוה מן המגלה אשר מלא זירושליס. ועיין ס' ככזי יחק מחברה כ"ג זר 31 שהגיה הר"ש פריינקל זימדרש: "ננונו וגמרו הלל משלמית" והיא זה זרבבל הנזכרת בדה"י, ולפי"ז אחי שפיר מ"ש זימדרש (ב"ר פ' ל"ג), מאמר רבי על רב הונא ריש גלותא: "הוא מן דוכריא דיהודה ואלה מנוקבייהא" ודפס"ח. משפחה זיח ילאה, כחז ר"ש הנ"ל, שכונחם על מנחם חברו של הלל שאמרו עליו (חגיגה ט"ו) וילא מנחם וילאו עמו שמיים זוגות חלמדיס, וחילנה השערה רחוקה. משפחה יחו מן לפורק, הגיה הנ"ל זיח זרופין מן יהו, — ויש להעיר כי זימדרש הזה אמרו כלזה שזוע מן כלב, וזגמ' גיעין פ' המקין אמרו שכל הכנס לביתו כשהוא רעב ככלב כו', ונראה כי זגמ' נאמר זה רק על דרך אסמכתא לזכר כמו שכח להדיח הרב בעל מוסף ערוך בשם זעריה זדרשו זימגלה ע"ש שזשבה זיזיבורה של הר, וזאלמה נקראח קן ע"ש זיזיבוריס (עיין לקמן סי' ל"ד). (ב) שזעין בן עזאי מלא מגלה יוחסין זירושליס (זיננוח מ"ט: (ג) ספר יוחסיס, היה זיד

דייט

- ר' יהודה ולמדו לר' שמלאי ואח"כ נגנו (פסחים ס"ב:) רב יהודה
 אמר רב, ובמק"א הארכתי בזה 130
- ל. חזקיהו מלך יהודה. (פסחים נ"ו.) ע"ס ברמב"ם 131
- ל"א. היחש. א) הקורה ובדיקה עליונה על יחוסו בכל בימי רבי (קידושין ע"א.).
 ב) בימי ר' פנחס, ג) משפחה בית לריפא (ערוך פ"ה מ"ז) . . . . . —
- ל"ב. תלמי הטלך. הרבוס החורה ליוניא (מגלה ט'). מכלהא פ' זא פ' י"ד,
 ירושלמי פ"ק דמגלה), והנה בעל מאור עינים האריך בזה בספר
 הדרה זקנים ובהלך חייבי בינה פ"ז, אבל המגקרים האחרונים,
 132 . . . . . פסקו בכל הודאות של בעל האדומי . . . . .
- ל"ג. שמעון וישמעאל להרב. (לקוט סורה רמז ש"ט) . . . . . —
- ל"ד. קראו בשמותם עלי אדמות. (מדרש חהלים פסוק האויב, ועיין ילקוט
 חהלים רמז שס"ח, ועיין צ"ס' מאור עינים חלק אמרי בינה פ' י"ז
 בסופו, ועיין ריש מגלה למה נקרא שמה עזריה, ועיין מוסף ערוך
 ערך עזריה) . . . . . —
- ל"ה. זקני הנגב. (מסכת חמיר פ' לא היו כופתין), עיין ע"ז' דרוש ארוך
 134 . . . . . צ"ס' מאור עינים הא"צ פרק י"ד . . . . .

ספורי אנשי השם.

אות אלה.

- א. אבא חלקיה. לומר נכבד מהי החסיד הזה, כי היה סביר יום, ולא
 עשה חורמו קרדוס לחפור בזה, וחכמי ישראל ידעו להקירו
 139 . . . . . (חגיגה כ"ג. וע"ז) סהם במרא . . . . .
- ב. רבי אבהו. א) עשיר היה וקרוב למלכות (סנהדרין י"ד.), יפה תואר
 היה (ב"מ פ"ד.) ענוח ר' אבא איש עכו (סוטה מ'), בקי היה
 באגדה. (סס.) ב) היה לו וכוחים עם המינים. והגיל אח רב
 ספרא מירס (ע"ז ל'). ג) לפני מותו התחרע על שחך עלמו מן
 הדין, (תנחומא משפטים אות ז'), ובתנחומא שלנו גרים רב אחי
 ובמנחה המאור סי' רכ"ח גרים ר' אבהו. ד) משפטו על החלומות,
 140 ידוע כבר בשם ר' מאיר. (עיין ספורי ימות עולם סי' ל"ב) . . . . .
- ג. ר' אבא. יוספר ומנו גודל לדקחו, (כחוצות ס"ג) סהם במרא 144
- ד. אבא יוסי איש ציתור. חידה (ויקרא רבה פ' כ"ד) ר' זכריה בשם
 ר' סימון, ופתרונה, החורה נושלה למים, והחכם הוא שר העין,
 — והאיש אשר בא לנלא את מקומו היה רוח מחבל . . . . .
- ה. רב אדא בן מתנה. שוקד בלמודים היה (עירובין כ"ב:) רבא 145
- ו. רבי אליעזר. א) לעתו על החלומות (מדרש איכה פסוק רבתי)
 ב) הסיפרים והבריונים. ג) נרדף מאחיו ובית אביו. ד) בא

- לביה הספר של ריב"ז. (ה) אביו חסך להעצירו מנחלתו, ר"ח דרש
 לרשו הרשון (אדר"ג פ"ר ב"ר פ' מ"ב). (ו) נולד החורה, בקורה
 ובנייה (שם י"ב: ל': קל"ח: אדר"ג פ"ה מדרש קהל פ' מה יחרו) (ז)
 מחלוקת ב"ש וב"ה (עירובין י"ג) ברייתא. רב יהודה אמר רב.
 (ז) חכמה ר"ח (אבנה פ"ב אדר"ג). מוחיו הטובות (מוה"מ סי' ל"ח).
 מוסרו לעוזי חרה (בינה ט"ו) ברייתא. הרד לכבוד הנשיא
 (קידושין ל"ב) ברייתא. אימא שלום אשה, גם חכמי הבוים נחמו
 כבוד לשמו (יומא ס"ו: מדרש), (ח) חנור עכנאי (ב"מ ל"ט:),
 הבלל בין מופס הפרסומי כמו גלוי הר סיני, ובין שאר מופסים
 כנאויים (רמב"ם ז"ל) המדע ומרומז בחוס' ב"מ כ"ט: ד"ה לא
 בשמים, ובדרושים שלי הארכתי בזה). (ט) ברבואה, מח ר"ג
 (ב"מ כ"ט: י') מחלחו (סנהדרין ק"ח). ר' עקיבא שמוח (עיין
 ספורי סורגן פרק כ"ג) רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן.
 (יב) ארחת היים (ברכות כ"ח: יג) יום מוחו (אדר"ג פ' ר"ה).
 ז. ר' אלעזר בן חרסום. לא נהנה מעשרו (יומא ל"ה) ברייתא. 157
 ח. ר' אלעזר בן סדת. רלוף מוסר, שלא יחאון האדם על גורלו בעוה"ג,
 ולא יעבור ע"מ לקבל פרס (העניית כ"ה). . . . .
 ט. ר' אלעזר. יורה כי אין רעה מוחלטת בעולם (ב"ר פ"י ברכות ס"ב:)
 סהם ש"ס ומדרש. . . . .
 י. ר' אלעזר איש ברתחא. גודל לרקות פורונו (העניית כ"ד). סהם גמרא.
 יא. ראב"ש. א) זכוחו למודיו זביח הספר, במגדל בדור (העניית כ')
 ב) התנשא לפרהגונה (ב"מ פ"ג: ג) קבל יסורים (שם פ"ה)
 ד) מח ונחנט, (ה) נקבר אחר כ"ב שנה (ו) ר' יוסי בנו (שם פ"ה). 153
 יב. אטימר. זהיר היה משחד דברים (כחובות ק"ה). . . . .

אות בית.

- א. בנימין הצדיק. החיה חשה ושבעה זנים, ונוסף לו כ"ב שנה על שותיו.
 (ב"ב י"א. אדר"ג פ"ג), ובשנת חרי"ח זכיתי לשמוע מפי הבאון
 האדיר ר' יוסף מסלזק בזוילאזין, טעם למנין כ"ב השנים, כי
 עולים לימי הנקס ועבור של האשה וז' זנים, שם כ"ב שנה. 164
 ב. ר' בנאה. א) מנין בחדות. (ב) חכמתו. (ג) התנשא להיות משרי המלך
 (ב"ב כ"ח). . . . .
 ג. בבא בן בוטי. ענוחו וחוס רוחו (גריס ס"ו). 166
 ד. רב ברוקא איש חוזא. ספור נכבד לעורר את האדם לבל ישפוט את
 בני האדם למראה עיניו (העניית כ"ב, מוה"מ סי' רל"ו). 167
 ה. ברורה. א) חכונה לזכה הטורה, (ברכות י'). (ב) דבריה עם ריה"ג,
 (עירובין י"ג:). (ג) מוכרה לחלמיד אחד (שם ל"ד). (ד) נשים
 דעתן קלה (רש"י ע"ז י"ח. ד"ה והיבא דאורי') 168

אות נימל.

- 169 א. רב נמדא. לדיקא דב החובל אהר (גדרים נ"ט:).
 ב. רבן גמליאל. א) מה שקרה לו עם בחו (ב"ר פ' כ"ו). ב) עם רבי יוסע (הריוה י'). ג) השובה לפילוסוף (ע"ז ל"ד:). ד) חשונה לאגריפס (שם כ"ה).

אות דלת.

- 173 א. רב דימי. אל יספר' הדס בעובחו ש"ה שמוך שבוו בל לודי גווחו (ערכין י"ז) עיין בנפרשים וזק בפירושי ועיין במנחה"מ סי' נ'.
 ב. דמה בן נחינה. ספור נכבד מבן. שאינו בן בריה, הויר כבדו חב ואס (ב"ר פ"ה קידושין ל"א.).

אות הא.

- 175 א. רב הונא. א) הוכיחוהו ההכמים שלא כב לפנים משורת הדין, ובבבאורי זה יתישב קושיה הר"ר קלונימוס במדרכי ב"ק פ' הנוניה מהא דקו"ל עבוד הונא לנפשיה, וה"ק. ב) לדיקה בדרוקת (הענין כ"ה). ג) לדיקה פורחו (שם) הפרס בר פפא לרבה.
 ב. הלל הזקן. א) עני היה ביני עמרוי (יומא ל"ה:). ב) נחמיה לנשיא (פסחים ס"ו) חלונדיו (סכה כ"ה) יחוסו (ב"ר פ' ל"ג) זמן נשיאוחו (סכ"ד), אחיו עמיד היה (סוטה כ"א) איש החל היה (כחונת ס"ז). ג) בהפרו מהלונדיו (ויקרא רבא פ' ל"ד) ד ה ו) הגרים שבאו לפניו להגביר (שם ל"א). ז) מאיש אחד שבא להקיעו, וסוף הספור מסכים על פי פירוש הגאון ראה"ה ז"ל, ועיין זוהר פ' ויקרא פסוק אס זכא.

אות זין.

- 180 א. ר' זעירא הבבלי. חמים היה ברוחו (ע"י ירושלמי ברכות אום ט').

אות דית.

- א. ספורי חסיד אחד. או ר' יהודה בן בבא או ר"י ברבי הלעאי (רש"י שם קכ"ז:) ועיין סה"ד מה שטען ע"ז. א) חידה, נועשה הלדיקה. (ברכות י"ח: אדר"כ פ"ג). ב) לדיקה תזיל ממוס (אדר"כ פ"ג עיין מדרש קהלם פ' שלח לחמך בשיטוי קלה). ג) משפט בלדק (אדר"כ פ"ח). ד) לזק הדין (ויק"ר פ' לה, שם ק"ט), ובבבאורי זה עולה לפי פי' הט"ז בש"ע ח"ת, שנומך החסיד שלא לגדרה עולמים וכדברי הט"ז מלאחי להדיא בילקוט ישעיה רמז ס"ז: "אמר הואיל וחשבתי עליה לגדרה בשעה, חס ושלוס אינו גדרה עולמים סי' " ולפלה על הט"ז שלא הביא סיועחא לדבריו מהילקוט,

- שכן הביא ראיה ממונו בדים הל' שהיטה לענין עבדים משוחררים.
 — (ו) החסיד והפוחו (ב"ק ל"ז). (ז) עיון חפלה (ברכות ל"ג).
 ח (ט) עיון חפלה (מנוה"מ סי' ק"ח בשם מדרש). (י) תלמוד
 תורה (סס סי' ר"ג בשם מדרש הנחומא) ספיר ע"ד מליצה,
 כלומר התורה הכריזה על דלקתו. (יא) משפט בלדק לדון את כל
 181 אדם לכף זכות (שנה קכ"ז): . . . . .
 ב. ר' חייא. החחקות על שרשי הטבע, וההבנתו לקסוע בלתייה שונות
 / (זהר פ' נה פ' כי לימים). (ב) היה בקורדיסטאן (שס פ'
 186 ויאמר אלהים). . . . .
 ג. ר' חייא בר אשי. נכסל כמעט ביא"ר ואשחו הילתו (קידושין פ"א).
 ד. רב חמא בר ביסא. שוקד גדול בתורה היה (כתובות ס"ג): . . . . .
 ה. ר' חנינא בן חכינאי. שוקד גדול בתורה היה (כתובות ס"ג: ויק"ר
 189 פ' כ"א) ע"ש היטב . . . . .
 ו. ר' חנינא. רודף לדקה והסד היה (כתובות ס"ו): . . . . .
 ז. ר' חנינא בן אלעזר. שופט דק (הנחומא שופטים אוח ג') וצגמ'
 190 ב"ב ס' א' על ר' ינאי . . . . .
 ח. ר' חנינא בן שפי. כמעט אשר נכסל ביא"ר ונילל (קידושין ל"ט).
 — . . . . .
 ט. ר' חנינא בן דוסא. (א) חפלה על הגשם (הענין כ"ד): (ב) חפלה
 על בן ריב"ז (שס). (ד) נבחס על ארי שואג (הנחומא ויגש אוח ג')
 (ה) הערוד (הנחומא וזרח אוח ד' וע' ברכות ל"ג). (ו) היה
 בלער (הענין כ"ד):. חלונה אשתו (שס). (ח) חומץ שהלתיק.
 (שס). (ט) העיס (שס). (י) בית אשה אלמנה (שס). (יא) חידה
 . . . . . (מדרש ש"ש וקטלה)
 י. רב חנן בר טובי. רודף לדקה היה (ברכות ל"ח). . . . .
 יא. חנן הנחבא. חפלה על הגשם (הענין י"ט). . . . .
 יב. רב חסדא. עקר דירחו מפני רוע הזמן (זוהר פ' נו פ' ויהי בחלי
 195 הליכה). . . . .

אות שית.

- א. ר' שרפון. (א) לא השתמש בכתב תורה (מדרים ס"ג). (ב) זכיר היה
 — בכבוד אמו (ירושלמי פאה, ע"י אוח י"ח). . . . .

אות יוד.

- א. ר' יהושע. סחס ר"י הוא בן חנניה (רש"י מיר ל"ו): (א) כבדו
 וחשדו (מסכת ד"א). (ב ג ד ה ו ז) נלחמו ילדי בני ישראל
 196 (מדרש איכה פ' רבחי עירובין כ"ג): . . . . .
 ב. ר' יהודה הנשיא. (א) מה שקרה לו עם בן קפרא (ויק"ר פ' כ"ח,
 מדרש קטלה פ' מה יתרון, מדרים ל'): (ב) שיחה עם אנטינוס

רי"ט

(תחמומה מקץ אוח ע'). (ג) שיחה עם ר"א (תחמומה ויחי אוח ב')
(ד) חלה בחולי מעיים (ע"ו ל"ח). (ה) מנכסם והגדה (ש"ס רנה
פ' הכך יפה). (ו) רודף לזקה וחסד (ב"ב ח.). (ז) הנשיא ור'
חייל הלכו לקבל פני סומא (חגיגה ה') (ח) ר"ח מוף מן הנשיא
(ב"ר פ' ל"ג). (ט) מחלה הנשיא ומותו (כחובות ק"ל) . . .

199

ג. ריב"ז. (א) וכוח עם קונטנטיס ההגמון (במ"ר פ' ד', בכורות ה') ע"ד
חשבונו שחורה. (ב) ע"ד פרה אדומה. (במ"ר פ' י"ט).
(ג) שיחה ע"ד המועדים (דב"ר פ"ו). (ד) טעם נכון להבדיל בין
גנב ובזלץ (ב"ק ע"ט). (ה) על מוח בנו (אדר"ג פי"ד). (ו) מלוחיו
הטובות (סוכה י"ח). (ז) חכמתו (שם כ"ה). (ז) מוחו (ברכות כ"ה):
אדר"ג פכ"ה) . . .

202

ד. ר' יוחנן. (א) הלך למסעיו עם ר"ח (פמ"ר פ' מ"ג, ויק"ר פ' ל').
(ב) פותר חלומות לטובה (מדרש איכה פ' רבתי). (ג) בואו ונחזיק
טובה לרמאים (ויק"ר פ' ל"ד). (ד) לואחו לפני מוחו (תחמומה
ויחי אוח ב') . . .

205

ה. יוסף טוקיר שבת. (שנה קי"ט), ועיין ספור כזה בעור ה' יוס"כ
בשם ב"ר . . .

ו. ר' יוסי בן פי. כי טוב חורה מפו (זהר לך, סחרי חורה פ' אחר
הדברים) . . .

209

ז. ר' ייסא. הויה נפש נענה (זהר בשלה פ' ויאמר וגו' הנני ממעור) .

209

ח. ר' יוסי. השלום בחכמה המרקחה (זהר יחרו פ' ומשה עלה) . . .

ט. ר' יוסי איש יוקרת. (א) הקפיד על בנו שעשה מעשה נסים. (ב) הקפיד
על בהו, כי נכשלו בני אדם ביפיה. (ג) השכיר חמוריו לאחרים
(תענית כ"ד). . .

210

י. ריה"ג. חשה רעה היחה לו, ועשה עמה לזקה אחר גירושיה. (ב"ר
פ' י"ז, ויק"ר פ' ל"ד) . . .

211

יא. יוסף בן סימאי. סוכן על אולרות המלך (שבת קכ"א) ואולי נקרא
בגלל זה בן סינאי, כמו סימא בביחא . . .

212

יב. ר' ישמעאל בר"י. (א) נהר היה משחר דברים (כחובות ק"ה). (ב) נהג
לפניו משורח הדין (ב"מ ל"י). (ג) הפליא בפחרון חלומות (מדרש
איכה פ' רבתי). (ד) וכוח עם לזוקי (סנהדרין ל"ח): . . .

אות מ"ם.

א. ר' מאיר. (א) וכוח עם הכוחים (ב"ר פ' ע'). (ב) השפיל וועלחו לעשות
שלוש בין אים לאשתו (ויק"ר פ' ט', במ"ר פ' ט'). (ג) נמלט בחכמה
מחף השודדים (ב"ר פ' ל"ב). (ד) דעמו על החלומות (ביעין כ"ב.
עיין ימות עולם פ' ל"ב). (ה) רודף שלום (שם). (ו) עלתו לבני

דיסע

עלי (ב"ר פ' כ"ח). ז) ה'גיל אחוה אשהו מקובח האומה (ע"ו י"ח:).
 ח) התפרנס ממלאכה סופר, (מדרש קהלת). ט) חבר ספר בשם
 „מטה מאיר“ (ירושלמי פ"ט דגדרים), וקרוב לתומה הוא פי'
 לפי הפסט. ונראה שחכמי הדור קראו כן להפירו „מטה מאיר“
 מפני שמאיר עיני הכמים, והיא מליטה נפלאה, הפך המליטה הידועה
 (ירושלמי תרומות פ"ה ה"ה) אמר ר' אבהו כל ימינו ביינו טועים
 בה כמקל הזה של סומא כו' והבין. י) משה בשמות מגובים
 (יומא פ"ב:). יא) החלוץ בעזרי עבירה (קידושין פ"א.).
 יב) נכשל בעבירה (סו"ד בשם ס' מעשיות). יג) מה שקרה לו עם
 יהודה העגחוי (סס). יד) ה'גיל חלועדו מחרפה (סנהדרין י"ה.).

אות נוו.

- א. נתן צוציתא. בעל השוגה, (סו"ד סו"א אוח ל', בשם ס' מעשיות, 223 . . . . .)
- ב. נחום איש גמזו. א) שלח היה למלך (תענית כ"ה). ב) קבל יסורים (סס) 226

אות עין.

- א. ר' עקיבא. א) נשא בת כלבה שבוע (כתובות ס"ב, נדרים ל'). ב) בעל החלכה (ב"ר פ' ס"ב). ג) מלך הערבים (במ"ר פ' ט'). ד) הכריח את ר"ט לזדקה (ויק"ר פ' ל"ד, ע' מוסבא כלה פ' ר"י). ה) טורנוסרופוס (תנחומא תרומה אוח ג') משם נראה כי היה מלך, ורש"י בסנהדרין ס"ה: כחז שהיה שר הצבא וע' ב"ר פ' י"א). ו) ה"ל, (שם פ' השא אוח ל"ב). ז) ה"ל, (שם תרומה אוח ה') ח) זנין (ע"ו ל"ה:). ט) חזיון ע"ד מליטה ע"ד חפלה הקדים (מס' כלה פ"י מנוה"מ סי' ט'). י) תקוה לרשעים לשוב לאור בחר ההיים (שם פ' כ"ה, מנוה"מ סס). יא) הכל לעובה (בדרכו ס'). יב) הלך למסעיו (אדר"י פי"ו). יג) הודאה ל' אדר"י פכ"א). יד) החמיר בנע"י (עירובין כ"א, ברייתא). טו) אבא יודן (ויק"ר פ"ה). טז) בקור חולים (נדרים מ'). רב כהנא. יז) מוכר פנינים (מנוה"מ סי' של"ב, מדרש). יח) האוסטרוולוגים (שבת קל"ו). יט) טורנוסרופוס (ב"ב י') 228
- ב. רב עמרם. כבש ילדו (קידושין מ') 242
- ג. רב ענן. שופט זקן (כתובות ק"ה) 243
- ד. רב עוקבא. א ב) רודף לזקה (כתובות ס"ז). ג) שופט זקן (שם ק"ה) גיבס סוגאו (גיטין ז'). . . . .
- ה. רב עיליש. בקורת על דברי קהלת, שיחה לפרים (גיטין מ"ה). ויפה העיר הנאון בעל סה"ד, כי טעו בעל הערוך והיוחסין, שאמרו כי

יישע

- רצ עילים ידע נשיחה הפפרים, ובשיטתו הלכתי בספורי ועוד
 דקדקתי כי גם האיש אשר היה עמו לא ידע ג"כ נשיחה העורב,
 245 . . . . . חבל הספאר צוה

אות פא.

- א. ר"ם בן יאיר. א) אמונה אמונים (דב"ר פ"ג). ב) הוכחה על
 המעשרה (שס). ג) הללה ממוח בזכותו (שס). ד) נהר גינאי
 246 . . . . . (חולין ז')

אות צדי.

- א. ר' צדוק. כגש אח ילרו (קידושין מ'). 249

אות ריש.

- א. רב [ר' אבא]. א) שופט לך (סנהדרין מ'). ב) הסוד אחד
 (מעניע כ"ח). ג) חפלה הגשם (שס כ"ד). ד) לפנים משורה
 — . . . . . הדן (בית פ"). ה) אשה רעה (יבמות ס"ג).
 ב. רבא. א) מעשה הלדקה (כתיבות ס"ו). ב) דרך הבקורח
 351 . . . . . (ב"ב קל"ח)

אות שין.

- א. ישואל. א) שופט לך (כחובות ק"ה). ב) רבו (חולין ק"ז).
 252 . . . . . (ג) סויר נכסים (חולין ק"ה). ד) חבלט (שבת קי"ו).
 253 ב. ר"ש בן לקיש. למוד להבס לכל ימהר להקל בכבוד איש (ת"ק י"ז).
 — ג. ר"ש בן ישחא. החויר הצידה לבן אי צריח (דב"ר פ"ג).
 ד. ר"ש בן חלפתא. א) אשה טובה (שמו"ר פ' כ"ב). ב) ירחא ל'
 254 (דב"ר פ"ט). ג) מחסם על הרוח (ב"מ פ"ו).
 ה. ר"ש ב"י. א) כבוד מלכים (שבת ל"ג). ב) שלא לגרש אשה ראשונה
 (מדרש שה"ש פ' נבילה). ג) מעשה הלדקה (ויק"ר פל"ז) ובגמ'
 255 (ב"ב י'). נאמר זה על ריב"ז. ד) עמוד החורה (שמו"ר פכ"ב).
 רב ששת. א) ראשי גליוח (גיטין ס"ח). ב) לקדם פני מלכים
 259 . . . . . (ברכות ל"ח).
 262 . . . . . ישואל הקטן. (סנהדרין י"ה. מ' שמחוח ע"ש)

אות תיו.

- א. ר' תנחומא. א) מוסר השכל לבני החפוא חטאים ולזון כל הדם לבק
 זכוח (ויק"ר פל"ד. ב"ר פל"ג). ב) מעשה הלדקה (תנחומא
 — . . . . . משפטים אוח י"ד).
 264 ב. ר' תנחום. חשוכה לקיסר (סנהדרין לט).

מכתמים וספורים שונים.

- א. ספלגות בני אדם. (ב"ר פ"ג) נראה שהוא מר"ש בן לקיש . . . 267
 ב. עיר קטנה. (גדרים ל"ב:) משל על הגוף, רמי בר אבא . . . —
 ג. ברצון ושלא ברצון. (ב"ר פ' ס"ו). ר' לוי. על פעולות יאירי הבויה. 268
 ד. מרפא לנפש. (שמו"ר פ' כ"ז) סהם מדרש . . . —
 ה. ישבר בד על המבוע. (ב"ר פ' ק). מוסר על הגול, נראה שהוא 269
 מנר קפרה . . . . .
 ו. קין והבל. (שמו"ר פ' ל"ח). משל על מסיגי גבול, סהם מדרש . . . —
 ז. מתנת הנם. (שמו"ר פ' מ"ה). משל על חסדי ל', סהם מדרש . . . —
 ח. דברים נכחים. (שמו"ר פ' מ"ג), משל על עובדי ע"ז, ר' נהנייה . 270
 ט. הישטן והיין. (הנהומה נח אום י"ג). מכחם נפלא על השכרות, 270
 אמרו רז"ל . . . . .
 י. העור והגור. (מגילה כ"ד) חידה, ר' יוסי 271
 יא. העור והפקח. (ויקרא רבה פ' כ"ב). חידה, סהם מדרש . . . —
 יב. מרפא לנפש. (ויק"ר פ' כ"ב כמ"ר פ' י"ח). חידה, סהם מדרש . 272
 יג. ראב"צ ותלמידיו. (הוריות י"ג). מכחם על כפויי טובה . . . —
 יד. לך אל נטלה עצל. (א) בנין הגמלים, רבקי. (ב) תקוה הגמלים, 273
 רבי הנהומה (ב) חכמי הטבע, רש"י ור"ם בן הלפאה (דב"ר פ"ה),
 ואם משל על שנירס הלז ללכה בדרך הנמוע, כאמור מכל משמר
 נזור לכך כי ממנו הולאות חיים . . . . .
 טו. לין היין. (הנהומה שמיני אום י"ח), מכחם לנותן ככוס עיט, סהם מדרש. —
 טז. חולק עם גנב. (ויקרא רבה פרשה ו') 274
 יז. נבהל להון איש רע עין. (שנוח רבה פרשה ל"ה) . . . . . —
 יח. בן חלמיון הערום. (ויק"ר פ' ו', גדרים כ"ה). שבעות כ"ט. . . . 275
 יט. שנועת ד' תהיה לרעה בין שניהם. (ויקרא רבה פ' ו') 276
 כ. המשביע לכל חי רצון. ע"ד הבה לטהר וכו' (ויק"ר פ' י"ב) ר' אהא. —
 כא. החפץ חיים. (ויקרא רבה פרשה ע"ז) ר' ינאי 277
 כב. מלשני בסתר רעהו. לישנא מליסאמי. הורג שלמה (ויק"ר פ' כ"ו) —
 כג. אנדריאנוס והזקן. (ויק"ר פ' כ"ה) 278
 כד. אנדריאנוס ועקילס. (הנהומה ברהשיא אום ה') 279
 כה. אנדריאנוס והפילוסופים. (הנהומה שופטים אום י"ב) 280
 כו. אנדריאנוס ור". (סס חולות ה') . . . . . —
 כז. על דבר הבצרות. (ל"ה רבה פ"ט) ראב"י 281
 כח. החלום ושברו. (ב"ר פ' ס"ה, מדרש איכה פ' רנתי) ר' יוסי בן 281
 הלפאה . . . . .
 כט. מצוה הכאה בעבירה. (גיטין ל"ה. עיין לעיל אום י"ט) 282
 ל. חנן בישא. (ב"ק ל"ז) . . . . . —

—	והדרת פני זקן. (צ"מ ס.) רבא זר"פ בן שמואל	לא.
—	נמצא הנגב. (צ"מ כ"ד), ועיין הורס חיים סס שהוכיח שהגביע של	לב.
283	אוספיה היה, מר זוטרה	לג.
—	דברי חכמים בדרבנות. (צ"מ ע"ח) רבינא זרצ אסי	לד.
—	כי לקח טוב נתתי לכם. (תנחומא סרומא אוח ב')	לה.
285	ולא יטלט רשע כו'. (צמ"ר פ"ט)	לו.
—	מים ראשונים כו'. (סס פ' ב')	לז.
286	אשר לו אלהים כו'. (צמ"ר פ"ג)	לח.
—	באדם דמו ישפך. (סס) חידה	לט.
287	ואתה לא בן. (תנחומא שופטים אוח י') ר' ינאי ור' יוחנן	מ.
—	ר' יוסף ואביו ור' חייא. (שגס כ"ג:)	מא.
—	טובים רוצחי כו'. (ע"ז כ"ה:) הלמדי רע"ק ור"מ	מב.
288	חכמי רומא. (ע"ז כ"ד:)	מג.
—	תחבולת רופא. (חולין ל"ו:)	מד.
289	לשון רמיה. (ערכין י"ב)	מה.
—	בעקבות העני כו'. (ערכין כ"ג)	מו.
—	עת לשמור. (מדרש קהלת פ' עח לבקס)	מז.
—	השכר לפי הטורה. (אדר"כ פ"ב) הלל הזקן	מח.
290	אוהב יין ושמן. (תנחומ"מ סי' קל"ב בשם מדרש)	מט.
—	עשר למען תתעשר. (סס)	נ.
—	אליהו הצדיק כו'. (סנהדרין ס"ג:) מכהס	נא.
291	ר"א והפילוסוף. (הק' הווסר, פ' פסח ר"ס)	נב.
292	מציאות מוריד-שעות המים. (זכר לך פ' פסח ר"ס)	נג.
—	אל תלך בדרך אהם. (זכר בשלח פ' ויסב) רבי ילחק ורבי יבודה.	נד.
293	קריח חיים. (זכר סרומא, ד"ה אחר, ע' סנהדרין ל"ו) חידה	נה.
—	ר"ש ור"א בנו. (זכר ויקרא פ' אס עולה), ע"ד לדיק ורע לו כו'.	נו.
—	קרבו עולה ויורד. (סס)	נז.
294	ר"א והפילוסוף. (זכר פ' פנחס)	נח.
—	לכלב תשליכין אותו (ויק"ר פ' ה') ר' חנינא	נט.
—	דבר בעתו. (ילקוט ירמיה סי' רנ"ז מסדר"א) מכהס על ר"ק, בן עזאי.	ס.
295	ריב"ק והמין. (ויק"ר פ"ד)	סא.
296	ר"א בן ערך. (אדר"כ פי"ד, שגס קמ"ו:)	סב.
—	ר"י ושמואל. (שגס כ"ה)	סג.
—	שופט צדק. (כהנזח ק"ה)	סד.
297	אל תבזו כו'. (ירושלמי פאה ע"י אוח י"ח)	סה.
—	הרכה שלוחים למקום. (א) ר' ילחק בן אלעזר, (ב) ר' ינאי, (ג ד)	
298	(צ"ר פ"ג, צמ"ר פי"ח)	

298	ר' יוסי והמטרונה. (שמו"ר פ' מ"ג)	סו.
—	טושיב יחידים ביתה. (ב"ר פ' ס"ח) ר' יוסי בן הלפתא	סז.
299	הישועל והואב. (רש"י סנהדרין ל"ט.) ר' מאיר	סח.
—	הטבח איש לודקיא. (שבת ק"ע.) ר"ח בר אבא	סט.
300	חולדה ובור. (רש"י טעמיה ח"י) אבדה	ע.
301	דברי פי חכם חץ. (מדרש) ר' ישמעאל	עא.
—	בולמוס. (יונה פ"ג:) ר"י ור' יוסי	עב.
—	מפנק מנוער. (כחובות ס"ו) ר' נתניה	עג.
302	הבא לשמא. (ע"ז ל"ה) רבא בן רב ילקח ורב יסודה	עד.
—	הדוכיפת. (ויק"ר פ' כ"ב) ר"ש	עה.
—	המות והחיים כ"י. (ויק"ר פ' ל"ג) רשב"ג	עו.
—	משפט חרוץ. (ב"מ ל"ז.)	עז.
303	חכמי ירושלים. מן ח' עד י"ה (מדרש איכה פ' רבאי)	עה.
308	פועל אדם. (ויק"ר פ' ל"ז)	עט.
309	הגשם בעתו. (סס פ' ל"ה)	פ.
310	משפט בצדק. (שבת קכ"ו)	פא.
311	לאדם הטוב חכמה ודעת. (סנהדרין נ"ד א"ה)	פב.
—	יצרנהו כאישון עינו. (סנהדרין ס"ד א"ה מן המוספה)	פג.
314	לשון ערומים. (פסחים ל')	פד.
—	ועשקו גבר וביחו. (גיטין כ"ח)	פה.
315	וטובל בשמן רגלו. (מנחות פ"ה)	פו.
316	שלה לחמד על פני המים. (מדרש קהלה פ' שלה)	פז.
—	זכור. וכו'. (מנחות ס"ו ל"ה, מדרש הסס)	פח.
—	בעיא המוכס. (ירושלמי ריבוי פ"ב, רש"י סנהדרין מ"ד: הו"ב)	פט.
—	הגיגה פ"ו: מנחות ס"ו ל"ז, עיין בבבא יבמק נד (89)	
318	גדולה תשובה. (מנחות ס"ו קכ"ג)	צ.
319	עולם ברור. (פסחים ל')	צא.
—	עקרת יצחק. (ילקוט תורה רמז ל"ה, פדר"ה) מכהס	צב.
—	השופט אשר יהיה בימים ההם. (ר"ה כ"ה.) ספור נפלא בהטעות	צג.
321	סדה ביה חכמה מתלווקה בישראל	
—	אנדריאנוס ור"י. (ילקוט תורה רמז ס"ז, מדרש אבכיר), על הסגלות	צד.
—	התנקה	
322	פישע רופא. (ילקוט רמז ס"ה)	צה.
—	טעוה ביטנה. (ילקוט רמז ס"ט, הו"ב דפאה), ועיין ס' חולדות ארס.	צו.
—	כן בנות צלפחד דוברות. (ילקוט תורה רמז סע"ג) ועיין בכתובים	צז.
—	בידבר כ"ז	
323	אכזיה וישעי ירושלים. (סס רמז סח"ב) ע"ס היטב	צח.

	צמ.	אין עוד מלכודו. (חולק ו') הכהנה ברכוסף ופטי סוככסס צפנוליה
		של מנעלה . . . . .
324	ק.	ישבתו בן טריונוס. (ביאה ל"ב) על החכמים
—	קא.	עולא בן קופיד. (ירושלמי תרומות פ' ה') ריב"ל
—	קב.	כי ימין וישמאל הפרוצי. (ילקוט ישעיה רמז של"ד) רחב"ע ור"ה המודעי.
325	קג.	הישמים ההדישים. (שם רמז"ו שע"ג) ל' יוסי בן הלפתא
—	קד.	שוא שקד שומר. (ילקוט ירמיה רמז רפ"ב)
—	קה.	הקול קול יעקב. (שם)
326	קו.	טוב וישר ד'. (ילקוט יהוקאל רמז שט"ה, פסיקה)
—	קז.	וישבת ישראל עושהו. (ירושלמי שקלים פ"ד). בקורה על הכונים
—	קח.	בתי כנסיות ואין הומכיס בדי הסכמים . . . . .
—		אשרי מי שראח פניו בחלום. (סנהדרין ל"ה). רעיון על ביאה הנוסיה,
—		ועל מלכ ישראל . . . . .
327	קט.	החלומות שוא ידברו. (ברכות ל"ה)
—	קי.	המה יבנו ואני אהרום. (ילקוט מנחגי רמז הקפ"ו) מדרש סוחר טוב.
—	קיא.	המות והחיים ביד הלשון. (ילקוט חללים רמז השכ"ה)
328	קיב.	אדם ובהמה תושיע ד'. (שם רמז השכ"ה)
329	קיג.	טהור מטמא. (גיטין מ"ו)
—	קיד.	אנשי דמים ומרמה. (ילקוט חללים רמז שסע"ג, פסחין ק"ו)
—	קטו.	עוד ינוכחן כשיבה. (שם רמז השמ"ו), מכהם על רהמי האז ושעשועו
330	קטז.	אם בני . . . . .
—		חוני המעגל. (תענית כ"ג, ירושלמי שם פ"ג) עיון היטב צסני המקומות
—		והצין אה אשר לפסך . . . . .
331	קיז.	חכמת הטבע. (ילקוט הויז סתק"ו)
332	קיח.	גם ברוך יהיה. (ב"ר פ' ס"ו), רבי . . . . .
—	קיט.	כי ישרים המה דרכי ד'. (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א), דרך המלע
—		במדות, ועיין צס' מנה"ג, שהאריך בזה . . . . .
—	קכ.	תלונת הקרחים בכל דור. (ילקוט קרח, מדרש סוחר טוב מנזור ח')
—		עיון צס' מנה"ג בשער י"ד, מה שהעיר על הספורים מנזין הוא,
—		שסס משלים ומכתמים . . . . .
—	קכא.	אנוש בחציר ימיו. (מדרש שמואל פ"ד). אשרי נוי שעמלו בחורה וכו'.
333	קכב.	מעשה הצדקה שלום. (ילקוט רוח רמז הר"ז)

ספורי

י מ ו ת ע ו ל ם

כיד הפסל הגדול, אשר השאיר על עמדו מכל הפסילים, והיו כבא תרה
 דביתה, וירא את כל השערותיה הגדולה, אשר נעשתה מבית אלהיו, ויהר
 אפו מאד. ויאמר תרה אל אברהם בנו, הלא הנדל לי, בן יונכא! מי עשה לי
 את הדבר הזה? ויאמר אברהם אל אביו, אל יחר בעיניך אביו! ואספר לך מכל
 המצאות מה ולא אסחד מאתך דברי. ויען אברהם ויאמר, הן כאה אישה מה,
 והקרב את מנתהה סלת, קרבן לאלהינו. והיו בהקריבו את המנחה לפנים
 וינשו כל האלילים לקחת כל אחד, חלק בראש, ויריבו בחוקה יחד. והיו
 בראות הפסל הגדול, כי חוקה המריבה עד מאד, ויקם בחרו אף, ויקח את
 הגרון ביזו ויכס ויכתם רמזים. ויאמר תרה אל אברהם בנו, ישקר הברך
 יעוד המדת לבין והתולים עמך! הגם הפסילים יאכלו לחם? הגם המה במרוביב?
 ויאמר אברהם, אביו! הלא אונק קשונות תהינה לאשרי מך! הלא כמדם יהו
 עובדיהם, ישקר נכמיהם הכל תהו ויחול! — ויהר לתרה על אברהם בנו, ויתננו
 על יד נטרוד המלך, לעשות בו נאום בעינו, ויתננו נטרוד אל בית האסורים
 בקום אשר אסרו המלך אסורים יש:

והיו היום ויתאספו כל ישרי המלך, יושפטי והכמני, אל היכל המלך.
 ויקחו את אברהם מבית המרה, וירעוהו מן הדור, ויעמדוהו לפני השופטים.
 ויען המלך ויאמר, הלא ידעת אברהם, כי חטאתך גדולה מאד, וגם כפרה
 בנישוא. הלא ידעת גם שמעת מעולם, עוד מימי אנוש, אשר אז רוחל לקרוא
 בשם ד', ועתה תחכהיש ביום את מפעלות צורנו, שלא הוצר, הוא מה
 העלה, אשר ברא את החבל וכל צמאה, אשר הישפו רשעי אש, ישלחנה
 ית! הלא באיש ד'! ומדוע לא תעבדנו, ואשר נעבד אותו אנתו? — ויאמר
 אברהם אל המלך, הלא מים רבים ויכלו לבכות את האיש, אין זהה, כי
 לא באיש ד'! ויאמר נטרוד, אם בן אשא, הלא תעבדו למים, ומדוע אין
 ידעת אלהים כלבך? ויאמר אברהם, הן אמנם האיתי ונכחתי, כי קול ד' העיב
 דברות אש, גם אמנם, הנה קול ד' על המים, אבל אל יאמר האדם לאלהיו
 ית! מכל גם הוא. ויען כי גם הענין, אשר הנהו בקר איש, נשא ישא את
 המים, גם יצרוה אותם בחפזו, לעבוד בהשגת המים, נהו ישחקים. ומה עני
 המענטים, המשתחיים לענין, לשבחן בעיפול, הלא וראו הנה סועה יערה, כי
 יערה המנאים ברוח, וירקדם כמו עלל במרחבות. וגם הדיה מה הוא, כי
 נעבדו אנתו! הלא האדם, איש נשמת רוח באפו, ונמה נהשם הוא? אבה
 הלא נבות על נבות ישמר, הוא אלהיו הוא אחד, הוא אלהיו איש ברא את
 האדם וגם היום, השמים וכל צמאם, הארץ וכל צמאה, וקח הוא יצ אה
 משרתו הטבע סמנו, ואשר משרתנו כלם, עשה אותם מלאכיו וחדות יששתי
 איש לחם וכלם מקבלים עליהם על מלכות האחד, איש הוא בלי ראשית
 וכלי המדות, וקח ביזו המה והנבונה לגדל ולהקל לכל, ד' אלהיו — אחד!
 והיו משבוע המלך וישרו את דברו אברהם ויבהלו ממנו, וכל הנאספים תרה
 לקראתו, כי כלם ראי, כי הנה ד' הוכר בו ומלחו על לשונו:

וזה כי ירא נמרוד ויהרד לאלהיו, ויסתח את פירו ויאמר, ישמע נא אברהם! האזינה עדי בני תרה, הלהובח מלים השבת? האם בכירים אפרו נאיש באלהים? הלא הקרו נבר אפס המה, ומה יצדק ילוד אישה מאלהיו, הלא באיש נשפט ד' את מורדיו, הלא את אלהו האיש אנכי ירא! ועתה הבה נא, נא נא כיום והלחם בני, והיה אם תוכל לו והצלת נפשך ממוקד עולם. ויצו המלך ויקרו את אברהם בן תרה ופילו אותו אל תוך כבישן האש, ויתהלך אברהם בתוך האש, באיש המתהלך בעדן גן אלהים, ומאומה לא היה בו ויהי כראות הרן אחי אברהם, כי לא ישלפה האש כאברהם אחיו, ויאמר לנמרוד, לאלהו אברהם אנכי גם אני! ויצו המלך וישליכו גם את הרן אל תוך הכבישן, ויצא אברהם מאור כשרים, והרן טת על פני תרה אביו. (צ"ר פ' ט"ה):

ג.

יעקב ובניו.

יהו כאשר קרבו ימי ישראל למות, ויקרא יעקב אל בניו, ויברך אותם ויצו אותם, אישי ימי בדרמי האלהים, וישמעו בניו לו ויקבלו עליהם עירי מלכות שמים. יהי ככלותו לדבר ויאמר יעקב לבניו, הנני מת ושכנתי עם אביתי, ונשאתם אותי ממצרים, וקברתיני בקבורתם. ואתם בשאתכם אותי, היתת יראתי וכבודי על פניכם, ולא ינע איש זר במשתי, לא אחד מן המצרים ואף לא אחד מבניכם, יען כי בניכם אלה, הולידו לכם הנשים אשר נשאתם בבנות כנען. ויאמר אלהים יעקב אביהם. יהודה יששכר וזבלון, ישאי את בתי לפאת קדם, ראובן ישמעון וגד לפאת נגב, אפרים ומנשה ובנימין לפאת ים, דן ואשר ונפתלי לפאת צפון. ויסף בני, אל ישא את משתי, כי מלך הוא, ועליכם לכבדו. לוי בני, אל ישא, כי הוא ישא את ארון ברית ד', מלך אל הו, ואם תשמעו לי ועשיתם ככל אשר צויתי אתכם, הלא סקר יפקד ד' אלהים אתכם בעאתכם ממצרים, וד' אלהים יפקד אתכם בן לדגלכם. ויעשו בניו לי בן כאשר צוה. (במדבר דבב פ' ט"ז):

ד.

אם הבנים ישמחה.

ויהי כאשר צוה פרעה מלך מצרים אל עמו לאמר, כל הבן הילוד מישראל היאורה תשליכוהו. וקם עמרם בן קתה בן לוי, ויכתוב ספר כריתות ויהי

לזכר אשתו, וישלחה מכותו. כי אמר, למה אינני לזקן אצל לבנותי, להוציא להרג בני. והיו כראות כל בני ישראל, את אשר עשה עמרם, ואיש ישבתי ישראל לאשתו, ויעשו גם הם כמעשהו. והיו כראות מרים בת עמרם, את אשר עשה אביה וכל בני ישראל לנשותיהם, וידע בעיניה את אשר עשו. ותאמר מרים אל אביה לאמר, אל יהי כעונך אבי, כי לא אובל לחיות כפנך, אדברה ורוח לי. הן אמנם ידעתי, כי לא לבת בני היום, להננות דעת ומישרים לאב הכס כמך. ואולם הלא סלה חסלה לי כגדל הסדק, באמרו: כי הקשית אבי היום כגורתך, שפדעה צורר ישראל. הן אמנם, כל הכן הליד ימות, אשר הסלק, וכל הבת יחונן, ואתה אסרת כלככך, להשמיד גם את הכנסים גם את הבנות, לבלות זרע ישראל. הן אמנם, כל הילודים לבית, אבל הימות נבר, הנוע כבהמה? הלא רוח הוא באנוש, וזה האדם העולה למעלה, ודרך נתיבה אל מות. ועתה אבי מה החרדה הגדולה הזאת, אשר חרדת לילדי בני ישראל, הלא משרי, לא נצטו עתים למי, ומי יודע דעת עליון. כי לא חזו ימים! ועתה אם אמנם נבחר קצם אחני, אשר קצמם ולא עת, אבל הלא יתום על ידיו יתענו, וישאו אל אליה פנים בחביון סתר עליון. הן אמנם, ראית רשע ערוץ, כי הלל על האית נמשו, יפלו בעצומי ילדי עמי אלה. הן אמנם מתערה עודנו כאורח רעין, אבל כעבור רוח ה' ואנינו, ינוקש ולא ימצא, כי אחרית רשעים נכרתה, ופושעים נשמדו יחדו, ומי יודע אם לעת באת, והדל כל זכר גם לו. ואתה אבי, הלא הם וישר הנך, ומי יודע אם לא תהר אמר ויקם לך, כי הלא על כל הרבך נה אור. כישמע עמרם את דברי בני ותוכחתה, כי רוח ה' הכר בה ושלחו על לישונה, הוצק הן בשפתיה, וכל אמרי פיה מישרים. וישב עמרם ויקח את אשתו וזכר שנית, אפדין עשה לו בשם ה', ויהדש כנשר ימי עלומיו, וגם זכר אשתו, אהרי בלחה היתה לה עדנה, ואהרן ומרים מכרבים ומסווים לפניהם, ומלאכי השרים נמרום, עונים ואומרים כשפתה. „אם הכנים ישמחה!“

ועמרם ידע את זכר אשתו, וה' פקד את זכר, כאשר אמר האכזרים אבינו ככרות בין הבתרים, ותהר האשה ותלד בן מושיע לישראל, וקרא אותו כי טוב הוא. וקרא אלהים את האור כי טוב. והיו ערב לישראל כמצרים ויהי בקר לשו כהר הורב יום הששי לירח סיון. (כטס דף י"ג:)

ה.

אדון הנביאים בהיכל פרעה.

יהי כיום הולדת את פרעה, ויבאו כל מלכי קדם לקדמו במנחה, לעגדהו עשרות ולכרכוהו, וכל אחד הביא אלהו בידו. ויבא גם משה ואהרן, ויעמדו

בישעך המלך. ויגד למלך לאמר, הנה ראשי בני ישראל עומדים בחצר, ויאמר המלך יבואו. ויהי כבואם הכיתה, ויקצוף המלך עליהם וחמתו בערה בו, כי לא ברחוהו כמישפט, ומאומה לא הביאו בידם, על פי ד' ביד משה. ויען המלך ויאמר, מי אתם ומאין תבואו? ויאמר משה ואהרן אל המלך; מלאני ד' אנהנו, וכישר ד' באנו אליך! ויאמר פרעה, ומה אתם מבקשים? ויאמר משה, הן אמר ד' אלהי ישראל, ישלח את עמי ויעבדוני! ויאמר פרעה, מי ד', אשר אישמע בקולו לשלח את ישראל? הטיב טוב הוא מכל מלכי קדם, אשר כלם ישתחוו לו, ויחלו במנחה פני, לא ידעתי את ד' וגם את ישראל לא אשלח. בעת ההיא בערה חמת המלך, ויאמר להביא את ספר הזכרונות, דברי העמים ואלהיהם, נוי נוי ואלהיו, והיו נקראים לפניו. וימצא כתוב, אלהי מואב ואלהי עמון ואלהי דון, ואת שם ד' לא מצא בכתובים. וישא אהרן ההזה את משלו ויאמר, נאום ישמע אמרי אל, אוי מי ידלוש את הכתן בחצר מות, ואת החיים בין המתים! הלא אלהינו, אלהים חיים הוא ומלך עולם, ד' צבאות שמו יאל מי תדמה אל, ומה דמות תערוך לו? — והיה כי ירכב ד' על סוסיו, טריכתו ישועה ובה מצרים, ונעו כל האלילים מפניו, האטום האכות והידוענים! יתמה המלך בדברו, כי נבקה רוחו בקרבו וכל עצמו בלעה. ויאמר המלך, מי הוא ד' אשר אישמע בקולו, הנער הוא הזקן? הנכור הוא החליש? כמה ימי חייו? יהימים אשר מלך, כמה המה? ומה הארצית אשר כביש? הנידו נא ואדעה. ויאמר משה: „ד' אלהינו אלהים חיים הוא ומלך עולם, ד' צבאות שמו, נמצא ואין עת אל מציאותו, הוא אדון עולם, אשר מלך בטרם כל יציר נברא, והוא היה והוא הנה והוא יהיה עד קץ כל העולמים, כלי ראשית וכלי תכלית, ד' צבאות שמו. הן הוא ברא את כל הברואים, המון בריות לאין תכלית. הוא כוראך, הוא יוצרך, והוא נפת כך רוח הייס.“ ויאמר פרעה, וכמה כתי נדול? ויאמר משה: ישא נא מרום עיניך, וראה מי ברא אלה, נוטה ישמים ויוסד ארץ. ילפעולתו אין חקר. קול ד' חוצב להבות אש, מפרק הרים ומשבר סלעים, קשתו אש, חציו שלהבת, רמהו לפיד, מגנו עינים, שריונו רקיע וחרבו ברק. ספריה דישא וחציו לבהמה, יוצר ולד בכסף, ופושט רחם, רוזני ארץ ישים כתרו ויושב מלכים לכסא ד' צבאות שמו!“ ויקצוף פרעה ויאמר, שקר אתם דוברים! כי נואל פרעה לאמר, אלהים אני, לי יאודי ואני עשיתיני, וישלח פרעה ויקרא לכל חכמיו וחרטומיו, אשר החעו את מצרים תמיד, פינה שבטיה, ויאמרו אל פרעה לאמר, בן חכמים ד', בן מלכי קדם הנחו! — והיה כדברם, הנה קול סחרום נשמע (ישעיהו י"ט): „אך אוילים ישרי צען, חכמי יועזי פרעה, עצה נבערה!“ (שמו"ר פ' ב'):

ו.

ארוך-יוסף.

בצאת ישראל מצרים, בית יעקב מכור הכול. ויפישני בני ישראל. ככל קצו ארין צען, וישאלו מצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות, כי באי על שכרם, כאשר יציל הרועה בלדאון, וכמשנתבר אל צהור נקוב, על אשר עבדום בפרך, ימים כבירים. ואולם זה האיש משה, לא ישם זהב כסלו, וישם אל לבו לבקש ולמצוא את ארוך יוסף, כי לא יכלו בני ישראל לצאת בלעדו מצרים, כי השמע השביעי יוסף את בני ישראל בטרם מרתו לאמר: „פקד יפקד אלהים אתכם, והעליחם את עצמותי מזה אתכם“ יחל משה ללכת בארץ מצרים טהרץ שלשת ימים ושלשת לילות. ודע אל משה דעה גדולה וחד לו, כי לא מצא את הארון אשר בקשו. והיו כלכתי ותפגע בו סרה בת אשר, ויקרא לה בני ישראל סנולה, כי היא היתה אוצר כל סנולה, לכל זכרון עתיק בישראל, כי האריכה רוב ימים. ותאמר סרה אל משה, מדוע עיף הנך? ויאמר משה, כי סוככתי בכל ארץ מצרים שלשת ימים ושלשת לילות, בקשתי את ארוך-יוסף, בקשתי ולא מצאתיו. ותאמר האשה, לכה נא ארונך, ואראך את הארון אשר אתה מבקש. ויבואו שניהם על יפת הזאור, ותאמר האשה, הנה המקום, אשר חרירו המצרים את הארון ביאור. הנה הארון, אשר ישנו המצרים את יוסף בו, משקלו חמש מאות ככר, וישליכוהו החרטומים והאשפים, כי אמרו לסיעה לאמר, לא ימצאו בני ישראל את הארון, ולא יעלו מן הארץ בלעדו. ויתעצב משה על יד הזאור ויאמר, יוסף! יוסף! זכור נא את הדבר את אשר הישבעת את בני ישראל לפני מותך. הן כבוד לאלהי ישראל, ולא האחד ביום גאולת ישראל, ועלית מנכני החומות, לעלות בראש צבאותינו מן הארץ ביד רמה. והיו מדברו, והנה הארון הרתוח כסוד מצולה, ועל על שפת הזאור כקנה. ויקחהו משה וישאהו, וידעו כל ישראל, כי נאמן משה לנבוא לך, ולא קם נביא כמותו בישראל. (מיטע י"ג. ד"ר פ' י"ח):

ז.

מקדש ד.

בישנה הראשונה, לצאת בני ישראל מארץ מצרים, דבר ד' אל משה לאמר, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ויעשוהו משה כדבר ד'. והיו בישנה השנית, ביום החדש הראשון, באחד לחדש, הוקם המשכן, משכן אהל מענד. בישנה הזאת ילח משה את המרגלים לתור את הארץ, ויוצאו דבת הארץ אשר

תרו איתה רעה, אל בני ישראל. ויאמר ד' אל משה ועל אהרן לאמר, אמרו אל בני ישראל, הו אנו נאם ד', במדבר הזה יצאו מצרים, ומצרים יהיו לכם במדבר ישנה ושלישים שנה, עד תם איבעים שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים. והיו כאשר העביר יהושע בן נון את בני ישראל את הירדן, וילחם שלחמות ד' יבע שנים, ושבע שנים חלק את הארץ בגורל לבני ישראל. והיו משנת ארבע והמשים שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים, וישן ד' את כבודו בשילה, שלוש מאות ותשע ושישים שנה. וישיש ד' את מושבן שילה, במות עלי הכהן, ויבא הארץ טובה, וישפוט שמואל הרמתי את ישראל. והיו משנת העשירית, בשבת שמואל על כסא משפט, וימליכו בני ישראל את שאול למלך עליהם. בן שנה שאול במלכו יחד עם שמואל, היא שנת העשתי עשרה לשמואל הרואה. ובשנת השתים עשרה, המא שאול לד', כי המל על אנו מלך עמלק, ולא יסף שמואל לראותו, וימלך שאול לבדו שתי שנים. והיו כאשר מת שמואל, ויהרג שאול את נוב עיר הכהנים, ויבא ארן בית ד' גבעונה. והיו משנת יבע והמשים שנה למושבן נוב ובעין, משנת ארבע מאות ושמנים שנה לצאת מצרים, בשנה ההיא בנה ילמה את בית ד', אשר עמד ארבע מאות שנה ועשר שנה, והרב הבית, לשבת בארץ ישראל ישנה מאות שנה והמשים שנה, שבעה עשר וזבלות. (זכרים ק"ה):

ה.

אשה טובה, אשרי בעלה.

ויהי בהצות קרה את כל ערת ד' על משה ועל אהרן. והיו ביים ההוא, ויאמר אשת און בן פלה אל אישה לאמה. מה לך אישי, כי נועקת גם אהה? ויאמר און כהני אפי, ומדוע יתנשאו משה ואהרן על קהל ד'? ותאמר האישה ימלך משה! ימלך קהל! ואתה מה לך כי נועקת? המלך המלך גם אהה, המשוול המשוול בישראל? ותפתח האישה, את נבל היין ותשקרו ותישנהו על כסיה ותשכינהו על מטתו, ותתעב היא ובתה פיוטות ופיועות האש, כפתח האהל. והיה כל איש בא ושאל לאישה, ונזור אהור מפנתן. ותפתח הארץ את פיה פהאום, ותבלע את קרה ואת כל עדתו. והיו כי נסו כל ישראל סביבותיהם לקולם וייקן און מיניו, וידע את אשר עשה ד' לקרה ועדתו. ויאמר כהן ד' אלהי משה, וכרובה את אישתי לד', כי הצלת את נפשי היום מידת ישת. (מית' פ' י"ה):

ז.

כי גוע אהרן.

יהו בדת משה ואלעזר מן הר החר, וקהל העם על משה, ואמרו אליו, מדוע בישש אהרן לדרת מן החר? ואמר משה, הלא נאסף אהרן אל עמיו, על אשר ברנו את פי ה', למי מריבה. ואפשיט את אהרן את בנדיו ואלכיש איתם את אלעזר בני לכהן התמו. וילונו כל עדת בני ישראל על משה לאמר, לא בן הכהן! לא מת אהרן האיש, אשר עמד בין החיים ובין המתים, ותעזי המנפה, הימות? הימים? ועמוד משה ושלל לה' ואמר, הלא עוד מעט יסקלוני! — ופתח ד' את פי המערה, ויראו כל ישראל, כי גוע אהרן. — (במד"ב פ' י"ט):

י.

הכמת שלמה.

יהו כאשר הפין שלמה, רבנות את בית ד'. וישלח שלמה אל פרעה מלך מצרים, לאמר, ישלח נא לי אשיר, הכמי הרשים, הזרעים לעשות בכל מאמתי, וישלח פרעה, ויקרא לכל חרטמי מצרים, ואמר אליהם, בני לכם בלטים, ילדים אשר ימותו בשנה הזאת, ואתם אשלה למלך שלמה ירושלימה. יהו כנאם ירושלימה, ותהי יוח ד' על שלמה, ויקח המלך בגדי מתים ויתן בידם וישכבם מצרימה, ויכתוב אגרת אל פרעה לאמר, המבלי אין קברים יאין בגדי מתים במצרים, כי ישלחתם למות בירושלים, וידע פרעה, כי חכם המלך שלמה בכל מלכי קדם. — (במד"ב פ' י"ט):

יא.

גבולות עמים.

ביום אשר התחתן שלמה את בת פרעה, ביום הזה נחתה הדישה, במעריבת התולדה. ביום הזה ירד טיכאל, ישר הגדול ששמים ארצה, ועיש מראביו יוחת, והנה נצב קנה גדול בתוך הים, וינקעו הטיים, והגבי העפי התלכדו, ויהר ידבקו. ויהו אי תורש מצל, ויהו כפר רחב ידים, אדמת עיר רובי:

ביום אשר עשה ייבועם, שני עמלי החוב, וישם את האחד בנות אל
 זאת האחד נתן כדן, וכן רמזום ואחרו ים, שתי סבות נוצרים לראשונה, על
 אדמת רומי. משבע מאות שנה, עמדה סבת רמזום על זלה בעיר רומי,
 ואשר חי שבע מאות שנה ושלש וחמשים שנה לפני סתנן. (לקוט סתלים
 חנו תרס"ט):

ביום אשר עלה אליהו התשבי בסערה השמימה, נצב סלך באדום.
 (ספר דברי, פסוק אל הרמזום):

יב.

גלגלת יהויקים.

רבי היא בן אביה, אב זקן לרבי סירא, מצא גלגלת אהה מגלגלת
 בשערי ירושלים, וכתוב עליה: „זאת ועוד אחרת.“ ויקח רבי היא את הגלגלת
 ויקברת. ותושב הגלגלת להתגולל באשפתות, כי השלכה סקדה פעמים גם
 שלש בנגד נתעב. ויאמר רבי היא, אין זאת כי אם גלגלת יהויקים, אשר
 עלה הזה הענתתי (יבועי כ"ג): „קבורת חמור יקבר, סהוב והשלך מהלאה
 לשערי ירושלים“ ויאמר רבי היא כלבו, אפקדה נא את גלגלת האדורה
 הזאת, כי גלגלת סלך היא, ויקרה וישם אותה בחתולי משי בארנו לפקדון.
 יהי היום ורפתה אשתו את הארנו, ותרא את הגלגלת, ותהי הכושה במשי
 ובשיש. ותרין האשה ותגד לשכנתה סדרים האלה. ותאמר השכנה אליה,
 אין זאת רק גלגלת אשת אישך הראשונה, הנאמרה והנעימה לו כהיה וגם
 בנותה לא נפרדו. ותקם האשה כהיו אף ותקה את הגלגלת ותשלך אותה
 אל האש אשר אל האה, והגלגלת לפניה מבעתה. והיו כמא האיש, וירא
 את אשר עשתה אשתו, ויאמר, עתה נודעתי פישד דבר הכתבה, אשר היה כתוב
 עליה לאמר, „זאת ועוד אחרת“ (סססדן ק"ט):

יג.

הכותים.

כיסנה התשיעית להישע בן אלה, וילכוד סלך אושר את שמרון ויכל
 את ישראל אשורה. ויבא סלך אושר מכלל ומכותה וטעוא ומחמת וספרים,
 וישב בערי שמרון תחת בני ישראל. והיו בתחלת שבתם שם, לא יראו את
 ה, וישלח ד' בהם את האריות, והיו הורגים בהם. ויצו סלך אושר ויבוא

אשר מן הכתובים אשר הלכו משטרון, וישב בבית אל, וזרם איד יוראו את ד'.
אכן את ד' היו ידאים ואת אלהיהם היו עובדים, כי פוסחים היו על שתי
הסעיפים, ויקראו הכותים בישראל בשם נרן — אריות, לאמר כי התורה
לבראש עין, מאימת האריות, אשר ישלח ד' בהם, ולא יראו את ד' באמונת
אמן. וגם לא הגו כספר תורה ד', והמצות אשר צוה את בני יעקב ויהיו
היום האלה, אשר נדעו בשם כותים, — כי מרבים היו מכותה, —
ידאים את ד' מאימת שפסיו, יאח פסולתם היו עיניהם. גם בניהם ובני
בניהם אחרים, הלכו בדרכי אבותיהם ועלילותיהם עד היום הזה. (ויקרא' ב' י"ז):
ויהי כי ארכו הימים, ושימו הכותים סדר פנים, ויתערכו בתוך החודים,
ויתקדשו להחוק בתורה ד' ללא אמונה. ויעברו לפסילים כמספרים, וישתחוו
לאלהים אחרים ויעבדום, ויהי כמזוהר כל מעשיהם. ויהו בימי כרש מלך
פרס, וישעו הכותים צדי יהודה ובנימין, כי בונים בני הגולה הובל לד' אלהי
ישראל בירושלים, ויקאו לישראל בלבם ויהרקו שן, ויראו לבו כדורשי שלום
בפיהם ובקרבם עמל ואון. וישו הכותים אל זיבבל ואל ראשי האבות ויאמרו
אלהים, ונבנה נא עמכם את ההיכל, כי הלא כמני ככם נדרוש לד' אלהים.
כי בימי אשר הדין מלך אשר המעלה אותנו פה, לא עבדנו עוד אלהים אחרים.
ויהי עם הארץ מרפים ירו עם יהודה בספר, ומכחלים אותם לבנות. ויהם
אותם זיבבל וישוע ושאר ראשי האבות לישראל, וידוחם מעל פניהם כישעף
קצף. ויהו בימי אחשוורוש בתחלת מלכותו, ויכתבו הכותים ישמנה על וישבי
יהודה וירושלים, ויבטלו את עבודה בית אלהים, עד השנה השנית לשלכות
הדיוש מלך פרס. (וערה' ב' י"ז):

ויהו כחתנבא הני וזכירה בן עירוא, על היהודים אשר בהודה ובירושלים,
בשם ד' אלהי ישראל. ויקם זיבבל בן ישתיהל וישוע בן יוצדק, ויחלו לבנות
את בית האלהים אשר בירושלים, ועמם היו נביאי ד', עוזרים על ידם. כעת
הדיא, בא אלהים תחני פחת עכר הגהר, ושאר אחיו הכותים, ויתנרו כם
וינאו אותם מבנית את ההיכל. ויכתבו הכותים ישמנה לדיוש המלך על
ישראל, וגם שרי ישראל כתבו אגרת למלך, ויתן ד' את חנם בעיני המלך,
ויתן להם הרשון לבנות את הבית, כפי אשר מצא כספר הזכרונות דברי הימים
לבייש מלך פרס. (וערה' ב' י"ז):

ויהו כי נוא יכלו הכותים להרע לישראל כמו פיהם, ויצאו כחרכ לקראתם,
ועל צבאם היה סנבלט החרגי וטוביה עבד העמיני, ויפר אלהים את עצתם,
ולא יכלו לישראל. (נחמיס' ב' ג' י"ז):

ויהו ככלות בני ישראל לבנות את החומה, ולא נותר בה כל פירן, ויהי
בשרם העמידו את הדלתות בשערים, וישלח סנבלט ונשם הערבו אל נחמיה
לאמר, לכה נא ונעודה יחדו בכפירים ככקעת אונו, כי מתאנים היו לו, להפילה
בטהורות ולא אבה נחמיה ללכת אחריהם. ויוסף סנבלט ישלח אלי
כארבעת פעמים, ונחמיה השיב לו באחת, כי מלאכה גדולה הוא עושה, כי

למה תשבת המלאכה, נדרתו אליהם. והיו כראית מנבלם, כי לא קמה
מהשבתו, ויכר את האסר מעל פניו, וישלח אליו את נערו פעם המישינה,
יאגרת פחוזה נתן בידו לאסר: שמעוה שמענו בנים, כי נדרו היהודים במלך,
ייבצרו את החומה, להיות למבצר לבו. ועתה הלא עליך להמתיק סוד אתנו,
כי טובתך אני דורש. וימאן נחמיה שמע לו, כי ידע אל נכון, כי רק ערום
יערים לו הנזכר הזה, להפילתו בנוטין אשר הפר לו. וישב לו נחמיה בדברים
האלה: „שמעתי שקר שמעת, כי מלךך אתה בודה את הדברים האלה. וגם
את שמעיה בן דליה בן מהושבאל, שכר אותו מנבלם לנביא שקר, לפתח
את נחמיה, להפילתו ברעה. ויבא שמעיה אל נחמיה, ויתנא אליו שקר בישם
ד', כי יסגר אל תוך החיבל, ויועד אל בית האלהים, כי הכותים אורבים
לנפשו כלילה ההוא. ותהי רוח ד' על נחמיה ויאמר אל שמעיה, שקר אתה
דובר בישם ד', לא ד' שלחך, כי סי יבא אל החיבל והיו? ואתה איש כל ער,
ידעתו גם ידעתו כי אנשי מרמה שלחוך אלי, לפחותני לנשח את הקדש, והבאיש
את יהוי בעיני בני עמי, ולהכשילני בדבר פשע. (עומק ו):

„הנדים אשר נספחו תמיד אל בית יעקב, מצרעת ממארת היו לישראל!“
הלא אמרו חכמי התלמוד. והכותים האלה, היו לישראל תמיד כעצם נגרון,
לא לכליע ולא להקיא. הערב רב אשר עלה את ישראל מטצנים, הוא
האכפסיה אשר בקרבו עשו את העגל וירשיעו את ישראל וילינום על ד' ועל
מישה עבדו, ויתאוו האוה כל היום. הנכעונים אשר לא מבני ישראל המה,
הקיקו בני מלך לעין השמש, בהיות כל בני ישראל בראש מרומי הארץ,
כמי דוד מלך ישראל. וגם הכותים, כימי נחמיה הכשילו רבים מאנשי יהודה,
ויפתום בשפתם, וידיהם וישיאום, ויהיו מראים את נחמיה, וישכרו עליו את
נעודה הנביאה וכל נביאי השקר, כי התן היה טוביה לישמנה בן אהר, ויהודגן
בני לקח את בת משלם בן ברביה, ורבות אגרות, ישלח טוביה אל נחמיה
ויראהו, על פי בעלי השנועה, אשר לו באנשי יהודה. וד' אלהינו סבל את
עצתם, והא עשו ידחם חוישה. (סג):

ותשלם החומה בעשרים וחמשה לאלול, להמשים ושנים יום. (סד):
והיו ככלות בני ישראל לבנות את הבית, ויאספו כל העם כאיש אחד,
אל החיים אשר לפני שערי המים. ישם ישם להם עורא הספר חק ומישפט,
יחמיה התחשטא עוזה על ידו. כיום אחד לחדש השביעי, וכיום עשרים
וארבעה לחדש הזה, נאספו בני ישראל ויקראו עצה כיום ובשקים ואדמה
על ידם. ויבדלו דע ישראל מכל בני נכר, בן הערב רב אשר בקרבם ובני
הכותים. ולא נותר אף אחד מבני הכותים בקרב ישראל. (סד ה' ט'):

והיו כי ארבו המים, וינסו הכותים לעשות בערשתם כפעם בפעם, להתערב
בקרב ישראל. והיו כימי רבי מאיר, אחד ממסדרי המטנה, וימצאו להם דמית
ינה בראש הר גרויזם. ויתפקדו חכמי ישראל, ויבדילום מקהל ישראל עד עולם.

והיו דף (י):

יד.

כריש מלך פרס.

ויהי כבנות כריש מלך פרס את בית ד', וימלך בפני הבית ארבע ושלשים שנה. ותעז יד יון על פרס, וילכדו הזונים את סיס וימלכו בפני הבית מאה ושנים שנה. ותעז יד החשמינאים על הזונים, וימרוכו בפני הבית מאה ושלש שנה, ויקשור עליהם הורדוס עבדו קשר, וימלך הוא וזכותו בפני הבית מאה ושלש שנה, עד יום גלות ישראל מעל אדמתם. (ע"ז דף ט"ז):

זו.

מלחמות רומא.

שתים ושלשים מלחמות נלחמו בני רומא עם הזונים. ולא יכלו להם הרומיים, עד אשר השלימו הזונים את בני ישראל, להלחם על הזונים פה אחד: ויהי כאשר השלימו הרומיים עם ישראל, ויצאו למלחמה יחד על הזונים וילכדום. ויהי כאשר נועדו שרי המועצה, וזכיהו שרי יון את שרי רומי על פניהם, על הדפס אותם הנם, לא כמישפט. ויען אחד מהבני רומי וישא את משלו ויאמר: „מרגליות ואבן טובה מי העדי, וזי כנו? הלא מרגליות העשה בן לאבן השובה! אבן טובה והנפך? הלא אבן השובה תחת בן לנפך! הנפך וספר התורה? הלא הנפך לספר התורה! והלא אתנו ישראל ועמם ספר התורה, וז' הפוכ נלחם לנו מלחמותינו!“

ויהי כאשר השלימו הרומיים את בני ישראל, ויכרתו כריתם אתם לאמר, אם יהיה אחד מבני רומי למלך, והיו כל השרים מבני ישראל, ואם ימלך אחד מבני ישראל והיו כל השרים מבני רומא, והשקים הארץ עשרים וישש שנה. ויהי אחרי כן ויפעלו בני רומא מעל בישראל, וירעצום וירוצצום וישירו עליהם שרי מסים לענות אותם. (ע"ז דף ט"ז):

זו.

שמעון הצדיק ובניו.

שנים עשר נשיאים היו לישראל בימי בית השני, חגי, זכריה, מלאכי, זרבל, מרדכי, בלשן, עזרא, יהושע בן יהוצבק, ישויה, רעליה, מספר, בני.

ואתם היו הרום, כענה, נחמיה בן חבליהו. (ספר'ס), ואתם היו הניאל, הנגוד, מישראל ועזריה (ספר'ס), ונלוו עליהם הכתבים רבים, עד שהיה מספר כלם מאה ועשרים נשואים, הטרענים בשם אנשי נוסח הגדולה. — כי בן היה מספר כל הסנהדרין בכל דור ודור. — (סנהדרין י"ג י"ה: ע"ב) תקנות רבות תקנו אנשי נוסח הגדולה בישראל, והם תקנו סדר התפלות בישראל. (תלמוד ס' הקדמ':) שמעון הצדיק היה משירי נוסח הגדולה, ויהו כהן גדול איכעום שנה. כל הימים אשר ישרת הצדיק בקדש, היה הגדול עולה ביום הכתובים ביום, ולשון הצמר הכהן בראש השעיר השלוח לעוואל, וטר המערבו היה חולק במנוחה תמיד. איש המערכה עלתה על מוקדה על המזבח, ולא הביאו הכתבים עצים למערכה, רק שני גזרי עצים לכד, לקים המצוה. בעומה, בימתי היוםם וכלתם הפנים, היתה ברכה רבה. וכל כהן הטניע לו כוהן, אבל וישבע ויתור. ואשר בשלו כל אלה במתור. (יומא ל"ז):

בימי רבו נודרו נזירות בישראל, ובננע נראה הדבר, לכהן הגדול היה, בבית ישראל. כי בעת ההוא קמו המצדיקים הרבה והסתחכמים יותר בישראל, לעשות אנחות אגרות, כי רבים היו עוד מימי עזרא אשר נואלו מן הכהונה, אלה אשר בקשו כתבם המתחישם ולא מצאו. וגם הכותים אשר נבדלו מקרב ישראל, המטירו פתים ויפיהו רוח מדנים ורוח זלעפות, בקרב לבות ישראל בטהר. — כי אלה ובאלה אשר מום בהם, יבקשו תמיד לשום משה צדק צדקה על פניהם, להיות כפרה על כל עונותיהם:

כה אמר שמעון הצדיק — כפי אשר מצאו הכשי החלמוד באחת משלוחות סתרו: "מעודי לא אכלתי, אישם נזיר, רק אחר. ויהי היום, ויבא ארבי נזיר אחד מן הררוב, והאיתו אדמוני, יפה עינים וזיב רואי וקווצותו תלתיות. ואומר אליו, כני! מדוע תישחת כיום, ישערך הנאותה ויאמר אליו, ידע היתה לאבני בעיר, ויהי היום, ואלך לשאוב מים מן המעיין, וארא את הדות פני בעל המים, ופחו עלי יצרי, לפתח הטאת הוכן! — ואען ואומר ארבי, רשע! עפר המה ותולעת! מה לך כי לבשת גאון, בהרל לא לך! הי ד! כי אנלתך לשם ימים! ויהי כשנעי את דברי הנזיר, ונישקתו על ראשו, ואומר, "נזיר להזיר לד! כסף ירבו נודרו נזירות בישראל!" — (ירוסמי מ"ס'ק, נדרים ע':) במ"ר פ' י"ג:

כעשרים והמשה ימים לירח טבת, יום הר גרויים הוא, הן היהודים הוא מימי קדם, ולא עת ספור הוא. כיום הזה בקשו הכותים מאת אלכסנדר מוקדון, להחרים את בית אלהינו, ויעתר להם המלך. ויהי כשמזע שמעון הצדיק את הדבר, וילבש בגדי כהונה, וילך הוא ואחיו הכהנים, ועמם מאצילו ירושלים, ויקחו אבוקות אור בידיהם וילכו כל הלילה אלכסנדר ואנשיו הלכו בצע ההר מזה, ושמעון ואנשיו מזה ויאור להם באנשיכמה. ויהי כזרח השמש, ויסעו כס אלכסנדר, ויאמר המלך לאנשיו מי אלה אשר פנשנו? ויאמרו למלך, הלא המה היהודים, אשר סררו כך. ויהי כראות המלך את שמעון הצדיק וירד ממרכבתו

יִשְׁתַּחֲוּ לוֹ. וַיֹּאמְרוּ הַיְהוּדִים לְמֹלֵךְ, הֲלֹא הוּא הַיהוּדִי! וּמַדּוּעַ יִשְׁתַּחֲוּ לוֹ הַמֶּלֶךְ?
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, הֲלֹא רֵאיוֹתַי מִנֵּי כַפְתֵי אֱלֹהִים, אִישׁ רֵאיוֹתַי הַמִּיד בְּמַלְחָמוֹתַי, אִישׁ
נִצְחָתוֹ נִם יִכְלֹתַי. וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ, מַה לָּךְ שִׁמְעוֹן הַצְדִּיק וְמַה בְּקִשְׁתֶּךָ עַד
הֵנָּה הַמְלָכוֹת וַיִּתֵּן לָךְ. וַיֹּאמֶר שִׁמְעוֹן, אִם מִצְאָתִי הֵן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ וְאִם עַל
הַמֶּדֶךְ מִכּוֹן יִתֵּן לִי מִקְדָּשִׁי כִּישְׁאֲלָתִי וְעַמִּי בְּבִקְשָׁתִי. כִּי הֲלֹא הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקְדוּשׁ
הַעֲבוּד בִּירוּשָׁלַיִם, בַּיַּת הַפֶּלֶא יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים. בַּבַּיִת הַזֶּה, יִשְׁבָּסִים כָּל בֵּית
יִשְׂרָאֵל אֶת יְשִׁיבָתוֹ לָךְ, כְּכֹל יוֹם הַמִּיד, עַל שְׁלוֹמְךָ וְעַל מַלְכוּתְךָ, וְעַתָּה קָמוּ
הַיְהוּדִים לְעִקְרֵךְ וְלִשְׁבֵר וְלִמְנוֹר אֶת מִקְדָּשֵׁנוּ כְּשִׁשִׁיל וְכִלְפוֹת, כִּי אִין הַצַּר שִׁיחַ בְּנוֹק
הַמֶּלֶךְ. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶלְכִסְנֶדֶר וַיֹּאמֶר לְשִׁמְעוֹן הַצְדִּיק, מִי הוּא זֶה וְאִי זֶה הוּא
אִישׁ מֵלֹאז לְכוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן? וַיֹּאמֶר אֶלְכִסְנֶדֶר, אֲנִישִׁים צְרוּם וְאוֹיְבִים, הַכּוֹתִים
הַרְעִים הָאֵלֹהִים, הַעֲוֹבֵדִים לְפָנֶיךָ כֹּסֹם! — כִּיֹּם הַהוּא נָתַן הַמֶּלֶךְ אֶלְכִסְנֶדֶר לְשִׁמְעוֹן
הַצְדִּיק אֶת הַכּוֹתִים צוּרֵי הַיהוּדִים, לַעֲשׂוֹת בָּם כְּשׁוֹב כְּעֵינֵי, כְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ, וַיִּתֵּן
הַמֶּלֶךְ לַיהוּדִים, לְהַשְׁמִיד וְלַהֲרוֹג וְלֹאכֵד אֶת כָּל חַיֵּי הַכּוֹתִים הַצְרוּם אִתָּם,
יִשְׁלַח לְכוּ. וַעֲשׂוּ הַיהוּדִים בְּהֵם כְּרָצוֹנָם, וַיִּהְרְגוּ בִישׁוּנָאֵיהֶם, וַיִּתְלוּם בְּנֹבֵי
מִסְחָס, וַיַּנְסוּ עִמָּהֶם עַל הַקּוֹצִים וְעַל הַכְּרָקִים, עַד כּוּמָם אֶל הַר גְּרִיזִים.
וַיְדֹ כְּוֹמָם הַחֲרָה, וַיִּחַרְשׁוּהָ נִיר, וַיִּזְעַקוּהָ מֵלֶחַ, כְּאִשְׁרַי חֲשָׁבוּ לַעֲשׂוֹת לְבַיַּת
אֱלֹהֵינוּ, הַיּוֹם הַזֶּה הוּא יוֹם מִשְׁתַּח וְשִׁמְחָה לְיִשְׂרָאֵל. (יִזְכָּר ס"ט. חֲמִשָּׁה)

וַיְהִי כַעֲלוֹת אֶלְכִסְנֶדֶר יְרוּשָׁלַיִם, וַיּוֹצִיאוּ הַכּוֹתִים אֶת דְּכָתָם רַעַה אֶל
אֶלְכִסְנֶדֶר עַל יִשְׂרָאֵל; כִּי כַעֲלוֹתוֹ יְרוּשָׁלַיִם, לֹא יִתְנוּהוּ הַכּוֹתִים לְכֹא בְּקִדְשׁ
הַקְדָּשִׁים מִעֲמָה, וַיְהִי כְּאִשְׁרַי נֹדַע הַדְּבַר לְגִבְעֵי בֵן קוֹסֶם, דּוֹא הִנְכַר מֵרָא זֶה
הַבַּיִת וְדַעַת קְדוּשָׁתוֹ, יִישֵׁשׁ וְכִבִּיר יִישֵׁם, וַיְהִי גִבְעֵי מְרוֹם יִישֵׁם, וַיַּעֲשֵׂה לוֹ גִבְעֵי
עֵנִי נַעֲלִי — בְּנֶד, וַיִּשְׁבֶּךְ אוֹתָם כְּאִבְנִים מִכּוֹת וְקִדְוֹת, הַעֲוֹבוֹת הַכּוֹתִים בְּסֶף.
וַיְהִי כְּוֹא אֶלְכִסְנֶדֶר לַעֲלוֹת עַל הַר הַבַּיִת, וַיִּלָּךְ גִּבְעֵי אִתּוֹ. וַיֹּאמֶר גִּבְעֵי אֶל
הַמֶּלֶךְ, יִישֵׁם נֹא הַמֶּלֶךְ אֶת הַנְּעִלִים בְּרַגְלָיו, כִּי יִרְאֵתִי מִן יַמְעָדוֹ אִישׁוֹרֵי הַמֶּלֶךְ,
כְּחֻלְקַת הַרְעָמָה, וַיַּעֲשֵׂה הַמֶּלֶךְ כֵּן. וַיְהִי כְּוֹמָם עַל סֶף פֶּתַח קִדְשׁ הַקְדָּשִׁים,
יֹאמֶר גִּבְעֵי, כָּל הַיָּד הַקְרִיב מִתּוֹת יִמּוֹת, וְגַם הַבֵּן הַגָּדוֹל, לֹא יִכֹּא כְּכָל עַד
אֶל הַקְדָּשׁ, כִּי אִם אִתָּה בִּישְׁנָה. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, כְּעֲצָתִי מִן הַקְדָּשׁ כִּשְׁחָם,
יֹאשִׁים אֶת בְּנִינְךָ לְמִישׁוֹר. וַיֹּאמֶר גִּבְעֵי, אִם כֵּן רּוּפֵא אֲדִיר תִּהְיֶה, וְרֵאיוֹת יִשְׁבֵר
מִיֹּם בְּעַמְלֶךְ. וַיְהִי כְּעֲצַת הַמֶּלֶךְ מִן הַקְדָּשׁ וַיִּשְׁכְּחוּ הַיֵּשׁ, עַד לְאִין מֵרָפֵא. (סִנְדִּירֵי
כִּתוּב ס"ט. ס"ט. וְגִבְעֵי הַעֲמָה)

בַּיּוֹם הַהֵם, הַתְּנַשְׁנוּ בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל וּבְנֵי קְטוּרָה הַחֲשֵׁשׁ עִם יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי
הַמֶּלֶךְ. וְאָזֶם כְּוֹא יִשְׁתִּי מִשְׁפָּחוֹת הַרְעוֹת, אֲרִיךְ בְּעֵינֵי וְאֲרִיךְ מַעֲרִים. וַיִּתְפַּקְדוּ
הַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּשְׁלַחוּ אֶת גִּבְעֵי לְהַתּוֹכַח עִמָּהֶם. וַיֹּאמֶר גִּבְעֵי אִם יִכְלֹו אֲוִיבֵי
לִי יִמְצָתֶם כִּי רַק יִשְׁפַל כְּמִנֵּי הַיּוֹם נַעֲדוּ, וְאִם אֲנִיעָם אִנִּי, הֲלֹא אִנִּי תִמְצָתֶם
יִשְׁפָּתִי יִשְׁקֶךָ, וְלֹא יִזְכְּרוּ לְדַבֵּר עִתָּךְ כְּנֹאחֵה וּבְנוֹ:

וַיֹּאמֶר הַיִּשְׁמַעְאֵלִי לְמֹלֵךְ, „הֲלֹא בְּתוֹרַת הַיהוּדִים כְּתוּב לֹאֲסֵה, כִּי אִתָּה
יִשְׁמַעֲאֵל לִיעֲזָבֶךָ, הוּא הַכּוֹר. וְשֵׁם נֹאמֶר הֵן וְשִׁמְשֵׁם: „כִּי אִתָּה הַכּוֹר כֵּן

השנואה יבדל! ועתה הלא יתנו לנו ישראל, פי שנים בארצם, כפי משפט תורתם! ויען גביע ויאמר, אם לפי משפט תורת ישראל חשפטו כיום עמנו. הלא על פי עדותה יקום דבר, המעידה לנו לאמר: „ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. ולבני הפלגשים אשר לאברהם, נתן אברהם מתנות וישלחם.“ והלא המשפט לאב לעשות בכל אשר לו כטוב בעיניו. הדבר יצא מפי גביע ופי ישמעאל חפו. (סג):

ויהי בעת ההיא, בראשון להדשי השנה, בעשרים וארבעה כו. ויבאו בני אפריקא למלך, להשפט עם ישראל. ויען הכנעני ויאמר, הלא הארץ, הרושבים היהודים בה, על שם כנען אבינו, הקרא מימי קדם קדמתה, ומדוע לא ישיבו בני ישראל את הגולה אשר גזלו אותנו והורש הורישו אותנו מימי יהושע בן נון, ועתה הלא ישיבו לנו את הארץ וכל תבואותיה, אשר עשתה בכל השנים האלה, כפי משפט תורתם! ויען גביע ויאמר, הלא מצאו ישראל בספר התורה, את ספר המקנה והגלוי, המעיד ואמר: „ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו!“ יאתם הלא ידעתם, כי כל אשר קנה העבד קנה אדונו. ועליכם לשדם לנו ישבעתים, בעד כל השנים אשר לא עבדתם אותנו, בכל הימים האלה, כמשפט העבד המתפרץ מעל אדונו. ויצאו האפריקים מביח המלך בנושת פנים (סד):

ותבא אחריתם משפחת מצרים, ותגש למלך ותאמר: הלא ישו מאות אדם יגלו הנכרים לבד מטף עלו ממצרים, כי כרה העם. ותורתם אשר כדם, מעידה עליהם לאמר, „ובני ישראל עשו כדבר משה, וישאלו ממצרים כלי כסף וכבדי זהב ושמלות,“ ומדוע לא ישיבו לנו, את אשר שאלו מאתנו, זה ימים רבים? ויען גביע ויאמר, ישיבו נא לנו המצרים, את שברנו אשר עבדו כשיש מאות אלף אלה, שלשים שנה וארבע מאות שנה, חנם אין כסף, והישיבותו רדם, את כל אשר שאלנו מאתם. ויהי כי החלו הכמי המלך ושריו, לחשוב את מטה הישבר, ולא יוכלו כי חרל לספור. ותצא מצרים גם היא בנושת, ויהיה על ראשה. (סד):

ויהי בשנה אשר מת בה שמעון הצדיק, ויאמר בשנה הזאת אנכי מת. ויאמרו לו הכמיו, ומה הגיד לך זאת? ויאמר שמעון, בכואו אל הקדש מתי יבנה משנה כיום הכפורים, וארא זקן אחד, לובש לבנים ועוטף לבנים, ויצא ונא עמדי, וכשנה הזאת לבש לו בגדים יחורים, ולא יצא עוד עשתי בצאתי מאת בני הקדש, ואדע אל נכון כי קרבה עמי לבוא וימי לא ימשכו. ויהי בעבור ימי החג, והנה הלה שמעון את חליו אשר ימות בו, ויהי לישבעת הימים, וישבע שמעון עם אבותיו, וגד אלהים נבבה, ויחדלו אהיו הכהנים לכרך עוד את ישראל בשם המפורש. (עוהה ל"ו):

ויהי כאשר קרבו ימי שמעון למות, ויאמר כי הנינו בני ימלא את ידו הרתני, כי שלם הוא בעבודת אלהים. ויהי אחריו מות שמעון הצדיק, וימאן הניני לשום את כתר הכונה על ראשו, וימאן שמעי אהיו תחתיו. ויהי אחריו

הדברים האלה, וינחם הונו את כל אשר עשה, ויתעצב אל לבו. ויהי כי ידע הונו, כי אין להשיב את הדבר אשר עשה, כי הק בישראל הוא מימי קדם, משפט בבית יעקב, כי מעלים בקדש ולא מורדים. ושמעי אחו כי עלה הפעם, פעם מובחז לא ירד עוד, ויתנכל לו הונו אחו, ויבקש להמתו. ויהי היום ויאמר הונו אל שמעי אחו, בא נא אחי ואאלפך הקי העבודה. וילביש הונו את שמעי אחו בגדי זה ואסור נשים, כאשר תלבישנה הנשים בעת ההיא. ויגש הונו את שמעי אחו אל המזבח ויעמידהו מרחוק, כי חלילה לפהוסר בגדים לקרבה אל כל עבודה, כפי משפט התורה. ויצא הונו אל אחי הכהנים ויאמר, הראיתם את שמעי אחי, הכהן הגדול מאחיו, כי קרב היום אל מזבח ד', בלבישו את בגדי אהובתו, כפי אשר נדר לה למלא את ידו ראשונה בבית ד'. ויהי בראות הכהנים את שמעי בבית ד', והוא לבוש בגדיו כבגדי אהת הזנות, ויחר אפם בו, ויאמרו להשיביו, בקרנות המזבח. ויתחנן שמעי אליהם ויאמר, הונו אחי הונו, כי לא חטאתי מאומה, ויספר להם את כל אשר קרתי. ויבקשו הכהנים להרוג את הונו, כי נאר את מקדש ד', ויהי מלעיב במלאכי האלהים וכהנו, וימלט הונו אל בית המלך. ויקם הונו ויברה מצרימה, ויבא אלכסנדריה, ושם העיר מלפנים נא אמן. ויבן שם בית לד', בתבנית החיבל, אשר בירושלים, ויעש שם מזבח לעולה ולזבח לד', ויעש את הישר בעיני ד', רק עבר על המצוה אשר צונו ד' לאמר: „השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום!“ ויעש הונו אגודה חדשה בישראל, הנודעת בשם „קבת-צרי“ ויתקבצו אליה מכל ישראל, ויהי לבו לכהן גדול, כדבר ד' ביד בן אמן (ישע' ל"ג): והיה ביום ההוא, יהיה מזבח לד', בתוך ארץ מצרים (ישע' ל"ג):

יז.

בית הכנסת באלכסנדריה.

ויהי בימי ירמיהו הנביא, וילך יוחנן בן קרח וכל שרי החילים ויבאו מצרימה. ולא שמעו לדבר ד' אשר צוה כפי ירמיהו: והיה בכואם מצרימה, ויבנו ישראל בית הכנסת לתלפיות בעיר אלכסנדריה, בנין איש לא היה כמותו בכל אפסי תבל. הבית הזה כלול היה כהדרו, ארמון הממלכ, גדול היה הבית הזה להביל שש מאות אלף איש. ויעשו בו יסבעים כסאות זהב לשבעים הוקנים אשר בעם, וכסא כבוד, כרוכ הדר, לראש הסנהדרים. ויהי משקל כל כסא, המשה ועשרים רבוא ככרי זהב. ויעשו כסא עין בבית בתוך, וכהן הכנסת עומד עליה, ויהי בהגיע לענות „אמן“ על ברכת ישליח הצבור, ויקה הכהן הוא החזן, את הדגל בידו, ויענו כל העם אחריו

„אמן“ קול אחד. כי לא שמע העם את קול שליח הצבור בהתפללו, מפני גודל הבית:

כל האנשים בבית הזה, כל אחד ידע והכיר את מקומו, כי שדרות היו בבית, ומכרלות לכל שדרה, לכל בעלי מלאכה, לכל מלאכה ומלאכה לבד. וישבו הרשי כרול לבד, הרשי נחשת לבד, האורנים לבד והרוקמים לבד, איש איש אל עבודתו, ואל מלאכתו אשר הוא עושה. והיה כי יבא איש זה אל הבית, ויפן לו אל בני חבורתו כאשר הוא:

ויהי ככוא אלכסנדר מוקדון מצרימה, וירא את הבית, הכלול בהדרו, ויקנא ככני ישראל ויגרשם מן הבית, ויהרוג אוהם בחרבו, וגם דם רב ישפך, למלא את דבר ד' ביד וימיהו, כי תתך חמת ד' עליהם, והיו לאלה ולשמה ולקללה ולחרפה, ולא יראו עוד את המקום הזה. (סכה ק"ג ל"א):

יח.

אלכסנדר מוקדון.

ויהי כאשר לבד אלכסנדר ארצות רבות, ויעבור עם צבאות חילו, את הרי הניפק, הרים גבוהים בשמים, בארץ הודו, הנודעים בשם הרי-חושך. בעת ההיא ישבו בארץ הזאת, בני משפחת קצי (Kazie) ויעבור המלך כארין ויבא עד מקום קרטיגנה, וינוסו כל הנכרים מן הארץ, כי אימת אלכסנדר נפלה עליהם וכי נמוגו מפניו, ויתחבאו בחורים ובנקיקי הסלעים, ולא נותר בארץ רק הנשים לבד. ותצאנה כל הנשים לקראתו ותאמרנה, אם לחם תלחם בנו, הלא גם יכול תוכל, אפס כי לא תהיה תפארתך על הדרך אשר אתה הולך, כי הלא רק נשים אנחנו, ואולם אם עוד יכול נוכל לך, ונגישך מן הארץ, והיית עוד לשמה, למשל ולשנינה, כי ביד נשים מכר ד' את אלכסנדר. וישמע המלך לדברי הנשים ויעזוב את קרטיגנה בשלום. ויהי כצאתו מן העיר, ויכתוב על שעריה לאמר, „כה אמר אלכסנדר, בער מאדם הייתי, עד בואי קרטיגנה ולמדתי עצה מנשים!“

ויעבור המלך את דרכו הלאה, ויבא אפריקא, ויפקוד על מלך קצי לצאת לקראתו. וישמע מלך קצי לפקודת אלכסנדר, ויצא לקראתו ויקדם את פניו במנחה, ויבא אתו תפוחי זהב ורמוני זהב, ולחם זהב ערומים על שלחן זהב, וכל ישרו אתו נשאו לפניו לחמי זהב בידם. ויאמר אלכסנדר, למלך קצי, היאכל הזהב בארץ? ויאמר מלך קצי, המכלי אין לחם בארץ, כי באת אלי? ויאמר אלכסנדר, רק לראות את משפט ארץ באתי הנה. והיו היום, כשבת אלכסנדר בבית המשפט, אשר למלך קצי. והנה קיבו שני אנשים אל המשפט, ויאמר האחד אל המלך, הנה קניתי, מן האישה הזה ככרת ארץ, ויהי כחפרי

באדמה, והנה מצאתי סגולה זהב בארץ, ואומר אל האיש, כי יקח את הזהב מידך, כי רק את האדמה קנית, זאת הוזהב לא קנית. ויאמר, הישני, לא בן הדבר, את הכל תקח! כי מכרתי לך את השדה זאת כל אשר בו. ויאמר מלך קצי, הוזהב הזה, יהיה מזהר לבניכם, כי יקח בן האחד את כת רעהו, ואז גם ישנים איש על מקומו יבא בשלום. והיו כשמוע אלכסנדר את המישפט, וישתאה להם. ויאמר מלך קצי, ואיך ישפטו בדבר הזה בשעריכם? ויאמר אלכסנדר, יחרם רכושם, והם יבדלו! ויאמר מלך קצי, הוזהב ישמש בארצך? הייך סטר לבם? ויאמר אלכסנדר, זרה גם ירד! ויאמר המלך, הייש בהמות בארצך? ויאמר אלכסנדר, יש. ויאמר מלך קצי, אם בן זרחה השמש וירד המטר לבם, רק בגלל הכהמה, כי אדם ובהמה יושעו ד'. (בראשית כ"ג ס' ג', ויקרא ס' כ"ו):

י"ט.

קרבת עולה ויורד.

והיו היום, ויבקש אנריפס המלך, להקריב עולות אלה בירושלים. ויצו המלך את הכהן הגדול: איש בלעדו אל יקריב את קרבני ביום הזה. ביום ההוא, נגש עני אחד אל הכהן, להקריב שתי תורים קרבן לד'. וימאן הכהן להקריב את קרבנו, על פי סקודת המלך. ויתחנן העני אל הכהן לאמר, תיקר נא נפשי בעיניך, והקריבה את קרבני ביום הזה, כי יראתי פני יהשי להט, כי ארבעת תורים אנכי משתבר בכל יום, והיה הציו לי וחציו לד'. ויחמול הכהן על העני ויקרב את קרבנו לפני ד'. והיו כלילה ההוא וירא מלאך ד' אל אנריפס ויאמר אליו, איש עני אחד הלא הקדים אותך בקרבנך. והיו בבקר ויקרא המלך את הכהן ויזכירו על פניו, על לא שמרו את מצותו, ויספר הכהן למלך, כי הטל על העני, כי אליו נושא את נפשו, וירצהו המלך:

כעת ההוא, נשאו העשירים ראיש בארץ, ובני העניים כשה ידם, אף כי היו בהם חכמים גדולים ואנשי מדע. כי גם הכהנים נשאו ראיש ובהנו במקדש, בגלל ישעה והכסף ענה את הכל:

והיו היום, ויבא איש אחד מבני העשירים, שור סקן בפרים קרבן לד', ויזכירו אל בית האלהים, ויאסרוהו בעבותים, ולא הלך במקומו. ויבא הכס אחד מבני העניים ויושע לו אנודת אוזב — הנון, ויתעטש הפר ויקא מהט מרונה, וישטכוהו ויקריבוהו קרבן לד'. והיו כלילה ההוא, וירא מלאך ד' אל העשיר ויחלום, והנה החכם העני הקדימוהו בקרבנו.

והיו היום, ותבא אשה אחת, טנחת סלת קרבן לד'. ויראה הכהן ויבזה, איתה ואת אכלה המעט. וירא מלאך ד' אל הכהן כלילה ההוא ויאמר לו,

הואמר לה מקביות את הענינה הזאת, כי בנפשתי הקריבתי כיום קרבן לך.
(ויקרא פ' ב')

ב.

בבורה בת מלך פנימה.

ישמעין בן קמחית כהן גדול, יצא מן הלשכה ערב יום הכפורים, לדבר
דבר עם מלך הערבים, ויהי בדבריו עמו, והמלך ירק ירק, ויסוף דוקו על בנדי
הכהן וישמאחו, ויכהן יהודה אחיו תחתיו כיום ההוא. ויהי בימים הרבים ההם,
ויכהן ישמעאל בנה ויהי כהן הגדול מאחיו, ויקר מקרהו בערב יום הכפורים עם
ערבי אחד גם הוא, ויכהן ישכב אחיו תחתיו, ועוד קרה לו דבר, ויכהן יוסף
אחיו תחתיו, ועוד ישנו בנים היו לאשה הזאת, וגם אלה היו כהנים גדולים,
ועינו אמם רואות. ויאמרו אליה החכמים, כמה זכות בכל אלה? ותאמר
האשה, מעודי לא גליתני צמתי ובשרי לאיש זה. ויאמרו החכמים, כל
קמה קמה, וקמה קמחית סלת! „כל בבורה בת מלך פנימה!“ (ויקרא פ' ב,
י"ח ו' ע"ב):

ב.א.

מרים בת בילגה.

ויהי בימי מתחזהו בן יוחנן כהן גדול, ויצורו היונים על ירושלים. ותלך
עלמה ממשפחת בילגה ושמה מרים ותמר את דתה, ותלקח לסרדיוט אחד משרי
היונים. ויהי כי הבקיעו היונים ויבאו ירושלימה, ותבעט מרים ברנלה על מזבח
ד' ותאמר, „לוקוס לוקוס! (זאב טורף) עד מתי אתה סבלה כסף ישראל, ואין
אחה עומד לטו בעת צרחם!“ ויהי כאשר גבר יוחנן כהן גדול, ויעש ד' תשיעה
גדולה על ירו לישראל, ויתנו הכהנים את משפחת בילגה לשמעה בקרב ישראל,
ויגזרו עליה, להיות טבעתה קבועה וחלונה סגור, להיות לאות לכני מרי. כי חק
היה לכהנים כמקדש, להיות להם ארבע ועשרים טבעות, וארבעה ועשרים חלונות,
לסחלקות ארבעה ועשרים משטרות, וכל משמר תלה לו טבעתו, ויפתח חלונו
להיות לסלתחה לבנדי. (סכס ל"ו):

כב.

בצל ההכמה בצל הכסף.

ויהי בימי ינאי המלך, וירבו נדדו נזירות בישראל. ויהי היום ויבאו שלוש מאות נזירים ירושלימה, להקריב קרבנותיהם לך ולא השיגה ידם. ויבאו הנזירים לפני שמעון בן שטח, ראש לראשי המטות לכני ישראל בעת ההוא ועמדו לפניו. וימצא שמעון פתח להפר נדרם, למאה וחמשים איש, ולמאה וחמשים הנזירים, לא מצא כל פתח הפרה. ויאמר שמעון למלך, הן באו ביום הגה שלוש מאות נזירים להקריב קרבנם, ולא יכולו, כי טטה ידם. ואנכי כבר נתתי למחציתם כל משאלות לבבם, ועתה הואל נא אדוני המלך, לתת קרבנות לנזירים. וישיב הדבר בעיני המלך ועיש בן. ויהי אחרי בן ויגד למלך, כי רמאו שמעון, כי לא נתן להם מאומה, ויהר אף המלך, ויגם שמעון מפניו. ויהי היום, ויבואו שרי פרס לבקר את המלך בהיכלו, וישאלו השרים עליו לאמר איה שמעון אחי אשתך, כי הוצק הן בשפתיו תמיד, ותול כטל אמרתו, כרביבים זרזף ארץ. ויאמר המלך ינאי ויאמר לשלציון המלכה, יבא נא אחיך היום אל הלהם, ומדוע ברח יכרח ממני. ותאמר המלכה, אם תתן ערבון לי, כי לא תהרגו וישבע לה המלך, כי לא ימיתהו. ויהי כבוא שמעון אל המלך וישם את כסאו בין המלך ובין המלכה, ויכבדו וינשאו לעיני כל השרים אשר אתו. ויאמר המלך אל שמעון אחי אשתו, מדוע נחבאת לכרות? ויאמר שמעון, כי אמרת, כי אחבא עד יעבור זעם. ויאמר המלך, מדוע רמיתני ימדוע נגבת את לבבי? ויאמר שמעון לא רמיתך ולא נגבתו את לבבך, יען כי אחת נתת את מחציתם בכסף ואנכי מלאתי משאלות לבבם בחכמתי. ויאמר המלך, מדוע הסתרת ממני את הדבר? ויאמר שמעון, כי ידעתי, כי אמרתו נא פן לא יוקר אדוני את ערך חכמתי כערך כספיהו. ויאמר המלך, ראה נא שמעון, כי כבדתך הפעם! ויאמר שמעון, החכמה כבדתני ותושיבתני לכסא, ככתוב על ספר בן סירא: „סלסלה ותרוממך ובין נגידים תושיבך!“ (ב"ר ס' נ"ט, ברכות מ"ח:):

כג.

יקרה מפנינים.

ויהי כצאת כהן הגדול ביום הכפורים מן המקדש, וילכו כל העם אחריו, ויבא גם שמעיה ואבטליון בחוכם. ויהי בראות העם אותם, ויעזבו את הכהן וילכו אחריהם, כי ידעו העם להוקיר את חכמת התורה מפניני כהן הגדול. ויהי

כאשר נגשו שמעיה ואבטליון להפריד מן הכהן הגדול, ויאמר הכהן אליהם, ילכו בני עממים לשלום! — כי נרים היו מבני סנחריב. — ויענו ויאמרו אליו יבאו בני עממים לשלום העושים מעשה אהרן, ואל יבאו בני אהרן לשלום העושים מעשה הגוים. (יוח' ע"א):

כד.

פלגות ישראל.

אנטיגנוס איש סוכה, קבל משמעון הצדיק, כישנת שלשת אלפים וארבע מאות וישישים ליצירה. בימים ההם מלך תלמי השני בארץ מצרים, ויקח את ארץ ישראל מיד סיליקוס בערמה. ויצר על ירושלים, ויגל עם רב מישראל, וימכרם לעבדים ולשפחות. בעת ההיא נסכה ורחכה החכמה בחקרי האלהות, הנודעת בשם פילוסופיא בכל הארצות. בימים ההם חי הפילוסוף הגדול ויודע עתים, ושמו קסון, הנודע בריבו עם הקיסר צעזאר. (סס'7 ערך אַנטיגנוס): מימי פלג בן עבר, מיזם אשר נפלגה הארץ עד היום הזה, מיזם אשר כלל ד' ישפת כל הארץ, הלא מיזם נבוצו הדתות השונות למיניהן על פני כל הארץ. ואולם בכל זאת ראינו דור הולך ודור בא — בקורות דברי הימים, — ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, במנהג ארצות חיים, ובדרך אשר ילכו בה, במעגלי הסכלות וההשכלה. והנה סלם החכמה מצב ארצה, וראשו מגיע השמימה, ובני אדם בכל דור עולים ויורדים בו. כל קורא הדורות מראש, ידע להבדיל ולהגביל את המקום, אשר עלו בני אדם בכל דור בשלבי הסלם. אכן רוח היא באנוש בכל דור, לאחוז בסכלות או בחכמה, טובב טובב הולך הרוח בכל העמים השונים ללשונותם לגוייהם, ולא יפריד בבני אדם, לא יכיר ולא יבכר דת על דת, ועל סביבותיו שב הרוח כדור ההוא, בכל הפלגות למיניהם.

אם רוח חיוכים תעל על תכל, וערפלי הסכלות יפרשו כנפים להעיב שחקים; הלא הרוח הזה ישא בכנפיו את אשה הכושית, ונכס לארץ והנה חשך, צר ואור חשך בערפיה לכל בני חלוף. כליל חושך וצלמות, כל אדם נמשל כבהמות נדמה, אין בינה אין דעה. אין מוסר אין תושיה. ואישי את רעהו חיים יבלעהו. ואולם כעלות הישחר, ושמש החכמה, הפיצה זרהה, ומרפא כנפיה, הלא אז אין נסתר מחמתה, ולכל בני אדם, היה אור בכל מושבותם. —

בימי אנשי ננסת הגדולה, ודורות הזונות הבאים אחריהם הדור ההוא, דור דעה היה, ואז הפך ד' שפה ברורה על כל העמים, להיות משכילים על כל דבר. יעם ישראל היה לנס לכל העמים, בתורתם ובחכמתם בעת ההיא. הלא

הנה המסרים, אשר כל בית ישראל נשען עליהם, בקבלת התורה, המסורה והמסירה:

החכמה, הלא היא מנחת השמים, מראש מקדמי ארץ, ואולם בהנחה משתקת כקבל ארצה, הלא משמטה והקד, בהק כל הנמצאים אשר בארץ. תורה את המשפט את החכמה וכל יסודי השבע. הלא בהנחה אסורים, תועלת זה לפי, ובמאדם להפשי, יפרעו פרעות, וישנו נבולות עולם. — „הלא זה הכרי כאש נאם ה' „ גם משה איש האלהים, כשרם נפרץ לו החוק, ויבא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה. ה' מסונו בא בקלות וברקים, ומימינו אשר דת לפני — כאש תמיד תוקד החכמה, בקרב לבית בני אדם, להקן עליו מפי הורה הסבלות, אשר ישלך קרבו כפנים, בהלוי כתי המר אשר להפשי. הוא החוק, אשר יעוב באפי, את כל יקר הכמה וכבוד, כעמוד עין וסבלות רב, ואז החכמה הלא לכוונת היא לאדם והם לו. ואולם אי מי יתה, בפרץ נבולות אשר, בפרעו פרעות, להעלות עיני החכמה כעשן הכבשן, לבער ולהשחית כאש המתה, אהותה עצמה ובשרה, הלא היא האמונה בת אביה בת שמים כמות. הלא כל יקר, ראתה עין משה איש האלהים, לא כהתה עיני ולא גם להק, מפי הנבירה הכמת החזון, בפרץ בו ראשונה, בהנחתו כמדבר הירב, וירא ויתכונן: „והנה הסנה כוער כאש, והסנה אינו אכל:“

כל קרא הדורות מראש, רבות ראה והו עמל ותלאה, והנה החכמה פרצה לעמים נבולותיה, ותהו האמת נעדרת, ותהו האמינה למאכלת אשר. והנה מן המוקד עלה הסלמנדרא, הוא שרשםעופה, ויולד ישעירים כדמותו וכצלמו; פירז לבנות לפלגות בני אדם, אגודות אגודות וכמות שונות גדולים הקרוי לכל בימים ההם, קם איש אחד בארץ ושמו יהודה הנבילי, והוא יסד אגודת הדישה בישראל, ונקראה כשמות ישנים: הם הפרושים הם המורים, הם האיסורים. ארכנת אלפים איש מישראל יצאו מערי יהודה, ויעזבו את נשותיהם ובניהם, ענדתם וכל אשר להם, ויתנו את לבם להנור סכל ענג החיים, וידרו נדר נור להוצי לר. כן ראנו נודדי נזירות רבים, כימי שמעון הצדיק (לפי סימן ט"ו) וכימי נאי המלך (לפי ט"ז), כי זהו הנה הנה, רוח נזירות ופרושים הופסה בו:

כלל היו רופאי הנפש, וכרוצם גם רופאי הנפש. ונקראו אסירים, ככלל חכמת הרפואה אשר השתלמו בה, — ישכן בשפת ארמנות נקרא רופא „אסאי“. ויש אסירים, כי נקראו רופאים ככלל קדושהם, שכן בשפת זון קראים לקדוש „אסאי“, ואולי היו גם הרופאים קדושים כימי קדם. — ויש סין האסירים, כי מסידים רבים היו לפי, כמשפט כל הכמות המתחדשות וכמות, ככל האסירים, על כן נקראו גם אלה איסורים, על שם איסי או יסי, הנגזרים משם יוסי, ויש מיחשים אותם ככלל זה, ליוסי כן יועזר איש צידה ויוסי כן יחנן, איש ירושלים. ואולם כל אלה, רק השערות המה, ולא בא עוד עליהם המוסר מעדות הכורה בקדמוניות: —

התורה איש קבלו בני ישראל, במעמד הקדוש והנבחר בהר סיני, הלא הביאה בכרית אמת את כל המחייקים בה, למלא ולהשלים הובתם במקוריה האמנים. הובת האדם על פי התורה, תפרד לחובות שמים, הובת האברים והובת הלבבות. (רצונו בחי). והחובות שמים הן, שהן ארבע, שמים מן הדין, ושמים לפני משורת הדין, והשמים שהן לפני מן הדין, היו אבי אבות החסידות בישראל. חסידים בחובת האברים, וחסידים בחובת הלבבות. עוד בימי קדם, בהיות עוד הבית בנוי על מגונו, רבו כמו רבו החסידים והגזירים בישראל. מהו אחד היה בארץ ישראל, בית דהינו שמו. והרב שלוש שנים. לפני הרבן יישיאלים, כנלל אשר העמידו דבריהם על דין תורה. (כנה מליעל פ"ה): בימי הכמי המשינה, נמצא יסוד וגדר לחסידות, וקבעו לה מדרגות גבוה על גבוה, ונבחרים עליהם. חלא המה, תורה, זמירות, זריות, נקות פרישות שהרה חסידות, ענוה, יראת המא, קדושה רוח הקדש, חחית המתים, גלוי אלהיו, וסקלים יושלתי פ"ג סלכס ס"י, מיטם מ"ט. ע"ז ל"ז):

הגזירים היו אוהבי מלאכה, ומשירתים איש את אחיו. כל שכרם אשר השתכרו וכל יכול השרה אשר אספו, נתנו על יד ראש אחד, אשר בחרו מהם ומצאו את לבנו נאמן לפניהם, כים אחד היה לכלמו, כל רעב יבא ויאכל, וכל ערום יבא וילבש, כל חולה סעדו על עריש דויו, ויעשו חסד עם החיים ועם המתים. וכלם ייטבו שבת אחים גם יחד בשלום ובמישור, ולא היה בידם חרב יקשת, והגו בתורת ד' יומם ולילה, והטיפו אמרי נעם בשבתות ד' ובימי מקראי קדשי חסידים גדולים וקדושים היו בכל דרכיהם, נבדלים ופרושים מאשה. (ס"ד כסס פילין כיסורי):

ואולם בעלי האגודה הזאת, הפריזו לפעמים על המדה, ויהי כי ארכו הימים ויקשרו הנזירים קשר, ויטרדו במלכות רומי, להסיר עול סבלה מעליהם. הם אמרו, כי רק לד' יאתה המלוכה, ולא לאדם להיות משל בנוים. והם לא ידעו ולא הבינו, כי הטלך העוצר בעמו, הלא הוא בלב באברי הנוף, כי ממנו הוצאות חיים לכל העם. ואותו יפקד ד' אלהי הרוחות לכל בשר, לצאת ולבוא לפניהם, אשר יוציאם ואשר יביאם, להיות כל איש יושב לבמה, כאין כל מכלים, איש אל תחת גפנו ואיש אל תחת האנתו. (עיין יחסין 77 ק"ט):

כארה הנשואים, נבדלה האגודה הזאת לישני ראשים. יש אשר נשאו נשים ויולידו בנים, להקים זרע, לבל ימחה שם ישראל, ולא תכבה נחלתם. שלוש ישנים, בתנו נשותיהם, התלדנה להם בנים, והיתה נדת דותן להם למופת. היותיהם לא יספו לדעתן, כי לא למען תאות לבם, דבקו בנשותיהם לאהבה. כי אם להוליד בנים, ולראות זרע. ואולם יש מן הנזירים, אשר לא נשאו אשה מעודם, ברית כרתו לעיניהם, ומה יתבוננו על בתולה. כי לבשה רוחם קנאה, חמת נכר, ויקנאו לכל אישה בישראל ויתנוה לבוגרה כאלוף נעוריה, אשר תחת אישה תקח זרים, ואשה יראת ד' בכל אלה לא מצאו. מדה נפרזה גם היא. גדולים חקקי לבי!

כל איש, אשר בא בסודם ויכרות בריתו אתם, נתן את כל רכושו, כיד
הסוכן אשר להם. כל מאכלם היה מלוח ושורש רחמים לחמם. פור נתנו
לאכיון לכל דורש ומבקש, ולא נתנו לישארי בשרם דבר, כשרם ישאלו את פי
ראשיהם אשר עליהם. את בשרם רחצו בכל יום במים קרים, להפיר את
האכזריות. בשבתם לאכל להם, ישבו לפניהם, הבכור כגבורתו, והצעיר כצעירתו.
הטבה הושיט לכל אחד קערה ומטפחת לברו. הכהן כרך תמיד את הזבת,
ואחריו כל המסונים, נתנו תהלה לאלהים. בכלותם לאכל, שבו לפעלם
ולעבודתם עדי ערב. והיו כערב וישבוו לביתם, ויאספו אורחים בכל אשר
מצאו, כרשיון ראשיהם. נעלבים ואינם עולבים, שומעים הרפתם ואינם משיבים,
לא עשו עולה ולא דברו מזכ, ולא נשבעו אף לאמת. כתורת ד' ישמו כל
מעינם, גם העמיקו בהכמת הטבע, בספרי תולדות הצמחים ובעלי חיים. כל
איש אשר בא להסתופף ראשונה בעלם, טרם קבלתו כהנהגו, כבחון את הזהב.
ישנה תמימה, האכילתו מלחמם, ויהנו כידו יתד להפור, וילבישו אותו בגדים
לבנים. כהם השנה, הלא ראו והכירו את הכונת רוחו, ויאספיהו או לאורה
כאגודתם, ויגלו לו תעלומות חכמה, וירגילו אותו לטבול את בשרו, להקן
בעבודת הפרושות. והיו מקץ שנתים ימים, ויכרתו אתו ברית אמת עלי זכה,
ויהי כשרם ישבו אל הלהם, וישבעו אותו כר, לכבד את ד' אלהים אל אמת,
ולברכו על הרעה כעל הטובה, ולהתנהג עם כל אדם כמשפט, כאמת וכצדקה,
ולשינוא רשע כסל, תכלית ישנאה. ובהיותו לראש עליהם, לא ישתרר בנאות
יגדל לבב, ולא יעדה עדיים, ולא ילביש רק בגדי אחד העם. את כפיו יעזר
כתמוך כישחר, וישמר נפשו מכל טומאה. וכתופיע עליו רוח הקדש, לא ילה
סודות התורה, כי אם לבעלי בריתו. מאד מאד יכבד את משה ואת הירח,
יכבד יכבד שמות המלאכים הנודעים להם:

כל בעלי האגודה הזאת, לכשו רק כגד מיוחד שזה לכלם, יכן הנעלים
אשר כרגליהם. לא כברו כגדיהם ולא המירום עד אשר כלו עליהם, או נתנום
כמתנה לכל דורש ומבקש. מספר שופטים כבית הדין, היו תמיד כאה איש.
וכל אשר המיר את פיהם, האכילתו ריש ולענה, עד אשר נמק בשרו וימת
כרעב. גם כידם היה לסלוח לחוטאים, כהגיעם עד שערי מות, ושבו ורפאו
למו. כל באי סודם לא אכלו להם אצל איש זר, אישר לא מאגודתם הוא.
את ארון הנביאים, משה איש האלהים, כברו בכל לבנם וככל נפשם, וכל
איש אשר העיו לדבר עליו סרה, משפט מות לו, דמו כראשו. הנער ככד
ככד את הזקן, והנקלה את הנכבד. הילדים לא דברו בפני הזקנים, כשרם
ישאלו רשיון מאתם. את יום השבת שמרו כתכלית הקדושה, ולא טלטלו
כל כלי ממקום אל מקום. ולא עשו כיום השבת, אף הדברים היותר מכרחים.
כיום הראשון בכל ישכוע, חפרו ביתר, ושבו וכסו את צאתם, והיה
מחנם קדושי:

הנזירים האלה, האריכו ימים הרבה, והיו ימיהם לרוב מאה שנה, כי הזירים

היו במאכלם, ולא אכלו לשובע. כלם אהנו את ד' בכל לבנם ובכל נפשם, להיות נהנים ונטבחים, על קדושת שמו הגדול. במלחמת הרומים, הראו הנזירים את עוז רוחם, ואהבתם את ד', כי לא אכלו כל טמא במלחמה, ולא התלוננו ברעתם, את גיוס נתנו למכים ולהייהם למורטים, ולא התחננו לאויביהם. וכרה שמחה סכלו מכותיהם ומכאוביהם, בהעלותם אותם על המוקד, ויהיו כקדוה איש המסים יקד יקוד ביקד איש. כי נכרה עליהם האמונה בחוקת היר כאל מות הנפיש וכתיי הנצה גם האמינו כי המות, ציר נאמן הוא לשולחיו, להתר את הנפש מהרצבות הגויה, לצאת לחפשי כנכחי שחקים, מעלה מעלה, והנפישות הטובות, מישוטטות מהלאה לים איקינוס, בנן ערן התחתון, לעומת קדושה והרעות תרדמה לאברון, אל ארץ הישך וצלמות. כל נאי בריחם, לא נזרו אהור טהם, ומרוב פרישותם וקדושתם היו כתובם נביאים ומנדי עתודות ואנשי קדיש. (ספ"ד בסס יוחסין).

בהקיר כיר מים קרים, ובנוזלים המפנים זרמתם, בטורד הר איתן, להשיב נפש עיפה. ככה היה סקור הנוזיות מכוע מים חיים, לחוק את עמודי דת משה, והרהרות צמאון המשתוקקים לעלות בקדיש. ואולם כרבות הימים, בשנות העתים ובחלוקת הזמנים, נרפש המעין, דללו וחרבו מימיו, ויהי לנהל נפרות יפת בוערה כקדוה איש המסים, מים תבעה איש מתלקחת, השוטטים ועוזרים אל גי הצבועים, העושים מעיטה זמרי ומבקשים שכר בפניהם. (סוטה כ"ג):

כימי ינאי המלך רבו הצבועים האדה בקרב ישראל, כנחש נשבו כסתר לכל איש, כצפעוני הפריוש, התקדשו והטהרו לעיני הרואים, וכסתר אהלם עשו תיעבות גדולות ונוראות. הלא המה באו בסיד כל החכורות, כי שמו לבו סתר פנים, ויחידו את התמימים וישרו דרך, ויפיתו קריה, ויעירו ריבות-לעם, גם את כסא המדך ההרירי ויהי היום ויאמר ינאי לאשתו, אל תראי מן הפרוישים, ולא ממי שאין הלקו בפרוישים, אבל תראי מן הצבועים הדומים לפרוישים. העושים מעיטה זמרי ומבקשים שכר בפניהם. כי קנאים גדולים המה. (סוטה סס). הסופרים, הלא המה אנשי כנסת הגדולה, וכל המקבלים הנאמנים, הנמשכים אהריהם, עד היום הזה, הלא המה ראו את הפרעות אשר עשו המתחממים, גם בעלי האגודות, אשר הפדו על המדה, לא טצאו חן בעיניהם הן אמנם גם הפרוישים אחזו כמעשה הסופרים, ועוד הפלינו בהרבה דברים עליהם, אבל ככל זאת לא היתה רוח הסופרים נוחה מהם. יען כי הסופרים, הלא היו מקבלים הנאמנים והם נבלו נכולות ושמו הקים ומשפטים צדיקים, בחלובות המדות (ויטטענלעהרע). הסופרים הראשונים, הלקו את תולדות הישנים והארץ, לשלש משלנות. העליונים, הלא המה ישכלים הנבדלים וכל צבאם, התחתונים, הלא המה כל בעלי החיים. והמורכב מן העליונים ומן התחתונים, הלא הוא האדם, אשר נפשו מן העליונים וגופו מן התחתונים. [ב"ר]. והנה לכל מדה, נתנו שלש קצוות, קצה הראשון וקצה האחרון, ונקודה התיכונה. האוהו בקצה הראשון מזה, הוא רשע וכסיל, והאוהו בקצה השני מזה, הוא חסיד העושה

לפנים משורת דרוך, וירא ישמים ירא ידי שנודם, הלא הוא ההולך כאשצו
הדרום (רמב"ם). יען כי האירו בקצה הראשון מזה, הלא אחר טבעו יהיו
הולך ואינטינקט מאספיקו, ואין יתרון לו על ההתמה, ואם העפיל האדם
לעלות במדותיו כמה שנתה ממנו, הלא התמא גם היא את מפרתו: להיות
מלאך בצורת אדם, וגם זה לא יתכן.

הן אמנם, גם הסופרים, הלכו כפעם בפעם לפנים משורת הרוך, וליעזים
עשו תקנת קבועת לדורות, הנשענת על פי קו החסדות: אולם ככל זאת רא
הפרוץ בזה על המדה, ולא גורו נזרה על הצבור, ישאין רוב הצבור יכולים
לעמוד בה. הן אמנם גם בתוכם היו נזירים וקדושים, בעלי רוח הקדש ונביאים,
אבל לא כל הרוצה לישול את השם יבא וישול. גם החסיד הזה עינם היה
בזאתו. ולא ידע איש ממנו, ולא אפי' אספיק ברובם, כי קבלה נאמנה היתה
ביד הסופרים. „לא תתגודדו, לא תעשו אגודות אגודות!“

הנזירים, הן אמנם ראשי מיסדותם, קדושים ונזירים היו; ואולם ברבות
הימים קמו תלמידותם ותלמידי תלמידותם, הנמשכים אחריהם, הסתכנו ותאבנו,
הקצרו והשתרעו, והיו כנהלים החוקים מן המבוע, משכילים החוקים מדרך
המלך, באפיקים השוטפים בורתם, אשר התעריכו בתוך מים הזרונים, המים
הנודדים לכאר נכרית, שוחה עמוקה זונה. והיו גורל כזה הוואת בגורל כל
הכתות אשר היו בישראל, ואשר יהיו עד היום הזה.

גם הפרוישות החסידה, הולידה ברבות הימים ישעירים ומחבלים בנים
ד' בית ישראל. והנה חכמי המשנה אמרו (סוטה כ'): „חסיד שישת רשע
ערום, אישה פרושה ומכת פרושים הרי אלו מבלי עולם!“ ובא עליהם הביאור
בתלמוד (סו כ"א):

חסיד שומטה, הוא האישה, אשר ילביש אהבת החסידות למען כחש.
האישה הזה לא יציל לקוחים למות, באמרו כי רוב לי המצות, אשר הוא
עיישה, כי יניח תפילין, ולא יתבונן על אישה. והיה זה כל שכרו:

רשע ערום, הוא האישה המכרוע את אחרים ללכת באורחותיו, והוא אשר
עלה רוח מחוקק בקרבו, ליסד דת חדשה ואגודות חדשות:

אישה פרושה, היא המכשפה והני בת רשוכא, אשר כעצמת חבירה.
יסדה גם היא אגודת כשפיות, להפיש את החיות בירשתן:

מכות פרושים, שנעה למיניהם:

פרוש השכמי, הוא העושה מעשה שכם בן המור, החוטא ומתחמא:

פרוש הנקפי, ההולך ערום ויתף ומנקה את רגליו, ונע וגד באיין.
יפילנער):

פרוש קוואי, המקיז דמו, בנפשו ככתלי הבתים, מרוב מחשבה והתלהבות הנפש, וקרב הדבר כי הוּו כאמת מקיז דם ורופאים, משארית פלשת האיסיים:

פרוש מדוכיבא, הוא ההולך שחוק, ידכה ישה, ונפל בעצמוי הלכאים:

פרוש מה הוכתי עוד, ולא עשיתי?

פרוש מאהבה, מאהבת ישבר המצות ולא מאהבת הכורא:

פרוש מיראה, מיראת העונש בלבד:

מן מוצא דבר, נשכיל לדעת, כי הסופרים, רק אלה היו המקבלים הנאמנים, אשר עמדו על דרך האמת. הנזירים, אם אמנם בראשיתם היו צדיקים בכל דרכיהם וחכמים בכל מעשיהם, אבל כאחריתם הלכו ארחות עקלקלות, והם הולידו את הפרושים הצנועים. [וכן ראינו, כי מחקק הנוצרים, הלל חמיד את הסופרים ונגה את הפרושים]:

הסופרים הראשונים, — הלא המה אנשי כנסת הגדולה, — ראו לתקן בישראל, שלוש תקנות קבועות: א) להעמיד שופטים קבועים בכל ערי ישראל, דיני ממונת משלשה, דיני נפשות בעשרים ושלשה, ולא יותר על שבעים יאזה, הלא המה היושבים בלשכת הגזית, ולא בפרושים אשר החמירו בדעותם לרין כל דין בטאה, והם הפרויו עוד על המדה, לשפוט גם את העוברים על דרכי החסידות והפרישות בלא ככתוב. ואמרו בקצרה: „הוו מתונים בדין!“ (ב) לוסד כתי למוד בישראל, ולהעמיד תלמידים הרבה, לא כאלה הפרושים, אשר הפרויו גם בסדר התנך יתר על המדה הדרושה, ולא קבלו את כל אדם באגודתם במרם הציבו לו כתינות שבעתים. (ג) והחזירו לעשות סייג לתורה, ולא סייג הסייג, ומשמרת למשמרת (יבנות כ"ה. ס"ו בלגה ב"ג), ועל הפרושים אשר לא נשאו נשים ולא הולידו בנים, אמרו חכמים: „אשר לא היה כל חיפות למי להשאיר בן או בת ולא יראו אלהים.“ (כ"ג קט"ו.)

גם שמעון הצדיק, אשר היה אחרית וסוף לאנשי כנסת הגדולה, התאמין להעמיד עמודי הדת על תלה, ואמר, על שלשה דברים העולם עומד: „על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים.“ ולא התפלסף להודיע את גדר העבודה לתלמידיו, כפי אשר התפלספו כל חכמי הדור ההוא: כי ירא, מן ישתו התלמידים הנאים אחריו, ויתחלל שם שמים. ואולם אנטיגנוס איש סוכו, הוא היה הראשון, אשר החל להתפלסף, להרכיב את למוד הסופרים ולמוד הפרושים יחד. הוא הביע הגדה עמוקה ורחבה באוני תלמידיו, על דבר עבודה מאהבה יעבודה מיראה, וקבלת הפרם בכלל. הן אמנם אנטיגנוס הסופר, וכל תלמידיו הסופרים הנמשכים אחריו, לא דרכו בשמט הפרושים בכל סעיפיה, לחיות היו צער ולהגור סבל עונג, כי נהפוך הוא, כי השתמשו בכלי כסף ובכלי זהב כל

ימדם. בכל זאת למדו מן הנזירים איזה מדות הרצויות גם להולכים בתוך, ובאיזה מהן אחוז בקצה האחרון, כמו במדת הנאות אשר היו ישפלי היה מאד מאד. (למס' פ"ז). ואולם רבים בתלמידיו, לא ירדו לעומק שיטתו, העמוקה והרחבה, והסבוכה בחקירות רבות, בהכמת מה שאחר הטבע, והמסתעפת למה ענפים, ועינים דקים עד מאד. ובראשם עמדו שני תלמידיו, ישם האחד צדוק ושם השני בייחוס, והם עמדו ודקדקו בחקירה העיונית ובפילוסופיא, אשר שמעו מפי רבם, בדרקוקים עיוניים יותר מדג, ולזה השתמשו והיו נכונים לכפור בשכר ועוניש, בעולם הנא ובתהוות המתים, ככל אלה המרכיבים להתחכם ולהתפלספס כלי מצרים (ההר"י פ"ה):

מן טעא דבר נשכיל, כי טימי אנשי נכסת הגדולה היו הסופרים, אלה האוחזים בקבלת הנביאים על דרך המצוע והאמת, ואחרי כן נתחדשה אגודת הנזירים אשר עמד בראשם יהודה הלילי, וכיניהם נמצאו הצבועים מימי ינאי, וכימי אנטיגנוס נתחדשה הכתה החדשה הנודעת בשם צדוקים אי בייחוסים:

הצדוקים התנגדו אל הסופרים ואל דפיושים מן הקצה אל הקצה. עד אשר כפרו בעיקרי הדת, ובאחריתם התכוללו בין העמים ויצאו היין לטחנה ישדאל. אבל הסופרים, הלא הם שמרו את דרך ד', ולא נשו ימין אי שמאל מנקודה התיכונה, כפי אשר קבלו מסיני:

בימים ההם, קמה אגודה חדשה בישראל, ובני בריחה נודעים בשם בעלי הרמז, כי הם בארו את כל המצות המעשיות שבחורה, ישמה כלם רמזים, ואמרו על המצה והחמץ, שהוא יצר הטוב ויצר הרע. והשכנת מרמות על טלכות ד' ויכלתו, ולתענוג הנפש אחר מות האדם בעולם הבא. והמילה, מרמת על מילת הלב והכנעת היצר, ורבים דומים, ואמרו כי הרמז הרוחני הוא העיקר, והחליטו שאין מן ההכרח לקים בעבור זה המצות בפועל. (ואשר כמהם קמו מתפלספים כאלה בימי הרישב"א שאמרו, שאברהם ושרה מרמזים לחסד וצורה, עיין ספר מנחת קנאות לאבא מארי), ואז קם נגדם פילון היהודי, ונלחם עמם מלחמת מצות בפועל, ואמר הלילה לנו לכטל את מצות המעשיות בגלל הרמזים, כי האדם הוא מורכב מגוף ונפש, וכן המצות האלה מרכיבת מנשמי ורוחני, ושניהם חובה עלינו לקיימם, כי אנתו מה על הארץ איננו רוחנים משישטים מחסר, וכמו שנשיגה על קיום הגוף להיותו היכל הנפש, כן מחובתני להשיגה על המצות להיותן היכל הרוחני והשכלי (עיין ספרו המתואר בשם מטהלך אברהם, עיין זרובל הקק ג' צד 38 וספר בית יהודה צד 112 בהערה):

והלא הסופרים היו גם כן בעלי הרמז והסודות, ובכל זאת לא נשו הלילה לשום את העיקר למפל ומטפל לעיקר. ובהו ראינו גדלם ותפארתם, ורק עליהם נאמר: אתם נצבים כלכם היום ובכל יום לפני ד' אלהיכם, מיום אשר עמדו ישראל על הר סיני עד היום הזה:

יבג כשחכב בית המקדש בשנית, רבו הפרושים, שלא לאכול בשר ולא לשתות יין, כגלגל במול הזבחים והנסכים, את כתיהם לא ישרו בשר, ולא עשי כל צרכי סעודה, והנשים לא שתו את עדין עליהן. ויהי כשמוע רבי יהושע את הדבר, ויתוכח אתם בלשון רכה, ויוכיחם על פניהם, כי הפרושו על המדה, לאמר: אם בן לא נאכל לחם; שכבר בטלו מנחות, ולחם הפנים ושתי הלחם, לא נאכל פירות; שכבר בטלו בכורים, לא נשתה מים; שכבר בטל נסוך המים. וישתוקו הפרושים ולא ענו דבר. ויאמר רבי יהושע אליהם, בני! ישמעו נא לדברי, את אשר אומר אליכם. הלא ידעתם, כי דרכי המדות, תפרדנה לשלש קצוות בכל מדה, ואתם הלא ידעתם כמו כן, את דרך הסופרים בקדוש, כי אינם הולכים כהלכות המדות בצדי הדרכים, מפני המפרזים ומפני הפריצים, וירא שמים הלך ילך כאמצע הדרכים לצאת ידי שניהם. וכן הוא המדה במדה אבל — ירושלים, אם ישכח אדם את ירושלים תשכח ימנו, כי מי לא יזכר את היום ההוא, אשר היו בני אדם ישכח אף ד', אשר אמרו ערו ערו עד היסוד בה. ואולם המרבה לספור, הלא הוא מכת המפרזים, אשר במארה הוא נאר, ואת ד' הוא קובע הגוי כלו. (3"3 77 ס'):

כראיית התיסדות אגדת הצדוקים, הסתתרו הצדוקים במעשיהם, בארהויהם ובכל עלילותיהם. עד אשר היו הרכה מהם, נשיאי העדה וכתנים הגדולים, כי הסתתרו מחביון עוז הצניעות, עד קרנות המזבח. ורכים מהם התערכו גם בתוך העדה הקדושה, עדת הסנהדרים. על כן היה לחק במקדש כימים החם, אשר השכעו השביעו זקני כהונה את טקן הגדול ביום הכפורים, כהעלותם אותו בבית אבטינס לאמר: „איש כהן גדול! אנו שלוחי בית דין, ואתה שלוחני ושלוחי בית דין, משביעים אנו עליך, במי ששכן שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר, מכל מה שאמרנו לך“ (תסס ומה י"מ):

השביעה הזאת, אשר השביעו את כהן הגדול, היתה רק למען הפחד את העם, למען ישמעון, ויראון ולא יזדון להמשיך אחרי הצדוקים, כי מה יתן ומה יוסף, ארור או ישכועה, למכחיש בשר ועונש, ולאיש אשר לא אמון בו. אמנם צדוקי אחד כהן גדול, ישנה בעבודתו, כגזאו בכית קדש הקדשים ביום הכפורים, ויתן את הקטרת על האש מכחוק, למען יכא כענן לראות על הכפורת. וכל זה עשה הכהן הארור הזה, למען קיים את דרשתם המשוכשת ככתוב: „כי כענן אראה על הכפורת!“ אשר בדו מלכס דרשת — שקר, שלא כמקובל, ביד הסופרים מעולם. ואולם הלא על זאת יתפלא כל מבקר אמת בקורות דברי הימים; מה יתן ומה יוסף לרישע הכופר בכל התורה כלה, ובכל העיודים; אם ידרוש הגדות של דפי, וישא פנים בתורה שלא כהלכה, באיזה מספקדי התודה. הלא אחת היא לכופר בתורה ובכיאוריה, אם יכא באיש או כענן, הלא בין כה וכה, ישכן בערפל וענן התולתו! — אבל ציעת נושנת היא, אשר פשתה בלכות הכופרים, מימי קרה בן יצהר, אשר לבש טלית שכלה תכלת, עד אחרית כל המינים והכופרים, עד היום הזה. — ויהי כצאת

הצדוקי האדור הזה, מבית קדוש הקדושים, וישמה ברעתו אישר עשה מאד מאד. ויהי כאשר פגע בו אביו, ויזכירו על פניו, מדוע הערה את נפשו למות, ולא נזהר מחמת הפרושים אשר המתם כחמת עיניו וכצפוניו יפרישו. ולא ארכו הימים, והנה נמצא הצדוקי הלז מתגלגל באשפת ירושלים, והנה היה בו, ולא נודע מי הכהו, ויש מספרים ואומרים, כי בצאתו מבית קדוש הקדושים, מת הכהן הצדוקי הזה, עם ארון ד', כי קול שמעו אהיו הכהנים בעזרה, כי בא בלאך ד ויכתו על פניו, וימהרו הכהנים ויבא ויראו, והנה כסף רגל על בני כתפיו. (יומא י"ט):

גם בנסוך המים כפרו הצדוקים, ויהי היום, וינשך צדוקי אחד על הגליו, וירגמוהו כל העם באתרוגים אשר בידם, ביום ההוא נודע קרן המזבח, מפני האבנים אשר קלעו בו, עד כי היה בית מקדש ד' לטערת פריצים. סנה מ"ח: חוספה ס"ג, וזבחים ס"ב):

וגם בעדת הסנהדרים התגלגלו הצדוקים בערשתם. ויהי בימי ינאי המלך, ויהרגו הורדוס עבר המלך, איש אחד מישראל. ויאמר שמעון בן שטח לראשי הסנהדרים: הלא לכם המשפט, לשפוט את העבד המרצח הזה, ולא תגורו מפני אדוניו, אף אם הוא מלך ישראל, כי המשפט לאלהים הוא. ויהי כי לא יכלו הסנהדרים, להשיב את פני שמעון בן שטח, כי היה ראש לראשי המטות, וישלחו למלך לאמר, הנה עבדך הורדוס שפך דם נקי, ועתה ישלח נא המלך אותו הנה וישפוטנו כמשפט. ויקח ינאי המלך את הורדוס עבדו וישתההו ועמידה לפני הסנהדרים, ויסיפו שלוח עוד למלך לאמר, יבא נא המלך גם הוא להתעב בעדת השופטים, על פי משפט התורה (סנה' ס"א). „והועד בעליו!“ וכפי הלכה המקובלת: „ובא בעל השור ויעמוד על ישרו!“ ויבא המלך מבית המשפט, וישב על הכסא יש. ויען שמעון בן שטח ויאמר: „ינאי המלך! עמוד על רגלך ויעידך, כי לא לפנינו אתה עומד, כי אם לפני קנה ישמים וארץ, אתה עומד!“ ויען המלך ויאמר, לא על פי דברך לבד, ישמעון! יקום דבר. ועוד אשמע מה כפי רעך הסנהדרים גם המתה. ויפן שמעון לימינו ולשמאלו, ואין עונה דבר. וידע שמעון כי צדוקים הבה יחפיו חכ, אשר ישיבו אף, ויאמר שמעון, הלא בעלי מחשבות אהם! יבא נא בעל המחשבות ויפרע מכם! ויד ד' היתה בסנהדרים וימותו כנגפה לפני ד', ותבא אליהם קללת שמעון בן שטח. ויהי הק לישראל, מן היום ההוא ומעלה, „מלך ישראל לא ישפוט ולא ישפוטו, לא יעיד ולא יעידוהו: (סנהדרין י"ב, עין מסכת' גמ' סוסיפון):

מן היום ההוא ומעלה, גברה יד הצדוקים על הסופרים, ותהי ידם על על העלונה, כי עשר ידות היה להם במלך, על דבר משפט עבדו. ויהי היום וישב ינאי המלך מכוהלת המדינה, שמה וטוב לכ כי לבד שם ששים עור כל הכל כחלית. וישלח ינאי ויקרא לסופרים ולגדוקים, ובהם היו רבים מן הסתקדשים והמתקדשים. ויען ינאי ויאמר, הלא אבותינו כנגתם את המקדש

הנה, סופרים היו, ובהם היו כמו בן נזרים וקדושים, וכל טאבלם היה מלוח
עלי שיח ושרש רחמים לחכם. ויצו המלך ויעלו לפניו מלוח על ישרנות
דב, כי אמר, כי גם מן הסופרים גם מן הפרושים כל תנה ידו. להראות למן,
כי המלך הוא נשמת האנטיגנוסית. והיו ישם איש אחד לך, לב רע ובלעל,
אלעזר בן פועירא שמו, ויאמר למלך, עד מתי תמשך אחרי הסופרים ואחר
הנזרים, הלא ידע הדע כי לבם רחק ממך, ושונאים אותך תכלית שנאה.
ויאמר ינאי, ומה אוח אשר תתן לדברך? ויאמר אלעזר למלך, אדוני! הלא
כהן אתה, סבית השמנאי, ועתה ישימה נא את הציץ על מצחק, וראית כל אשר
לפנדך. וישם ינאי את ציץ נזר הקדש על מצחו, ויבא וירא בתוך הקרואים.
יהי ישם וקן אחד, יהודה בן גדודה שמו, ויקם יהודה ויעמוד על רגליו ויאמר:
„ינאי המלך! רב לך כתר מלכות, הנח כתר כהונה לזרע אהרן!“ כי רבים מן
הנזרים העירו כי נלקחה אם המלך שבו בעיר סודעית, וחללה היתה לאביו.
ייבוקש הדבר ולא נמצאה עדות נכונה מאימת המלך. ויבדלו הכמי ישראל
בזעם. ויאמר אלעזר בן פועירא, ינאי המלך! האם לאחד העם עשו היום ככה
את אלה, ואחה הלא ראש שכמי ישראל אתה! גם כהן הגדול מאהו! ויאמר,
ינאי ומה אעשה לאלה היום? ויאמר אלעזר אדוני המלך כלאם! ויאמר ינאי,
התורה מה תהי עליה? ויאמר אלעזר, התורה מונחת כקן זוית וכל החפץ
יכלא את דו. והיו כדברו ותעז יד הצדוקים להסית את ינאי, ויכפור המלך
בתורת הסופרים, ויצא מלאך המישהית מאת המלך, ויהרונ את כל הסופרים
והנזרים הנאספים כבית המלך, ותהי כל הארץ לחרדת אלהים, עד אשר היה
ד' עם ישמעון בן ישחא, וישב את תורת הסופרים לכבודה הראשון. (קדושין ט"ו):
הסופרים, — הלא המה מקבלים הנאמנים, — ככל דור ודור עברו עליהם
תלאות אין חקר, מן הכותנים ומן הצדוקים, אשר התכצרו במרוצת הימים
במצודת ציון, הנודעים בשם בני הקרא, והם התכצרו כמצודה הוואת כשנברה
מלכות יון על ישראל. והיו בעשרים ושלשה לחדש השני הוא אייר, גרשו
החשמנאים את בני הקרא, אשר התכצרו במצודת ציון, היא עיר דוד, זה מקום
הקראים עתה, והם היו מצורים לבני יהושלים, ולא היתה לישראל יכולת לצאת
ולבא מפניהם ביום רק בלילה, והיום ההוא שנעקרו עשו יום טוב. (גמלת
הענין ט"ז, ושיין ספרו ביום לחופי רום מלמד לקוקו ספרים פרק ט'), —
וקדוש הדבר, כי על ישם הזה התייחשו הקראים עד היום הזה — (ט"ז). כל
גלי ים התלאות, וכל משברי פתסיהם ומתריכיהם, אשר מהם יצאו, עברו על
ראשם, ובכל זאת, ישם הסופרים לעולם עומד, וזכרם לא יסוף מדור דור:
התורה הכתובה, הלא היא כרם ד' צבאות לבית ישראל, ופקודיה הנאמנים
שגן ישעשועיו, ובאוריה הנאמנים — הנודעים בשם תורת הסופרים, — הלא
המה המישובה והגדר, וסיג לתורה. ויעזקהו ויסקלוהו הסופרים הנאמנים, וישמרו
את הכרם, מן הישעילים בחרבות. וישעוהו שורק במגלות סתרים, ויבנו את
מגדל המיטנה בתוכו, וגם יקב הצבו בו, ויעמידו את התלמוד לתלפיות,

ויאכלו משריו, כי פרהה הנפן הנצו הרמונים, ויחברו ספרים מועילים המוסדים על אדני פז, הדישים גם ישנים, השתולים כדודאים על מעין גנים באר מים חיים, ונזולים מהר הירב. ואולם לעתים פרצו הצדוקים, ויהר המחבלים, ויפצו פרצות בחומת הדת ויסירו משוכת הכרם, ויהי לבער, ויפצו נדרו, ויהי למרסם וישיטו משפט למישפה צדקה לצעקה, ויעל שימור וישית:

צדעת סמארת, היתה שמת הצדוקים בישראל, מיום קשה וגם ניסיה, ועוד לא נרפא הנגע עד היום הזה. גם הקראים, גם השכתאים הצבאים כדור אחרון, גם הרעסארטער ככל דור, כלם צאצאי הצדוקים המה. כדת יוחם היו גם אלה חישש, וילדו קיש, ויהי למאכולת איש, לבער אחד התורה הכתובה והמסורה, כאשר יבער הגלגל עד תומו. וגם המתחכמים כדור הזה, לא נישו להגיד קבל עם, את צדקת הצדוקים בקהל, ויקראו לצדוקים צדוקים. (הגלגלים בספרו "מלמד סלויה"):

קירות דברו עמנו יעידון ויעידון, כי ככל דור ודור אשר עמדו המתפלספים בעמנו, ונישו לנגוע אף בשכמ אחד כל שהוא, מעצי הנדר והסג אישי לנים ד' צבאות; אם אמנם יחנן לחיות, כי ראשי המתפלספים בעצמם, מנתם היתה רצויה, ככל זאת, הלא התלמידים אשר באו אחריהם, ישחו מן המים הרעים. ישחו וילעו התהוללו והתנועשו ספקו נקיים ויצאו לתרכות יעה, ובאחריהם יצאו חרין למהנה ישראל, וימצא ישם שמים מתהללו:

הכמי הדור אשר היו בימי אנטונינוס איש סכה, אם אמנם כבדו את הסופר המהיר הזה לפי כבודו הגדול, ככל זאת הציבו לו הכמי דורו בקירת עצומה מאד, ועליו אמר אבטליון (הצוט פ"א ישנס י"א): „הכמים הזדורו כדבריהם! שמא תחובו חובת גלות, ותגלו למקום מים הרעים, וישחו התלמידים הכמים אחריהם וימצא ישם שמים מתהללו!“ (רע"ב סס):

הצדוקים התהפפו כחומר חותם המיד, פעם עלו מעלה מעלה ופעם ירדו מטה מטה. מינות מסתתרת, ישררה בעוז רוחה כלבות ההטאים בנפשותם האלה. ותמיד המדו מצוד רעים, וכל הפעם היה, להשתרר בעולם על הסופרים והמנורים, והתאמצו למשיך בהרמס, את המלכים, הכהנים והנשיאים וכל ראשי העם, למען יהיו שכמ אפש לעל מצוא, ומטה בידם ועמם לבלות הוציחה בהכמי ישראל. פעמים רבות הצליח ישכמ הרשע בידם, ולולא ד ישרה עמנו כי עתה כבר אבדה הכמת הכמינו וכינת נכונינו הסתתרת:

כהיות יד הצדוקים תקיפה, הכו את הכמי ישראל בהרמס ולשונם, וישפילו את מעלה החכמה, ויתאמצו להשיכה את הגיון התלמודי מישראל, והכינו ספר גזירות, הוא ספר פסקי דנים בקצרה בלי כל מעם וסברא; אלה הגדרנים ואלה הנשרפים ואלה הנתנקים, מבלי דעת להביאו ראיה ביהרה מן התורה, ובארבעה עשר לירה תמו נצחום הכמי ישראל להעביי את הספר הזה מן העולם (מגלה העיני פסק ל'). כי קבלה נאמנה היתה ביד הסופרים לאמרי: „כל הלכת שאין לה בית אב אינה תורה“ (יחזקאלני סכה פ"ט). כי מן הוא דרך

המתחבטים בכל דור, להחליק את למוד החלמוד בלמודי-הקצורים מן הפסקים. ועוד חבנו ספרים הנודעים בשם ספרי המירם (ז'ים פ"ד מ"ט). — חבנו הקראים בפסקים בזמן הזה, עולים בקנה אחד עם ספרי-גזירות אשר לצדוקים, הכתובים גם המה בתכלית הקצור, בלי כל טעם וראיה מן התורה (עי' זכנל ח"ב ל' 46): —

פעמים רבות התוכחי הצדוקים עם חכמי ישראל אודות תורת הסיפרים, וביהוד עם רבן יוחנן בן זכאי, ולפעמים מצאנום כופרים בכל התורה כלה, ומאמינים רק בעשרת הדברים לברי. (ברכות פ"ג):

ועוד יתרה עשו הצדוקים, כי העו העונו פניהם, לכטל ולהשכיח סוד העבור והשבין תקופות ומזלות מקרב ישראל. — חכמה עתיקה ומקובלת מימי אדם הראשון עד היום הזה, — ובעזותם הכריעו את חכמי ישראל כימי ינאי המלך לקדוש על פי הראיה (רבינו הנגלה גאון, נשחקו דבריו בסוף ספר יסוד עולם ע"י סהסם כ"ג כ"ה) גם לפעמים קלקלו לקלקל את ישראל, לישכר עדי שקר להטעות את החכמים, כנגלל דרשה משוכשת אשר היתה להם בקביעות חג העצרת (ר"ס כ"ב):

מן מוצא דבר נשכח לדעת, כי ההכחשה בעקרי הדת, הלא היא סבה נטורה להשפיל את מעלת החכמה, או לכטלה ולהחזודה לגמרי טחחה שמי ד'. יען כי המאמין בעקרי הדת, הלא יודע הוא, להעריך את ערך כל הנמצאים, ולהבדיל בין החומריים ובין הרוחניים. את החומריים קראו הסופרים בשם פרוזודור ואת הרוחניים בשם טרקלים. אם אין פרוזודור אין טרקלים, ואם אין טרקלים אין פרוזודור, אם אין חומרי אין רוחני, ואם אין רוחני אין חומרי. כי האדם באשר הוא אדם, הלא מוכיב הוא מן החומרי והרוחני יחד, והאלהים עשה את האדם ישר, להחזיק את גופו החומרי, לפי מדת נפשו הרוחנית. הן הוא יתקן בפרוזודור למען ינמם בטרקלים, וגם נעטרו כהוין ידע לתקן בפנים, לתקן את נפשו בטלכות שדי, וכל בני בשר יקראו בשם ד' להאמין ביחוד הבורא, בהישאת הנפש, ובסידות הנבואה. והיו החומריים, קשורים ודבוקים בחיו הרוחניים, והם הדבקים כד' אלהים חיים בלם היום, וגם כמותם קרואים חיים. וזאת היא הסבה הנטורה, המולדת בקרבם את רוח החשוקה והשוקדה, להנות בתורת ד' על פי ההגיון השכלי, וככל חכמות הטבע והמושכלות, כי כל מטרתם לאור מאוד פני מלך היום, ולהוציא פרי כשרונם מן הכח לפעל. למען הוות למו תקוה לעולם הבא. ואולם המניעם, אשר לא יאמינו בכל אלה, אבל ושתה יאמרו כי כהר ימותו, וחכמת מה להם? ואולם יש טאלה המתחבטים, אשר כבר נכחו טלכם כל זק אמינה כד' ובחיותו, ובכל זאת שוקדים הם על דלתות כתי ספי הנבזחים אשר במדניה, אבל לא מפני אהבת החכמה וזקר עריכה, רק מפני אהבת חיים החומריים, כי החכמה להם, בקדום לחפור בה. להיות רופא ולקבל פרס, להיות יושפט ולקחת שוחד, להיות מורה בשכר, הלא המה חכמי הללם (בראשית-השמיני, אבל ושתה יאמרו ומהר ימותו יחד חכמים ככטל וכער יאבדו)

אלה ובאלה הלא ישלילו ויקטונו את מעלת החכמה וערכה, הכמים המה, ואין דעת למי, ואין להם כל הרגיש פנימי ורוח מסודר, ולרוב ישתגעו ויתהוללו ייטורו כד' ובטלכם, והדברים עתיקים. ויש אשר בגובה תאומם ישכחו את מטרם הנבבדה, יאחרו בנישף יין ודליקם, ובחיותם עוד תלמידים בבית הספר, ישיטו בכוס עינם, ואת חילם יתנו בנישי תפת בעמק רפאים, וכל באיה לא ישיכון ולא ישיגו אף ארחות היום ההוטריים. כן יאבדו כל אויבך ד'! ואז יספיק ד' אלהים ישם ברורה על כל העמים, לקרוא כלם בשם ד' אחד, סלה:

כה.

בנות ישראל במהולות.

מימים ישמה יצאו בנות ישראל במהולות, כחמישה עשר לילה אב וכיום הכפרים. כי הג ד' לישראל מימים ההם, מימי מישה איש האלהים, עד יום ערו צורתי ישראל את מקדש אלהינו:

כחדש השלישי, לצאת בני ישראל מארץ מצרים, בשישי החדש הזה, עלה מישה אל האלהים. ויהי מישה כהר ארבעים יום וארבעים לילה. ויתן ד' אל מישה בכלתו לדבר אתו כהר סני שני לילות העדות, לתת בתוכים משני עמדותם מעשה אלהים, לתת אבן התורה והמצוה. ויפן מישה וידד מן הדר בשבעה עשר לילה תמו, וירא מישה את העגל ומחלת איש עינו בני ישראל. ויהי ממחרת, ביום שמינה עשר לילה הזה ויקם מישה את העגל אשר עשו בני ישראל, וישרפמו באש וישחן אותו עד אשר דק. ויתעצב מישה אל לבו מאד, ויהי כדדתו מן ההר, ויתפוש מישה בשני תלחות ויישליכם מעל שתי ידיו וישכרם לעיני ישראל תחת ההר. ביום הזה עלה מישה שנית תרה ויתנפל לפני ד' ויתקנן אליו ארבעים יום וארבעים לילה בראשונה. ויהי ביום שמינה ועשרים לילה אב, ייעתד ד' למישה ויאמר ד' אליו, מפל לך שני לילות אבנים בראשונים. וידד מישה מן ההר ביום הזה ויפסל שני לילות אבנים בראשונים. ויהי ממחרת ביום השני ועשרים לילה זה, ויעל מישה שנית תרה ושני תלחת ביה, ויעמד מישה כהר מימים הראשונים, ארבעים יום וארבעים לילה. ויהי בחדש השביעי, בעומר החדש הזה, ויפן מישה וידד מן ההר וישם את תלחות בארון אשר עשה ויהו ישם כאשר צוהו ד'. על כן היה היום הדוא, יום כפרים לישראל, יום סלחה ובפרה, יום שנתני מן לילות האחרונים. יום ששחה לבנות ישראל לחול במהולות, מימים ישמה (הס'ס'ס' כ"ג ק"ה) בשם סדק עינים. דל' תציג לו ע'ס המיועז): ויהי ביום דבר ד' אל מישה לאמר, כן מטה בני יוסף הוביכם. זה הדבר אשר צוה ד' לבנות עלפרה, אך למישהפת כמה אכזרם תחינה לנשים, וכל בת ירשת נחלה, רק לאחד ממשפחת מישה אבה תהיה לאשה, ולא תסוב

נחלת המטות, מטתה למטה אחר בכני ישראל. ויהי כשמוע בני ישראל את הדבר הזה כפי משה, ויתעצבו אל לבם. ויהי ביום המשה עשר לילה אב. ויאל משה לבאר את המצוה הזאת לישראל, על פי איש שמע מפי ד' כפיני לאמה, זה הדבר, לא צויתו רק לבני הדור ההוא לבד, אבל מן הדור הזה ומעלה, כל בת ירושת נחלה כסוב בעיניה תהיה לאשה, לכל מטות בני ישראל. וישמעני בני ישראל את הדבר הזה וישמחו, ויהי היום הזה חג לישראל, ובנות ישראל יצאו ביום הזה במחולות מתים, מימים ימימה. ביום הזה, תמו כל אנשי המלחמה במדבר למות. כל ארבעים השנה אשר היו ישראל במדבר קול ד עבר ככה ככל ערב תשעה באב לאמר: „צאו להצוב לכם בקרוב!“ ויצאו כל בני ישראל, ויחפור כל אחד את קברו לו, וישכב וישן בתוכו, ויהי בבקר, והנה נישבע קול ישו בדברו: „הבדלו החיים מן המתים!“ וכל איש אשר נחר רוח חיים באפיו, קם מקברו, ויעמוד וילך על רגליו. ויהי בשנת ארבעים שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ויהי ערב תשעה באב, וילכו בני ישראל וילינו בקברים, כפעם בפעם מימים ימימה, ויתסקרו ויראו בני ישראל, כי לא מה אחר מהם. ויאמרו בלבם, מן נתעו בחשבון תקופת היום, וישבו וילינו בקברותיהם, בליל העישר, ואחד עשר, ושנים עשר, ישליטה עשר וארבעה עשר בו. עד אשר תופיע הירח כזהו כעצם תמונו. ויהי בבקר בחמשה עשר בו, ויקומו כל העם מקברותיהם ישמחים וטובי לב, ויהי היום הזה חג לישראל לדור דור, מימים ימימה. (יזחם לזכר, הפס' ופס' סז). הוא היום אשר בשל בו קול החופר במדברו: כל ארבעים השנה, אשר טחו ישראל במדבר, לא דבר ד' אל משה דבר ויהי ביום המשה עשר לילה אב, היא היום אשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ד' אל משה לאמר, וישמחו בני ישראל מאד, ויהי היום הזה חג לד לבני ישראל מימים ימימה:

ביום הזה נקבצו בנות ישראל בשלו, בימי ישש השופטים, לחול במחלות כפעם בפעם, וחתו ירושת פלטה לכנימן ולא נמה ישבת מישראל, כי איש ישראל נישבע במצפה לאמה, כי לא יתן איש מהם את בתו לכנימן לאשה. וירבו בני בנימן בעצת הזקנים וישאו נשים למספרם מן המחללות אשר זרה, ויהי היום הזה חג לד לבני ישראל מימים ימימה:

ויהי כאשר העמיד ירבעם בן נבט, את שני עגלי הזהב את האחד בבית אל ואת האחד בדרך, ויעמד ירבעם שומרים על גבול ארץ יהודה, למען לא יעלו בני ישראל ירושלימה, שלוש פעמים בשנה לראות את פני ד'. ויהי כראות הושע בן אלה, כי גלו עגלי הזהב, ויקם המלך ויעבר את השומרים, אשר העמיד ירבעם, ויהי היום המשה עשר באב, ויהי היום הזה חג לד לישראל מימים ימימה (סדר עולם):

ביום ההוא, קברו המקברים הרוני ביתר. ביום ההוא תקנו הכמי ישראל ביבנה ברבת „הטיב והמטיב“ בברכת המון, הטיב שלא עלה באשם, והמטיב שנתנו לקבורה:

ביום ההוא, כלה כלו בני ישראל לכרות העצים למערכת. והיו היום הזה, דג לך לישראל מימים ימים, ובנות ישראל יצאו בו לחול במהולות, מדור דור. (צ"ב הענין ס):

בצאת בנות ישראל במהולות, וישאלה בת מלך את ישלותיה מבת כהן גדול, ובת כהן גדול מבת הסגן, ובת הסגן מבת משה מלחמה, ובת משה מלחמה מבת כהן הדיוט, וכל בנות ישראל ישאלות אישה מאת רעותה, לכל תכלמה בנות ישראל העניות (הענין):

בצאת בנות ישראל במהולות, באו כל בחורי ישראל לראות במראה, לקחת מישה אישה אשר תישד בעיניו. (ס):

דעלמות אישר יצאו במהולות, הטיבו לשיר במליצות ישנות. הבתולות היפות בבנות ישרון מפוררות ואמרות: „בחור! ישא נא עיניך וראה, מה אתה בוחר לך, אל תתן עיניך ביופי, תן עיניך במיטתה, ישקר ההן והכל היופי, אישה יראת ד' היא תתהלל!“ בנות העשירים אמרות: „תנה נא עיניך בכסף, כי הכסף יענה את הכל“ והבנות אשר לא חלקתן מטבע כעמם ההן והיופי איטיות: „בחור! קחה מקהך לישם ד'!“ (הענין דף ל:):

כו.

מלך אודה צדקה.

ויהי בימי מונבו בן הילני המלכה, מרע השמנאים, ויהי רעב כארץ. ויפתה מונבו את כל אוצרותיו, ואת אוצרות אבותיו המלכים, אשר אצרו ימים רבים. ויהלך המלך כסף, בר ומזון, לכל איש אשר משה ידו, ואשר נשכר לו משה לחם, לחיותם ברעב. ויבואו אהיו וכל בית אביו, ויתלקטו עליו, ויזיחו אוחו על פניו לאמר, הלא אבותיך אצרו אוצרות, ויסיפו על אוצרות אבותיהם כהנה וכהנה. ואחא קטת היום, ופזרת אוצרותיך, והריקות גם את אוצרות אבות אבותיך. ויאמר מונבו אליהם, הלא אבותי אצרו למטה, ואנכי אצרתי למעלה. הלא אמת מארץ תצטח וצדק משמים נשקף. הלא אבותי אצרו, במקום, אשר יד כל אדם מושלה בו, ואנכי אספתי במקום, אשר לא תשלוט בו יד בן אדם מלה, כי צדק ומשפטם הלא מכון לכס יה הנמו. אבותי לא ראו באמסיהם כל פרי תבואה, ואנכי הלא זרעתי לאמונה, לראות פרוי כי טוב, ופרי מעללי אוכלה. אבותי מלאו כסף באוצרותיהם, ואנכי עשיתי לי נפשות רבות, וחמרונן מלאתי, כי פרי צדיק עץ חיים, ולוקח נפשות חכם. אבותי עזבו לאדרים חלים, ואנכי הלא אחי תרד צדקתי גם תעל לשמי שמים, לפני ילך צדקי וכבוד ד' אספתי. (כ"ב דף י"א):

כז.

הורדוס.

ויהי כאשר הציל ינאי המלך את הורדוס עבדו מיד הסנהדרים (לעיל סי' כ"ד). ולא נתנם לבקר הרע מקרב ישראל, וישב הורדוס אל ביתו, ויהי לו למקום. וישא הורדוס את עיניו, ודבק לאהבה את הגבירה בת המלך. ויקשור הורדוס קשר, ויהרוג את כל בית המלך והשרים, ותותר העלמה הזאת לבדה. וישלח הורדוס לנחמה ולדבר על לבה, לקחתה לו לאישה. ותמאן העלמה, ותעל הנני. ותצא בראש טרומי החוסה, ותקרא ותאמר, "כלה היום כל שארית רבות החשפנאים, כי רק אנכי לבדי נותרתי פה, וכל אישר יבא ויאמר, כי חשפנני הוא, עבד עבדים הנהו! הנני, אמותה הפעם!" ויהי כדברה ותפול ארצה ותמת. ויצו הורדוס את עבדיו את הרפאים לחנמ את העלמה ויחנמו הרפאים אותה, וישכיבה במשכב, אישר מלאו בשמים וזנים, וזקה מרקחת מעישה, ישבע ישנים. וגם בסמל המתה, דבק הורדוס לאהבה, ויהי משחק אהה לעתים, ויעש מעשהו זה מעישהו:

בימים ההם בשבת הורדוס, על כסא מלכות החשפנאים, ויזכר הורדוס את כל אשר עישו לו חכמי ישראל, כי דמו אותו להרוג על פי הסנהדרים, ויהי אפו וישאף נקם. ויאמר הורדוס אל לבו, עתה אספה יום אחר כיד הסופרים, כי הם האומרים, מקרב אחיך תשים עליך מלך, ותחת עבד כי ימלוך ירננו ארץ, אין לי טוב כי המלך אמלט אל אנודת הצדוקים, וגואשו ממני הסופרים, ונמלטתי מידם. ויהי כאשר התחבר הורדוס את הצדוקים ויסיתוהו גם יכלו לו, ויהרוג הורדוס את כל הסופרים, ולא נשאר רק כנא בן כנא, מתלמידי שמאי הוקן, כי רק אותו, מצא הורדוס את לבנו נאמן לפניו, לשאול עצה מפיהו לעת מצוא. (ב"ב 97 ג' 2):

הן אמנם צדיק היה כנא בכל דרכיו, וצדקתו נודעת בישראל, מיום אשר נכרה יד בית שמאי על בית הלל, ויבקשו לקבוע הלכה לדורות עולם, בדבר סמיכת קרבן בחגי ד'. ואז נאספו כל תלמידי שמאי על הלל הוקן, בהביאו את קרבנו לסמוך בעזרה, ויבקשו לטרוף תורתו בפניו. ויהי כראות כנא את הדבר הזה, וירע בעיניו טאר, כי ידע כנא נכונה, כי הלכה כהלל הוקן. ויהם כנא את רעיו, תלמידי שמאי, וישלח ויבא כל צאן קדר אשר בירושלים, ויביאם אל פתח העזרה ויקרא ויאמר: "כל התפץ לסמוך ידיו יבא ויפמוך!" ויהי כראות כל תלמידי שמאי, כי נטה רעם ראש תלמידי אלופס, אחר הלל, וישחוקו מזעפס. ויתפקדו חכמי ישראל ביום ההוא, ויקבעו הלכה כהלל לדורות עולם, ולא היה כל פוצה פה ומערער כדבר הזה. — (בבב 97 כ' 3) וע"כ:

אכן לא לדאות חיים נעימים, נותר כנא מכל הסופרים. ימים רבים ישב כנא בביתו בלאו כאשל, וישיטו עוריאנקה על נכותו וינקדו את עיניו, וישב

ששמים כבוד הטהור. ויהי כי אינו הוסיף, ויאמר הורדים אל לבו, אלכה ואראה את העור הזה ואפסנו להוציא כל הנהו, להעית את אשר בלבבי עלי. ויבא הורדים אל העפל, וישם לטמן כבא, וידבר אליו במעשה לאמר, אחי! מה עשה לנו העבד המולך הזה, את אדונו הרב וקישור קשר, ואת הסיפויים כלה ואבד מן הארץ, וגם את עיניך עיר, אשר אפרנו בעלך נחיה כנורס! — ויאמר כבא אליו, מה לך מה ומי לך מה, כי הזכרתי כל אלה? ויאמר הורדים, הלא באתי אליך להעיר אותך מתרדמתך, עירה למה תישן אדוני? ועתה לכה נא אהה לי את העבד הנטול הזה, אילי ותעשה האלהים לנו, ויקח את נקמתי ממנו, כי דם הסודיו הסיפויים יקום, ונקם ישיב לער הצורר הזה. ויאמר כבא, הן אמנם אל נקמות ד', אל נקמות יסעי, אבל לא כמשפט האדם ישפיע האלהים. הלא המלך העוצר בעמו, משיח ד' הנהו, ומי יעז בו ונקח? וגם החכם מכל אדם אמר (קללה): „גם כשוער מלך אל תקלל!“ ועתה הלא לא אוכל לעבד את פי ד', כי מה אקב, ודו לא צוה, ומה אונים כי לא זעם ד'! ויאמר הורדים, אם אמנם פי מלך הכנס, ישמרת היום, אבל הלא השמור את אשר אמר גם הוא: „אל תצדק הרבה!“ הלא רוחך הבלה יסך נועמי, קרבים לך, כי מה היו עיר על הארץ? ואיש אשר לא היה ישמש, היטבע נעושים? האם לא יקוין בחיים? ובר נא, כי לא מלך הוא, היתה עבד מנון; אשר כשר הסודים שיטרו חרמת סוסים ורמתי! ויאמר כבא, גם כאלה לא צדקת אעתי, הן אמנם, המלך הוא העוצר בעמו, והעשיר, הלא הוא אשר השליטו האלהים על כל האדם, וישם ורב כסלו, כי גם העשיר, חומת ישיים תנחמו, להיות ישרר בעמו, כי גם לב מלכים ועשירים כוד ד'! ואם אין הורדים מלך כדברך, הלא עשיר הוא וגם נשיא בעמו. וד' אמר בתורתו (סיום לכו): „ונשיא בעמך לא תאור!“ ויבוא גם החכם וימלא אחר תורת ד' לאמר: „בחרתי משכנך אל תקלל עשיר!“ ויתחמש הורדים ודבר אליו כדרי אף לאמר, הלא האיתי כי לך כבר צפן משכל, וכאחד הנבילים חדבר היום, הן אמנם התורה אותה אודע לכבוד את הנשיא בעמנו, אבל הוא הנשיא אשר עמד מקרב אדונו, אבל הורדים, הלא איש גברי הוא, ומה לך כי תרועמהו? העורך מחוק בתרומתך? כדברו ויבנית, וכלה הרשעה מן הארץ. הלא מכדרי ד' יכבדו ויבנו קללו! — והיו כי הציק לו הורדים בדבריו ואלצהו, ויאמר כבא, ואך אקללהו וישמע המלך והרגנו! ויאמר הורדים, הלא אין איש עמנו, ומי יעיר לו דבר? ויאמר כבא, „כי עוף השמים יולך את הקול ובעל הנפיש יעד דבר“ ואתה איש זר! מדוע תאלצני חנם, ומדוע ישמתי למפגע היצי מוסרך, אחת דברתי ולא אשיג, כי לא אקלל את המלך! ולא יכול הורדים להתאפק עוד ויתודע אליו ויאמר, אנכי הורדים אדונך! לוא ידעתי את יושר לבב הסופרים מראש, כי עתה לא הרגתיים. אדוניהם המה הצדוקים, כי השיאני גם יכלו לי, לשפוך דמי נקיים חנם. ועתה אמנה, כי השאתי, ואתה אדוני היתה לי, כמה אכפרת פני, וכמה אצקן את אשר דעית? ויען כבא ויאמר, אם ישיב חשוב, אדוני המלך

אל ד' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, ושבת ובנית את בית ד', כי כבר נמצא
בו בדיק. ואתה הלא ידעת, כי מקדש ד' וסופרו הנאמנים, שני אלה, עיני ד'
הטה. כי נד מצוה ותורה אור, כי הוא חכמתו ובניתו לעיני העמים. ואתה
הלא המת את חכמי ישראל בחרב, את קדושתו הרגת ולא חמלת, ותכחנתה
עיני ישראל מראות. ועתה קומה נא אדוני המלך, וקדש את מקדשו, נאין
עון ד' ומהמד עינו, ואז ישבו ננים לגבולם, והסופרים יחליפו כה, ויהדשו
עלומיהם כימי קדם. ואז ד' אלהים ירצך, והטאתך תכופר סלה. ויאמר
הורדוס, הן אמנם מיישרים הברת, אבל יראתי מפני המת ישרי רומי, ושמעו
יהרטי. ויאמר בכא, כהחילותך לבנות את הבית, ושלחת ביד איש עתי עירך
רומי, להודיע את השרים דבר, והיה כי ילך וישוב, וסרת ובנית אותו. ויעש
הורדוס בכל אשר הורהו בכא בן בוטא, ויבן את הבית ויכלהו, והבית אשר
בנה הורדוס, כלול היה בהדרו לתלפיות, וירבין בסוף אכנו ויחדהו כספירים,
וישם כרובי שמשותו וישערו לאבני אקרת. ועליו אמרו המושלים: „מי שלא
ראה בנן הורדוס, לא ראה בנן כלול בהדרו מעודו.“
ויהי ככזא המלאך לרומי, ויכתבו השרים אגרת להורדוס לאמר: „אם לא
סרת, לא סתור, ואם סרת לא חנתי, ואם סרת ובנית, הלא עבד הנך,
והעבד, בעשותו יבקש עצה! הן קשרת על אדונך והדנתה, אבל ספך אתנו,
ובו כתוב לאמר: הורדוס עבד מתפרץ בעל אדוני הגו, ועצרת מלובה לא
ההלמהו!“ (י"ב ט')

כת.

בוני בן גוריון.

ויהי היום, ויעלו כל בני ישראל ירושלימה לראות את פני ה' בתי, ולא
היה מים לעדת ד' לשחות, ויצטא העם מאד. וילך בוני בן גוריון אל ההגמון
אהר, אשר נר בירושלים, וישאל ממנו שתים עשרה עינות מים, כמספר שכימי
בני ישראל. ויאמר בוני אליו, הבה לי גולות המים, ואני אתן לך גולות
אחרות תחתיהן, או אתן לך סחירו, ישנים עשר ככרים כסף. ויהן לו ההגמון
את המים אשר ישאל, להשיב לו, אל המועד אשר יעדו. ויהי כאשר הגיע
המועד, וישבם ההגמון בכרך, וירא והנה טהרו השמים כעצם זהרם, וישמח
בלבו. וישלח ההגמון אל בוני ויאמר, השיבה לי את עינות המים, או את
סחירם כאשר אמרת, כי כבר בא היום. ויאמר בוני אל המלאך, לכה נא אל
אדונך ואמר לו, כי עוד היום גדול. ויהי כשהרים ויבס ההגמון שלוח את
מלאכו אל בוני, ויאמר בוני, עוד לא פנה היום. ויהי כעלות המנחה, וישלח
ההגמון את מלאכו בפעם השלישית לאמר, לך לך ואמרת אל בוני, כי ישיב לו
את המים או את הכסף כאשר אמר, כי עוד מעט והנה פנה היום לערוב. וישב

ביני את המלאך דבר לאמר, אמר לאדוניך, כי השועת ד' כרגע, ועוד תוצעו
יגיע מספר ליום הזה. ויהי כשמוע ההגמון את דברי מלאכו, ויקרא הישר כקול
שהוקו גדול כקול רעם, היפתח ד' ארובות בשמים, והיה בדבר הזה? האם
ידיקו העבים חסרת מים ברגעי — עטל אלה, אחרי כי עצרו השמים מטרים
ככל השנה הזאת! ויפן ההגמון ויסר אל בית הרחצה להתענג, וכן גורון בא
אל בית מקדש ד' לשפוך שיהו לאלהיו. ויתפלל בני ויאמר, ד' אלהים!
הלא עיניך פקוחות על כל דרכי איש. ואתה ה'! הלא ידעת את לבבי, כי
הלא תכן רווחת אתה ד', כי לא לכבודי עשיתי אה הדבר הזה, ולא לכבוד
בית אבותי, ורק למען שמך הגדול הגבור והנורא עשיתי, למען לא ימותו בניך
בצמא. ויהי כדבר בוני, והנה השמים התקדרו עבים ורוח, ויהי גשם גדול על
הארץ, וימלאו כל הגבים מים על כל גדותיהם. ויהי כצאת ההגמון מבית
הרחצה, ויצא בוני לקראתו מבית המקדש. ויאמר בני אליו, הנה כבר השיבותי
לך את מיטקי, ועתה השיבה לי את מחיר המים הנותרים, אשר בנביך. ויאמר
ההגמון, הן אמנם רק בשלך הסער הגדול הזה, אבל עוד לך להשיב לי את
מספי מחיר מימי אשר לקחת מדי, יען כי כבר באה השמש, והמים כרשותי
יבדו. ויהי כשמוע בוני את דבריו, וישב ויתפלל לר' ואמר, ד' אלהים! הודע
נא, כי יש לך אהובים בעולמך! ויעתר לו ד' גם לזאת, וישב ד' יוח קדים
עזה, ויפוצו העבים, ותשב ותורח השמש, בעמדה על יספת עוגל תקופתה
בנסותה, כסרם כאה. ויקראו בני ישראל לבוני נקדיטון, כגלל אשר האיר לו
ד' את נקודת השמש, ויהי לנס. (העניס דף י"ט, כ.).

כמ.

גונבי עלי וסלמאי הנתוצתי.

צרות רבות ורעות צררו את ישראל, גם כהיות עוד המקדש על מכונו.
יאה גם זאת כהיותם בארצם, אורחים נכבדים על ארץ מכורתם, עבדים היו
למלכי יון ורומי, והיכלי השן נהפכו למו לבתי בלאים, ומרכזי מפותם ככבלי
ברזל. השועים התהלכו כאסירי עוני, וכני דלת העם כעבדי עולם, כי פרוש
ידו צר על כל מהבדי ירושלים, ולא נתן לבני ישראל להקריב את קרבן העצים
למערכת הקדש:

ירושלים הרים סביב לה, על כל הר ועל כל גבעה גבוהה, העמידו הצוררים
צופים לשיטרת, והשוטרים הביאו את בני ישראל להביא את העצים העירה.
וגם על הכרמים אשר מחוץ לעיר, העמידו נוטרים רבים, לבל יביאו בני ישראל
ראשית כסרי אדמתם בית ד' אלהיהם. וענה ואמר ישראל בעת ההיא לפני
ד' לאמר: „ארטי אבד אבי וגם בטצרים לא הונח לו, וגם בהיותנו בארץ הזאת

לא הבאנו את ראשית פרי האדמה, כי לא שמענו בקול ד' ולא עשינו ככל מצותו אשר צונו, ויתן אותנו כיד שסינו כיום הזה. השקיפה ממעון קדשך מן השמים והלצנו מן המצר!"

אכן לא אילמן ישראל, מיום היותו לנו עד היום הזה. הן אמנם רבות עשה ה' עמנו בלב בני ישראל ועצומים כל עונותיו. גם העגל במדבר, גם עגלי הזהב, אשר בבית אל ואשר בדן, וגם כל העצבים, האלילים והפסילים, אשר בראו בני ישראל, במעשה, בדבר או ברוח, — כספרים החצונים שבכל דור ודור, הלא כלם מעשה הוצר המה. — אבל כקום אדם על ישראל, ובחרות אף הצוררים כמים שטפוהו, כתרו את ישראל הרדיוסהו, כל נחלה העבירו על גפיו, המים הזדונים. הלא אז הגדיל ישראל לעשות, הגדיל ישראל לעשות בתורתו, במסורו והכמתו, לעיני העמים. תורת הסופרים, ספר המשינה וספרי התלמוד, כלם ילידי עוני המה, אשר ילדם ישראל בעצב, הרם והגם בעתות המצוקה והתלאות. על עור הרג רב נכתבו, על עם ד' ועל בני ישראל כי נפלו בהרב, כדם הצדיקים בנפשותם האלה:

בעת ההיא, קמו כמו כן רבים מבני ישראל, הסירים וקדושי עליון, אשר הישליכו נפשם מנגד, ובנפישם הביאו את העצים ואת הכנורים בית ד'. כגלל אשר לא יבוטל התמיד:

ימי משפחות נכבדות היו בישראל בימים ההם, ושתיהם נודעו לתהלה בקרב ישראל, לפני שמש יגון שמש. ישם האחת בני-גונבידעלי, כי גנבו את לבב השומרים, וביאו במרמה, בכורים בית ד'. ויקחו מראשית כל פרי האדמה וישימו בטנא, ועליהם נתנו האנים יבשים מלמעלה, וישימו עלי על כתפם, וינידו לישומרים, כי נושאים האנים כסלים לכתוש בטכתש, אל מקום פלוני אלמוני. ויהי כנואם ירושלימה, ויקריבו את הכנורים אל הכהן אשר היה בימים ההם, ואת עציההעלי אשר על כתפותיהם נתנו אל בית אוצר העצים. ושם המשפחה השנית, בני סלמאי הנתוצתי, כי הצטירו ויתחפשו כטביאיהגזול מן השוכך, וישימו סלמות על שכמיהם, וכנואם ירושלימה נתצום לקורבן העצים. ברוך ד', שלא נתן את ישראל טרף לשני צורריהם בכל דור ודור. (הענין כ"ה.)

ל.

מנהג בני רומי.

אחת לשבעים שנה, הבא הביאו הכמרים ברומי, איש בעל רגלים רוכב על איש פסח. וילכישורו בגדי הרר, בגדי אדם הראשון, לכבוד ולתפארת. יישימו מסוה על סניו, מעור רבי ישמעאל בן אלישע כהן גרול, ויענדוהו אכן יקרה בנגרותו, משקלה ארכעת וזו את השוקים רצפו במרצפת אבני-נסך,

יולדוהו ברחוב העיר וקראו לפניו לאמר: „רבי הארץ, יתקן אבני ישראל
 כי יעקב איש משה, את היה לעשו אמר! הריאת יראת, יאמר לא יאמר,
 לא יראת עורו. מה העילה הטה לנפשו, ירמה לנפשו. הרי לזה באיש יום
 הרי ויבן לבנו.

לא.

מקדש אדוני, כוננו ידך.

כל כלי המקדש, אשר עשה כעלמא על פי ד ביד משה, כלם כוננו
 ברוב השכל הדעת ולפעמים אין הקדו. הדיו היה במקדש, מימי משה איש
 האלהים, הלילדקה דק, אשר תמה בקול נעים יערב. ויהי כאשר בנה שלמה
 את בית ה' וישו המלך ועשותו את החליל והב, ולא היה קולו ערב, ויסרו
 את צפון, וישב החליל ויהי קולו ערב כבראשונה. עלעלים או מעלים, היו
 במקדש, ישנו כלי נחישת הוי, מימי משה איש האלהים, והמה נכוננו במקדש
 ראשון, וישלחו ויבאו אימנם מנא ארץ, — הוא אלכסנדריה איב כנענים
 והזקוב, ולא היה קולם ערב, ויסרו את אשר חוספו, וישב קולם הנעים
 כבראשונה. כשתש היה במקדש, של נחשת היה, מימי משה היה, וכשתם
 את הקטרת השב, ובפנים במקדש ראשון, ויהוקוהו האומנים טפערם, ולא
 היה טפסם עוד, ויסרו את אשר היסרו וישב לפנים כבראשונה. הכלים האלה
 נכוננו בימי הוד מלך ישראל, ולא עלתה ארובה לפני מימי שלמה, ויהיו לים
 גם ביד עזרא הסופר:

גם כי השלוח טפסם היו כעלמא פי צניר דק. וישו המלך ישלמה לשם
 הדחת לפני, ויהי לאכזב כי נשתו המים ויצו ויצעירוהו ופסו המים
 כבראשונה.

כל הדברים האלה, היו לעד כוננו ישראל, מימי מקדש ראשון, עד
 חום ימי מקדש השני, עד יום בלות הארץ, לדעת כי לא יתחלל חתם
 כחשתו והגביר כמחמתו, כי אם השכל ודע את ה' (ערכין דף י"ח)
 חספה ס"א.

לב.

על דבר הנשיאות בישראל.

מימי ישמיעה ואכטלון, היתה שיבת הנשיאות על ישכם וקניזתורה,
 והם התנצלו את עדים מעליהם, ויתנו את המשיחה על ישכם חלל, ראש ואבני

הנשיאים (פסחים ס"ו). כי מימי הלל עד רבי יהודה הנשיא, היתה הנשיאות למדינת עולם מאכות לבנים. (סדר תנאים ואמוראים, כ"ח ח"ד צד 188):

ויהי בימי רבן שמעון בן גמליאל הנשיא, ויהי רבי מאיר חכם, ורבי נתן אב בית-הדין. הנשיא בידו היו כל המגלות סתרים, מורשת עולם לו מאבותיו יאכות אבותיו הנשיאים. הוא לכדו הנה בהם זמם ולילה, ושמונים היו בלבו ונצרו על הל שפתיו, להשמיעם ברבים בפיו ולא מתוך הספר. הנשיא חליפות שמות היו לו, לפי חליפות העתים ונקרא כדור אחרון גם כן, בשם סיני, על דבר קבלת תורתו מסיני:

החכם הוא הנודע בשם עוקר הרים, הוא האיט אשר היה לו שכל ישר יחד, לשאול ולהשיב ולתכן את השמועות על מתכותן, לפי הלכה הכרוחה: אב בית-הדין, הוא היושב בראש העדה, מבריע לפני החכמים, אישר על פיו יצאו ויבואו כל ארחות המשפט:

כבוד גדול עשו בני ישראל לשלשת הרועים האלה בכל דור, ולא הכדילו ביניהם לכבד את האחד על פני השני. ובבוא הנשיא, או החכם או אב בית הדין, וקמו כל העם מפניהם ונצבו איש על מקומו, עד אשר אמרו להם שבו וישבו:

בימי רבן שמעון בן גמליאל, מחלוקת גדולה נהיתה בישראל, כי לקח לו הנשיא קרנים, ויתנשא בכבודו על אחיו החכם ואכזבית-הדין. דבר שלה כיעקב, ופקודה נתן הנשיא בישראל לאמר: „בבוא הנשיא בבית הועד, כל העם יקומו מפניו, ולא ישבו על מקומם עד שיאמר להם, ישבו. כבוא אבד בית-הדין, יקומו העם היושבים נסחו לבד, ונצבו לו כחומה מימינו ומישטאלו, ולא ישבו העם על מקומם, עד כי ישב אב בית הדין על כסאו. ובבוא החכם כל העם היושבים נסחו, האחד עומד והאחר יושב, עד ישבתו על כסאו גם הוא. בני החכמים והתלמידים, העוזרים על יד הנשיא, בענין הקהל, פוסעים על ראשי עם קדש, כצאתם וכבואם, אל הכית, איש איש על מקומו. בני הצעירים, — הנודעים בעת ההיא בשם פירנסים, — אם יש להם דעת רחבה לשמוע, באים ויושבים בבית הועד, מניהם אל אבותיהם ואחוריהם אל העם. ואם אין דעתם רחבה לשמוע וישבים לפני אבותיהם אל העם.“ (אדרתו י"ג):

הפקודה החדשה הזאת, העירה חמת החכם רבי מאיר, וילבש קנאה כבוד, ואולם הקנאה הזאת לא היתה קנאת איש מרעהו, כגלל אשר העלה הנשיא לשמים ישאו, או כגלל אשר הויד הנשיא לעפר, את כבוד החכם ואב בית הדין, העוזרים על ידו. אבל קנאת סופרים היתה, למען הדבות הכמה. לפנים בישראל, היתה תמיד יד הסיני על העליונה, ויד עוקר-הרים למטה ממנו. גם ידו יהדה הנשיא, מאסף את המשנה, כהדילו לספר סדר הקבלה, הואיל יאמר: „מישה קבל תורה מסיני.“ לזהות, כי רק לבעל השמועות, הוא הבקי, הוא הסיני, רק לו משפט הבכורה להיות נשיא בישראל. וההקדף, הוא הישראל הוא המשיב, הוא המוציא את הלכה הכרוחה סן השמועות, אין לו

המשפט להיות נשיא בעמו, כי אם להיות אב ועוצר בבית המשפט, או להיות רק חכם בבית הועד:

את כל זה ראה רבי מאיר ויתן אל לבו, לרושם את חלק הסברה והסלסוף בישראל. ולכבר את עורך הרים על פני השני, להיות רק הוא הנשיא בישראל:

כל הנה כל אומר, כל מעשה כל מעל בן אדם, אך למטרה ידיעה, יבונן סתרו כל היום. רק בגלל המטרה, יבקש האדם ההגלות אין חקר, ושם המטרה הזאת הסעידכה. כל פעולות האדם, הסדנה לשני סוגים. דסוג האחד כל מלאכת כפיס, והסוג השני, מלאכת נשמת חיים. הב הכל הוא סברה אבי אבות הראשון, וכרכות קניי האדם, בן ירבה בקרבו הסין המטרה, להיות מושל בכל, ולא יאמר הון. ואולם כל הסין השני ומטרתו מאד נעלה, שואף שואף הרוח, להשיג גדולות ונצרות, ובכל פעולותיו שואף הרוח לטעם חיים, ולשלימות הנפש. ואולם גם הפני הרוח ישנים המת, לפי שנות האדם, מיום נואו בכרית החכמה בעודנו באנו, עד מלאכת לו ישנות נבר. הילד. כנשתי ראשונה אל הקדש, בעודנו עומד על סף אולם החכמה, ילמוד בעד אנוס ותאנס, טעם דביש ונפת צופים, והיו מגדיו כל הפצו בתורהו. וכאשר יגדל הילד טעם, וידע למאוס ברע ובהור כטוב, הלא אז יכו בעינו את המגדים אשר בהר לו למטרה, וישים אל כבוד הבגדים את עינו, ואז ינה בתורתו יוסם ולילה, לטען וכסדהו אכילה, וילבישהו המידות, מאחד סבני מיום עם הארץ, כי רק כאלה הפצו כימים ההם. ואם יגדל העלם עוד, וכבר קנה לו הרבה חכמה ודעת, הלא אז ימאם כתענוגי הכל כאלה ביום ההוא, כי כבר נפקחו עינו לדעת כי לא על הסמעמים והבגדים לבדם יהיה האדם, כי הכסף יענה את הכל. ואז ירב העלם הילדים ביהרון חכמה הכשר והעת לטען תשימהו חכמתו לאיש עשיר ולמאשר בארץ. כי רק העשיר, הוא יקר תפארת גדולת האדם, ורק הוא יגיד משפט נבר בארץ, להסד אליו כל היום. וכאשר יספיק לקנות חכמה ודעת, כי כבר באה חכמה כלכו, הלא ישוב וימאם גם בטכני כסף וזהב, כי כבר ידע את החכמה וערכה, כי כל הפצים לא ישוו לה. ואז התגנבה בקרבו תשוקת הכבוד, כי הלא אל הכבוד עיני כל אדם תלויות ורק אליו ישא האדם את נפשו, להכבד ולהתנשא, כי גם לישנים נאיה תהלה וכבוד ואולם בהגיע האדם להיות בתר האדם הטעלה, השלם בכל הרבות הלא אז תפקחה עינו לראות כי לא כמותו יקר הכב, את כל אשר ישם למטרתו, בכל ימי חייו על הארץ, ולא ירד אחריו כבודו. והאדם השלם הזה, לא יבקש לו עוד חשבונות רבים, ורק ינה בתורת ה', אשר הוא הפצו ומטרתו להשיג את האמת לאמתו, והיא תורה לשמה, ולא להפין אחר, כי זה כל האדם. (הח"ס פ' ב' י"ח):

בריות האדם כער פרא כחולדו, ומניער ועד שיכה ישלם כהליכות עולם לו. על בן כל המטרות דרושות לו, להפין החנך הטוב, ובלעדין לא יבון נבר

בארץ. גם זאת ידע רבי מאיר וישם אל לבו, כי טובה הנשואות ונכבדה, לשהת רוח קנאה בלב התלמידים, לעוררם אל חלק הפסול והסברה, לטעון "נשאו באהרית הימים. כי רבים הוּו, איש עזבו את הפסול ויטנו אל חלק השמועות לבד, בידעם נבונה, כי רק הבקאים שמן חלקם בארץ, ורק מאלה יבחרו הנשיאים בעם. — ויועין את רבי נתן, להעביר את רבן שמעון בן גמליאל מכסאו, ולסמך את רבי נתן לנשיא ורבי מאיר היה יהיה לאב בית הדין על מקומו. (בבבא סס):

רבי מאיר נודע בהריומו מאד מאד, עד כי קראו לו בשם: „עיקר הרי הרים, ושוחם זה בזה“ (מסכתין כ"ד). כילדותו בא רבי מאיר לשיבת את רבי עקיבא, ולא יכול להשיג את תורת מורו, מפני עומק העיון, איש לא נסה באלה, ויעזבוהו רבי מאיר, וילך וישרת את רבי ישמעאל, וכאשר השתלב הישב בכל השמועות, אשר שמע מפי רבו, ישב אל המורה הגדול רבי עקיבא לקחת תורה מפינו, עד אשר השתלב בחכמת הפסול עד להפליא. (ברכות כ"ב.) ואולם בכל זאת לא היה רבי מאיר רצוי לכל אחיו, כי לא יכלו לעמוד על דעתו מרוב פסולו, ולא קבעו בגלל זה, הלכה כסוהו. (סס ע"ג.) וגם רבים היו אשר לא הפיקו רצון ממנו, גם נחמו עליו בקולם, לאמר: „ורבי מאיר, איכה למד תורה מפי אהרן?״ הוא אלישע בן אבויה הוא אהרן, אשר קצין בנשיעות, ורק אהביו החרישים, ידעו להליץ עליו לאמר: רבי מאיר רמון מצא, חוכו אבל קליפתו זרק (מגילת ט"ו):

ויהי בהיות הקשר אמין, ויאמר רבי מאיר, אמנם ידעתי, כי לא ישמר הנשיא גם הוא את תעודתו, וכי איננו בקי כמו בן בכל השמועות כמשפטו. ויאמר רבי מאיר ויאמר להכמים, אמנם ידעתי כי לא ידע הנשיא עיד את מסכת עוקצים, כי לא למדה. והיה ליום מהר, ונבקשו כלנו, כי ישמיע אותנו, את המסכת הזאת, והיה כי לא יפתה בשער פיהו, וקראנו אחריו מלא לאמר: (מגילת ק"ו): „מי ימלל נכורות ד' ישמיע כל תהלתו,״ מי ימלל נכורות ד', מי אשר ישמיע כל תהלתו! (בבבא סס):

איש אחד היה שם, חכם וישר ופי טע, וישמו רבי יעקב בן קרשאי. גם הוא היה בסוד אנשי רבי מאיר ורבי נתן, והלילה לו שהוציא דבה עליהם ולנלות סודם באוני הנשיא, אבל נפשו ידעה לו, סן יכלם הנשיא בתוך קהל ועדה. וילך רבי יעקב וישב בעלית הנשיא, וישנן לנפשו מסכת עוקצים כמאה פעמים. והיו כראות הנשיא את הדבר הזה, וישם אל לבו ויאמר, הלא לבי יגיד לי, כי רעה נשקפה לי בבית הועד, ויזכר כי לא ידע עוד את המסכת הזאת, וישב גם הוא וילמדה היטב, עד אשר התהה שומה כפיו:

ויהי מסחרת ויועדו כל הכמי ישראל בבית ד', וינשו רבי מאיר ורבי נתן, ויאמרו אל הנשיא לאמר, יואל נא הארון, להשמיע לנו כיום מסכת עוקצים, כי אותה אנחנו מבקשים, הנשיא לא דבר אתם דבר, ויפתח את פיהו וילמד לתלמידיו, את מסכת עוקצים, באר היטב, כיום אשר נתנה מסיני. ויהי כהתימו

ללמד, ויגד הנשיא לכל השומעים דברים נכחים, ויטף למו אמרי מוסר, ויען ויאמר, גם בימי משה אדון הנביאים, רבים קמו עליו להצות את עדת ד', ויאמרו כי כל העדה כלם קדושים, ומדוע יתנשא משה על קהל ד', וד' אמר בתורתו, ולא יהיה ישראל כקרח וכעדהו, ותלמידיו החכמים ירכו שלום בעולם. ועתה הלא ידעתם, את אשר עשו לי היום רבי מאיר ורבי נתן, כי אמרו להכלימני בשער בת רבים. גם בקשו לעקור את כבודי וכבוד בית אבי, אשר הנשיאות למורשת עולם לנו, מימי אבינו הלל הנשיא. ויצו הנשיא ויצויאו את רבי מאיר ואת רבי נתן מבית המדרש:

הן אמנם, אף אם גורשו החכמים האלה מבית הועד, בכל זאת לא התלוננו ולא עשו הלילה אנודה לבדה, לנתק אנודות האחוה בישראל. וגם את הטוב לא מנעו מחכמי הועד, והשיבו למו על כל דבר הקשה, באנדרותיהם אשר שלחו לבית המדרש. — יען כי ספרי תשוכות החכמה, נכתבו בכל עת, אף בעת אשר לא נכתבה תורה שבעל פה — ואולם רבים מחכמי ישראל בעת ההיא, לא נחה דעתם, בכל אשר עשה הנשיא לחכמי ישראל אלה. והי היום, ויקם רבי יוסי בתוך העדה, ויאמר לנשיא לאמר: „תורה כחוק, ואנתנו בפנים!“ והי כי ירא הנשיא את החכמים, ויאמר, ישוכו נא החכמים האלה בבית המדרש, ויעלו את רבי מאיר בשם אחרים — יען כי למד תורה מפי אחר — זאת רבי נתן בשם יש אומרים. ויחר להם הדבר מאד. ויחלמו רבי מאיר ורבי נתן הלום שניהם, איש הלומו בלילה אחד לאמר: „לכו נא ובקשו את פני הנשיא, כי יעתר לכם.“ וישמע רבי נתן ויעש כאשר צוה בהלומו, אבל רבי מאיר לא שעה לכל זה, כי אמר, דברי הלומות לא מעלים ולא מורידים. והי כבוא רבי נתן אל הנשיא, וילבש את בגדיו החמודות, וישם את אבנט הזהב על מתניו, כי כן יהגרו אבות בית המשפט בישראל. ויאמר הנשיא אליו, הן אמנם חגור הזהב, ירשת לך מאביך, אבל מי הורישך כתר נשיאות! וידום רבי נתן (זכריות סז):

מן היום ההוא ומעלה, והי לחק בישראל, כי אין המשפט לתלמידים, לדרוש מפי המורה, ללמדם בכל מקום אשר האוה נפשם. רק המורה לבדו, ילמד לתלמידיו תורה, בכל מקום שלבו חפץ, לבד מימי החגים, אשר אז החובה על המורה להשמיע דבר בעתו. החק הזה עוד נשמר בזמן אחרון בימי רבא (בבא מציעא ז"ג):

כל בית הנשיא נמרו איבת עולם, לרבי מאיר ורבי נתן. כי גם דבר תורה ומדיני כאחד יצוקים היו במהלוקת הזאת. וגם רבי יוחנן תודיע לנו באר השב סבת מהלוקתם לאמר: „הנשיא אמר, סיני עדיף, וחכמי ישראל אמרו עוקר הרים עדיף!“ (זכריות סט):

והי בימי רבינו הקדוש הוא רבי יהודה הנשיא, ויצו את בניו לאמר, שמעון בני חכם, גמליאל בני נשיא, חנינא בן חמא ישב בראש (כסובות ק"ג):

הן אמנם את הדבר הזה, צוה רבי יהודה הנשיא את בניו לפני מותו. אבל כל יודע עתים, יבין את הדבר לאשורו, כי גם בחייו כבר הציב לו את הדבר הזה, וימתיק סודו את חכמי ישראל, לבל יהיה לו ולביתו למוקש אחריו. גם שמעון בנו החכם, היטב הרהר לו הדבר, מדוע בחר אביו את נמליאל אחיו לנשיא, ולא בחר בו, כי גם שמעון החכם, הלך בזה אחר רבי מאיר להת היתרון לעוקר הרים על הסיני, כי שלם היה שמעון גם הוא בחלק הפלפול, ובו רבץ לאהבה. הן אמנם ענו היה שמעון מאד, וכבוד אביו יקר היה בעיניו מכל המדות תבל, ולא פצה את פיו מעורו להתאונן כאוני אביו על הדבר הזה, ואולם בכל זאת בקש לו תואנה, למצוא עת נכון לו, לדבר את אביו בחדות. ויהי היום, וילמד ר' יהודה הנשיא את שמעון בנו תורה לאמר: „אחרים אומרים, אלו היה תמורה לא היה קרב.“ וישמה רבי שמעון על המקרה הזה ויאמר, מי אלה, אשר מימס אנחנו שותים, ושמותם אין אנחנו מזכירים? ויאמר הנשיא, הלא אלה בני אדם, אשר בקשו לעקור כבודך וכבוד בית אביך! ויאמר רבי שמעון הלא: „גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה,“ כי כבר מתו כל האנשים האלה, ומדוע נטור להם איבת עולם. ויאמר הנשיא, „האיוב! תמו חרבות לנצח!“ אם אמנם כלו איבינו ואינם, אבל הערים אשר נתשו חרבות עולם המה. כי עוד, חכמי ישראל, אורכים בסתר לנו, מאז הפיח רבי מאיר רוח מדנים בלב העם, עד היום הזה. ויאמר רבי שמעון, בכל זאת הלא סלה תסלה לו, ולא תמור לו איבת עולם. ויהי כראות הנשיא כי צדקה רוח בנו ממנו, וישב וילמדו לאמר: „אמרו על שם רבי מאיר.“ (סוכות סז):

גם יהודה והזקיה בני רבי חייא, ידס היתה בקשר את חכמי ישראל לעורר על הנשיאות, ויהי היום ויקראו אל שלחן הנשיא לאכל לחם. ויהי בשבתם בתוך הקרואים, ויהי הנערים מהשים ולא ענו דבר. ויאמר הנשיא, השקו נא את הנערים יין, כי תירוש ינובב בחורים. ויהי כשזב לבם ביינן, ויענו הנערים לאמר, אין בן דוד בא, רק בכלות שני בתי האבות מישראל בית ראש גולה כבכל ובית הנשיא בארץ ישראל, כי שני אלה היו תמיד לאבן נגף ולצור ממשול בישראל. וידע הדבר בעיני הנשיא מאד, ויאמר דבריכם כמדקרות הרב בלבבי ובקוצים בעיני, וגם אף רבי חייא חרה גם ויאמר „נכנס יין יצא סוד!“ — כי ביינן כסוד מספרם שבעים. — כי ידע רבי חייא, כי קשר רוח בוגדים דובר גם. (סנהדרין ל"ח):

גם רבא ביטוי התפלא על רבי יהודה הנשיא, מדוע נטר איבת עולם לרבי מאיר, אשר האיר עיני חכמים בהלכה. ויאמר, הוי קנאה המת גבר, אשר לא תדע כל כשר, גם הנשיא אשר היה ענו מאד, הלא גם בלבו התנגבה הקנאה הארוכה, רוח נוקמת נקם כבוד בית אביו, ותסיתו לנקום נקם ולטור איבת עולם לחכמי ישראל. ואף אהרי כי הוכיח אותו בנו על פניו, אמר: „אמרו על שם רבי מאיר!“ ולא אמר: „רבי מאיר אומר.“ (סוכות י"ז):

גם כימי רב יוסף ורבה גבר הוכח הזה, בין חכמי ישראל, ולא יכלו

החכמים להכריע, אם להושיב את רב יוסף, אשר היה סיני, או את רבה עוקר הרים, עד אשר שאלו את פי חכמי ארץ ישראל על הדבר הזה, והם השיבו: „סיני עדיף! הכל צריכים למרא דחמי.“ ואולם ככל זאת לא הפץ רב יוסף לשבת בראש, וימלך רבה עשרים ושנים שנה:

גם בימי רבי זירא ורבה בר מתנה, פרצה המחלוקת הזאת, כי רבי זירא הרף ומקשה ורבה בר מתנה מתון ופסקן. ואולם חכמי ארץ ישראל, היתה אצלם הלכה פסוקה, „הסדרן קודם לפלפלין“ (ירושלמי סוהרות הלכה ס'):

לג.

סמיכת זקנים.

ויהי בימי רבי יהודה בן בבא, וימצא את ישראל, צרות רבות ורעות, והמלך אשר היה בימים ההם גזר על היהודים, כל רב הסומך יהרג, וכל תלמיד נסמך ידקר כחרב. העיר וכל שללה תהיה חרם והיתה תל עולם, והמגרשים סביבות העיר היא, לא יעבדו ולא ירעו, ויצאו זקניה ושופמיה וידיהם על ראשם: על הסמיכה צוה רוענו הנאמן, לסמוך את ידיו על משרתו יהושע בן גון אשר סמך מהודו עליו, והסמיכה לדורות היתה בקריאת שם לבד, כי קרא הסומך את הנסמך בשם „רב“, ובזה נחה עליו רוח ד', לשפוט ולהורות בין דם לבין דין לדין, ככל תורת החקים בישראל. (עיין סמ"ע ס"ח סי' ה'):

רבי יהודה בן בבא, זקן נסמך היה בעמו, רב ספי רב, עד משה איש האלהים, ויהי כראותו, כי אין איש זולתו, אשר ישליך את נפשו מנגד, לסמוך את חכמי ישראל בעת ההיא, וילך וישב בין שתי ערים גדולות, בין שני תחומי שבת, בין אושא ובין שפרעם, ויסמוך רבי יהודה בן בבא שם חמשה זקנים, את רבי מאיר, את רבי יהודה, את רבי שמעון, את רבי יוסי ואת רבי אלעזר בן שמוע. ויש מספרים, כי גם את רבי נחמיה סמך שם. והיה בהיותם בנחל, בטורד החרים, וישמעו פחאום קול צעדים כהרים. ויאמר רבי יהודה בן בבא אליהם, מהו ונטו לנפשכם, פן ירבו ככם הרודפים. ויענו הזקנים, „אדוני! ואתה מה יהיה עליך?“ ויאמר רבי יהודה בן בבא, הלא כבר מלאתי את חובתי ועשיתי את רצון קוני, כי סמכתי מהודי עליכם ברצון ד'. ועתה הנני אכותה הפעם! וינטו הזקנים לנפשם, וירבקהו האויבים ויבתקוהו בחניתותיהם, ובשרו מלאו נקבים ככברה, וימת על קדושת שם ד' באהבה. (סכסרין י"ד):

לד.

לאלהים מגני ארץ.

ידי היום, ויבאו רבי אליעזר ורבי יהושע ורבן גמליאל עירה רומי. בעת
 היא נועדו הסנקליטים [הם השרים] בסתר, ויגזרו אמר, להשמיד להרוג
 ולאבד את כל היהודים הפזורים בכל ארצות ממשלתם, בעוד שלשים יום. ורבן
 גמליאל ידע את כל אשר נעשה, כי הגיד לו סנקליט אחד, אשר נועד גם
 הוא בכית המלכות, בהמתיקם סוד יחד, כי השר הזה, ישר היה באדם, ואת
 אשר נגזר על היהודים, היטב חרה לו עד מות, אבל לא היה לאל ידו להשיב
 את דברם. וישמעו הכמי ישראל את הדבר הרע הזה ויחאבלו, ויקרעו את
 בגדיהם וילבשו שק ואפר, ויחרדו איש אל רעהו ויצא לבם. וינחם אותם הסנקליט,
 וידבר על לבם, דברים טובים ונחומים. ויאמר הסנקליט, הלא עוד רחוק הוא
 יום הפקודה, ובעוד שלשים יום, הלא ד' אלהיכם יבא ויושעכם ומריביו יחתו
 סלה. ויהי כעבור חמשה ועשרים יום, ושואת היהודים קרובה לבוא, ויבא
 הסנקליט אל ביתו סר זעף, על הגזרה אשר קרובה לבא, להשמיד את כל בני
 ישראל, ויתעצב אל לבו, ולא אכל לחם. ותבא אליו אשתו ותדבר אליו, מה
 זה רוחך סרה ואיך אוכל לחם? ויספר לה אישה את כל אשר קרהו, ואת
 פתישנן כתב הדת אשר נתן כרומא הראה לה, אשר בעוד חמשה ימים, ישמירו
 הרומאים את כל היהודים, להיות אלמנות שללם ואת יתומים יבזו, ותחת
 הרגים יפולו. ויהי כשמוע אשתו את דבריו, ותזעק זעקה גדולה וטרה: „הוי
 חקקי און! עקבים מדם! הכלה ונחרצה יעשה ד' אלהים צבאות בקרב עמו
 ישראל? — רבת צררוני הרומאים סנעורי, יאמר נא ישראל, רבות צררוני
 שואפי רצח, רבות צררוני בכל מלחמותיהם בימי קדם ועוד לא שבעה לה
 נפשם. ועתה אישי! אתה אלוף נעורי! הן אמנם גם אנחנו משורש רומא
 יצאנו, אבל לא כל נחש יוליד צפע, ולא כל פרוי שרף מעופף. הן אמנם
 נקיים אנחנו מישראל וידינו לא שפכו את הדם הזה, אבל הלא אתה אישי,
 אתה גם אתה, הלא הנך מזקני העיר ההיא, אשר הב שופטי רצח! זאכי
 ערב! הקרובים אל החלל, ובמה יכופר גם לך הדם כי הצל לא הצלת את
 ישראל, מיד שונאיהם ומגדיהם אלה! ויאמר הסנקליט, הלא זאת העצה
 היעוצה טאת כל השרים יחד, ומי יפר? וידם הנטויה, ומי ישיבנה? אבל,
 ללא עוד חמשה ימים לנו, עוד ירחם ד' את יעקב, חנן יתנן ישראל, ולא
 יתן את ישראל למשיסה ועמו לבוזים. ותאמר האשה, הן אמנם צדקת אישי
 בתקותך, כי טובה תקוה מחיים, ולכל עצב היא מרפא. אבל תקוה עצל
 תמיתנו, ותוחלת אין אוגים מחלת לב. טובה תקוה עם פועל, ובלעדו אפס
 ותהו. משמים ארץ השליך ד' את יעקב, וגם הארץ מתקוממה לו, ומי יקוה
 כי לא תשכרנה עצמותיו, הלא כבר נפזרו לפי שאול, עוד מעט והיו כלא היו

כי פערן אויביהם פיהם, מלחעות כפירים למו, ומציל מידם אין. כשמוע הסנקליט דברי אשתו הנמרצים, פלצות אחזתהו רגעים אחדים, בן רגע עלה דמו בקרבו, כשטף זרם מים אדירים, טכף רגלו ועד קדקדו, ויהי כאלם אשר לא יפתח פיו, ועיניו נמקו בחוריהן. כל אותות פניו העירו והנידו, כי מצא רוח והצילה ליהודים, וכן התמה עצהו בקרב לבבו, אבל מורשיו נלחמו בקרבו יחד, וכמו ירא להוציאם לפעולות אדם, כדבר שפתיו. רגעי קדש אלה, רגעי דומיה היו, לאיש ולאשתו יחד, הנאהבים והנעימים, פנים כפנים הביטו עין בעין צפו, וכמו לבם נכאו למו, לדעת צפונות לבותם יחד. הליפות מכטייען, שלחו קום, ויעופפו כתעופת רעם, וסתרה אהבה, כחוק האשה את אלוף נעוריה פתאום, ובמבטה על המבעת אשר על ידו, פרצו עיניה זרמי דמע, פניה חורו כמת, ורק לעתים שונג, וכתמים אדומים כשושנים, עברו על לחייה הליפות מסה. „מצאתי היתך! אישי אלוף נעורי!“ נתנה האשה בקולה, כקול המתאיש בצר לו, והמעפיל למצוא עוזו. כקול הטובע במים אדירים, אשר מצא מאכלת לאהוז בה. „מצאתי היתך, אישי אלוף נעורי! המבעת הזאת, אשר שת היום על ידך, הן היא תגיד לי תעלומות לבך, וכל מחשבותיך נגולו לפני פתאום. אהה, אישי אלוף נעורי! הן ידעתי גם ידעתי את המבעת הזאת, ולבי סמר מפחה, טבעת-רעל היא, גם מות בה, ואותה נתתה על ידך היום, לשום קין לחיך! האין זאת איש? נפתולי אלהים נפתלתי במחשבותי גם אני, גם יכולתי לה, כי מצאתי היתך! מה נעמתי לי אישי אלוף נעורי! מנשמת חיך, אשום ואשאף גם אני, ובלעדך אך כצל רפאים שוכני דומה הנני. אמנם אשה קשת רוח אנכי, רכת הלב, ופיק ברכים, ונפש קצרה. אבל גם רוח דעת נוססה בקרבי, רוח עוז ונבורה, רוח המלה לעם, הגוי הגדול הזה, ורוח קדש תפעמני ולבי כהולם פעם בקרבי הלום, והיא תצוה עלי בחוקת הוד, בקול ד' בכה לאמר: מות נא אישי הלום מות ישרים, ותחי אהריתי כמדך, כי יקר בעיני ד' המיתה להסידוי, — כי חק לרוטאים הוא, משבט למו מימי קדם קדמתה, כי כמות סנקליט אחד תכטל הגזרה, אשר גזרו בימים ההם. — כשמוע האיש דברי אשתו, ויפג לבו, כי לא האמין לישמוע הלום קול אשה מצרה, רק קול שדי ככה, קול מפותין כליות ולב. וילבש עוזה כמדו, וישב רוהו אליו, וישק לאשתו ויפרד ממנה, ויצו לכיתו ברוה נכון, ויתפלל לה' ויתחנן אליו לשלוח לו, על שפכו דמו בנפשו, וימץ את הרעל מן המבעת, בין רגלי רעיתו ברע נפל, ותישנהו היקרה בנישים, והוא נרדם ויעף וימת מות ישרים, להיות קרבן כפרה בעד רבבות אלפי ישראל:

ויהי כשמוע הזקנים, הכמי ישראל, את הדבר הזה, את אשר עשתה האשה היקרה, הגולה מרבבות בנות האדם, ויכאו לנחמה ולדבר על לבה, ולהודות חסדה לה'. ויאמרו הזקנים, אך אחת לבנו עלינו דוי, כי הלפה האניה, לא נתנה מבסה קדש לה'. ותאמר האשה אליהם, אל תתאונו טאומה, חבו נזי ויארבכם את אשר תבקשו. ותקח האשה את התכה הקמטה, אשר אתה כבי

ותפתח אותה, ויראו והנה ערלת אישה מתגוללת בדם, ועליה חתולים חתולים. הזקנים השתוממו לקראת המראה, ויקראו בקול גדול: „נדיבי עמים נאספו, עם אלהי אברהם, כי לאלהים סגני ארץ מאד נעלה!“ (דברים רכס פ' ג'). האישה הזו, מאד נעלה מאברהם! (סס):

לה.

גלויות הסנהדרים.

עשר גלויות גלו הסנהדרים, בימי בית השני: מלשכת הגזית לחנויות אשר בדר הבית, מחנות לירושלים, מירושלים ליבנה, מיבנה לאוישא, מאוישא ליבנה, מיבנה לאוישא, מאוישא לשפרעם, משפרעם לכית שערים, מבית שערים לצפורי, מצפורי לשכריה. (ר"ס דף ל"ב:):
מושב חכמי ישראל: רבי אליעזר בלוד, רבנן יוחנן בן זכאי ככרור היל, רבי יהושע בפקיעים, רבן גמליאל ביבנה, רבי עקיבא בכני ברק, רבי מתאי ברומא. רבי הנינא בן תרדיון בסכני, רבי יוסי בצפורי, רבי יהודה בן בתירא בנצביין. רבי בבית שערים. חכמים בלשכת הגזית. (סנהדרין ל"ב:):

לו.

כפר סכני במצרים.

כל יושבי המקום ההוא, היו חכמים גדולים, אנשי השם ויראי אלהים, וצדקתם עומדת לעד:
לפנים בישראל, כי יקה איש אישה, וארשה לו בראשונה, והיתה לו לאשה כדת משה וישראל. מן היום אשר ארש האדם את אשתו, לא ידעה אישה עוד, עד מלאת לה שנים עשר חדש, כי כן ימלאו ימי מרוקיה, ולהבין כל עדייה. ובהגיע תרי נערה, מקץ היות לה כדת הנשים, שנים עשר חדש, אפריון עשה לה אישה, וכתב לה ספר-מקנה כתוב וחתום בעדים, הוא הספר הנודע בלשון המשנה בשם כתבה. בספר הזה חויב האישה לבתולה מאתים כסף ולאמנה מנה, אם ימצא בה ערות דבר, ושלחה מכיתו. הבתולה נשאת כפנות יום הרביעי, והאישה יפרוש כנפיו עליה כליל החמישי, כי בו נאמר ברכה לדנים. ולאמנה נשאת ביום ההמישי, ונודעת כליל הששי, כי בו נאמר, ברכה לאדם. ביום הכלולה, לקח האישה עשרה זקנים מזקני העיר, ובמקהלות ברכו אלהים ד', ממקור ישראל. ואולם אם ידע האדם את ארושתו, כשרם כתב לה את

ספר המקנה, ובטרם ברך עליה במקהלות, בקורת היתה, ונקלה האיש לעיני כל ישראל:

ויהי היום, ויבאו צרי יהודה, ויצורו על כפר סכני, וישבו שכי, את איש אחד וארושתו, ויגלו אתם. ויפקדו שוכיהם עליהם, להתחתן יחד. ותאמר האשה אליו, אחלי איש, לא תכרב אלי ולא תגע בי, כי אין לי כתבה ממך, ולא ברכו עלינו במקהלות כדת, ומדוע נבגוד בך' אלהי ישראל. וישמע האיש לדבריו אשתו, ולא ידעה עד יום מותו. ויהי בטותו ויספרו לו חכמי ישראל. „הוי אדון והוי הודה! מאד נעלה גם מיוסף הצדיק!“

כל יושבי המקום ההוא, האמינו בך' אלהי השמים והארץ, ובהשגחתו הפרטית על יצוריו, כי רק ד' פותח ידו ומשביע לכל חי רצון. ארח עולם ישמרו, וכל צעדיהם פלסו, לא קצו כמוסר שדי, ותוכחתו לא נאצו. גם את הטוב גם את הרע קבלו ברוח נכון, כי ידעו, כי רק יד' נענה בס, ולא הלכו עמו בקרי. בעת ההיא, היו ארכעים מודיות במהיר דינר בשער העיר. והי היום ויחסר מודה אחת בשער, ויהפקרו ראשי העם ויקראו צום ויחקרו וידרשו וימצאו, והנה אב ובנו נתפשו, כי גלו ערות נערה המאורשה ביום הכפורים. ויביאום בשער ויסקלום כאכנים. וישב ד' את חרון אפו מישראל. ויהי לחם בארץ:

ויהי היום ויבגוד איש בחברתו אשת בריתו, ויחפוץ לשלחה מביתו. אבל לא יכול להפיק זממו, כי קצרה ידו, מהשיב לה את כל הכסף אשר לקח ממנה. והי היום ויתנכל האיש לשחתה, ולפרוש לה רשתו. ויעש האיש משתה ויקרא את טרעהו אשר רעה לו ביום כלולתו, ויאכלו וישתו וישכרו עמו. והי הם מטיבים את לבם, וישק האיש את רעהו ואת אשהו יין, וישכיכם על מטה אחת, ויקח לובן ביצה, וישפוך על הסדין, אשר רכב על ערשם. וישכור שנים אנשים בליעל, ויושב נגדם ויעידום, כי גלה האיש את ערות אחיו, ויבואו אל השופט אשר היה בימים ההם. ושם נקרא זקן אחד מתלמידי שמאי, ושמו בכא בן בוטא. ויאמר בכא אל השופט ואל חכמיו, שמועה שמעתי מאת מורי שמאי הזקן, כי יש הבדל רב בין שכבת זרע ובין לובן ביצה על פי דרכי והטבע; כי לובן הביצה סולד מן האור, ושפכת זרע דוחה מן האור, ויחקרו ידרשו וימצאו כדבריו. וילקו את המוציא שם רע כמשפט, גם אכפו עליו לשלח את אשתו ולהשיב לה את כל כספה, ויהי לשמצה בקרב ישראל:

אם אמנם צדיקים גדולים, היו כל יושבי המקום ההוא, ובכל זאת התערער המקום מאין יושב, כי לא התאבלו באנדרן וירושלים, על כן לא ששו אתה משוש (גיטין כ"ו):

ל.ו.

קטיעא בן שלום.

ויהי בימי רבי עקיבא, ויהיו כל היהודים ברעה גדולה מאד. הקיסר אשר היה בימים ההם, איש צר ואויב היה ליהודים, כל היום חשב מחשבות להשחית, להשמיר, להרוג ולאבד את כל היהודים. ויהי היום, כשבת המלך על כסא מלכותו, וכל שריו עומדים לפניו מימינו ומשמאלו. ויאמר המלך, מה לעשות לאיש, אשר עלתה מחית בשר חי כרגלו, היקצין רגלו וחי, או יגוע בלא עתה? ויענו כל השרים ויאמרו פה אחד למלך, הלא יקצין האיש את רגלו וחי, כי הם ידעו על מה ירזמון דבריו אלה. ויען שר אחד למלך לאמר, „המלך לעולם יהיה! למה יעשה אדוני המלך כה לרגלו, אשר בלעדה חלף תחליף גם הגויה ותמוט גם נשמתה בה. למה יאמרו בעמים, הלא חגר הוא הקיסר הזה, כי קטע את רגלו ויפסח. הן אמנם, כנגע נראו לך היהודים, הפזורים בכל ארצות ממשלתך, וכמתית בשר חי אשר עלתה כרגלך. אבל הלא ידעת אדוני המלך! כי נשמת כל האומים, אך כנשמת היהודים קשורה ודבוקה, ונשמתם תרחף בכל אפסי ארץ, להדש את פני האדמה, כל מקום אשר לא תרוך בו כף רגל היהודי, ארץ תלאכות היא ונשמה, שבת קול מסחר שם, שבתה מדהבה. ואתה אדוני המלך! הן אמנם הרג תהרוג גם השמר תשמיר את כל היהודים, הפזורים בכל ארצות ממשלתך, אבל היכל תוכל להם, הכלה אתה עושה ככל זרע יעקב? הלא ד' אלהיהם פזרם בארבע רוחות השמים, וכארבע רוחות האלה יקומו סלה, לפחת רוח חיים בכל האומים כלם.“ ויאמר המלך, אמנם דברך טובים ונכוחים, אבל חק עולם הוא בדתי מלכותנו, כי כל איש אשר יוכל למלך, דמו בראשו, קבר יקבר בחיים. ועתה הן אמנם, את נפש העם הזה הצלת היום, אבל הצל לא הצלת את נפשך, כי בנפשך הוא. הרבר יצא מפי המלך, ופני השר צהלה ושמחה ויאמר הנני אמותה העם, אחרי כי הצלתי במותי רבבות אלפי ישראל. ויקראו את שם השר הזה, קטיעא בן שלום, לאמר קטע האיש הזה את נפשו להרבות שלום לשלומי אמוני ישראל:

ויהי קטיעא בן שלום מוצא להקבר בחיים, והטון אדם רב אחריו נמשך. וחקרא אשתו בקול: „הוי לאניה, אשר לא נתנה עוד מכסה קדש לד'!“ ויהי כשמוע קטיעא את קולה, ויקח קטיעא את צר הרבו, וימל את בשרו לעיני כל הרואים, ויאמר הנני נתתי את מכסי קדש לד', ואת כל רכושי נתתי קדש לרבי עקיבא ולרעיו. ויהי במותו, והנה נשמע קול שדי בדברו: „קטיעא בן שלום, חלקו מוכן לעולם הבא!“ (ע"ז דף י')

לח.

יוסי משיתא ויקום איש צרדה.

ויהי כאשר נלכדה ירושלים עיר הקדש, בשני, ויבקיעו הרומאים את חומת בית ד'; ויהי שם איש אחד מישראל, ושמו יוסי משיתא. ויהי בנופלים, ותהי ידו עם צוררי יהודה וירושלים. ויהי כבוא הרומאים לשלול שלל בבית ד', ויאמרו יעלה מהם ובהם כתחלה. ויאמרו הרומאים ליוסי, עלה אתה בראשונה בבית ד', וכל אשר תוציא תקח לך בשכרך. ויבא יוסף בית ד' כאשר צוה, ויוצא מן ההיכל מנורת זהב טהור. ויאמרו הרומאים, לא נאוו להדיוט כמד, המנורה המהורה הזאת. אבל כבואך שנית אל ההיכל, ולקחת לך משם, כל אשר תאוו נפשך, וכל אשר תוציא במעם הזאת לך יהיה. ויסאן יוסי ללכת עוד, כי הכהו לבו שבעתים, כבואו לחלל את הבית, לראות כבלע את הקדש. ויבטיחו הרומאים את יוסי, לעשות לו הנחה ממס שלישים שנה, ולא אבה ללכת עוד. ויאמר יוסי, הן אמנם, אחת חטאתי לאלהים, גם גדול עוני מנשוא, ולמה אשנה באולתי, ואהיה ככלב השב על קיאו! ויקחו הרומאים את יוסי, וידושו את בשרו בתרוצות הברזל ויאנח, ובמותו שב על פשעו לד' ויאמר, „אהה לנפשי, כי חללתי את הקדש, ומריתי את פי יוצרי!“ ויהי כדברו ותשב רוחו השמימה:

יקום איש צרדה, בן אחות רבי יוסי בן יעזר איש צרדה היה. ויהי היום וירכב על סוסו ביום השבת, ואנשיו נשאו אחריו עץ נכוח לחלות עליו את רבי יוסי דודו. ויהי כבואו, ויאמר יקום לדודו, ראה נא את הסוס, אשר הרכיבני אלהי עליו, ואת סוסך אשר הרכיבך אלהיך, וכדברו הראה לו את העץ, אשר הכין לו. ויאמר רבי יוסי, אם כן למכעיס ד', ואף כי לעושי רצונו! ויאמר יקום, מי הנכר, אשר עשה רצון ד' יותר ממך? ויאמר רבי יוסי, אם כן לעושי רצון ד', ואף כי למכעיסיו. ויהי דברי דודו ליקום כמדקרות חרב, וכחצי רעל פלחו את לבנו. ויעזוב יקום פתאום את דודו, וישב אל ד' ככל לבו. ויהי כעבור יום השבת, וימת יקום את נפשו בארבע מיתות בית-דין, במקילה, שרפה, הרג וחנק. ויקח יקום עץ וישיטוהו בארץ, ויקשור חבל בראש העץ, ויערוך מערכת עצים לפני העץ, וישם אש תחתיה, ויגדור מסביב לה חומת אבנים, ותרב מעוכה נתן לפניו. ויתל יקום על העץ, ויחנק בחבל, ובהרתק החבל ותקדמהו האש, ותכריעהו החרב ויסול עליה, ויסקל באבני החומה וימת. ויהי כלילה ההוא, וירא מלאך ד' בתזון אל רבי יוסי דודו, וירא את מטת יקום, והנה פורחת בנבחי שמים, ויאמר יוסי ברגע קטן, קדמני הצדיק הזה לנן הערן. (בראשית רבא פ' ס"ה):

למ.

רבי יהושע בן חנניה.

ויהי בימי רבי יהושע בן חנניה, ויאות המלך, אשר היה בימים ההם, ויהן רשיון ליהודים, לשוב ולבנות את בית ד' אשר בירושלים. ויהיו שם שני אחים צדיקים, שם האחד פפוס ושם השני לוליאנוס! — הנודעים בשם הרוני לוד — ויושיבו חנויות ושלחנות, בכל הערים מעכו עד אנטוכיה, להמציא לעולי הנולה כסף וזהב, וכל צרכיהם. ויהי כשמוע הכותים את הדבר הזה, כי עלתה ארוכה לחומות ירושלים, ויהר להם מאד. וילכו הכותים וידברו שטנה על היהודים כאוני המלך לאמר, כי חושבים היהודים למרוד בו, על כן בונים הם את החומה, להיות למכצר למו, ומגדה בלו והלך לא יתנו לאוצר המלך עוד, ולמלך אין שוה להניחם. ויאמר המלך, הן אמנם ראיתי דבריהם טובים ונכחים, אבל מה לעשות עוד, כי כתב אישר נכתב בשם המלך אין להשיב עוד. ויאמרו הכותים, אבל יצוה נא אדוני המלך על היהודים, כי יבנו את המקדש כטוב בעיניהם, אבל ישנו את מקומו, או יוסיפו ויגרעו עליו במדה. והלא אז יהרלו היהודים מבנות עוד את המקדש, והמלך וכסאו נקי. ויישר הדבר בעיני המלך, ויעש ככל אשר יעצוהו הכותים צוררי ישראל מעודם:

ויהי היום, וכל ישראל התאספו כבקעה עם בית רמון, והנה פתאום באו הרצים, ויביאו את ספרי המלך ליהודים, לשנות את מקום המקדש ומדתו, ולא יעבור. ויבנו כל העם ויתאבלו, ולא אכלו להם ולא טעמו מאומה כל היום ההוא, ויהי רוח העם אמיץ, לקשור קשר ולמרוד במלך. ויהי כראות ראשי ישראל את הדבר הרע הזה, (נהנה הקשר אמיץ, ויחררו איש אל רעהו, ויתפקדו ראשי העם, וימתיקו סוד, ויבחרו את רבי יהושע בן חנניה, להשקיט את העם, כי מגן היה האישי הזה להולכי תם, ותורת ד' טעונו חיל. ויעל החכם הבטחה, וישא את משלו ויאמר: ארי טרף טרף, והעמוד עצם בנו ונו מנהמת לבו שאג הארי, חנן יחנן קולו ויבקש עורה. לקול ישאנתו בא העוף הנודע בשם קורא המצרי, אשר לו חרטום ארוך. את חרטומו נתן בלוע האריה, ויוציא את העצם מגרונו. וכבוא הקורא על שכרו, נתן עליו האריה בקולו, נוסה מזה ואל תזחיל עוד, ולכה נא והשתכה, כי באה בגרון האריה וגם יצאת בשלום, והיה זה כל שכרך. ועתה בית ישראל! הלא ידעתם מה אלה! הורו לד' כי טוב, כי כאתם לחכות כמאורת צפעונים וגם יצאתם בשלום, ועתה יראו את ד' אלהיכם וכמחו בו, ובמלך אל תמרודו. וישמעו כל העם לדבריו, ויאמינו בו, כי רוח ד' דובר בו, וילכו וישוכו איש לאהלו ישראל. (ז' פ' כ"ד):

מ.

עקילם הגר.

עקילם היוני, או אקווילה, מאי פונטוס, אשר בים האמצעי, חכם גדול היה מעודו. והי חסיד ככל מעשיו. והי היום ויתן את לבו להתיהר ולבוא כברית היהודים, ויבא לפני המלך אנדריאנוס לקחת עצה מפיהו. ויאמר המלך, ההפץ ההפוך להדבק בעם בזוי ושכחי כזה? כמה בייתי אותם! וכמה הרגתי בהם! ומה ראתה, כי חפצת להדבק בנוי השפל והנתעב הזה? ויאמר עקילם, הלא הקטן בישראל יודע, איך ברא אלהים שמים וארץ, מה נברא ביום ראשון ומה נברא בשני, וכמה עברו משנברא העולם, ועל מה העולם עומד, וכל תורתם אמת! ויאמר המלך, למוד נא את תורתם, אבל אל תמול בשרך! ויאמר עקילם, גם החכם ככל מלכותך, וגם הזקן בן מאה שנה, לא יוכל ללמוד תורתם, אם לא בהמולו את בשר ערלתו, כי יניד ד' דבריו ליעקב, חקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה בן לכל גוי. (סנו"ר פ' ל):

הוא עקילם, אשר תרגם את התורה, לפני רבי אליעזר ורבי יהושע, תלמידיו רבן יוחנן בן זכאי, אחר חרבן הבית, בלשון יוני, לשון בני עמו, להיות להועיל ליהודים מהמון ישראל אשר לא ידעו לשון ארמית, כי אם בלשון יוני. (אמרי בינס פרק מ"ט, עיין אור לנחיצה):

מא.

אונקלוס הגר.

אונקלוס הגר, בן אחות אנדריאנוס היה. מנעוריו נתן לבו להשכיל בכל חכמה ודעת, וד' נתן לו שכל ישר ורעיון זך מעודו. רבות קרא והגה בספרי עמו בעין בקורת חרוצה, ולא מצא בהם מנוח ללבו הטהור. ברוח משפט שקל כפלם את אמונת הגוים ופסיליהם, וירא ויתכונן, כי המה לא אלהים. האישי השלם הזה, באה חכמה בלבו, והוא הכיר את בוראו לדעת כי ד' הוא האלהים, ד' אלהינו ד' אחד:

הן אמנם רבות רעות וצרות, אפפו את היהודים בעת ההיא, כי תלאות היהודים ומצוקותיהם גדלו והרהיבו מיום ליום. גם אנדריאנוס לא הרר פני זקנים, ולא חשב שועים ואצילים בישראל. ככל זאת שם אונקלוס בן קלוניקוס את כל מדימותיו קדש, להתיהר ולבוא כברית היהודים. ימים רבים התהלך אונקלוס במחשבתו הקדושה הזאת, ולא גלה סודו אף לרעיו הנאמנים, כי ירא לנפשו, פן יבולע לו, בהודע הדבר לאנדריאנוס דודו:

ויהי היום ויאמר אונקלוס אל אנדריאנוס, הלא רבות הגיתי ובינתי בספרים מנעורי ועד היום הזה, ונפשי קצה בכל אלה, כי קרוא ספרים הרבה אין קץ, ולהג הרבה יגיעת בשר. ועתה הנה פיתתי מכל עמלי, אשר עמלתי לריק, וסבותי את לבי לשוט בארץ ולסחר אותה. ויטב הדבר בעיני אנדריאנוס דודו ויאמר, זהבי זהבך, וכל אוצרותי פהוהים לפניך, והטוב בעיניך עשה. ויאמר אונקלוס, הלא באתי אליך, לקחת עצה מפיך, להודיעני את המרכולת אשר אסחר בה, בעברי ארחות ימים. ויאמר אנדריאנוס, בעברך ארחות ימים וארצות שונות, וראית את הערובה אשר מטה ערכה, ואין איש שם על לב לקנותה, אותה תקח ככסף מלא, כי אם ראשיתה מצער אחריתה ישנה מאד מאד, וראית שכר טוב בעמלך. וישלח אנדריאנוס את אונקלוס וילך מאתו בשלום:

ויצא אונקלוס מארצו וממולדתו ומבית אביו ויבוא ארצה ישראל. ימים רבים נועד החכם הזה את חכמי ישראל, את נועם לקחם הקשיב ברב קשב, וכל שיחם היה לו למשיבת נפש. בעיר הזאת, היה בית הספר הגדול בישראל, וכל בני ישראל למודי ד', שקדו על דלתותיו יום יום. אדוני הבית ומריו, היו רבי אליעזר ורבי יהושע, ראשי אלפי ישראל בעת ההיא. ביתם פתוח היה לאונקלוס, להסתופף בצלם, ולהשיב לו על כל דבר הקשה, בחכמות ומדעים, כאח וזרע התהלך אונקלוס את למודי ד', והם הורוהו דרכי התורה, וכל הליכותיה במסתרים. ויהי היום, ויראו המורים, והגה דל תואר פני אונקלוס מאד, ויאמרו איש אל אחיו לאמר, הידעת, כי אונקלוס שת כל מעינו בתורת ד', והוא יהגה בה יומם ולילה! ויעש אונקלוס חיל בתורת ד', ובכל יום יום הסתופף בחצרות בית הספר, וימל את כשרו, ויבא ככרית היהודים ויגדל כתורתו על כל למודי ד', וישאל למריו שאלות עמוקות ונמרצות. והם השיבו לו על כל דבר בענין. (סנחמנה פ' משפטים לוח ס'):

מלבד חכמתו הרבה בתורת ד', שלם היה בכל לשונות בני קדם, הוצק הן בשפתותיו ולשונו עם סופר מהיר בשפת עברית וארמית. ויהי כאשר גלו ישראל לבבל, ויתערבו בין הגוים ויקחו נשים נכריות וישכחו את לשונם, ובניהם הצי מדבר אשדודית, ולא ידעו לדבר כן יהודית כלשון עם ועם, רק שבעים שנה היו ישראל בכבל, ובכל זאת שכחו מהר את לשון אבותיהם כנלות היא, כסבת נשים הנכריות אשר לקחו, כי הנה למדו את לשונותן לבניהן אשר ילדו ולא נשארה סגולת לשון הקדש, רק אצל השרידים היחידים, חכמי הדור ההונים בתורת ד' תמיד. ויהי כראות עזרא הסופר ולהקתו, כי נשכחה לשון הקדש מהמון ישראל, עמדו ותרנמו להם את התורה בלשון ארמי. ויהי בימים הרבים ההם, כאשר גברה יד היונים על ישראל, סרו בני ישראל מהר ויעזבו גם את לשון הארמי, וישכחו גם את התרגום אשר תקן להם עזרא ולהקתו. ויקם אונקלוס נר צדק וישב ויתרגם את התורה ארמית. על פי הבאורים אשר שמע מפי רבי אליעזר ורבי יהושע, כפי אשר היתה המסורה

כיום, מאת עזרא הסופר בהרחקת הנשמיזם מאת הבורא, ויתר הנעימות והשלימות אשר בתרגומו, אשר עודנו עשנו כיום הזה (מנלס ב'): :

ויהי כאשר נודע לאנדריאנוס, את אשר עשה אונקלוס בן אחותו, וכי בא במסורת ברית היהודים, ויחד אפו מאד. וישלח אנדריאנוס גרוד חיל להביאו אליו. והיו כנזא הגרוד ארצה ישראל, ויצא אונקלוס לקראתם, ויטף להם אמרי נועם, על דבר אמונת ישראל, על תמנה ועל בר לקחה, ודבריו הנעימים הבו שורש בלבם, ויבאו גם המה להסות בצל אמונת היהודים. ויוסף אנדריאנוס, שלוח אליו, שרים רבים ונכבדים, המה וגדודיהם. ויצום המלך, לבל ידברו עם אונקלוס מטוב ועד רע, ולא ישמעו לכל אשר יטף באזניהם על דבר אמונתו החדשה אשר בא בכריתה, והיה כנזאם, ויצא אונקלוס אליהם, ויאמר הן אמנם ידעתם, כי מצות המלך חזקה עליכם, לבל תדברו עמדי מטוב ועד רע. על כן אכלא גם אנכי את פי מדבר עמכם דבר, ולא אתוכח אתכם מאומה, כי גם בעיני יקרה מצות המלך, וגם אנכי פי מלך אשמור. אבל שאלה אחת קטנה אשאל את פיכם. ואותה הלא תשיבו לי, כיד ד' הטובה עליכם. ויאמרו השרים אליו, שאל נא אונקלוס, ככל אשר תאזה נפשך, ואנחנו נשיב לך דבר בלבבנו. ויאמר אונקלוס, הלא ידעתם כמני היום, את מנהג שרינו, כי הניפוד כן דרכו להאיר בעמוד האש לפני האפיפיור, ואפיפיור יאיר לפני הדוכס, והדוכס לפני ההגמון וההגמון לפני הקיסר. ועתה הלא תגידו לי את מי יאיר הקיסר באורו? ויענו השרים את אונקלוס, ואיך יאר או ישרת הקיסר את איש? יען כי הלא נבוה הוא על כל השירים, אשר בכל מדינות מלכותנו! ויאמר אונקלוס, אבל ד' אלהי ישראל, גדול הוא מכל אלהים, וככל זאת עליו נאמר (שמוס ב'): „וד' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה.“ גם השרים האלה, אנשי שם היו, שלמים ומשכילים על כל דבר, והמה כשמעם את דברי אונקלוס, פחד ורחב לבם, ויבאו גם המה בכרית היהודים. ויוסף המלך שלוח שרים אחרים וגדודיהם, ויצום לבל ידברו מאומה עם אונקלוס מטוב ועד רע. והיו כנזאם ויתפשוהו, והיו כצאת אונקלוס מן הבית, וינה ידו על מזוזת הפתח וישחק. ויאמרו השרים אליו, מה לך כי צחקת? ויאמר אונקלוס, כי שחקתי למנהג בני אדם ותעלוליהם, מנהג בני אדם, כי ישב המלך בכבוד בביתו, ועבדיו שומרים אותו בחוץ. אבל לא כן הוא, מנהג קונה שמים וארץ, הלא עבדיו יושבים בכבוד בביתם, וד' שומרים בחוץ, הלא כה אמר נעים זמירות ישראל (תהלים קכ"ח): „ד' ישמר צאתך ובואך!“ ותהי רוח ד' גם על השרים האלה, ויבאו גם המה בכרית היהודים. ולא יסף המלך שלוח עוד גרודים אחריו. (ע"ז ק"ז):

ויהי היום ותכל נפש אנדריאנוס, לראות את אונקלוס בן אחותו, ויכתוב לו אנדריאנוס מכתב, ויבקשהו לבא לראות את פניו, וישבע לו, כי לא יכה נפש. והיו היום וישב אונקלוס ויבא אל אנדריאנוס דודו. ויאמר אליו המלך,

מדוע פניך רעים? אין זאת כי לא ראית שכר טוב בעמלך. ויאמר אונקלוס, הן שכרי אתי ופעולתי את אלהי. ויאמר המלך, הלא תניד לי בן אחותי, מי הוא האיש אשר השיאך גם יכול לך כי באת בכרית היהודים? ויאמר אונקלוס, אתה הוא האיש, אשר השיא אותי גם יכול לי, לבוא בכרית היהודים. הלא אתה אדוני, יעצת לי לקנות את המרכולת אשר טפה ערכה, ואנכי סכתי על כל האומים, וראיתים שלווים ושקטים על שמריהם, הנתונים עליון, כאין כל מכלים דבר, ועם ישראל לבדו לכדר ישכן, לבזה נפש, למתעב גוי, ועבד לכל מושל, ראיתי, כי ראשיתו מצער, ואחריתו ישנה בעזרת גואל ישראל קדושו, מלכים יראוהו וקמו, שרים וישתחוו לו, למען ד' אשר נאמן, קדוש ישראל ויבהרהו. — ויהי כשמוע יועץ המלך, — הנודע בשם סקנדרוס — את דברי אונקלוס ויהר אפו בו. ויאמר במרמה למלך לאמר, עתידים היהודים, כי יקומו מפניהם מלכים ושרים! כי חשב להבאיש בזה את ריח אונקלוס, לתת חרב בידו להרנהו. ויכהו המלך על הלחי, ויאמר לא יקום ולא יהיה הדבר הזה, דיו לצרוע, כי יאסף מצרעתו, המלוך ימלוך, המשול ימשול עוד? — ויאמר היועץ למלך, גם דעתי כדעתך אדוני המלך גם אני, אבל על פי דברת אונקלוס, דברתי את אשר דברתי, ומדוע לא ימיהו המלך? ויאמר המלך, עוד בטרם יצא אונקלוס מבטן אמו, הקדש הקדישהו ד', להטמת במספר רובע ישראל. ויהי כראות היועץ, כי כלתה אליו הרעה טאת המלך, ועל הגנה ויפל ארצה וימת. ויהי בטותו, והנה נשמע קול ישי בדברו: "כן יאכדו כל אויביך ד'!" (הנהומה סט):

מב.

דיקליטינוס.

ויהי בימי רבי יהודה הנשיא, ויהי עלם בן הרומאים, רועה חזקים במגרישי העיר שכריה. ויהי היום ויתקבצו כל בני ישראל למשפט אל הנשיא, ולשמוע לקח טפיהו. ויצאו ילדי בני ישראל ביום ההוא, לשוח בשדה העיר, וימצאו את העלם הרועה ויתעוללו בו, ויכהו על לחיו. ויהי בימים הרבים ההם, ויגדל דיקליטינוס הרועה, ויצא בתוך אחיו, ויעש גדולות במלחמות הרומאים, ויילך הלוך וגדול, עד כי גדל מאד, ויהי לשר אלף זרביה, ויגדל על כל השרים, אשר בכל מדינות מלכות רומא, עד כי ישב על כסא הרומאים, ויהי למלך על הארץ:

ויהי כשבת דיקליטינוס על כסא מלכותו, והממלכה נכונה בידו, ויזכר את אשר עשו לו ילדי בני ישראל כנעוריו, כהיותו רועה כחזירים בעיר שכריא. ויתנכר אליהם ויחשוב כלבו קשות, להכחיד את יושבי שכריה מתחת שמי ד'. ויהי היום, יום ערב שבת היה, עת כבר נטו צללי ערב, וכל בני ישראל נכונים

לקבל את השבת, והנה פתאום באו העירה, רצים דחופים ומבוהלים בדרכי המלך, כי יבאו ראשי היהודים אשר בטבריא להתיצב לפני המלך, ביום הראשון כאור הבקר:

ויהי בלכת רבי שמואל בן נחמן, לרחוץ את בשרו בבית הרחצה, ולהתקדש לכבוד השבת, וירא והנה רבי יהודה הנשיא, נשען על עמוד בית-מדרש הגדול, ופניו זועפים. ויאמר שמואל, מדוע פניך רעים, אדוני הנשיא? ויספר לו הנשיא, את כל אשר קרהו, ואת פתשגן כתב הדת הראה לו, כי אך תואנה יבקש המלך, למען נהלל את כבוד השבת, או להרגנו בחרב, בהמרותנו את פיו. ויאמר שמואל אל הנשיא, העבר נא כעס מלבך, ולכה נא אחרי לרחוץ בשרנו לכבוד השבת, וד' אלהים יעשה לנו נפלאות, כאשר עשה עם אבותינו, אל יעזבנו ואל ישנונו. וישמע הנשיא לקולו, וילכו שניהם יחד! ויבאו אל בית הרחצה. ויהי הם רוהצים את בשרם בבית המרחץ, ויקם השמן ההונג בבית המרחץ לשחק כס, וינער בו הנשיא. ויאמר שמואל, אל תנער בו אדוני הנשיא הפעם, כי ידעתי, כי בוא יבא השמן לראות לבני אדם, בטרם יגלה מלאך ד' לעשות נפלאות בקרב ישראל. ויהי כשמוע השמן את דברי שמואל, ויאמר השמן, אמנם כן דברת, ועתה לבו לבתיכם לשלום, אכלו משמנים ושתו מטתקים לכבוד השבת, ואתם אל תעצבו, כי מלאך ד' אנכי, אשר יצאתי לשמן לדיקליטינוס, וידו לא תהיה ככם לדעה. וישכתו בני ישראל אשר בטבריא ויקדשו את יום השבת, ברוב כבוד והדר ותהלה לאלהים. ויהי כבוא השמש ביום השבת, ויהי אך כאשר תמו בני ישראל להתפלל תפלת ערבית וסדר הקדושה, — כפי אשר תקנו אנשי כנסת הגדולה. — ויבא מלאך ד', ויהן סביב ליראי ד' ולהושבי שמו, וישא את ראשי בני ישראל על כנפי נשרים, וזרנע עמדו לפני שער המלך, אשר בעיר פמיים. ויהי בלילה ההוא, ויוגד לדיקליטינוס לאמר, הנה ראשי היהודים — אשר בטבריא — עומדים לפני השער ויצו המלך, ויסגרו את השער בחשך, להתנולל ולהתעולל עליהם למחר, כי עברו על מצות המלך, ולא באו למעד אשר יעדם. ויחד אף מלאך ד' בדיקליטינוס ובשועריו, ויקם וינף את ראשי היהודים מעל החומה ויניחם בתוך העיר. הבקר אור, והאנשים באו בית המלך, אל המועד אשר יעדם. ויהי כראות המלך אותם ויבהל, ויהר אפו מאד. ויצו להכעיר את תנורו בית הרחצה על אחת שבע, ואת היהודים צוה לרחוץ בו ולהחליק שמלותיהם, בטרם יראו פניו. ובלבבו חשב להשמידם ולהעלותם על מוקד המרחץ כלייל. ויהי כי הובאו היהודים אל בית הרחצה, ויבא מלאך ד' בתוכם, ויגש להם מים קרים מאד, ולא שלטה בהם האש מאומה. ויריצום מן הרחצה ויחליפו שמלותיהם, ויבאו ויעמדו לפני המלך. ויאמר המלך, הן אמנם ראיתי היום, כי ד' אלהיכם עשה עמכם היום נפלאות, אבל האם בגלל זה תמרודו בי, להקל בכבוד המלך? ויאמרו חכמי ישראל, הן אמנם הקילונו בכבוד דיקליטינוס הרועה, אבל מי יקל בכבוד דיקליטינוס המלך? ויאמר המלך, אבל ידע תדעו את אשר יאמר משל

הקדמוני: „הזהר מכן רומאי קטן, ומכן פרסי חלש!“ וישלחם המלך בשלום וילכו וישוכו לבתיהם שמהם וטובי לבב, על כל המזבה אשר עשה ד' לישראל עמו וליהודה נשיאם. (ב"ר פ' ס"ג):

בג.

רבי אלעזר בן שמוע.

ויהי היום, ויתהלך רבי אלעזר בן שמוע, לשוח על פני חף הים, וירא והנה אניה צללה כעופרת כמים אדירים, וחדר כנבני תהומות, היא וכל אנשיה, וכל הכבודה אשר בה. וירא והנה איש אחר ערום, משחרע על קרש, שוחה על פני המים, מגל אל גל נשא עד שחקים, זיטלם בעזרו היבשה. ויתחבא האיש, בתוך העצים והשיחים, כי עירום היה. ויעברו אנשים מישראל, לעלות לראות את פני ד' במקום אשר בחר. ויצא האיש ממחכואו, וישאל מאתם שמה לכסות מערומו, ויאמר הלא מכני עשו אחיכם אנכי, ותחנוני. כלבושי כבוד יצאתי סביתי, גם כסף וזהב היה לי, ועתה הנה אכר עשרי בענין רע, כי לקצבי הרים ירדתי, סוף הכוש לראשי, ואתמלמה לכדי בעור שני. ואולם העוברים לא המלו על האיש הזה, כי מבני דלת העם היו, ויקללוהו עוד קללה נמרצת, ויאמרו: „כן יאבדו כל בני עמך, אויבי ד'!“ ויהי כשמוע רבי אלעזר את דברי בני עמו, ויחר אפו במ. ויפן אליו האיש, ויאמר, רואה אנכי את פניך, כי נשוא פנים אתה, ולך נתן ד' לב חמלה לדחם על כל איש צר ומצוק, ואתה חוסה נא אדוני עלי וכסני, והסר ממני חרפת מערומי. וימהר רבי אלעזר ויתפשט את המעיל אשר עליו ויתנהו לאיש. כי שכעה בגדים לבש רבי אלעזר ביום הזה בצאתו לשוח על שפת הים. כי אמר, פן ימצא ערומים וכסם בגד. ויבא רבי אלעזר את האיש אל ביתו, ויאכילוהו וישקוהו וישכיבהו על מטתו, לנוח ולהנפש סכל תלאותיו אשר עברו עליו, בעברת מים הזדונים, ויהי בביתו ימים רבים, עד אשר שב לאיתנו. ויהי מקץ הימים, וילבש רבי אלעזר את האיש, ספק רגלו ועד קדקדו, וגם מאתים כסף נתן לו, וגם צדה לדרך, ויתן לו סוס לרכוב עליו, וישלחהו בשלום, וגם רבי אלעזר הלך עמו ארבע עשר כבדות — ארץ לשלחהו, ויפרדו איש מרעהו, בנשיקות ששון ואהבה:

האיש הזה, אשר הסתופף בבית רבי אלעזר, משועי ארץ היה, מכני המלוכה. ואולם רבי אלעזר לא ידע כל זאת, וגם הוא לא הגיד לו מאומה. ויהי בימים הרבים ההם וימת הקיסר, וימלוך האיש הזה תחתיו. ויהי כשכתו על כסא מלכותו, ויזכר את אשר קללוהו היהודים, קללה נמרצת, אותו ואת כל בני עמו, כדוותו כימי עניו ומרודו. וישמע המלך את עמו, ויפקד

עליהם, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים סף ונשים ביום אחד, ושללם לבז:

ויהי בהודע הדבר בקרב ישראל, ויקרעו בני ישראל את כנדיהם ויצומו ויתפללו לדי'. וישמו כל העם את עיניהם ברבי אלעזר בן שמוע, ללכת להתחנן אל המלך ולבקש מלפניו על עמו. ויאמר רבי אלעזר אל כל עדתו. הנני ללכת בכל אשר תשלוהני, אבל הלא ידעתם כי לא תעתר לנו הממלכה החמאה הזאת, אם לא נתן לנו כפר פדיון נפשותינו. וישקלו בני ישראל על ידו ארבעת אלפים דגרי כסף, וישלוהו וילך רבי אלעזר ויבא בעיר הממלכה, ויבא עד שער המלך. ויאמר רבי אלעזר אל השוער, לכה נא והגידה למלך, כי יהודי אחד מבקש לשאול לשלום לו, והוא עומד כשער. ויעש כן השוער, ויגד למלך, ויאמר המלך יבוא. ויהי כראות המלך את רבי אלעזר, ויקם בכסאו וירץ אליו ויחבקו ויושב אותו לימינו ויברכהו. ויאמר המלך, מה לך אדוני, ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעש. ויאמר רבי אלעזר, אם מצאתי חן בעיניך המלך, נתחן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתך, כי תשיב את כתב הדת, אשר חרצת על היהודים. ויאמר המלך, הלא כל היהודים, בני מות המה, לפי משפט תורתם. יען כי הלא התורה צותה על בני ישראל לאמר, „לא תתעב אדומי, כי אחיך הוא!“ ואנכי הלא אדומי אנכי בן עשו אחיכם, והם לא עשו עמדי חסד, וגם קללוני קללה נמרצת, הסלוח אסלה להם? והטאתי לאלהים! והלא גם התורה הזאת צותה אותם לאמר: „לא יבא עמוני ומואבי בקהל ד', על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים.“ על כן אידווק את היהודים היום כחקה וכתורה, דמם בראשם. ויאמר רבי אלעזר, הן אמנם הטאו לך, האנשים המעטים האלה, אשר פגשת, כי מבני דלת העם היו ואנשי בליעל. המעטים יחטאו, ועל כל העדה תקצוף? ואלה האצילים ושועי ישראל מה עשו? הלא מלך נכבד כמך, במשפט לא ימעל פיו, ולא יפקד את עון אנשי בליעל אלה, על כל העם כלו, כי אם, איש איש בחטאו ימותו, ולא תסלף דברי צדיקים. ויאמר המלך, הי ד', כי לולא פינך אני נושא, ולולי מהרת ותבא לקראתי, כי אם נותר ליהודים משתין בקור. ואולם יתנו נא היהודים כפר פדיון נפשם, וישקלו זהב מהירם, ולא יהיה נגף בהם. כי הלא ידעת, כי לא תעשה ממלכתנו דבר גדול או קטן חנם אין כסף. ויאמר רבי אלעזר. הנה הבאתי אתי, ארבעת אלפים דגרי כסף, כפר פדיון נפשות ישראל. ויאמר המלך הכסף נתון לך, כסף תחת כסף, אשר נתת לי בהיותי עמך. ובני עמך נתונים לך בחיים תחת אשר הענקתני ממאכלך, ואתה תקח מידי שכעיס חליפות בגדים, תחת שבעת כנדיך אשר לבשת, לבסות הערומים ולהציל הלוקחים למות. ויהי כשוב רבי אלעזר אל עירו, ויצאו כל העם לקראתו, וישמחו על הכשורה הטובה אשר כשר להם. ויענו לו במחולות לאמר: „שלח להמך על פני המים, כי ברוכ הימים תמצאנו!“ (מדרש קבלה פסוק שלה):

מד.

בן קפרא.

ויהי היום, ויתהלך בן קפרא, לשוח על פני שפת ים קיסרי, וירא והנה אניה אחת טובעה בעמקי תהום רבה. וירא והנה איש אחד מוצל מרדת שחת, ערום יצא מן האניה כיום הולדו. וירץ אליו בן קפרא, וישאל לו לשלום, ויביאהו אל ביתו ויאכילהו וישקהו, ויתן כידו חמשה כסף וישלחהו בשלום: בימים ההם, היה ישראל לבז ובית יעקב למשיסה. כל המלכים מסכיב לחצו את ישראל, וגדודים רבים, פשטו כארבה, ננכולת ישראל, וישבו את ישראל וימכרום לעבדים ולשפחות, ויבאו תמיד בארץ לשחתה. ויהי היום ויבא גדוד בארץ וישב מישראל שבו, ויאסרו יהודים רבים בנחושתיים, ויוליכום אתם בגולה, וישימום שם בכתי כלאים. וישלחו בני ישראל, את בן קפרא אל המלך, להתחנן לו ולבקש מלפניו, על אחיו השבויים, לחלצם מן המצר. וישקלו בני ישראל על ידו חמש מאות שקלי זהב, לתת מהירם כפר נפשם. ויהי כבוא בן קפרא אל היכל המלך, וירא והנה האיש אשר משך אליו חסדו, יושב בכית המלך, כי נשאו המלך על כל השרים, אשר בכל מדינות מלכותו. ויהי כראות השר את בן קפרא, ויקם מכסאו, וירץ אליו, וישאלהו לשלום. ויאמר השר, היש לך דבר לדבר אל המלך? ויאמר בן קפרא, הלא באתי אליך אדוני, כי תדבר בעדי טוב אל המלך, להוציא לחפשי את אחי הנתונים בשביה. ויאמר השר, הלא ידעת אדוני, כי לא יעשה המלך דבר בלי רצי כסף. ויאמר בן קפרא, הנה הבאתי את חמש מאות שקלי זהב, כסף כפרה. ויאמר השר, חמש מאות הזהב נתון לך תחת חמשת הכסף אשר נתת לי בימי עניי ומרודי, ואת אהיך אוציא לחפשי, תחת ארוחתך אשר נתת לי. וכן קפרא יצא מלפני השר ברוב כבוד ויקר, וישב את השבויים לארצם, ויקראו עליו הכמי ישראל לאמר: „ישלח לחמך על פני המים, כי ברוב הימים תמצאנו!“ (מדרש קבלת סס):

מה.

מאמיני השניים.

בימי רבי יהודה הנשיא, רבתה אמונת השניים בארצות רומא, והם האמינו ביוצר טוב וביוצר רע. הצדוקים אשר כן דרכם מעודם להתכחש למושלי הארץ אחזו גם המה באמונה הזאת, למצוא חן בעיני המלך והשרים, ולהגות את בני ישראל. בעצת הצדוקים, הקימו הרומאים כתי-אכידן, הלא המה כתי ועד, אשר שם התאספו הכמי בני ישראל בפקודת המלך, והצדוקים התוכחו אתם בתוך

קהל ועדה, להוכיח מן הכתובים, את אמתת אמונת בעלי השניים, למען תפיש את בני ישראל בלבם, ולמען תהיה לרומאים כסות עינים, לנזור על היהודים להמיר את התם:

ויהי היום ויקרא הנשיא לכוא רומאה, להתוכח את ראש הצדוקים, על דבר אמונת השניים, לראות דבר מי יקום. וסרני רומא, נאספו לזכות זכה גדול לשני אליליהם ולשמחה, ויאמרו נתנו אלהינו בידנו את נשיא היהודים, המאמינים באל אחד, והבית מלא האנשים והנשים, ושמה כל סרני רומא, אשר באו לראות בשוק אשר יעשה הצדוקי לנשיא היהודים:

ויהי כפרם עלה רבי יהודה הנשיא הבמחה, במקום אשר עמד הצדוקי שם ויתפלל הנשיא לר', ויאמר כלכו: „אדוני אלהים! זכרני נא, וחוקני הפעם, למען שמך הגדול הגבור והנורא!“ ויהי בעלותו הבמחה, ויען הצדוקי ויאמר, האלהים אשר יצר את ההרים לא ברא את הרוח והאלהים אשר ברא את הרוח לא יצר את ההרים, וכן האמין כאמונה הזאת עמוס החוזה (עמוס ד') כאמרו: „כי הנה יוצר הרים וכדרא רוח!“ ויאמר הנשיא, העיני הנאספים כלם תנקר? ומדוע לא התימות את אחרית דברי החוזה, האומר (סס): „ד' צבאות שמו!“ הלא הוא לבדו יוצר הרים וכדרא רוח, ד' צבאות שמו! וכל הברוך ישאו רוח. והצדוקי נבעת סלפני הנשיא, לעיני המלך והשרים, ופניו חפו. ויחר אף המלך בצדוקי, וחמתו בערה בו, כראותו כי נצחו הנשיא למורת רוחו, ויאמר הצדוקי למלך, יותן נא לעבדך מועד שלשת ימים, ואשיב את הנשיא דבר כאשר עם לכבי. וישב הנשיא אל ביתו ויצם שלשת הימים, ולא אכל לחם ולא שתה סים ולא מעם מאומה. ויהי כיום השלישי ויבאו בני ביתו להברותו, ויוגד לנשיא לאמר, הנה צדוקי אחד עומד בחצר, ויאנה הנשיא ויאמר: „ויתנו בכרותי ראש ולצמאי ישקוני הומץ“ (חפלים ס"ו). ויאמר הנשיא יבוא. ויהי כבוא הצדוקי הכיתה, ויאמר, איש בשורה אנכי היום, כי לא מצא אויבך תשובה ויעל הגנה ויסול ארצה וימות. ויקרא הנשיא את הצדוקי הסבשר אל הלחם, ויאכלו וישתו יחדו, ויהי ככלותם לאכל, ויאמר הנשיא אליו, הכם ברכה אתה שותה, או תחך בשכרך ארבעים זהובים? ויאמר הצדוקי כם ברכה אני שותה! על כן היה למשל; „כם ברכה או ארבעים זהובים.“ הצדוקי הלז נודעת משפחתו בשם לויאנוס, ויגדל שמה בעיני שרי רומא, ועוד היתה לתהלה גם בימי רבי יצחק. (סולין ס"א):

עוד בימי קדם, בימי רבן גמליאל ורבי יהושע, רבו הכופרים האלה, בעלי השניים, אשר התוכחו אודות אמונתם הכוזבה עם חכמי ישראל. וקראו לאליליהם שמות, שם האחד הורמיו ושם השני אהורמיו. (סנהדרין ל"ט.) (עיין חפלים ס"ב):

מו.

אנטונינוס והנשיא.

יהי היום, וישלח אנטונינוס מלך רומי אגרת אל רבי יהודה הנשיא ביד איש עתי לאמר: „אין כסף באוצר המלך, ובמה ימלא היום?“ ויהי כקרא הנשיא את אגרת המלך, ויקרא את האיש, — מכיא האגרת, — ללכת אחריו לראות בננים ולשוח מעט. ויהי בלכתם בנג הירק, וישרש הנשיא את הירקות הגדולים ויטע קמנים תחתיהם, והאיש משחאה לראות, בכל אשר הנשיא עושה. ויהי כשוכם מן הגן, ויאמר האיש אל הנשיא, שלחני אדוני, ואלכה ואשובה מהר אל המלך, כאשר צוני. ויהי כשוכ הנשיא אל המלך, ויאמר המלך, מה ענה הנשיא ומה דבר הנשיא? האם נתן אגרת בידך? ויאמר האיש, לא ענה הנשיא ולא דבר מאוסה, וגם אגרת לא נתן בידי. ויאמר המלך, אולי ראית דבר מה, אשר עשה הנשיא לעיניך, הגדה לי, אם ידעת? ויאמר האיש, אל גנת ירק הביאני הנשיא, וישרש את הגדולים ויטע קמנים תחתיהם. ויקשב המלך לכל דברי האיש, וישמור את הדבר בלבו. ויכר המלך את כל שרי מלכותו העתיקים, — כי הם הריקו את אוצר המלך, — וישש שרים חדשים תחתיהם, כגלל אשר הכיאו כסף תועפות, בעד המשיה השומה על שכםם. ומזוי המלך הפיקו ברכה מן אל זן, מאליפים מרבבים. (ג'ר פ' ס"ו):

ויהי היום, וישאל המלך מאת הנשיא עצה לאמר: „הנה שתים לי לבקש מאת שרי הממשלה; כי ימלוק אסירוס בני אחרי עליהם, וגם לעשות הנחה למכריא להיות הפשית ממם, אבל ידעת, כי לא יעשו לי רק את האחת, כי כן הוא טחקי הממשלה, ועתה מה אעשה הלום, כי שניהם כאחד יקרים לי?“

ויקח הנשיא שני אנשים, וירכב את האחד על השני, והעליון אהז יונה בכפיו, ויאמר התחתון אל העליון, פחז ירך ושלח את היונה לתפשי. והמלך הבין, את אשר רמו לו הנשיא, לבקש מאת שרי הממשלה, כי ימלוק אסירוס בנו תחתיו, ועליו יצוה, כי יסיר עול סבלו מסבריא, במלכו. (ע"ו דף י'):

ויהי היום, ויוסף המלך לשאול את הנשיא. כי גם השרים החדשים, היו עליו למשא בנכליהם אשר נכלו לו תמיד להשחיתו. וירד הנשיא אל גנו, ויעקור נמוע אחד ממנו. ויבן המלך, כי טעט מעט ידיחם, ולא בפעם אחת, פן תרכה עליו חמת עמו. (ס):

נירא בת המלך הרה לזוננים. וישלח המלך אל הנשיא עשב אחד הנודע בשפת לועז בשם נגריא, לאמר נר נירא [זנתה נירא]. וישב לו הנשיא עשב אחר הנודע בשם כוסכרתא, לאמר כוס-ברתא [שחוט את הכת]. וישלח לו המלך עשב כרתי [הלא אכרות זרעי], וישלח לו הנשיא עשב חסא [חמלה], ואז ידע המלך, כי גם כוסכרתא ירום לאמר כסה ברתא, [כסה על עין בתך]. (ס):

מבית המלך עד בית הנשיא, השתרעה מערה מקרה כעבי האדמה, וככל יום ויום, הלך המלך אל הנשיא דרך המערה הזאת, לקחת עצות מפיהו, וללמוד תורת ד', ויהי המלך חסיד בכל מעשיו, ויבטיחוהו הנשיא כי חלקו צפון לעולם הבא. וכן נמצא כתוב, כספרי מגלות המתרים, אשר הניח הנשיא אחריו. (סג): ויהי היום ויקח המלך את כספו וזהבו, וישיטם ביטקין דגן לכל יכירום כל רואיהם. ויביאם בעגלות, אל הנשיא לתתם לו. ויאמר הנשיא, יש לי רב אדוני המלך, יהי לך אשר לך. ויאמר המלך, הכסף הזה יהיה לבאים אחרך, להשיב למלכים הבאים אחריו. (סג):

מו.

מקרים שונים.

א) מימי לבן הארמי, נודעה מציאות התרפים בארץ. החרטמים לקחו כבוד אדם, וישחטוהו וימלחו את בשרו במלה ובמיני כישמים. ויקחו ציץ זהב ויכתבו עליו שם אחד משמות המומאה, ויניחו את הציץ בלמיהם תחת לשונם, ויעמידוהו כיצר סמוך אל הקיר. לעומתו הדליקו נרות רבות, והם משתחווים לו, וכורעים לפניו ברך, והם מדברים עמו ושואלים ממנו כל דבר, והוא משיב אותם בלאט ובקול דממה דקה. (תחומה פ' וילא לוח י"ג):

ב) מימי אדם הראשון, חגגו כל העמים חניהם פעמים בכל שנה. ישמנה ימים לפני תקופת טבת, וישמנה ימים לאחר התקופה. החג שלאחר התקופה נודע בשם קלנרא, ולפני התקופה סמרינורא. ויהי כראות אדם הראשון, והנה היום הלך ילך וחסר, ויתאונן ויאמר, אוי לי ואוי לנפשי, פן בגלל המאח, עילם חישך בעדי, וישוכ להיות תהו ובהו, והוא המות, אשר חרץ ד' עלי. ויבך האדם ויצם שמנה ימים ויתפלל לד'. ויהי כהגיע תקופת טבת, וירא האדם והנה היום הולך וגדל, ויאמר האדם, הלא ארה עולם הוא, ויחג לד' חג ישמנת ימים. ויהי לתשוכת השנים, ויהג האדם שמנה ושמנה. ואולם האדם קרא אותם מקראי קדש לד', והעמים אחריו קראו אותם מקראי קדש, איש איש בשם אלהו. (ע"ו ח').

ג) שתי פעמים, נצחו אנשי רומא את אויביהם, אחת בימי קלפמרא המלכה, והשנית בימי היונים. והג הנצחון אשר עשו הרומאים בכל שנה קדשמים ישמו [תפשיה שניה, בלשון יוני]. (סג ע"ג):

בימי חניהם, היו מעשרים הנויותיהם באגודות יושנים וכור פרחים, תפוחים ומגדים. ומעבירים קול במהנה לאמר, כל אשר ישא עמיה בראשו ובראש חמורו לכבוד אליליהם, הנהה יעשו לו מן המכס. (סג ו"ג). והיו מקריבים לאליליהם בכורים, תרנגולים לבנים, ולבונה זכה (סג ו"ה). בקר וצאן (סג ע"ג):

ד) בתוך מדברי-תלאובות, נודע היה מדבר כוב לארץ ציה וצלמות. מדתו שמנה מאות פרסה מרוכעות. שם קננו נחשים ושרפים ועקרבים אין מספר. כל נחש חברבורות היו בעורו, בקורת בית הכד, וכל עקרב גדלו כמלא הזרת. ויהי היום ויעבור מלך שבור את המדבר הנורא הזה, ויהי כעבור לפניו ההלון, ויבלע נחש את החלון ואת כל הכבודה, ולא נודע כי באו אל קרבו. וכן עשה גם לאורחה השניה וכן לשלישית, ויחר הדבר למלך מאד. ויועצו חכמיו וישלחו לפניהם עשרה בני חיל מנבוריהם, וכל אחד לקח אנודת קש בידו, ובקרכה שמו מרורות פתנים ורעל, וישליכו איש איש את אנודתו לפני הנהש ויבלע את כלם, ויבקע כרשו ויהרגוהו. (סכסונונא נסלח סוף י"ח):

ה) שם יקנן גם האפעה, הוא העכס, והנה כראותו עוף יעופף על פני רקיע השמים, הן הוא יגש אל צל הצפור אשר על הארץ, כצפעוני יפייש ארם מפיהו, והעוף נפל לגורים ארצה (סז):

ו) איש אחד, היה בארץ ישראל, ויהי היום, ויעל ההרה לקושש עצים, וירא והנה נחש נרדם לקראתו, ויחרד האיש מאד, ושערו סמר מפחד, מרוב פחדו היה פתאום קָרָה, וכל שערו ננז ועכר, ולא צמח בו שערו עד יום מותו ויקראו את שמו מרומה. (סח):

ספורי-מלואים

ל מ נ ל ת א ס ת ר

כסא שלמה.

ויהי בימי אחשורוש, הוא אחשורוש אשר יושב על כסא מלכותו בשושן הברדה, ויהי כמלכו ויעל וישב על כסא שלמה בן דוד מלך ישראל:

הים מצר, בן אשה אלמנה, עשה למלך שלמה, כסא שן גדול ויצפהו זהב אופיר. וימלא בו מלואת אבני שהם, בהט ושש, לשם פטדה ופנינים, משכזים זהב היו במלואותם. כסא, אשר לא נעשה כהו כן, לכל ממלכות. וזה מעשה הכסא, ישיש מעלות לכסה, ושנים עשר ארזים זהב, ושנים עשר נשרי זהב, עומדים ישם על כל ישיש המעלות מזה ומה, אריה לעומת נשר, ונשר לעומת אריה, מקבילים איש אל אחיו. כף האריה הימנית לעומת כף נשר השמאלית, ובנף נשר השמאלית לעומת כף אריה הימנית, מספר הארזים שבעים ושנים, והנשרים שבעים ושנים. וראש ענול לכסא ממעל, למקום מושב המלך, ולו שש מעלות זהב. על מעלה הראשונה רובץ שור זהב ולעימתו אריה זהב. על מעלה השנית רובץ זאב זהב, ולעומתו כבש זהב. על מעלה השלישית רובץ נמר זהב ולעומתו גמל זהב. על מעלה הרביעית רובץ נשר זהב ולעומתו תיגול זהב, ועל מעלה הששית רובץ נץ זהב ולעומתו יונה זהב. ועל ראש הכסא נצבת יונה זהב, ובידה אוחזת נץ זהב. וממעל לראש הכסא עומדת מגורת זהב טהור, ערוכה בכל מערכותיה, נרותיה, כפתוריה, גביעיה ופיתיה, מלקחיה ומהתותיה זהב טהור. ושבעת קנים יוצאים מצדה, ועליהם מפותחים פתוחי ציר, המונת שבעת אבות העולם, ואלה שמותם: אדם, נח, שם, אברהם, יצחק ויעקב, ואיוב כתובם. ושבעת קנים יוצאים מצדה השנית, מפותחים פתוחי ציר, תמונת שבעת חסדי — העולם, ואלה שמותם: לוי, קהת, עמרם, משה אהרן אלדר ומידד. על ראש המגורה, קבועה כד זהב, מלאה שמן זית זך, להעלות ממנה נר תמיד במקדש ד'. ותחתיה נתון אנך זהב גדול, מלא שמן זית זך, אשר ממנו מקריבים שמן לנירות המגורה. ועליו מצוירת תמונת עלי כהן הגדול, ושתי שבלי זהב יוצאות מן האנך הגדול, ומצוירות עליהן תמונות שני בני עלי, חפני ופנחס. ומבין שתי שבלי זהב יוצאות שתי צנתרות זהב, המצוירות עליהן תמונות שני בני אהרן, נדב ואביהוא. ושני מישכות זהב

היו לכסא, אחד לכהן הגדול והשני לכהן המשנה. וממעל לראש הכסא, נתונים היו שבעים כסאות זהב, מושב לשבעים סנהדרים, שושפי משפט, לפני המלך שלמה. ושנים אריות הים, עומדים לאוני שלמה מזה ומה, למען לא ינע המלך במקום השבת. וממעל לראש הכסא, נטועים עשרים וארבע נפני זהב, להיות לצל למלך שלמה. אל כל אשר היה חפץ המלך, ללכת על הכסא, התגלגל הכסא במכונה תחתיו. והיו כעלות המלך על מעלות הכסא. והיו כדרוך כף רגליו על מעלה הראשונה, והנה שור הזהב נדהף, ויעלהו על השניה מן השניה אל השלישית, ומן השלישית אל הרביעית, ומן הרביעית אל החמישית, ומן החמישית אל הששית. והיו כהציגו כף רגליו על מעלה הששית, והנה ירדו הנשרים לקראתו, ויקחו את המלך וישאוהו על הכסא, על מקום השבת. המכונה, אשר על סידה, יצאו כל כלי הכסא לפעלם, דמות תנין זהב כמראהו, ודמות גלגל לו, כאשר יתגלגל האוסף בתוך האוסף. והיו כעלות המלך, וישב על כסא מלכותו, והנה קם הגשר הגדול, ויקח את המלכות וישימה כראש המלך, ואחריו קם התנין הגדול, הסובב כאוסף בתוך האוסף. והנה סכבו אחריו כל האריים והנישרים, עולים ויורדים כסופה להניף צל על המלך, והנה יונת-זהב יורדת מן העמוד ופותחת את הארון הכרית, ולוקחת משם את ספר התורה ונותנת את הספר על ידי המלך. והיו כשבת המלך על כסאו לשפוט את העם, וכהן הגדול וכל הזקנים יושבים סביבו ומשמאלו. והעדים מעידים בב עליהם. והיו המלך מפיל תחתיו על העדים, באימת הכסא לבל יעידו שקר. לפתע פתאום יתגלגל התנין, אשר בכסא, ולעומתו השורים נועים, האריות שואנים, הזאבים הומים, הכבשים פועים, הנמרים צועקים, הנמלים נוכים, החתולים מיללים, הטווסים טיבכים, התרנגולים קוראים, הנצים מצפצפים, והצפרים מזמרים, כלם כפה אחד ברעש גדול, ולעומתם ירעש הכסא בקול המולה כקול שדי בדברו. והעדים יפחדו מאימת הדין, ולא ישקרו באמונתם:

והיו כעלות נבוכדנאצר מלך בבל ירושלימה, ויגל את ישראל ויביאם רבלתה בארץ המד, ויקח אתו את כסא שלמה מלך ישראל. והיו כעלותו לשבת על הכסא, והוא לא ידע סוד מעשהו, וכל מלאכת גלגליו, אשר נעשתה בחכמה רבה. והיו כדרכו כף רגלו על מעלה הראשונה, והנה ארי הזהב, נסה את ידו הימנית ויכהו על כף ירכו השמאלית, והיו צולע על ירכו, עד יום מותו. והיו כמותו ויבא אלכסנדר מוקדון, ויקח את הכסא ויביאהו מצרימה. והיו כראות שיישק מלך מצרים, את שבת הכסא ומתכונתו, ויתאו גם הוא ליצבת עליו, והוא לא ידע כמו כן להזהר, ויכוו גם אותו הארי על כף ירכו השמאלית, והיו צולע, ויקראו את שמו, פרעה נכה, עד יום מותו. והיו כבוא אנטינוס בן אנטיכוס המלך, ויעל על ארץ מצרים, ויחרב אותה, ויקח את הכסא באניה, והיו בלכתם והשבר אחת מרגלי הכסא, ולא יכלו כל האומנים לתקן אותו עד היום הזה. והיו כקרוע ממלכתו, ויקם כרש הפרסי וימלך

חתתו, והוא ישב על כסא שלמה, בגלל אשר עלה בלבו, לשוּב ולבנות את בית ד', אשר בירושלים. (הרגום שני פסוק כ):

ב.

המָן צוֹרֵר הַיְהוּדִים.

ויהי בימים הרבים ההם, ויבא איש אחד לגור בארץ פרס, ושמו המן בן הסדתא האגגי, בן סרה, בן כוזה, בן אופלוטס, בן דיוסף, בן פרוס, בן מעדי, בן בדעקן, בן אנתיסירוס, בן הורידס, בן שגר, בן נגר, בן פרטשתא, בן ויזתא, בן אנג, בן סומקי, בן עמלק, בן סלנש אליפו. (פ"ט סס). ויהי האיש הזה עשיר מאד, גדול מכל שרי הזהב, אשר בארץ, כי בידו היו כל אוצרות מלכי יהודה. ויהי כראות המלך אחשורוש, את כבוד עשרו ורוב בניו, ויגדלו המלך וינשאוהו על כל השרים, אשר בכל מדינות מלכוהו. ויצו המלך, לכל שריו ועבדיו, לכרוע ולהשתחוות להמן, ויעש לו המן תמונת אליל מרוקס, על בנדו לעומת לבו, ויתנשא המן בלבו, ויאמר אל אני, וכל המשתחוה להמן, כרע וישתחו לאלהים אהרים:

ויהי אחר הדברים האלה, ויאמר המן למלך אחשורוש, ישנו עם אחד הנודע בשם ישראל, המספור והמפורד בכל מדינות מלכותך, ודתי המלך אינם עושים, אם על המלך טוב, יכתב לאבדם ולהכחידם מתחת שמי ד'. ויאמר המלך להמן, לא תוכל להם, כי אף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם, לא טאסם ד' ולא געלם לכלותם, להפרי בריתו אתם, כי הוא ד' אלוהיהם. כי שאל נא לימים ראשונים, את אשר עשה האלהים, לכל מלכי קדם, אשר נלחמו בישראל, ויעש בהם שפטים גדולים ונוראים, והם הלא היו מלכים גדולים וטובים ממנו. כל הנוגע בישראל, אבד וזכרו הוא, וכל היועץ עליהם לרעה, כלה כענן כלה, ויהי למשל ולשנינה לדראון עולם. ומה אנהנו ומה כחננו, הלא כתהו נחשבנו לעומת המלכים הראשונים, ונחננו מה, כי נתחכמה לישראל, למען ענותו ולאכדו. לכן אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה:

ואולם בכל זאת, לא חדל המן הרע הזה, להסית ולהשיא את המלך להשחית ולבלע את ישראל בכל עת מצוא. והוא מיסוות יעץ, ויהנכל תמיה, ויתחפך כתחבולותיו, למצוא תואנה לישראל. ויהי היום, וישלח המלך אחשורוש ויקרא לכל החכמים יודעי העתים, ולכל החרטמים והאשפים לאמר. הבו לכם, מה נעשה להמן בן הסדתא, אשר קם היום להשיאני, להשמיד, להרוג ולאבד את ישראל מן הארץ. ויאמרו לו חכמיו, לא יקום ולא יהיה הדבר הזה. אם ידע יעקב מארץ ישמר, גם ברית יומם וליל תוסר, ועמטם תמות התורה ותפוג החכמה. כנים המה לד', וקרובים לו מכל העמים בכל קראיהם אליו. ומי האיש

אישר יגע בכני האלהים וקרוביו ונקה? ומי ישלח ידו במשיחו ומלמ? ה' אלהים, הוא השליש בעליונים ובתחתונים, וכידו נפש כל חן, מגביה ומשפיל, ממת ומחיה, ה' צבאות שמו! זכר נא, כי הבה ד' את פרעה וכל המוני במכות גדולות וחלאים רעים ונאמנים. וכל מלכי כנען נמסו מפניו ונגזרו מארץ הים סלה, והוא האלהים, אישר הבה את סנהריב וכל חילו, בן יריה אהר:

ויאמר המן אל המלך ואל כל השרים. הן אמנם אלהים אדירים היה לישראל כימי קדם, והוא עשה למו, את כל האתות והמופתים, וכל הנפלאות אשר שמעתם. אבל הלא זקן הוא, וכבר בא בימים, ואין עוד כחו אתו להציל את עמו מיד עושקיהם כח הלא ידעתם, הלא שמעתם, הלא הוגד לכם, כי כבר עלה נבוכדנאצר, והוא ההריב את ביתו, ושרף את היכלו, ויגל את עמו בכל אפסי תבל, ועתה איה כחו איה נכורתו, איה אלהים, ההציל הציל את עמו ואת ארצו מיד מלך מלכים, נבוכדנאצר מלך בבל? הלא חבינו, הלא תדעו, כי לא יראה עוד יה, ולא יבין עוד אלהי יעקב. והיו כשמעו כל השרים, ההרמסים והאשפים, את דברי המן, צורר היהודים, וייטבו בעיניהם, וכן התמו כלם פה אחד, לכלות ולהשמיר את כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשוורוש:

ויכתוב המן אנרות רבות בשם המלך אחשוורוש ויחתום בטבעת המלך לאמר: „מאתי המלך אחשוורוש, לכל העמים, הגוים והלשונות, היושבים בכל מדינות מלכותי, שלומכם ישנה. הלא תדעו, הלא תשמעו, כי בא איש אחד לגור בארצנו, נר ותושב הוא אתנו, ויבא להסתפח אלינו, להיות נוסף על שונאי היהודים. רבות הקרנו עליו, ודרשנוהו כמשפט, המן ישנו, בן עמלק הגדול, בן רעואל, בן אליפו, בן אלופים ואנשי שם, בן עשירים ושועי ארץ, וישאל ממני שאלה קטנה ונקלה, ויגד לי על היהודים, ענינם, דתיהם וכר מעלליהם הרעים, כי רוחם נבה עליהם הפצים ברעותינו, ושמתים בבשתנו, ובתברכים באלוהיהם, ואומרים ד' מלך עולם ועד, ומקללים את המלכים, ואומרים, אבדו גוים מארצו, ומשיבים רעה תחת טובה. ומה עשו היהודים לפיעה מלך מצרים, במתי מעט באו מצרימה, ויושיבם המלך במישב הארץ בארץ גושן, וינהלם בלחם בכל ימי היותם שמה. הן אמנם העבדים פרעה כפרך, ויבנו היהודים ערי מסכנות לו, את פתום ואת רעמסס, ובכל זאת לא יכול להם לענותם, כי עם קשה ערף הוא. והם התעוללו עלילות כרשע, ויאמרו נלכה דרך שלשת ימים במדבר ונבחנו לד' אלהינו, ושאלו מצרים בלי כסף וכלי זהב ושמלות, וישענו אותם היהודים על החמורים ועל הגמלים מהנה כבד מאד, ויגנבו את לבב מצרים וינסו לנפשם. והיו כשמע פרעה, כי ברה העם, וירדוף פרעה אחרי היהודים, להוציא בלעם מפייהם ולהשיב את הנזלה אשר נזלו, והנה היה בתוכם, איש אחד, ושמו משה בן עמרם ויקח משה בכפו, ויעש כן בלהטיו, ויש את ידו על הים ויכהו ויבקעהו, ויבאו כל ישראל

כיבישה בתוך הים ויעברוהו בחרכה, כי בקעו המים, ואין איש יודע איכה עברו, ואיכה יבשו המים? והיה כראות פרעה את הדבר הזה ויחר אפו, ויוסף לדרוף אחרי בני ישראל, ויסתווהו היהודים ימה סוף, ואין איש יודע להגיד איכה נדחה באפס, ואיכה נסחב בעברתם הקשה. ויבא פרעה וכל הללו כים ולא נשאר בהם עד אחד, ויכסום התהומות, וירדו במצולות כמו אבן. ולא זכירו היהודים את המיכה, אשר עשה להם פרעה. הלא ראיתם וזנחתם, כי בני ישראל, עם הזקי לב המה, הכופרים בטובה:

זכרו נא ראשונות מעולם, מה עשה ישראל לעמלק, ראש בית אבות המן האנני, הלא עמלק, לקח עצה מפי בלעם הקיסם, לדעת מה יעשה בישראל. וייעץ בלעם אותו להלחם בישראל, בהיותו נם הוא מזדע אברהם. ומה עשה לו משה זה האיש, הוא שלח את משרתו יהושע בן נון הנער, אשר אכזר היה כיענים במדבר, ויבחר לו אנשים כאשר צוהו משה, ואין איש יודע מי היו, מכשפים או הרטמים גבורי כח או מרי נפש. ומשה לקח מטה בידו, ואין מי יודע מה עשה בו, ויהלוש את עמלק ואת עמו לפי חרב. גם במלכי סידון ועוג נלחם משה זה האיש במלחמת תנופה, ואין מי יודע, איך הרגם ואיך יכול להם, אשר היו גבורים וענקים, ואין איש אשר התיצב לפניו. גם את מלכי מדין הכריעו למכת כאין חרב וכאין חנית, כאין קשת וכאין מגן, וכרוה כשפיו הדיח והכריע עינים רבים לטבח. כי מי יודע עד היום הזה, איכה הצליח משרתו יהושע בן נון, להעבירם את הירדן, ולהרוג שלשים ואחד מלכים, ולקחת ארץ שבעה גוים. ולהחרימם ולכלותם עד הרמה, ואת אשר החיה; נתן לחוטבי עצים ולשואבי מים. אין מי יודע, עד היום הזה, מה עשה ישראל לנחל קישון במלחמת סיכרא, כי הנחל הקטן הזה, גרם ושמטם וישליכם אל תוך ים הגדול:

וגם במלוך מלך הראשון על ישראל, שאול בן קיש שמו, אכזר היה גם הוא, ויאמר כי במצות ד' הוא הולך ללחום בעמלק, ויהרוג מהם מאת אלף פרשים ביום אחד, לא חמל על איש ועל אשה מעולל עד יונק. ואין איש יודע עד היום הזה, כמה הרג כל אלה, כי הרש לא נמצא בכל גבול ישראל בעת ההיא. ומה עשו ישראל לאנני, חמלו עליו בתחלה להתנולל עליו ולהצעידהו למלך בלחות, הוא שמואל האיש, אשר שסף אותו וישסעהו ויתן את בשרו לחית השדה ולעוף השמים:

וגם במלוך דוד בן ישי, הרג ורטם וטרף בפלשתים ואין מציל, והיה במלוך שלמה בנו אהריו, ויבן בית לד', ויקרא לו קדש קדשים, ואין מי יודע עד היום הזה, מה היה להם בבית. בצאת ישראל למלחמה כמעט כפעם, ויבאו אל הכית, ויקסמו קסמים, וילחמו בשונאיהם ויעשו גם כרצונם: והיו בימים הרבים ההם, וישמן ישראל ויבעט מרוב טובה, ויפשעו בד' אלוהיהם ויטרוו בו. ואלוהיהם זקן כבר בא בימים, ואין אונים לו, ויבא נבוכדנאצר, וישורף את הבית, וינלם אל ארצו, ועוד לא ישבו היהודים מדרכם

הרעה, ומכל מעשיהם הנשחתים והנתעבים. ואף כהיוהם בארץ גלותם, מלעיכים
המה בנו ובמלכים יתקלסו, ומקציפם אותנו ואת דתנו:

את כלי־אלה אמר לי המן בן המרתא האגני, ונתון אל לבי, כי כל דבריו
כנים, ויאמר אלי, הנה בצאת ישראל מטצרים, היו ששים רבוא הנברים, ואני
אתן לך שש מאות אלף שקל, שקל שקל לכל איש מישראל, ואמכור את
העם הזה לו לשבת. ועתה אני המלך אחשורוש, מאד שמחתי וייטב לבי עלי,
הכסף לקחתי ממנו, והעם מכרתי לו להרג ולשכחה ועתה היו נכונים להשמיד
ולהרוג את כל היהודים בשלשה עשר וארבעה עשר לחדש אדר, כפי אשר
הפלנו עליהם הפור הוא הגורל. (מרדש מנלה סספר פסוק סט עג סתף
טוב ות"ס):

ג.

מרדכי היהודי.

ויהי כאשר נודע למרדכי היהודי, את כל אשר נעשה, ויקרע את בגדיו
ויתקבצו אליו כל בני ישראל קהל גדול. ויעמוד מרדכי בתוך הקהל, ויאמר
אליהם: „כית יעקב! עם אהוב לפני אבינו שבשמים, הלא ידעתם, הלא
שמעתם, את אשר נגזר עלינו, להשמיד אותנו מעל פני הארץ, ולהאביד אותנו
מתחת השמים. ועתה אין לנו איש, אשר יגן בעדנו, אין לנו לא נביא ולא
כהן, אשר יתפלל עלינו, אין לנו מקום לנוס, ועיר מקלט למלט נפשותינו
ממות. כי בכל מקום ומקום, נשלחו הספרים עלינו וככל עיר ועיר מדינה ומדינה
העמידו לבלותנו. כצאן היינו, כצאן רועה, כאניה כלב ים כאין רב החובל,
יהוטים היינו ואין אב כיונקי שדים כאין אם!“

ויהי כדבר מרדכי את הדברים האלה, ויצו ויוציאו את ספר התורה, ברחוב
העיר בשושן הכירה, והספר היה מעוטף בשק ומתגולל באפר, ויקרא בספר
תורת אלהים, מפורש ושום שכל לאמר: „כצד לך ומצאוך כל הדברים האלה
באחרית הימים, ושבת עד ד' אלהיך ושמעת כקולו, כי אל רחום ד' אלהיך
לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך, אשר נשבע להם.“
(ואספק ל):

ויען מרדכי ויאמר, הלא קראתי לפניכם בתורה, דברי אלהים היים, קול
קורא בכח, „שובה ישראל, עד ד' אלהיך!“ שאלו נא לימים ראשונים, אשר היו
לפנינו, בשלוח ד' את יונה בן אמתי, להפוך את העיר ננוה, ויהי כהגיע הדבר
אל המלך, ויקם וירד מכסאו, ויסר כתר מלכות מראשו, ויתכס בשק ויתפלש
באפר, ויקרא בננוה, מטעם המלך וגדוליו לאמר, האדם והבהמה, הבקר והצאן
אל יטעמו מאומה, אל ירעו ומים אל ישתו. ויתכסו שקים האדם והבהמה,
ויקראו אל אלהים בחזקה, וישוכו איש איש מרדכי הרעה, ומן החמס אשר

בכפיהם. וינתם אליהם על הרעה, אשר דבר לעשות להם ולא עשה. ועתה בית יעקב! לכו ונלכה באור ד', שובו שובו בני ישראל מדרכיכם הרעים, קראו צום וקרעו לבבכם, ושובו לד'. הן בעונינו נלינו מירושלים, כחטאינו, הדה נבוכדנאצר שבט אף ד', להחריב את ארצנו ולשרוף את בית מקדשנו באש. אף כי ירא נבוכדנאצר ללכת במלאכות ד', כי ידע את אשר קרה לסנהריב, אשר שלח ד' מלאכו בתוך מחנהו, ויך בם שמנה עשר רכוא והמשתת אלפים איש, ולא נשאר רק סנהריב לבדו. ויהי כדבר מרדכי את דבריו אלה, ויעקב זעקה גדולה ומרה, ויעזוב את עמו ויצא בתוך העיר, ויבוא עד לפני שער המלך. (ה"ט):

וישמעו כל ישראל אל מרדכי היהודי, ויקרעו את בגדיהם, וישבו אל ד' בכל לבם. ויהי כבוא מרדכי אל שער המלך, ויפגע בו המן האגני ואהוזת טרעיו, והמן היה שמח וטוב לב, לראות בצרת מרדכי היהודי. וירא מרדכי, והנה שלשת ילדים, יוצאים מבית הספר והולכים לתומם. וירא מרדכי וירץ לקראתם, וירץ גם המן אחריו, לדעת למה רץ, ועל מה רץ. ויאמר מרדכי אל הילד הראשון, מה קראת היום בבית הספר? ויען הילד ויאמר: „אל תירא מפחד פתאום ומשוואת רשעים כי תבא!“ ויען השני ויאמר: „עיצו עצה ותספר דברו ולא יקום, כי עמנו אל!“ ויען השלישי ויאמר: „ועד זקנה אני הוא, ועד שיבה אני אסכול, אני עשיתי ואני אשא ואני אסכול ואמלט.“ כמים קרים על נפש עיפה, היו דבריו הילדים, על לב מרדכי. פתאום שבתה רוחו מתונה, ויגל כרעדה, פניו נהרו משמחה, ומעיל ששון עמדה בתקות ישע. ויאמר מרדכי להמן הנצב עליו, הראית את ילדי בני ישראל אלה, השמעת את דבריהם גם אתה, כי רוח ד' דובר בם, וימלא המן חמה וילך לו. (מ"ט)

ד.

שמן המשחית.

והעיר שושן נבוכה, ורבים מן היהודים חלו את פני הפרסים להמכר להם לעבדים ולשפחות, והחזיקו שבעה יהודים בפרסי אחד, ביום ההוא לאמר לחמנו נאכל ושמלתנו נלבש, רק יקרא שמך לארון לנו, להיות לעבדי עולם ולהעבידנו בפרך, למען תהיה לנו למחסה ממות, ולמסתור מקטב מרירי. אמנם רבים מעמי הארץ, נכמרו נחומיהם על היהודים האומללים, אבל אויביהם אשר התמכרו למו, לא הטו אזנם אליהם, ויהיו עד לאין קונה. כי הדת נתנה בשושן הכירה, כי כל אשר יקנה עבד עברי או אמה עכריה, נקם ינקם, דמו כראשו. ובכל יום ויום קראו סקירי המלך את פתשנן כתב הדת, כאוני היהודים ברחוב העיר, להודיעם קצם ומדת יטיהם מה היא, והיו חייהם תלואים להם מנגד, וסחרו

לילה ויומם ולא האמינו בחייהם, כבקר אמרו מי יתן ערב ובערב אמרו מי יתן
בקר, מפהר לנכס אשר פחדו, וממראה עיניהם אשר ראו.
והתך אחד מסריסי המלך, אשר יצא ונא, ממרדכי לאסתר, קצף עליי
המן בעת ההיא ויהרגנו. (ח"ט):

ויאמר המן למלך אחשוורש, הלא אבותינו ספרו לנו, כי כצאת ישראל
ממצרים, ויחנו בערבות מואב מעבר לירדן ירחו, ויכס את עין הארץ, וישב
מטול מואב. וישלח בלק בן צפור מלאכים אל בלעם בן פעור פתורה לקרוא
לו, ולקלל את העם. ויבא בלעם ויאמר לבלק לכה איעצך אשר תעשה לעם
הזה, וישב ישראל בשטים, ויגו את בנות מואב, ויחר אף ד' בישראל, ויהיו
המתים כמנפה ארכעה ועשרים אלף. כי אלהי ישראל ישנא זמה הוא. ועתה
אדוני המלך, לכה נא ואיעצך גם אני, לעשות משתה לכל ישראל, כשרם תכין
למו מטבח והרג רב. ויעש המלך כדבר המן, ויעש המלך משתה גדול לישראל,
והזונות היו לרקחות ולמנחות ולאפות להם, ותקראנה לעם לזבחי אלוהיהן.
ויעבור מרדכי, ויעבר קול במחנה ישראל לאמר, כי לא ילכו אל המשתה פן
יחיבו ראשם לד'. ואולם רבים מן היהודים לא שמעו לו, כי אמרו, להמלט
בבית המלך מכל היהודים. ויבאו אל המשתה, אשר עשה המלך והמן ויאכלו
וישתו וישכרו, ויהלו לזנות אל בנות הארץ:

ויהי היום, ויבא השטן להתיצב על ד'. ויאמר ד' אל השטן מאין תבא?
ויאמר השטן משוט כארץ פרס ומדי ומהתהלך בה. ויאמר ד' השמת לבך אל
עמי ישראל ישם? ויאמר השטן, ראיתי את העם נפוצים, כעטרת נאות ישכרו
אפרים, ועם הזונות יפרדו, ואתה אל זועם! כלם כחמה ואינימו. ויאמר ד',
הלא תפוג תורה בלמודיה! ויאמר השטן, תנה על השמים הודך. וירא ד' כי
רבה רעת ישראל כארץ, וינחם ד' כי נתן להם את תורתו, ויאמר ד' אטחה
את ישראל מעל פני האדמה ואשביתה מלאנוש זכרם. ויאמר ד' אל השטן,
קה לך גליון גדול, וכתוב עליו כליון הרוץ לבני ישראל. התורה לבשה קדרות
ומלאכי שלום טר יכביון, השמים חשכו בעריפיהם, והארץ שמה שק כסותה.
בעת ההיא, ירע אליהו התשבי את כל אשר נעשה, ויעף כאחד השרפים ויבא
הברונה, ויעורר את מצוקי ארץ מתרדמתם, ויעף ויבא ויעל על הר נבו ויקרא
למשה איש האלהים. ויען אליהו מן המערה ויאמר, הלא ראיתם, הלא שמעתם,
הלא הוגד לכם, כי שמש וירח קדרו, ומזרי שחק אספו נגהם, על כבוד
ישראל כי גלה, כי השטן עודנו עומד לפני ד' לשטנם, ואתם מחשים? קומו
קראו לד', אולי יתעשת האלהים, ואל יאבר ישראל. ויאמרו האבות, הלא
קול ענות שמענו, כי אכלו ישראל זבחי סתים, גם הזנה הזוג, והמה כאדם
עברו ברית, ונתנו מה כי תצעק אלינו? ויען אליהו ויאמר, משה איש האלהים!
הנאמן בכל בית ד'! פעמים רבות, עמדת בפרץ לעמך, להשיב חמת ד' משהיחית,
העתירה נא בעדם גם היום אל ד' אלהיך, אולי יש תקוה. ויאמר משה, היש
אדם צדיק בדור הזה? ויאמר אליהו, הנה מרדכי היהודי, היושב בשער המלך,

יאמר משה, מדוע חצעק אלי, מהר לך לך אל מרדכי היהודי, ואמר לו כי תפלה לך' אלהיו, ואני אבוא אחריו ומלאתי את כרצונו. ויאמר אליהו, הלא כבר כלה ונחרצה, מאת ד' אלהים צבאות. ויאמר משה, תשובה, תפלה יצדקה מעבירים את רוע הנזרה (יזרחם מ"ה ס"ט):

ה.

חלום מרדכי.

ויהי בשנה השנית למלך אחשוורוש, חזון נראה למרדכי היהודי בשושן הבירה. וירא והנה רעש גדול וחוק ובהלה על הארץ, וסחד ורעדה לכל יושביה. והנה שני תנינים גדולים. וריעו זה לקראת זה, ויערכו מלחמה, וינוסו לקולם כל נוי הארץ. והנה ביניהם נוי אחד קטן. ויקומו כל הגוים על הגוי הקטן, לאכד זכרו מעל הארץ. ויהי היום ההוא חושך לכל העולם, ויצד לגוי הקטן מאד, ויועק אל ד'. והתנינים נלחמו כאנזרות חמה ואין מפריד ביניהם. וירא מרדכי, והנה מעין מים אחד קטן, עבר בין שני התנינים האלה ויפרד ביניהם, מן המלחמה, אשר נלחמו יחד והמעין נגר, והיו לנחל שוטף כשטף ים הגדול, הולך ושוטף בכל הארץ. וירא והנה זרחה השמש על כל הארץ, ויאור העולם, ויתרום נוי הקטן, והגבוהים השפלו, ויהי שלום ואמת בכל הארץ, ויהי מהיום ההוא ומעלה, וישמור מרדכי את הדבר בלבו. והיה בעת אשר הצר לו הסן, ויאמר מרדכי לאסתר ביד המלאך, הנה כא החלום אשר ספרתי לך בימי נעורך, ועתה קומי ובקשי רחמים, מאת ד' אלהים, ובואי לפני המלך והתחנני על עמך ועל מולדתך. (מדרש ס"ט פסוק ויגד לו מרדכי, בלשן סנהדרס):

ותכתוב אסתר המלכה בת אביהיל למרדכי לאמר, לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי, יצא חתן סחררו חגור שק, ופלה מהפחה וראיטה מעולל כעפר, ואדם ובהמה בקר וצאן אל יטעמו מאוזה, שלשת ימים ושלשת לילות, ויפרדו יונקים משדי אמם. בעת ההוא, יצאו שנים עשר אלה כתנים כהורי ד', ויקחו שופרות בימינם וספרי התורה בשמאלם, ויענו בקול ככיה ויאמרו נכה פני ד': „אנא ד' אלהי ישראל, זאת היא התורה, אשר נתת לנו, והיא אם נשמך מעל פני האדמה, מי יקום ויקרא את התורה בלעדנו, ומי יזכר את שמך? השמש יהרר ויחשכו אורם ולא יהיו." ויפלו על פניהם ויאמרו: „עננו אבינו עננו! עננו מלכנו עננו!" ויתקעו בשופרות, ויחרדו צבאות השמים וינעו אבותינו מקברותיהם. (ת"ט):

ו.

תפלת מרדכי ואסתר.

בעה הדיא, ענתה אסתר בצום נפשה, ותסר את כנדי מלכותה, וחלביש שק ואפר, ויהי ביום השלישי לצומה, ותקם אסתר המלכה מן הארץ, וראישה עליה כאגמון, וחלביש כנדי מלכות ותעד הליתה, ותשם מעיליה המרוקמים כוהב והמשוכצים באבני ישם ופנינים, הבאים מארץ הרשיש. ותשם כתר זהב בראישה ונעלי כתם אופיר ברנגלית. ותתפלל אסתר המלכה לד' ותאמר:

אתה הוא האלהים, האל הגדול הנכור והגורא, אלהי אברהם, אלהי יצחק, אלהי יעקב ואלהי בנימין אבי. מי אנכי ד' אלהים ומי ביתי, הטובה אנכי מכל בנות ישראל, כי הביאותני עד הלום. מי אנכי, כי אבוא היום אל המלך, להתחנן ולבקש מלפניו על עמי, הן לא נכה לבי ולא רמו עיני, אף רוחי תתעטף סלה. אלהים! אתה ידעת את לבבי וכליותי ממך לא נכהרו. אל נערץ בסוד קדשים, מי כעמך ישראל גוי קדוש, המשלשים ככל יום ואומרים קדוש קדוש קדוש ד' צבאות, אשר על השמים נתן הודו, וכל הארץ מלא כבודו. אתה הוא האלהים פעל ישועות, לחנניה מישאל ועזריה, בתוך כבישן האיש, אתה הוא אשר הצלת את דניאל מבור האריות. אל יבושו בי מכשיד אלהי ישראל:

כחטאינו גלינו מארצנו, כעונינו נשבר גאון עוזנו. שבויי חרב היינו, והרפות הורפינו נפלו עלינו. חוקות אלהינו מאסנו, עברנו על מצותיו ודתו, והדת נתנה בישושן הכירה לכלותנו. זרע אברהם אודהך נתנו שקים לכושב, אפר תחת פאר. ד' אלהים! אם האבות חטאו, אלה הבנים מה עשו? ואם גם הטף חטאו והכעיסו, מה עשו יונקי שדים?

כל יושבי ירושלים, שוכני ארץ, ינעו מקברותיהם, כי כניהם לשבח זיכלו. כענן כלה וכרוח נושבת, והנה ישראל איננו! ימי שמחתנו קלו מני ארנ! וביד מי מסיתנו ד' אלהינו? ביד המן הרע הזה! וביד שונאינו אויבינו ומרדנו! אתה זוכר מעשה אבותינו, ופוקד כל צדקותיהם. אתה הוא האלהים, אשר נסית את אברהם בעשר מסות, ומצאת את לבנו נאמן לפניך, כי שמע אברהם בקולך, וישמר משמרתך מצותך, הקותיך ותורותיך, וגם הוא צוה את בניו ואת ביתו אהריו, ושמר דרך ד', לכרית עולם לו ולזרעו אחריו:

קומה אלהים, הנט לכרית אברהם וריבה ריכנו, זכור חרפתך מני נבל, המן כן המדתא אויב חרף ד', זכר אבותינו קיית קדם, וגאל שבט נחלתך מיד הצר הצורר הזה. שם פזורה ישראל, וזאב ערב אורב לה, להשמיד כל מועדי אל בארץ! ד' סלעי ומצודות! הפילהו נא למשוואות, ביד עמך ישראל:

צורי ומשגבי! ברית עולם ברית את יצחק כחירך, שם כהיותו עקוד על הר

הטוריה. בכריתך כאתי הלם, לכקש בעד עמך, ואתה ד' אל חשיב את פני דיקם מלפניך:

בכסף נמכרנו, כעבדים ושפחות! העבד ישראל? התמכר עמך כלא הוּן! הוצא ישראל לחרג, כצאת העבדים הזדונים? שמע נא ד' את קולנו, עננו אלהי אבותינו עננו! והוציאנו מצרה לרוחה. שכור נא זרוע רשע, המן אויבנו, ולא תהיה תקומה למפלתו:”

ותשא אסתר את קולה ותכך, ותזעק זעקה גדולה ומרה, ועפעפה נולו פלגי מים, ודמעתה על לחיה, פניה חמרטרו מכני, גרוגה נחר, ועיניה כלו מדמעה. רגע חשבה בלכה, פן יחר בה אף המלך בכואה אשר לא כדת, ורגע שמה תקותה כאלהים מחסה עוז, והען אמריה לה, ותיכב ותאמר:

„ואני הנני באה, אל המלך כדת, הלא עתה באה לכקש על עם ד', ונחלתו לא יעזוב סלה. הלא הוא ישלח מלאכו לפני, ויתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיני כל רואי, כי הוא יתן אמת לבית יעקב, וחסד לזרע אברהם אוהבו, כחסד אשר עשה עם יוסף, בצאתו מבית הבור, לגשת ולעמוד בהיכל מלך. אשרי הנכר אשר יבטח בו, כי הבוטח בו לא יבוש סלה:

תמכני ד' ביטיניך, סמכני אלי בשמאלך, בידך הגדולה אשר בראת שמים וארץ. אחי ובני עמי צומו עלי וקראו אל ד' כמני, כי קרוב ד' לכל קוראיו באמת, ושוטע תפלה אוטלל בצד לו.“ (מן ס"ט):

גם מרדכי היהודי התפלל בעת ההיא, וישפוך שיחו לד' ויאמר: „ד' צורי ומשנני! הלא אתה ד' ידעת את לבבי, כי לא מזדון ולא מגבהות הלכב, כלאתי מכרוע על ברכי, לצפועוני, מרוע עמלק. כי אם טאהבת ד' וטיראתו, לא השתחוויתי לאלהים אחרים. ואתה ד' הצילנו מידו, פן יאמר ידי רמה, ולא יבצר ממנו את אשר יזם לעשות. לעולם ד' דברך נצב בתורת (ויקרא לו) „ואף גם זאת בהיותם כארץ אויביהם לא מאסתי ולא נעלתי מלכותם להפיר בריתי אתם, כי אני ד' אלהיהם!“ — (מן המדרש):

ז.

אבל והפוי ראש.

ויהי כאשר עשה המן את העץ, כעצת זרש אשתו, לתלות עליו את מרדכי היהודי, וילך המן אל מרדכי וימצארו מתפלל בבית התפלה, וילדי בני ישראל עוטרים אותו, ושקים במתניהם, קהל גדול כשנים ועשרים אלף איש, ויאמרו המן כבבלי ברול, וישם משטר עליהם, לכל יוסף מהם איש. וירא ד' בעיני עמו, וישמע צעקתם, ויפל ד' אלהים בהלה על המלך אחשוורוש, ותדד שנתו בלילה ההוא, ויחלום המלך בהקיץ, ורעיונו הבהילוהו, וירא והנה המן

עומד עליו בחרבו ומבקש להמיתו, ויבהל המלך, ויאמר למזכיר, להביא לפניו ספר הזכרונות דברי הימים ויהיו נקראים לפני המלך, ויהי כקראו ישמשי הסופר את איש טצא כתוב, אשר הגיד מרדכי על בנתנא ותרש, ויוגד למלך, והנה המן עומד בחצר, ויבהל המלך עוד, כי אמר, כי בא חלומי, כי בא המן להרגהו נפש ויאמר המלך יבא. ויבא המן, ויאמר לו המלך מה לעשות באיש אשר המלך הפץ בי קרו, ויהי כאשר אמר המן להלכיש את האיש בלכוש מלכות ולהשים כתר מלכות בראשו, ולהרכיבהו על הסוס ברחוב העיר, וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך הפץ ביקרו, ויאמר המלך בלבו, עתה ראיתי כי חלומי אמת וזה פתרונו. ויקצוף המלך מאד ויאמר להמן, אכל האיש הזה אשר אחפוץ ביקרו, מרדכי היהודי הוא! ואתה הוא האיש, אשר תלבישהו ותרכיבהו ותקרא לפניו ככל אשר אמרת, אל תפל דבר מכל אשר דברת. וישב המן אל בית תפלת היהודים, והנה מרדכי וכל בני ישראל עצורים שם עדנה. ויהי כראות מרדכי את המן לא קם ולא זע ממנו, אף כי חשב בנפשו כי בא לתלותו על העץ אשר הכין לו. ביום ההוא שגן מרדכי לבני ישראל תורת העומר ותורת הקומץ, אשר קטצו הכהנים בבית המקדש, בהיותו על סכנו, כי היום הוא, היה יום הקרבת העומר. ויאמר המן למרדכי, הקומץ הזה הכריע את משקל הכסף אשר אמרתי לשקול אל גנוי המלך ביהודים לאכדם. ויאמר מרדכי להמן, החרצת נס תלעג לנו? הלא עוד אל חי בקרבנו, ואתה אדם הנך ולא אל. ויאמר המן למרדכי, לא עוד אלעג לך, כי קרוב אירי לבוא, ויעש לו המן כאשר צוהו המלך, ויסר המן את הכבלים אשר שם ברגלי בני ישראל, וירחץ את מרדכי, וימשה אותו בשמן המור וילבישהו בגדי מלכות ויכתירוהו בכתר הוד. וירכיבהו ברחוב העיר ויקרא לפניו: „ככה יעשה לאיש אשר המלך הפץ ביקרו!“ וכל בחורי ישראל הלכו אחריו וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך ד' צבאות הפץ ביקרו!“ ומרדכי עונה אחריהם: „הסבת מספדי למחול, ושקי ללכוש מלכות, אודך ד' על תשועתי, ולא ישמחת אויבי לי!“ (מדרש וס"ט):

ספורי חרבו

ב י ת א ל ה י נ ו

ק י נ ה

מי יתן ראשי מים.

בצאתי ממצרים:	קול קרא בכח!	מי יתן והיה לבכם זה לחם
בצאתי מירושלים:	באפס מנוח	מי יתן ראשי מים
בצאתי ממצרים:	בידרטה עברנו	ויושע ד' ביום ההוא
בצאתי מירושלים:	לעבדים נמכרנו	נתנני ד' בידי לא אוכל קום
בצאתי ממצרים:	לסגולה היינו	היתה יהודה לקדשו,
בצאתי מירושלים:	כדוה נדמינו	סורו טמא
בצאתי ממצרים:	עברנו בחרבה	הים ראה ויגוס
בצאתי מירושלים:	כנת שוכבה	על נהרות ככל ישבנו
בצאתי ממצרים:	מלפני ארון חולי ארץ	ההרים רקדו כאילים
בצאתי מירושלים:	פרץ על פני פרץ	ראיתי את ההרים והגם רועשים
בצאתי ממצרים:	בחרנו בחיים	ואתם הדבקים בד'
בצאתי מירושלים:	כאין לחם וכאין מים	דבק לישון יונק אל חכו
בצאתי ממצרים:	כסכת נילה	וענן ד' עליהם יוטם
בצאתי מירושלים:	מעבור תפלה	סכות בענן לך
בצאתי ממצרים:	כחפים ובמחולות	אז ישיר משה
בצאתי מירושלים:	בהורים ובתולות	ככה תכבה כלילה

(ילקוט ירמיה רמז רע"ט.)

אומללה יולדת השבעה.

כה אמר הענתותי. בעלותי ירושלימה, ראיתי והנה אשה יושבת בראש
ההר, בראש מרום הר ציון. לבושה ישחורים, פרועה ופרומה וראשה חפוי,
צווקת ובוכה בככי גדול וגורא, ועושה מספר כתנים: „אהה לשברי! מי ינחמני?
הלא גדול כים שברי! אהה מי ינוד לי?“ — לקול בכיתה, נקרע לבי
לגזרים, ראשי היה טים ועיני מקור דמעה, בכיתי לקשי יומה כטרם ידעתי מה,
בומת רוחי עליתי ההרה והנה אנכי נצב עליה. — „מי את בוכיה, עניה
סוערה? — האם את בת אנוש כערכי, או בת שמים? — מאנחתך נשבר
לבי בקרבי, ואור עיני אין אתי, לא אכיר אדם עוד בתכל, לא אחשוב אנוש,
— לא ידעתי עוד; אם בני אדם המה או חיתו יער, — או אם נעלו גם
גבהו ממני, כי הייתי כחגב בעיניהם, והמה היו כבני אלהים?“ —
— הפרם ידעת שברי? — מנחם משיב נפשי אין — שבעה בנים
ילדתי לאישי, ויסעו המה ואביהם בארץ רחקה. ימים רבים ישבתי נלמדה,
בכליון עינים חביתי, מתי ישוב אישי הלום! — אבל לפתע פתאום קול מגיד
שמעתי, כי נפל הבית על שבעת בני, — אשר מפחתי ורביתי — כמות בני
עולה, נסלו פגרי הלליהם, ותבלע אותם הארץ — על מי אבכה עתה ראשונה,
על מי אספדה ואילילה? — אל תנחמני הבל! נקר חכם בעוז! הרב נא
תונת, ינון על ינון, אבכה ואבכה! אזיל פלני דמעה נחלים נחלים, דמעות כים,
כי גדול כים שברי!“ —

— „הטובה את מבת ציון, עיר ואם בישראל? כשדה נחרשה ותהי לעיים,
הלליה הללי רעב גם הללי חרב, שהם יזכרו מדוקרים . . .“
— „אהה בני! הלא אנכי אמך! הלא אנכי ציון עצובת רוח, האם
גם בעיניך הייתי מהנכרה, הלא אנכי ציון האומללה, הלא אנכי ציון יולדת
השבעה!“ — ואומר אליה: „התנערי מעפר קומי ישי ירושלים!“
(ילקוט ירמיה רמז רל"ג כסס פסיקתא רבתי).

[פתרון]

לא הרבה ירושלים עד שעברו בה שבעה בתי דינין של ע"ז (סס. גיטין פ"ח).

ב.

הזות קשה.

כיום ההוא, והנה כל הגוים נשאו אשפה, כרכב אדם פרשים, ויהנו על ירושלים ותכזו העיר במצור. והיה בטרם הבקעה העיר, והנה ארונות ממרום נפתחו, מוסדי ארץ רעשו, חרדה ארץ ומלואה, תבל וכל יושבי בה. כיום הוא קרא ד' אלהים צבאות לאמר, אם ד' יבנה בית שוא עמלו הורסו בו, אם ד' ישמר עיר, שוא שקד צורר. אלכה ואשובה אל מקומי, עד אשר יאישמו ובקשו את פני. אכן פתאום נשמע קול שדי בדברו, קול ד' נכה, קול ד' קורא לבכי ולמספר, עיני ד' משוטטות בעיר הקדש, כפלגי מים יזולון השרת דמע, ונהרות איתן ימחאו כף, מכנף הארץ קינים שמענו, הנה והי, מדוע חטא ישראל? מדוע שנתתי למקומי הראשון? מדוע היה מעון קדש למעון פריצים? קרית משכני הוללה! למה הייתי שהוק לגוים, מגנינתם כל היום!

אם ד' קרא לבכי ולמספר, מי לא יבכה? מפניו אראלים נוולו ומלאכי שלום טר יבכו! כל פסירי שהק קדרו, ונכלי-שמים, ונכלי-דמע מלאו. פתאים והנה מלאך ד' עולה מן הארץ, הוא המלאך, אשר שם ד' בקרבו, הוא המלאך אשר נידו כל מוסדות הוקם, האדיר שמו בכל הארץ, ואשר כירו נפש כל חי, הוא מטטרון שר העולם. בעלותו, והנה אד עלה עמו מן הארץ — לא אד מסר, לא אד מל, — רק אך, אשר יעיב באפו כל נהרה, אד קטב הוא באפל הילוך, הצי שדי עמו, אשר חתם שותה כל רוח מר ומצוק, ובעויו אלוה יערכו כמירי יום:

„אנכי וכל צבאותי, ככה נכה מאין הפוגות, — קרא המלאך בקול מהולל. — „ואתה ד' לא תכנה!“ ויאמר ד'; הניחה לי ואבכה על עמי, ואם אין אעושה, ארכב על כרוב וארא על נפשי רוח, במקום אשר לא יבא שם כל מלאך ושרף, ושם במסתרים תכנה נפשי מפני נוה, ודמע תדמע עיני, כי הגלת יהודה הגלת שלומים, כי נשבה עדר ד'!

ויקרא ד' לכל שרפי מעל, וירדו לראות את המזמחה הרבה, אשר עשו צוררי ישראל בכית מקדש ד', איש זרה, הציתו בקול המולה גדולה, ורעו דליותו. וירמיהו החוזה עומד שם, הכלים וצירים אהוהו, פניו חורו, ותופף על חזהו, וקרא קינים הנה והי. ויאמר ד', הנה בתי? הזאת היא מנוחתו? איכם בני? איכם כהני? מה אעשה לכם בני? רבות העידותי בכם, את עבדי הנביאים שלחתי אליכם, ולא שמעתם בקולי, ולא שבתם עדי נאום ד'! —

והי בהיות ירמיהו הנביא משמים, ותהי עליו רוח ד' לאמר; „כנכי הייתי היום, אשר המר ימר על יחיד, כמותו תחת אפריונו, כיום כלולתו פתאום! ואתה חוזה מה תצעק אלי? מה תזעק כחבליך, ומה תספור על בני? קום לך, מה לך נדדם? לך נא ועורר ישנים, קרא נא אל אבותיך הקדושים, אשר

בארץ המה, ורוחם תרחף בנבחי שחקים. קרא נא לאברהם, ליצחק, ליעקב ולמשה בן עמרם, יקומו נא מקברותיהם, ודמע תדמע עינם על שבר בת צמי, יבכו המה, כי יודעים מספר ונהי."

ויאמר ירמיהו, ואיך אלך וקראתי למשה איש האלהים, ואיש לא ידע את קבורתו עד היום הזה? ויאמר ד'. אזר נא כנכור חליצך, רוצה לך אל העמוד ובוא נא על שפת הירדן, והרם כשופר קולך וקרא לאמר: בן עמרם! בן עמרם קומה נא מקברך, וראה צאנך, עמך הגוי הזה, כי היה בית יעקב למשיסה, וישראל לכוזים. ויעש ירמיהו כדבר ד', ויבא ראשונה הכרונה, אל מערת שדה המכפלה ויקרא ויאמר: קומו נא איתני ארץ מקברותיכם! קומו נא כי ד קורא אליכם. וירגזו האבות לעלות ויאמרו, למה אנהנו נקראים? ויאמר ירמיהו, לא ידעתי, כי ירא, סן יאמרו, הנה היה לכנינו בימיך? — ויעבור משם ירמיהו, ויעמוד על שפת הירדן ויקרא ויאמר, בן עמרם! בן עמרם! קום נא מקברך, כי ד' קורא לך. ויאמר משה, מה יום מיומים? ויאמר ירמיהו אליו כדבר ד':

ויקם משה, וילך לפני מלאכי האלהים, הלא המה אלפי שנאן, אשר עלו אתו לד', במ סיני בקדש, לקחת מתנות באדם. ויאמר משה, הידעתם, מה ד' דורש ממני ומה קורא אלי כיום הזה? ויאמרו המלאכים אליו, המרם ידעת, כי מקדש ד' חרב, ובני ישראל הלכו בשבני. ויבך משה בדברים, וילך הלוך ובכה עד בואו אל מערת שדה המכפלה, ויקרעו האבות את בגדיהם ויזעקו וזעקה גדולה וטרה, ויבאו עד לפני שערי המקדש, וירא ד' אותם, ויקרא גם הוא אלבני, למספר ולקרהה, ויעברו משער לשער וטחילו אל חיל. ויאמר ד', "אי לך מלך, אשר הצליח כילדותו, ולא הצליח בזקנתו!" (פתיחה חגיגה רכ"ז):

ג.

הזות — בוכים.

כעלות המקדש על מוקדו, בלבת איש השימימה, ואברהם הגה עומד לפני האלהים, בגדיו פרוטים וראשו פרוע, שק בטנתו ואדמה על ראשו. בשער המקדש התהלך, מבעד להבה עבר, מתא אל תא, בקול בוכים: "למה נגרע ישראל? מדוע היה לבו, למשל ולשנינה בנוים?"

וגדודי מלאכים, ירפים אופנים וחיות הקדש, אלף מימינו ורכבה משמאלו, אחרי אברהם הלכו מתנים, אתו קישרו מספר, ומלאכי שלום בכו משפחות משפחות לבד: "איכה נשמו מסילות ירושלים, הולכי לראות פני ד' הדלו, איכה היו לשמה! זכרית עולם איך הופר, אשר כרת את אברהם ושנועתו

ליצחק! אל עליון! התפר גם את ברית היום והלילה, הורגו מוסדות תבל, ועמודי שמים ירופפו? המאום מאסת את יהודה, האם בציון, קרית חנה רוד, נעלה נפשך? האם כאנוש לא חשבת את ישראל? צדיק ד' וישר משפטו!"

וירד ד' לראות את המקדש אשר שלחו הפריצים באש. וירא והנה הישרים בוכים למשפחותיהם, ויאמר ד', מה לכם כי קשרתם מספד, ותשובו ותבכו עלי? ויאמרו המלאכים לאמר, הנה בוכים אנחנו, בראותינו צרת אברהם אוהבך, כי בא כיום אל מקדשך השמש, ולא פנית אל תתנתו ואל דמעתו. ויאמר ד' אל אברהם, מה לידידי בביתי? ויאמר אברהם, הלא בני הלכו בגולה, גם נהרגו נסבחו ויוזבו מדוקרים, ובית מקדשך ד', היה למאכולת אש. הוא המקום יראה שמו, אשר שם העליתי את בני, את יחדי, את יצחק, לעולה לד'! — ויאמר ד', בניך חטאו וגללו! וכל ישראל עברו על תורתך, ויאמר אברהם, השופט כל הארץ לא יעשה משפט! ומי יעיד כם כי עברו על תורתך? ויאמר ד', הלא התורה הזאת השומה בפיהם, היתה לי לעד בבני ישראל. ותבא התורה ותעד כדבר ד'. ויאמר אברהם, בתי! הלא נאווה לך דומיה, זכרי נא ושימי אל לך, את היום אשר העבירך ד' על כל העמים, ואין איש אשר אספך הביתה, נודדת היית בנוים, מרר אל הר, מנכעה אל נכעה, משעיר אל הר פארן, עד כואך אל הר סיני, ההר חמד אלהים לשבתו, שם פישו בני עליך כנפים, כצלם מצאת סהרה, כהיכל אביר יעקב מצאת אהל לשבת, לאצילי בני ישראל היית משחקת, שעשועים בחיקם סלה. הגם את היית היום בעזריהם, התעירי בעת צרתם, התגידו לבני פשעם, אוכלת לחמם! התגדילו גם את עליהם עקב? ונוספת גם את על שונאיהם! התורה שמעה מוסר כלימתה, גם היא נאנחה ותשב אחור:

ויוסף אברהם ויאמר, אתה ד' קונה שמים וארץ, זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובתמים. בן מאה שנה הייתי, כהולד לי יצחק בני, נטלתיו אף רוממתיו, ויהי בן שבע ושלשים שנה. ויהו דבר ד' אלי לאמר, העלהו לעולה על אהר הרים אשר אוטר אליך, ואקום כבקר השכם, את פיך לא מריתי, אכזר הייתי, ולא ידעתי רחם, כי סקודיך נצרת. העליתו ההרה, בניתי את המזבח, ערכתי את העצים, את יצחק בני עקדת, ואשים אותו על המזבח ממעל לעצים. את ידי שלחת, את המאכלת לקחת, לשחוט את בני! ואתה ד', לא תזכר לי זאת, ולא תרחם על בני!

ויען יצחק ויאמר, באמור אלי אבי: „אלהים יראה לו השה לעולה בני!" לא עכרתי על מצוחך, על המזבח עליתי, את צוארי משכתי, על המערכה נעקדת, לעשות רצונך אלהי חפצתי, ואתה ד', לא תזכר לי זאת, ולא תרחם על בני?"

ויען יעקב ויאמר, ארמי אבד הייתי, זה לי עשרים שנה! בבית לבן הארמי, אח עניי זאת יגיע כפי ראיח אלהים ותוכח. בצאתי מביתו, לשוב אל ארץ אבותי ולמולדתי כדברך, הארמי דלק אחרי, הרדיפני, השיגני, וימשש את כל

כלי, גם היה לאל ידו לעשות עמדי רע. בלכתי לדרך, יצא עשו לקראתי, ויאמר להכותני אם על בנים. את הילדים הציתי על אמותם, ואצרם כאישון עיני, כנשר על גוזליו ויהף. רבות סכלתי עליהם, גדלתים אף רומטתים, ועתה האמונים על כרכי חכקו אשפתות! אשר טפחתי ורביתי, היו כצאן טבחה, ואחא ד' לא תזכר לי זאת, ולא תרחם על בני? —

קינה למשה איש האלהים. אדוני! רעה הייתי לעמך, איכעיס שנה במדבר. אנכי לבדי נשאתי מרחם משאם וריבם, את ארץ חסדה הראיתי בעיני מנגד, ושמה לא עברתי, ועתה מה, כי קראת לי, כי באתי אל הארץ הלום, לראות ככלע את הקדיש. ימי הטובה הלפני, זרמטם, פנו בעברתך, ושנות ראיתי אני, רעה!

ויאמר משה לירמיהו החוזה, לכה נא אחרי לראות בשלום אחינו בני עמנו, ונראה יד מי תנע בם לרעה. ויאמר ירמיהו, לא נוכל ללכת מפני כבוד פגה, ויאמר משה, הכה נלכה ויהי מה. וילך משה וירמיהו ויבאו על נהרות כבל, ויהי כראות בני ישראל את משה, ויאמרו בני ישראל איש אל רעהו, הנה קם משה איש האלהים, מקברו לפדות אותנו מיד צר. ופתאום נשמע קול מטרם; „מה אעשה לכם בני, נזרה היא מלפני!“

ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר, לא אוכל אנכי עוד לעבור את פי ד' אלהי, כי כבר נהרץ המשפט ונחתום בטבעת המלך, אל אדיר ונורא. אבל אנכי תפלה, כי ימהר ד' וישיב את שבוהכם במהרה. וכדברו, ועל משה בסערה השמימה, וכל העם צעקו אחריו: „אני! אני! רכב ישראל ופישיו, על מי נמשח את מעט הצאן?“ ותעל ישועתם השמימה:

ויהי כעלות משה הישמימה. והנה האבות נצבים לקראתו, ויאמרו, הבלה עשו אויבינו כזרענו? ויאמר משה, נהרנו, נטכחו, נעקדו, נאסרו בככלי ברזל, ערומים נפשו, קרעים לבשו, בכל מקום השליך הם, ונבלתם נתונה לעוף השמים ולחיות ארץ, רעבים גם צמאים גם, חללי חרב וחללי רעב. ויבכו האבות ויקוננו: „איכה הייתם, כיתומים ואין אב, בחוצות, ברחובות, בשוקים, באסיקים בגיאיות, למרמס ולמשיסה? הייתם ביום, אכלכם חרב וקרח בלילה! איכה התנפנו רגליכם על הרי נשף, יחפי רגל וחשופי שת. איכה נשאתם כבוד משא, נשואים ועמוסים לכל תלאה ומצוקה. איכה אוסרתם בכבלים, לנהושתים הונשתם כבני עולה, כמוץ יסוער רודפתם, רודפתם בלי חשך, באין מנוח!“ ויאמר משה, ארו השמש, ארו ארוה, יהי חשך, אל יופיע עוד נהרה, כי לא חשך בערפיו בבוא האויב במקדש ד'. איכה חשך המקדש והקדיש, חשך משחור תארו, והזרו נהפך למשחית. איכה נטכחו עוללי ספחים, בהשתחך נפשם אל היק אמותם, האבות והננים כיום אחר, ועיני אמותם כלות ורואות! ❖

בעת ההיא קול ברמה נשמע, קול אשה בוכיה, מדרך אסרת, היא בית לחם, והנה רחל מבכה על בניה, ותעל שועתה השמימה: „זכר נא אלהי, כי

אשה קשת רוח אנכי, ולא קנאתי באחותי צרתי, כדודאים השכרתי לה את אישי נפתולי אלהים נפתלה אחותי עמדי גם יכלה לי ולא קנאתי בה להדיחה מעל פני, כהיות ראל ידי, ואנכי מה עפר ואפר! ואתה ד' אל יושב הכרובים, גורא הודך! מדוע קנאת באלילים, ופסילים אלמים, מדוע נתת את בני למשיחה, אהה לשברי, ואך אנחם! ויאמר ד', מגני רחל קולך מבני ועיניך מדמעה, כי יש תקוה לאחריתך נאום ד', ושבו בנים לגבולם. (סס):

ד.

דמים בדמים נגעו.

ויהי כעלות נבחראדן רב מבחים ירושלימה, ויבא בעזרת בהנים, וירא והגד דם רותח על הארץ, רתה רתחו כקדות אש המסים. ויאמר נבחראדן, מה הדם הזה לכם? ויאמרו אליו הכהנים, דם פרים אילים וכבשים הוא. ויצו נבחראדן ויביאו דם זבחים אליו, ולא שוה לדם השפוך. ויאמר נבחראדן כהרי אף, הלא תגידו לי מה הדם הזה לכם? ואם תמאנו ומריתם, ודשתי את כשרכם בחרוצות הברזל. ויהי כראות הכהנים כי כלתה עליהם הרעה, ויאמרו מה נאמר ומה נדבר, האלהים מצא את עון כלנו, הלא נביא היה בקרבנו, כהן גדול והתן המלך, גבוה מכל העם, הוא זכריהו בן יהוידע הכהן. ויהי היום, ורוח אלהים לבשה את זכריהו ויעמוד מעל לעם, ויאמר מדוע אתם עוברים את מצות ד' ולא תצליחו, כי עזבתם את ד', וד' עיב אתכם. ובני ישראל, הקשו את ערפם כיום הזה, ולא הטו אזנם לשמוע מוסר, מפי מוכיח צדיק ושופט הנאמן הזה. ויקומו עליו הרשעים, ויקשרו עליו קשר וירגמוהו באבן, ויעשו שבע תועבות ביום ההוא, להעלות המה ולנקום נקם, ויהרגו בידון, את איש כהן, נביא ושופט, וישפכו דם נקי, ויהללו את שם ד' אלהי ישראל, וישמאו את מקדש ד', ביום השבת, בעשירי לירח האיתנים ביום הכפורים. מן היום ההוא ומעלה, רתח ירתיה דם השפוך הזה, ולא ידום עד היום הזה. ויאמר נבחראדן אנכי אפתנו, וגם אוכל לו, ועיניכם תראינה זרות. ויצו נבחראדן את נודויו, ויביאו את כל החכמים, השופטים והסנהדרים, וישחטם על דם הנביא, ודמם בדמו נגעו. בכל זאת רתח הרתיה, ולא הונה הדם, ולא קם מזעפו. ויקצוף נבחראדן, וישחטו כחורים ובתולות, יונקי בית הספר, לאלפים ולרבבות, ושמנים אלף פרחי כהונה, נשחטו על אבן אחת, ודמם ברטו נגעו, בכל זאת, לא הונח עוד הדם, ולא קם מזעפו. ויהפך לבב נבחראדן בקרבנו, כי נכסרו רחמיו על בני ישראל, ויקרא מנהמת לבו. אהה ד'! הכלה אתה עושה בשארית ישראל! זכריה! זכריה! עד מתי לא ישקוט דמך ולא ינוח, הלא את הטובים הרגתי, ומדוע לא תשכך חמתך מבני עמך! ויהי כדברו, וישקוט דם הנביא וינח מזעפו.

יהי כראות נבזראדן את הדבר הזה, וינהם את כל אשר עשה, ויהעצב אל לבו ויאמר, אם לדם נפש אחת יקם ככה, ואף כי לדם חללים הרבה, אשר שפכתי אני! ויצו על ביתו ויברה אל ארץ, וישב אל ד' בכל לבו, ויבא בכרית היהודים. (פסיחם לוכה רבסו, גיטין כ"ז):

ה.

הריסות ירושלים.

י"ג שנים ומחצה, צר אכפסינוס על ירושלים, ואתו היו ארבעה לגיונות ממלכי הכרית, ובראשם עמדו ארבעה שרי צבאות, דוכוס ערבי אחד, דוכוס אפריקא אחד, דוכוס אלסנדריא אחד, ודוכוס פלסטיני אחד, ושם דוכוס ערבי קילוס או פגנר:

בימים ההם, פסך ד' את יושבי ירושלים, כי קמה בישראל עדת פריצים, ויבאו במקדש ד' ויחללו את צפונה, וישדרו רבצי אצילי ישראל לעיניהם, ויצמיתו כבר הייהם, ויורדום כדם ישאולה. הפריצים האלה הנודעים בשם בריונים, שמו טצדות סלעים משגנם, ויפחו רוח מלחמה בקרב העם, ולא נתנום להשלים את הרומאים. אין קצה לעוישק ולמרוצה, ההרג והאבדן אשר הרבו הפריצים בכית יהודה, כי הם הפכו את מקדש ד' למערת מרצחים ולשדה קטל, ויחללו את כל קדשי בני ישראל:

בעת ההיא, התנוססו בירושלים כאבני נזר, ארבעה שועים ואצילי יהודה, בן ציצית וכן גוריון, בן נקדימון וכן כלכה שנוע. אוצרותיהם מלאו כסף ואסטיהם הפיקו בר, מון אל זן, וכל אחד היה לאל ידו, לכלכל את העיר, אשר באה במצור, די מסת עשר שנה:

אבא סיקרא, בן בטיה, בן אחות רבן יוחנן בן זכאי, עמד בראש הבריונים, והוא היה נגיד וסוכן על האוצרות אשר בירושלים. הן אמנם למראה עין, שמר אבא סיקרא כל ארחות הפריצים, כי ירא פן יצמיתו כבר הייו, כאשר עשו הבריונים, לישועים רבים ונכבדים ממנו, ואולם בסתר, נטה אחרי בן זכאי דודו, ויתר הצדיקים הקנאים, אשר היו כל תועבות ועומיאל, להם לרא. בעת ההיא נאלץ בן בטיה לתת צו, להצית אש בכל האסמים אשר בעיר, ביום ההוא נשבר כל מטה להם, והוסר מיהודה כל משען ומשענה:

בשמוע בן זכאי, את השערוריה הגדולה, אשר נעשתה בעיר, צעק מנהמת לבו „וי!“ [כי נדברו בשפת ארמית בימים ההם]. ואורכי הרש, אשר הציבו הפריצים ויהיו לצופי-משחית בכל פנות העיר, מהרו להכות את בן זכאי בלשונו, ויתגהו בפלילים. והיו כשכת שופטי הפריצים בבית המשפט אשר הקיטו, ובן

בטיח עמד בראשם, ויקראו לבן זכאי להשפט לפניהם. ויען בן כטיח ויאמר, איכה נועזת בן זכאי, לדבר סרה כאנשי שלומינו, כי התאוננת רע באוני ירושלים כי שלחנו את האוצרות באש, למען חזק את ידי אנשי המלחמה, הנם אתה לצרינו? ורע כי עונך ככד משואו. וירא בן זכאי טפני חמת הפריצים מאד, כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו הקנאים ונככה נחלת ישראל. ויכחש בן זכאי לאמר, לא התאוננתי, אבל שמחתי כמכם, על כל אשר עשיתם, ומנהמת לבי קראתי „וה!“ [שמחה, האח! בשפת ארמית], והשטן, העומד על ימיני לשטני הוסיף על דברי חמש, ויאשימיני חנם. ויהי כצאת בן זכאי נקי בהשפטו ויאמר בלבו: „ויתרון דעת החכמה תחיה כעליה!“ — כי ביתרון דעת גרעתי חמש מדברי, ואעש מאות י אות ה, ואזכה בהשפטי:

ויהי ביום השלישי, — מיום עלות כל האסמים על המוקד — ויצא בן זכאי ברחוב העיר, וירא והנה בני העיר מבשלים את התבן ושוחים את המים. ויאמר בן זכאי בלבו, איכה נואלו הפריצים האלה, וד' סכל את דעתם, לשכור בידם את כל מטה לחם מן העיר, האם הנחשלים, הרעבים גם צמאים, הילחמו אלה מלחמת תנופה את הרומאים, זוללי בשר ושוחי יין? אין זאת, כי רק יד ד' היתה בישראל, להשיב חכמים אחר ודעתם יסכל לכלות בנו הסתו. בהניגו בערה אש בקרבנו, וכל יצורי גיוו סמרו מאנקת הלל:

בלילה ההוא, שלח בן זכאי את איש סודו לבן כטיח לקרוא לו, ויבא בן כטיח אליו, וימתיקו סוד יחד, ויאמר בן זכאי אליו, הלא אמרתי בצלך נחיה בין הפריצים, ואתה בחכמתך הרבה, הלא תדע להטות את לבותם, כחמך ביד היוצר, להציל את ישראל מן מהרסיהם ומהריביהם, אשר מהם יצאו. ועתה הלא כבר שכרו כל מטה לחם מן הארץ, והצל לא הצלת עוד את עמך! ויאמר בן כטיח, הלא רבות התאבקתי עמכם, ואתה הלא ידעת את זדונם ורוע לבכם, כי עוד מעט ויהסדוני גם אותי, ויתנוני לבוגד, עוד מעט ויסקלוני ויאמר בן זכאי, הלא קראתיך הלום, לשית עצות בנפשותינו, להוציאני מן העיר, אולי יעש ד' נסלאות לי, להיות לעמנו עזר מעט. ויאמר בן כטיח, שכב נא אדוני על מסתך והתחל, ויבאו כל העם לראותך, והעבירו עליך קול בכל העיר כי שכבת עם אכותיך, ואז יתנו לך הפריצים להוציאך מן העיר, להקבר בקברות אכותיך. ויישר הדבר בעיני בן זכאי, ויפרדו איש מרעהו, ואיש לא ידע דבר:

ויהי ממחרת, וישכב בן זכאי, על מצחו ויתחל, ומתי סודו העבירו קול בעיר, כעוד ימים אחדים, כי נוע בן זכאי, ויכבו כל העדה. ויבא בן כטיח לספור לו ולבכותו, ויצו בן כטיח ויניחו אותו כמטה, וישאוהו רבי אליעזר ורבי יהושע תלמידיו, ובן כטיח עבר לפניהם. ויהי כנואם עד שער העיר, ויבקשו הפריצים לרקור את בן זכאי בחנית, לראות העודנו חי, כי אמרו, פן ערים יערים, למען לצאת מן העיר, ויניאם בן כטיח מעשות כדבר הזה, לאמר: „פן יאמרו אויבנו, את מורם המיתו ישראל, והכניטו את אשר דקרנו, והיינו לשמצה

בקרבים! ויתתו הפדיונים את השער, ויצאו בו את בן זכאי, וינחמו מחוץ לעיר, והמה שבו העירה:

ויהי כצאת בן זכאי מן העיר, ויפגעוהו הצופים, ויתפשוהו ויכבדוהו, ויצגוהו לפני אספנינוס. וידבר אליו בן זכאי רומית: „בינ” דומינ” אימפרטור”! [המלך לעולם יחיה!] ויאמר אספנינוס, בן מות הנך, כי קראת אותי מלך, ואנכי שר צבא רומא הנני. ויאמר בן זכאי, דבר סתר לי אלך אדוני! ויאמר אספנינוס הם, ויצאו מעליו, כל העומדים עליו. ויגש אליו בן זכאי ויאמר: * דבר אלהים לי אליך, אשר באתי במלאכות ד', לגלות אנך גדולות ונצורות אישר לא ידעת, כי ישב תשב על כסא רומא ומלכת על כל יושבי תבל. עוד מימי קדם, נבא עליך בן אמוץ החוזה, לעתים רחוקות לאמר: (יפגיש י') „והלכנו באדיר יפול” ואולם, אם אמנם הנו דברי נבואתו שורש כלבו, בכל זאת לא האמין אספנינוס בדבריו, ויצו וישימו הגליו בנחוששים, וישימו את בן זכאי בכית הכלא, במערת-חשך, אשר לא תופע שם כל נהרה. וככל זאת ידע בן זכאי שם את עתו ורגעיו, ולהבדיל בין היום ובין הלילה, ויתמחו שומרי בית הסהר, על הכמתו ורחב לבו:

ויהי ביום השלישי, וילך אספנינוס לרחוק על שפת היאור גפנא, ויהי בצאתו מן היאור, והוא עורנו שם נעל אחד ברגלו, ויגד לו כי מת נהרון קיסר (כתשיעי לחדש יוני בשנת 68 לסה"נ), ברנע ההוא, התאספו עליו כל אנשי הילז, ובלש פה אחד הריעו לקראתו לאמר, „מלך אספנינוס! יהי הקיסר אספנינוס לעולם!” ויהי כי הפץ לשום את הנעל ברגלו השנית, ולא יכול לו, כי צר טההכנס. ברנע ההוא, זכר הקיסר את בן זכאי, ויישלה ויריצוהו מן הכור. ויבא ויעמד לפני הקיסר. ויאמר בן זכאי, בשורה טובה שמעת, אדוני המלך! ודשנו עצמותיך. ויאמר אספנינוס בלעג, ומה אעשה הלם ותיבש גרמי? ויאמר בן זכאי, כעבור על פניך, איש אשר ישנתו, ולא תוכל דברו לשלום. ויעש הקיסר בדבריו, ויהי בן:

ויהי ביום ההוא, ויעש אספנינוס משתה גדול, לכל ישרוי ועבדיו, וגם בן זכאי לא נפקד מקומו וימתיקו סוד יהד ויתיעצו על צפינותיהם, על דבר יהודה וירושלים וישא אחד מן השרים את משלו ויאמר: „כד היין, וצפעוני שם בו מאורתי, מה משפט הכד אשר נהרוץ עליה?” ויען פגנר ויאמר: „הלא תשכר הכד, והצפעוני תמס יתלך!” ויאמר בן זכאי: „הלא חברי מהכס, את הצפעוני נינס, והיתה הכד לפלטה!” ויאמר בן זכאי, עד מתי פגנר, תרשיע את היהודים שכניך, ומרוע לא תהיה לנו למלאך מליין, כטוב ונכון להיות לשכן קרוב כמך? ויאמר פגנר בערטה, את טובת היהודים, אנכי דורש גם בפעם

* בספר וולחמות סיסודים ליוסיפון, נמצא כחוב. כי יוסף בן מתתיהו הסתכסך בן לאספנינוס, ויפס פעריו בעלי המהרס, כי העיאה הזאה הוסיס מסורה בפני נבמי ישראל בעת הסיף, נמאס ישעונו בן חמוץ. ואולי טעיסס, בן זכאי ויוסף, הסתכסכו בסגנון זהה. הסתכסר:

הוא. הלא ידעת גם אתה, את אשר עשו הפריצים שמה ושאיה בעיר הזאת, וישימו מקדש ד' לעפל וכזהו זכית קדש הקדשים לבית נישק היער, וכנפול המקדש יפלו גם המה, וסרה מכם קנאת העמים, וכל העם הזה יבא על מקומו בשלום. והיה כראות בן זכאי, כי גם הקיסר וכל השרים, היו פה אחד להרוס את המקדש עד היסוד בו, ויתאנה ויאמר: "ד' אלהים! לפניך נגלו כל תעלומות, והלב יודע, אם לטובה אם לעקלקלות!" וידום פגנר:

ויהי היום, ויאמר אספסינוס לבן זכאי, שאל נא מה אתן לך? ויאמר בן זכאי, אם מצאתי חן בעיניך המלך, ואם על המלך טוב, תנתן לי נפשי כשאלתי ועמי בבקשתך, כי רק את הפריצים הצפועונים תהרוג כחריבך, והיה הקדש והמקדש לפלטה. ויאמר הקיסר, הקשיה לשאול, הלא ידעת את הרומאים, כי אנשים טרי נפש המה, וכבוד ממלכתי עודנו הדיש עמדי, על כן יראתי את העם הזה. ויאמר בן זכאי, אם כן איפוא, יעש נא אדוני המלך עמדי חסד, ויפליט את שער המערבי, וכל המסילה העולה ללוד, מהלך ארכע שעות, נגון והצל. ויאמר אספסינוס שאל עוד ואתן לך. ויאמר בן זכאי תנתן לי יבנה וקניה, ואל תאבד שארית בית הנשיא רבן גמליאל, ולא תככה נר בן דוד. ויאמר הקיסר, עוד מי לך פה אהב ורע, וכל אשר לך בעיר הוצא, כטרם יבא חילי הגדול להשחית את העיר. וישלח בן זכאי את תלמידיו רבי אליעזר ורבי יהושע, ויוציאו את רבי צדוק, לכל יספה בעון העיר. והיה כלכתם לקחתו וימצאו את רבי צדוק, והנה עומד בפתח שער העיר. ויהי כבואו ויקם בן זכאי מפניו ויהדרהו. ויאמר אספסינוס אליו, הלא הזקן הזה, הדל אישים הוא, ומה החרדה הגדולה הזאת, אשר חרדת מפניו? ויאמר בן זכאי, הי ד'! אשר עשה לנו את הנפש הזאת, כי אין דמות אשר תערוך לי בכל העיר הזאת, וישוה לו. ולוא היה לך אלף חיל פעמים ככה, לא יכולה להלחם בעיר ולתפשה, אם היו כה שני צדיקים כמהו. ויאמר אספסינוס, וכמה כמו גדול? ויאמר בן זכאי, בתורת ד' יהגה יומם ולילה, וכל מעדנים תועבת נפשו. ויאמר המלך, מדוע פניו רעים? ויאמר בן זכאי, כי התענה בכל הימים, אשר היתה העיר נצורה. ויצו המלך, את עבדיו את הרופאים, וירפאוהו, ויאבילוהו ויישקוהו מעט מעט, עד אשר שב לאיתנו. והיה היום ויאמר אליעזר בנו אליו, יואל נא אבי, לשלם לרופאים שכרם, בהיותם פה אלה עמנו חיים היום. ויורם רבי צדוק, ידיעת חשבון המשקלות [ע"פ כה המושך] וידיעת חשבון האצבעות [מלאכת הכפל]:

ויהי כבוא אספסינוס ירושלימה, ויהלך את פאתי העיר לארבעת לכונותיה, ויפול שער המערבי בגורל פגנר. ולא יכול פגנר לתפשו, כי ד' נלחם עמו, כי שם צוה ד' את מי שבנו סלה. ויקצוף המלך על פגנר מאד. ואף אם אמנם התנצל פגנר לפני המלך ויאמר, כי לא לכדתי את השער, למען ילכדהו המלך, ויקרא שמו עליו, ככל זאת שפך עליו המלך את המתו ויאמר, עלה הגנה ונפול ארצה ואם תחיה והיתה לך נמשך לשלל ועל פגנר הגנה ויפול איצה וימת. וישב אלהים את רעת פגנר, אשר עשה לישראל, כי הוא

מזימות יעץ תמיד להשחית ולהפיל חומות ירושלים, וחבא אליו קללת רבן יוחנן בן זכאי:

ידי כצאת אספספוס מירושלים, ויקח אתו מבחורי העיר, את היפים ואת המסולאים כפן, ויביאם בשלש אניות, ויגלם רומאה, להקדישם לקדשים. ואתם היו העלמות העדינות, אשר הקדישן לזונות. והיו בלכתם הזמה. וענו הנכרים, ויאמרו איש אל רעהו, המעט לנו כי הכעסנו את ד' אלהינו, בהיות העיר על תלה בנויה, כי נשוב לחטוא, בהיותנו נולים בארץ לא לנו! ויאמרו הנכרים אל הבתולות, ואתן מה, האם תאותנה לטמא את נפשותיכן כחלאת הזמה! ויאמרו העלמות, כלן מה אחר, חלילה לנו מחטוא לד' אלהינו. ויאמרו הנכרים בנפשם, הלא הנשים, תאותן תשוקתן, ובכל זאת לא תאותנה הנה, ואף כי הנכרים הקדשים, אשר ענה יעונו, והיו להם משכביהם, לחלוא ונועל נפש! אבל מי יודע, אם נטיל נפשותנו אל הים, אם נשובה ונהנה באור פני מלך חיים? והנה פתאום, התרוממו גלי הים בשיאם, המו חמרו מימיו, התהוללו והתנועשו, וכל משברי הים, קראו זה אל זה ואמרו: „אמר ד' מבשן אשיב ממצולות ים!“ „מבין שני אריות ומלתעות כפירים, אשיב, יאמר ד'!“ ויתפקדו כל הכהורים והבחולות, משפחות משפחות לכד. ותקם משפחה הראשונה ותאמר: „אם שכחנו שם אלהינו ונפרוש כפינו לאל זר!“ ובדברים נפלו אל תוך הים. ותקם השניה ותאמר: „כי עליך הורגנו כל היום“, ובדברים נפלו אל תוך הים. ותקם השלישית ותאמר: „הלא אלהים יחקר זאת, כי הוא יודע העלמות לב. ויפלו גם המה הזמה, בקול רעש גדול, ואחר הרעש, נשמע קול דמטה דקה, ורוח אלהים טתיפתח: „על אלה אני בוכיה!“ (מז"ר איכה פסוק סו כריס ופסוק על אלס, וע"פ גמרא גיטין ל"ו):

ו.

בני צדוק הכהן.

אה ואחות, בני צדוק הכהן, האמונים עלי תולע, המסולאים כפן, נפלו שבי ביד צר, ויישכום שני שרי גדודים. האחד נתן את הילד בזונה, והשני סבר את הילדה בין וישתו:

והיו כי ארכו הימים, ויאות סוכר היין והזונה, כי יתחתנו הילדים יחד, לטען וילידו להם עבדים ושפחות, מאירים ככפירים, בימי תארם, כדמותם וכצלמם. כי הילדים אשר קנו, החפירו ביפעתם את אור החמה, וכושה הלבנה מטהרם. המה נועצו וכן התמו, ושני צנתרות הזהב, אלה שני בני היצרה, הובאו כאישון לילה ואפלה, אל הדר מעוף צוקה, אפריון בית כלאם לטורת רוחם:

העלמה ישבה כרד בירכתי החדר, לבה סחרחר ורעיוניה נכזבו. לנגד עיניה נצנו כל חזיונות, כבוד בית אביה, ושעשועיה כימי נעוריה. כרגע נזרה אחור, ועשתנותיה אובדות בזרון מחמדיה אלה פתאום התגודדה העלמה ובל קריבה התחלחלו, היא זכרה את בית כלאה ותרגזו תחתיה, ברשת זו סמנו, נלכדו רגליה. בעשוף לבה התיפחה ותפרוש כפיה, ברגע זה, התמלאו רעיוני לבה, ויסערו להפיצה. פחד קראה ורעדה, ורוב עצמותיה הפחיד. לנגד עיניה שותה תמונה, ותחו יוא, והנה העבד עומד לקראתה, עיניו נוצצו כלפידי איש, וביקוד חשקו, יאמר להפיק כה את מוימת לבו ותאותו הרעה:

„אהה אלהים!“ הרעימה השכויה פתאום, כקול אדיר ונורא, חזק מאד. מקולה נבעת פתאום, העלם בן צדוק הכהן, נבהל, נפעם, כאיש המתפוצץ מקול רעם, אישר עמד גם הוא, נדהם ותפוש במזימותיו עד כה, באחת מירכתי החדר: „הוי בן כוז! עבד ורשע עריץ!“ הוסיפה העלמה לדבר רתת. „זרועך טקנה תשבר, אם תגע בי יד לרעה. — אבל מה כתי כי איחל? אישה קשת רוח אנכי היום! עלמה רכה בשנים, יתומה חיה נעובה, שדודה וכדודה באין אונים!“

„אלהינו ואלהי אבותינו!“ קראה הילדה פתאום. „עד מתי תתן את יעקב למשיסה ובנותיו בשבית? עד מתי תאריך אפך, לעבד הפושע הזה, כי יחפוץ לעשות נבלה בבת אהרן כהנך!“ וכדברה נפלה לארץ ותתעלף:

למחזה הזה, התעורר העלם מתרדמת חזיונותיו גם הוא, ותשב רוחו אליו ותאזרהו חיל, רגע נכמרו רחמיו למתעלפת, ויקרא מנהמת לבו, אהה ד' אלהים, נשכיתי גם רצחתי נפש! ורגע מצא נחם לו, כי לא יחלל זרעו בעמיו:

פתאום והנה העלם נצב עליה, ומבלי משים נאם אליה נאומים נעימים: „אל הפחרי תמהי, אחותי בת עמי! אל בראי ואל תפחדי, ושאתי אל תבעתך!“ קרא בן צדוק הכהן. „חלילה לי מעול, חלילה לי מרשע, חלילה לי מנגוע בך נפש שהורה, בת אלהים! הקיצי נא תמתי, התעוררי ואל יפול לבך עליך, אנכי סגנך וסתרך, כל עוד חיתי כי, ונשמת שדי תפעמני, יד רשע לא תמשול בך סלה:“

קול העלם ומדברו הנאווה, ככל שמים וכרכיבים היו, להשיב את רוח נפש העיפה, השכויה פקחה עיניה פתאום, ותבקש לחבק את האיש, ולמצוא מחסה ומסתוד תחת כנפיו, תחת אשר לפני רגע חשבתהו למפלצת ובשקוץ משומם. הרגישה כנפשה, ולא ידעה מה, גם נכאה וחשה עתידות לה, כי מלאך ממרום שלח לה ד' למושיע, להפוך משורש את כל חיי ההבל, ולגאול נפשה מחיימות, חיי עבדות כינון ואנחה, ולחלץ תמימה ומצניעה לכת, מן המצר, ולשבוע נעימות בימן הנצח!

„מה לך, כי בכית כה? עדינה סוערה!“ שאל אותה בן צדוק, בקול דממה רקק, כמו ירא להרים קולו, סן יחלל את הקדש בנינו:

„לקשי יומי בכיתי!“ הרימה העלמה קולה, כמו מצאה מסילות עוז כלבכה
לאמר: „הבית אהרן כמני, תתן את דודיה לעבד?“
„בת מי את תמתי?“ הוסיף העלם לשאול, ועשתנותיו נכוכו:
„בת צדוק כהן הגדול אנכי!“ השיבה העלמה, ותכך כבי תטרורים:
„איה בית מגורי אנכי? הגידי לי תמתי! אולי עיני ראתך, אולי ישבעתי
כבר בהוד פניך, עוד מתמול שלשום?“ וכדברו התאנה כמטריות, פלצות
אחותהו, כמעט אשר נאנק דום:
„בשוק העליון בית מגורי אני!“ הוסיפה העלמה דבר, מבלי ראות ומבלי
משים לקול אהת העלם:
„היש לך אח או אחות?“ שאל העלם, ולבו הלם בקרבו כהולם פעם,
כי כבר הכיר אותה בקולה, ולא חפץ להתורע אתה, סן יבולע לה משמחת
סחאום:
„אח יחיד לי! גם נפל שבי כמני! מי יתן לי כירחי קדם, כבואו מבית
הספר, ונלה לפני את יבלתו, ונשקתיו כאהבה, ולא יכזו לי!“
ויהי כדברה את הדברים האלה, ולא יכול עוד העלם להתאפק, ויקרא
ויאמר: „אחותי תמתי! אנכי אחיך אשר מכרני השוכים הנה — העוד לא
תכירני? האף אין זאת אחותי? אחותי תמתי! ראי כי פי הוא המדבר אליך!“
ויהי כדברו, ותפול אחותו בזרועותיו, ותתעלף שנית. וגם העלם אחיה
חבקה בזרועות אהבה ויתעלף גם הוא, ולעתים פרצה אנקת הלל מלכות
הנאהבים והנעימים, עד אשר נפחו רוחם טקרבם, לעלות על בנעימות נצח.
ורוח הקדש הרעיטה בקול ממוצף כליות ולב: „על אלה אני כוכיה!“ (מר"ט
פסוק על אלה):

ז.

דואג בן יוסף.

הילד הזה בעודנו באבו, מת אכיהו על פניו, אשר סף תם מפני זלעפות
דעב. יוסף אביו נודע כרום יחושו וכרוכ עשרו, ואבו מפחה ורכתה את עולה
היפה כשחר, ותבא בכל יום משקלו זהב, בית ד' אלהיה. נהי כי מת אלף
נעוריה על פניה, כל כספה וזהבה היה שוד לפריצים, משמים ארץ השליכו
תפארתה, וחיה תלואים היו לה מלמד. הרעב הנורא וחצי תלאותיו, נחתו בה
מאין הפונות, כל יצורי גיוה התמוללו, נפשה נפעמה, וזלעפות הרעב אכלו בה
כאש צרבת וקדחת נוראה, עד כי השתגעה למראה עיניה. כפסילי שיש נדמו
לה כל בני אדם, גם לכה בקרבה סמר ויהפך לאבן. את עולה יונק שריה,
חשבה לכפיר אריות, כי נהפך הורו למשחית גם הוא, כי הרעב ננע אל עצמו

ואל בשרו. והוא לא אחת נסה לזרות מלח על פציעה, ולאטו אמר: „איה דגן ויין?“ ויהי היום בהשתפך נפשו אל היק אטו, ותרא כי נוחלה, אנדה כל תקותה וכל תושיה נדחה ממנה, הנה לפתע פתאום, נהפכה האשה הרחמניה לתנין, ובאכזריות גוראה, שחטמה את עולה ילד שעשועייה. בת אצילים ושועי ארץ היתה פתאום לאכזר כיענים כמדבר, ידיה ישפכו את הדם הזה ותצללו ותאכל את בשרו למעדנים ויהי לברות לה. „ראה ד' והכישה!“ קרא הנבר, אשר ראה עני בשבט עברת אלהים ד': „אם תאכלנה נשים פרים עוללי כפוחים?! וד' השיבו לאמר: „אם יהרג כמקדש ד' כהן ונביא?!“ (יומא ל"ח: מדרש ח"כ פסוק על ח"כ):

ח. הרכה והענוגה.

מרים בת בייחוס, נכירה עדינה מבנות ירושלים. היא האשה אשר היתה שומרת יבם כנעוריה, ושם יבמה יהושע בן נמלא הכהן. היא האשה אשר נתנה קבים דברים, לינאי המלך, וישיבהו לכהן גדול מאחיו. (יבמוס ס"ח:)

הרכה והענוגה, ראתה חיי נועם ועושר, את אישה בן נמלא כהן הגדול, הוא יהושע, הזכור לטוב, לפני שמש ינון שמו בישראל. כי דוא היה הראשון, אשר הקים בתיכספר בישראל, ככל מדינה ומדינה וככל עיר ועיר, מבתיכספר הקטנים, אשר הוקמו להנוך, באי הבית, ככנו שיש וככני ישבע, עד בתי ספר הגדולים, אשר מהם יצאה הורה לישראל. (ב"ב כ"ח:)

בעשירי לילה האיתנים, ביום הכפורים, לבשה תמיד מרים. בגדי הוד ותפארת, ותלך אל בית האלהים ברגש, לחזות בנועם, את הוד פני אישה, בעלותו לקרוא בתורה, ביום הקדוש בבית המקדש. כלכתה מביתה עד יערי החיכל, הרפידו תחת רגליה יריעות מרוקמות, ואמהותיה טובילות אותה בשמחות וניל, כי לא נסתה מעודה הצג כף רגלה על הארץ, מרגענן ומרוך. (מדרש ח"כ פסוק על ח"כ):

הזיוזועם שלח אל זועם, וברקים אדירים מרגיו חבל, הטיל ד' ברוח סיעת ומער על יסודה וירושלים, נורא מאד. ענני רקיע נערטו כהרי שרפה, ויסד תלאות ומצוקות, כנשם סחף נתך ארצה, ואיש מתלקחת כרוך המים, ובקצה אש המסים, פרצה מריבה פנימית בקרב היהודים, ואיש את רעהו היום בלע. פני זקנים לא נשא, ופני שועים לא הדרו, כי נסך ד' בקרבם רוח עועים, אשר המית כם כל רגש-אנוש וכל זיק המלה:

ויהי ככזא האדומים לעזרת הקנאים בעיר, ויסגור ענני ויהושע בן נמלא בהנים הגדולים את יערי העיר ירדה, ויעל יהושע על המגדל, ויטף להם

אמרי שלום ואמת, אבל לא הטו אננם למוסר, ויפרצו בתוך העיר, וכיריעוהו
לשכה ויכתקוהו בהרבותיהם, אותו ואת רעהו ענני הכהן הגדול ממנו, ככשרון
דעת וחכמת המדינה. וגויות אנשי אלהים אלה התגוללו בקרב חוצות, וכשר
קדשם, היה למאכל לחיתו סרף. (תלמוד בבלי ספר ריבוי, פרק ז' ח') :

איכה היתה אלמנה, גבירה עדינה! רבתי בעושר, רבתי בחן, רבתי ביופי,
איכה היתה שכולה וגלמודה! מדים בת כיתוס, הרכה והענוגה! איכה היתה
מרמס צרים, את כל היציהם כלו בה, וכשרה דשו כהדוש מתכן במו מרמנה!
קווצותיה תלתלים פתחו היצכותיהם, ולגנבי הסוסים היו מוסרות, באכזריות נקם
וחמה, סחבה מירושלים, הדרות דהרות אבירים, עד בואכה לוד. הרכה והענוגה
שרתי בכנות, איכה היתה לשמה!"

הקינה הזאת, נשא עליה אליעזר בן צדוק הכהן, הוא הגבר אשר ראה
בעני הגבירה, ועיניו כלות ורואות. (מזרח סס):

מ.

היפה בנשים בעקבי הצאן.

מרים בת נקדימון, היפה בנשים. המסולאה בפז, העדינה מבנות ציון,
גבהה מאד בעשרה, בתפארתה ובשכיות חמדתה. והמרוקיה עלו חמש מאות
דנרי-זהב ליום. גם עליה עבר כוס חמת ד', העדינה הזאת שודדה, וכל רכוש
היה לבז. חצי הרעב נחתו בה, ולא היה לה פת לחם להשיב נפש. אף היא
יצאה בעקבי הסוסים, ללקט שעורים אחר הרכיש, ותאכל אותם בגללי צאתם.
ויקונן עליה אליעזר בן צדוק:

"אם לא תרעי לך היפה בנשים, צאי לך בעקבי הצאן והסוסים, ורעי את
גוייך על משכנות האבירים!" (מזרח סס כסונות ס"ו):

י.

מרים בת ביתוס נחתום.

העדינה הזאת, נפלה שני כיר צר, ויהי כבואה בעכו, ויפדוה אנשי העיר
מיד שוכיה. כל בנדיה החמודות, כל נומיה וחלייתה, היו לבז, חשף משפחה
זתצנ ערומה כיום הולדה. ויחמלו עליה בני העיר, ויתנו לה מעיל לכסות
מערומיה, ויהי בלכתה על שפת היאור לכבס את כתנתה אשר נתנו לה, ויקם
גל, ומשכרי המים נשאו את הכתנת, וישמשוה מים האדירים. ויתנו לה אנשי

העיר כתנת אחרת, וישטפוה המים גם אותה. ויהי כאשר בקשו אנשי העיר לקנות בעדה כתנת שלישית. ותאמר טרים, אל נא אחי, אל תמרו נא את פי ד', כי היא לא תצלח, הניחו לנשה לקחת נשיוהו! ויהי כאשר הצדיקה העריגה את משפטה, ויחס ד' עליה. ויצפו המים את הכתנות אשר שללו הגלים, ותשלח האשה את ידה ותקחם. (ההרס סס):

יא.

יולדת השבעה.

מרים בת נחום יולדת הישבעה, נפלה היא וכניה שני ביד צר. היא ובניה הובאו אל בית הסהר, בשבעת בתי-כלאים:
ויצו המלך ויביאו לפניו, את הבן הבכור, ויאמר אליו, מהרה והישתחוה לצלם והצילה נפשך טמות. „הלילה לי מעשות כדבר הזה,“ ענהו הבן רתת, „הלילה לי מלטות את פי ד' אלהינו, אשר אמר בתורתו (שמות כ') „אנכי ד' אלהיך!“ ויקצוף המלך מאד, ויפקד את רב המכחים, ויכריעהו למכת:
ויהי כאשר התבוסם עוד הראשון בדמו, ובנה השני הובא גם הוא, לראות בדם אהיו הישפוך. ויאמר המלך, הלא ראית עון אחיך, על מריו ועל ערפו הקשה. וראית ונטרת, והשתחווית לאלהי, וחיות ולא תמות מות נבל כאחך:
במנוחה שאננה, ובלב שקט, בוטח, הכיש העלם על דמי אחיו, ויו נצחו, אשר הזיל פלגיו, נדמו בעיניו כפלגי נחליאל, המסכים טמעין טהור, אשר ממקום קדוש יתהלכו. פתאום, פני העלם האירו, ולחיו התאדמו מרגש קדש, ויקרא ויאמר, מלך רם ונשא! הרגני נא הרג, כי לא נפל אנכי מאחי, עוד יזל בעורקי דמו הישפוך, כמו חי בקרבי. מלך רם ונשא! אימתך לא תבעתני, וחתתך לא תחתני, כי גבוה על גבוה שומר הוא מלך אל רם ונשא, ד' צבאות שמו, וד' מטרום שאנ ישאנ באזני: „לא יהיה לך אלהים אחרים. על פני!“ (סס)
ויהי כדברו, והנה רב המכחים, הסיר התז את ראשו מעליו, ודמיו בדמי אחיו ננעו:

כהולך בחליל, נגש גם השלישי ויאמר, הנני אמותה הפעם, ובמותו קרא ויאמר: „כי לא תשתחוה לאל אחר!“

אחריו נגש גם הרביעי ויאמר: מטורפי אדם אלה, לא אירא ולא אחת, „זוכה לאלהים יחרם!“ וימת גם הוא כאחיו:

„תמות נפשי מות ישרים, ותהי אחריתי כאחי,“ קרא החמישי בקול עז, ובמותו נשמע קולו, בכואו אל הקדש, בעלות רוחו בשער השמים: „שמע ישראל ד' אלהינו ד' אחד!“

„נוראותיך ד', עצמו מספר, ומשפטך ההום רבה!“ קרא השישי. „כספנו

והבנו, כל שכיות המדתנו, בוששו אויבינו. ד' אלהינו! הנשמה אשר נפחת באפנו, שהורה היא, עין לא ראתה, אלהים זולתך, בת אלהים היא, הפשית מכל מועקה, נוראותך ונכורותך אלהים עצמו מספר, ואמונתך עד אין חקר: „כי ד' אלהיך בקרבך, אל גדול ונורא!“ עודנו מדבר, והנה רב הטכחים בתקוה בחברו ויפול לרגליו הלל:

ויהי כאשר הביאו את בנה השביעי, הצעיר מכל אחיו, ועמידוהו לפני המלך. ויאמר המלך אליו. בני! בני! אל תהיה סורר כאחיק, ואל תקשה ערפק, ואל תמר פי גם אתה. הלא אחיק, כבר ראו חיים, גם שבעו ימים, ואתה הלא צעיר לימים הנך, ימי ילדותך מעטים ורעים, ראה נא כי נחומי נכמרו עליך, סגור לצלם הזה, ואנכי היטב איטיב עמך, וכל הפציד לא אמנע ממך. ויען היונג ויאמר: הלילה לי מעשות כדבר הזה, והלא ד' אלהינו צונו: „וידעת היום והשבות אל לבבך, כי ד' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מהתחת אין עוד.“ ומה האדם, כי ימרה את פי ד' אלהיו, ומה הפציו ושעשועיו, כי כהבל באו ובחשך ילכו, ולא ירד אחריו כבודו, כי רק בחסד יבין האדם כסא, ומלכות הרשעה כאין תכלה. כי מה חיי האדם, אם מחר ימות? ומה עשרו ושעשועיו, כי לא ידע מה ילד יום? אבל „ד' מלך עולם ועד אבדו נזים מארצו!“

ויאמר המלך, למה תמות בן יקיר, ולמה תמר פי מלך? ראה טבעתי אשר נפלה מידו ארצה, שחה נא לפני הצלם, קחה ותנה אותה על ידי, למען יאמינו הרואים, כי לא עברת על פקודתי, גם השתחווית על דברתי!

ויען העולל ויאמר, אם מלך רם ונשא כמך, יראת היום מן הרומאים, אשר נאספו עליך, סן תהי לכלמה לעבדך, ואיך לא אירא ולא אפחד אנכי מאימת אל מלך רם ונשא, שובן עד מרום וקדוש שמו!

ויאמר המלך, אם אלהיך אל אלים הוא, מדוע לא הציל אתכם מידו, כאשר הציל את הנביא מישאל ועזריה מיד נבוכדנאצר? — ויאמר הילל, אלה היו צדיקים, ונבוכדנאצר מלך מלכים. הן במכבדיו יכבד ד', ובקרושיו יתהלל אל ישראל. אנהנו הטאנו לד' אלהינו, ואם אתה לא תפגע בנו, רבים המה פגעו, משרתי אלהינו, ושנט אפו ביום עברה. והיה באחרית הימים, יקום ד' את דמנו ממך, ונקם ישיב לצרו והשיב לאדם כפעלו:

ויהי כראות המלך עזותו, ויבהל מפניו, כי עודנו רך בימים היה, ויתמה מאד, ולא האמין למראה עיניו, כי זונק צעיר לימים, ידבר גדולות ורמות, כמו אלה. והי כהרות אפו בו, ויקנא בו מאד, ויהרוץ את משפטו למות גם הוא כאחיו:

ויהי הוא מוצא להרגו, ותפול האשה לרגלי המלך, ותבך ותתחנן לו, לתבק את בנה בטרם ימות, ותאמר: מלך רם ונשא! הרגני נא הרוג ראשונה, בטרם ימות בני השביעי וכנו את נחלתי. ולא אבה המלך שמוע לה:

ותחבק האשה את בנה ותאמר: „בני! בני! לך לך אל אברהם אבינו,

ואמר לו בשמי לאמר: „הן אמנם אתה רק מזבח אחד בנית, ואת הבן אשר העלית חיים הורדת, ואני הלא שבעת מזבחות ערכתי היום, ואעל עליו את שבעת בני לעולה כליל, אתה נוסית, ואנכי עשיתי!“ ואתה ילד שעשועים, ובן יקר, מי שם פה לילד כמד, עולל בן שנתים וששת חדשים ושני שבועות, פיך סלל רמות ולשונך גדולות, נגד מלכים ושרים!

ויהי כדברה, והנה התפרסר הילד בחיק אמו, ודמו נשפך כמים, וזעקו כל ישראל לאמר: „כי עליך הורגנו כל היום!“ ותמהר טרים ותעל הגנה ותסול ארצה ותמת, ויקראו העם בקולם: „אומללה יולדת השבעה!“ וקול ממרום נשמע: „על אלה אני בוכיה!“ (מדרש פסוק על חלה, עיין פרק הניזקין):

יב.

יונה פותה.

אנדריאנוס, הציב חילו, ויחלק אותם לשלשה ראשים, להיות לפה ולמוקש לישראל. את ראש האחד שם בחמתא, ואת השני בכפר לקטיא, ואת השלישי בכית אל, אשר ביהודה. כי אמר הנס מלנין הראשון יפול בידי השני. ועכר אנדריאנוס קול במסנה לאמר, כל יהודי אשר יצא ממחבואו, ויחליץ את נשקו, היה יחיה, כהש להם. אפרים היה כיונה פותה אין לב, ויצאו יהודים רבים מחוריהם, אשר החבאו, ויפלו ביד האויב כשבויי חרב. מועקה שמו במתניהם וכבלים ברגליהם, וכאסירי כלא הובאו כלם אל בקעת בית רמון. ויאמר אנדריאנוס-אל שר צבאו, לכו וסגעו ביהודים, ולא ישאר בם משתיין בקיר, באכלי העוגה וירך התרנגול אשר לפני. ויצאו גדודי אנדריאנוס ויכריעו את היהודים לטבח, ויכתקום כחרבותיהם, ויזל דמם נהרות איהן כקול רעש גדול, עד אשר נסלו אל הנהר קיפרוס. ושאר היהודים, אשר לא יצאו ממחבואיהם, התעטפו ונמוגו מפני זלעפות רעב, ויאכלו את בשר אחיהם ההרוגים, אשר מצאו: ויהי היום, ויצא יהודי אחד ממחבואו, וימצא את אכיהו נופל חלל בין ההרוגים, ויטמנהו בחול, וישם עליו ציון, וישב אל אחיו ויאמר, לא מצאתי מאומה. ויאמרו איש אל רעהו, נשלחה מאתנו איש אחר, אולי יצלה למצוא חלל בין הפגרים, וילך האיש וימצא את החלל אשר תחת הציון ויביאהו ויתן לפניהם ויאכלו. ויהי כי גודע לבן, כי אכל מבשר אכיהו, ויזעק זעקה גדולה וטרה, ותצא נפשו. וקול ממרום נשמע: „על אלה אני בוכיה!“ (מדרש פסוק על חלה):

יג.

מרכינום צורר ישראל.

בתשיעי לירח אב, הוא היום, אשר יתאבלו ישראל, על הריסות בית אלהינו, מדי שנה בשנה, ביום ההוא, המליטה הגבורה, אשת מרכינום בן. ויהי כל העמים חוננים ביום הולדו, ובני ישראל, לא יכלו לקחת חלק בשמחתם, כי היום ההוא, אבל כבוד הוא לישראל מימים ימימה:

ויהי בירח כסליו, בהמשה ועשרים בו, הג חנכת המזבח לישראל, מימי יוחנן בן מתתיהו, כהן גדול, וימת הילד בן המלך. וילחצו בני ישראל בין המצרים, כי לא ידעו, כדת מה לעשות, אם להעלות את הנרות, זכר למנצח החשמן, או להעיב את זכרונם בחשיכה, כי יראו פן יאמרו צריטו, כי ישישו לאיד המלך, כי מצא בנו קבר. רבות השנו, ורנשות שונים עלו בקרבם כים נגרשו. רגע נפתח לבבם, להשכיח זכרון העתיק, ולשקר כנצח ישראל בשנה ההיא, ואולם כרגע, שמו לאל מלחם, כי חרדו מאימת אלהים, לחלל ברית כהונת עולם. אכן באחריתם גמרו אמר, ויעלו את הנרות בזכרון קדש, כי אמרו נעלה. ויעבור עלינו מה. יפליאו המה מכותינו עמנו, ישימו מועקה בטחנינו, כל גו למכה ולחיים למורטים. את הכל נשא ונסכול, למען ידע ישראל, כי ד' הוא האלהים, ועליו הורגנו כל היום:

מגורת ישראל, באה עליהם. צורריהם, אשר יחפשו כחפש מחפש תמיד, להתעולל עליהם עלילות כרשע, שמחו גם היום ההוא, למצוא הואנה למו לעת נכון. ויבאישו את ריח ישראל בעיני המלך והגבורה. המה באו אל היכל הגבורה, ויביאו את דבת ישראל רעה, כי מרדו היהודים בה, ויריטו יד במלך כיד רמה, ומה אות, כי כהולד הילד בן המלך התאבלו, ובמותו שמחו וידליקו נרות ככל הצרותיהם:

דבת הצוררים עשתה פרי בעת ההיא, כי כוננו הציהים על יתר, להסית בישראל, גבירה מצרה, אשה קלת הדעת, המתאבלת על ולד, והיא כיוולדה אפעה, התחלחלה בחרות אפה, ותשאף ותשום לנקם ורצח:

בעת ההיא, לא היה מרכינום בביתו, כי הלך בדרך מרחוק לכבוש ארצות לא לו. ער מהרה שלחה המלכה מלאך אליו לאמר: „עד שאתה לוכד ארצות למרחוק, קומה והכריעה את המורדים בארצך, הלא המה היהודים, אשר קשרו עליך קשר.“ וימהר המלך ויפקוד את הילד הגדול, וירדו כאניות יטה, ויפרשו גם תרגם וידאו כנשר על כנפי רוח, ויבאו כחמשת ימים, דרך מהלך עשרת ימים. והיו כבואו ויתנפל על היהודים, וימצא אותם קוראים בספר התורה (דברים כ'): „ישא ד' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ, כאשר יראה הנשר!“ ויאמר המלך, כן דברתם, כי אנכי הנשר, אשר קסצה לי דרכי, לכלות אתכם בשם ד'. ויך בהם מרכינום מכה גדולה, ויהרוג את כל הזכרים לפי חרב, ואת

הנשים החיה. ויאמר טרכינוס לנשי ישראל. נשים שאננות שמענה קולי, נשי יהודים האונה אמרתי! הלא את הנכרים, העכרתי בשלח, ואתכן החיית, אם תשמענה לאנשי הליל להיטיב את לבם, היה תחינה, ואם תמאינה ומריתן הרב תאבלנה. ותענינה כל הנשים פה אחד: כאשר עשית בעליונים, כן תעשה בתחתונים. ויצו טרכינוס, ויבתקן בחרכותיהם ויכרעו לטבח, ורמן ננע כדמי בעליהן ועולליהן, וישמוק בזרמחו אל הנהר קיפרוס. וקול ממרום נשמע: „על אלה אני בוכיה!“ (מדרש פסוק על חלה):

יד.

ט י ט ו ס.

כאשר ההריב טיטוס את בית אלהינו, גבה לבו מאד, ויחרף את מערכות ישראל, ויאמר: „אי אלהימו צור חסיו כו?“ ויקו טיטוס את השם, וינא בחרב שלופה, אל בית קדש הקדשים, ויקרע בחרבו את הפרוכת לגזרים, ויקח את ספר התורה, מן הארון הכרית, ויגל אותה על הארץ בחרפה וכוז. ויטמא את מזבח ד' בתועבות גדולות ונוראות. את חרכו הקשה הניף לעומת הכרובים, ולמען הכבד את לבו, נראו נטפי דם על פני פרוכת הקדש. ויהי כאשר גבה לבו בחזקתו, העז טיטוס בפני ד' ויאמר: „בקרב ביתך נלחמתי עמך, וגם יכולתי לך!“

ויקח טיטוס את כל כלי בית ד', ויתנם באניה. וד' הטיל רוח סערה על הים, והאניה השבה להשבר. ויהי כראות טיטוס את הדבר הזה, הרק שינו ויפער פיהו לכלי חק, ויאמר, ראיתי, כי אלהי ישראל, אלהי המים אלהיהם. את דור אנוש המביע כמים. ודור המכול כסהם, את פיעה וכלי חילו, את סיסרא ואת כל המנוו הצליל כעופרת כמים אדירים. בהיותי בביתו, בכשיל וכליפות הלסתיו, כסכך עין וקרדומות, שמן ימיני קראתי. והוא אל-נדהם היה, באין כח ואין אונים, היחירדני עתה בקולו על המים? אם אלהים הוא, יצא נא עמרי היבשה, ואז יראני נא את כחו הגדול וזרועו הנטויה!

ד' אל ארך אפים, רבות יחריש כבלע רשע צדיק ממנו. ואולם לעתים אל נקמות ד', אל נקמות יופיע, יודיע משפטו לארץ, למען ילמדו צירק יושבי תבל. והנה הופיע אל הכבוד על המים, כדבר טיטוס רתת כל גלי הים ומשכריו הרעיטו בכח, וכמו הנה יצא קום כשמי שמים: „רשע עריץ ומתערה! צפע משורש נחש; מה אדיר שמי בכל הארץ! הברכ כח תריב עמדי? זכר נא כי כחמר עשיתך ואל עפר אשיבך. איש זרוע היית, את ביתי שרפת, את נוי השימות, אלמנות שכלת וזרועות יתומים דכאת, ואמרת מה ידע אל, אין אלהים כל מזמותך. אכן מפני חשך נצטת, אנכי אנכי הכבדתי לך, ושדי

הבהילך, ואמרת אני ואפסי עוד. היש מספר לצבאותי אשר בראתי, תולדות השמים והארץ, המשל ופחד עמי, חיות קטנות עם גדולות, גם נחש ברח חוללה ידי. עוד הוספת על המאתך פשע, לאיש כטך רשעה, ובבלי דעת מלין הכברת. ועתה אור נא כנבר הלציד, צא נא! אם לכה אמיץ הנך, קום נא וצא היבשה, והלחם בצבאותי, ונראה מה יהיו חלומותיך! אבל לא את רים תלחם, פרא או ערוך, כי אלה, הלא ברעש ורגז ינמאו ארץ, אך לשוא תרנה עליהם אשפה. להב תנית חרב וכידון, את כל גבוה, אשר ראית בצבאותי, השמר לך מהלחם כם, ומדבר עמהם מטוב ועד רע, השמר לך בן שחק, זכור! מלחמה אל תוסף! ראה, כי הזהרתך בשם ד'!

אבל שבלול תמס עמרי, ראה בי קטן הוא הנניעהו, הלא זרוע כאל לך, הואל נא והפץ עליו עברות אפך. שבלול תמס, מעופף הוא, האוכל ואין מוציא, קל הוא, מכל צבאות השמים והארץ, צא נא הלחם עמו, הלא נאון וגבה תעדה, כי תושיע לך ימינך. ויאמר ד' אל הים וינה מעעסו:

ויהי כשנב מ'טוס עירה רומא, ויצאו כל אנשי העיר לקראתו בתפיס ובמחולות, ויהללוהו כישערים לאמר, הנה אפסנינום באלפי ו'ט'טוס כרכבותיו. ויהי כנזאו אל ביתו, וירד לרחוץ את בשרו, כי עיפה נפשו מעל הדרך, ויחלף שמלותיו וילבש בגדי כבוד והדר, וישב כמסבו לשחות יין. ויהי בשחתו והנה התעופף יתוש, ויבא אל תוך נחיריו כרעיש ושאון גדול, כעופרת השיקע פנימה, וכיחד נקב באפיו, שבע שנים נקבהו היתוש, ויכאיבהו בפצעים רעים ונאמנים:

ויהי כאשר עבר מ'טוס פעם לפני בית נוסח, ויחדל היתוש מנקוב את טוח קדקדו, מפני קול הנשמע מהלם פעם. וירא מ'טוס, כי היתה לו הרוחה, ויקרא איש נוסח לפניו, ויך תמיד במקבת לעומתו, למען הכעית את היתוש, לכל יוסף לדאבה לו. לבן עמו נתן ארבע זוז בשכרו, וליהודי לא נתן מאומה כי אמר, דרך לראות בצרת שונאך. ואולם כעבור ירח ימים, וישב היתוש לעשות כמעשהו הראשון, כי לומד במכות המקבת בפעם בפעם:

ויהי כאשר נלאה מ'טוס לשאת את מכאוביו, ויקץ בחיים. ויצו את עבדיו את הרופאים, לרוץ את גולגלתו, למען יראו את השכלול, אשר לקח סטנו נקמות בעד כבוד אלהי ישראל:

וכי פנחם בן ערובא, נכבד היה בעיני השרים אשר ברומא, והוא העיר על היתוש הזה כי דמה כגדלו לצפור דרוך, ומשקלו שני סלעים: רבי אלעזר בן רבי יוסי העיד, כי ראהו בעיניו בעיר רומא, ומראהו כגול בן שנה היה, ושתי למרות משקלו:

חכמי ישראל בדור אחרון, העידו על פי מסרת — אבות, כי פי היתוש היה נחשת, וצפרניו ברזל:

הרופאים עשו כדבר מ'טוס, וכחכמה רבה הצליחו לפתוח את הגולגולת, לכל יקרהו כל אסון, ויציאו את היתוש, ויתנהו אל תוך הקערה, ויהי כאשר

החל היתוש להתעופף הגה והנה, ותצא נפש שיטום וימת. (גיטין כ"ו: ויקרא
כ"ה פ' כ"ג עיין כיטב סס):

מ.ו.

קמצא ובן קמצא.

בהיות ירושלים על תלה בנויה, שכחו ישראל אל מושיעם, וישמן ישורן
ויבעט, ויאכלו וישתו ויעשו תועבות גדולות וגוראות:

אנשי ירושלים, אנשי שחץ היו, ראשית שמנים משחו, וכמזרקי יין שתו,
על טמיות שן שכבו וסרוחים על ערשותם. במסכת רעים אכלו ושתו יחד,
ואיש אל איש רעהו צהלו כנות ישראל הלך וטפוף הלכו, וכרגליהם תעכסנה
מור ואהלות שמו במגעליהן, ברחובות ובשוקים סבבו לצודד נפשות בהורי
ישראל, ובלעני יספה ובלשון אהרת נכלו את פיהם. (ספס ס"ג:):

עונות ופשעי ירושלים, גברו עד מאד, משבתות ד' העלימו עיניהם, ויהל
בתוכם, השכימו בבקר שכר רדפו, ואת פועל ד' ומלכותו לא קראו ולא הביטו,
לכן גלו מבלי דעת. עולליהם סבו בחוצות, ובתיספור נשמו תועבות עשו, גם
בושת לא ידעו, הנער רהב בוקן, הנקלה בנכבד, וכלם כאילים היו, כראש כונב,
כפה כאגמון, ולא ידעו תוכחה. במלאכי אלהים הלעיבו, את דבריו בוז, ומתעתעים
בנביאיו, והטת ד' עלתה בס, עד לאיך מרפא. אנשי אמנה אכרו, והמכשלה
הזאת תחת ידיהם, (ספס קי"ט:):

ויהי היום, ויעש איש אחד מאנשי ירושלים אלה משחה, ויצו לכן משק
ביתו, לקרוא את קמצא אוהבו אל הזכת. וילך האיש ויקרא את בן קמצא
שונאו, ויבא בן קמצא וישב בתוך הקרואים. ויהי כראות האיש בעל הבית,
והנה אויבו בן קמצא יושב בתוך, הקרואים. ויחר אפו מאד. ויגער בו בחזקה
לאמר, הלא אויבי אתה מתטול שלשום, ומדוע באת אל זכתי, כי לא קראתיך,
צא מביתי איש הדמים! פן אשליך אותך מקרב ביתי כנצר נתעב, צא לך מהר
מזה, ועל תעצר לך! ויתחנן אליו בן קמצא ויאמר, אחלי אדוני, אל תכלימני
נגד כל הקרואים, אבל בכסף תשבידני, ובכסף מלא אשלם לך, כל אשר אוכל
ואשתה עמך, אך מן הבית לא תגרשני, פן אהיה לכוז:

— „צא מביתי מהר, פן בחרב אצא לקראתך“ קרא בעל המשתה כחרי
אף, ופניו היו כפני להבים:

— „אדוני משול נא ברוחך, ובאכשלי אל יגל לך.“ התחנן בן
קמצא. „לא אבל עמך ולא אשתה, ולא אמעם מאומה, ואתה אך הניחה לי
ואשב על מקומי:“

— „נוס לך מזה בן בליעל!“ הרעים בעל המשתה בקול מחרף ומגדף.

— "הניחה לי אדוני לשבת, ואישלם לך מסת מחיר כל המשתה אשר עשית, אך לא תכלימיני ולא הוציאני מן הבית הוצהה." אמר בן קמצא:

ויקש בעל הבית ממנו ויוציאהו בחזקה ויגרשהו, ופני בן קמצא חפו. שם נועדו שרים ושועים רבים, ובתוכם היה רבי זכריה בן אנקולוס, ולא הוכיחוהו ולא כהו בו:

כנכלם, הנם מן המלחמה, יצא בן קמצא מן הבית וידיו על ראשו. כהר געש המו מעיו בקרבו, ותגעש ותרעש רוחו, נקם ושלם. וימלא בן קמצא חמה, ויבז בעיניו לשלוח יד בבעל המשתה לבדו, ויקש להשמיד את כל הקנאים והפריצים, ואת כל ישראל, כי ראו בקלונו גם שמעו הרפתחו ולא השיבו דבר:

ויבא בן קמצא לפני המלך ברומא, ויתן את עמו לגדופים, ויוציא דבתם רעה, כי קשרו היהודים קשר, וידימו יד במלך:

ברית כרותה להולך רכיל, למצוא אזנים קשובות, וכל מחליק לשון לוקח נפשות מלה. גם בן קמצא הצליח ברשעו, ודבריו מצאו טסילות בלבב המלך. אם אמנם פעמים רבות גורש מנו, אולם באחריתו הצליח להכות את עמו הרם וישראל לגדופים:

— "הלא התן אות לרברידך!" אמר פעם המלך בשבתו על כסאו בהיכלו, ובן קמצא עומד לפניו לדבר דופי בעמו ולשטנו:

— שלח נא קרבנך, אדוני המלך! אל בית מקדשם, וראית אם יקריבוהו לריח נחות. ענה בן קמצא:

וישב הדבר בעיני המלך, ויקח צאן ובקר, וישלחם ביד איש עתי, אל הכהנים אשר בירושלים, להקריבם קרבן לד'. וישלח אתו בן קמצא, וילכו ירושלימה, והיו כהותם כדרך כמלון, ויקם בן קמצא ויטל מום בקדשי ד', מום-סתר בדוקהעין, מום אשר לא ירצה לפי חקי ישראל, ולא יחשב לפגול לפי חקי בני נח:

והיו ככואם אל היכל ד' בירושלים, ויראו הכהנים את הצאן ואת הבקר, אשר שלח המלך, ויראו הכהנים כי משחתם בהם מום כס, ולא ירצו לקרבן אישה לד', ויבקשו להחליפם ולהמר אותם כהמה כבהמה והיה קדש:

או יחלק העם לפלגותיו, יש אשר אמרו להקריב את הבהמות, אשר שלח המלך כמוטם, בגלל השלום. ואולם לא הניחם בן אנקולוס. ויש מן העם, אשר טרה נפשם ויקשו להרוג את בן קמצא ולכתקו בהרבותם, ולא הניחם בן אנקולוס גם אותם, כי אמר, פן יאמרו, כל המטיל מום בקדשים מות יומת. והקול נשמע בבית המלך, כי אמת ענה בן קמצא באחיו. והעיר ירושלים נבוכה. ותהי העיר להרדת אלהים, כי באו פריצים ותללוה:

על כן יאמר משל הקדמוני; "על דבר קמצא ובן קמצא, חרבה עירנו וישמם בית מקדישנו!" וגם הכמי הדרות האחרונים, רעמו פנים נגד בן אנקולוס

ויאמרו: „ענתו החריבה ביתנו, שרפה היכלנו, והגלנו מארצנו!“ (מדרש איכה ספוק בני ציון. הניקין):

מז.

צפנת בת פניאל בהן גדול.

כל הלילה התעללו בה שוביה, והי ממחרת כבקר השכם, וילבישוה מחלצות, ועליה היו שבעה מעילים. ויוציאוה אל רחוב העיר, למכרה לאמה כנגדם בה. ויבא איש רע התואר לקנותה, ויאמר אל המוכרים, הראוני את מראה ופיה! ויגערו בו המוכרים ויאמרו, אם חפצת לקנותה קנה לך, כי אין כמה ניפיה בכל הארץ. ויאמר האיש, לא אקנה אותה, עד אשר תפשיטוה ערומה, ואראה בהוד ופיה, אם טובת מראה היא, כאשר דברתם. ויפשטו את מעיליה מעליה, והי כי לא נשאר עליה רק כתנתה על כשרה, ותרעם עליהם האשה כקול אדיר ונורא, עד אשר נבהלו כל העומדים מפניה, וחידת אלהים נפלה עליהם, ותקרע את מעילה אשר עליה ותלכש שק ואפר, ותזעק וזעקה גדולה וזמרה: „ד' אלהי! אם נפשנו כעפר לכל היתה, מדוע עוד תעולל בעפר את קרבך? אם בת עמי הגדה שק, מדוע עוד יתפלש שם כבודך באפר? אבל יחיד נעשה לנו, מספר תמרורים, כי אתנו שכן אלהינו, את דכא, ד' עמנו בצרה! כי בא עלינו השודד, כי חולל שם ד' ישראל עמו סלה! (ניטין נח):

יז.

בני ציון היקרים.

ויהי כבוא רבי יהושע בן חנניה עירה רומא, ויגד לו כי ילד אחד מילדי העברים, יפה עינים וטוב רואי וקוצותיו תלתלים, אסור בכית האסורים. הילד הזה נכון היה לקלון הקדשים, אשר בארץ, ויבא בן חנניה ויתיצב על פתח בית הסדר ויקרא ויאמר: „מי נתן למשימה יעקב וישראל לבוזים?“ (יסעי מ"ב). ועץ הילד ויאמר (ס): „הלא ד' זו הטאנו לו, ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו!“ ויהי כשטעו בן חנניה את תשובת הילד, ויקרא מנהמת לבו: „בני ציון היקרים המסולאים בפז!“ וישבע רבי יהושע בשם ד', כי לא יסור מזה, עד אשר יסדרו בכל מחיר אשר ישאלו בערו, וינאלוהו מרדת שחת. ויסדרו רבי יהושע ויגדלוהו לתורה ולתעודה, ויגדל האיש ויבא בימים, ויצא ישמו לתהלה ולתפארת, הלא הוא רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול (ניטין כ"ח): מדרש ספוק בני ציון):

יח.

היום ההוא.

בחדש הרביעי, כשבעה עשר לחדש הזה, המשה מקרים רעים, קרו את אבותינו ביום ההוא:

ביום ההוא, התנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב, בישימון שכנה עליהם עננה, ויהי חתת אלהים על בני ישראל, כי שכר משה את הלחות תחת החרב:

ביום ההוא, העמיד מנשה שנים שקוצי — משומם כהיכל ד'. כפתור ההיכל הכה וירעשו הספים. הוא סטל הקנאה, אשר נפל אחד על אחיו, וישבור את ידיו, וימצא כתוב עליו לאמר: „ידיים אין לך, ונקמני ד' ממך!“ ביום ההוא, היתה עיר הקדש לחרדת אלהים, הכרים הרעישו את החומה, וכפרץ מים הזדונים. הבקעה העיר בישינה, פריץ על פריץ:

ביום ההוא, עברו על ישראל, צרות רבות ורעות, בהיות המקדש עוד על מכוננו, עבדים היו ישראל, בארץ מכורחם לכל הגוים סביבותיהם, ויהיו למס. ביום ההוא, אכלו הכהנים משרתי ד', כי הכרת מנחה וקרבן מבית ד': ביום ההוא, שוד משדי בא, הזקנים חגרו שקים, כי גוי עלה על ארצם, החכמים הובישו, התעודה צרורה, התורה אומללה. יונקי בית הספר, גם מורה ונשוא פנים שבתו חדלו, הביש כל ישון, כי גלה כבוד מישראל, כי שרף אפוסטטוס את התורה! (סענים כ"ו):

יט.

בלילה ההוא.

ויהי בהיות ישראל במדבר, ויהי כשוכ המרגלים מתור את הארץ, ויוציאו דבת הארץ רעה, ויילינו על משה את כל העדה, ותשא כל העדה את קולם, ויבכו העם בלילה ההוא, הלילה ההוא, ליל תשעה לירח אב. ויאמר ד' לעמו, הלא אתם בכיתם חנם, לכן הלילה ההוא יקחהו אפל, בכה תבכו בו לדורות עולם, נאם ד' אלהים (סוטה ל"ה):

בלילה ההוא, חמשה מקרים רעים, עברו על אבותינו: „חי אני נאום ד'!“ את קול אלהים שמעו בני ישראל במדבר, קול ד' יחיל מדבר, — והמלינים נאנקו דום. — „במדבר הזה יפלו פגרי המלינים, וידעו את תנאותי, ונשאו את זנותם, ושם ימותו!“

בלילה ההוא, חרב בית ד', בחרבן הראשון וכשני, בלילה ההוא גלכדה

העיר ביתר, בלילה ההוא נהרשה העיר הקדשה, ירושלים וכל סביבותיה. (סעניס כ"ו.)

כשחרב הבית, בפעם ראשונה. אותו היום ערב תשעה כאב היה, מוצאי שבת היה, במוצאי שביעית, במשמרת יהויריב, כהיות הלויים עומדים על דוכנם, ואומרים שירה: „וישב עליהם את אונם וכרעתם יצמיתם!“ ובטרם השלימו: „יצמיתם ד' אלהינו!“ הצמיתם ד' אלהינו. (סס):

כיום ההוא, אשר חרש טורנטורופוס את היכל ד', וציון כשדה נהרשה, כיום ההוא נגזר על רבן גמליאל, להיות מוצא להרג. הגטון אחד, אשר ננעה ידאת ד' בלבו, מהר להגיד לרבן גמליאל, למען ינום וימלט על נפשו. וישורף ההגמון נפשו ככפו, להציל במותו את הנשיא ממות, ויהי זכרו לחי עדי. (סס כ"ט.)

כשחרב הבית בראשונה, התקבצו פרחי כהונה אנודות אנודות, ומפתחות שערי ההיכל בידיהם, ויעלו כלם לגנות כתשואת הוטיה, ויקראו לאמר: ד' אלהים צבאות! אם לא זכינו להיות סוכנים נאמנים לפניך, הנה המפתחות מסורים לך!“ ויורקו את המפתחות השמיטה, ופס יד ירדה מן השמים ותקחם, ויפלו הכהנים אל תוך האש, ויעלו על מוקדם כליל, ויעלו בלכת האש השמיטה. (סס):

ב.

הריסות ביתר.

חמשים ושנים שנה, עמדה העיר ביתר על תלה, אחר חרבן בית אלהינו. אנשי ירושלים העק העיקו תמיד את אנשי ביתר, בעלותם לראות את פני ד' בירושלים צרו צעדיהם סלכת כרחובותיהם, גם כעש והתולים הרבו עמדם בעבור הרעיסם, ושיגו את נחלתם בעקבה, ובתחבולות און ומרמה. ויהי כאשר חרבה ירושלים, וישמחו יושבי ביתר כי חזו נקם, וידליקו גרות כחצרותיהם, וישמחו לאדם, וכהכשלים שישו מאד, וירע בעיני ד' את אשר עשו, וירע אלהים: הוי אנדרריאנוס! שבט אף ד', ומטה היה בידו, לכלות הצי זעמו ביעקב, ולהרגיו משכנות ביתר. כי שמח לאיד לא ינקה, ועוד יפול שבנעתיים:

רכתי בערים הוחה ביתר, ישרתי במדינות. חמש מאות בתים-ספר היו בעיר הזאת, והקטן בהם, היו בארבותו כשליש מאות ילדים. תושביה היו כבורים מלומדי מלחמה, מאתים אלף איש התפקדו בה לצבאותם, כלם אחוזי הרב מנן וקשת, טאמיץ כח ומחזק לכ, איש מהם לא נעדר, לטרוף נפשו ככפו כיום עכרות:

בן כוזיבא עמד כראש צבאותם, לפקד צבא מלחמה הוא בן כוזיבא, אשר

עליו הזה רבי עקיבא לאמר: „דרך ככב מיעקב וקם שבט מישראל!“ ברוח אומץ ונבוכה הציח בן כוזיבא עוז כלבות אנשי חילו, ויקראו חרב לד' ולבן כוזיבא! גם בחורי ישראל באי בתי הספר, הריהו מלחמה באפס, ברעש ורונן נמאו ארץ, ויאמרו לנקור בעט ימינם, את עין אויב הרע בקרש:
אכן קול ד' קרא לעיר, קול אנדריאנוס קיסר במחנה! קול ענות נבוכה, וקול אנקת חלל, — כשמינים אלה רבבות בני אדם, — אשר תחת הרונים נפל, בקול ענות חלושה!

אמנם עריצי אדם, היו נבוכי ביתר, וכן כוזיבא איש חיל כראשם, כל צבאותיו המו לטרף, ובחרות אפס, נשכו בשרם כשניהם, ויקצצו את כהונות ידיהם. כל איש אשר לא הסעיף ארז מלבנון בכחו, בכחב בני חילו לא בא, ובטספרם לא החד כבודו. אולם אם אלהים זנח את יעקב, מי יקום לו? ואם הוא לא יצא בצבאותיו, הלא שוא תשועת אדם כי מי בלעדו יבוס קמיו? האם זולתו יעש ישראל חיל? — הן אמנם נבוכי היה בן כוזיבא, ונחתה קשת נהושה וזועותיו, בכרעיו דרך אבני קלע, ויפל חללים, חמורי חמורותים. אבל לא ליהודה ללמד קשת, שקר הנבוכה לתשועה, וברוב חילה לא תמלם, כי רק לד' הישועה, על עמו ברכתו סלה:

שלש שנים וששת חדשים, הביא אנדריאנוס את העיר במצור. ושם היה איש אחד צדיק מאד, ושמו רבי אלעזר המודעי. האיש הזה לבש שק ואפר ויצם בכל הימים, ויבך ויתפלל לד' לאמר: „אל נא! אל תשב היום לשפוט את עמך!“ בכל יום ויום התפלל רבי אלעזר, תפלתו הקצרה הזאת, וישמע ד' את תחנונו, ולא יכול אנדריאנוס ללכוד את העיר ולהפשה. ויהי כראות אנדריאנוס, כי לא יכול להם, ויאמר לעוזבם ולשוב אל ארצו:

ויהי שם איש אחד מן הכותים אשר בשומרון, ויאמר למלך, אני ידעתי איש אחד בעיר, אשר כבר שולח בו רזון, מפני צומותיו וזעקתו לד' אלהיו, וכל עוד אשר יתפלש התרנגול הזה, בשקו וכאפרו, ידעתי נכונה, כי לא יצליח המלך ללכד את העיר ולהפשה. הבה נא אדוני המלך, ואלכה לי בעיר הזאת, ויסכסכתי יושביה יחד, והסירותי את השמן הזה מלפניך, ויישב הדבר בעיני המלך:

וישלח המלך את הכותי הרש, ויתנכב ויבא בתוך העיר. ויבא אל רבי אלעזר המודעי, וירא והנה עומד ומתפלל, ויטהר הכותי וילחש לו באזניו, כמו היה דבר לאט עמו, וכרנע עזבו וינס לנפשו. ויוגד לבן כוזיבא, כי אנדריאנוס שלח מרגל בסתר לאלעזר דודו, להשלים עמו. וישלח בן כוזיבא מלאכים, ויחפשו את הכותי, וימצאוהו ויביאוהו לפניו. ויגער בו בן כוזיבא ויאמר, הלא תגיד לי כותי, את הדבר אשר דברת באזני אלעזר! ויען הכותי בערטה ויאמר, אם אניד ואם לא אניד, הלא דמי בראשי! כי אם אניד וחיכתי את ראשי לאנדריאנוס, ואם אכחיד את סודי תחת לשוני, והרגתני אתה! אבל, טוב לי כי אמות מות ישרים, ולא אגלה סוד מלך:

מדברי הכותי, נתעה בן כוזבא להאמין בשוא, כי קשר עליו אלעזר דודו, להשלים בסתר את אנדריאנוס צורר היהודים. וימהר בן כוזבא, וישלח ויקרא לאלעזר המודעי, ויבא ויחיצב לפניו. ויגער בו בן כוזבא ויאמר, שים כבוד לאלהי ישראל, ותן תודה מה דבר הכותי כאזניך, ואל תכחד ממני דבר! ויען רבי אלעזר ויאמר, גם אנכי לא ידעתי, מה לאט לי זה כאזני, כי מרוב שיהי וכעשי לא שמעתי דבר. ויחר אף בן כוזבא בו, ויבעט בו בתנלו ויהרנהו:

ויהי כאשר נהרג המודעי, וימת כאחד הנכלים, ואף ד' חרה בכן כוזבא, השמים הרעימו נגדו, ועל מעשה ידיו התפורר הרקיע. כל מזרי שחק, קדרות לבשו, וכל צבאות השמים הגידו פשעו לאמר (זכרו י"ה): „הו רועי האליל! עוזבי הצאן, חרב על זרועו ועל עין ימינו!“

לקול-ענות שמים, נשמע קול מכנף הארץ לעומתו, וימנים אלף תוקעי קרן היובל, השמיעו קול המולה במחנה, ויתקעו תרועה גדולה והבקע העיר, וכן כוזבא נפל בחרב, ויביאו את ראשו לפני אנדריאנוס:

הכותי יועץ המלך, הוא השטן, הוא מלאך המות, אשר הרג את בן כוזבא ויבא את ראשו לפני המלך. ויהי כאשר הוציא את הראש מאמתחתו להראותו לפני המלך והשרים, ויראו והנה נחש כרח עקלתון כענק סביב צוארו. ויאמר אנדריאנוס, „אם לא כי צורו מכרו וד' הסנירו בידנו!“

אין מספר להללי ביתר, כמד פני והרג רב. פלגידם נולו כמים אדירים, סלעים משגכים וצורי איהן, התפוררו והתפוצצו מורמחם, כל חלליהם השלכו על פני הוצות, וגם קבורה לא היתה למו:

כשלא מאות כהורי ישראל נשחטו על אבן אחת, ושלא מאות דודים מלאים מושפות, כל דוד בת שלש סאה, נמצאו בביתר:

„ברוך רין האמת! וברוך הטוב והמטיב“ היא הברכה אשר תקני חכמי ישראל ביכנה על הרוגי ביתר. הטוב שלא תעלו כאשה, והמטיב שנתנו לקבורה! (ולדגם חוכה פסוק בלע ל' ועין פ' סניקין):

כא.

על מות רבי עקיבא.

גם המוקדנים העיקו את ישראל ככל פה. בעת ההיא גזרו המוקדנים על ישראל, נזירות נוראות:

ויניאו את בני ישראל, מהנהג עור בתורת ד', למען תאכר חכמת חכמי וכינת נבניו תסתתרו:

רבי עקיבא בן יוסף, הוא האיש אשר שם כל מעיניו בתורת ד', הורה לבני ישראל בימים ההם, כי יהרגו על קדושת שם ד' הגדול והנורא, ולא יעברו

על תורתו. ויקהל ר' עקיבא קהל גדול, ויטף להם אמרים ישרים, למען יחזק כהורת ד'. ויהי היום, ויפגע בו פסום בן יהודה, ויזכיתו על פניו לאמר: „עקיבא! מדוע שמח נפשך ככסף, ולא שמרת על מצות המלך?“ ויאמר רבי עקיבא אליו, המה למשל אונך ולבך חשית לדעתך:

„השועל, התהלך על שפת הנהר, וירא והנה הדגים מפוזים בתוך המים רצים ומתחבאים בחוריהם, ויען השועל ויאמר לדגים, עלו נא אתי היבשה, והייתי לכם לסתרה, בנקיקי הסלעים אשים קניכם, והיה איתן מושבכם. ייענו הדגים ויאמרו, הנה כהיותנו בתוך המים אנחנו יראים, ואיך נעלה היבשה?“

ויהי בימים הרבים ההם, ויתפשו רבי עקיבא ופסום אל בית האמורים. ויאמר פסום אשריך רבי עקיבא. כי נתמשת על דברי תורה, ואוי לפסום כי נתפש על דברי תהו:

ויהי כשכת רבי עקיבא בבית האמורים, וזרה לתלמידיו, ללכת בדרכי ד' ולשמור מצותיו. והיה כאשר הוציאוהו להרג, וידושו את בשרו כחרוצות הכרזל, והוא לא התחנן למשופטיו, ויקבל עליו עול מלכות שמים. ויאמרו לו התלמידיו: „רבינו! עד כאן!“ ויען רבי עקיבא ויאמר, כל ימי מצטער הייתי על מקרא זה האומר: „בכל נפשך!“ אף אם יטרוף את נפשך! אמרתי מהי יבא לידי ואקימנו! ועתה כבוא לידי לא אקימנו? והי רבי עקיבא מאריך באהר, עד שיצאה נשמתו באהר. וקול ממרום נשמע: „אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באהר!“ (תכומות פ' סנהל חז"ל, ב' ברכות ס"ח):

כב.

סוד חכמי ישראל.

דניאל איש חמדות, חזה ברזח הקדש, את החיה הרביעית, היא מלכות הרביעית, אשר היתה בארץ, אשר אין דמונה בכל המלכים, את מצודתה ערשה על כל הארץ, ותבלע תבל וכל יושבי בה, ותאכל כל אפסי ארץ, וקרקי כל בני אדם, כהדוש מתכן כמו מדמנה. היא ההיה, אשר אכלה את הקדש והמקדש, ועל אל אלים דברה בנאות, קדושי עליון, היו לה למרמס ולמשימה, והיא חשבה בלבה, להרוג את כל חסידי עליון, ולשרוף כל מועדי אל בארץ, ולהעביר את ישראל על דתם. (דניאל ז', כ"ב כ"ה):

ויהי כראות חכמי ישראל את החורבן, והנה קמה נבואת דניאל החזה, וייראו חכמי ישראל יראה גדולה מאד, פן חרה אף ד' בישראל ויעזבם לעולם, והוא יוסף להכותם הפלא ופלא, ואכדה חכמת חכמיהם, וכינת נבניהם תסתחר. כי מיום ליום רבו הנזירות, ומיום ליום נהרגו חסידי עליון, ראשי אלפי ישראל,

הם המקבלים הנאמנים, מתורה שבכתב ותורה שבעל פה. ויתפקדו חכמי ישראל בעת ההיא, וימתיקו סוד יחד, כדת מה לעשות, מפני רוע הגזרות, כי חשבו את האיש, אשר לא ישמע למצות המלך, ויעבור עליה ביד רמה, לאיש השופך דמו בנפשו, ואשר את דמו לנפשו, ידרוש ד' ממנו. וגם השנוהו, לאיש החוטא ומחטיא את הרבים, כי במותו, הלא תמוח עמו חכמתו, ואברה חכמה ותורה מישראל. על כן הפכימו רוב חכמי ישראל בעת ההיא, ללמוד במחשך ובמסתרים תורת ד', ולנצל למוד התורה ברבים, ולהתחבא כמעט רגע עד יעבור זעם:

ואולם לא כל חכמי ישראל, הסכימו לזה בעת ההיא, יען כי אלה חשבו את למוד התורה ברבים למצוה רבה, אשר כל אדני הדת הטבעו עליה. יען כי בתי הספר, הלא המה היסוד — אשר מפי עוללים ויונקים תוסד תורת כל עם, — ואם אין נדיים, אין תישים, ואם אין קנה, אין שכולת ואין רגן; ויהי היום, והנה חלה רבי יוסי בן קיסמא, ויבאו כל ההכמים לראותו, ובתוכם בא רבי חנינא בן תרדיון. ויען בן קסמא ויאמר:

— „חנינא אחי! הטרים ידעת, כי באה נכואת דניאל גם נהיתה, האומה הזאת, הלא היא חיה הרביעית, אשר מן השמים המליכות. הלא היא החריבה את בית ד', ושרפה את היכלו, והרגה את חסדיו, ואברה את טוביו, ובכל זאת עודה קימת! ואני שמעתי עליך, שאחה יושב ועוסק בתורה, ומקהיל קהלות ברבים, ומספר תורה מונחת בחיקך!“

ויען רבי חנינא ויאמר: „מן השמים ירחמו!“
ויאמר בן קסמא, הלא אנכי אמרתי לך דבר, מטעם המלך ד' צבאות, ומטעם סוד חכמי ישראל, אשר כלם השלימו וכן התמו כיום פה אחר, לשמור פי מלך עד יעבור זעם, למען לא יתמו הצדיקים והחכמים מן הארץ, ואיך נואלת אתה לכבדך, לאמר כי יעשה ד' נפלאות לך? — ואתה אומר אלי: „מן השמים ירחמו!“ חי ד', כי תפש תתפש ביד, וישרפו אותך ואת ספר תורתך באש!

ויאמר רבי חנינא, היש לי חלק לעולם הבא?
ויאמר בן קיסמא, מה מעשך אשר עשית?
ויאמר רבי חנינא. כספי אשר הבינותי, לשמחת פורים, נתחלק לי בכסף צדקה והלקחים לעניים:

ויאמר בן קיסמא, אם כן איפא, מתלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי:
ויהי כמות רבי יוסי בן קסמא, וילכו כל גדולי רומי לספור לו ולבכותו ולקברו בקבורתו. ויספרו לו מספר גדול, כי גדול היה בן קיסמא בעיני המלך והשרים, גם נשא את אשר נפל עליו טאת ד' מן השמים, ולא המרה את פיהם: ויהי כשזב השרים מקבורת בן קיסמא, ויפגעו קהל גדול מן היהודים לעומתם, ובראשם עומד רבי חנינא בן תרדיון, ומספר התורה בחיקו, ומלמד תורה ברבים. ויחר אפם בו ויתמסוהו ויתגורו אל בית הכלא, אותו ואת רבי אליעזר בן פרמא.

יהי בשבתם יחד, ויאמר בן פרטא, אשריך בן תרדיון, שנתפשת על דבר אהר, ואוי לי שנתפשתי על חמשה דברים! ויען בן תרדיון ויאמר, אשריך שנתפשת על חמשה דברים ואתה תנצל מידם, ואוי לי שנתפשתי על דבר אחד, ולא אנצל מידם, יען כי אתה למדת תורה, וגם נמלת הסדר לרבים, ואנכי למדתי רק תורה לבד:

יהי כאשר התנכא בן תרדיון, בן היה, ויקרא בן פרטא לפני השופטים ויאמרו אליו, הלא עונך גדול מנשוא, על חמשה פשעים אשר חמאת: א) מדוע עם גנבים ישמת חלקך? ב) מדוע למדת תורה לעמך? ג) מדוע, "רכי" בשמך יקראוך? ד) מדוע לא באת לבית-אביך להתוכח אתך, על דברי אמונתך? ה) ומדוע עשית עבדך, בן הורים? ויען בן פרטא ויאמר, אם ננכתי לא חכמתי ואם חכמתי לא ננכתי, לא רכ אנכי ולא מורה חכמות, רק אורי אנכי, ורב הייתי לעמי ללמדם מלאכה, ויעש לו ד' נפלאות וינצל מירי השופטים, וישלחוהו לשלום: אחריו הובא בן תרדיון, ויאמרו לו השופטים, "מדוע למדת תורה לעמך?" ויאמר בן תרדיון: "כאשר צוני ד' אלהי!" וכרגע נזרו עליו לשרפה, ועל אשתו להרג ועל בתו לשבת בקובת הזונות:

יהי כאשר הוציאו את שלשתם, לעשות להם כמשפטם, ויצדיקו שלשתם עליהם את הדין, ויען רבי הנינא בן תרדיון ויאמר: "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט!" כי ידע בנפשו, כי חטא ומעל בקדוש, יבהוהו את השם כאותיותיו כרכים, והוא עשה זאת מיראתו פן ישבח הסוד כמותו, מפני צוק העתים ורוע הנוציות, אשר עברו על ישראל בעת ההיא. ואשתו אמרה: "אל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא!" כי ידעה, כי חטאה, כי לא הניאה את אישה מעשות כדבר הזה, ואולי שמע בקולה, לכל אשר אמרה אליו. וכתו אמרה: "גדול העצה ורב העלילה, אשר עניך פקחות על כל דרכי בני האדם!" כי ידעה, כי עון עקביה סבה, כי נשאו רבי וגדולי רומי עיניהם אליה, ויחמדו את יפיה בלבם; כי היא הלך וטפוף הלכה ונמית נרן: —

ויקחו הרומאים, את רבי הנינא בן תרדיון, ויקיפוהו בספר הורתו אשר מצאו בחיקו, ובחבילי-זמורה, ויציתו את הזמורות באש, ויקחו סוגי-צמר ויטבלום במים, וישימו על לבו, למען לא ישרף מהר, ולמען הגדיל את מכאוביו ובצעיו. ותען בתו ותאמר אליו, "אבי! אבי! זו תורה זו ישכרה?" ויאמר בן תרדיון, בתי! בתי! לולי נשרפתי אנכי לבדי, כי עתה צדקת, והלא גם התורה נשרפה עמך, וד' אשר יבקש נקמתה, הלא הוא, אשר יבקש גם את נקמתי. יהי כדברו, והנה ירדו אלפי שנאן סמרום, לקחת את נפשו המהורה, ותהי חרדת אלהים, על כל העומדים. שם. ויאמרו לו תלמידיו: "רבינו מה אתה יואה?" ויאמר בן תרדיון: "הנילים נשרפים והאותיות פורחות, אנכי רואה!" ויאמרו תלמידיו אליו עוד: "רבינו! פתח פיך, ותכנס האש כך!" ויאמר בן תרדיון, "ד', נתן, וד' יקח! ואל אשפוך דמי בנפשי, כי עון פלילי הוא:"

ויאמר ישר הטבחים אליו, "אדוני! הלא אסירה הפעם הספונים המכולים במים, אשר על לכך, וגם אוסיף עליך שלהבת, למען תמות מהר, ואשים קץ

למכאוביך הנוראים, ואתה התביאני להי עולם הבא? האף אין זאת אדוני?
ויאמר בן תרדיון, הלא אעשה כדבריך. ויאמר שר המבחים, ועתה השבעה
לי! וישבע לו בן תרדיון כאשר אמר. ויסר שר המבחים את הספונים מעל
לבו, וגדל את המדורה, ותצא נשמתו מהרה, ואולם גם שר המבחים, קפץ
אחריו אל הוך האור וישרף גם הוא, ונת קול נשמע מטרם: „רבי חנינא בן
תרדיון וקליסטריו מזוטנים להי עולם הבא. (ג' דף ט"ו):

בג.

חדש ימינו בקדם.

המתבונן בקורות עמנו ישראל, ובהכונת רוחם, מיום היוחס לגוי עד היום
הזה, הלא ישוב יראה, כי תכונת היהודי כתובה בעט ברזל, בצפין שמיר,
חרותה על לוח תורתו, ולקרנות קורותיו. עדות לישראל תורתו, ועדות לתורה,
העם ישראל:

זומן מתן תורתנו עד היום הזה, משך יותר משלשת אלפים שנה, ענתה
בנו השירה הזאת לעד בני ישראל. כתורה, כישראל, נעלים המה מהליכות
השבע, מראיהם כחבלי בלימה בעיני שונאיהם, — בהשקפה ראשונה, — ואולם
ככבלי ברזל, ברזל מצפון, עתקו גם נברו חיל נגד צורריהם, בכל דור ודור.
לא בחרב לא בהנית נבר ישראל, כי אם בקיום פקודי התורה הנאמנים, עשה
ישראל חיל תמיד. מימות משה אדון הנביאים, עד עזרא הכהן סופר מהיר
בתורה ד', הלא אחז בני ישראל בשלשלת הקבלה, הארוכה והחזקה, הלא המה
ראשי הדורות, אשר באו ככתובים בכתבי הקדש. ואבותינו הנביאים, הלא ספרו
לנו, כי כאשר שמרו בני ישראל את תורה ד', וילכו בדרכיו, שלום ושקטם
היו, איש איש אל תחת נפנו ואל תחת תאנתו, שאננים היו מנעוריהם ולא
הורקו מכלי אל כלי, בגולה לא הלכו, ואולם כאשר חטא ישראל ויעברו על
תורתו ולא שמרו חקי ד' ולא אבו בדרכיו הלוך, ויחר אף ד' בס, ויתן את
יעקב למשיסה וישראל לכוזים:

שלשלת הקבלה הזאת, עוניה אחזה וקשורה, מימת המקבל הראשון,
שמעון הצדיק אשר היה משרי כנסת הגדולה, ואחריו התנאים והאמוראים עד
רב אשי, אשר בו נשלמו ארכעים דורות מימי משה רבינו עליו השלום,
ואהריהם רבנן סבוראי, הגאונים והרבנים. האחד מעיד על בני דורו, ועל הקורות
אשר עברו עליהם, וכלם מעידים ומגידים על תכונת התורה ומוריהם אשר קבלו
מהם, ועל תכונת עמם ישראל, כי נצחים המה כאחד, כי גם עליהם וגם ירדתם
היתה בדרך פלא. סלם-אלהי, מוצב ארצה בקורות עמנו ישראל, וראשו מניע
עד איתן האזרה, הצור חוצבנו ממנו, אברהם אבינו. הקורות האלה, באמה

נפלאו מאד, כי גם ככל אורך הגלות, והצרות הרבות אשר עברו על עמנו ישראל, במשך יותר מאלף ושבע מאות שנה, והפיזור העצום בכל קצוי ארץ: בכל זאת השאיר ד' צבאות לנו שריד ותקוה, ויהי ישראל וספר תורתו לפליטה גדולה, כיום הזה: האומים הקדמונים, — בשבעת הנוים הנזכרים בתורה, — בבקר בבקר צצו הלפו, ולעירב מללו יבשו. כן מעשיהם אשר עשו תחת השמש, וכן כל ספרי תורתם ונמוסיהם אשר היה להם, פסו חמו, והיו כלא היו, וחזרו סף באורך הימים. לא כן עמנו ישראל ותורתנו התמימה, נצבה היא ועמה, במשך שלשת אלפים שנה, כצור הלמיש בין גלי הים. לרוח סערה שחקו, ולסופה כי נאה. הרים משו ונבעות הרלו הדורות עברו וכל מעשי בני אדם אבדו, והמה יעבורו לעד ושנותם לא יחמו. דור הולך ודור בא, וישראל ותורתו לעולם עומדים! נצחיות התורה עדות לישראל, ונצחיות ישראל עדות לתורה, ושניהם עדים נאמנים על המהוקק הנאמן בבית ד'! —

המתבונן בכל המלחמות והתלאות, אשר עברו על ישראל בזמן הרבן בית שני, נכתוב בספר המלחמות ליוסף משוח מלחמה, ובספרי התלמוד והמדרש לחכמי ישראל, הלא יראה, כי לא נהיתה מעולם מלחמה קשה כמוה, כלכידת עיר אחת, כאשר נלחמו היהודים, כנאו ירושלים כמצור, כי נשפמו ישראל בה, בחרב ברעב ובדבר, והפלא ד' את מכותינו הפלא ופלא, עד אשר נפלה עטרת ראשנו, ויאכל היל וחומה, יחדו אומללו. כל קורא הספורים האלה, הלא יראה ויבין, כי יצאה אומה הישראלית ממנהג המבוע, רק ד' אלהים צבאות הונה על דוב פשעיה, על עונם את תורתו התמימה, ופני ד' חלקם בארבע כנפות הארץ, לא כה טבעי, ולא מלך בשר ודם:

רבות הנה התלאות, אשר עברו על עמנו ישראל, בהיותם סורים בארצות נלחם זה רבות בשנים, בין כל העמים המושלים כם, והרודים כם כפרך. מה רבו העלילות אשר התעוללו עליהם לאמר: „אכלת אדם את, ומשכלת גוייך היית!“ (יחזקאל ל"ו י"ג) כמה נפשות נהרגו ונטבחו באכזריות נקם ורצח, על דבר העלילה הנמכזה, אשר שמו העמים על בני ישראל, כי אוכלי דם אדם המה כהנ המצות. כמה נפשות מישראל נשפכו דמם, על הדם אשר לא שפכו ידיהם, ועיניהם לא ראו. כמה נהרות דיו נשפכו, וכמה קולטוסים נשברו, אשר לחמו בני ישראל בחרבם ובקשת ימינם, להצדיק נפשם ולהתם חטאתם על דבר עלילת השקר הונא, מיום התעוללו עליהם עד היום הזה. אין זאת, כי לא בדרך טבעי, סכלנו כל עלילות אלה, ורק מאת ד' היתה עלילה הונא, נפלאות בעינינו. עד אשר ירא ד' בעינינו, וישמחנו כימות ענה אותנו, שנות ראינו רעה, ואז ישמע ד' מכרום קולו ויאמר: „לכן אדם לא תאכלי עוד, וגוייך לא תכשילי עוד נאום ד' אלהים. ולא אשמיע אליך עוד כלמת הנוים והרפת עמים לא תשאי עוד וגוייך לא תכשילי עוד נאום ד' אלהים!“ —

פעמים רבות, מררו העמים את חיינו, ויבקשו לנבל דת ישראל תורתו ואמונתו כנזירות קשות. גם ברור אחרון, הקימו בספרד בית דין אחד, לשרוף

את כל איש אשר בשם ישראל יבונה. והנה הלא כפי דרכי הטבע הנהגים, היה ראוי, שמכונד הצרות האלה ידל ישראל מאד מאד, עד שברכות הימים, תתפיר החבילה, ויאבד שם ישראל מן הארץ, כי איך תעמוד כנשה אחת אלפים שנה בין זאבים רבים ולא תהיה טרף לשניהם? וכזה, הלא ענינו רואות כי גזע ישראל נמע שעשועים, על סלע חזק שרשיו יסככו כארזים נמע ד', נעזו ישרוש בארץ ולא ימוט לעולם. וזה מופת גדול לנו, שיש בעם הזה, ענין אלהי ודתם מרוממת. ונשאת מדתות שאר העמים, כי תורתנו מן השמים היא, ועמנו ההולכים בדרכיה, נעלים מכל דרכי הטבע, משוד כי יבא לא ייראו ובאומץ רוח יסבלו את כל הצרות והתלאות, ולא ישקרו באמונתם, כי ד' מעוז לעמו מננס בעת צרה. והמה כי ישלחו ידם, לאחז בתורת ד' אשר בארון הברית, וישמרו חקי ד' וילכו בדרכיו, הלא יתחדש כלבם טבע שני להתרוטם ולהתנשא, על כל המעשים, ישנעשו תחת השמש, והם יודעים כי כל הרעיות הנופנות מאין וכאפס נחשבו לעומת האושר הרוזני, אשר אליו יקוו כלבכם בתורת ד'. (בין ס' פורס בין הכתובים):

ואולם לא בחיל ולא בכח, לא בחרב ולא בקשת יעשה היהודי חיל, בהיותו בארצות מוריו, כי אם ברוח ד'. ארבע ישבעות השביע ד' את בני ישראל, — להיות כל זאת מתכונת ושבע רוח היהודי — א) שלא ימרדו באומות העולם ב) שלא ידחקו על הקץ ג) שלא יחרפו מערכות ישראל כפני אומות העולם — כאשר ראינו בעינותינו הרבים בדור הזה, שרבים מאחינו בני ישראל מחרפים את מערכות ישראל במכתבי העתים הוצאים ביספת המדינה — ד) שלא יעלו מן הגולה ביד חזקה:

ארבעת פעמים, דחקו בני ישראל על הקץ ונכשלו, אחד בימי עזרם, ואחד בימי דינאי ויש אומרים בדור השמר, ואחד בימי בן בוזבא, ואחד בימי שותלח בן אפרים, כי העפילו לעלות למלחמה, הלא שאלו את פי ד', ויפלדו חללים במלחמה, כי לא האמינו בד', ולא בטחו ביצועתו, כי עברו על הקץ, ועברו על השבעות. (ס"ט רבס פסוק הסנעזי):

ויהי היום, וילכו רבן נמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא בדרך, ויהי כלבכם וישמעו מרחוק קול שאון מכלל, ויבכו שלשתם, ורבי עקיבא משהק. ויאמרו לו: עקיבא! לשמחתך מה זו עושה? וען רבי עקיבא אותם ויאמר, ומדוע אתם כוכים? ויענו אליו ויאמרו, ואיך לא נככה, כראיתנו והנה כל הגוים העוכדים לאיליים, והמקטרים לאלהים אחרים, שלום ושקמים על שמרתם. וישראל נתן למשימה, והיכל ד' היה למעי ספלה! וען רבי עקיבא ויאמר, אם לעוכרי רצונו בן, ואף כי לעושי רצונו!

ויהי בעלותם ירושלימה, חמה באו על הר הצופים, ויקרעו את כנדיהם ויהי כלבכם הלאה, ויראו והנה שועל יוצא מבית קדש הקדשים, ויבכו שלשתם, ורבי עקיבא ישמח. ויאמרו אליו, ושמחתך זאת, מה זו עושה? וען רבי עקיבא אותם, ומדוע אתם כוכים? ויאמרו אליו, המקים אשר נאמר עליו:

”היה הקרב יומת“ הלא עתה שועלים הלכו בו, ואיך לא נבכה? וען רבי עקיבא אותם ויאמר, הלא על זה אני ישמת, כי נאמן הוא ד' אלהינו להקים לנו את דברו הטוב, אחרי כי כבר בלה חמתו בנו, על דבר אוריה הכהן אשר התנבא (ויכס ב') ”ציון ישרה תחיש!“ ונתקים דברי העד הראשון אשר העידו ישעיהו החזוה אשר אמר: ”ואעידה לי שני עדים נאמנים את אוריה הכהן, ואת זכריה בן יברכיהו“ וזכריה הלא התנבא גם הוא (זכריה ח') ”עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים!“ ויאמרו רעיו אליו: ”עקיבא נחמתנו! עקיבא נחמתנו! התנחם תתנחם ברנלי המכשר!“ (סוף פירוש חזקוני וסוף פסוק חזקוני): ויהי כראות רבי יוסי, את כל התלאות אשר עברו על היהודים בזמן חרבן בית שני, וגם ראה בעיניו את מות רבי עקיבא, ויתן את פניו לבקש תפלה מאת ד' אלהים צבאות. ימים רבים תפוש היה רבי יוסי בטומכותיו, ויתן את כל הגות רוחו קדוש לד' ולירושלים. ויהי היום, ויפלל רבי יוסי, על דבר הריסות בית אלהינו, ועל דבר חרבות ציון וירושלים. ויהי בהרבותו לשפך ישיחו דד', ורוח אלהים לבישה את רבי יוסי, וירא בחזון, והנה אליהו הנביא עומד לקראתו. ויאמר אליהו אליו, עד מתי תלון על ד' וגם תקוץ בחוכמתו? הלא לאיש צדיק כמד, לשבת כדר ולדרוס ולהחזיל לד' עד אשר יראה כעני עמו, ויביא את משיחו לקץ הימין. וען רבי יוסי ויאמר, הלילה לי מחטוא בשפתי לאלהים, אבל שתי את כל מומותי קדש, לבקש תפלה מלפניו, כי יסחר ויחיש לנו, את קץ הפלאות. ויאמר לו אליהו ידע תדע, כי ימי הגלות ארוכים המה עדן עדנים, כבר ימים מאד. הדרך רחוקה ונוראה, ועצומים כל מקריה, ואתה הנך עוה בראשית המסילה, רחוק רחוק הנך עוד מן העיר, קרית ישועת נצח. מדוע התפללת על דבר, אשר הוא לימים רחוקים? הלא טוב לד' להתפלל לד' אלהינו, כי יתן לישראל חיל; לשאת את כל עטל הדרך הנורא, כי רב הוא מאד. וען רבי יוסי, יען יראתי מעוברי דרכים אלה, מה רבו צרי ישראל, רבים קמים עליהם בכל דור. מי יקום יעקב כי קמן הוא, מי יקום כצוק העתים האלה, עתות עוני ומצוקה, עתות כצורת ורעב, דבר וקטב טריר, כי פס כל חזון, והאמת נעדרת. ויאמר אליהו צדקת גם צדקת, אבל הכון נא תמיד לקראת אלהיך ישראל, קוה אל ד' חזק ויאמץ לבך, כי יוסף יהדיש ימינו ימי קדם:

ויהי כנלות רבי יוסי להתפלל ויאמר, עתה ידעתי כי לא יכון לאדם למרות את פי ד' ולהעמק שאלה. מדוע ארבו הימים, ולא עלתה עוד ארובה לשברנו, וגם נודעתי על פי ד' כי מחשבי הקצים, עמל ירדופו, ואם יתמהמה נחבה לו, כי נא יבא ולא יאחר!“ (ברכות דף ב' ע"פ בילור סוכוב ז"ל):

וענתה השירה הזאת, בהתובה בספר חזרת ד' לנו לעד, הכוללת כל קורות ישראל טראשית היותם לנו, עד סוף כל הדורות, עד כי ידון ד' עמו ועל עבדיו יתנחם: —

”והנה אין כשירה הזאת תנאי בחישובה ועבודה, רק היא ישאר עדות

שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא יתברך, יעשה בנו בתובנות חימה, אבל לא ישבית זכרנו וישיב ויתנחם, ויפרע מן האויבים כחרבו הקשה והגדולה והחזקה, וכפר על חטאתינו למען שמו. אם כן השירה הזאת הכטחה סבוארת בנאולה העתידה על ברחם של מינים. ואלו היתה השירה הזאת, מכתב אחד מן החוים בככבים. שהינד מראשית אהרית כן, היה ראוי להאמין מפני שנתקיימו כל דבריה עד הנה, לא נפל דבר אחד, ואף כי אנתנו נאמין ונצפה בכל לב, לדברי האלהים מפי נביאו הנאמן בכל ביתו, אשר לא היה לפניו ואחריו לא יהיה כמהו, עליו השלום!" (לסוף סרמב"ן בפ' סחזיט):

„השיבנו ד' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם!"

כ.ד.

תשלום לימות — עולם.

בהיות המקדש על מכוננו, אבותינו ראו נפלאות ד' בכל יום, ויהו את האלהים בכל עלילותיהם. כי עוד לא הסתר הסתיר ד' את פניו מעמו, וראו כל בשר, כי ד' שוכן בציון. יהי בהתניסם את הארץ ויטמאו אותה, ותרנו הארץ תחתם, ואבני המקדש מקיר ההיכל זעקו לקראתם:

ארבעת פעמים, נשמע קול צוחה בעזרה: „צאו מפה בני עלי, אשר טמאו את היכל ד'!" צוחה שניה: „צא מפה, יששכר איש כפר ברקאי המכבד את נפשו ומחלל קדשי שמים!" יען כי כהן הגדול הזה חלל את עבודת ד' בשומו נעלי-משי על ידיו, כעבדו את עבודתו במקדש. צוחה שלישית: „שאו שערים ראשיכם, ויבא ישמעאל בן פאני, משרת פנחס, לכהן בקדש!" הוא לבדו, ולא בניו אחריו, כי לא אבו ללכת בדרכיו. צוחה רביעית: „שאו שערים ראשיכם ויבא יוחנן בן נרבאי משרת סנקאי ויטלא כרשו מקדשי שמים!" כי רבים מן הכהנים העניים, אשר היו בני ביתו:

יהי היום, נשבת המלך והמלכה מבית ההשמנאים סביב שלחנם, ואירוחם לפניהם. וישיתו יחד בשעשועים, על דבר המטעמים אשר הוכא לפניהם. המלך אמר, בשר הגדי טוב למאכל מבשר הכבש, ומאמר המלכה היה להפך. ויקראו ליששכר איש כפר ברקאי כהן הגדול, להוכיח ביניהם. והיה כאשר הרע הדבר בעיני יששכר, כי קראוהו על נקלה להחל בו, וירם יששכר את ידו בשחוק לפני המלך, ויאמר כמשחק, אם הנדי טוב מן הכבש, מדוע לא בחרו ד' לקרבן החטיד? ויחר אף המלך בו, ויצו לקצץ את ידו הימנית, על הרימו יד במלך וישחר יששכר את עבדי המלך, ויקצצו לו את שמאלו תחת ימינו. והיה כשמוע המלך את הדבר, ויצו ויקצצו גם את ימינו, וידע יששכר כי יד ד' היתה בו,

כי חלל את ידיו בעבודת הקדש, ותחת משי מק היה לו, ויראו כל העם את ד', ויראו כי משפט עשה. (פסחים ל"ו):

כעת ההיא ראו ישראל, כי יראת ד' תוסיף ימים, אבל שנות רשעים תקצורנה. יען כי במקדש הראשון, אשר עמד ארבע מאות ועשר שנים, לא שרתו בו, רק ששנה עשר כהנים גדולים. אבל מקדש השני, אשר עמד ארבע מאות ועשרים שנה. הלא כהנו בו, יותר משלש מאות כהנים גדולים. ארבעים שנה מהן, כהן שמעון הצדיק, שמנים שנה כהן יוחנן כהן גדול, עשר שנה כהן ישמעאל בן פאבי, ואחת עשרה שנה כהן אלעזר בן חרוסם. ואם נבוא לחשבון, הלא נראה, כי כל אחד לא הוציא שנתו. יען כי לקחו אז את כהונתם בכסף מלא (יג"א ט):

על הכהנים הגדולים האלה, נשא אבא שאול בן במנית קינתו בשם אבא וסי בן חנין לאמר:

אוי לי מביית ביתוס,	אוי לי מאלתם.
אוי לי מביית חנין,	אוי לי מלחישתם.
אוי לי מביית קתרוס,	אוי לי מקולטסם.
אוי לי מביית ישמעאל בן פאבי,	אוי לי מאגרוסם.

שהם היו כהנים גדולים, ובניהם נזכרים וחתניהם אמרכלים ועבדיהם חוכמים את העם במקלות. (פסחים ל"ו):

כה.

מיגון לשמוחה.

כאשר נברו מלכי פרס ורומי על ישראל, גזרו על ישראל נזירות קשות ורעות, שלא יקיימו את התורה ופקודיה הנאמנים, למען לא יהיה נזר לישראל. ועוד נזרו שלא ימולו בני ישראל את בניהם, למען יתערבו בין הגוים. וד' אלהינו, זכר לעולם בריתו, אשר נשבע לאבותינו, והוכיח אותנו ביסורים ובנלות וצרות רבות ורעות, ואף גם זאת לא טאטנו ולא געלנו לכלותנו להפיר בריתי אתנו, והוא שמע בצעקתנו וראה בעיניו, ובעני אכותינו הקדושים, אשר בארץ המה, איך מסרו נפשם, על קדושת שמו הגדול הנכור והנורא, והטה את לב המלכים והשרים עלינו לסובה, ובטלו הגזירות, להיות כל איש שורר באמונתו, ולקיים מצותיו כטוב בעיניו:

פעם אחת נזרה המלכות נזירה על ישראל, שלא יהנו בתורה ולא ימולו את בניהם ויהללו שבת ומועד? ויקם יהודה בן שמוע ורעיו, ויתיעצו עם נבירה אחת מטשפתה המלך, — הנודעת בשם מטרונה, אשר כתיבלה נועדו כל ישרי

המלכות חמיד. — ותפקוד עליהם הנבירה, לסוכב בלילות בשוקים וברחובות, להתחנן ולבכות בקול גדול, עד אשר ישמעו השרים את תהנתם וירחמו על ישראל. ויעש יהודה בן כאישר צותה עליו הנבירה, ויצאו כל ישראל כרחובות העיר וזעקו לאמר: „אי ישמים! לא אחיכם אנתנו? לא בני אב אחד אנתנו? לא בני אם אחת אנתנו? מדוע נרע חלקנו מכל עם? שאתם נזדים עלינו נזירות קשות!“ וישמעו השרים את תהנת היהודים וזעקם, ויחמלו עליהם, ויבטלו את הנזירה בעשרים וחמישה לילה אדר, ויהי חג לישראל. (ר"ס י"ט). פעם אחת נזרה המלכות נזירה על ישראל, שלא ישמרו את השבת, ולא ימולו את בניהם, ויבאו על נשותיהם נדות. ויהי ישם הכם נכבד בישראל, וישמו רבי ראובן בן אצטרובלי, ויעש ישערי כחקות העמים, וילך כדרך אהם ויבוא בסודם. ויהי כי המתיקו השרים, ויתעצו ויחכמו ליהודים. ויען רבי ראובן ויאמר: „מי האיש אשר שונא לו החפיץ כי ימך וכטה ידו, או יעשיר ויעש חיל?“ ויענו כל השרים פה אחד: „הלא יחפון, כי ימך ולא תהיה לו תקומה!“ ויאמר בן אצטרובלי, אם בן איפא לא יעשו היהודים כל מלאכה בשבת, למען יתרוששו. ויאמרו כל השרים, טוב דברת! ויבטלו את הנזירה. ויוסף רבי ראובן וידבר אל המלך לאמר: „מי האיש אשר אויבים רבים קמו עלי, החפיץ כי יהיו נכורי כה או נחשלים ורפי ידים?“ ויען המלך ויאמר, בנישים יהיו באין אונים! ויאמר בן אצטרובלי, הלא ידע תדע אדוני המלך, את משל הקדמוני, הנשא בפיות חכמי התולדה (ג'ס כ"א:): „שלשה עוים הם, ישראל באומים, כלב בחיות, תרנגול בעופות“, „לולא נתנה אש דת לישראל, כי עתה לא יכלו למו כל נוי ומטלכת!“ כל ילדי ישראל בהולדם, כל יצורי נזם, כצורי איתן משנכס, וביום השמיני בהמולם כשר עילחם, כקש יהו, כחשש ירפו, כמין אשר תדפנו רוח. ועתה אם לא ימולו היהודים את כשרם עוד, פן ירבו ויתגברו, והיה בראותם מלחמה, ונוספו גם הם על שונאי המלך, ויקשרו קשר ועלו מן הארץ. וייטב הדבר, בעיני המלך והשרים, ויבטל המלך גם את הנזירה הזאת. ויוסף בן אצטרובלי ויאמר, הלא מטבע היהודים לפרות ולרבות, כי כשנעים נפש ירדו מצרימה, ורבות יצאו משם, ועתה אם יקרבו עוד אל אישה דוה, הלא כככבי השמים ירבו בנים וכן יפרוצו, לא בן הוא כשמרם את עת נדתם, הלא לא ינשו אל אישה דוה, כטרם ספרה לה ישבעת ימים וארבע עשר יום, גם איכעים ושמנים יום. וייטב גם הדבר הזה, בעיני המלך והשרים, ויעש המלך, כדבר בן אצטרובלי, ויבטל את הנזירה. (תעילס 97 י"ז):

פעם אחת נזרה המלכות נזירה על ישראל, שכל איש מישראל, אשר יניח תפלין, ונקרו את מוחו והיה אלישע מניח תפלין ויוצא כהם בשוקים וברחובות. ויהי היום וירארו קסדור [ישוטרי] אחר, ויברח אלישע מפניו, וירץ הקסדור אחריו וישנהו, ויהי כברחו ויסר אלישע את הטוטפות מעל ראשו וישמם ככפיו. ויאמר לו הקסדור, מה זה בידך? ויאמר אלישע, כנפי יונה. ויפתח הקסדור את כפיו, וירא יונה אמת נכון הדבר. ויאמר הקסדור, ומה לך אלה?

ויאמר אלישע, הלא בית ישראל, פקודיו ינינו עליו, כנפים ליונה, ויפלא הקסדור ויצא לבנו. מן היום ההוא ומעלה, נקרא שמו בישראל אלישע בעל כנפים. (סנה' מ"ט, ק"ט):

כו.

בחולד רבינו יהודה הנשיא. במלה גזירת המילה.

ביום המר, יום צרה ותוכחה לבני ישראל, הוא היום, אשר סח בו עקיבא בן יוסף, יום אשר כלו בו חמשים שנה, לחורבן בית אלהינו. ביום ההוא זרח השמש שנית, והנה אשת רבן שמעון בן גמליאל ילדה בן משיע. לישראל, ושמו יהודה בן שמעון בן גמליאל הזקן, בן שמעון בן גמליאל בן שמעון בן הלל הזקן, מורע שפטיהו לאבישל בן דוד, חומר מגזע ישי, ואמו מבנימין, ראש הנשיאים לבית ישראל. (בית רבי):

בימים ההם, מלך האדריאנוס, מלך זקן וכסיל, על הרומאים. והוא גזר על ישראל, שלא ימולו את בניהם, בעת ההיא. ויקרא רבן שמעון בן גמליאל עצרה בבית ד', ויאמר באזני כל הקהל לאמר: „הלא אתם ידעתם, את הגזירות הקשות והרעות, אשר גזרו עלינו מלכי הרומאים לכבל ממנו תורה ומצות. היום הזה נפל שר וגדול בישראל, עקיבא בן יוסף הצדיק אבד! ואין איש שם על לב. רבים המה, אנשי חסד, אשר נאספו עמו, באין מבין, כי מפני הרעות והגזירות נאסף הצדיק! — ואתם הלא ידעתם, כי קדש ד' את ידיו ממנו, חק כשאריו שם וצאצאיו חתם באות ברית קדש, אות ברית לזרע אברהם אזהבו סלה. ועתה הנה קמו המרעים, החריבו את הקדש והמקדש, שרפו כל מועדי אל בארץ, את מבחר נשיא התורה, הכריעו על במת מטבת, עקיבא בן יוסף איננו! ומי יגן בעדנו בעת צרה? ומי יסוכך באברתו עלינו ביום צרה ותוכחה, כי באו בנינו עד המשכב, וגם נולדו, ואין נותנים אותנו לבוא לשכועד הבן, להביאם בכרית אברהם אבינו!

החפץ לד', כי לא נשא נשים ולא נולדו בנים, כאשר עשו רבים מן הגזורים בעת הזאת? — היטרה איש את פי ד', לכלות זרע אברהם אזהבו, אשר כימי השמים יהיה על הארץ? — הלא טוב חטאת שגגה מודון, ואתם קחו נשים והולידו בנים, וד' אלהינו הטוב בעיניו יעשה! —

הלא כלערי הגזירה, — גזירת מלך הרומאים, — לא חדל ישראל מעודו, להקדיש את בניו הזכרים, לזבח קדושת-השם, לחתן-דרמים למולות. כמה ילדים נגועו בלא עתם בגלל המילה, ובכל זאת ששו ישראל על אמת ד', ולא עברו על בריתו סלה. הנה בן נולד לי היום, ביום אשר באה שמש ישראל, ואנכי הלא אביאנו בכרית ד', ואתם הלא ממני תראו וכן תעשו, וד' אלהינו יהיה עוזר לנו:”

ויהי ביום השמיני, וישכם רבן שמעון בבקר, ויקח עשרה אנשים מזקני העיר, ויסל את יהודה בנו, בן ששנת ימים, כאשר צוה אותו אלהים. ויהי כאשר נודע הדבר, לשר העיר הזאת, וישלח ויקרא לרבן שמעון ויאמר, מדוע עברת על מצות המלך, ומלת את בנך? ויען רבן שמעון הנשיא ויאמר, הלא בן צונו ד' אלהינו בתורתו! — ויאמר שר העיר אליו, הן אמנם ראש שכמי ישראל אתה, וכבודך יקר בעיני מאד, ואולם מה אעשה לך איפא, כי מצות המלך חזקה עלי מאד. ויאמר רבי שמעון, ומה יאמר לך לעשות עמדי? ויאמר השר, אקחך, אותך ואת אישתך, ואת בנך אשר ילדה לך, ואשלחם אל המלך, והוא יעשה בכם כמוב בעיניו. ויאמר רבי שמעון אל השר, המוב בעיניך עשה! —

ויקח השר את הנשיא ואת אשתו, ואת בנם אשר נולד להם, וישלחם אל המלך, וילכו כל היום ההוא. ויהי לעת ערב ויסרו אל המלון, הוא הצר המלך האדריאנוס, ובתי הקיץ אשר לו בשדה:

בעת ההיא, המליטה המלכה אשת האדריאנוס בן, ותקרא את שמו אנטוניוס. ויהי ככוא הנשיא ואשתו אל המלון, ותלבש אשת הנשיא בגדי כבוד, ותבא לראות את פני המלכה, אשת האדריאנוס, ותחדר המלכה לקראתה, כי ראתה, כי פניה חורו כסת, ועצב נורא והונה חרישית קבורים בחייה. ותאמר המלכה מה לך רעותי, כי פניך זועפים, מה לך פה ומי לך פה, כי חרדת אלי את החרדה הגדולה הזאת? — כי אזהבת-נפש, היתה המלכה לאשה הנשיא כל הימים, — וגם בפעם הזאת, נכמרו נחומיה עליה, ותחבק ותשק אותה ותאמר, הסירי נא דמעותיך מעל פניך — כי ראתה, והנה נחל דמעה יתפרץ עוד מעט מעפעפיה — ספרי נא לי תונת לבך, אנכי אנכי אושיעך, ברב או במעט, כל אשר תהיה לאל ידי! ויהי כשמוע אשת הנשיא את דברי המלכה, ותפול להגליה, והבך ותתחנן לה ותאמר: הרתיקני נבירתי מביתך, צוי וישליכוני בדה, כי פושעת אנכי, מורדת בחקי המלך, הנה בן נולד לי, ומלתי את בשרו, כי פקודי ד' נצרתי, בודון עברתי על מצות המלך, כי נגדה אמונתי בד'. נגדה גם עשתני מורדת, ועתה למשפטך יחלה נפשי, אסתך אני, הנני אמותה הפעם!

” — מה לך רעותי כי כה תשתוההי? ” ענתה המלכה. ” קומי נא, התעוררי נא התעורי מעפרך, שולמית כה יעקב! כי לא המאת! רק אמונה ידע לך ולא און, התחזקי נא, ומתי נא דמעותיך מעל פניך, כי עודך יולדת רכה ועוננה. הנה אלהיך, כבר שלח לך עזרתו מקדש, לא עזרת אשה קשת רוח כמני, רק עזרת מלאך מושיע, מלאך אשר לא ידע עוד תרמית בני אדם וכל עלילותיהם מלאך בן ששנת ימים גם הוא — אבל אנכי הריתיו, אנכי ילדתיו, ראי נא! בני הוא! השוכב בחיקי! קחי נא אותו והוא יצילך מכל צרה, ואת תני נא על ידי את בנך הנמול, גם הוא יקר לי יהי, כי המר אמירנו בבני, והיה הוא

והמורתו קדש לי. מהרי נא ועשי כאשר צויתך, ולכי וטלמי את נפשך ואת נפש בנך מיד המלך. מהרי ואל תאחרי רגע, פן יבולע לנו! ותמהר אשת הנשיא, ותקח את בן המלך בחיקה, ואת בנה נהנה בחיק המלכה, וחצא מבית המלכה, ותבא לאישה ותנד לו את אשר עשתה, ויודה ל' הסדו:

ויהי בבקר, ויבא השר את הנשיא ואת אשתו ואת בנם, לפני המלך ויאמר, הנה עבר הנשיא את מצות אדוני המלך, ויטל את בנו, ועתה הנה הבאתים לפני אדוני המלך, ואדוני המלך, כטוב בעיניו יעשה עמהם. ויצו המלך וינישו לפניו את הילד, וירא והנה לא כורת בשר ערלתו. ויקצוף המלך מאד ויאמר אל השר, הלא אנכי גזרתי על המולים, ומדוע הבאת לפני את הערלים?

ויהי כשבת כל שרי המלך בבית המלכות, ויראו כל השרים אשר נעשה, ויהמהו איש אל רעהו מאד. ויענו כלם פה אחד, ויאמרו למלך, הן ידענו כלנו ידענו, כי לא לשוא הובאת הגבירה אשת הנשיא הנה, גם שר העיר, לא התעולל בה עלילת שקר. חלילה ליכר, מנגוע ככבוד הנשיא ראש שבטי ישראל, אבל נמול היה הילד הזה, אבל מי הוא, אשר יברר הדבר, אם ד' הסתירו? ומי כד' אלהיהם ככל קראם אליו? —

ויהי כראות המלך את הדבר הזה, כי ראה ושמע מפי שריו הנאמנים, את הנפלאות אשר עשה ד' לילדי ישראל בעת הוויא, ויבהל המלך מאד, וד' הטת את לבו לטוב על ישראל. ויאמר המלך, מדוע אפקוד ולא ישמרו את סקודתי, ומדוע אזעום, ולא זעם ד', וגם הנשיא מצא חן בעיניו מאד. ויצו המלך להרוג את שר העיר, כי הוציא דבה על הנשיא, ויבטל המלך את הגזירה, וישלח את הנשיא ואת אשתו ואת בנם לשלום:

ויהי כשוכם למלון המלך, ותשב אשת הנשיא את אנטונינוס אל חיק המלכה, ותקח את בנה מחיקה, והכרות המלכה את בריתה, עם אשת הנשיא, עליהן ועל זרען אחריהן. והחלב אשר ינק אנטונינוס משדי הגבירה אשת הנשיא כנלל זה נהפך לבו בקרכו, ולב טהור ברא לו אלהים, ורוח נכון חדש בקרבו, ובגדלו למד תורה מפי רעו כנפשו, אשר כרתו כריתם יחד, בהיותם עוד יונקי שדים, הנאהבים והנעימים בחייהם ובטוחם לא נפרדו, לחיי עין סלה. (חוס' ע"י י: ד"ה חמר צסס מדרש, וצס' סולדום רבי חמר סלוי סוף מדרש סוני, וצספר. מנורה סמאור נר ב' פרק צ' כלל ח' חלק צ', נרסס עליו "ס"ר" וכולמי מנלסו ררצ בצרייהס קדומס ומספרו סססקסי סדכריס, ע"ס ס"טצ:)

כו.

גזירת חכמי ישראל.

בימי חורבן בית השני, חכמים גדולים היו בישראל, המה ראו מעשי ד', כי צדיק ד' וישר משפטו. כי בכל הצרות הרבות והרעות, אשר סבבו את ישראל בימים ההם, בכל זאת, לא שנו אל ד' בכל לבם. ויחר אף ד' בישראל ופיצם בכל אפסי הארץ, ויהי כאשר ראו חכמי ישראל את הגלות החל הארוך, ויגזרו על ישראל גזירות רבות, למעט בשירים ושמהות, ולא להתהדר בבגדי כבוד ועדיים, כהיוחם בארץ גלותם:

הקנאה, זאת היא הרשעה, אשר רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוניה, הקנאה הרובצת תמיד על הגר אשר בארץ, לבל יעלה מעלה מעלה. כל הגזירות וכל השמדות, אשר עברו על ישראל בכל דור ודור, הלא שורש פרי הקנאה היו, שורש פורה רוש ולענה, בגדינו ועדיינו, היו כעוכרינו, כי קנאו בנו אויבינו, ותהי הקנאה תמיד לשטן לנו. רק היא הרבתה נכאים על שגר בת עמנו, רק היא המציאה את התלאות ואת הפגעים, התחתים ומוקשים על כל דרכי ישראל תמיד:

חכמי ישראל, בהופיע עליהם רוח אלהים טמרום, המה ראו בהלך נפשם, כנבכי שנות העתיד דורות עולמים, והזוידאל ראו מה פעלה הקנאה הזאת ומה מעשיה עוד ליום אחרון, את עינים ומרודם, אשר יקרום באחרית הימים, את תלאותיהם ופגעייהם אשר יציקום אויביהם בארץ גלותם, על כן היו זרוע לעמם, להשיב אחר ימין משנאזו ומקנאו, ובמצור אספסיונס גזרו על ישראל, להרים העטרה טראש חתנים ולא יפרטו על פי נכל וכנור בבתי המשתה. ובמצור שיסום בנו, גזרו חכמי ישראל על עטרות הכלה וקשוריה, ושלא ילמד איש ישראל את בנו, חכמת יונית. יען כי לא בבני דלת העם, יתקנאו צוררי ישראל, כי כזו יכוזו להם, מרדוף אחרי פרעוש, אבל רק משכילי ישראל, ההי יהיו תמיד לקוצים בעיניהם ולצנינים בצדיהם, ורק עליהם ישפכו קנאתם ותמתם כל היום. ובמצור האחרון, גזרו, שלא תצא כלה באפריונה בתוך העיר (סוטה כ"ד):

ויהי כאשר צרו החשמנאים, איש על אחיו, ויהי הורקנוס מתוך לחומה וארסטובלוס כפנים, ככל יום ויום, היו מורידים מן החומה סלים סלאים זהב, והם היו טעלים להם ככשים לקרבן התמיד. ויהי שם זקן אחד, אשר עמד גם הוא על החומה, והוא ידע לדבר כן בשפת יונית, אבל רוחו זרה לתורת ד' וליקחת אמו, וידבר מעל החומה את אנשי הורקנוס לאמר, כל עוד אשר יקריב אריסטובלוס קרבנותיו לד', לא תוכלו לו. ביום ההוא, בהורידם את הסלים והזהב, העלו להם חזיר מחורם, ויהי בהגיעו לחצי החומה, ותרעש הארץ מוטות כנפיה. ביום ההוא התפקדו חכמי ישראל ויעטרו על הקללה לאמר, „אזר

האיש, אשר יגדל הזרים. וארור האיש, המלמד את בנו חכמת יונית. (סס, כ"ק פ"ג):

יהי היום כצאת פעם רבן יוחנן בן זכאי מירושלים, ורבי יהושע תלמידו הולך אחריו, ויראו והנה בית השקדש חרב, ויען רבי יהושע ויאמר: „אוי לנו על זה שהוא חרב!“ „המקום, אשר כפרו בו עונות ישראל!“ ויען רבן יוחנן בן זכאי ויאמר אליו, אל ירע לך בני! כי יש לנו כפרה אחת השוה בערכה בכפרת המקדש, והיא גמילות חסדים. כי חסד יחפוץ ד' ולא זבח, וכן עשה דינאל איש המודות, כי עשה צדקה ומשפט, חסד ואמת כבבל. (הדר"כ ס"ד):

כת.

מגלת תענית.

הימים האלה, כתובים במגלה חרותים על לוח לכות בני ישראל, לדעת את הימים והחדשים, כל אשר קרה לבני ישראל, זכרון לדור אחרון:

ניסן, באחד בו מתו שני בני אהרן, בעשרה בו מתה מרים הנביאה, ונעלם בארה, בעשרים ושמונה בו מת יהושע בן נון:

אייר, בעשרה בו מת עלי הכהן, ושני בניו חפני ופנחס, ונשבה ארון ד'. בשמנה ועשרים בו מת שמואל הנביא, וספרו לו כל ישראל כיום ההוא:

סיון, בעשרים ושלושה בו, בטלו בכורים מהעלות לירושלים, בימי ירכעם בן נבט. בעשרים וחמשה בו נהרג רבן שמעון בן גמליאל, ורבי חנינא סג הכהנים ורבי ישמעאל. בשבעה ועשרים בו נשרף רבי חנינא בן תרדיון וספר תורה עמו:

תמוז, בשבעה עשר בו נשתכרו הלוחות ובטל התמיד והזבחה העיר ושרף אסוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל:

אב, באחד בו מת אהרן הכהן, בתשעה בו, נגזר על אבותינו שלא יבאו לארץ, וחרב הבית כראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר ונחרשה העיר. בשמנה עשר בו כתה נר המערבית כימי אחז, בתשעה עשר בו נלכדה העיר ונהרגו היהודים:

אלול, בשבעה בו מתו מוציאי דבת הארץ רעה, במגפה לפני ד'. תשרי, בשלושה בו נהרג גדליהו בן אחיקם והאנשים אשר היו עמו. בחמשה בו מתו אנשים מישראל, ונתפש רבי עקיבא בבית האסורים ומת. בששה בו נגזר על אבותינו שימותו כדבר כהרב וכרעב. בשבעה בו מתו עושי העגל. [בשבעה עשר בו נהרג בן החכם רבי יהונתן זצ"ל]:

מרחשון, בששה בו עורו את עיני צדקיהו ושחמו בניו לעיניו:

כסליו, בחמשה בו, שרף יהויקים את המגלה, אשר כתב כרוך מפי ירמיהו בקראה לפניו:

שבת, נכתבה התורה יונת, בימי תלמי המלך, והחשך היה שלשה ימים בעולם. בתשעה בו (לא כתבו אבותינו על מה הוא ונמצא הסוד) מת עזרא הכהן ונחמיה בן חכליה. בעשרה בו סמך מלך בבל ידו על ירושלים להתריבה:

שבת, בחמשה בו, מתו הצדיקים שהיו בימי יהושע בן נון, בשלשה ועשרים בו התקצו כל ישראל על שבט בנימין, על דבר פלגש בנבעה על עון פסל מיכה:

אדר, בשבעה בו מת משה רבינו, בתשעה בו גזרו אבותינו על מחלוקת בית שמאי ובית הלל, ואותו היום קשה היה לישראל כיום שנעשה בו הענל: אלה הם הצומות, אשר קבעו חכמי ישראל לצום בהם, וד' אלהינו יהפכם לששון ולשמחה. (כל זו לוח ס"ג):

כ.מ.

מגלת יוחסים.

(א)

(^א) הלל הזקן מורע דוד. (^ב) רבי חייא רבה משפמיה בן איבמל. (^ג) משפחת כלבה שבוע מורע כלב בן יפונה. (^ד) משפחת ציצית הבסת מאבנר. (^ה) משפחת כובשים מאחאב. (^ו) משפחת יצאה מן אסף. (^ז) משפחת יהו מן צפורן. (^ח) משפחת ינאי מעלי הכהן. (^ט) רבי יוסי בן חלפתא מן יונרב בן רכב. (^י) רבי נחמיה מן נחמיה התרשתא. (ז"ר פ' ז"ח, רבי לוי מן מגלת יוחסים סמלאו בירושלים):

(ב)

(^א) משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי. (^ב) מנשה הרג את ישעיהו. (יבמוס מ"ט: שמעון בן עזאי מלא מגלת יוחסים בירושלים):

(ג)

ויהי היום ויבא רבי שמלאי לפני רבי יהודה ויאמר לו, אנא אדוני! למדני נא ספר יוחסים, ויאמר לו רבי יהודה, מאין אחא? ויאמר רבי שמלאי מעיר לוד אנכי. — ואיפה מושבך? — אמר רבי יהודה. — „מושבי בגרר דעה!“

אמר רבי שמלאי. ויאמר רבי יהודה, אין מלמדים ספר יוחסים לא ללודים ולא לנהרדעים, ואף כי אתה, כי מולדתך בלוד ומושבך בנהרדעה! ויסער בו רבי שמלאי וילמדהו. ואולם חכמי הזמן התפקדו על הספר הזה ויגזרוהו. ומיום ישנגנו, תישש כח החכמים וכהה מאור עיניהם. (פסחים ס"ג):

(ד)

(*) שמואל ירהינאי חכם יקרא רב לא יקרא, והוא יהיה רופא לרבי יהודה הנשיא. (ב"מ ס"ו ע"ג עמוד: בסס ספר חסד סרמסון):

ל.

הזקיהו מלך יהודה.

יששה דברים עשה הזקיהו מלך יהודה, על שלשה הודו לו חכמים, ועל שלשה לא הודו לו: (*) לא נהג כבוד בקבורת אביו והוציאו במטת חבלים והודו לו. (ב) כתת נחש הנחשת אשר עשה משה, והודו לו. (ג) גנו ספר רפואות [לבב ירמאו ממנו הדיוטות, כי אם רופאים המומחים לבד] והודו לו. (ד) קצץ דלתות ההיכל ושלחן המלך אשר ולא הודו לו. (ה) סתם מי גיחון העליון ולא הודו לו. (ו) עבר גיסן בניסן ולא הודו לו. (פסחים כ"ז):

לא.

ה י ח ש

(א)

כימי רבי יהודה הנשיא, התפקדו חכמי ישראל לבקש כתבי היחש, אשר לאנשי בבל, כי אמרו, כי יושבי ארץ ישראל, כבר התיישבו למשפחותם לתולדותם לבית אבהם, אבל את בני בבל הישבו לעיסה בלולה מאלה וכאלה אשר לא יבואו בקהל. וישמע רבי יהודה הנשיא את הדבר ויחר לו, ויאמר לחכמי ישראל, הלא ידעתם כי אבי אבותי הלל הזקן, הלא עלה מבבל, ומדוע השימו קוצים בעיני? הבו נא וישמעו את אשר רבי חנינא בן חמא אומר, ויעמוד רבי חנינא על רגליו ויאמר: מקובל אנכי מפי רבי ישמעאל בן רבי

יוסי, שאמר מפי אביו: „כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לכבל!“

(ב)

בימי רבי פנחס, התפקדו הכמיי ישראל גם כן, לבקש ולדרוש אחר יחש בני כבל. ורבי פנחס זקן היה מאד בימים ההם, ולא יכול לכוא כרגליו אל בית הועד. ויצו לעכדיו לאמר, שאוני לבית הועד, וכאשר אעידה שם את דברי אל תעצרוני אף רגע, וחנוסו עמדי משם, כי ירא אנכי את המישפחות הרעות, פן יהרגוני בהודע קלונם בקהל. וישאווהו עבדיו ויביאוהו אל בית הועד, ויקרא רבי פנחס ויאמר: „כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לכבל“ והיה כאשר שמעו החכמים את עדותו, ויחלו לדרוש אחר משפחות ארץ ישראל. והיה כראותם, כי נוגע הדבר במשפחות בעלי זרוע, וייראו לנפשם מאד, ולא יספו לחקור עוד:

גם רבי יוחנן נשבע בכבוד ההיכל, כי יודע הוא את המשפחות הפסולות אבל לא הפין לגלות את קלונן, מפני שני גדולי הדור אשר נתערכו בתוכן. (קידושין ע"ה.).

(ג)

משפחת בית הצריפה היתה בעבר הירדן ורחקה בן [של] ציון [המלכה] כנרוע. עוד אחרת היתה וקרבה בן [של] ציון כנרוע (עדות פ"ה ט"ז), ולא רצו החכמים לגלותה לעין כל, אבל החכמים מסרו הדבר בלאט לתלמידיהם, פעם אחת בשבוע [ישמטה] (קידושין ע"ה.).

לב.

תלמי המלך.

תלמי מלך מצרים, שלח אחרי שכעיס ושנים זקנים מירושלים, ויביאם מצרימה, ולא הודיעם דבר על מה ולמה הביאם אליו. והיה כבואם מצרימה, ויתנם כשכעיס ושנים בתים, בית בית לכל זקן לכדו, ולא ראה איש את פני רעהו, ולכל אחד נתן המלך צו לתרגם לפניו את תורת משה בלשון יונית. וכאשר השלימו את התרגומים, הובאו כל התרגומים לפני המלך, ונמצאו כמזונים בלי הוספה וגרעון, והם שנו בתרגומם שלשה עשר דבר:

- (א) אלהים ברא בראשית. (ב) ויכל כששי וישבות ביום השביעי.
(ג) אעשה אדם בצלם וברמות. (ד) זכר ונקבה בראו.

- (ה) הבה ארדה ואבלה שם שפתם.
 (ו) ותצחק ישרה בקרוביה.
 (ז) כי באפם הרגו ישור וברצונם עקרו אבוס.
 (ח) ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושאי בני אדם.
 (ט) ומושב בני ישראל אשר ישבו בטצרים וכשאר ארצות ארבע מאות ושלישים שנה.
- (י) וישלח את זמטי בני ישראל, ואל זמטי בני ישראל לא שלח ידו.
 (יא) לא חמד אחד מהם נשאתי.
 (יב) אשר חלק ד' אלהיך אותם להאיר לכל העמים.
 (יג) וילך ויעבוד אלהים אחרים אשר לא צויתו לעבדם.

ותחת „ארנבת“ כתבו „צעירת הרגלים“ מפני שאמו ואישהו נקראו בשם „ארנבת.“ (נגזר דף ט'. עיין מכלה פ' י"ד, ב"ר פ' ה', ירושלמי פ"ק דמגילה):

לג.

שמעון וישמעאל להרג.

- ר' שמעון. הן מוצאנו כיום להרג! לבי סהרהר, כחי עונבני! כי לא ידעתי, מה הטאתי לה'?
- ר' ישמעאל. אבל זכר נא, כי שופט היית בישראל! והיה כל איש אשר היה לו דבר למשפט בא אליך! זכר נא אם לא ענה ענית את משפטם, בטרם שתית כוסך! או ישמת נעלך כרגלך!
- ר' עקיבא. הלא נהרגו רבי שמעון ורבי ישמעאל! הצדיקים אבדו, ואין איש שם על לב, כי מפני הרעה נאספו! — הכונו הכונו, לקראת הרעה הנשקפה לנו!
- (ילקוט סורס רנו סנ"ט):

לד.

קראו בשמותם עלי אדמות.

קונסטנטינו בנה עיר ויקרא אותה קונסטנטינה על שמו. פילוס בנה סוליאה, אנטיוכס בנה אנטוכיא. אלכסנדרו בנה אלכסנדריאה, סילוקיוס בנה סיליקיאה [ב"א סקלוס בנה סיציליאה]. טיבריוס בנה טבריה. (מדרש חגיגה פסוק האויב חנו, עיין ילקוט חגיגה רנו סנ"ד):

לה.

זקני הנגב.

עשרה דברים שאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הנגב:

- (א) אמר להם: מן השמים לארץ רחוק, או ממזרח למערב?
ממזרח למערב! יען וביען, כי בהיות השמש במזרח, הלא רחוקה היא ואינה מזקת לעינים, ובהיות השמש במערב, הכל מכישים בה, ואולם בהיותה באמצע הרקיע אין הכל מכישים בה, כי קרובה היא לנו, ואורה מזהיר מאוד, ואין אדם יכול להכיש בפניה! — ואולם החכמים אומרים, זה וזה שוה. כאמור: כי כנכוה שמים על הארץ גבר הסוד וגו' כרחוק מזרח ממערב וגו'. ומזה מופת כי מדת שניהם שוה, ומה שאין יכולת לעין להכיש בפני השמש בהיותה עומדת בהצי השמים, יען כי אז אורה רב, שאין שם דבר המאפיל אותה: —
- שמים נבראו תחלה או הארץ?
שמים נבראו תחלה! שנאמר בראשית כרא אלהים את השמים!
האור נברא תחלה או החשך?
שאלה זאת אין לה פתרון! — (כי יראו לאמר לו, חשך נברא תחלה, על פי לשון הכתוב האומר: „והארץ היתה תהו ובהו וחשך“ ואחר כן נאמר: „ויאמר אלהים יהי אור!“ כי אמרו בלבם, פן ישאל עוד; מה למעלה מן הרקיע שעל ראשי החיות, מה למטה מן התהום, מה לפנים, לפני בריאת העולם, ומה לאחור, אחר שיכלה העולם):
- מי נקרא הכס?
הרואה את הנולד!
מי נקרא גבור?
הכובש את יצרו!
מי נקרא עשיר?
השטח בחלקו!
מה יעשה אנוש ויחיה?
ימית את עצמו!
מה יעשה אנוש וימות?
יחיה את עצמו!
מה יעשה אדם, למצוא חן ויטובל טוב כעיני האדם?
ישנא למלוך ולהשתרר!
- ב) אמר להם: אמרו לו:
ג) אמר להם: אמרו לו:
ד) אמר להם: אמרו לו:
ה) אמר להם: אמרו לו:
ו) אמר להם: אמרו לו:
ז) אמר להם: אמרו לו:
ח) אמר להם: אמרו לו:
ט) אמר להם: אמרו לו:

אמר להם: הלא עצתי טובה טעצתכם, כי יאהב למלוך ולהשתרר,
אכל יעשה טוב וחסד לכני אדם:
(י) אמר להם: הטוב לגור ביבשה או בים?
אמרו לו: טוב היבשה מן הים, כי כל יורדי הים באניות, לא תנוח
רוחם עד שובם היבשה!

ויאמר אלכסנדר אליהם, הלא תנידו לי, כי ככם נעלה בחכמתו על כלכם?
ויענו הזקנים ויאמרו, אין יתרון לאחד בנו על רעהו, ומה אות, כי כלנו השיבנו
על דברך פה אחד. ויאמר אלכסנדר אליהם, מדוע תמרודו בנו, לכלי החזק
באמנת החנו, והלא אתם המעטים ואנחנו הרבים? ויאמרו הזקנים, כי נבר השמן
עלינו, להתעות אתכם ולנסות אותנו. — ויאמר אלכסנדר, אם כן איפה, אפגע
בכם בכחי הגדול ובזרועי הנטויה! ויאמרו הזקנים, אבל הלא מלך גדול אתה,
ולא נאווה למלך לשקר באמנתו, ואתה הלא כבר הכשחתנו לחיותנו כיום הזה,
אם אך השב נשיב לך על כל שאלותיך! ויצו המלך וילבישום כנדי ארגמן,
וישררות זהב ענר אותם על צוארם, ויכבדם בכבוד גדול, כיד המלך: —
(מסכת סנהדרין פרק לא היו נוסחין).

ספורי

לְנוֹשֵׁי הַשֵּׁם

אות אלף

א.

אבא חלקיה.

אבא חלקיה, צדיק היה בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו, ושם אבי אביו חוני המעגל. בימים ההם, לא היה מטר על הארץ, וישלחו זקני ישראל שנים חכמים אליו, לבקש ממנו להתפלל עליהם לד', בגלל המטר. וילכו האנשים ויסורו אל ביתו, ולא מצאוהו, וילכו משם כשרה, ויראו והנה אבא חלקיה עומד במעדר אדמתו, וישאלו לו לשלום, והוא לא ענה אותם דבר, ולא שת לבו למו. והי לפנות ערב, ויקושיש עצים, וישם את העצים על כתפו האחת, ואת אדרתו על הכתף השנית, וישם פעמיו לשוב לביתו. בלכתו בדרך, הלך יחף, ובעברו אנטי מים שם נעליו ברגליו. וכבואו בסבך קוצים, הגביה שולי בגדיו. והי כבואו העירה, ותצא אשתו לקראתו מקוששת מר ולכונה ותבא בעדי עדיים. כבואם הביתה היא באה ראשונה אל הבית, ואחריה אישה. בשבתם לאכל לחם, לא קרא את החכמים ללחם. לבכורו נתן מנה אחת ולצעירו מנה אחת אפים. והי ככלותם לאכל, ויאמר אבא חלקיה אל אשתו בלאט, הלא ידעתי נכונה, כי באו החכמים הנה, רק למען אתפלל לד' בעד המטר, ועתה הלא ידעת רעיתי, כי מעודי שנאתי גאון ונוכה, מהרי נא ועלי אחרי הגנה ונתפלל לד', אולי יעתר לנו ד', ויבוא המטר, כשרם יבקשו החכמים ממני, ולא ידעו, כי בשלי בא להם הגשם. ויתיצב אבא חלקיה בפנת הגג, ויעתר לד' לנכת אשתו, אשר עמדה לעומתו בפנה השנית, וישמע ד' את תפלתה, והנה הענן עלה לקראתה, והנה קול המון הגשם:

והי ברדתו הביתה, ויאמר אבא חלקיה אל החכמים, למה באתם כיום אלי? ויאמרו אליו, הנה זקני ישראל, ישמו פניהם עליך אדוני! להעתיר לד', בעד המטר. ויאמר אבא חלקיה, ברוך ד' אלהי ישראל, אשר מנע אתכם, מבטוח באדם כמני, ויתן לכם את המטר בעתו. ויאמרו החכמים אליו, הן ידענו גם ידענו, כי רק בשלך בא המטר לנו, אכל הגידה נא לנו אדונינו, פשר דבר, על כל מעשיך אשר עשית לעינינו, למען נרעה. ויאמר אליהם אבא חלקיה, שאנו נא אדוני אותי, ואשיב לכם כאשר עש לכבי:

- כי שאלנוך לשלום, מדוע לא השיבות שלום לנו?
שכיר יום הייתי, ואירא פן תהיה מלאכתי רמיה:
— מדוע שתה את העצים על כתפך האחת, ואת האדרת על הכתף
השנית?
— אדרת שאולה היא, ולא הגדתי לבעליה, כי משא עצים אסכול עליה!
— מדוע בכל הדרך יתק הלכת, ובענרך במים שמת נעליך ברגליך?
— יען, כי במים לא ידע האדם להזרר מן המעקשים, מן הנוף באבן
הגלג, ופן ידורך על יסחל ופתן:
— מדוע חשפת שולריך, בלכתך בין סככי הקוצים?
— יען כי יש רפאות תעלה לבשר האדם, ואין מזור לקרעים:
— מדוע יצאה אשתך לקראתך, טקושמת בעדי עדיים?
— למען לא אתבונן באישה אחרת?
— מדוע באה אשתך ראשונה אל הבית, ואתה אחריה?
— כי אמרתי, אין יראת אלהים בכס, וקנאתי על דבר אשתי:
— מדוע לא קראת לנו אל הלחם?
— יען כי פתי מצער היה, ושפת שקר שנאתי:
— מדוע נתת לבנך בכורך מנה אחת, ולצעירך מנה אחת אפיים?
— יען כי בני ככורי יושב בבית, וצעירי בבית הספר:
— מדוע נראה הענן ראשונה בפנת אשתך?
— יען כי זה שכתה הבית הרכה, ותפרוס לרעב לחמה, ועניים מרודים
הישיב תמיד יותר ממני. וגם על כל שכני הרעים, אשר אפסוני מסכיב.
התפללתי לך כי יתמו מן הארץ, ואשתי חלא טובה ממני והיא התפללה, כי
ישובו מדרכיהם הרעים, וכל הרשעה כלה כעשן תכלה ויתמו החמאים מן הארץ
כלה. (הענין כ"ג ע"ה וע"ה 3):

ב.

רבי אבהו.

(א)

איש רם ונשא, היה רבי אבהו בהורתו, בהכמתו ובעשרו, לפני מלכים
התיצב. מרואי פני המלך היה בכל יום, ובנואו להיכל המלך, קדמוהו עלמות
תופפות בתהלה: „רב לכל עמו, וישופט ללאומו, אור ננה, ברוך בואך לשלום!“
(סנהדרין י"ז):

מלבד הכמתו הרכה ורוכ עשרו וכבודו, אשר גדלו המלך, איש יפה תאר
היה, איש לא דמו כיסוי כל בני אלהים. על כן יאמרו המושלים: „פני רב

כהנא מפני רבי אבהו, ופני רבי אבהו מפני יעקב אבינו ופני יעקב אבינו מפני אדם הראשון קרן עור פניו." (בבא מציעא פ"ד.) :

בכל זאת לא גבה לבו ולא רמו עיניו, ומאד מאד היה שפל רוח. והאיש רבי אבהו ענו היה מאד, מכל בני דורו, ובכל זאת התקנא ברעהו רב אבא איש עכו, בראותו את תכונת רוחו הרמה והנשאה, כי בהשמיעו את מופתו למודיו בטקהלות, הנה המליץ, אשר עמד בינו ובין העם, פעמים רבות דחה את מופתיו והגוינו, והוא לא שת לבו לזאת, ומכל מלמדיו השביל. או אמר רבי אבהו בלבנו, כי האיש רב אבא נעלה ממנו מאד, וידכא את רוחו עור, ונפישו כעפר לכל היתה. (סוטה מ') :

גם לרבי אבהו היה מליץ, — הנודע בשם אמורא — להשמיע אמריו בקהל, כמנהג כל המטיפים בימים ההם. והיה היום ותתאונן אשת רבי אבהו רע כאוני אישה, כי הכלימה אשת המליץ, וכי התהללה בשקר, כי גדול אישה בהכמתו כמד, ולולא חפץ המלך ביקרד, כי עתה לא נצב עליך! ויהם רבי אבהו אותה בנחת ויאמר, מי יתן והיו כל עם ד' הכמים וסיפריים, ומשנינו יתהלל קונה שמים וארץ (סו) :

והיו היום, וישאו כל העם את עיניהם בו לנשאהו לראש המורים — ריש מתיבתא -- ויטאן לקחת את המשרה הזאת על שכמו, ויאמר, הלא רבי אבא איש עכו, עישר ידות לו בתורה ובחכמה עלי, והוא יהיה לראש עליכם, ואך לו המשפט. והוא עשה זאת, כי ידע, כי חסר ועני, כתומם באו על רבי אבא יחד, ונשויו יעיקו לו מסביב. ויפנו הזקנים לרבי אבא ויגדלהו מאהו ויהנו לו מתנות לכסף ולזהב, ויהי עליהם לראש המורים. (סו) :

רבי אבהו ורבי חייא בן אבא נקרו ויאתו יחד בעיר אחת. רבי חייא עלה הבטחה באחד מבתי־טדרש העיר, וישא מדברו על דבר הלכה, ורבי אבהו עלה גם הוא בבית מדרש אחר אשר בעיר, וישף לעטו חכמה ומוסר. ויעזבו כל העם את רבי חייא, ויבאו כלם לשמוע לקח מפי רבי אבהו, וירע הדבר בעיני רבי חייא מאד. והיו כאשר חתם במוכרו, וירד וירא והנה פני רבי חייא זועפים, ויחר לרבי אבהו עד מות, כי ידע בנפשו, כי בשלו הזעף הזה, כי הכליטו, ויאמר רבי אבהו אליו: הלא תמה למשל אונך אדוני! ואפתח בכנור תעלמות לך, רוכלים שנים סתרו את הארץ, האחד ערב מערכו באבני שהם ופנינים, והשני תמך ירו בכישור ופלך, מחוט ועד מחט וכל מעשי אורג. הן אטנם, אל הרוכל השני, שמו כל העם את עיניהם, ואך מעטים היו אשר שקדו על דלתות רוכל הראשון. יען כי מעטים המה, היודעים להוקיר, את ערך הפנינים אשר רק בכסף מלא יוקחו :

בכל יום ויום, היה רבי חייא מתהלך את רבי אבהו עד כואו אל היכל המלך, להראות לו בזה אותות כבוד, וכיום ההוא התהלך רבי אבהו את רבי חייא, עד כואו לבית מלוגו, למען ירצהו, ובכל זאת לא נעתר לו רבי חייא והיו סר וזעף. (סו) :

(ב)

בהיות רבי אבהו נכבד, וישב בהיכל מלך הרומאים, התוכחו תמיד עמו המינים על דבר אמונה ודת. המינים האלה ידעו את התורה וכל ספרי הנביאים והכתובים, ומתוכם למדו לשקר ולהוכיח במופתים, על אמונתם הכוזבה, ולעתים התרו לשאול, לסתור ולהרוס את כל מוסדות התורה ולהונות את חכמי ישראל, בחקרי און ושאלות הבל, והתולים לפניהם ולאחריהם. ואולם רבי אבהו, שנשגב היה בחכמתו ובתורתו, וד' נתן לו לב לדעת ולשון למודים, לענות לכסילים כאולהם:

המינים האלה, היו מרואי פני המלך, אשר על פיהם ישק כל העם, ובידם היה להרע או להשיב לכל איש כרצונם. ויהי היום, ויהלל רבי אבהו את רב ספרא לפניהם, כי גדל בחכמתו מאד. וינשאו המינים את רב ספרא ויגדלוהו, והנחה עשו לו ממס לשלש עשרה שנה:

ויהי היום ויבא רב ספרא כחוכם, ויאמרו המינים אליו, הלא כהוב כתורתכם (עמוס ב'): „רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם“ ועתה הגידה נא לנו פשר המקרא הזה, הכתוב כשם ד' ללא אמת. אם אמנם ידע אתכם ד' מכל משפחות האדמה, ויבחר בכם לאהבה; העל כן יפקוד עליכם זעמו? וידום רב ספרא, כי נכהל מפניהם, ולא ידע לענות אותם דבר. ויקצופו המינים עליו ויכוזוהו ויקללוהו וישימו מחנק בצוארו. ויוגד הדבר לרבי אבהו ויטהר ויבא גם הוא אל בית־אבידן [בית ועד למינים], ויאמר אליהם, מדוע יסרתם את האיש הזה ללא משפט? ויאמרו המינים אליו, ומדוע שקרת גם אתה באמונתך, ותהלל את האיש הזה כההלת שקר, איה חכמתו איה בינתו? כי שאלנוהו דבר, והוא כאלם היה, וכאיש אשר אין בפיו תוכחות. ויען רבי אבהו ויאמר, הן אמנם גדול האיש הזה בחכמתו הרבה, ויחכם מכל האדם בחכמת התלמוד, ואולם בחלק המקרא לא השכיל לענות לשואל דבר. הוא הדבר, אשר אמרתי לכם, כי שלם רב ספרא בחכמת התורה, אבל לא כינת מקרא לו, ומעודי לא שקרתי באמונתי. ויאמרו המינים אליו, הלא אתה וכל רעך, השוקדים על דלחות בית האביון, הלא ראינו, כי שלמים אתם בחלק ההגיון ובמקרא, משכילים אתם על כל דבר, לדעת ולהשיב כענין, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים. ומדוע לא למדו יתר החכמים, לעשות כמעשיכם, ויעזבו את הליכות המקרא והמדעים, ורק אל התלמוד לבדו שמו עיניהם. האם אלה יורו דעה, האם אלה יבינו שמועה, וחכמת מה להם?

ויען רבי אבהו ויאמר, הישפה, הלא היא הפתח ומבוא לחכמה. וישפת הקדש, הלא היא הפתח להיכל התורה והנביאים. בלעדה לא יבא כל איש בבית התורה פנימה, כי כל אלם וכל עלב לישון לא יבא אל הבית. אלם כל אדם כטבטן אמו, ולאט לאט יפתח שפתיו מישרים. בראשית ימי נעוריו, ילמד לדבר כלישון עמו, להיות לו לפתח תקוה, לכל צרכי החיים, ואחרי כן ילמד לדבר

כלשון עם ועם, למען יבין לקרוא בספרי החכמה, דברי חכמים והרוחם. ואולם לומדי השפות, יפרדו לשנים ראשים, יש אשר ילמוד השפה, אך לדעת מוצאיה, סעיפיה ומליה, אך לדעת לשון וספר וכל הכתוב בה, והוא כאיש, אשר פתח לו סדר את פתח ההיכל, ויבא פנימה, לראות את כל נכותו. ואולם יש, אשר ילמוד את השפה גם יעמיק בה בכל הליכותיה, ידקק וירב הגיון כל היום, מבלי שום עין בחכמות הכתובות בה, והוא כאיש אשר יחמץ לפתוח את פתח ההיכל, יתחכם וישוב לפתוח בכל ימי חייו, ולא יבא אל תוך ההיכל, כל עוד עודנו חי:

גם הוכוחים על דברי התורה וכל החכמות, הן אמנם בקורת היא, והלא יקרה גם היא, להיות לכור בחן, לכל מדע אשר בארץ. אבל הכל היום יכתן הכוח, הלא יתם הכסף והמפוח יחר, הלא רבו הספקים, אשר יבקרו את הסקרא ואת התלמוד ככל ימיהם, ומעורם לא הגו כם, ולא ידעו מהם דבר. הלא גם האיש הזה הרם והנשא, רב ספרא, אשר העיקו לו כיום הזה, הלא גם הוא שפתו אתו, ושפת הקדש לא טוורה לו, להבין כל דברי התורה הזאת באר היטב, אבל מאם גם הוא בכל הליכות הבקורת והוכוח, כי לרוב תולדות הוכוח המה טהבל יחד:

ויאמרו המינים אליו, אם כן איפא, מדוע כלות אתה את כל ימך לריק ותרדף אמרים ריקים כל היום, להתוכח ולעשות ספרים הרבה, המיוסדים על אדני הבקורת? ויען רבי אבהו ויאמר, הלא עלינו המצוה להיות שוקדים לתלמוד גם את התורה הזאת, לדעת מה להשיב לאפיקורוס דבר, יען כי קרובים אתם לנו, ובתוכם אנחנו יושבים, ורק לנו היא המצוה, להראות חכמתנו ובינתנו לעיני העמים. ואולם אשרי החכמים, אשר לא ידעו תרועת מלחמת סופרים, ולא שמעו קול מחרף ומגדף, כי נבחר פרק החכמה מפרק הבקורת, כי רק תבן בקורת היא לכר החכמה, ועל רוב דגן עמודיה סמכו. הן אמנם טובה הבקורת גם היא, להעיר ישנים מתרדמתם, כישאור כתוך העיסה, אבל בהגדילה את מדהה, מחמצת היא וכל אוכל ממנה, הכרת חכרת נפשו עונה בה:”

ויאמרו המינים אליו, הלא ידענו, כי לשון למודים לך, וכל לשון תקום אתך למישפט תרשיע, אבל שימה נא קנצי למליך הפעם, והגידה לנו אתה את פשר הסקרא, אשר שאלנו מאת רעך רב ספרא למען יצא לחפשי בגללך:

ויאמר רבי אבהו, המו נא למשל אונכם, ואפתח בנכור הדתכם: „עשיר אהר, השה כשנים משאת כסף, ויהי האחד אוהבו והשני שונאו. באוהבו השה מעט מעט, ובשונאו השה כבת אחת.“ וישמעו המינים וימהאו כפיהם ויקראו לקראתו בקול הידה, ויוציאו את רב ספרא לחפשי. (ע"ז ל')

(ג)

ויהי כאשר חלה רבי אבהו את חליו אשר ימות בו, ויבאו חכמי ישראל לראותו, ויראו והנה רבי אבהו בכה. ויאמרו חכמי ישראל אליו, אדוני! מדוע אתה בוכה? הלא רבות ינעת בתורה בכל ימי חיך, גם העמדה תלמידים הרבה,

ולא עוד, כי מדה יתרה היתה בקי, כי מנעת נפשך משבת על מדין. ויען רבי אבהו ויאמר אליהם, רק על זאת בכיתי אנכי, כי לא נשאתי במשא ישראל, כי שופט במשפט יעמיד ארץ, וכל המונע נפשו מן הדין, איש תרומות הוא ויהינסה. (ילדרם היסודות: מספטים סוף 3):

(ד)

רגיל היה בפי רבי אבהו לאמר: „דברי הלומות לא מעלים ולא מורידים.“ (ילדרם חכס פסוק רבתי בגיים):

ג.

ר ב י א ב א

איש צדקות אהב היה רבי אבא. ויהי כי ירא פן יכלמו העניים, בקחתם את הכסף מיד ליד, ויתחכם האיש הטוב הזה, ובכל יום ויום צרר כסף בסדינו וישם על שכמו, ויבא בין העניים, ויתיצב אהורנית, וכל מר ומצוק קרב אליו ויקח כל אשר מצא ובושת פניו לא כסתהו, ורק לעתים התגנבו מבטי עיניו אהורנית, לכל יבזו אנשי מרמה חילו, השולחים בעולתה ידיהם. (כהונות ס"ו):

ה.

אבא יוסי איש ציתור.

[ח י ד ה.]

על עין המים, בתורה הגיתי רבות בשנים. ויהי הזום וירא אלי הרוח, החונה שם על העין. ויפתח הרוח את פיהו ויאמר, הלא ידעת כי שר העין הנני, את מיטי שחית אתה וכל אנשי עירך, נשיכם ובניכם ובנותיכם וכל שואבי מים, ואנכי שלם הייתי. עמכם עד כה, לא הרעותי לאיש, לא עשקתי ולא רצותי לא הבשלת, ולא שתי מוקשים ומעקשים, כאובח רוח מחבל. ואולם עוד מעט ואינני, ורוח חדש יבא על מקומי, הנה בא בא! ודרכו וכונתו להזיק! ועתה הישמרו לכם מגשת אל המים, כי מות ומשכלת בס. ואען ואומר אל הרוח הדובר כי ומה נעשה איפוא וירפו המים? ויען הרוח ויאמר, אמר נא לכל יושבי עירך, הנכרים, הנשים והסף, לקחת כל איש את יתדו, קרדומו ואתו, והשכימו בבקר כעלות השחר, והיה כי תראו את התבלול במים, וידעתם כי רוח משחית הוא, ואז תקחו את אוניכם ותכו במים, ונהפכו המים אשר בעין לדם.

ואמר בן לאנשי עירי, וישמעו לקולי, ויעשו ככל אשר צוני הרוח, ולא היה שמש עוד מזה ומשכלתה, וירפו המים עד היום הזה. (ויקרא רבה פ' כ"ד):
[המתרון בטפתח].

ה.

רב אדא בן מתנה.

האיש הזה היה למופת בישראל, בשקידתו ועצומה בחזרה וחכמה. הוא טאם ככל חיי עונג ועדן בשריב. גם כל חלי וכל עצב לא עצבו את רוחו, ולא טרו את נפשו, כי לבו היה שמה בעמל חכמתו, והוא היתה חיי רוחו תמיד, אהבת החכמה מצאה קן בלבבו, והיא מלאה את כל חדריו, ולא השאירה מקום אף לאהבת משפחה. את אשתו לא הכיר ואת בניו לא ידע, כי שמר אמרת ד' ובריתו נצח. ויהי היום, ואמר ללכת לו מארצו ומטולדו, לבקש תורה וחכמה בארץ אחרת, ותאמר אליו אשתו, ולבני אלה, מה אעשה בלעדיך? ויאמר רב אדא, הלא עוד יש עשב בישרה!

הן אמנם אבזרי היה רב אדא, לאשהו ובניו, את לבו הקשית כעורב, ולא ידע רחם, אבל מי חכם, אם לא ישא עול בנעוריו, ומי נכון אם לא ימאס בחיי הכל, כי לא להכמים לשכוע להם, וגם לא לנכונים לבקש עושר ותענוגות בני אדם, מפני מנוער נפשו, אחריתו יהיה סבל. המושך בין את בשרו אחריתו יהיה נבל. כי מכני עניים תצא תורה ודבר ד' טנודי קדש. (עירובין כ"ג):

ו.

רבי אליעזר.

(א)

פותר חלומות לטובה, היה רבי אליעזר. ואשה אחת באה אל רבי אליעזר לפתור לה חלומה אשר חלמה, כי נשברה קורת ביתה. ויפתר לה רבי אליעזר חלומה כי תלד בן זכר, ויהי לה בן. ויהי לתקופת השנה, ותבא האשה הזאת שנית אליו ותספר לו, כי השנה לה החלום פעמים, ויאמר לה רבי אליעזר אל תיראי כי גם זה לך בן זכר, ותהר האשה ותלד בן שני כדבריו. ויהי לתקופות הימים, ותבא האשה בשלישית לפתור לה את חלומה, ולא מצאה את רבי אליעזר בבית המדרש, ותספר חלומה באוני תלמידיו, כי חלמה, והנה נשברה קורת ביתה. ויפתרו לה התלמידים, כי מת אישה עליה, ותכך האשה בכי חמורים, ותצא מבית המדרש ויריה על ראשה. ויהי בצאתה ויפגע בה רבי אליעזר,

ויאמר אליה למה תכני ולמה ירע לבכך? ותספר לו האשה את הלומה זאת אשר פתרו לה תלמידיו. ויהר הדבר בעיניו, ויאמר לתלמידיו, המרס תדעו, כי כל החלומות הולכים אחר מוצא פי האדם, ומדוע הרנתם את אישה הנס? — (י"דס ל"כ, דנתי כנ"ס):

(ב)

קורות רבי אליעזר וכל תולדות ימי חייו, עצמו נפלאו עד מאד, על רכיב אבות עשירי ארץ נולד האישי הזה, הדגול מרבבה, ובכל זאת מנעוריו עד יום סוהו, סבוהו כתרודהו עמל ותלאה:

ויהי בימי רבן יוחנן בן זכאי (ערך ג' אלפים תתכ"ח), ויהי איש אחד בארץ ושמו הורקנוס ויהי לאיש הזה בנים רבים, וישם האחד אליעזר. וישנאו אהיו אותו ויקנאו בו, ולא יכלו דברו לשלום. והאישי הורקנוס, היה אלוף בישראל, ויהי לו שדות וכרמים, עדרי צאן ובקר, ויהי לו כסף וזהב וכל שכיות החמדה. כל בניו היו עובדי אדמה, חורשים כורמים ויוגכים, וככה ידם עשו קנין וחיל. ואולם אחיהם אליעזר, נבדל מהם בכל הליכותיו, כי הוא מאס מנעוריו בכל עושר וקנין, וישקוד בסתר על כל ספר אשר מצא, רבות קרא, הגה וכתב, ולא שת לבו לכל מלאכה:

בימים ההם, התפלגו יושבי ירושלים לשתי מפלגות, אבירי העם, אנשי החיל, אשר כוננו ידם לקרב, להם יקראו בעלי התלמוד ביונים, ואהם היו, הסיתרים, העשירים וכנעני ארץ, ועובדי עבודת האדמה, כי העבודה והמסחר גברו בעת ההיא בארץ. כל אלה היו למפלגה אחת לבד. והמפלגה השניה, היו חכמי התורה והמדע, הנודעים בשם סופרים. שתי המפלגות האלה, הרחיקו אישה מאת רעותה בכל הליכותיהם, בהליכות חייהם, בהליכות המדינה ובכל משלה ידיהם. הסופרים ישתו כל מזמתם באלהים, אנשי שלום היו, וכל בניהם לבודי ד'. לא כן הכריונים קרבות הפצו, ולחיי עונג בשרים כהבל רדפו. ויהיו עינים את הסופרים, ורודפים כפיהם ובחרכס את כל הופיצי התורה, ויתנום לנרפים ועצלים, הטבלים את כל היקום אישר ברגליהם, כבעלי החיים, האוכלים ואינם עושים, ונודעה יד הכריונים על העליונה בימים ההם, וגם עוד ימים רבים אחר הורבן בית אלהינו:

ויהי כראות בני הורקנוס, כי אליעזר אחיהם נטה לבו בסתר אחר הסופרים, ויהר אפם בו, ויהישבדו לבונד בארץ מולדתו ולבן מטר לאביו. ויוציאו את דכתו רעה אל אביהם לאמר, כל היום ימך אליעזר בעצלותים, נרפה הוא נרפה מעבודתו, וכל מעיניו ישם לקרוא בספרי הכל וריק, אשר לא ירכו כבוד ביתנו, ויהי כישמוע הורקנוס את דבריהם ויהר אפו כאליעזר בנו, וחמתו בערה בו: —

(ג)

בן עשרים ושנים ישנה היה אליעזר ביום ההוא, ויקרא הורקנוס אליו

ויאמר, ידע הדע אליעזר בני, כי כל תעלומות לבך נגולו לפני. את זדונך ואת דוץ לבך שמעתי, כי התרפית בכל מלאכה, וכי צר כחך להרבות כבוד ביתי כאחריך. שמעתי כי פנית לספרי ההבל, ותהבל נם אתה. ספרי הסופרים כרוכם כבר באו אל קרבך, אלה הסופרים אשר הרו עמל וילדו לבהלה, אלה אשר בדו מלבם הנות רוח משאות שוא ומדוחים. ועתה בני! הלא תזכר ותשים אל לבך, מה אחרית הסופרים האלה, היושבים לפני ד' ומקדישים ימיהם לתורה. זכר נא כי רעבים גם צמאים כלמו, אשר נפשם כם התעטף. ראה נא בני הזהרתיך, חדל לך מהבל, חדל מהגות רוח, והיית איש מדיד בעבודתך, והיית דיין ורענן, והרבית גם אתה את עשירי וכבוד ביתי, וראית גם אתה שכר טוב בעמלך:

כדבר הורקנוס רתת, סער ופחד לב אליעזר בקרבו. לבו סער כהמון ים וגליו, ובשרו נקרע לגזרים בקרבו, על כבוד הסופרים כי חולל בפי אביו, ואולם פחד לדבר דבר, פן יקל בכבוד אביו וחמא ואשם:

ואולם אהבתו העזה לחכמה ולתורה ד', פרצה לה נתיב במסילות לבבו, ובים נגרש, עברה על רוח שפתיו: „מה אומר לך אבי, ומה אצטדק בשקר, לא ידעתי טוב, ודבר שקר שנאתי! אמנם חשקה נפשי בחורה, וכבוד הסופרים יקר בעיני! גם עושר, גם הפצים, גם כבוד והדר, כאין וכאפס המה לעומת כבוד התורה, גם נעים ומירות ישראל, רוח ד' דבר בו ומלתו על לישונו: „אשרי האיש כתורת ד' חפצו ובתורתו יהנה יומם ולילה!“

ויהי כשמוע הורקנוס, את דברי אליעזר בנו, ויחר אפו בו מאד, וינער בו ויחרפה ויאמר אליו, ראה כי הזהרתיך, כי לא תאכל לחם, היום ההוא, כפרם הרשת מלא המענה, ויצא אליעזר טאת פני אביו בכושת:

(ד)

ויהי בבקר, ויצא אליעזר עם אהיו השדה, להרוש אדמתו, המה חרשו בבקעה ואותו צוץ להרוש בהר, למען הרעימו ולעבידו כפרך:

היום ההוא, יום ערב שבת היה, ולא אכל אליעזר לחם כל היום ההוא, ולא שתה מים ולא טעם מאומה. ויהי הוא חורש במעלות הגבעה, ותכשל פרהו כאבן ותגוף ותשבר. ויחרד רבי אליעזר ויבהל על האסון אשר קרהו, אכל כרנע באה יראת ד' בלבבו, ויברך רבי אליעזר את ד' ויאמר, ברוך אתה ד' העונה אותי ביום צרתי, כי לטובתי נשברה פרתי. ויברח אליעזר מפני אהיו, וינס אל בית הספר, אשר לרכן יוחנן בן זכאי, אשר בירושלים:

ימים רבים, ישב אליעזר בכית הספר הזה, וילמוד חכמה ומדעים, בשקידה עצומה באין כל מישבית ומפריע:

כל למודי ד' מכני העניים, אכלו לחם הקם, אשר נתן להם טפתנג המלצר, טוכן בית הספר, ואולם בני העשירים, כלכלו נפשם, איש איש בכיתו מכיסו. ואליעזר בן הורקנוס, בהיותו טכני העשירים ואצילי הארץ, כושת פניו כסתהו,

לבקש אכלו מפתכג המלצר, ויהי מאכלו אדמה אדומה ימים רבים, ולא הגיד לאדם דבר:

ויהי היום ויתבונן בן זכאי באליעזר תלמידו, וירא והגה פניו זעפים מן הילדים אשר כגילו, ועיד ריח רע עלה מפיהו, וידע לו יגורש דבר וכל אישר אתו, וירע לו מאד. ויען בן זכאי ויאמר, אנא ד' אלהי ישראל, הכימה נא ממעון קדשך מן השמים וראה בעני למודי ד'. ואתה אליעזר בני! כאשר עלה כאישה מפיך, על דבר התורה והמדעים, אישר קנית, בן יסיק ריח הכמחך כשמן תורק, מקצה השמים עד קצה השמים, סלה:

(ה)

ויהי ככרוח אליעזר מאת אחיו, ויבאו אל אביהם ויגידו לו, כי יצא בנו לתרבות רעה, ויהרוג את פרתו, אישר הריש בה למען הרעיונו, ויברח לנפשו. ויחר אף הורקנוס באליעזר בנו, ויחשבהו לבן ממר, סורר ומורה:

ויהי היום, ויוגד להורקנוס, כי בנו המורד נמצא בבית הספר, אישר לרבן יוחנן בן זכאי, בירושלים. ויקם הורקנוס וישם לדרך פעמיו, לבוא ירושלימה, להעביר את אליעזר בנו מנחלתו, לפני הזקנים אישר בשער:

ויהי כבואו ירושלימה, וישמע רבן יוחנן בן זכאי, וישמע את כל זקני העיר וכל שועיה, לבית מדרש הגדול, על דבר — אלהים. ויבאו כל זקני העיר, ובראשם היו בן ציצית הכסת, בן גוריון, בן נקדימון, ** ובן כלבה — ישבע:

ויהי כישבע הורקנוס את קול הקריאה אישר קרא בן זכאי, ויבא גם הוא אל בית המדרש בתוך הבאים, אבל לא נתנו לו כסא כבוד לשבת, על פי פקודת ראש המורים:

הכורה עלה הבמטה ויטף לעמו מישירים, בהליכות הדת וארהות המוסר, ויהי ככלותו להטיף, ויפן המורה לרבי אליעזר תלמידו ויאמר אליו, עלה נא אחרי הבמטה והטף גם אתה לעמך, תורה, חכמה ומוסר ביד ד' המובה עליך. וימאן רבי אליעזר לעלות, כי ענו גדול היה ולא חפץ להעלות לשמים שיאו, להיות מטיף העם, אבל כרגע קם ממקומו, כי שם אל לבו, כי הטאת קסם מרי מורים, ואון וחרפים הפצר באיש גדול. ויעל רבי אליעזר הבמטה, ויפתח את פיהו מישירים ויאמר:

„נעים זמירות ישראל, רוח ד' דבר בו לאמר: „הרב פתחו רישעים ודרכו קשתם, להפיל עני ואביון, למכות ישרי דרך. חרבם

(*) בן סוה ע"פ סמדרס ובגמ' נקדימון בן גוריון:
(**) מבית כלב סוה בן סוה ע"פ מגלה יורסקין (ב"ר ס' ל"ה):

”תבוא בלכם וקשתוהם תשכרנה. טוב מעט לצדיק מהמון רשעים
”רבים וגו’:

”המשורר הקדוש, זכר ראשונות מעולם, ויביע ישרו לשנות קדם.
”את אמרפל והמלכים אשר אהו, קרא רשעים, כי השחיתו אז את
”דרכם על הארץ, והמה פתחו חרנם ודרבו קשתם להפיל עני ואביון,
”הוא לוט בן אחי אברהם. גם בלכ הרשעים האלה עלה לטבוח ישרי
”דרך, הוא אברהם אבינו, אשר עשהו ד’ אלהים ישר, אשר התהלך
”לפני האלהים ויהי תמים. טוב מעט לצדיק, כי הרים ידו אל ד’
”אל עליון קנה שמים וארץ, אם מחוט ועד שרוך נעל ואם לקח.
”מכל אישר למלך סדום, למען לא יאמר אני העשרתי את אברם!”
הפתיחה הזאת, דרש רבי אליעזר בדרושו הראשון, אשר דרש לפני אצילי-
ירושלים בעלותו הבטחה כפעם הראשונה בכל ימי חייו. ועוד הרבה להגיד
תעלומות חכמה ומסרי אשר לא שמעתם און. כל הנה אישר יצא מפיו, חצב
להבות איש, כל הנאספים השתוממו על נעם לקחו, וגם מורו בן זכאי אלופו
וביודעו, נשקו על ראשו על כל דבר ודבר. ויהי ככלותו להטיף, ויגד רבי
אליעזר קבל עם לאמר: ”אדוני מורי! כי ממך הכל ומדרך נתתי לך:”
כל היושבעים והנאספים ישבו איש איש בכבוד על כסאו, והורקנוס עמד
על רגליו ולבו יחיל בקרבן, בראותו חכמת בנו, וכל הכבוד הנעשה לו. כאכן
דומם עמד הורקנוס משמים בתוך הקהל, ולקול צללו שפתי בנו, הקשיבו אזונו
רכ קשב לאמר: ”הרב פתחו רשעים, הלא המה בנו, דרכו קשתם להפיל עני
ולטבוח ישר דרך, הוא אליעזר בנו, להעבירוהו מנהלת אבותיו. ויהי בהיותו
משמים, ויראוהו יועזי ירושלים, ויקחרוהו ויתנו לו ידים וישכ אתם. ויקם הורקנוס
פחאום מכסאו, ויגש אל רבי יוחנן בן זכאי ויאמר, אדוני מורי! הלא באתי
הנה, להעביר את רבי אליעזר בני טנחלת, לפני הזקנים אשר בשערי. ועתה
הנני נותן לו את כל נחלתי למורשת עולם, ואין לאהיו חלק אתו, כי מרדוהו
ירבו וישטמוהו הנם. ויען רבי אליעזר ויאמר הלילה לי מנוגע בכל אשר להם
ואם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח טאומה מכל אשר להם, בלעדיו חלק כחלק
אקח עמהם. (לבוש דרבי נמן פרק ו’, ברחסיו רבה פרסה מ”ב):

(ג)

שמות גדולות ומכובות נוראות נהיו בארץ, המקדיש חרב, ורבן שמעון בן
גמליאל הנשיא נהרג, ועמו כל חסידיו יה, ויהי רבן יוחנן בן זכאי לנשיא תחתיו,
ויעל מירושלים ויבא ליבנה, וימת שם בשנת שלשת אלפים וחשע מאות ישנה
ושלשת ושלשים שנה, חמש שנים אחר חורבן בית אלהינו. ויהי רבן גמליאל
בן רבי שמעון הנהרג לנשיא, ויהי לו רבי אליעזר הגדול בן הורקנוס למשנה.
(ספ”ד):

להגלי המבוכות הגדולות אשר נעשו בארץ, — עוד בהיות ירושלים עיר קדשנו במצור, נעשו עוד פרעות רבות גם בהליכות התורה. ושירי התורה חרדו סאר, פן תעשה התורה הלילה לשתי תורות, ותרכינה אגודות אגודות, גם אצל המקבלים הנאמנים:

טימי משה ארון הנביאים, עד ראשי הנשיאים הלל ושמאי, לא היה כל מחלוקת בישראל בעניני הדת. בכל דור ודור, היתה קבלת התורה נכונה ושומה בלבות ראשי השופטים, אשר היה בימים ההם. והיה כי נפלא מהם דבר למשפט, בין דם לדם, ובין דין לדין ובין נגע לנגע, וכל דברי ריבות, אשר בשעריהם, וקמו ועלו אל המקום אשר יבחר ד' אל השופט אשר היה בימים ההם, והוא הכריע את הדבר, על פי דעת הרבים, כי מציון יצאה תורת אמת ודבר ד' מירושלים. ואולם בימי שמאי והלל, עת נעשו מבוכות ושמות בארץ, כי נחרב הכית ונלה ישראל, ובטלו הסנהדרים, ופסקו המכריעים לפני החכמים, ורכו התלמידים שלא שמשו כל צרכם, ורבתה מחלוקת בקרב חכמי ישראל:

והיו כראות חכמי ישראל, את הדבר הרע הזה, ויחרדו איש אל רעהו ויצא לבם, כי יראו פן תשתכח הלילה התורה מישראל, וכל העם יפרד לאגודותיו לכתות שונות. ויתפקדו חכמי ישראל ויתאספו לאספים, ויצרכו בקורת עצומה, על כל הפסקים, ועל כל מגלות הסתרים, אשר היו להם טימי קדם, לקרב ולרחק, לגנוז ולבער, לזרות ולהכיר. ומן היום ההוא ומעלה, החל ההיתר, לפרסם כתיבת תורה שבעל פה, למען הישמר מן הזיופים והמכשולים. ואז החלה רוח הבקורת לפעם בקרב חכמי ישראל, כי גם את כתבי הקדש העלו בכור הבחן, ויבקשו לגנוז את ספר יחזקאל, שהיו דבריו סותרים דברי תורה. (שנה י"ג:) ויבקשו לגנוז את ספר קהלת, שהיו דבריו סותרים זה את זה. וכן ספר משלי (ס"ט דף ל'), ובאמת היו ימים רבים גנוזים ועומרים, ולא באו בקהל עד שבאו אנשי כנסת הגדולה ופרסמום (אלר"נ פ"ח), ויש שטעאו בקהלת דברים נוטים לצד מינות. (מודרס קסלס פסוק נ"ט יתרון). ועיקר הדרושה להשכיחה ולגנוז את התורה הנראה מזויפת, היתה בכרם ביבנה. (שנה קל"ח: עיין ספרי זינא להווי רוח הבר סחי כחזונים, מאמר דקדוקי סיפרים פרק ה':)

ויתפקדו חכמי ישראל בעת ההיא, ויחלקו שני כתי האבות, בית שמאי ובית הלל, אלה אומרים הלכה כמותם ואלה אומרים הלכה כמותם, ותהי המלחמה ארוכה שלש שנים (עירובין י"ג:):

ראשית מלחמה הזאת, היתה מלחמת סופרים [פאלעטיק], מלחמה בשלום ויהיו יהודי ששלום וגם התחתנו יחד, ואולם לעתים נכרה בהם יד הרשעה, של הערב רב אשר עלה אתם, ויריבו בחזקה עד שפך דם. ואולם באחריתם, הפנו דמי מלחמה בשלום, עד שיצאה בת קול ואמרה אלה ואלה דברי אלהים היום הם דורשים (על פי פירוס רבינו שלמה פראסן בסקלנטו) והלכה כבית הלל,

כי נוחים ועלולים היו ושונים דבריהם ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימים
דברי בית שמאי לדבריהם (גי'רובין ס):

(ז)

גדול היה רבי אליעזר, ויהי שמו לתהלה כקרב הארץ. עד שאמרו עליו:
„אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ורבי אליעזר בן הורקנוס בכף שניה,
הוא מכריע את כלם.“ „והוא היה בור סוד שאינו מאכד טפה“ (אבות פ"ג).
רבי יהושע רעהו וכן גילו נשק את האבן אשר ישב עליה רבי אליעזר ויאמר,
„האבן הזאת היא הר סיני, והיושב עליה ארון הברית.“ (אדר"ב). ויהי שמו
בכל הארץ: „רבי אליעזר הגדול“:

ויהי היום ויבא רבי אליעזר בגליל העליון, וישבות שם כיום הישבת.
וישאלו ממנו שלשים הלכות בהלכות סכה, על שמנה עשרה אמר להם שמעתי
ועל שתיים עשרה אמר להם לא שמעתי. ויאמרו החכמים אליו, „רבי! האם
כל דבריך אינם רק מפי השמועה?“ ויאמר רבי אליעזר אליהם, הלא בפעם
הזאת, אומר לכם דבר, אשר לא שמעתי מרבותי: „מעודי לא דברתי שיהת
חולין, ולא אמרתי דבר, שלא שמעתי מפי רבי לעולם“ (סנה' כ"ט):

בכל מדותיו הלך בעקבות רבן יוחנן בן זכאי טורי, מעודו לא שח שיחת חולין,
ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין, ולא קדמו אדם לבית המדרש
ולא הניח אדם מבית המדרש ויצא, ולא ישן כבית המדרש לא שינת קבע ולא
שינת עראי, ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה, ולא פתח אדם
פתח לתלמידיו, אלא הוא כעצמו, ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם,
ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש, רק בערבי פסחים וערב יום הכפורים.
(סס ועיין מטרת הנאמר סי' ל"ח):

ויהי היום, יום מקרא קדש היה, וישב רבי אליעזר לדרוש ולהגיד לעם
הלכות החג. ותצא האגודה הראשונה מבית המדרש, ויאמר רבי אליעזר: „אלה
בעלי הבית גדולות המה!“ ותצא אחריה אגודה השניה, ויאמר: „אלה בעלי
הבית!“ ותצא אגודה השלישית, ויאמר: „אלה בעלי כדים!“ ותצא אגודה
הרביעית, ויאמר: „אלה בעלי בקבוקים!“ ותצא אגודה החמישית אחריה,
ויאמר: „אלה אין להם רק כוסות יין!“ ויהי כאשר החלה אגודה הששית
לצאת, ויאמר: אלה בעלי מארה!“ וכדברו נתן עיניו בתלמידיו. ויהי בהביטו
עליהם, והיו גבוכים ופניהם שונו, כי חשבו בלבם, כי חשדם מורם, שגם דעתם
לצאת. ויאמר רבי אליעזר אליהם: „אל בני! לא לכם אני אומר, רק לאלה
אשר יעזבו חי עולם ודבקים בהי שעה!“ ויהי כהתימו לדרוש ויברך את
תלמידיו בכרכת נחמיה (ח) לאמר: „לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו
מנות לאין נכון לו, כי הדות ד' היא מעוזכם.“ (בבא' דף ט"ו):

ויהי היום, ויבא רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק לבית המשתה, אשר

עשה רבן גמליאל הנשיא לבנו, ורבן גמליאל עומד ומשקה עליהם. ויאמר רבי אליעזר אליהם, הכן אנהנו עושים, כי אנהנו יושבים והרב גמליאל עומד עלינו? ויאמר אליו רבי יהושע, הלא ראינו עוד גדול ממנו ששמש, הלא אברהם גדול הרור היה והוא עמד על אורחיו! ואך לא יעמוד עלינו רבן גמליאל? ויען רבי צדוק ויאמר, עד מתי תעזובו כבוד אל, והניתם אך בכבוד הנביות? הלא ד' אלהינו משיב הרוח ומעלה נשיאים, מוריד מטר ומצמיח ארבה, ועורך שלחן לכל בני אדם! ואנהנו, האם לא יעמוד עלינו רבן גמליאל? (קדושין כ"ב):

וישא רבי אליעזר את אחות רבן גמליאל הנשיא לאשה וישמה אמא-שלום, והיא היתה יראת ד' וטובת שכל, ותלד לו בנים, ושם האחד הורקנוס כשם אביו, הנודע לתהלה:

גם חכמי הגוים ושריהם העריצו והקדישו את שם רבי אליעזר, ויתנו כבוד לישבו, מטרונה אחת, קדמה פניו כמנהגו, ומדי שנה בשנה, הוכילה לו שי, שלש מאות בר בר ומזון, למכולת לתלמידי בית הספר. והיו היום ותבוא אליו האשה הזאת בעיר לוד והנסהו כחדות וכשאלות שונות, ותאמר האשה אליו, הלא תגיד לי, מדוע לא מתו כל החוטאים בעון העגל במיתה אחת? הלא כלם כהטא אחד הטאו! — ויען רבי אליעזר ויאמר: יען כי אין הכמה לאשה רק כפלך! ותקצוף עליו האשה ולא יספה לתת עוד את המנחה לבית הספר כפעם כפעם. ויאמר הורקנוס בנו אליו, הלא כנלל דבר אחד מן התורה, אשר מנעת מן האשה הזאת, הלא חסרת את לחם הנערים וחקם. ויאמר רבי אליעזר, הלא טוב כי יעלו כל דברי התורה על המוקד, ולא יסרו לנשים וקלי דעת. כי הוא הבין אל מה ירמזן מליה, כי באה להוכיח לו עון ישראל ויחשוב את חסדה להטאת: (יומא ס"ו: נדרש):

הוא היה אומר תמיד: „שוב יום אחד לפני מיתחך!“ והיו היום וישאלו תלמידיו אותו, הכי יודע האדם מתי ימות, כי ישוב יום אחד לפני מותו? ויען רבי אליעזר ויאמר, הוא הדבר, אשר אמרתי לכם, כי ישוב ככל יום מן ימות למחר. (שם ק"ב: הל"ג פ' ט"ו):

והיו לעת זקנתו, ויגדל אתו את בת אחותו ילדה קטנה, אשר לקחה לו לבת, ספחו אכלה ומכזבו שתתה, וכדיקן שכבה. והיו בהיותה בת שלש עשרה שנה, שדיה נכזנו ושערה צמח ותבוא כעדי עדיים, ויאמר רבי אליעזר אליה צאי נא בתי והנשיא לאיש, ותאמר העלמה אליו, הלא אמתך אנכי להיות לשפתה, לרחוץ רגלי תלמידך. ויאמר אליה, בתי! הלא כבר זקנתי ושבת, צאי והנשיא לכחור בן גילך, ותאמר העלמה, הלא אמרתי לך אדוני, הלא אמתך אנכי לרחוץ רגלי תלמידך, ויקדישה מדעתה וידע אותה. (הל"ג פ"ק ספס ע"ב):

ח

אם אמנם יקר היה כבוד רבי אליעזר אצל חכמי ישראל, ככל זאת לא

נשאו לו פנים, ולא התכחשו לו. יען כי ההבט הזה שמוחי היה, כי הלך
בשיטת בית שמאי, אשר כבר נמנו עליהם הכמי ישראל, וגזרו אומר: אין
הלכה כבית שמאי! —

ובזה ראינו יקרת רוח הכמי ישראל, אשר היו בדורו, כי אהבתם הגדולה
למורם, אלופם ומיודעם, לא עורה את עיניהם, לשאת פנים לו, אהוב רבי
אליעזר אהובים מדותיו והאמת יותר מטנו:

ויהי היום וייעדו הכמי ישראל, לחקור על תנוד העשוי פרקים פרקים,
לדעת אם תורת כלי חרס לו להטמא, או תורת בנין לו. אז נחלקו רבי אליעזר
וחכמים. רבי אליעזר מטמר והכמים מטמאים. ביום ההוא, השיב רבי אליעזר
תשובות רבות לאין חקר, ולא היה לו כל שוטע מאת החכמים:

ויהי כראות רבי אליעזר, כי לא רבים יחבמו — לפי דעתו — וחקנים
לא יבינו משפט וינס להוכיח בטופזים ונפלאות אמתו. ויאמר רבי אליעזר, אם
הלכה כדברי, חרוב זה יוכיח! וכדברו נעקר החרוב ממקומו אמות למאות.
ויאמרו חוקנים אין טביאים ראה מן החרוב! ויאמר רבי אליעזר, אם הלכה
כדברי, אמת המים תוכיח! וישוכו המים אחרנית. ויאמרו החכמים אליו: אין
טביאים ראה מאמת המים! ויאמר רבי אליעזר, אם הלכה כדברי כלי בית
המרדש יוכיחו וכדברו נמו קירות הכית לנפול. וינער כס רבי יהושע ויאמר
אליהם: אם החכמים מנצחים זה את זה בהלכה, אתם מה לכם? ולא נפלו
מפני כבוד רבי יהושע ולא קמו על עמדם מפני כבוד רבי אליעזר, ויהיו נוטים
ועומדים עד היום הזה. ויאמר רבי אליעזר, אם הלכה כדברי מן השמים יוכיחו
ויקם רבי יהושע על רגליו ויאמר, לא בישמים היא! הלא כבר נתנה התורה
מטיני, על ידי משה ארון הנביאים, על ידי טיפת פרסומי, אשר ראו אז שיש
טאות אלף הנכרים טישראל, וכלם ראו ושמעו את דברי אלהים היים, ואין
לנביא עוד להחדש דבר מעתה, ונס האות והטופת, אשר יתן נביא הישקר, הלא
לא נאבה לו ולא נשמע לו, כי מנסה ד' אלהינו אותנו, יען כי האות והטופת,
לא יבאו רק לחזק דברי התורה, — והיו כתורת שנים עדים אשר יעידו על
דבר, — רק לטען קים הדבר ולא לאמת אותו, — כי יש להם תורת הכחשה
והזמה. — ועתה מה האות הזה, אשר אתה נתת לנו מן השמים? כי לעכור
על דברי תורה הוא, ואין אנחנו משניהים כבת קול! (כרמ"ג נוד סהוקס ושין
חוס' ז"מ נ"ט: ד"ס לא כמייס):

רבי נתן, אחד מהכמי ישראל בעת ההיא, סוסה היה על שתי המעיפים,
ולא ידע ברוחו להימין או להשמאל, גם בהקיץ גם בחלום בעתוהו רעיונות
שונים, כי לא ידע להכריע! אם הלכה כרבי אליעזר או כחכמים? ויהי היום
וירא אליו אליהו הנביא כחזון, ויאמר רבי נתן אליו ומה ד' אומר? ויאמר אליהו,
הן בזלניו יגיל צור ישועתנו, ויאמר: „נצחוני בני! נצחוני בני!“ וידע רבי נתן,
כי חסן ד' הוא, למען יהיה ישראל לגוי אחד בארץ, ולא יהיו אנודות, אנודות,
וידע כי דבר אלהים הוא. (ז"מ נ"ט:):

(ט)

בכל דור ודור קרו מקרים כאלה ויאתיו, כי קמו הכתמים גדולים ויראו אלהים, להעביר את הליכות הדת והאמונה בכור הבקורת. הן אמנם טחשבתם היתה רצויה, אבל מעשיהם לא היו רצויים בעיני יתר החכמים שכדור ההוא. יען כי אין לך דור שאין בו מן הערב רב, הלא המה פרחי המשכילים, אשר כל מנמתם רק להתיר את מוסדות הדת ולפרוע פרעות בישראל. על כן ראו חכמי ישראל גם בעת ההיא, לגדור את הפרצה, אשר פרצה ורחבה בבית ישראל, בנלל התלמידים אשר לא שמשו כל צרכם. ביום ההוא, הביאו הזקנים את כל הטהרות, אשר טהר רבי אליעזר וישרפום באש לעיני כל הזקנים והעם בבית הוער. ויתפקדו חכמי ישראל, ויברכו את רבי אליעזר לכבוד ד' ויבדילוהו מן הקהל, להזיח לאות לבני מרי, ותכל המחלקת מקרב ישראל:

היום הזה, קשה היה לישראל, כיום שנעשה בו העגל, יען כי כבוד רבי אליעזר יקר היה בעיניהם עד מאד, אבל העת היתה דרושה לגדור גדר ולעשות סיג לתורה, לכל יפצו השועלים להכל את כרם ד' צבאות:

ויהי כאשר נועדו החכמים בבית האלהים, וימתיקו הזקנים סוד יחד את מי לשלוח להוריע ולהגיד להרב, כי ברכוהו, כי יראו, פן ילך כסיל אדם ויגיד לו, הלא חרב תחרב הארץ, תבל וכל יושבי בה. ויתפקדו הזקנים ויבחרו ברבי עקיבא. וילך רבי עקיבא ויתעמף בגדים שחורים, ויבא אל רבי אליעזר וישב לפניו על הארץ, הרחק ארבע אמות. ויאמר רבי אליעזר אליו: „עקיבא! מה יום מיומים?“ ויען רבי עקיבא ויאמר: „אדוני! אדמה, כי כל רעך נבדלו ממך!“ ויקרע רבי אליעזר את בגדיו ויחלוץ נעליו, וישב גם הוא על הארץ ויבך. ויהי שדפון כהבאות הארץ, שלישי ביותם, שלישי בחטים ושלישי בשעורים ואף הכצק אשר ביד האשה בצקה. אף גדול היה ביום ההוא, ובכל מקום אשר ראו עיני רבי אליעזר, נהפך למוקד כליל:

ביום ההוא, ירד רבן גמליאל גיסו באניה, וד' הטיל רוח סערה בים, והאניה השבה להשבר מפני חמת הגלים והמשברים אשר עברו עליה. ויקם רבן גמליאל ויעתר אל ד' ויאמר: „אנא ד' אלהים צבאות! הלא ידעתי כי כל הסער הזה בשל רבי אליעזר בן הורקנוס הוא! אבל הלא גלוי וידוע לפניך, כי לא לכבודי ולא לכבוד בית אבי עשיתי זאת, כי אם לכבודך עשיתי זאת, שלא תרבה מחלוקת בישראל,“ — וינח הים מועפו:

אשתו אימא שלום אשה יראת ד' וטובת שכל היתה, והיא לא התלוננה על אחיה הנשיא ויתר חכמי ישראל, כי ידעה נכונה, כי לא משנאה ואיבה עשו לו הזקנים ככה, וכל מעשיהם היה לשם שמים. מן היום ההוא ומעלה, שמרה את אישה, לכל יפול על אפיו בכל יום בתפלת הכקר, כי יראה פן יעתר לו ד' ויעש שפטים לו כאחיה. ויהי היום, ויבא איש הלך אל רבי אליעזר, ותצא האישה ותקדמהו בפת לחם. ויהי בשוכה הכיתה, ותרא והנה אישה נוסל על

אפיו ומתפלל לד', והזעק האשה ותאמר קומה לך, כי כבר הרגת את אהי הנשיא! עודה מדברת והקול נשמע בעיר כי מת רבן גמליאל הנשיא פתאום. ויאמר אליה רבי אליעזר, מי הגיד לך כזאת? ותען האשה ותאמר: מסורה קדומה לנו מאת אבותינו: „כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה!“ (ב"ב ל"ט):

(י)

ויהי כאשר הלך רבי אליעזר, ויהי ביום הראשון לחלו ויבאו תלמידיו לראותו, ויען רבי אליעזר ויאמר אליהם: „את חצי ועמו פתח ד' בעולמו, וישיבני מטרה לחציו, כי הוכחתי במכאוב נורא מאד!“ ויבכו תלמידיו בדברו, ורבי עקיבא שמח לקראתם. ויאמרו התלמידים: „עקיבא! הנה אנהנו בוכים ואתה שמח!“ ויאמר אליהם, מדוע אתם בוכים? ויאמרו אליו, ספר התורה כצער, ואך לא נבכה? ויאמר רבי עקיבא אליהם, לכן אני שמח. יען כי כל עוד אשר ראיתי את טורי מאשר, אין יינו מחטיף, ואין דבשו מדביש, ואין שכנו מבאיש, ואין פשתנו מכה; הלא אמרתי בנפשי, סן ראה טורי עולמו בחייו, לכן עתה אני שמח. ויאמר רבי אליעזר אליו, עקיבא! האם חסרתי דבר מן התורה? ויען רבי עקיבא ויאמר, הלא למדחני אלופי: „כי אין צדיק בארץ, אשר יעשה טוב ולא יחמא“ (סנהדרין ק"ב):

(יא)

ויהי ביום השני, ויבאו הזקנים לראותו, הלא המה רבי טרפון, רבי יהושע, רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא. ויען רבי טרפון ויאמר; טוב אתה לישראל מן הנשים, שהגשם בעולם הזה, ורבי, בעולם הזה ובעולם הבא! ויען רבי יהושע ויאמר, טוב אתה לישראל מלגל חמה, שנלגל המה בעולם הזה, ורבי, בעולם הזה ובעולם הבא! ויען רבי אלעזר בן עזריה ויאמר; טוב אתה לישראל מאב ואם, שאב ואם בעולם הזה, ורבי בעולם הזה ובעולם הבא! ויען רבי עקיבא ויאמר: חביבים יסורים! ויאמר רבי אליעזר אליהם, סמכוני נא ואשמעה את דברי עקיבא תלמידי, ויאמר רבי אליעזר אליו, עקיבא! הלא תניד לי מאין לך כל זאת? ויען רבי עקיבא ויאמר, הלא למרתי דבר זה ממנשה מלך יהודה, כי לא הועילו לו כל הלמודים אשר הורו חזקיהו אביו, אבל בהצר לו, והנה כרנע הלה את פני ד', ויתפלל אליו ויעתר לו. (סנהדרין ק"ב):

(יב)

ויהי ביום השלישי ויבאו תלמידיו לראותו, ויאמרו אליו „רבינו! למדנו אורחות חיים! ונכה בהם לחיי עולם הבא. ויען רבי אליעזר ויאמר, הזהרו

כבוד הכרם, וכשאתם מתפללים, העו לפני מי אתם עומדים, ומנעו את בניכם מן ההגיון, שלא תגילו כמקרא יותר מדי, כי לא על המקרא לבדו יחיה ישראל, כי אם עוד תושיבו על כרבי תלמידי הכמים, ואז תזכו לחיי עולם הבא, (גמרא כ"ט: אהר"י פ' י"ט):

(ג)

ויהי היום, יום ערב שבת היה, ויבא רבי עקיבא ודברו לבקר את רבי אליעזר, והוא שכב בחדר המטות, והם יישבו בארמון. ויבא הורקנוס בנו החדרה ויבקש לחלוץ את התפילין שלו, ולא הניחו אביו לחלוץ, ועינו גולו דמעה. ויצא הורקנוס ויאמר לחכמים, אדוני! אדמה כי נטרפה דעת אבי, וישמע רבי אליעזר את דבריו ויאמר, בני! בני! לא דעתי נטרפה, אבל דעתך נטרפה, כי עונת הדלקת נר, שנתחבת עליה מיתה לשמים, והיית עוסק בתפילין, שאין אתה מתחייב עליהם רק משום שבות. ויהי כראות החכמים, כי עוד דעתו מיושבת בו, ויבאו החדרה, וישבו לפניו הרחק ארבע אמות, וישאלו מאתו שאלות רבות, כעניני טומאה ובהלכות מקוה, ויישב להם בהלכה על טמא טמא ועל טהור טהור:

ויהי כהתימו להורות להם דרבי התורה, ויאמר רבי אליעזר אליהם, ירא אני מאד ולכי יחיל בקרבי, מן עיניו חכמי הדור הזה מיתה לשמים. ויאמרו החכמים אליו, מה פשענו ומה חטאתנו הגידה נא אדוני! ויען הרב ויאמר, יען כי לא באתם ללמוד תורה ממני! ויהי כדברו ויפן אל רבי עקיבא ויאמר: עקיבא בן יוסף! מדוע לא באת לישמשני? ויאמר רבי עקיבא, לא נפנית אדוני! ויהי כדברו ויטס דמו בקרבו, ויוסף רבי עקיבא, ויאמר מיתהי כמה? ויאמר רבי אליעזר מיתך קשה מכלם. ויאמר רבי עקיבא אָנא אדוני, למדני נא ביום מתורת פיך ויואל רבי אליעזר ויבאר לו הלכות רבות, במשפטי הננעים. ויהי כהתימו לבאר, וירם רבי אליעזר את שתי זרועותיו, וינה אותן על הזהב, ויען ויאמר: „אוי לי על שתי זרועותי, אלה שני ספרי תורה, ההולכים מן העולם הזה! אם יהיו כל הימים דיו וכל האנשים קולמוסים, וכל בני אדם סופרים, לא יוכלו לכתוב, כל מה שקראתי ושניתי, וכל אשר שמשתי להכמים בשיבה, לא הסרתי מכל אשר שאלו עיני, רק כאדם הטובל אצבעו בים הגדול, ולא הסרתי מתלמודי רק כנמף הכחול מן השפופרת. וגם מחכמות החצוניות לא משכתי את ידו, וגם בלהט החרטומים, ובמשלי הבליהם שלם הייתי, למען דעת להיות ישקוד, להשיב לאפיקורוס דבר.“ ויהי ככלותו לדבר וישאלו עוד ממנו דבר בהלכות הטומאה, ויאמר טהור טהור! וכדברו יצאה נפשו בטהרה. ויקרע רבי אליעזר בן עזריה את בגדיו, ויצא כרוכב העיר, ויועק זעקה גדולה וטרדה, לאמר: „טהור הוא רבינו אליעזר, טהור הוא לעולם הבא, כי יצאה נשמתו בטהרה!“

ויהי ממחרת השבת, ויבא רבי עקיבא לספוד לו ולבנותו, ויפגע בו, והנה נושאים את ממתו, בדרך ההולך מקמרי ללוד, ויקרע רבי עקיבא את בגדיו,

ויגז את ראשו עד שפך דם. ויפול ארצה ויכך ויועק ויעק גדולה וטרה ויאמר;
אללי לי רבי עליך! אללי לי רבי עליך! אבי אבי! רכב ישראל ופרשיו!
יחומים היינו ואין אב, מעות יש לך עלי, ואין לי שלהני להחליפם. ויען רבי
יחושע ויאמר, הותר הנדר! הותר הנדר! (דהר"פ פ' כ"ה):

ז.

ר' אלעזר בן חרסום מהייב עשירים.

עשיר גדול היה רבי אלעזר בן חרסום, כי הורישו אביו נכסים רבים,
ערים וכפרים ואננות סוחר. ובקרים מפקדים שונים היו לו ועבדים ושפחות
לרוב, וכל הימים הלך העשיר הזה למסעיו לקנות חכמה ולהשכיל מכל מלמדיו,
וילבש כלי גולה וילקטו וסחו עמו, זולתם אין דבר ויעבור ברגליו. כל הימים
וכל הלילות הגה כחורת ד', ולא ראוהו עבדיו מעודו. ויהי היום וימצאוהו
עבדיו ויעבדוהו כעבודת שר העיר. ויתחנן אליהם בן חרסום להניח אותו מעבודתו
ללכת ללמוד תורה, וישבעו לו לאמר: „חי בן חרסום אדונינו כי לא נעזבך!
וישחרם ככספו ויעזבוהו וילך לו. (יבמות דף כ"ה)׃

ח.

ר' אלעזר בן פדת.

עני גדול היה רבי אלעזר בן פדת, גם הוכח במכאובים וחלאים רעים
ונאמנים. ויהי היום כפרוץ חליו, ויקץ לו הרופא דם טבשרו, ולא היה לו כל
אכל בכרותו להשיב נפש, וימצא עלי שומים ויתנם אל פיו, ויבא אל ביתו
ויישן ויתעלף. ויבאו כל החכמים לראותו ולגוד לו, כי לא הפץ האיש לקהת
מתן ומשאת כסף מאיש, ואשר השתכר, השתכר אל צרור נקוב. ויהי כנזא
החכמים, ויראו והנה תרדמה גדולה נפלה עליו, מצחו בער כתנור וכלמיד נוצצים,
מעניו נזלו פלגי דמע, ועל פניו נראו אותות שחוק. ויהי בהקיצו משנתו, ויאמר
רבי אלעזר אל החכמים, הלום חלמתי נורא מאד, והנה ד' נצב עלי, ואומר
אליו, ד' אלהים! עד מתי אגוע בעניי? ויען ד' ויאמר, החפץ תחפוץ, כי אישיב
את עולמי להרו ובהו ואכרא שנית את השמים ואת הארץ, אולי תולד שנית
להיות עשיר בארץ. ואען ואומר, ד' אלהים, הלא אתה ידעת! ואען ואומר עוד,
ד' אלהים! הודיעני נא מדת ימי וקצי, אם רבו הימים אשר חייתי על הימים
אשר אחיה עוד על הארץ? ויאמר ד' כרברך בן הוא. ואען ואומר, ד' אלהים,

אם כן איפא לא' אהפויך עוד, כי יעתק צור ממקומו, ויכראו שמים הדישים וארץ הדישה בגללי. אכל הנה נפשי בשאלתי וחלקי לעתיד בבקשתי, ד' אלהים! מה התן לי? ויראני ד' שלשה עשר נהרות שמן המור, ויאמר ד' אלי לאמר, הנה שמן תורק לפניך, ובאלה תתענג נפשך לעתיד על ד' אלהיך. ואען ואומר, האם זה חלקי על כל עמלי, הוד ד' תקצר? ויען ד' ויאמר הלא רעיך העומדים לפניך, הלא גם הם יקחו חלקם עמך. ואען ואומר עוד, הלא גם חלק הרשעים צפון לצדיקים! ויהי כדברי ויעף אלי אחד מן השרפים, ויקח רצפה טעל המזבח וינע במצחי, ואדע כי הטאתי ברום עינים ובעזות מצחי. (סענים כ"ט):

ט.

רבי אלעזר.

בבואו פעם בחדר — הכסא להסך את הנליו, והנה איש רוטי אחר, העז בפניו ויגרשהו בחרפה מן החדר, וישב הוא על כסאו תחתיו. ויהי בשנתו והנה נשבו נחש ויצאו מעיו ארצה וימות. ויאמר רבי אלעזר: „ואתן אדם, איש אדום תהתיד!“ (בראשית רבה פ' י"ד, ברכה ס"ג):

י.

רבי אלעזר איש ברתותא.

אין ערוך לצדקת האיש הזה, כי רב צדקות עשה בכספו ויפור כל אשר לו, עד כי סוכני הצדקה נחבאו מפניו תמיד, למען לא יתן להם את כל אשר לו:

ויהי היום וילך רבי אלעזר, לקנות מתן וזוהר לכתו להיות לה ביום כלולתה, ויהי בלכתו ברחוב העיר, ויפגע בסוכני הצדקה וינוסו מפניו. וירא רבי אלעזר, וירץ לקראתם וישגם ויאמר אליהם, הלא תנידו לי את הרבה, אשר שמתם עליכם היום לעבוד את עבודת הצדקה. ויענו הסוכנים ויאמרו, הגנו מאספים כסף בעד יחום אחד ויתומה אחת, להובילם תחת אפריון כלולתם. ויאמר רבי אלעזר, הי ד'! כי משפט הבכורה להם על בתי, יען כי נעזבים הטה באין אב ואם, ומי יחוש בעדם חוין ממני, ויתן להם את כל אשר בידו, ולא נותר לו רק אנורה אחת, ויקח חטים במחירה וישב הביתה, ואת החטים אשר קנה שם במנורה, והוא הלך לו אל בית האלהים:

ויהי בבוא אשתו הביתה, ותאמר לכתה, מה אלה העדיים, אשר הביא לך

אביך היום? ותאמר בתה אליה, כל אשר הכיח אבי שם במנורה, ואנכי לא ראתי דבר:

ויהי כפתוח האשה את דלת המנורה, ותרא והנה מלאה חטים מן אל זן, עד כי נשפכו החטים על פני הדלת החוצה. ויהי כשזב רכי אליעזר מבית האלהים, ותאמר האשה אליו, ראה נא אישי מה עשה לך האלהים, ומה נמל עליך! ויאמר רבי אלעזר, חי ד', כי קדושים הם עליך, ואין לך בהם חלק יותר מכל עניי ישראל. (סעניס כ"ד):

יא.

רבי אלעזר בן רבי שמעון.

(א)

כהתימו את לטודיו בבית הספר, אשר במנדל-גדור, לכו היה שטח מאד, כי הגדיל לעשות בכל הכמה ומרע, ויעש לו שם כשם הגדולים אשר בארץ. ויהי היום בלכתו בדרך לשוב אל ביתו, וירכב על חמורו, ולכו בקרבו גבה מאד. ויהי הוא הולך על שפת הנהר, ויפגע באיש אחד, אשר היה רע תואר ורע המראה. ויברככו האיש בשלום, ורבי אלעזר לא שת לכו אליו ולא ענהו דבר. ויהי בלכתם יחד הלאה, ויאמר אליו רבי אלעזר האם כל אנשי עירך משהת מאיש מראיהם כמך? ויען אותו האיש בנחת לאמר, זאת לא ידעתי להגיד לך לנכון, אבל איעצך, ולכה נא לאמן אשר כראני, והוכחה עמו, מדוע שחת תארי כמעשהו? וישמע רבי אלעזר וידע כי המא לאיש הזה ולא להיו. וימהר וירד מן החמור ויתרפס וירחב את האיש, לסלוח לו על המאטו אשר המא נגדו. אבל האיש הזה הקשיח את לבו, ולא נטה און קשבת לכל תהנוניו, והוא באחת אמר לו, לא אתרצה לך, עד אשר תלך אל האמן ותאמר לו ככל אשר צויתך! ויעל רבי אלעזר על חמורו, ויתחנן אליו בלכתו עד בואם העירה. והיו כבואם בפחת השער, ויצאו כל אנשי העיר לקראת רבי אלעזר לקדם פניו ככבוד, ויקראו אליו בקול גדול: שלום עליך רבינו! שלום עליך רבינו! שלום עליך מורנו! — ויהם אותם האיש ההולך עמו ויאמר, למי קראתם היום רב ומורה? ויענו כל העם כלם פה אחד, לאיש ההולך אתך, כי רב גדול הוא, ומורה לישראל הנדו! ויאמר האיש, כמהו לא ירבו בישראל! ויספר להם, את כל אשר קרדו. ויבקשוהו אנשי עירו לסלוח לו כגודל חסדו, בגלל תורתו והכמתו הרבה. ויעתר להם האיש ויאמר סלחתי לו בגללכם, רק אם לא יוסף לעשות עוד כדבר הרע הזה:

ויהי כבוא רבי אלעזר בבית המדרש, וידרוש לעמו לאמר, "לעולם יהיה אדם רך כקנה ואל יהי קשה כארו." (סעניס 97 ב'):

(ב)

ויהי כאשר גדל רבי אלעזר, ויהי שלם ככל חכמה ומדע, ויגדלוהו המלך רינשארד וישם את כסאו בין כל השרים אשר אהו:

ויהי היום ויתאספו שרי המלך, להמתיק סוד יחד, למצוא תחבולות נכונות, לבלות את כל הודים, ולבער את הננכים והשודדים מן הארץ. ויאמר הפרהגונא — הוא רב המכחים — אשר למלך, הן רבו כמו רבו היום השודדים בארץ, גם שרצו כחיתו יער, כמסחר יארונו כאריה נסב, ושועת העיטוקים עלתה כאוני, להצילם מיד עושיקיהם בזה. ועתה שימו לכם עליה עצו ודברו, אולי מצאתם עצה נכונה וכל עושי רשעה כרנע יאכדו:

ויען רבי אלעזר ויאמר, אבל לא טוב הדבר, לתת רשיון לבישהית לחבל, מן לא יבחון בין טוב לרע. ויאמר רב המכחים, אבל מצות המלך חוקה עלינו. ויאמר רבי אלעזר, שמעו נא השרים מלי, האזינו לאמרי פי ויהי ד' עמכם. הלא מלך במשפט יעמיד ארץ, ישועה ייטת לצדיק ישומר אמונים, ורשע כל יחן, כי בארץ נכחות יעול, ואז ילמדו וישבי תבל צדק ומישרים, כי יראו נאות וחכמת מלך המשפט, כי ארצה לצדיק מישרים, ודרך רשעים צלמות, ואז יכרעו כלם לרגלי המלך, יעבדוהו כאהבה, יעבדוהו במשפט. לישבו ולזכרו תאות נפש. הנו נא אדוני! ואתנה לכם אותות, להכיר ולהבחין בין אדם לאדם, בין טוב לרע, בין רשע לצדיק. יפקד נא המלך פקידים נאמנים בכל בתי מרזה, המה ישיתו עיניהם, על כל הבאים שמה לחקור מטסך, והנה התנומה אשר תפול על היונותים במורקי היין, עדות נאמנה תהיה למו, כי נגולה שנתם כלילה. הפקידים האלה יקיצו את הישנים מתרדמתם, וישיתו עליהם בקורת הרוצה, והיה אם בכתב החכמים יכתב הישן, נקי הוא מעון חף הוא מפשע, כי אלה וכאלה יקטנו באשמורת הבקר להעיר את הישר. ואם שכיר יום הוא, ישר גם הוא, כי השכים בכקר לצאת לפעלו. ואם חרש-מחט הוא, ער הוא כלילות גם הוא. ואם שלש אלה לא יהיה בו, אות היא, כי סתרת השודדים הוא. וישמעו השרים וישיב בעיניהם, וישמע המלך ויאמר, אחרי הודיע אלהים אותך, את העצה הישרה הזאת אין נכון וחכם כמך, הלא אנכי אפקיד פקידים בכל הארץ, ואתה תהיה לראש ולאלוף עליהם, כי גם המשל אומר: „קיינא דאנרתא ליהוי פרוקא“ (האנרת, אישר הקרא ירוץ בה, אין ציר נאמן כסחו). ורבי אלעזר בן רבי שמעון יצא מלפני המלך בלבוש מלכות, ויהי לפרהגונא כמדינה:

ויהי כשמוע רבי יהושע בן קרחה, את הדבר הזה, ויכתוב אליו אנרת לאמר: „חומץ בן יין! עד מתי תסבור עם אלהינו להרג?״ ויען אותו רבי אלעזר: „קוצים אנכי מכלה מן הכרם!״ ויוסף רבי יהושע ויכתוב לו: „יבוא בעל הכרם ויכלה את קוציו!״ ויכדלו ממנו חכמי ישראל בועם:

ויהי היום, וישע רבי אלעזר בכוכב אחד, ויקללהו הכוכב קללה נמרצת

וכה אמר הכובס בקללו: „צא איש הדמים, חומץ בן יין!“ ויאמר רבי אלעזר, עזתו תעידהו כי רשע הגהו. ויצו רבי אלעזר את סקידו ויחששוהו ויתנוהו אל בית הסהר, מקום אשר אמריו המלך אסורים שם. והיה כי שכבה חמתו וינחם רבי אלעזר את אשר עשה, ויבקש להציל את הכובס מרעתו ולא יכול עוד להצילו, כי כבר חיבו את ראשו למלך. ויך לבו אחרי כן, ויתאונן ויאמר מה נטרצו דברי החכם מכל אדם, האומר: (תסלי כ"ט) „שומר פיו ולשונו, שומר מצרות נפשו.“ והיה הכובס מוצא להוקיעו, ויעמוד רבי אלעזר תחת העץ ויכך. ויאמר הכובס אליו, אל ירע בעיניך אדוני, כי צדיק ד' וישר משפטו, והרע בעיניו עשיהו, כי אנכי ובני באנו על נערה המאורשה, כיום הנפורים. ויספוק רבי אלעזר את כפיו ויאמר: „שישו בני מעי שישו! אם ספיקת שלכם כן, ואף כי הודאות, בטוח אנכי, כי לא ישלוט בכם רמה ותולעה! (ב"ג ק"ג פ"ג):

(ג)

מוסר כליוה, מכת חררי בטן היא, המכלה נו ונפש. כתומה באה על רבי אלעזר, ויתאחז בניו ותפרפרהו, וגם נפשו בחלה בו, עד אשר הזכה במכאובים ויחלה במחלת סימה עלי כסל, כי איש בריא היה, ומשמזן בשרו היה לו לרקב ויצו המלך את עבדיו את הרופאים, וישקוהו תרופת תרדמה ויישן, ויקחו את החלב מצלעותיו, כיד חכמת הרפואה, הטובה עליהם בימים ההם. וישב רבי אלעזר ויחי. והיה כשזב רבי אלעזר לאיתנו, וירא את החלב, אשר הוציאו הרופאים מצלעותיו, והימים ימי תקופת תמוז היו, וירא והנה לא עלה החלב באשו. ויאמר רבי אלעזר, הוא הדבר אשר אמרתי: שישו בני מעי שישו, אם ספיקת שלכם כן, ואף כי הודאות, בטוח אנכי, כי לא ישלוט בכם כל רמה ותולעה, על דברת נעים זמירות ישראל (סללים ט"ו): „אף בשרי ישכון לבטח.“ (טס):

ואולם ככל זאת לא נהה לב רבי אלעזר בקרבנו, כי חשב תמיד מהשבות רבות, וכליותיו הסרוהו בקרבנו פן הטא לאלהים, ותפש ברשתו נקיים חנם. ואף הוא לא נרפא ממחלתו, ולא עלתה ארוכה לפצעיו. אמנם הצדיק הזה שטח ביסוריו, ויקבלם באהבה רבה. בערב היו מציעים תחתיו מצעות שונים, וכלם נרטבו מזוב דטו ולהה טריה, אשתו הטובה רפדתהו בתפוחים ותסמכהו באישיות, ובבקר שב בשרו ככשר נער קמן ויטהר. אשתו הטובה מנעתהו מלכת אל בית המדרש, פן יהיה עליו למשא. בכל ערב וערב היה רבי אלעזר אומר לפצעיו: „אחי ורעי כואו!“ ובבקר היה אומר: „פנו וסעו ממני, מפני כטול תורה!“ והיה היום ותקשב אשתו את דבריו ויחר לה מאד, ותאמר הלא עתה ראיתי, כי רק אתה הסיכות לך את מכאוביך חנם, ועתה, עד מתי תכלה את כסף אבי? ותלך האשה אל בית אביה כנעוריה ותעזבהו:

כיום ההוא כאו אניה רבות העירה, ויביאו לו רבי החובלים מנחה לכסף

ולזהב עם מגדנות ומטעמים, ויאכל רבי אלעזר וישת ויישב לבו. עוד כיום הוא שלחה אשתו את בתה לראות את שלום אישה, כי נכמרו נחומיה עליו. ויהי כבואה ויאמר אביה אליה, לבי נא בתי ואמרי אל אמך: „כי גדול עושר החכמה מעושר הכסף, וכל הפצים לא ישוו לה, והחכמה היתה כאניות סוחר, להביא ממרחק לחמי:“

כיום ההוא, בא רבי אלעזר ראשונה בבית המדרש, ויבאו לפניו חכמי הדור לשאול ממנו שאלות רבות בתורה והלכה:

כיום ההוא, באו לפניו שלשים סדינים, ועליהם כתמי-דם, לשפוט על מראיתם, הדם נדה הוא, או דם טהר? וירא רבי אלעזר את הכתמים ויטרום, כי ראה בעיניו הכמתו הגדולה, כי לא היה דם נדה, רק הדם הבא בסבת השוקת האשה לאישה. ויאמר רבי אלעזר, ומה אות כי תלדנה כל הנשים האלה ילדים זכרים — כי אשה, מזרעת תחלה יולדת זכר — ותלדנה כל הנשים זכרים כאשר אמר, ויקראו כלם אלעזר על ישמו:

ולא ארבו הימים, ותשב אשתו אליו, כי נאמנה בכריתיה לאלוף נעוריה, ואולם גדולי החכמים צעקו חמס עליה, כי לא נתנתהו לכא לבית המדרש, וגם רבינו יהודה הנשיא, אמר עליה: „כמה פריה ורביה בשלה הרשעה הזאת מישראל!“ ותשמע אשת רבי אלעזר את דבריו, ותשמור את הדבר כלבה (סס פ"ז:):

(ד)

ויהי כאשר קרבו ימי רבי אלעזר למות, ויאמר לאשתו, הלא ידעת רעיתי כי איבת עולם לחכמים עלי, ועתה ירא אנכי, פן לא יקברוני לפי כבודי, לכן הנני לבקשך דבר, כי תצוה לרופאים להניח אותי במותי, ואת תשכיכני בעליתי על מטתי, ולא תראי ולא תפחדו ממני מאומה. ותעש אשתו לו כאשר צוה אותה, ולא ידע איש את מותו עשרים ושנים שנה. בכל יום ויום, עלתה אשתו בעליתו ותנקדו מכל חלאה ועפרות. ויהי היום, ותרא והנה עיש זוחל רומש באזנו, ותירא ותבהל מאד. ויהי כלילה ההוא, ותרא האשה בחלומה, והנה אישה נצב לקראתה, ויאמר אליה, אל תפחדו רעיתי מאומה, כי העש איש ראתי זוחל באזני, שפמני ד', כי שמעתי פעם בהרפת איש-הכסף, ולא הזכרתיו את המתקף על פניו:

גם תלמידיו בעלי בריתו הנאמנים ידעו כמותו, והם לא הדלו משבת על מדיו, כאחד התאים אשר בעליתו. וכל העם באו אליהם למשפט. כי אמר העם עוד רבי אלעזר חי:

בגלל המריבה, אשר קרה בין אשת רבי אלעזר ובין אחת השכנות, נודע פתאום כי מת הרב. ויהי כלילה ההוא, וירא רבי שמעון בן יוחאי, אבי רבי אלעזר, בחלום הלילה לחכמי ישראל, ויאמר אליהם: „נזול אחד יש לי אצלכם, ומדוע לא תשיבו לי את הגולה?“ (סס פ"ה):

(ה)

ויהי כבוא הכמי ישראל לספיד לרבי אלעזר ולבנותו, ולקברו בקברות אבותיו, ולא הניחום יושבי עכבור, כי אמרו; כי כל הימים, אשר שכב רבי אלעזר בעלותו, לא היתה היה רעה ומשבלה בעיר. ויהי היום, ערב יום הכפורים היה, וכל אנשי עכבור עסקו בישמחת היום הקדוש ההוא, וילכו אנשי בירי ויגנבו את עצמות רבי אלעזר, ויקברוהו בקברות אבותיו:

הקברות כימי קדם, מערות מכסלות היו ובתוכן מהלות מחלות, כובים כובים, ופתחי המערות, סגורים היו על מסגר ודלת, ברמות נחש ברה עקלתון, וגודע בשם עכנא. ויהי כי הביאו את עצמותיו, למערת רבי שמעון אביו. ויקראי חכמי ישראל: „עכנא! פתח פוך, ויבא בן אצל אביו!“ (סס):

(ו)

ויהי כהודע, כי מת רבי אלעזר, וישלה רבי יהודה הנשיא לדבר באשתו. וזען האישה והאמר: „הכלי, אשר שרתו בו בקדש, הישרתו בו בחל?“ גם המשל אומר: „במקום הארון תלה ישם תליתו, רועה אויל! היתלה ילקוטהו?“

בן אחד היה לרבי אלעזר, ושמו רבי יוסי, ובמות אביו היה בן שובב וילך בשרירות לבו הרע, ויהי כבוא רבי יהודה הנשיא שמה, ויקרא את הנער אליו, ויכבדו מאד, ויסמוך את ידיו עליו, ויקרא אותו בשם רב וזמרה, למען יפיה בקרבו רוח קנאה בסופרים, ויתנהו הנשיא על יד רבי שמעון בן איסי בן לקוניא, להנכו ולהדריכו במישרים. ויהי ד' אתו, וככל אשר הוא מהנהג אהו ד' מצליח ביד הנער, ויהי בימים הרבים ההם, ויביאהו רבי שמעון אל בית הספר הנכוח, אשר תחת יד הנשיא, וישמע הנשיא, את קול הנער, ויאמר, הקול קול רבי אלעזר בן רבי שמעון הוא! ויאמר רבי שמעון, הוא בנו! ויאמר הנשיא, פרי צדיק עין היום, זה רבי יוסי בן רבי אלעזר, בן רבי שמעון, ולוקח נפשות חכם, זה רבי שמעון, בן איסי, בן לקוניא! (סס פ"ה):

א מ י מ ד.

ויהי כשבת אממר על כסא המשפט, לשפוט את העם, ויגש אליו איש אחד, וינער מעל ראש אממר את הנוצות אשר עליו. ויאמר אממר אל האיש מה עשיתי לך, כי גמלתני הטוב הזה? ויאמר האיש, דבר לי לבוא אליך אדוני, ושפטתני ביני ובין רעי, ויאמר אממר, הלא מכהך שחרתני, לא אהיה עוד שופטך, כי קרבה דעתי אליך! (כמונז ק"ב):

אות בית.

א.

בנימין הצדיק.

בנימין הצדיק, סוכן היה על עבודת הצדקה, ויהי בימים ההם, ויהי רעב בארץ, ותבא אשה אחת לפניו לבקש ממנו חסד, לנהלה בלחם, מכסף תרומת הצדקה. וישבע לה בנימין בחי ד', כי אול הבסך מן הלשכה, ואין בה אף גרה אחת. ותתהנן לו האשה ותאמר, הנני אמותה הפעם, אנכי ושבעת בני העטופים ברעב ובחסר כל. ויחמול עליה הצדיק הזה ויתן לה לחם חקה בכל העת ההיא, לחם לפי המה מכיסו:

ויהי בימים ההם, ויחלה בנימין הצדיק את חליו אשר ימות בו, והגה נמצא עליו מלאך שליח לפני כס יח במרום לאמר: הלא המחיה נפש אחת מישראל, כמו היה חבל וטלואה, ואף כי בנימין הצדיק, אשר החיה אשה ושבעה בניה! ויקם האיש ממטתו, ויהי עוד עשרים ושתים ישנה. (צ"ב ו"א. חז"ל פ"ג):

ב.

רבי אהרן

(א)

הכם גדול היה רבי בנאה כהכמת התורה והתמישה, חכם הרישים ונבון לחיש, דובר צהות ומבין בהדות:

ויהי היום וימת איש אחד בעיר הזאת, ויצו את בניו לפני מותו לאמר, את כד העפר יקח בני האחד, ואת כד העצמות יקח בני השני, וכד הנוצות יקח בני השלישי, ולא ידעו כל העם משר דבר. ויבאו הבנים לשאול את פי רבי בנאה, ויאמר רבי בנאה אליהם, הלא את נכסיו חלק לכם אביכם, את

שדותיו קרא בשם כד עפר, ואת בהמיתיו קרא עצמות, ואת הכרים והנסתות קרא בשם כד נוצות. (ב"ב כ"ח.) :

(ב)

בעיר הזאת היתה אישה אחת בת נעות המרדות, אשר פורה דרכיה לכל עובר, גם בתה אשר באה בימים היתה כאמה, אשר יצאה שמה לשמצה בקרב העיר הזאת. ויהי היום, ותיסר האב את בתה כדברים לאמר: „מדוע לא תצניעי לכת בפורך את דרכיך? הלא אנכי ילדתי לי עשרה בנים, ולא ילדתי מאביך רק אחד, אכלתי ומחיתי את פי, ואמרתיו לא פעלתי און ואין איש יודע דבר עד היום הזה.“ ויהי כדבר האשה את דבריה אלה, וישמע אישה את כל הדברים האלה, כי עמד אחר כהליה, ויחר לו הדבר הזה ויתעצב אל לבו. ויהי בחלות האישה את הליו אשר ימות בו, ויצו לביתו לאמר: „כל נכסי נתונים למורשה רק לבני האחד:“

ויהי בטות האישה הזה, ויתננשו הבנים למשפט ויריבו בהוקה, זה אימר אני הבן הירוש! זה אומר אני הבן הירוש! ולא יכלו שופטי העיר לחות משפטם, ויקריבו את משפטם לפני רבי בנאה. ועץ רבי בנאה בחכמה ויאמר, הלא אניכם איש קשה היה ורע מעללים, כי הסכ את נחלתו מכל בניו ויתנם רק לאחד, וגם את האחד כסרו בטמון, למען לא יירש נחלתו גם אחר. ועתה מי יזבל להגיד תעלומות וסתרי בני אדם? כי השופט לא ישפוט רק למראה עין ולמשמע און ועל פי שנים עדים יקום דבר. את משפטי לא אוכל לחות אתכם, כי משפט כזה נעלם הוא מעיני כל חי, אכל הבו נא ושמעו לעצתי, קומו נא והיו לבני חיל, ושלמתם היום לאניכם כנטולו וכפעל ידיו, וסדוכם אל היקו פעלו גם אחרי מותו. קומו נא וקחו טקלכם כידכם, והכו על קברו על אחת ישבע, עד אשר יגיד לכם, מי הוא בנו האחד, אשר נחר בו מכל בניו להורישו את נחלתו, וידבר רבי בנאה את דבריו כטרמה, אחרי כי ידע כי אםם הוטמאה, ואין להם חלק בנחלת האישה הזה. ויהי כשמעם האנשים את דברי רבי בנאה, וילכו בחרי אף, ויקחו טקלותיהם, וירצו בחפזה אל שדה הקברים וירעצו ויגזרו. ויבך האישה בחמתה ויהי זואולם רק אחד מהם שאר בביתו, כי אמר, ויהי את כל אשר לאב, הלא אקל אנכי בכבוד אני, ואף כי אחרי מותו. ויהי כראות רבי בנאה את הדבר הזה, ועץ ויאמר תנו לו את הנחלה, כי הוא בנו! — וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט רבי בנאה ויראו כי חכמת אלהים בקרבנו, להוציא תעלומה לאור:

ויהי כאשר ראו אחיו, כי נדחו מנחלת אחיהם, ויביאו את דבת רבי בנאה רעה למלך, אשר היה בימים ההם. ויאמרו למלך, ישנו איש אחד בישראל, אשר ישפוט שפוט ויהרים רכוש בני אדם כאין עדים ובאין תעודה, וישמע המלך ויהן את רבי בנאה בבית הסהר, ושם כסד רגליו, ויהי שם בכית האסורים, מקום אשר אסירי המלך אסורים שם:

(ג)

ויהי אחר הדברים האלה, ותבא אשת רבי כנאה ותצק אל המלך לאמר, הושיעה המלך! ויאמר לה המלך מה לך? ותען האישה ותאמר! „עניה סוערה אנכי, אישה קשת רוח, והי לי עכר אחד, ויהמסוהו ממני ויגורו את ראשו, וישטמו את עורו מעליו, ויאכלו את כשרו, וימלאו בעורו מים וישתו, ולא נתנו לי ישכרי.“ וישמע המלך וכל הישרים את דברי האישה, ולא ידעון פשר דבר. וישלח המלך ויקרא את רבי כנאה ויריצוהו מן הכור, וישאלו איתו אולי ידע להגיד פתרון החידה הזאת. ויען רבי כנאה ויאמר, תיש נגנב לאשה הזאת, את כשרו אכלו ומעוררו עשו חמת לשאוב מים. ואולם האישה הזאת, אישתי היא, ובהיותי בבית הספר נשבר כל טטה לחמה. וימצא רבי כנאה חן בעיני המלך, ויושיבהו לכסא בשער המשפט, וישמחו לראש על המחקקים, לשית עינו על ספר החקים אשר למלך, להעבירו בכור הבקורת, להוציא מחקק ישן מפני חדש ולשנות דין, כיד חכמתו הטובה עליו:

הן הוא מצא סעיף אחד בספר החקים אשר למלך כהוב לאמר: „כל דין הנתבע לדין פסול לדון.“ וישנהו רבי כנאה לאמר: „כל דין אשר יוציאו ממנו כסף בדין פסול לדון.“ כי משפט מעוקל היה הדבר הזה וצור מכישול לכל השופטים. וישמע המלך ויאוח לו, ויכתב בספר החקים על שמו:

גם בחכמת הרפואה עשה רבי כנאה חיל, חכמי הרופאים אשר למלך, הנרו ספרים בחכמת הרפואה בימים ההם, ואותו כנדו להניח את הספרים, וירא רבי כנאה כחוב שם לאמר: (א) רוב בני אדם מתים, כי לא יקחו דם בעתם. (ב) היין מרפא לשותיו. והוא טען על זה הרבה, והגיה: (א) סבת כל מחלה דם. (ב) היין ראש לכל סמים, ובטקום שאין יין, שם יבוקשו סמים למרפא. (סס ע"ב):

ג.

בבא בתן בוטי

איש אחד, עלה מבבל ויבוא ארצה כנען, ויקח לו אישה מבנות הארץ ההיא. והיו היום ויאמר האיש לאשתו, בשלי נא לי עדשים שנים, ותקח האישה שני עדשים ותבשל לו ולא יותר. והיה ממחרת ויאמר אליה, בשלי נא לי היום לתך עדשים, ותזר לו לתך כאשר אמר. והיו כראות האיש, כי פתיות היא, ויוסף לדבר עמה בלשון כבליה לאמר הביאי לי כיצינים [אנטיזים] ותכא לו נרות [כי טובנו שנים]. ויאמר אליה, לכי נא וישכרי את הנרות על בכא [פתח הכית] ותלך האישה ותשכר את הנרות על ראש בכא בן בוטי, אשר ישב עם הזקנים בשער. ויאמר אליה בבא, כתי! הלא תנידי לי, מדוע הכלמתי

לעיני הוקנים? ותען האישה ותאמר, הלא כן צוה אישי עלי. ויאמר בכא אם כן איפא, את רצון אישך מלאה, וד' אלהיך ירצך גם הוא, ויוציא שני חכמים כבכא ממעיד. (נדרים ס"ו):

ד.

רב ברוקא איש חווא.

ויהי היום ויההלך רב ברוקא ברחוב העיר בית-דלפת, וירא אליו אליהו הנביא, בדמות אדם נכבד ונשוא פנים. וישתחו יחד על דבר יושבי המקום ההוא, ועל כל הנקבצים שם ליום השוק. ויאמר רב ברוקא אליו, היש בכל אלה הנאספים פה משביל דורש אלהים, אשר לפני שמש ינון שמו? ויאמר הנכבד אליו, כלו סג יחד נאלחו למורת רוחי, אין עושה טוב אין גם אחד, וישר באדם אין. ויהי בעכרם שערי קרת, והנה איש אחד בא לקראתם, ונעלים שהורים ברנליו — לא כדרך נעלי ישראל בעת ההיא — וכנפי בנדיו ריקים מציצית, ויאמר רב ברוקא אל אליהו, ומה הוא האיש הלזה ההולך לקראתנו? הלא נעליו חשכו משחור תארם, גם כנר כונדים ילבש בלא חוטי ציצית! ויאמר אליהו, אל תבהל ברוחך לשפוט למראה עיניך, ולא תאמר משונע לכל אשר יאמר העם הזה משונע. יען כי האיש הזה, דגול הוא מרבכה, חלקו צפון לעתיד לבא, וגרו יהל לדרך דורים. ויהי כשמוע רב ברוקא את מהללו מפי הוקן הנכבד, ויקרא אותו רב ברוקא ללכת אחריו אל ביתו, ואולם האיש לנוש השחורים, לא שעה אחריו וילך לדרך הלאה. וירץ אחריו רב ברוקא ויתודע אתו וישאלהו לאמר, מה מעשיך? ויאמר האיש שומר בית האסורים אנכי, ואכלא את הנברים לבר ואת הנשים לבר, וכל הלילה אשית את מטתי ביניהם, ולבי ער לשטרם לכל יחטאו. וכראותי כי יתן איש אחד את עיניו להתכונן בכתולת ישראל, ואשליך את נפשי מנגד להצילה מחרפת עולם. ויהי היום והקח נערה מאורשה בשביה, ואיש אחד נתן עיניו בה ותפשה לשכב עמה, ואמחר ואקח את הבקבוק המלא שמרי יין, ואשפכהו על בגדיה, וינס האיש לנפשו, כי חשב כי ארץ כנשים היה לה. ויאמר אליו רב ברוקא, מדוע שמת נעלים שחורים כרנליך? ויאמר האיש, מאבלי ירושלים אנכי. — ויאמר רב ברוקא, מדוע לא עשית ציצית ככנפי כנדיך? ויאמר האיש, למען לא יכירוני, כי יהודי אנכי, ואדע תמיד את אשר יתלחשו להרע ליהודים, ואנכי אודיע את בני עמי, להתפלל לד' ולהזהר כפעם כפעם. ויאמר רב ברוקא, מדוע לא הלכת אחריו כי קראתך? ויאמר האיש, כי ירט הדרך לנגדי, כי שמעתי, כי נאספו השדים לגזור גזרות קשות על ישראל, על כן מהרתי ללכת, כי אמרתי, אישמעה דבר מאחרי, ואמחר להגיד להכמי ישראל, למען ימהרו להתפלל לד'. ויענכהו רב ברוקא וישב למקומו. וירא והנה אליהו הנביא עודנו עומד שם:

ויהי בעת ההיא, והגה כאו לקראתם עוד שנים אנשים. ויאמר אליהו גם
אלה צדיקים גדולים המה, וחלקם צפון לעתיד לבוא ויאמר רב ברזקא אליהם,
ואתם מה מעשיכם? ויאמרו ברחמים אנתו, המשמחים לב כל מר נפש, ורודפי
שלום לכל אדם (תענית דף כ"ב, עין מנח"מ סימן רל"ו):

ה.

ב ר ר ה.

(א)

ברורה בת רבי חנינא בן תרדיון אשת רבי מאיר. בראותה, כי עלה ברצון
אישה לקלל את ישכנו הרעים, כי העיקר לו מסביב והמרו את רוחו. אז פתחה
ברורה את פיה בחכמה ותורת מוסר על לשונה לאמר, אל נא איש! כי לא
טובה עצתך בפעם הזאת להכרית אניש מן הארץ. אבל קרא נא לאלהיך. כי
ישוכו ישכרך מכסלה ומדרכיהם הרעים, ולמה ימותו? הלא בה דברי נעים
זמירות ישראל: "יתמו חסאים מן הארץ", "חסאים" אמר ולא "חוטאים", כי
אם יתמו החסאים ועונות יטקו, הלא אז גם מחוטאים תטהר הארץ. (ברכות
דף י"ז):

(ב)

רבי יוסי הגלילי הלך בדרך ויפגע בכרורה אשת רבי מאיר, ויאמר אליה,
הגידו נא לי אי זה הדרך ההולך לעיר לוד? ותען האישה במהתלות, הלא בני
המה האומרים, כי כל יושבי הגליל סכלים המה, והלא החכמים אמרו: אל תרבה
שיחה עם האישה, ומדוע לא כהרת לך לשון קצרה לאמר: "כאי זה ללוד?"
(עירובין דף כ"ג):

(ג)

ויהי היום ותרא ברורה והגה תלמיד אחד יושב ושונה בלהש, רק
שפתיו נעות וקולו לא ישמע, ותנער בו ותאמר, פתה סיד ויאירו דבריך!
(עירובין דף כ"ד):

(ד)

ויהי היום ותשמע ברורה הגדולה בנשים, את דברי החכמים האומרים:
"נשים דעתן קלה". ותהתל בהם ותכו אותם כלבה. ויאמר אליה רבי מאיר
אישר, הן אמנם מנשים באהל תבורכי, ור' נתן לך לב חכמה ודעת, אבל ידע

תדעי כי דברי חכמים כדרכונת, וכמשמרות נטועים בעלי אספות. חכמי ישראל, הלא נעלו מאד בידיעתם הרחבה בכל הליכות התולדה ויודעים היטב את התכונה הטבעית, אשר נטע אדון הטבע ביצוריו, אשר כראם זכר ונקבה למיניהם. הלא האיש כגבורתו ודעתו חזקה מצור, והאשה הרכה קלה היא כמו כן בדעתה, על כן ידבק האיש באשתו והיו לבשר אחד. כי כן הוא משפט לכל ההרכבות וחק נאמן לכל הליכות הטבע בשיווי הערך [הארמאניע]. אבל הדרך בדרך והקשה בקשה לא יתלכדו ויתפררו. ועתה ראי אשתי, כי מישרים דברו חכמי ישראל, ואנכי אשבע לך כחי ד', כי גם את תתני תודה לרבריהם, כי לא נקית גם את להזהר ברוחק, כי גם אותך כרא ד' אשה על הארץ, והיה גם לך אדה כנשים. ותשמע ברורה את דברי אישה ותוסף לצחק בו: ביום ההוא צוה רבי מאיר, את אחד מתלמידיו, אשר ידע כי ידאת ד' בלבן, לנסות ולפחות את ברורה אשתו, והוא הפציר בה ימים רבים, עד אשר נאותה לו. והיו בהודע לה הדבר, ותצו לביתה ותחנק. ויברח רבי מאיר אישה בכלה, מפני החרפה. (רס"י ע"ז קף י"ח: ד"ס וליכא דלמרי):

אות גמל.

א.

ר ב ג מ ד א.

רב החובל אחד מודע היה לרב גמדא, ויתן לו רב גמדא ארבע זוז לקנות לו דבר, כל אשר ימצא. והיו כי לא מצא רב החובל כל דבר לקנותו, וימצא קוף באחד האיים ויקנהו. והיו בקחתו את הקוף כידו ויקפוץ הקוף וינס לנפשו, ויתחבא בחור תחת אחד השיחים. ויטהר רב החובל וירץ אחריו וישיגהו, וירא והגה הקוף רוכץ על צדור פנינים. ויקח רב החובל את הקוף ואת הפנינים ויתנם לרב גמדא, כי אמר גם את הקוף וגם את הפנינים לו המה, ויתמהו כל האנשים על ישרו, והיו לשם ולתהלה בכל הארץ. (כדריס מ"ט:):

ב.

רבן גמליאל.

(א)

את בתו נתן רבן גמליאל לאיש, ויהי בלכתה לבית אישה ותאמר אל אביה, ברכני נא אבי! ויאמר אביה אליה, לא תשובי בדרך הזה עוד. ותשמע העלמה ותישא בשרה בשניה ותרום:

וירבו הימים ותלד העלמה בן, ויבא רבן גמליאל לשמוח אתה, ותאמר העלמה אל אביה, ברכני נא אבי! ויאמר רבן גמליאל, קול „אהה!“ לא ימוש מפיו סלה:

בפעם הזאת לא עצרה בתו כח, לסכול עוד את עקת רוחה, ותאמר אל אביה בקול כוכים, הלא תניד לי אבי, מה פשעי ומה הטאתי, כי הבאת עלי פעמים, קללה ולא ברכה? ויען רבן גמליאל ויאמר, בתי! מדוע לא שמת אל לבך לאמרי, הלא טובת שכל את, ולך לדעת, כי הפכתי לך את הקללה לברכה, הן אמנם אמרתי לך, כי לא תשובי בדרך הזה עוד, כי תמצאי מנוחה בבית אישך, ובהיות בנך, חי ובריא אולם, הלא לא ימוש קול „אהה!“ מפיו, „אהה!“ כי עוד לא אכל בני. „אהה!“ כי לא שתה עוד. „אהה!“ כי לא הלך עוד אל בית הספר!

ורבן גמליאל חכם היה, ויעש בן, להורות לבתו תורת הסבלנות, ולהמיש מפיה קללות וגדופים כאורח הנשים. (בראשית רבה פ' כ"ו):

(ב)

ויהי היום וירד רבן גמליאל ורבי יהושע באניה, לרבן גמליאל היה לחם לבד, ולרבי יהושע לחם וסולת. ויהי כאשר אול הלחם לרבן גמליאל ויאכל מן הסולת אשר הכין רבי יהושע. ויאמר רבן גמליאל אליו, הכי ידעת, כי יארבו לנו הימים בדרתנו הימה, כי הכינות לך גם את הסולת? ויען רבי יהושע ויאמר, הנה ככב אחד נמצא בצבא מזרות שחק, העולה בתקופתו אהת לשבעים ישנה. האורח החדש הזה בבואו, הלא יתעו בו המלחים כהליכות הים. ולפי הישבוני, התנכתי עליך, כי יראה לנו בימים ההם, על כן הכינותי לי צדה רבה לדרך. ויאמר רבן גמליאל, הלא נוראות נפלאתי עליך, מה מאד חכמת, מה מאד הגדלת לעשות בחכמת התקופה [אסטראנאמיע], ובכל זאת שבעת נדודים כל היום, לעבור באניות סוחר ולהביא ממרחק לתמך? ויען רבי יהושע ויאמר, אם נפלאת אדוני על עובר ים כמני היום, הלא תשוב תתפלא עוד, על שני התלמידים אשר יש לך ביבשה, הלא המה רבי יוחנן בן נודודא ורבי אלעזר

הסמא, כי אלה רבות הנדילו לעשות בחכמת הנימטריאה, וכמעט כי יודעים למדד בשעלם את כל אנלי הים הגדול, ובכל זאת אין למו, לא להם לאכול ולא בנד ללבוש. וישמע רבן גמליאל וישמור הדבר בלבו. והיה בעלותו היכשה, וישלה רבן גמליאל לקרוא לרבי יוחנן ולרבי אלעזר, לגדלם ולנשואם ולהושיבם בראש העם, וימאנו החכמים האלה להתנשא ויתחבאו וישלח רבן גמליאל שנית אותם ויבואו ויעמדו לפניו. ויאמר רבן גמליאל אליהם, אל תדמו בנפשיכם, כי השרים ראשי העם המה, אבל רק עבדים נאמנים המה לכל העם הזה, לשמדם מכל מכשול ולנהלם במישרים, ועתה הגידו לי מדוע לא אביחם גם אתם לשאת כמשא העם הזה בהיות לאל ידכם. הלא כה דברו הזקנים אל רחבעם בן שלמה מלך ישראל (מ"א י"ב ז): „אם היום תהיה עבד לעם הזה ועבדהם!“ (סרוים דף י"ד):

ג

ישאל פילוסוף אחד את רבן גמליאל, הלא כתוב בתורת משה (דברים ד): „כי ד' אלהיך איש אכלה הוא אל קנא!“ ועתה הלא חגד לי, מדוע יקנא האלהים בעובדי האלילים ולא יקנא באלילים עצמם? ויען רבן גמליאל ויאמר, המה נא למשל אונק, המלך היה לו בן שעשועים, והבן היה לו כלב שעשועים, ויגדל הבן את הכלב, ספתו אכל ומכוסו שמה, וישכיכוו בחיקו, ויקרא את שמו בשם אביו המלך, וישבע בשם חיי הכלב אביו. והיה כאשר נודע הדבר למלך, ויחר-אפו מאד וחמתו בערה בו. ועתה הגידה נא לי איפוא, הלא חכם אתה, על מי חרה אף המלך, האם חרה אפו בכנו או בכלב? ויאמר הפילוסוף, האם כלב הוא אלהינו, כי תמשל עליו משלים כאלה? הלא רבות ראינו בעינינו גדולות ונפלאות, כי פעם עלתה כל עירנו על המוקד, ובית אלהינו היה כאור מוצל מן האש, והיה הדבר למופת. ויאמר רבן גמליאל, הלא החילותי למשל משלים, על כן המה נא אונק עוד הפעם, ואשא את משלי עוד: „עיר אחת קשרה קשר, ותתפרץ מעל המלך, ויפקד המלך את צבאותיו ויצא למלחמה עליה“ ועתה הגידה נא חכם נכבד, את מי ילחם המלך, אם עם החיים אשר עודם בעיר, או עם המתים השוכנים בקברים? ויאמר הפילוסוף אם כן איפוא, אישאלך אני והודיעני מדוע לא יסיר ד' את המכשלה הזאת אשר תחת יד האדם? ויאמר רבן גמליאל האסף יסף ד' את כל צבא השמים והארץ, כי כמספר צבאו היו האלילים, ועובדים המה את האדם ואת הבהמה ואת כל עוף השמים ודגי הים. היכרת ד' גם את האדם, אשר נשמה באפו ולא להים נחשב גם הוא? אבל העולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו עתידים ליתן את הדין. (ע"ז כ"ד):

ד

ישאל אנריפס ישר הצבא את רבן גמליאל, הלא כתוב בתורת משה: „כי

ד' אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא" הלא קנאתו תעיד ברום אלהי העמים והודם, יען היקנא חכם בכסיל? היקנא גבור בחלש, היקנא עשיר בעני? יען רבן גמליאל ויאמר, התקנא אישה באישה, כי נשא את רעותה המוכה ממנה? ועמו המיר אלהיו בלא אלהים! (סס ל"ט):

(ה)

פעם נקרא נקרא רבן גמליאל אל בית-אבידן להתוכח, ויאמר הכפר אליו; אלהים ננב הוא! כי הפיל תרדמה על האדם, ויגנוב אהת מצלעותיו! גם בת הקיסר היתה בעת ההיא במקלה הזאת, ותען הגבירה ותאמר, הניחו לי ואנכי אענה למושפטי דבר. ותאמר הגבירה, יצוה נא אדוני המלך ויותן לי שר צבא אחד, ויאמר המלך, מה לך לשר הצבא? ותאמר הגבירה כי שוודרים באו אלי הלילה ויגנובו ממני את נביע הכסף, ויניחו תחתיו נביע זהב. ויאמר המלך ומי יתן כי יבואו עלינו שוודרים כאלה בכל יום! ותען הגבירה, אם כן איפוא, מה רב החסר, אשר עשה ד' עם האדם, כי לקח ממנו צלע אחת, וישב לו אמה; לשרת אותו! יען הכפר ויאמר, אבל מדוע גנב האלהים את לבבו, ולא עשה מעשהו גלוי לעיניו? — ותאמר הגבירה אליו, הכיאה נא לי בשר מכית המטבת, וילך הכופר ויבא את הבשר ויתן בידה, ותקח הגבירה את הבשר ותתנהו בתוך האפר החם ותצללו לעיניו. ותקח הגבירה את הבשר מן האפר ותתן אותה אל הכפר, ותאמר אבל נא את הבשר הזה. ויאמר הכפר, תסלה נא לי הגבירה, כי לא אוכל לאכול את הבשר, אחרי ראותי, כי נמאס לעיני בתוך האפר, ותען הגבירה ותאמר אם כן איפוא, לוא ראה האדם בעיניו, את מבנה אשתו וכל יצוריה מאין באו ומאין ניסדו, כי עתה לא ננש אליה ולא ידעה לעולם. (סנהדרין ל"ט):

(ו)

וען הכופר ויאמר הלא ידעתי, אלהיכם מה פעל כעת! ויהי כדרכו ויתאנח הכופר, ויאמר רבן גמליאל אליו, על מה אתה נאנח? ויאמר הכופר, זכרתי את בני את יהודי, אשר הלך בדרך למרחוק, ואנכי מתרפק באהבתו. ויאמר רבן גמליאל, שאלתי ונבקשתי כי תראהו לי הלום. ויאמר הכופר, האם ידעתי מקומו איהו? ויאמר רבן גמליאל, אם את אשר בארץ לא ידעת, ואיך תתפאר לשאת עיניך השטימה? (סס):

(ז)

וען הכופר ויאמר, הן המשורר התפאר באלהיכם, כי הוא „מגנה מספר לכבכים" ועתה, את מי אין כמו אלה? כי שאל נא להוכיחי שמים ויגידו לך! ויקח רבן גמליאל אגוזים רבים וישם בתוך הכברה, ויניע לפניו רבן גמליאל את הכברה, כאשר יסוב האופן, ויאמר אל הכופר, ספור נא את האגוזים האלה אם תוכל! ויאמר הכופר משוך נא ירך מן הכברה ואל תסב אותה, ואנכי אספור

את האנוזים, כי לא יספרו אלה במסכתם כאופן בתוך האופן. — אבל גם הככבים יסבו בלכתם כמו אלה, בגלגלי הטרום בטרום, ואיך חספרם עתה? — ענה רבן גמליאל:

ויוסף רבן גמליאל ויאמר אליו, הלא תניד לי את מספר שניך בפיך, כמה המה? וישם הכופר את ידו אל פיו לספרם, ויען רבן גמליאל ויאמר, את אשר בפיך לא ידעת ואיך תשא עיניך השמיטה? (סג):

(ח)

ויען הכופר ויאמר, הלא אטונתנו אטונת אומן היא, כי שנים המה האלהים, אשר בראו את השמים ואת הארץ, והלא גם חזויכם חזו. כן (עמוס ד'): "כי הנה יוצר הרים וכורא רוח!" כי מי אשר ברא הרים לא ברא רוח! ויאמר רבן גמליאל, אם כן איפוא, גם האדם, אשר נאמר בו, "ויברא ויצר" מי שכרא בו זה, לא ברא בו זה? והלא טפה על טפה יש באדם, ובו שני נקבים, ועתה מי שכרא זה לא ברא זה? והלא נאמר (חכלים ז'): "הגומע און הלא ישמע היוצר עין הלא יביט!" ויאמר הכופר, ומי הניד לך, כי לא יד שנים נמעום ויצרום? — ויען רבן גמליאל ויאמר, אבל אשאלך נא והודיעני, איכה יתרוצו שני האלים האלה, כמות האדם ברנע אחר? (סג):

(ט)

ויען הכופר ויאמר, הלא שמעתי אתכם אומרים, כי ככל עדת עשרה אנשים אשר יתאספו בכם, אלהים נצב בעדתם! ועתה הלא כמספר מקהלות ישראל, היה מספר אלהיכם! הנידה נא לי כמה אלים לכם? — ויקרא רבן גמליאל לענד הכופר ויגעד בו לאמר, מדוע נתת לשמש לזרוח בבית אדוניך היום? ויאמר הכופר, הלא השמש מלא כל הארץ אורו, ומדוע גערת בו הנם? ויען רבן גמליאל ויאמר, הלא השמש, אחד הוא, טאלף אלפי רבבות משרתי ד' ובלאכיו, ואף כי ד' צבאות ישמו, כי מלא כל הארץ כבודו. (סג):

אות דלת.

א.

ר ב ד י מ י.

רב דימי חלה את חליו, ויבא רב ספרא אחיו לראותו. ויאמר רב דימי יחיבנ נא ד' לי לצדקה, כי מלאתי תמיד אחר דברי הסופרים, ולא חסרתי מהם

דבר. ויאמר אליו רב ספרא, השמרת את אשר אומרים: „אל יספר איש בתהלת עמיתו, פן מתהלתו תבא לו רעתו.“ ויאמר רב ספרא ההייתי אתי בדכריך, מה טוכו דברי סופרים אלה מכל המורות, וכל הפצים לא ישוו למו, יען כי רבות ראינו כמו אלה, כי העוזרים והמשכמים על פתחי נדיבים, ישמיעו כשער תהלת אנשי חסדם, וגם יתבו כספר, את שם איש חסדם, מתנוסס לתהלה בשער בת רבים, אבל לשמע תהלתו, הלא יקצו עליו הלכאים ויבזו יגיעו כארבה. טובים המה דברי סופרים, וכל מוסרם כקול ירדי. לא שמעתים אחי בלתי היום הזה, לא קימתים כי לא ידעתים עוד. (עירובין דף ט"ז):

ב.

דמה בן נתינה.

איש אהר, אשר לא מבני ישראל היה כאשקלון ושמו דמה בן נתינה. אמו הכתה בשנעון, ויהי היום בשבתו בכבוד, בתוך אחוזת מרעיו, ותבא אמי הביתה, ותרעם עליו בקולה ותכהו על הלחי ותכלימהו. והאיש דמה, לא דבר אליה דבר, ורק קפצו הוציא מלים בנחת, „דיך אמי!“ — ויהי היום ויבאו זקני ישראל אליו, לקנות ממנו אבן לאפר אשר לבחן הגדול, במחיר אלף שקלי זהב. ויבא דמה ההדרה לקחת את האבן, וירא והנה אביו ישן ורגלו נתונה על התבה, אשר האבן שומה בה, ויהם להקיצו משנתו וישב אל הזקנים ריקם. ויחשבו הזקנים, כי מתאנה הוא להם, למען הרבות במחירה, ויאותרו לשקול על ידו עשרת אלפים שקלי זהב במחירה, אבל האיש דמה אמר, אם יהנו לו מלא ביתו כסף וזהב, לא יקל בכבוד אביו להקיצו משנתו. ויהי כאשר הקיץ אביו משנתו, ויקח דמה את האבן ויתן לזקנים, וישקלו לו הזקנים עשרת אלפים שקלי זהב כאשר אמרו, אבל האיש דמה מאן לקחתם, ויאמר לא אמכר את כבוד אבי בעד בצע כסף, ויקח לו אלף שקל זהב ושאר הזהב השיב לזקנים: ויהי לתשובת השנה, ויתן לו ד' אלהים שכרו, ויהי לו פרה אדומה בעדרו ויקחו ממנו זקני ישראל את הפרה במחיר עשרת אלפים שקלי זהב. (דברים רכ"ג פרט"ג, קידושין דף ט"ז):

אות הא.

א.

ר ב ה ו נ א.

א.

עשיר גדול היה רב הונא, ויהי לו שדות ורכישים הרבה מאד, ויהי היום ויחמיצו לו לפתע פתאום ארבע מאות כדי יין. ויבוא אליו רב יהודה אחי רב סלא החסיד, ואתו היו אהוזת מרעיו מקני ישראל. ויאמרו אליו לאמר, שיטה נא ארון נכבד לכך על דרכיך, פן חטאת מה לאלהים, כי קרה לך הדבר הזה היום! ויאמר רב הונא אליהם, האם לחוטא ופושע נחשבתו בעיניכם? ויאמרו הזקנים אליו, האם שופט כל הארץ לא יעשה משפט? — ויאמר רב הונא אם כן איפוא אשאלכם והודיעוני אתם את חטאתי אולי ידעתם. ויענו הזקנים ויאמרו, הן שמענו, כי אירס כרמך עשוק הוא מידך, ולא נתת לו חלק בזמורה הנפן. ויאמר רב הונא אמנם כן הדבר, אבל כבר ננב ממני ככה עשרת מונים. ויאמרו הזקנים הלא כה יאמר משל הקדמוני:

„אם חפצך, מגנב ננבת,

הנך ננב, גם אהה!“

ויבר רב הונא ויאמר, צדקתם ממני! כי לא נאוו לאיש כמני, להציב את דברי תמיד על קו הדין, ונדיב על נדיבות יושר יקום סלה, וישב רב הונא אל די' בכל לבו ויוציא העושק מידו, ויברכהו די'. (ברכות ה':)

ב.

ויהי היום, ותעלה כל העיר דרוקרת על המוקד כליל, ובחלק העיר אשר רב הונא גר בו, לא הריח שם כל אש. וירא מלאך די' בחלום הלילה, אל אחד מחסידיו העיר הזאת, ויאמר אליו, הן ננתי על חלק העיר הזה ויהי כאוד מוצל מאש, אבל לא בגלל רב הונא ננתי עליו, כי קטן לו הדבר לפי ערכו. אבל ננתי בגלל האישה הצנועה היושבת שמה, כי היא השיק את תורה ככל ערב שבת, והעניות אופות בו לחמן. (סענים כ"ח:)

ג.

איש טוב ומטיב היה רב הונא, והסיד בכל מעשיו. ביום סניר ורוח סערה, יצא רב הונא במרכבת הזהב בכרכרה, בכל רחובות העיר, לפקר ולבקר

את כל החומות ובקיעי הבתים. כל בית אשר נמצא בו בדק, וצוה רב הונא ופלו את הבית, ונחצו את הבית, ובנה בית חדש מכספו, אם לא היה לאל יד בעליו לבנותו:

מדי ערב שבת שלח רב הונא את משרתיו ברחוב העיר לעת ערב, ויקנו את כל הירק אשר נשאר למוכרי הירק בכסף מלא, וישליכום בנהר, ולא חלקום לעניים, מן יסמכו על זה ולא יקנו המה, ופן לא ישאר הירק וירענו בכל יום השבת, וכל זה עשה רב הונא, למען יוסיפו המוכרים, להביא את הירק חמיד בעיר, ולא יכשלו לעתיד לבוא:

בית רקה הכין לו רב הונא, ושם בקבוקי סמים שונים, וכפתח הבית כתב לאמר, „אלהים יצר סמים למרפא, וכל הולה יבא ויקח חנם אין כסף:“ בשבתו לאכל לחם, פתח את דלת ביתו, וקרא: „כל רעב יבוא ויאכל!“ (סעיים 97 כ')

ב.

הלל הזקן.

(א)

עני גדול היה הלל בימי נעוריו, כל יום ויום עשה מלאכתו וישתכר טרפעיק [חצי דינר] אחד, חציו נתן לשומר בית המדרש, וחציו למאכלו. ויהי היום, ולא מצא הלל להשתכר, ולא נתנו השומר לבוא לבית המדרש, ויעל הלל הגנה וישכב על התקרה ויט אוננו לשמוע טבעד הארובה, דברי אלהים חיים, מפי שמעיה ואבטליון. היום ההוא ערב שבת היה, והימים ימי תקופת טבת. וירד עליו השלג מן השמים ויכסהו כל הלילה. והי כעלות השחר, ויאמר ישמעיה אלי אבטליון, הלא התקדרו היום השמים בעבים, כי לא יאיר לנו השמש טבעד הארובה. והי בהביטם למעלה, ויראו והנה דמות אדם נשקפת כעד הארובה, וימהרו ויעלו הגנה, ויסירו את גל השלג, נבהו כשלוש אמות, וימצאו את הלל ויקחוהו וירחיצוהו ויסוכו את בשרו, וישיבוהו לכסא כנגד האת, ויאמרו ראוי זה להלל עליו את השבת. (יומא ל"ג:):

(ב)

כאשר עלה הלל מכבל, היו אז זקני בני בתירא נשיאי הדור, אבל הם ראו והכירו ונדילו את מעלתו עליהם, וישיבוהו זקני בני בתירא לראש עליהם, והי להם לנשיא. (פסחים כ"ו:):

שמיים תלמידים, היו לו להלל הזקן, שלשים מהם, הגיעו למעלת משה רבינו, ושלשים למעלת יהושע בן נון, ועשרים ככל הכמי הזמן. הגדול בכלם היה יוחנן בן עזיאל, והקטן בכלם רבן יוחנן בן זכאי. (ספס דף כ"ט):

אכיו היה מבנימין ואמו משפטיה בן אבישל אשת דוד (ב"ר פ' ל"ג). והיה הלל הנשיא מאה שנה לפני חורבן בית אלהינו (ספ"ד). בן ארבעים שנה היה בעלותו מבבל, ארבעים שנה למד, וארבעים שנה שפש את ישראל. וימצא הלל י"ז בעיני הורדוס, כי רצה במלכותו (ספ):

אח היה להלל ושמו יטו, ולא חמך את ידי הלל בהיותו עני (ספס כ"ט):

איש טוב ומטיב היה הלל הזקן, ויהי היום ויקה לעני בן טובים אחד, סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו, ויהי היום ולא מצא הלל עבד לרוץ לפניו ורץ הוא לפניו שלשת מיל. (בזונוס ס"ו):

ג

בהפרד הלל מאת תלמידיו, הלך הלך גם הוא עמהם. ויאמרו לו תלמידיו, איה פניך מועדות ללכת? ויאמר הלל, הגני הולך לעשות מצוה רבה. ויאמרו תלמידיו מה זאת? ויאמר הלל, לרחוץ את בשרי במים. ויאמרו התלמידים, למצוה זאת, מה זה עושה? ויאמר הלל, הלא ידעתם, כי המלך יעמיד בכת האוסף איקונים רבים של מלכים, והם נתונים על יד איש עת, לנכותם מכל חלאה ואבק, והאיש הזה ימנה כראשי העם, ובשרים שמו יתחשב, ואף כי האדם, הנכרא בצלם אלהים, והוא איקונים של מלך מלכי המלכים הקדושים ברוך הוא, וכל אשר לא ינקחו וירחצו דמו בראשו:

ויהי בפעם אחרת, ויאמרו תלמידיו אליו, איפה פניך מועדות? ויאמר הזקן, הגני הולך לנגול הסד, עם הנכבדה אשר באה ללון בתוך ביתי. ויאמרו תלמידיו האם בכל יום תאסוף אורחים אל תוך ביתך? ויאמר הזקן אמנם בן, נכבדה אחת תבא אלינו בכל יום תמיד בבקר, בבקר היא באה בתוכנו ולערב היא שבה אל האלהים. אבל כאורה נטחה בתוכנו ללון, ועלינו לנגול עמה הסד, כי יבא היום ותשוב אל האלהים אשר נתנה ולא תשוב אלינו עוד, ואשר עכר שארו אכזרי. (ויקרה רפס ב' ל"ז).

ד

ויהי היום ויבוא איש אחד, אשר לא שכני ישראל לפני שמאי ויאמר, כמה תורות יש לכם? ויאמר שמאי שתים, אחת בכתב ואחת בעל פה. ויאמר האיש, בתורה הכתובה מאמין אנכי, אבל לא במסורה. גירני נא, על מנת שאלמוד ואישמור לעשות רק את הכתובה לבד. ויגער בו שמאי, ויגרשהו מכותו. ויבא האיש הזה לפני הלל, וידבר אליו את דבריו ויקרבהו הזקן וילמדו

את התורה הכתובה לכך כאשר שאל. ויהי כיום ההוא ויורהו הנשיא לקרא כתב עברית, ויורהו סדר האלף בית, כאותות לתמונתם ולנקודתם. ויהי כיום השני, ויהפוך לו הנשיא את הסדר. ויאמר הגר, מדוע הפכת אדוני את הסדר ויען הזקן ויאמר, הלא ידוע תדע, כי כל למוד וכל הנמה לא יכון בלי נהלה אכות ומורים, ויותר להוני התורה הכתובה. כי בלי באוריה ערומה היא, ואין לה כל עדי, אבל באוריה יאירו כספירים וילבישוהו בגדי כבוד לתפארת, יעתה הפה נא אונק לכל אמרי אשר אמר על לוח לבך, שמר ושמעת את כל אשר אאלפך בינה, ולא תשאלני דבר, עד אשר תלמוד ממני כל החורה הזאת, ואז נכון יהיה לבי, כי תדע ותשיש אל לבך, כי שתי התורות רק אחת הנה, יתים הנה במספר, ואחת היא כנפש, כי אהיות תואמות ממנן הנה (סב) (6):

(ה)

ויהי היום ויבא נכרי אחר, לפני שמאי ויאמר, נירני על מנת, שתלמדני כל התורה בהיותי עומד על רגל אחת, ויגער בו שמאי וידהפהו כאמת הבנין אשר בידו, ויגרשהו וילך לו. ויבא האיש לפני הלל, וידבר אליו בדברים האלה. ויאמר הנשיא אליו, הלא בינתי לחקר מליך אדוני, כי רק למען דעת את היסוד האחר, אשר עליו המבצע אדני תורתנו שאלתני, ועתה הנני להניד לך את היסוד הנאמן הזה לאמר:

” כל שנה לנפשך, לא תעשה לרעך.”

המיטפס הזה, הוא יסוד האחד אשר לתורתנו, כהליכות האדם לרעהו, וכל הנאמר מענין הזה בתורה כלם פירושים כלם ביאורים, וכלם מקימים את היסוד הנכבד הזה. אבל היסוד השני, יש הוא בין האדם לאלהים, הן הוא לא יאמר כמלים קצרים, אבל רק לך, להגות בראשונה בדברי התורה באר היטיב, ואז תבין את אשר לפניך. (סג)

(ו)

ויהי היום וילך נכרי אחר סביב בית האלהים, וישמע את קול הקורא: „ואלה הבגדים אשר יעשו השן ואסוד” מתורגם ומפורש ושום שכל, וישאל האיש, הבגדים האלה למי יעשו? ויאמרו לו, לכהן הגדול בעמנו. ויאמר האיש בלבבו, הנני להתיהר ואהיה כהן גדול ואכהן פאר, ואלבש בגדי כבוד אלה. ויבוא האיש לפני שמאי ויאמר, נירני על מנת שאהיה כהן גדול, ויגער בו שמאי וידהפהו כאמת הבנין אשר בידו ויגרשהו מכותו וילך לו, ויבא האיש לפני הלל, ויאמר אליו הלל, הראית אדוני, כי ישימו העם מליך עליהם, כשרם לסד ידיו לקרב ואצבעותיו למלהמה. ועתה למוד נא גם אתה, את החורה כלה לראשונה ואחר תדבר דבריך אלה וישמע האיש לדברי הזקן, ויחל ללמוד את התורה, ויהי כלמרו את החורה, ויקרא בכתוב: „והור הקרב יומת” ויאמר

האיש, מקרא זה על מי נאמר? ויאמר הנשיא, אף על דוד מלך ישראל. וישפט
האיש בנפשו לאמר, הלא כל ישראל, בניס המה לד' אלהיהם, ואשר מאהבתו
אותם, אמר ד' לעמו: "בני בכורי ישראל!" ובכל זאת הביילם למחלוקתם,
בית ישראל לבד, ובית הלוי לבד, ובית אהרן לבד, ויבדל ד' את אהרן קדש
קדישים, ודק הוא יבא אל הקדוש, ובלעדו כל זר הקרב יומת, ואף כי אנכי
השפל והנדכה, אשר כאתי במקלי וכהרמילי להסתפה היום אל עם הגבחר
והקרוש הזה!

ויבא האיש שנית לפני שמאי ויאמר, הגידה נא לי אדוני, האם איש
כמני יכה פאר, וישית נזר על ראשו להיות לכהן הגדול מאחיו, הלא הזר
הקרב יומת!

ויבא לפני הלל ויאמר, אדוני! ינחו ברכות על ראשך, כי הבאתני לחסות
תחת כנפי ד':

ויהי היום ויבאו שלשת הנרים האלה במלון אחד, ויאמרו מפני קפדנות
שמאי, גורשנו הלאה ממוקם הקדש, וענות הלל היתה בעזרנו להביאנו לחסות
תחת כנפי ד'. (סס):

(ז)

ענות הלל נודעה לתהלה בקרב ישראל, ותהי למלה כפי כל. ויהי היום,
ויתפאר איש אחד על רעהו לאמר, אם תתן לי ארבע מאות זוז אלך ואקציף
את הנשיא, ואם לא אקציפנו, ואשקל אנכי על ירך מסת הכסף הזה, ויאותר
יחד ויתקעו קף:

ויהי היום, יום ערב שבת היה, והנשיא רחץ את ראשו ואת פניו כספל
מים, ועיבוד האיש על פתח בית הנשיא ויקרא ויאמר: "מי פה הלל? מי פה
הלל?" ויתעטף הנשיא ויצא לקראתו, ויאמר אליו בני בני! מה אתה מבקש ממני?
ויאמר אליו האיש, אשאלך והודיעני דבר אשר לא ידעתי ישרו. ויאמר הנשיא,
שאלני בני שאל! ויאמר האיש, מדוע ראשי בני בכל עגולים? ויאמר הנשיא,
כי אין למו חיות פקחות. וילך האיש לדרכו, וישב בעוד שערה ויאמר: "מי
פה הלל? מי פה הלל?" ויצא הנשיא לקראתו ויאמר אליו מה אדוני מבקש
ממני? ויאמר האיש הנה עוד אשאלך והודיעני, מדוע עיני התרמודים עגולות?
ויאמר הנשיא, כי המקום אדמת חול הוא. וילך האיש משם, וישב בעוד
שערה, ויאמר מי פה הלל? מי פה הלל? ויצא הלל לקראתו ויאמר מה שאלתך
בני? ויאמר האיש מדוע רגלי האפיקיים רחכות? ויאמר הנשיא, כי המקום
מקום כיצה ואנטי מים. ויאמר האיש, עוד שאלות הרבה יש לי לשאול
אותך אדוני, אבל רא אנכי פן אקציפך, ויתעטף הנשיא וישב לפניו ויאמר,
שאל נא בני שאל, ואנכי אשיב לך כיד ד' הטובה עלי. וען האיש ויאמר
האתה הוא נשיא ישראל? ויאמר הלל, אני. ויאמר האיש, אם אתה הוא, אל
ירבו כמך בישראל! ויאמר הנשיא, הגידה נא בני מה עול מצאת בני? ויען

האיש ויאמר, כי אנדתי כנללך ארבע מאות זון. ויאמר הנשיא, היה נא זהיר כרותך בני! כי ראוי הלל שתאכר על ידו ארבע מאות זון כפלים, והלל לא יכעוס:

אבל דע בני, כי שאיזת גדולות שאלתני, ואנכי ירדתי לחקר מליך, כי מלב חכם מקורם. הן אתה שאלת אותי, על דבר השתנות מיני בני אדם [מענישען ראסעען] ואתה אמרת בלבבך, כי שונו אלה מטבעם במורשת אבות לבנים מדור דור, עד אבי אבותם הראשון, ואם כן דמית בנפישך, להכחיש את התורה האומרת כי אחד היה אדם הראשון על הארץ. אבל לא כן הדבר בני! הן אמנם רק אחד היה האדם, וכלנו בניו אנהנו אבל ברכות הומים, נשתנו בני האדם, מסכת האקלימים השונים, ועוד סבות ישונות, כאשר אמרתי לך, ואתה זכור הדבר ואל תשכחהו, כי תורת אמת הירתיך הפעם. (כס):

אות זין.

ר' זעירא הבבלי.

איש תמים רוח היה רבי זעירא הבבלי, ולא ידע להתחכם על ערמת הלצים, אשר לצון המדור להם. והיו בעלותו מכלל לארץ ישראל, והיו היום, ויקו לו דם מכשרו. וילך ר' זעירא אל הטבח אשר בעיר לקנות לו בשר להכרות נפשו. ויאמר אל הטבח מה מחיר משקל ליטרא בשר? ויאמר הטבח מהירו חמישים מנה ומכה אחת. ויאמר ר' זעירא, אישקלה נא על ירך ישיים או ישכעים, או מאה מנה ככל אשר תאווה נפשיך, אך לא תקרא עלי שמן ימניך, ויבאן הטבח לישמוע לו. ויאמר ר' זעירא אם כן איפא, עשה אתי ברצונך. ויכהו הטבח מכה אחת, ויתן לו את הבשר כאשר אמר. ויקו בערב ויבא רבי זעירא לבית המדרש, ויאמר אל הוקנים היושבים בשער, מה המנהג הרע הזה אשר כעירכם, כי לא יאכל אדם בשר כשרם מכה מכה אחת מן הטבח. ויתמחו הוקנים לדבריו, ויספר להם את כל אשר קראו. וישלחו הוקנים לקרוא את הטבח ולהביאהו על פניו, והנה מת הטבח לפתע פתאום. ויביחו הוקנים את רבי זעירא, כי לא טוב עשה כעמיו לענוש את הטבח בקללתו, כי גם ענוש לצדיק לא טוב. ויאמר רבי זעירא, הי ד', כי לא קצפתי עליו מאומה, ואנכי האמתני בתים רוחי, כי נהג עמדי לפי מנהג הארץ ההיא. אבל מה מאד אהמה, כי לא שמעו הלצים לדברי כן אמוץ התווה אשר אמר ברות ד' (יכעיה ט"ז): „ועתה אל תחלוצונו מן יחוקי מוסריכם.“ כי נכונו שפטים ללצים, ראשיתם מהלוטות ומכות חדרי בנין, ואחריתם כליון חרוץ. (בין יעקב ירשמי ברכות חוב ט'):

אות חית.

א.

ספורי חסיד אחר.

(א)

מעשה הצדקה.

[חידה.]

בערב יום הזכרון, נתן חסיד אחר, דינר לעני לכלכל נפשו, השנה הזאת שנת בצרות היתה. ויהי כהודע הדבר לאשתו ותרב עמו, ותרב כעש ומרורים, ויברח החסיד וילך וילך בחצר מות. ויהי בלוגו בין הקברים, וישמע קול שתי רוחות מספרות יחד, ותאמר האחת לרעותה, הבה נא ולכי אחרי ונשוטה במרחביה, נעופה ונדא על כנפי רוח ונרדפה לדעת, את אשר ישפוט האלהים את בני האדם. ותען השנית ותאמר, הלא ידעת רעותי כי אסירת-כלא הנני, כי קבורה אנכי בלבושי שרד, במהצלת קנים, מכלי צאת ובוא, אנא תמתי, דאי נא את, התעופפי נא, שמעני וראי וספרי גם לי, ואל תבחדי ממני דבר! ותעף הרוח ותרכב על כרוכי, והיה מלאה עינים ואונים, ותרא ותשמע גדולות ונצורות, ותשב אל בית מלונה בין הקברים. ויהי כבואה, ותשאל אותה רעותה הנידי נא לי אחותי, השמעת מאומה מבעד הפיגוד, את אשר ישפוט ד' אלהים את בני האדם? ותען הרוח ותאמר, שמעתי כי כל הזרע, ברדת יורה הבכירה, את כל עשב השדה יכה הכרד. ויהי כשמוע החסיד את דכריה ויזרע שדהו ברדת יורה השניה. ויך הכרד ככל הארץ את כל אשר בשדה, רק בשדה החסיד לא נכו כי אפילות היו. ויהי לתשובת השנה, וילך החסיד שנית וילך בין הקברים, וישמע את שתי הרוחות המספרות יחד, ותאמר האחת לרעותה, הבה נא ונעופה כיום הזה בשמי שמים, לדעת את אשר ישפוט האלהים את בני האדם. ותען האחת ותאמר הריס חדעי, כי קבורה אנכי במהצלת קנים וכלואה אנכי כנית חמרי מבלי צאת ובוא. לכי נא את והתעופפי כהיות לאל ידך, כי כל בנדיך לבנים, כתנות עור, אשר עשה לך האלהים לכבוד ולתפארת. שמעני נא לכל דברי האלהים ואוניך תקשכנה דבר מאחרך, ובאת אלי להגיד לי דבר, כל אשר שמעת וכל אשר ראית. ותעף הרוח כדכריה והשב שנית ותשאל אותה רעותה, מה הדבר, אשר שמעת מבעד הפיגוד? ותען הרוח ותאמר, שמעתי כי כל הזרע ביורה השניה, יכה ד' בשדפון. וילך החסיד ויזרע שדהו ביורה הבכירה, ויהיו כל השדות לשדפה, רק בשדות החסיד לא היה שם שדפון:

ותאמר אשת החסיד אליו, הלא תניד לי אישי, מדוע היה שדפון בכל הארץ, וקמת שדך לא היה שדסה? ויספר לה החסיד, את כל אשר קרהו, וינד לה כל אשר שמע בין הקברים, ולא כחד ממנה דבר:

ויהי היום ותרב אשת החסיד עם אם הרוח, ותאמר אליה, לכי נא אחרי ואראך את כתך הקבורה במחצלת קנים!

ויהי לחשובת השנה השלישית, וילך החסיד ללון בין הקברים, וישמע את שתי הרוחות המספרות, ותאמר האחת, הבה נא ונעופה בגבתי ישחקים כפעם בפעם, ונשמע דבר טבעד הרגוד, את אשר ישפוט ה' אלהים את בני האדם. ותען השנית ותאמר, הניח לי רעותי תמתי, יען כי הדברים אשר דברנו אני ואת, כבר נשמעו בין החיים. (בבבס י"ח: הדר"ג פ"ג):

[פתרון]

החסיד, הוא האישי, אשר עשה יעשה המיד חשבון כנפשו, וכעשותו טוב וברדפו חסד וצדקה, תקום תמיד האשה כנגדו להשיאהו, היא האשה, זאת הרשעה, הוא יצה"ר אשר יבא המיד להרגיזו ממנוחתו. ומה יעשה החסיד? הלא ישוב וירגזו עוד, עד שיזכיר לו יום המות, ואז ילין בין הקברים. ומה ישמע החסיד אז? הלא יקשיב קול שתי נפשות דוברות בו, האחת הלא היא נפש החיונית, בת הגוף, הקבורה בבית חמרה במחצלת קנים ולבושי שרד לגבי חמר גביה, והשנית נפש המשכלת, בת שמים, חלק אלוה ממעל, והיא הלא מעופפת בחביון שדי, להוסיע עליה רוח מטרם, לדעז מה פעל אל ומה יפעל נבר בכל משלה ידיו לטוב לו. אבל כל היום צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, כי כאשר ינוב חיל החסיד וטובו, הלא אז ישמן ויבעט ופתאום תקום לקראתו האשה הרשעה, ותסיתהו להעלות את נפש החיונית בקרבנו, והיא תרבי עם הגוף אם נפש החיונית, להשפיל את רוח האדם כרוח הבהמה הקבורה במחצלת של קנים, ולכפור גם בהשאתה נפש המשכרת, ואז לא יועיל לאדם כל זכרון יום המות. וכן אמרו (הדר"ג פ' טסס עמר): "רבי יהודה הגשיא אומר אמשול לך משל למה הדבר דומה, יצר הרע דומה לשני בני אדם שנכנסו לסונדק אחד, נתפס אחד מהם לשום ליסמות, אמרו לו מי עסק? יכול הוא שיאמר, לא היה עמי חברי אלא אומר הואיל ואני נהרג, יהרג חברי עמי אף כך אמר יצר הרע הואיל ואני אכוד לעולם הבא אני אאכד את כל הגוף" הפוך בה והפוך בה דדא בה כלא בה:

(ב :

צדקה תציל ממות.

חסיד אחד היה בארץ, ויעש צדקה ומשפט כל הימים. ויהי היום, ויסבא אניה וירד בה, והיה סער נורא כים והאניה נשכרה. ויהי כראות רבי עקיבא

את הדבר הזה. ויבוא לפני הזקנים, להעיד על מותו לאשתו. ויהי כשרם עמרו הזקנים ממושנם, והנה החסיד בא ויעמוד לפניהם. ויאמרו לו, האתה האיש, אישר טבעת כים? ויאמר אני — ויאמרו אליו, ומי הציל את נפשך מן המים הזדונים? ויאמר האיש, הצדקה, אישר עשיתי, הלא היא שלחה את אמתה, ותעל משחת חיי. ויאמרו אליו, ומי הנד לך כל זאת? ויען החסיד ויאמר כרדתי בעמקי מצולה, וכל משכרי הים ונלוו עלי עברו, ואישמע מאחרי קול רעש גדול, קול הנלים על המים. רוצו ונעלה את האיש הזה מן הים, אישר צדקות עשה כל ימיו!"

ויפתח רבי עקיבא את פיהו ויאמר: „ברוך אלהים אלהי ישראל, אשר בחר בדברי תורה ובדברי חכמים, שדברי תורה ודברי חכמים, קטים הם לעולם ולעולמי עולמים.“

— „שלה לחמך על פני המים, כי ברוב המים תמצאנו“ (קבלת י"ה).

— וצדקה הציל ממות! (יבסי י'). (הדר"י פ"ג, עין מדרש קב"ט פסוק שנה בשמי קנה):

ג

משפט בצדק.

ויהי היום, וישבו מישראל נערה אהת, וילכו אחריה שני חסידים לפדותה מיד עריצים. ויהי בכואם שמה, ויבא אחד מהם אל הקבה, מקום אשר הונחה וישבות שם. ויהי בצאתו מן הקבה ויאמר אל השני, הלא תניד לי, כמה השדת אותי בכואי אל בית הונות? ויען החסיד השני ויאמר, הלא אמרתי בלבי, כי באת שמה לשאול ולדעת את מהיר ערבתה, ויען הראשון ויאמר, כאשר שפטתי בצדק, כן ייפוט ד' אותך בצדק ובמישרים, כי חי ד', כי כדברך כן הוא. (הדר"י פ"ח):

ד

צדוק הדין.

איש אחד חסיד, מגדולי ארץ כבול לקח אשה לבנו, ויהי כיום הרביעי, ויעש האיש משחה גדול לבנו, ויקרא לשועי העיר אל הזבת, לשמוח אתו בשמחתו. ויהי באכלם, ויצו האיש לבנו, לעלות הנגה ולהוריד משם בקבוק יין, ויהי בעלותו הנגה וישכרו נחש ומזח. וירא האב כי בושש בנו לרדת מן הנגה, ויעל אחריו הנגה, וירא והנה מת בנו, נוסל בין הבקבוקים כי הנחש הכהו. ויצדק עליו את דינו, וירד מן הנגה, ויחל עד אשר כלו הקרואים לאכל, כי לא

הפך להרעיםם. ויהי בכלותם לאכל, ויאמר אליהם כנחת, שאוני אדוני, ואל
 יחר אפכם בי, כי לא לברך ברכת התנים קראתיכם היום, כי אם לברך ברכת
 אבלים כאתם הנה הלום. ויקם רבי זכאי מכסאו ויאמר: „לשחוק אמרתי מהולל!“
 (ויקרא רבס פ' כ', תנחומא פ' שמיני לוח ב')

(ה)

לפנים משורת הדין.

איש חסיד אחר ירד אל כרמו כיום השבת לראותו, וירא והנה פרץ גדרו,
 ויהי כי הפך לסתום את הגדר, ויזכר כי שבת היום לד' אלהיו, ויתעצב החסיד
 אל לבו, על דבר אשר ישח כרנע את קדושת יום השבת. וינס בחפזה מן
 הכרם וישם בלבו, לכלי גדור עויד את הפרץ אף לאחר השבת, למעה יהיה לו
 למזכרת עון, יען כי לא נאזה לחסיד שומר אמונים, אף מחשבת פגול בשגגה.
 וירא ד' בעינו וידע תוסת לבלבו, ויצטה לו במקום הפרץ עץ -- צלף [או
 נצפה], אשר פריו יפרד לשלשה מינים, אביזות, קפריסים ולולבים. והעץ הזה
 היה לו לעץ חיים לכלכל את נפשו ונפשות ביתו כל הימים. (ויק"ר פ' ל"ה,
 סגת ק"ג):

(ו)

החסיד והפוחז.

איש חסיד אחד בלכתו ברחוב העיר, וירא והנה איש אחד מסקל את
 אבניו מחצרו לתוך הרחוב, ויאמר אליו החסיד, האם בער מאדם הנך, כי
 תסקל מחצר אי שלך לרשות שלך? וישחק האיש לדבריו. ולא ארכו הימים
 וימך האיש וידל מאד וימכור את נתלתו. ויהי היום, ויהי האיש מתהלך ברחוב
 העיר ויגוף את רגלו באבנים, אשר השליך הוא מחצרו. ויזכור את דברי החסיד
 ויאנה. (ב"ק 97 ל:):

(ז)

עיון תפלה.

איש חסיד אחר בלכתו בדרך, ויעמוד ויתפלל לפני ד' אלהיו. ויעבור
 הנמון אחד ויברכהו, ולא ענהו החסיד ולא שעה אליו. ויהי כהתימו את תפלתו,
 ויאמר לו ההנמון, הלא ריק ופוחז אתה, כי לא שמרת את נפשך, כחק התורה
 אשר נתן לך ד' אלהיך, ועתה לוא הרגתיך, מי הוא אשר רדש את דמך מידי?
 ויאמר החסיד, חכה נא וארצך ארון נכבד! לולי עמדת אתה היום לפני כבוד
 מלך בשר ודם, ועתה ענית לאיש ככרכתו אשר ברך אותך, מה היה משפטך?

ויען ההגמון ויאמר, משפט הרב לאיש הזה, כי הלל את כבוד משיח ד'. ויאמר החסיד, אם כן איפוא, הלא ידעת, כי נצב הייתי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. וירצהו ההגמון וישלחהו לשלום. (ברכות ל"ג):

(ח)

עיון תפלה.

איש חסיד אחד, היה עומד ומתפלל, ויבא נחש ויקפוץ על רגליו, ולא פסק החסיד את תפלתו. ויאמרו לו התלמידיו, הלא לאדם לשמור את נפשו, ולא לסמוך על הנס, כמקום שיש סנה גדולה. ויען החסיד לאמר, כן אתם בני דוכרים, אבל חי ד'! כי לא ראיתי את הנחש ולא ידעתי מאומה. (מנחה המאיר סי' ק"ט בסע מרמז):

(ט)

עיון תפלה.

איש חסיד אחד, העטיף, ולפני ד' שפך שיחו. והנה יצא זאב מסככו וירץ אליו בהמת רוחו, ויגזול את ילד החסיד, אשר ישב לימינו, ולא הפסיק החסיד את תפלתו ולא פנה ולא זע. ויהי כהתיטו להתפלל, ויוכיחיהו תלמידיו על פניו מדוע הצטרק הרבה ולא הפסיק את תפלתו להציל את הילד ממלתעות זאב טורף. ויאמר החסיד, יטורף הזאב את נפשי, אם ראיתי דבר, או ידעתי מה! ויהי כדברו והנה השיב הזאב והוא את הילד לאביו, שלם וכריא אולם, וינס הזאב לנפשו. ויאמר לו אביו, מה עשה לך הזאב? בני! ויען הילד ויאמר, הזאב הזה הביאני אל הרבה אהת, ובכואי ישסה, שמעתי קול רעם בגלגל, כקול שדי בדברו: „לא על זה שלחתך כי אם על כן פלוני אלמוני!“ כמעט אישר כלה הילד את דבריו, והנה נשמע קול צווח בעיר: „כן פלוני אלמוני נשכו הזאב!“ (סג):

(י)

תלמוד תורה.

איש חסיד אחד, ישב לכרו כל הימים, ולא היה לו כל ספר מכלעדי מסכת חגיגה, והנה בה כל ימיו, אלפי אלפים פעם, עד שידע אותה בפיו ובלבבו. ויהי במותו ולא ידע ממנו איש, כי התבודד כחרו כל הימים. ויהי בלילה ההוא, והנה בא אשה חדררה, ותרם קולה בכבי ומספר, ותקונן עליי כקול אנהה, צעקה גדולה ומרה, עד אשר נאספו כל הנשים לקולה ותבכינה כמה, ועליהן נאספו קהל גדול, ויקוננו עמה מספר גדול ועצום, ויכינו לו תכריכיו

ויקברוהו בכבוד גדול. והאשה היא בוכה וצועקת ותאמר: ספרו נא לחסיד הזה, קברוהו וכבדו את ארונו, ותזכו לחיי עולם הבא, כי זה האיש כבדני כל ימיו, ולא הייתי עוזבה שבוטה ונלמדה, והאמרנה לה כל הנשים מה שמך? ותאמר „חגיגה“ שמי. והיו בקברם את החסיד, והנה נעלמה האשה הזאת פתאום, וידעו כל ישראל, כי מלאך ד' הוא. ומגלה כנסתו כל ר"ד בנס נגלה (סנחוטא):

(יא)

משפט בצדק.

ויהי היום וילך חסיד אחד, לפדות עלמה אחת מבנות ישראל, ויהי בנותם בדרך במלון, וישכב החסיד את העלמה מרגלותיו, והיו בכקר וישכם החסיד וירד ויסבול בנהר, ויעל ויחלף שמלותיו, וילמד לתלמידיו. ויאמר החסיד אליהם, הגירו נא לי ואל תכחדו מאתי דבר, אמרו נא במה חשדתם אותי, בהשכיכי את העלמה מרגלותי? ויאמרו התלמידים, כי אמרנו, פן יש בנו תלמיד אחד, אשר לא נודע עוד כבודתיו לרבו, אם נגעה יראה אלהים בלבו. — וכאשר ירדתי לסבול במה חשדתם אותי? — אמר החסיד, — פן קרה לך סקרה לילה מפני טורח הדרך — אמרו התלמידים. ויאמר החסיד, חי ד'! כי כדברכם כן הוא! וכאשר שפטתם אותי בצדק, כן ישפוט אתכם האלהים בצדק ובמישרים סלה (סנכ ק"ז):

ב.

רבי חייא.

(א)

החכם הזה לקח אתו את רב יהודה, וילך למסעיו ויעבור ארחות ימים, להתחקות על ירשי הטבע, ולחקור אחרי שפוני טמוני קדם, לדעת את דמות ותבנית האדם וכל החיה, במרם היה המבול על הארץ. ויהפרו בהררי עד וגבעות עולם ויסצאו עצמות גדולות סבני הענקים, אשר אין ערוך להן, ככל האדם, ויגזרו אמר, כי עצמות סתי המבול הגה, וישתאו על גדלן וגובה להן, ויראה להנה. ויאמר רבי חייא החכם „אמרו לאל סור טמנו ודעת דרכיך לא חסצנו.“ (חיוב כ"ח) (זכר פ' נח פסקא כי לימים):

(ב)

ויהי היום ויקח רבי חייא אתו את רבי יוסי, וישם פעמיו לדרך, ויבאו

על הרי אררט [קרדו־בִּקוֹרְדִּיסְמַאן], ויהוה את כל כנר הארץ, וימצאו בקיעים ותעלות רכות בכל הדרך ההיא, וידד רבי חייא, אל תוך התעלות וירא ויתכונן על פי חכמת המכע, ויאמר לרבי יוסי, ידע חדע כי הבקיעים והתעלות האלה, מימי המבול המה. וד' אלהים הניח אותם לזכרון לדור דורים, לדעת. כי פוקד ד' עון רשעים לדור דור, וצדקת הצדיקים לא ימוש מעל פניו סלה. (זכר פי נח פסקה וילגור מלכים):

ג.

רבי חייא בר אשי.

בנסול רבי חייא בן אשי על אסיו ככל יום, היה מהפלל ויאמר: „הרחמן הוא יצילני מיצר הרע!“ ויהי היום ותקשב אשתו את תפלת אישה, ותאמר בלבה, עתה ידעתי, כי לא מזקן ותסר אונים לא ידעני אישי, זה רכות בשנים, כי הלא שמע שמעתי מתלחש בכל יום בתפלתו, כי עוד יצרו חזק הוא בקרבו:

יהי היום וישב רבי חייא בנגת הכתן אשר לו, ורוחו הנה כמושכלות ותרד אשתו כמעין הגן, ותרחץ את בשרה ותסך בשמן המר, ותחלוף שמלותיה ותבא כעדי עדיים, ותשם צעיפה עליה ותחבס, ומתחת הצעיף ישמה מסוה על פניה, למען לא יכירה אישה, ותעבור על פניו הנה והנה, תחת אחד השיחים ויראה רבי חייא, ויחשבה לזונה, כי כסתה פניה. ויש אליה אל המסילה ויאמר מי את? ותאמר האשה, חרותה אנכי — היא חרותה הזונה הקדשה בעיר הזאת לכל עובר. — ויאמר הבה נא אבוא אליך, כי לא ידע כי אשתו היא. ותאמר אם תתן לי את הענף אשר בראש האמיר. וידלג רבי חייא כאיל על ראש העץ, ויסעף את הענף ויתן לה ויבא אליה. ותקם האשה ותלך ותסר צעיפה מעליה ותשב הביתה. ויהי כשוכ רבי חייא גם הוא הביתה, וירא והנה אשתו עומדת לפני התנור, והתנור לפניה בוערת, ותראהו האשה והנה הוא סר וזעף, ואותות פניו שוטו חליפות, כאיש הערוך לקרב, אשר ירה ירה מאשפת חצים שנונים, היוודים בחרי אף ממוסר כליות ולב. לרגעים התסרצו מלבו אנהות נוראות, והנה והי מסיו התמלטו, פתאום התנפל כארי על ידיו ועל רגליו, ויבקש לקסוף אל תוך כבשן האש, ותחזק אשתו בידיו, כי נבהלה מפניו. — מה לך אישי הודי ופארי? — אמרה האשה בנפש נבהלה — מה עבר עליך כי תסרוף נפשך באשך? — רע ומר לי אשת חן! הנחש השיאני, פתני ואסת, כזה וכזה עשיתי! — הוציא רבי חייא מלים מפיו ויאנק דום:

— אל תירא אישי! אל יכך לך הנס, כי לא חמאת! ראה נא את הענף אשר נתת לי, אות הוא ביני וביניך, כי באתי אליך במרמה, לנגנב את לבבך למשכב חודים! —

פני רבי חייא נהרו לדבריו אשתו, אבל הרפה שברה לבו. — „מרד
ושננה!“ קרא בקול בוכים, וכל הימים התעצב אל לבו, על עשותו המזמתה
ברעיון לבב, וירד אל המאטו אבל שאולה. (קדושין ס"א):

ד.

רבי חמא בר ביסא.

שוקד גדול היה רבי חמא בלמודים, ויעזוב את אשתו ואת בנו, וישב
בבית הספר הגדול שתיים עשרה שנה — הוא זמן הקצוב ללמודי ד' בבית
הספר בעת ההיא — והיו ככלות הימים וישב אל ביתו. והיו ככואו העירה,
ויאמר בלבו, לא אעשה אנכי לאשתי כאשר עשה רבי חנינא בן חכינאי. כי בא
פתאום לביתו, ותבהל האשה מפניו ותתעלף. ויסר רבי חמא אל בית המדרש,
וישלה משם להגיד לאשתו כי ישב הלום ותשלח אשתו אליו את רבי הושעיה
בנו, ותצווה להתנכר אל אביו, ויבא רב הושעיה אל בית המדרש, ויעמוד לפני
אביו רבי חמא, ולא הכירו אביו. וישאל רב הושעיה ממנו, שאלות רבות
ונשגבות בחכמת התורה, ותפלא רב חמא, על רוב חכמתו, ויצר לו, ויאמר
בלבו לולי הייתי בביתו, אולי עלה לפני גם בני כיוצא הזה, והיו ככוא רב
חמא אל ביתו, וירא והנה גם העלם רב הושעיה בא אחריו הביתה. וירא רב
חמא ויקם מפני וירץ לקראתו, כי אמר, כי בא שנית אליו, לקחת תורה מפינו.
ותאמר אשתו אליו, הן אמנם ישמח לבי גם אני, כי חכם בנו, ולא יבוש הפעם
לפני אביו אשר עזבהו בהיותו עול ימים, וגם אנכי עוד אבוא על שכרי לשניך,
כי אנכי טפחתיו ורכיתיו, אמנתיו גדלתיו אף רוממתיו בלמודים בלעדך? אבל
לא זאת חשבת, כי יחרד האב כה לקראה בנו, גם יקום מפניו? ויבהל רבי
חמא לדבריו אשתו, ויתאושש מרוב שמחתו, ויפול על צווארי בנו ויחבקו וינשקו
ויאמר רבי בר חמא, „והחוט המשולש לא במהרה ינתק“ זה רב הושעיה בר
חמא בר ביסא! (מסכת ס"ג):

ה.

רבי חנינא בן חכינאי.

רבי חנינא בן חכינאי שוקד גדול היה בלמודים, ויעזוב את ביתו הוא ורבי
שמעון בן יוחאי, ככלות הרבי שמעון יום השביעי משבעת ימי המשחה לו,
ויבאו ללמוד תורה מפי רבי עקיבא בבני ברק. רבי שמעון, החליף תמיד

אנרותיו, וידע בכל עת את כל אשר כביתו, אבל רבי הנינא לא בתב לאשתו דבר, ולא ידע בכל אשר אתה כל הימים. והיו ככלות שתיים עשרה שנה לשבתו בבית הספר. ותכתוב אשתו אגרת אליו לאמר: "בתך בנרה, שובה הפעם לביתך, כי הגיעה עתה עת דודים להתה לאיש." והיו ביום ההוא, והתו רוח ד' על רבי עקיבא, ויעבר קול בבית הספר לאמר, מי האיש אשר הגיעה עת דודים לבתו ילך וישוב לביתו. וישמע רבי הנינא, ויפרד מרבי עקיבא ללכת לשוב לביתו. והיו בישיבו העירה, וירא והנה נשמו לו המסילות, וכל החובות הקריה כמו זר נחשבו לו, ולא ידע ללכת אל ביתו, כי לא אבה להגיד לאיש דבר. כטרם ראה פני אשתו, להבהילה פתאום, למען הרבות שמתתה. וילך רבי הנינא וישב על הבאר לעת צאת השואבות. וישמע והנה עלמה דוברת לרעשמה לאמר: "הבה נא בת הנינא, מלאי נא בדרך וגלכתי!" ויקם רבי הנינא וילך אחרי בתו הביתה, ואשתו ישבה לפני החלון לברר קמה בכברה, וחישא עיניה ותישקף מבעד האיטנב, ותרא פתאום, והנה אישה נצב לקראתה, ויפג לכה ותתעלף, ולא קמה בה רוח. והיו בראות רבי הנינא את הדבר ויהרד ויצא לבו, ויעתר לד' לנכח אשתו ויאמר: "ד' אלהים! עניה זאת, הזה שברה?" ויפקה ד', את עיני האישה ותישאף רוח היים, ותישב ותחי:

רבי ישמעון בן יוחאי בן גילו רמות הוכיה אותו על הדבר הזה, כי לא נאוו לאיש הכם להבהיל את רעהו פתאום, ובספר משלי אשר לו, כתב רבי ישמעון לאמר:

"אל יבא אדם, לביתו פתאים,

ואף, כי לבית רעהו:"

ובספר משלי אשר לרבי אבא [רב] נמצא כתוב על הסכור הזה

בדברים האלה:

(א) "אל תבא העירה, לפתע פתאים,

ואף כי לביתך.

(ב) אם באה לבתך עת דודים,

לדמישי שלה עבדך,

אזתה לו תיערנה: (מכובות ס"ב: ויקרא רמב"פ כ"ה, ופ"ט

כי ים ציניסס הזים מנויים קלים):

ו.

רבי הנינא.

רודף צדקה וחסד היה האיש רבי הנינא. בכל ערב ישבת רגיל היה לשלוח לעני אחד הנר בעירו, ארבעת זוו. והיו היום וישלח את הכסף כיר אשתו.

ותישב האשה אליו ותאמר, הלא כבר השיגה יד העני, כי עזרתו ד'. ויאמר רבי חנינא, מה ראית? ותען האשה ותאמר, הלא ישמעת, כי נדרש לאשר שאלוהו, כמה יסעיד כיום, ככלי כסף או ככלי זהב? ויאמר רבי חנינא, מה צדקו דברי רבי אלעזר האומר: „כיוון ונחזיק טובה לבעלי טרמה, כי לולא הם, הלא המאנו המיד לד'!“ (בבבא ס"ו):

ז.

רבי חנינא בן אלעזר.

שופט ישר ומהיר צדק היה רבי חנינא לעמו. ויהי היום ויגשו אליו שני אנשים למשפט, ויאמר האחד, הנה עין לאיש הזה בשדהו, ודליותו פרוסו מסות כנפים וישו על פני ערונית מטעי, ולא יתנו את השמש לעשות תבואתי מגדים. ויאמר רבי חנינא, הבה חנו למחר ואהיה לכם דעין. ויתמהו האנשים איש אל רעהו, לאמר, למה יענה דינם הנס? — ויהי בלילה ההוא, וישלה רבי חנינא את נערו, ויכרתו את עצו אשר בשדה, כי גם דליותו נטו לשדה אחר עד היום הזה אבל לא ידע כי יסב כזה נזק לרעהו. והיו ממחרת בבקר, ויבאו האנשים שנית לשמוע את משפטם, ויען רבי חנינא ויאמר לבעל העין, לכה נא והכריתה את ענפי עצך, לכל ישחיתו כדליותם תבואת דעך. ויענהו אותו האיש קשות ויאמר, השופט את עמו לא יעשה משפט! הלא גם דליותך פורשות מוטות כנפים בשדה אחר. ויאמר רבי חנינא, טמני תראה וכן תעשה! (הנהיגה סופרים חזק ב' עין ב"ב דף ס"ו. וספ נאמר לספור על רבי ינאי):

ח.

רבי חנינא בן פפי.

אשה אחת זונה נשאה עניה אל רבי חנינא, ויהי היום ויפול ברשתה, ולא יכול להמלט ממנה. ויקח רבי חנינא מעט סמים אשר היה לו וישת מן הסמים והנה פרתה הצרעת בו מכה רגלו ועד קרקרו, ותמהר האשה ותשקהו סמים אחרים, וישב בשרו ויטהר ככשר נער קטן. ויקם רבי חנינא ויכרה מפניה ויתחבא בבית המרחץ, אשר נודע היה למקום סכנה כעיר מפני השודדים ורוצחי נפש, וילך שם בלילה ההוא והיו ממחרת בבקר, ויאמרו אליו הזקנים, מי שמר את נפשך שם מאסין, ויאמר רבי חנינא, שני שרי צבאות הירומאים, שמרו לראשי כל הלילה. ויבינו הזקנים כי לא נכשל רבי חנינא וכי חף הוא מפשעו. (קידושין דף ל"ט):

ז.

רבי חנינא בן דוסא.

(א)

ויהי היום וילך רבי חנינא בדרך, וישא על כתפו סל מלא מלח, וירא והנה החל הנישם לדרת על הארץ, ויעמוד ויתפלל: „אדון העולם! כל העולם כלו כנחת, וחנינא כצער!“ ויחלל המטר. ויהי כשוכו לביתו ויעמוד שנית ויתפלל ויאמר: „אדון העולם, כל העולם כלו כצער, וחנינא כנחת!“ והנה המטר נתך ארצה. (סענים כד:)

(ב)

ויהי היום ויהלה בן לרבן גמליאל, וישלח רבן גמליאל שנים תלמידים לרבי חנינא בן דוסא, להתפלל בעדו לד'. ויהי בכואם, וירא רבי חנינא, ויעל בעליה אשר לו ויתפלל לד' בעד הילד. ויהי כדרתו מן העליה, ויאמר לנו נא לבתיכם לשלום, כי כבר סרה מן הילד מחלת הקדחת. ויאמרו אליו, איכה ידעת כל זה? ויען רבי חנינא ויאמר: אם סרורה הפלת כפי, יודע אנכי שהיא מקובלת, ואם לא יודע אנכי, שהיא מטורפת! — ויכתבו האנשים את השעה ואת הרגע וילכו לדרכס, ויהי כשוכם אל רבן גמליאל, ויאמר אליהם, לא הסרתם ולא הותרתם, וברגע ההוא, סר ממנו הקדחת, וישאל מאתנו מים לשחות (ברכות לז:)

(ג)

רבי חנינא בן דוסא, היה מתלמידי רבן יוחנן בן זכאי גם הוא. ויהי היום ויהלה בן הרב ויאנש. ויאמר רבן יוחנן אליו, העתירה נא לד' בעד בני ויחיה מחליו, ויעתר רבי חנינא לד', וישב הילד ויחי. ויאמר רבי יוחנן, „לוא הטיח בן זכאי את פניו בעפר כל היום לא השניחו בו!“ ותאמר אשתו אליו, אם בן איפוא, הלא יפה כח התלמיד מכת הרב! ויאמר רבי יוחנן, הוא דומה כעכר לפני המלך, ואני כשר לפני המלך! (סס)

(ד)

ויהי כצאת רבי חנינא פעם ברחוב העיר, וירא והנה ארי שואג לקראתו ויחן עליו רבי חנינא בקולו: מלך חלש! נוסה לך מזה, ולא תראה עוד בארץ ישראל! ויברח הארי לקולו. וינחם רבי חנינא את אשר דבר, וירץ לקראתו וירחיבו לאמר: „סלח נא לי כגודל חסדך, כי אנכי קראתיך חלש, ואלהיך אשר בראך קרא אותך: „ליש גבור בבהמה!“ (מכאמנו ויגש סוף ב:)

(ד)

ויהי כאשר התיצב רבי הנינא להתפלל לד', ויבא ערוד וישכחו, וינוסו תלמידיו ויברחו לנפשם. ויהי כשזכב ויראו, והנה הערוד מושלך כפני על שפת ההור. ויקראו ויאמרו, הוי לנבר אשר נשכו ערוד, והוי לערוד, אשר פגע בו בן דוסא. (תנחומא וזרח אום ל', ועיין ברכות דף ק"ג:):

(ו)

כל בני דורו, ידעו והכירו את תומת רבי הנינא וצדקתו הרבה, וכת קול אמרה עליו: „כל העולם כלו מון בזכות הנינא בני, והנינא בני די לו בקב הרובים מערב שבת לערב שבת:

בכל ערב יום השבת, השיקה איתו את התורה, והשלך בו לפיד ואוד עישן, למען הראינה שכנותיה, את העישן היוצא מפי הארובה, ותדמנה בנפשו, כי גם היא אופה את להמה ליום השבת. ישכנתה הרעה הקרובה אליה, ידעה כי כביתה אין להם, ותלך אל בית רבי הנינא, לראות בעיניה את תנורה הריק, למען הכעיסה. ויהי היא מתדפקת על הדלת, ותנס אשת בן דוסא ההדרה, היא באה הביתה, ותרא והנה התנור מלא הלוח להם, ותקרא האישה ותאמר, מהרי נא והביאי הלוח את המרדה ורדי מהרה את לחמך, פן יעלו על המוקד כליל! ותאמר אשת בן דוסא, אמנם כן, גם אנכי ירדתי לקחת את המרדה, והיא לא כהשה לה, כי מלומדת בניסיה היתה. (זענית כ"ג:):

(ז)

ויהי היום, ותתאונן האישה רע באוני רבי הנינא אישה לאמר, עד מתי נכלה ימינו בינו ושנותינו באנחה? ויתחנן אליה בן דוסא אישה ויאמר, ומה אעשה לך איפוא רעית, התחת אלהים אנכי, כי מנע ממנו מזון ומתיה? ותאמר האישה אליו, העתידה נא אישי לד', ויתן לך כיום הזה, חלק אחד מן הטוב, הצפון לצדיק לעולם הבא. ויעש רבי הנינא כדבר אשתו ויתפלל לד', ויושט לו ד' רגל אחת זהב, כמראה רגל שלהן. וירא לו מלאך ד' בחלום הלילה ויראהו, והנה כל הצדיקים ויושבים סביב שלהנות זהב, ושלחנו חסר רגל אחת. וייקץ רבי הנינא והנה הלוח. ויספר הלוחו לאשתו, ותאמר אליו, התפלל נא שנית אל ד', כי יקה מידך את רגל הזהב, כי לא חפצתי להסר מטיבנו אשר יתחילו ד' לעתיד לבא, ויעש רבי הנינא כן, ויקח מידו האלהים את הרגל אשר נתן לו. — חכמי הדור כשיטעם את הדבר הזה אמרו: גדול גם האהרן מן הראשין! — (סג):

(ח)

ויהי היום, יום ערב שבת בין הערבים, וירא רבי הנינא, והנה בתו יושבת

וראשה חפוי, פניה זועפים והיא עצובת רוח. ויאמר אליה, כתי! הלא תנידי לי, מדוע פניך רעים? ותען העלמה ותאמר, הלא יום השבת קרוב לבוא, ואנכי נתתי הומץ בנר תחת השמן, כי נחלפו לי הבקבוקים, ויאמר אביה אליה: „מי שאמר לשמן וידליק, יאמר להומץ וידליק!“ ותעל העלמה את הנרות ויאירו כאור השמן, כל הלילה ההוא וכל יום השבת, עד כי העלו מהם נר במוצאי השבת, להכדיל בן הקדש ובין ההל. (סג):

(ט)

ויהי היום, ויגידו לרבי חנינא בן דוסא, כי עניו משחיתים המה, ומכערים בשדה אחר, ויאמר רבי חנינא, אם בן איפוא, תבקעו הדכים, ואם אין, יביאו המה את הדבים בקרניהם. ויהי כערב ויבאו העיזים מן השדה ויביאו את הדבים בקרניהם, ויהי לפלא. (סג):

(י)

שכנתו הקרובה אליו, כנתה ביתה ותקצר מרת הקורות לפי מרת הבית ותבך העניה עד מאד, ויאמר אליה רבי חנינא מה שמך? ותאמר האשה „איכה“ שמי! ויאמר רבי חנינא „איכה! תארכנה קורותיך?“ והנה דכרוו התלכרו הקורות לקירות הבית:

פלימו אחד מחכמי ישראל העיד, כי ראה בעינו את הבית הזה, אשר אמרו עליו: „הוא הבית, אשר קרה רבי חנינא בן דוסא בתפלהו!“ (סג):

(יא)

[ה' ד ה.]

בראות רבי חנינא בן דוסא, כי כל בני עירו מעלים נדרים ונדבות ירושלימה, ויאמר בלבו, הלא כל אדם יעלה הלום נדר ונדבה ירושלימה, ואני אין מעלה דבר! ויצא רבי חנינא אל מדבר עירו, וירא שם אבן אחת, שבבה, סתתה ומורק אותה. ויאמר הנני לעלותה ירושלימה! ויבקש לשכור לו פועלים, וימצא חמשה בני אדם, ויאמר אליהם, התעלו לי את האבן הזאת ירושלימה? — ויאמרו לו, אם תתן לנו חמשים שקלים בשכרנו, ואז נעלה אותה ירושלימה, ויעזבוהו וילכו לדרכם. ויטן לו ד' אלהים חמשה בני אדם בדמות מלאכים, ויאמר אליהם, התעלו לי האבן הזאת ירושלימה? ויאמרו לו אם תתן בידנו חמשה שקלים, וגם אתה תתן ירך ואצבעך עמנו ויעש בן. וירא והנה לפתע פתאם עמדו רגליו בירושלים. ויבקש לתת להם שכרם, ולא מצאם. ועל רבי חנינא אל לשכת הגזית, וישאל את פי החכמים היושבים שם, ויאמרו אליו, אין זאת, כי מלאכי

השרת, העלו את אבנך ירושלימה, ויקראו עליו את הכתוב: „חזית איש סהיר במלאכתו לפני מלאכים יתיצבו!“ (משלי כ"ב מדרש סה"ם ומדרש קהלה):
[פחרון].

כל יצורי נפשו יצאו הוציץ כלמו, להעלות רוהו כשער השמים, ואולם במדבר עירו מצא את לב האבן בקרבו, ואת המשת חושי הגשמיים, אשר דמות אדם להנה, המה לעזוב את התאות ההומטריות ושכבם וסתתם להביא תחתיהם לב בשר, כעזר לחות האבן, התורה והמצוה. אבל לא מהרה שמעו לו החושים הגשמיים, אשר יסודתם בנפש ההיונית, עד אשר פנה למעלה, לבקש עזר מחמשת חושי הרוחניים אשר בנפש המשכלת יסודותם, והמסתפקים כמועט, עד כי הצליח לעלות בקדש כעזר מלאכי השרת, הלא המה כחות הנפש הנעלים והגשמיים:

י.

רב חנן בר טובי.

עולא ורב חסדא, חלפו הלכו על פתח בית רב חנן בן טוביה, ויתאנח רב חסדא מאד, וכמעט יצאה נפשו מפני אנחתו. ויאמר עולא, מדוע אתה נאנח אדוני? הלא מפני אנחה, ימס כל לב, ירפו כל ידים וכדחתה כל רוה, וכל ברכים תלכנה מים! ויאמר רב חסדא אליו, ואיך לא אתאנח? הלא ידעת, כי הבית הזה, לרב חנן בן טוביה הוא, בית אשר היו בו ישישים אופים ביום וששים אופים בלילה, והם אפו לחם תמיד לכל עני ואביון חנם אין כסף. את כפו לא הוציא מחיקו כל היום לפזר כספו לכל עני בן טובים, למען לא יכלם האביון, בדתו כפו אל חיקו. הבית הזה, היה לו ארבעה פתחים לכל עבר, והבא אל הבית רעב, יצא שבע, ובשנת הבצרות, השליך בחוצות המים ושעורים, וכל אשר בוש לקחת ביום, לקח בלילה. ועתה הרב הבית הזה, ויהי מעי מפלה, ואיך אנחם? ויאמר עולא, מיום שהרב בית המקדש, היו גם הכתים האלה לשמה, ויהי כראות עולא, כי לא התנחם רב חסדא עוד מעצבונו, ויאמר, דיו לעבד להיות כאדוני! והבוטחים בד', כהר ציון לא ימוטו סלה! (ברכות כ"ה):

יא.

חנן הנחבא.

החסיד הזה, בן בתו של חוני המעגל היה, הוא נחבא תמיד אל הכלים וימאן להיות קצין העם ולשום המשרה על שכמו:

ויהי היום, ויעצרו השמים ולא היה מטר על הארץ, וישלחו זקני ישראל אליו, את הילדים הקטנים, ויאחזו בכנפי בנדריו ויזעקו אליו לאמר: „אבי! אבי! חן לנו מטר!“ ויעמוד חנן ויתפלל אל ד' ויאמר: אדון העולם! עשה למען עולריך אלה! אשר לא ידעו עוד להבחין בין אב לאב בין אב הנותן מטר ובין אב אשר לא יוכל לתת מטר. (מעניט 77 י"ט):

יב.

ר ב ח ס ד א.

בימי נעוריו גר רב חסדא בעיר קפודקיא, כל יושביה היו רשעים, ורב חסדא עני היה, וכל מצוקות העת העיקו לו מסביב. ויהי היום ויעתק רב חסדא משם את אהלו ויבא העירה צפורי ויגר שם. וכל יושבי העיר הזאת, היו חכמים גדולים ומשכילים בכל מדע, ויהי ד' את רב חסדא ויעשיר עושר רב ויברכהו ד'. ויאמר רב חסדא הולך את חכמים יחכם גם יעשיר, כי יש צדיק אבד בצדקו, את הכל ראיתי בימי הכלי. (זכר ס' נא, ססקא ויסי במי חילום):

אות מית

א.

ר ב י ט ר פ ו ז.

(א)

כרם היה לאיש אחר, ויבזו נבכים ענביו, ארוהו שודדי לילה. כחרות אף בעל הכרם, כי בזאו שודדים יגיעו, שם לו מארב בסתר סבכו, וישב שם גם בכלות ימי הקיץ, כי חשב, אולי ימצא הגנב, וישלם לו כנפשו שנעתים: ויהי היום ויבא רבי טרפון בכרם הזה, ויקח מן העוללות אשר נמשום בעליו, וישם אל פיו. ויפרץ בעל הכרם מן המארב פתאום, ויתנפל עליו כאריה משחית, ויסילהו מלא קומתו כשק אשר הבין לו לפח ולרשת, ויניפהו תנופה על שכמו, לשאת אותו, להסילו בנהר, ולצלול אותו עם שקו כעופרת במים אדירים. ויהי כראות רבי טרפון, כי כלתה אליו הרעה, ויקרא מנהמת לבו לאמר: „אי לך טרפון! כי טרף ישראל האיש הזה הנם!“ ויחרד האיש לקול

דברי רבי טרפון, ויבהל למשמע אזניו, ויבוש את אשר עשה, כי ראה, כי תפיש נקי וצדיק בחרטום, ועוד מעט, ושפך דמי נקי הנם. ויורד האיש בנהת את השק מעל שכמו, ויניחהו על הארץ, ויברח וינס לנפשו, למען לא יראהו רבי טרפון בבשתו:

ואולם מן היום ההוא והלאה, השתוחחה נפש רבי טרפון בקרכו מעוצר אנחה ויגון, וכחץ מקשת יסר הסרוהו כליותיו תמיד, וכמו הנה הקשיבו אזניו קול חודר כליות ולב: „אי לך טרפון! כי מעלת בכתר התורה, להציל נפשך ממות, ולא נסית לשית זהב כפר נפישך!“ (כריס ס"ג):

ב

ויהי היום, ותתהלך אם רבי טרפון לשוח בחצר, וינתק שרוך נעלה מעל רגלה, וינח רבי טרפון את כפיו תחת רגליה, ותדרך אמו על כפיו, עד שזכה אל מפתח:

ויהי היום, ויפול רבי טרפון למשכב ויתחל, ויבאו זקני ישראל לראותו, תאמר אמו אליהם, העתירו נא בעד בני לד' להחיהו מחליו, כי אין כמהו בן סכנד אבותיו. ויאמרו הזקנים, ומה עשה לך בנד? ותספר להם האשה, את כל אשר עשה לה בנה. ויאמרו הזקנים, אף אם יעשה האדם כהנה אלף אלפים פעמים כנה, בכל זאת לא עשה אף החצי, ככל אשר צונו ד' בכבוד אב ואם. (ירושלמי פאה ע"י סוף י"ח):

אות יוד.

א.

רבי יהושע [בן חנניה].

א

ויהי היום ויבא הלך אחד אל רבי יהושע, ויאמרהו אל ביתו ויאכילהו וישקמו, ויהי בערב ויעלהו הנגה וישכיבהו על מטה כבודה ללון שם הלילה. ויהי בחצי הלילה ויקם האורה ממשכבו, ויבז את כל אשר מצא בעליה ויתן בשקים, ויקם לברוח. ויהי בדרתו מן העליה, ולא מצא לרגליו כל סדרך, ויטוטו מעטיו, ויפול ארצה כאבן, כי כטרם שכב רבי יהושע על מטתו, הסיד

את הסלם הנשען בעליה, כי חשדו פן מחברת שורדים ונגנים הנהו. ויהי בכקר, זיפתח רבי יהושע את דלתות ביתו וירא והנה האורה שוכב על הארץ בבושת, ומרוב פצעיו אין לאל ידו לקום מן הארץ. ויאמר רבי יהושע, מה היה לך כי צנתת מעל משכבך, מרום הנני עד תחתית ארץ? ויאמר האיש, מי מלל כי ערום תערים גם אתה! ויאמר רבי יהושע, „עם עקש תתפל!“ על כן היה למה: „ככרתו וחסרתו!“ (דק ארץ):

(ב)

ויהי היום, וילך רבי יהושע בדרך, וימצאהו עלם אחד מבני ירושלים, ויאמר אליו העלם מדוע תבער כרגליך את השדה? ויאמר רבי יהושע הלא במסילה אנכי עולה, ויאמר העלם, הלא שורדים כמך סלה! (מדרש איכה פסוק רנתי, ד"א פ"ו, עירובין ל"ג):

(ג)

ויהי בלכתו הלאה, וירא והנה ילד אחד, יושב בפתח העינים אשר על הדרך, ויאמר לו רבי יהושע, אי זה דרך הקרובה לעיר? ויאמר העלם, הנה שתי דרכים לפניך אדוני! האחת קרובה ורחוקה, והשנית רחוקה וקרובה. וילך רבי יהושע בראשונה, ויהי בלכתו בדרך ההיא. והנה ירם הדרך לנגדו, כי בבואו לעומת העיר, והנה גדר גבוה עמד לשמן לו, אשר סגר לו את הדרך מבא העירה, ויפן וישב לאחור. ויהי בשוכו אל העלם ויאמר אליו רבי יהושע למה רמתני? ויאמר העלם, הן אמנם קרובה היא מן השניה, אבל רחוקה היא פי שנים במדתה כאשר ראת אדוני! ויען רבי יהושע ויאמר: „אשריכם ישראל! בי מקמנכם ועד גדולכם, חכמים גדולים אתם!“ (סס):

(ד)

ויהי כעברו משם והלאה, וירא והנה עלם אחד נושא קערה בכסוף, ועליה צמיד פתיל. ויאמר רבי יהושע אליו, מה לך פה בקערה? ויאמר העלם, על בן נפתח אמי, את הקערה הזאת, למען לא תרע את אשר בה. ויען רבי יהושע ויאמר: ההנס קרא החוזה את ירושלים; „רבתי בגוים“ כי אמנם היא; דבתי כדעת! (סס):

(ה)

ויהי בבואו העירה, וימצא רבי יהושע עלם אחד, וישאלהו לאמר, מה המים אשר בעיר, המתוקים הם, או מרים? ויאמר העלם, השומים והנצלים, רבים בעיר! (מדרש סס):

(ג)

ויהי בהיותו בעיר, וירד רבי יהושע וישב על הכאר, לעת צאת השואכות, ותדר העלמה העינה, והמלא כדה ותעל, ויאמר רבי יהושע, הנמיאיני נא מעט מים מכדך כי צמאתי, ותאמר העלמה שתי אדוני וגם לאתונך אשאב, ויהי בכלותו לשתות, ויורה לה רבי יהושע חסדה, ויאמר הלא עשית עמדי היום. כרבקה בת בתואל. ותען העלמה ותאמר, הן אמנם אנכי עשיתי עמך כרבקה בת בתואל, אבל אתה לא עשית עמדי, כאליעזר עבד אברהם. (מדרש סו):

(ד)

ויהי היום וילך רבי יהושע לדרכו, ויסר אל בית אשה אלמנה אחת. ויהי ביום הראשון ותזד לו האשה נזיד, ותצוק בקערה ותגש ויאכל, ולא הותר מכל אשר אתו מאומה. וכן היה ביום השני. ויהי ביום השלישי, ותזד לו האשה נזיד גרש כרמל, ותקדיח את תבשילה כמלח, עד כי לא צלה לאכלה. ויהי כמעט את הנזיד וימשוך רבי יהושע את ידו מן הקערה ולא אכל עוד. ותאמר האשה אליו, מדוע משכת את ירך מן הנזיד? ויאמר רבי יהושע, כי שבעתי. ותאמר האשה, אם כן איפוא מדוע לא משכת את ירך מן הלחם? אבל, אולי הותרת היום את הנזיד, להיות סותר, לכל אשר אכלת אתי בזה. ויאמר רבי יהושע, מעודי לא נצחתי איש, זולתי האשה הזאת, והילדים אשר פנשתי. (מדרש סו):

(ה)

ויהי היום, ויבחרו זקני ישראל את רבי יהושע ללכת אל שגל המלך. לבקש מאתה דבר לטובת ישראל. וילך רבי יהושע הוא ותלמידיו אחריו. ויהי כנזאו אל פתח היכלה, ויחלוץ רבי יהושע את הטוטפות מכין עיניו ומעל ידו, הרחק ארבע אמות מפתח הבית. ויבא הביתה, ותלמידיו נשארו בחוץ, ונעל הדלת אחריו. ויהי בצאתו מאת הגבירה, וירד ויטבול בנהר וילמד לתלמידיו תורה. ויאמר רבי יהושע אליהם, כאשר חלצתי את הטוטפות, במה חשדתם אותי? ויאמרו התלמידים, הלא שפמנוך בצדק, כי אמרנו, כי אין לבא בטוטפות קדש, בטקום אלילים. ויאמר רבי יהושע, וכאשר נעלתי את הדלת אחרי, במה חשדתם אותי? ויאמרו אליו, כי אמרנו, דבר מלכות לאדוני, אליה. ויאמר רבי יהושע, וכאשר טבלתי בנהר, במה חשדתם אותי? ויאמרו כי אמרנו, סן ירקה הגבירה על בנדיך בדברה עמך. ויאמר רבי יהושע, חי ד'! כי כדברכם כן הוא, וכאשר שפמחוני בצדק, כן ישפוט האלהים אתכם בצדק עולמים. (שנס קכ"ז):

(ט)

ויהי כאשר הופיע רבי יהושע פעם בהיכל המלך, ותצא בת המלך לקראתו, יתדבר אליו במתלות לאמר: „הכמה מפוארת ככלי אין תפארת!“ ויאמר אליה רבי יהושע, הנידי נא לי יפה פיה, כמה יריקו היין אשר לאביך? ותאמר העלמה בכדי חרם. ויאמר רבי יהושע, האם נאווה למלך, כי יוריק את יינו בכדי חרם כאחד העם, הלא כלי כסף וכלי זהב רבים לו, ומדוע ישים יינו, בכלים אשר אין גנוהות למו כערפלי ענן בעביו. ותאמר העלמה, אבל הזהב והכסף יפינו את טעם היין וריחו נמר, ויאמר רבי יהושע, אם כן, ישפלי רוח יתמכו בכוד, גם יפעת הנפש לגבי המר גביה, וכלנו שוכני בתי חמר כלנו. (קטעים ז', נדרים ל':):

.ב.

רבי יהודה הנשיא.

(א)

ויהי היום, ויעש רבי יהודה הנשיא משה — נשואים לרבי שמעון בנו, ויקרא לכל החכמים לבוא אל המשתה, ולאנא בן קפרא לא קרא, ויהו הדבר בעיני בן קפרא. וילך בן קפרא ויכתוב על שער בית הנשיא לאמר: „אחר כל שמחתך מות, ומה יתרון לשמחתך?“ ויהי טמירת, ויעש הנשיא משה שינית, ויקרא לבן קפרא אל המשתה. ויהי כשבת הקרואים סביב השלחן, וישא בן קפרא את משליו הרבים באוני הקרואים. כשלש מאות משלי שועלים, ערבים לכל און שומעת. וכל הקרואים מקשיבים היו לקולו, עד כי לא טעמו מאומה מכל הבא לפניהם, והמשרתים הסירו את הקערות מלאות מן השלחן, כי היה קר, אשר לא יאכל. ויהי כראות הנשיא את הדבר הזה, ויאמר לבן קפרא, מדוע לא תהן לקרואים לאכל? ויאמר בן קפרא, למען תדע אדוני, כי לא חרה לי, על דבר אשר לא קראת לי אתמול אל הזכה. הלא אין הפך לגבונים בממעמים ונסת צופים, כי אם לשבת כשתילי ויתים סביב שלחן ד', ולהתענג בנועם חברים מקשיבים באמרה ד' אמרות טהורות. הן אמנם אתמול אמרת על דברת בן יועזר איש צרדה: „אם לעוברי רצונו כן, אף כי לעושי רצונו!“ ועתה אני אומר: „אם לעושי רצונו כן בעולם הזה, ואף כי בעולם הבא!“ (ויקרא רנ"ב פ' כ"ט, מדרש קהלת פסקא מה יסרון, נדרים ל':):

(ב)

אנמוניטם שאל את הנשיא: „היאות לאדם להתפלל לד' בכל עת בלי

הפגנות? ויאמר הנשיא, יראתי סן יקל האדם כזה בכבוד האלהים. ולא ישרו דברי הנשיא בעיני המלך:

ויהי כיום ההוא, וישכם הנשיא בבקר, ויבוא אל המלך ויכרכו ויאמר, „קירי כרא!“ [אדון האדונים], ולא דבר אליו יותר. ויהי כעבור שעה אחת, ויבא הנשיא שנית אל המלך ויאמר, „אספורמור!“ [מלך מלכים]. ויהי כעוד שעה ויבא אליו ויאמר: „שלום עליך אדוני המלך!“ ויאמר המלך, מדוע תהתל כי כיום הזה? ויאמר הנשיא, הלא עתה חתן צדק לדברי, אדוני המלך! כי לא לאדם לבוא בכל עת אל הקדש, כי האלהים נשמים ממעל והאדם על הארץ מתחת, על כן יהיו דבריו מעטים. (תכנומא פ' מקן לוח ט):

(ג)

ויהי היום ויתהלך הנשיא עם רבי אלעזר מחוץ לעיר מבריה, וירא, והנה ארון סח בא להקבר בארץ ישראל. ויאמר הנשיא, מה הועיל זה כי לא בא בחייו אל אדמת הקדש, ויבוא וישמא אותה בטותו, לשום את נחלת ד' לתועבה, ויאמר רבי אלעזר: „וכפר אדמתו עמו!“ (תכנומא פ' ויהי לוח ג):

(ד)

פעם אחת חלה הנשיא במחלת המעים, ויאמר לתלמידיו, היש נכס איש יודע להורות היתר על יין תפוחים של נכרים? ויען רבי ישמעאל בן רבי יוסי ויאמר, פעם אחת חלה אבי במחלת המעים, ויביאו לו יין תפוחים של נכרים בן שבעים שנה, וישת וירפא. ויאמר הנשיא, הלא רבות ידעת, ומדוע אתה מחשה עד כה? ויבקשו עבדי הנשיא וימצאו איש נכרי אחד, אשר היה לו שלש מאות כדי יין תפוחים של שבעים שנה, וישת הנשיא מן היין וירפא. ויברך הנשיא את ד' ויאמר: „ברוך המקום שמסר עולמו לשומרים!“ (ע"ז ל"ח):

(ה)

ויהי היום, וישף הנשיא אמרים בקהל, וירא והנה כל הנאספים הוזים, וכמעט אשר נפלה תדרמה עליהם. וירם הנשיא את קולו ויאמר, שמעו נא בני, את אשר אספר לכם: אשה אחת היתה במצרים, ותלד ששים רבוא בכרם אחד, ויעורו כל הישנים משנתם כי התפלאו למשמע אונם. ויאמר רבי ישמעאל בן רבי יוסי אליו, הלא הנגיד לנו אדוני! מי היתה האשה הזאת? ויאמר הנשיא הלא היא יוכנד בת לוי, אשר ילדה את משה השקול כששים רבוא! (ספ"ט רכג פסוק סך יפס):

(ג)

ויהי כעת ההיא, ויהי רעב בארץ, ולא היה לחם לחכמי ישראל, כי לא יכלו להביא את המקהות בשערי העיר, כיתר עם הארץ. ויפתח הנשיא את כל אוצרותיו, ויעבר קול במחנה ישראל לאמר, יבאו בעלי מקרא, בעלי משנה בעלי תלמוד! — ויבא רבי יונתן בן עמרם בתוך הבאים ועמוד לפניו, ויאמר אדוני, פרנסני! ויאמר הנשיא, האם קראת במקרא? ויאמר יונתן לא קראתי. — „האם שנית במשנה?“ — לא! — ויאמר הנשיא, אם כן איכה אוכל לפרנסך, והלא הקדש הקדשתי את כל אוצרותי לחכמי הדור, יען כי ברעה גדולה הטה, ונשבר להם כל משען ומשענה, לא כן יתר עם הארץ, עוד זרועם עמם ויטינם סמכתם למצוא לחם חכם. ויאמר יונתן, לא כן עושה אדוני בעמו, הלא לנו להרבך בדי אלהינו ובמדותינו, והוא הפותח את ידו ונותן לחם לכל רעב, גם לכלב ולכני עורב אשר יקראו לו, ויעניק לו הנשיא מטובו ויצא יונתן מביחו. ויהי בצאתו ויהאונן הנשיא ויאמר, הלא לא טוב עשיתי בשנותי את טעמי, ואגזול את הלחם אשר הקדשתי לתתו לחכמים, ואתנהו כיום לאיש ריק ופוחז ללא משפט! — ויאמר אליו רבי ישמעאל בן רבי יוסי, אולי האיש הזה, הכא עתה אל ביתך. יונתן בן עמרם הוא, ולא הפסך לעשות הפסך מכבוד תורתו, וישלח הנשיא לדרוש אחריו, ויבוקש הדבר וימצא ככל אשר אמר רבי ישמעאל, וידע הנשיא, כי לא טוב עשה באמת, להקשיח לבו, מתחנת כל העניים המרודים, ורק מישרים דבר אליו יונתן, ויעבר הנשיא קול שנית במחנה לאמר: „כל רעב יבא ויאכל!“ (כ"ב דף ט"ו):

(ד)

הנשיא ורבי חייה עברו פעם את הארץ, ויסורו אל עיר אחת ללון שם. ויאמר הנשיא, היש פה חכם בעיר, ונלכה לראות את פניו, ויאמרו יש חכם בעיר, ועוד עינים הוא. ויאמר רבי חייה, אנכי אלך ואראנו, ואתה אדוני! הכבד ושב בביתך, כי נשיא אלהים אתה בתוכנו! וימאן הנשיא לשמוע בקולו, וילכו שניהם יחדו. ויהי בצאתם מאת פני החכם, ויברך אותם החכם ויאמר אליהם: „אתם קבלתם, פנים הנראים ואינם רואים, יהי רצון! שתקבלו פנים הרואים ואינם נראים!“ ויאמר הנשיא לרבי חייה, הלא עוד מעט עצרתני מלכת, ולא הבאתי עלי את הברכה הזאת. (הג"ה דף ט"ו):

(ה)

ויהי היום מטוב לב הנשיא בו, ויאמר לרבי חייה, כל אשר יאמר לי אדם עשיתי, לבד מאשר עשו בני בתירה לוקני הלל, כי ירדו מסכאם הטה, ויעלוהו לנשיא תחתם. ואולם, אם בא כיום לפני, רב הונא ראש-גולה, סבבל, כי עתה קטתי מפניו, יען כי הוא מיהודה ואנכי מבבל, הוא מזכרי יהודה ואנכי מבנות יהודה! — ויאמר רבי חייה, הנה רב הונא עומד בחוץ! ופני

הנשיא חסו. ויאמר רבי חייא, ארונו כא! ויאמר הנשיא צא נא החוצה. כי איש מבקשך, ויצא רבי חייא, ולא מצא בהוץ כל איש, וידע כי כלב הנשיא עליו, ולא ראה את פניו שלשים יום. (בראשית רבה פ' ל"ג):

(ט)

ויהי כאשר חלה הנשיא את חליו אשר ימות בו, ויקרא לבניו ויצו אל ביתו לאמר: „הזהרו בכבוד אמכם. גר יהי דלוק במקומו, שלחן יהי ערוך במקומו, מטה תהי מוצעת במקומה, יוסי, לפני ושמעון אפרתי, הם ישרתוני כדוי, ישרתוני במותי:

ויפן פניו אל חכמי ישראל ויאמר, אל תספדוני בערים, ואל תבטלו את ההכמים מתלמוד תורה, שמעון בני הכס, גמליאל בני נשיא, הנינא בר חמא ישב בראש:

ויהי כבוא רבי חייא לראותו. וירא והנה הנשיא כוכה, ויאמר אליו אדוני! מפני אתה כוכה? ויאמר הנשיא על התורה ועל המצוה אנכי כוכה: ויקרא הנשיא לשמעון בנו, וימסור לו את כל סדרי החכמה, אשר חבר וסדר הנשיא בכל ימי חייו, ויקרא לגמליאל בנו ויאמר, נהג נשיאתך ברמים וזרוק מרה בתלמידים:

ויהי כבוא סקודתו, זקה הנשיא עשר אצבעותיו למעלה, ויאמר: „אדון העולם, גלוי וידוע לפניך, שינעתי בעשר אצבעותי, ולא נהניתי אף באצבע קמנה שלי, יהי רצון מלפניך שתהי שלום מנוחתני. יצאה בה קול ואמרה: „יבוא שלום ינחו על משכבותם!“ ויהי כראות בן קפרא כי מת הנשיא, וישא את קולו בככי ויאמר:

„אראלים ומצוקים,

אחזו בארון הקדש,

נצחו אראלים את המצוקים,

וגנזו ארון הקדש!“

(כחזנות ק"ד):

ג.

רבי יוחנן בן זכאי.

(א)

קונגסים ההגמון. הלא נגב היה משה נביאכם, או לא ידע לחשוב חשבונות ריביו. הודיעני נא מה נגב ואשיב לך!

ההגמון. קח נא את ספר הפקודים, ופקוד נא כל משפחות הלויים, והיו כל פקודי הלויים שנים ועשרים אלף ושלוש מאות, ואולם משה נביאכם כתב בתורתו רק שנים ועשרים אלף לבד, אין זאת כי גנב את לב העם, למען יתנו שלשה והשבעים ומאתים הבכורים, חמשת חמשת שקלים לאהרן אחיו!

ריב"ז. אם היו לך אזנים קשובות, הלא שמעת כמני אדוני! את אשר הגידו לנו אבותינו ויספרו לנו, כי שלש מאות הלויים הנותרים בכורים היו גם המה, ואיך ינאל בכור הלוי את בכור ישראל?

(במדבר רכג פרשה ד', בכורות דף ק' ט):

(ב)

ההגמון. הלא אתם בערתם את האזכות מן הארץ, ובכל זאת דבקתם גם אתם בלהטיכם וידי ככל הגוים בית ישראל!

ריב"ז. — והלא אין בנו לא מעונינים ולא קוסמים!

ההגמון. הלא ראית, כי תקחו פרה אדומה, ולקח הכהן ושרף את הפרה

לאפר, ונתן את האפר בכלי מים חיים, והזה מן המים על שטא מת, ואומר לו, טהור אתה!

ריב"ז. — הראית מיטיך, איש אשר רוח רעה בעתהו?

ההגמון. ראיתי! ומה?

ריב"ז. — וכה רפואתו?

ההגמון. מקטרים לו קשרת סמים, וזורקים עליו מים חיים!

ריב"ז. נפתולי אלהים נפתלתי עמך, גם יכולתי לך!

התלמידים. הלא דחית אותו בקש, ולנו מה אתה אומר?

ריב"ז. זאת חקת התורה, ונעלמה מעיני כל חי:

(במדבר רכג פ' י"ט)

(ג)

ההגמון. גם לנו ולכם, נתן ד' לנו מקראי קדש, גוי גוי במועדו, אי זה

היום אשר נשמחה ונגילה בו כלנו יחד?

ריב"ז. הוא יום הגשם! ואז יריעו לד' כל הארץ:

(דברים רכג פ' ז):

(ד)

התלמידים. מדוע החמירה התורה על הגנב מגולף?

ריב"ו. זה השוה בכבוד עבד לכבוד קונהו, וזה לא השוה בכבוד עבד לכבוד קונהו, עשה עיני כלא רואה ואזנו כלא שומעת, הוי המעמיקים כד', לטהר עצה, ויאמרו מי רואנו ומי יודענו? אין ד' רואה אותנו, עוב ד' את הארץ!

(כ"ק דף ע"ט):

(ד)

ויהי היום, וימת בן לרבן יוחנן בן זכאי, ויבאו תלמידיו לנחמו, איש איש כפי חכמתו:

רבי אליעזר. גם האדם הראשון, אשר היה על פני האדמה, מת בנו על פניו וינחם! וידע את אשתו:

ריב"ו. לא די לי צרתי, כי באת להזכירני צרת האדם!

רבי יהושע. הלא איוב היו לו בנים ובנות, וימותו כלם ביום אחד, והוא אמר: „ד' נתן וד' לקח, יהי שם ד' מבורך!“

ריב"ו. גם בהזכירך לי את עניו, הוספת לי יגון על יגון:

רבי יוסי. הלא אהרן הכהן, שני בנים גדולים היו לו, וימותו שניהם ביום אחד, ויודם אהרן:

ריב"ו. אהה! לצדיקים כאלה, מי יביא לנו תמורתם?

רבי שמעון. הלא דוד מלך ישראל, הלא במות הכן התנחם וינחם את אשתו. גם כאלה, לא אנחם!

ראב"ע. אמשול לך משל אדוני! לאיש אשר הפקיד המלך סקרון הידו,

הלא בכל יום ויום יתאונן האדם; סתי יצא הפקרון הזה מידו

כשלום! אף אתה אדוני! הלא בן היה לך, שלם היה במקרא,

כמשנה וכתלמוד וככל מדע, אשרך שיצא הפקרון מידך לשלום,

יבא שלום, ינוח על משכבו סלה! —

ריב"ו. נחמתני! נחמתני! (ההר"ג פ' י"ד):

(ה)

אמרו על רבן יוחנן בן זכאי, שלא שח שיחת חולין מימיו, ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין, ולא קדמו אדם לבית המדרש, ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא, ולא ישן בבית המדרש אף תנומה קלה, ולא מצאו אדם יושב ודומם רק יושב ושונה המיד, ולא פתח איש בלעדו את הדלת לתלמידיו, ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעודו. ולא אמר הניע עת לעמוד מבית המדרש, לבד בערב ססא ובערב יום הכפורים. (סכה י"ח):

(ז

אמרו על רבן יוחנן בן זכאי, שלא הגיח מקרא, משנה, תלמוד, הלכות, הגדות, דקדוקי תורה, דקדוקי סופרים, קלים וחמורים, גזרות-שוה, תקופות, ניסטריות, שיחת מלאכי השרת, [חכמת הנפש האלהית] שיחת שדים [חכמת הנפש החיונית] שיחת דקלים [חכמת מערכת הצומח] משלי-כונס, משלי-שועלים, דבר גדול ודבר קטן. (סכה כ"ט):

(ח

יהי היום ויחלה רבן יוחנן בן זכאי את חליו, אשר ימות בו. ויבאו תלמידיו לראותו, ויראו והנה אלוֹפס בוכה. ויאמרו אליו: אדונינו! נר ישראל! עמוד הימיני! פטיש החזק! מדוע אתה בוכה? ויאמר אליהם, לולי הובילוני היום לפני מלך בשר ודם, לא בכיתי; יען אם יקצוף עלי, אין קצפו לעולם, ואם ישים כסד רגלי, אין מאסרו לעולם, ואם ימיתני, הלא לא ימית את נפשי לעולם. וגם יכולתי להתרצות לפניו ולשחרו מכחי! אבל בוכה אנכי בשומי אל לבי את ד' אלהי הצבאות, היושב על כסא משפט, מקצפו אחת, מפני קצף עולמים, מכבליו אירא, מפני מאסר עולמים, מן מותי אסחד, מן אמות באדם מיתה נצחית, ומי הקשה אליו לשחרו וישלם? —

ואף גם זאת, כי שתי דרכים לפני היום, המסילה האחת המשתרעת אל דרך התפת, והמסילה השנית העולה דרך גן העדן, ומי יודע באיזה יובילוני רגלי; ואיך לא אנכה?

ויאמרו לו תלמידיו, ברכנו נא אדונינו! ויאמר רבן יוחנן: „יהי רצון שתהי יראת ד' עליכם, כמורא בשר ודם!“ ויתמהו התלמידים איש אל רעהו, ויוסף רבי יוחנן ויאמר, הלא כפשוטו איש לד', יסתר בטסתרים, לכל יראהו בן אדם:

ויהי בצאת נפשו ויאמר, פנו הכלים מן הבית לכל ישמאו, והכינו כסא לחוקיהו מלך יהודה, כי נא נא! (ברכות כ"ח: אהר"י פ' כ"ט):

ד.

רבי יוחנן.

(ט

רבי יוחנן רובי חייל תלמידו, יצאו מביתם אשר בטבריה ללכת לצפורי. והיו בלכתם ויעברו לפני כרם נחמד למראה, וישתומם רבי חייל על מראהו

הנאור, ועל עציו השתולים על טים רבים, פוריים וענפים. ויאמר רבי יוחנן אליו, הלא תדע בני, כי הכרם הזה, כרמי היה מלפנים, אשר מכרתיו זה ימים רבים. וישב רבי הייא ויתאונן למשמע אוניו. ויאמר רבי יוחנן, על מה אתה נאנח? ויאמר רבי חייא, והלא אין לך היום, כל משען ומשענה, ואף כי עתה בכלות כחד גם זקנת ובאת בימים. ויאמר רבי יוחנן, הלא אנכי מכרתי את הכרם הנצור לששת ימים, וקניתי את כרם ד' צבאות, הנצור לארבעים יום, בחר סיני על פי ד' ביד משה. (סנהדרין פ' מ"ז, ויק"ר פ' ל')

(ב)

ויהי היום, וישב רבי יוחנן בכית המדרש, וירא את אחד מתלמידיו, והנה פניו זועפים. ויאמר אליו, מדוע פניך רעים? ויאמר התלמיד, חלום חלמתי ותפעם רוחי, והנה אמרו לי: „כאדר תמות, וניסן לא תראה, ואשר תזרע לא תקצור” ויאמר רבי יוחנן, זה פתרונו, במתי הדר תחד כבודך, ולדי נסיון לא תבא, בנים תוליד ולא ימותו. (מדרש לויכה פסוק רצ"ה):

(ג)

ויהי היום, וירד רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש לרחוץ כשרם במעיני סכריה, ויפגע כם, איש מסכן אחד, ויבקש מאתם חסד. ויאמרו אליו, חכה נא עד אשר נעלה מן הרחצה ועשינו עמך חסד. ויהי כעלותם ויראו, והנה המסכן נופל מת ארצה, וירע להם הדבר מאד. ויאמרו, בהיותך בחיים לא עשינו עמך חסד, ועתה במותך, הלא נעשה עמך חסד ואמת. ויהי כשהרם את גופו כמים, וימצאו צרור קשור בצוארו, וכו' שש מאות דגרים. ויאמרו, הלא דברי חכמים כדרכונות, אשר אמרו: „בואו ונחזיק טובה לרמאים, לכל תלכדנה רגלינו בגללם לבאר שחת.” (ויק"ר פ' ל"ד):

(ד)

ויהי כאשר נוע רבי יוחנן, ויצו את העומדים לפניו לפניו לומר: אל תקברוני, לא בכנדים לבנים ולא בכנדים שחורים, שאם יהיה גורלי בין הצדיקים לא אבוש ואם בין רשעים לא אכלם. (סנהדרין פ' י"ח, א"ח ג):

ה.

יוסף מוקיר שבת.

איש אהר היה בארץ, ושמו יוסף מוקיר שבת, כי יקר היה בעיניו יום השבת וינכדהו להתענג בו בכל מאדו. שכנו הקרוב לו איש אשר לא מכני ישראל היה, ויהי היום ויאמרו הוכרי השמים אל שכנו, ויחשו עתידות לו, כי כל הוננו יושב ליוסף מוקיר שבת, ויאמן האיש לדבריהם וירא מאד, וימכור האיש את כל אשר לו, ויקן אבן טובה אחת ככל הכסף, וישבץ אותה במצנפתו, ויסע משם לברוח מפני יוסף. ויהי היום ועבד את מעבדות הנהר, ורוח גדולה וחק נשא את מצנפתו מעל ראשו, וישלך אותה כעופרת בתוך המים, ותהי לברות לתנינים ולדגי הים. וימן ד' אלהים דג גדול ויבלע את האבן הטובה, המשובצה במצנפתו. ויהי היום, יום ערב שבת, ויתפשו הדיגים את הדג הזה בחרמם, ויביאוהו בעיר. ויביאוהו ליוסף ויקנהו וינתתהו לגזרים וימצא את האבן הטובה ויהי לאיש עשיר ומגן לכל יראי ד' וחושבי שמו:

על כן היה למשל: „המכבד את ד' מהוננו, כנמולו ישיב לו קונו:“

(סנה 77 קי"ט):

ו.

רבי יוסי בן פזי.

בעלות רבי אבא מבבל לארץ ישראל, היתה ראשית דרכו ליסד בית הספר לתורה ולתעודה לילדי ישראל. וישמע במחנה ישראל לאמר, מי האיש החסין חיים ועושר ואורך ימים ולפני שמש ינון שמו; יבא לשקוד על דלתות בית הספר הזה. — כי טוב תורה עם דרך ארץ, וקנאת הסופרים לעושר, תרבה חכמה. — ויבאו לקולו כל בחורי ישראל, לשמוע לקח מפייה. ויהי איש רך בשנים, שכן קרוב לו, ויבא אל רבי אבא ויאמר, נסשי חשקה כעושר, על כן באתי אליך אדוני, לשמוע תורה מפיך. ויאמר אליו רבי אבא מה שמך בני? ויאמר האיש יוסי שמי. ויצו רבי אבא את תלמידיו הגדולים, אשר הוקמו על לדואי בית הספר, לכבד את העלם הזה, לגדלו ולנשאו ויקראו את שמו, רבי יוסי אדון העושר. וישב העלם ללמוד תורה וחכמה בשקידה עצומה עד מאד. ויהי בימים הרבים ההם, ויבא רבי יוסי לפני רבי אבא ויאמר אליו, אדוני! מדוע כחשת בי עד כה, כי עודני עני כאשר הייתי, וככיתי אין לחם ואין שמלה, — והלא כל הנערים כנילי אשר לא שמו מעינם בלמודים, כבר שמו זהב כסלם, ואנכי מה, כי כלותי עתותי לחכמה, ולא עשיחי עוד לכיתי מאומה, ומדוע תשלה בי אדוני! עד כה? — וישמע רבי אבא את הדבר ויהר לו מאד,

כי ראה, כי לא באה עוד החכמה בלבן, ולא מעם חכו בנעימותיה עוד, כי מה יסכן העושר לחכם, ומה יסכון כל הבלי חפצים למשכיל נאמן! — ואולם בכל זאת הבליג רבי אבא ברוחו, ולא עצבו ולא הכלימו, יען כי כבר ראה בו יתרון חכמה והכשר דעת, כי עתיד הוא להיות חכם סכל תלמידיו, על כן לא דבר לו דבר רע וירצהו. ויען רבי אבא ויאמר, חזק נא בני ואמץ, ותנה נא את לבך להנביר חילים בתורה וזרעים, וראית כי יחיל טובך עוד, והיית עשיר גדול בארץ:

ויהי בימים ההם, ויבא איש עשיר אחד לפני רבי אבא ויאמר, הן שמעתי שמעך אדוני, גם שמחתי לראות הפעם בעיני, את אשר הוגד לי, כי הקימות בית נאמן לד', הדר הוא לתלפיות, כי שמה לו עליות מרוחות ותאים נאים, ושדרות לו בתלמידים למודי ד', כלם לבושי סכלול, יושבים בכבוד והדר, כשתילי זיתים סביב לשלחנך, להקשיב חכמה ומוסר, דעת ותושיה. ועתה הגה באני אליך אדוני, הגה הבאתי מעשרי לך סגולות חמודות, כלי כסף וכלי זהב, אבני שהם וזכוכית וכתם פז. ויפתח העשיר את מלתחתו, ויוצא את כליו ויציקום לפני רבי אבא, והביט האיר מכבודם, נזהר השמש בראי מלוטש. ויאמר האיש, הן נתתי לך אדוני את כל אלה, להיות למגן לבני החכמים ולתופשי תורה, להיות למו למקור מזהה, לחם לאכל ובנד ללבוש. והיתה לי עבודת הצדקה הזאת למוסר נאמן, למען יגוב חילי, להגדיל תורה ולהאדירה. ויקח רבי אבא את הכסף מיד האיש, ויברכהו בשם ד'. וישלח רבי אבא ויקרא את רבי יוסי אליו, ויתן לו גביע פז להיות לו למנחה, לאות על תורתו, כי הגדיל לעשות. ויהי בתחו לו, ויאמר רבי אבא בלבן: „לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז:“

ויהי כראות רבי יוסי, את הגביע אשר נתן לו מורו, לחיות למזכרת ולאות על שקידתו העצומה בלמודים. ויוסף רבי יוסי לעשות חיל, עד אשר לא נדמו לו בשקידתו כל תופשי התורה שם. ויהי בימים הרבים ההם, ויגדל רבי יוסי הלזך הולך ונדול, וכבר באה חכמה בלבן בנעימות ענג ויפוי. ויהי היום, וישב רבי יוסי לבדו בחדרו, ואיש אין עמו, כל מורשיו מלאו הגות חכמה, וכל רוחו יראת ד', ויהי כהניגו ויחם לבו בקרבו ויבך בכי רב. לפתע פתאום והנה נפתחה הדלת, ורבי אבא אלופו עומד על סף החדר, והוא לא הרגיש כל מאומה מרוב הניגו. ויגש אליו רבי אבא ויאמר הלא חגיד לי בני! מדוע זלו עספסך דמעה ומדוע פניך זועפים, הגידה לי בני! ולא תכחד ממני דבר, כי אהבת עולם אהבתוך, על כן משכתוך חסד. ויען רבי יוסי ויאמר, אדוני! הלא בכיתי לקשי יוסי, כי לא בינת אדם לי, בער הייתי מאיש, כי ערכתני את החכמה לזהב וזכוכית, ותמורתה כלי פז, וכל עוד הגביע לנגדי, נכתם עוני לפני סלה, וישמע רבי אבא וישמח וישקרו על ראשו, ויברכהו בשם ד'. (זכר לך לך. כחרי סורה פסקה אחר הדברים האלה):

ויקרא את שמו רבי יוסי בן סוי, כי ידע להוקיר את חכמתו מבחם
 סו. (סס):

ז.

רבי ייסא.

מסכן אחד, שכן קרוב היה לרבי ייסא, עני היה ונכה רוח ולא היה לו
 במה להחיות את נפשו, ואין איש אשר שם לבו אליו, וגם הוא לא שאל מאיש
 מאומה, כי הבושת כסתרו ותאכל את בשרו. הרעב שלה בו את חצי זעמו,
 ויפילתו על ערש דויו, וכמעט אשר לא נותרה בו כל נשמה. והיו היום, וידרוש
 רבי ייסא וישאל את בני ביתו על דבר שכנו הקרוב אליו כי לא ראהו מתמול
 שלשום, ולא ידע איש להגיד לו אודותיו דבר וידע לרבי ייסא מאד, ובליותיו
 הסרוהו בקרבו עד מאד, עד כי הקשיכו אוניו דבר מאחריו לאמר: „איה הנפש!
 הנועת בלא עתה ובלא יומה תמלא, אהה! לכל שכניה הרעים!“ וימהר רבי
 ייסא ויבא אל שכנו העני הביתה, וירא והגורו ישוכב מתעלף על מטתו, וימהר
 רבי ייסא ויתן מזור וסמים אל סיו, עד אשר נראו על כישרו אנלי יזע וישב
 רוחו אל קרבו. ויבקררו רבי ייסא כל הימים, ויאכילתו וישקתו ויסעדהו על
 ערש דויו, עד אשר ישב לאיתנו. והיו כיום ההוא, ויאמר המסכן אל רבי
 ייסא, הלא נפשי כמעט פרהה מקרבי, ותעף כשמי עד, עד כם שדי במרום,
 בנעימות עדן רוחה בשמים, על אל שדי התעננה, וכמעט אשר לא אכתה עוד
 לשוב על הארץ הזאת, אבל קול במרום שמעתי, שובי נפש נועת למנוחכי,
 שובי והתעני עוד על הארץ, למען ינאלך רבי ייסא ממות, ולמען יראה שבר
 בעמלו, כי קים נפש אחת מישראל! (וסר בטלס פסקא וילמר וגו' הניי ממעור):

ח.

רבי יוסי.

ויהי היום וילך רבי יוסי ורבי חייא בנו בדרך, לתור ולדרוש בחכמת
 הרפואה. וימצאו אייש אחד מחכמי הנוים, אייש רוקח היה, אשר לקח עשב
 בשדה לרקות מרקחת סמים מעישה רוקח. ויגשו שניהם אל האייש המלקט,
 וישאלוהו אודות העישים השונים ותועלתם, ולא ישעה אליהם האייש ולא ענה
 אותם דבר. ויאמר רבי יוסי לבנו רבי חייא, הן אנכי לא אדע לשפוט את
 האייש הזה, אם חריש הוא או סכל או חכם. וישבו גם המה בשדה ללקוט
 עשבי-רפואה, והאייש לקח את אנודות האזוב אשר לקח, ויבסס במרפי הנפו.

ויען האיש ויאמר, הלא למראה עיני, אשמוס עליכם, כי יהודים אתם, ואני שמעתי עליכם, כי היהודים חכמי לבב המה, ואחוס עליכם. הלא ראיתי כי ישבתם על העשב כאחו, והנה עלה כאפכם ריח עשב אחד, אשר תכו בו בצרעת ממארת לשלישת ימים, הכו נא ואכלו השומים הצומחים בשדה ותרפאו. ויאכלו הוא ובנו את השומים, ותרדמה נפלה עליהם, ואגלי יוע נולו על בשרם וירפאו, ויקיצו משנתם. ויראם האיש את כל העשב אשר לקט, ומהם היו סודים רוש ולענה כארס נחש, ויביאם אל ביתו, ויראם את כל בית נכתה, ואת כל המכונות, אשר הכין לרקוה את הסמים, וילמדם את החכמה הזאת, ויברכו את ד' ויאמרו: מה רבו מעשיך ד'! (וסר פרסה יחדו פסקא ומסה עלה):

ט.

רבי יוסי איש יוקרת.

(א)

ויהי היום, וישלח רבי יוסי את בנו עם שכיריו השדה, ויוחר רבי יוסי מהביא את המזון לפניהם. ויתלוננו השכירים על בנו, מדוע בושש אביו להביא לפניהם מזון. ויהי שם תאנה בשדה, ויאמר בנו לתאנה לאמר: "חנטי נא פניך, הבשילי את פריך, למען יאכלו שכירי אביו!" — ויהי כרכרו ותוצא התאנה פרוחה, ותציץ ציץ, ותגמול תאנים, ויאכלו השכירים וישבעו. ויהי בכלותם לאכל, והנה רבי יוסי בא השדה, ויתאמץ לרצות את פני שכיריו כי הוחר מן המועד, בגלל מצוה רבה אשר עשה. ויענו השכירים לאמר, ישביעך ד' כל טוב, כי כבר שבענו והותרנו מן התאנים, אשר הוציא לנו בנך מן התאנה הזאת. ויאמר רבי יוסי לבנו, מדוע הלאת את האלהים, להוציא סדיה בלא עתה, יראתי פן תגוע גם אתה בלא עתך, ויהי כן. (תענים ל"ד):

(ב)

בתו השולמית, הוצק חן ויופי בפניה, ולא נמצא אישה יפה כמותה בכל הארץ. ויהי היום, וירא רבי יוסי, והנה איש אחד עומד מאחרי גדר כרמו, חותר בו ומציץ מן החרכים. ויאמר רבי יוסי אליו, מה אתה מבקש פה? ויען האיש ויאמר, אם קטנתי טקחת את בתך לאישה, מדוע יגרע עוד חלקי ויבצר ממני לחזות כנועם הוד פניה? ויאמר רבי יוסי לבתו, יראתי פן תשובי לעפרך, למען לא יכשלו כך בני אדם, ויהי כן:

ויהי כראות רבי יוסי בן אביו, כי פתח רבי יוסי את פיו לשטן, ולא

חמל על פרי כסנו, אשר נועו בשחר ימי ילדותם, ויעובדו רבי יוסי ויבא ויעמוד לפני רב אשי. (סס):

ג

את המוריו אשר היו לו, השכיר תמיד לשוכרים, ולא שלח עמם את נעריו. והם ידעו את קוניהם, לשוב בערב לאדוניהם, והשוכרים הניחו את כסף שכרו עליהם, ואם הוסיפו או גרעו על השכר, כנציב מוצק נצבו על עמדם ולא משו ממקומם. ויהי היום וישכח שוכר אחד את נעליו על ההמורים, ולא משו החמורים ממקומם, ויהמה השוכר, וירא והנה נעליו עליהם, ויקחם מעליהם וילכו לדרכם לשוב לאדוניהם. (סס):

רבי יוסי הגלילי.

החכם הזה, נשא את בת אחותו לו לאשה, ואולם האשה הזאת רעה היתה מאד, ותבו את אישה לעיני תלמידיו תמיד. ויאמרו התלמידים אליו, הלא האשה הזאת רעה היא מאד, ומדוע לא תשלח אותה מביתך, כי מצאת בה ערות דבר? ויאמר רבי יוסי, ומה אעשה, והנה מהר כתובתה רבה! ויהי היום וישב לפניו רבי אלעזר בן עזריה לקחת תורה מפיו. ויאמר רבי יוסי אליו לכה נא אחרי אל ביתי, לסעוד פת לחם. ויהי בבואם הביתה, לא פנתה האשה אליהם, מפיה העתיקו מלים ותנס ותצא החוצה. ויהי כהפנותה ללכת, ויאמר אליה רבי יוסי, מה הכינות לי היום לאכל? ותען האשה אותו כגערה לאמר, מאכל ידך הכינותי לך, ובדברה ברהה בחפזה. ויקח רבי יוסי כעצמו את הקדרה לצקת את המאכל כקערה, וירא והנה תרנגול צלי בתוכה. וישבו יחד לאכל. ויהי כאכלם, ויאמר רבי אלעזר בן עזריה אליו, הלא נפלאות עשה ד' לנו, כי תחת הדיק מצאנו בשר, ויענהו רבי יוסי בשחוק, הלא מעשה נסים הוא לנו!

ויאמר רבי אלעזר אליו, הלא ידעתי אדוני! כי אשתך רעה היא מאד, והיא תשפיל לארץ כבודך, בהבזותה אותך תמיד בעיני תלמידך, ומדוע לא תשלחה מביתך? ויאמר רבי יוסי, ומה אעשה, והנה כסף כתובתה רבה! ויתן לו רבי אלעזר את הכסף, וכתוב לה רבי יוסי ספר כריתות וישלחה מביתו, ותהי לאיש אחר, הוא שומר העיר:

ויהי היום ותכתיבה עיני השומר מראות, ויסבב על פתחי נדיבים לכקש פת לחם, ואשתו מנהלת אותו, ככל השוקים ורחובות העיר, אב לברחוב רבי

יוסי לא דרכה כף הגלה, כי בשה כסתה פניה, סן תפגוש ברבי יוסי אישה הראשון ויראה ברעתה. השומר אשר ידע מעורו את כל פנות העיר, התקוטט עכה תמיד, להוליכיה אל הרחוב אשר רבי יוסי גר בו, ואף כי ידע כי רחום והנזן הוא, ומטיב לכל צד ומצוק בצד לו. ויהי כי לא שמעה האשה לדברי אישה העור, ויך אותה העור סכת רצה, ותהום כל העיר, וכל יושביה התאספו עליהם לקולם. ויבוא גם רבי יוסי בתוך הבאים, ויכר את אשתו היא בת אחותו ויחמול עליה, ויאמר אל העור, „רשע! למה תכה את אשתך?” ויצמדק העור ויאמר, מדוע תגרע ממני את לחם חקי, ולא תאבה ללכת אהרי ברחוב אשר רבי יוסי ההסיד גר שם? וישמע רבי יוסי את הדבר, ויעיש להם בית בגבולו, ויכלכל אותם לחם בכל ימי חייהם. (כ"ר פ' י"ז, ויק"ר פ' ל"ז):

יא.

יוסף בן סימאי.

יוסף בן סימאי, גדול ונכבד היה בעיני המלך, ויהי סוכן האוצרות אשר למלך, ויהי היום, ותצא אש בחצרו ביום השבת, וישלח המלך את חילו לכבות את האש, ולא הניחם יוסף מפני כבוד השבת. ויעיש לו ד' אלהים נפלאות, כי פיצו הענים חשרת טים. ותשקע האש והדליקה נעצרה, לערב נתן לכל אחד שני סלעים, ולשר צבאם שלשה סלעים: ויהי כשמוע זקני ישראל את הדבר הזה, ויתאוננו עליה, כי החמיר על נפשו ללא דרוש חנם. (ספס ק"ח):

יב.

רבי ישמעאל ברבי יוסי.

(א)

הארים עובד כרסו, הבא הביא תמיד מפרי הגן בטנא, לרבי ישמעאל אדוניו מדין ערב יום השבת. ויהי היום ויקדם להביא ביום החמישי, ויאמר רבי ישמעאל אליו, מה זה מהרת להביא בני? ויאמר הארים, כי יש לי דבר למשפט, ואביא גם היום לך מפרך אדוני! ולא קבל ממנו רבי ישמעאל את הטנא, ויאמר אליו, וגם שופטך לא אהיה עוד, כי מכהך שחדת בעדי, ואורא סן קרבה דעתי אליך. ויצו רבי ישמעאל לשנים שתלמידיו לשפוט את משפטו:

ויהי כאשר נגש הארזים למשפט, ויקשב רבי ישמעאל את עצמותיו, ויצר לו מדוע לא ישכיל הארזים לכונן שפתיו במישורים, וכמעט אשר חפץ לפתוח בה לאלם, ויאמר רבי ישמעאל, תפח נא רוח מקבלי השחר, והלא אנכי לא לקחתי מן הארזים מאומה, ואף אם לקחתי את המנא מידו, הלא את שלי לקחתי, ובכל זאת, גם השחר הזה עוד את עיני לסלף דברי צדיקים, ואף כי הלוקח שוחד בכסף מלא! (כמונח ק"ט):

(ב)

ויהי היום וילך רבי ישמעאל בדרך, וירא והנה עני נושא משא עצים על שכמו, ויורד העני את אנודתו על הארץ וישב וינפש. ויהי בקומו ללכת ויאמר אל רבי ישמעאל, הלא עוזב תעזוב עמי! ויאמר אליו רבי ישמעאל, כמה עולה כחיר אנודתך? ויאמר העני, חצי הזוז, ויתן לו רבי ישמעאל את מהירו, ויקח את האנודה ועזבה בשדה להיות הפקר. וישב העני ויקח אותה לזכות בה. ויבקש מאת רבי ישמעאל לעזוב עמו, ויתן לו רבי ישמעאל עוד חצי זוז ויפקר אותה שנית. ויהי בסעם השלישית, ויאמר רבי ישמעאל, הפעם הזאת, הפקרתיה לכל זוכה חוץ ממך, ויירף ממנו. (בבא מציעא ל':):

(ג)

ויהי בעת ההיא, ויהי שם איש כותי אחד, אשר התפאר כי שומע חלומות לפתור אותם. ויאמר רבי ישמעאל, אלכה ואראנו, בנלל אשר לא יתעה בני אדם, להוליכם שולל בערמתו. ויבא רבי ישמעאל וישב אתו:
ויבא איש הביתה, ויאמר אל הכותי חלום חלמתי, והנה ראיתי בחלומי, זית שותה מכלי שמן. ויאמר הכותי, אור בהיר בשחקים ראית! ויאמר רבי ישמעאל אליו, אבל קזה לאור ואין, כי הסכל הזה בחשך הלך, כי בא על על אמו! ויתאונן האיש ויאמר אכן נודע הרבר:
ויבא עוד איש הכיתה ויאמר, חלום חלמתי, והנה קמה עיני האחת ותכלע את רעותה, ויאמר הכותי, אור בהיר ראית! ויאמר רבי ישמעאל, תפח רוחו, כי בא על אחותו, ויבהל האיש מפניו, ויתן תודה על חמאתו:
ויבא עוד איש הביתה, ויאמר חלום חלמתי, והנה כלעתי כנב השמים, ויאמר הכותי, הלא נהרה שמך, ואור מאיר ראית! ויאמר רבי ישמעאל, ארור הגבר הזה, כי הרג את איש ישראל, ויתן תודה גם הוא על חמאתו:
ויבא עוד איש הביתה, ויאמר חלום חלמתי, והנה שלש עינים לי, ויאמר הכותי, אורו עיניך שבעתים! ויאמר רבי ישמעאל, האיש הזה אוסה הנהו, ולו עין שלישית, היא עין התנור (עיין כלים פ"ח):
ויבא עוד איש ויאמר, חלום חלמתי והנה כריתי לי ארבע אונים, ויאמר

הכתי שמעך ילך למרהוק! ויאמר רבי ישמעאל, לא כן הדבר, אבל קנה לו חמור בעל שתי אוננים, וקול נחרו איטה:

ויבא עוד איש ויאמר, חלום חלמתי, והנה נתן ספר על ידי, וכו עשרים וארבעה לוחות. כתובים מעבר מזה ונמחקים מזה. ויאמר הכותי, סוחר אתה, ופנקסך לפניך! ויאמר רבי ישמעאל, עני הוא ולובש קרעים, וכאשר יתפיר מזה, יקרע מזה:

ויבא עוד איש ויאמר, חלום חלמתי, והנה כל העם מורים עלי באצבעותיהם, ויאמר הכותי, קצין העם הזה! ויאמר רבי ישמעאל אל האיש, תן לי שכרי, ואני אפתור לך את חלומך. ויאמר האיש, הלא כבר פתר לי הכותי, ומה לך מה? ויבא האיש הזה ישנית, ויאמר ראיתי בחלומי והנה כל בני אדם, מתנפחים למולי ומוללים עלי באצבעותיהם. ויאמר הכותי, הלא עלה תעלה גם יכול חובלי! ויאמר רבי ישמעאל, אבל כבר ירוד ירד עשר מעלות אחורנית, כי הלא אסף האיש חטים באוצרו וכבר ירד עליהם המטר, והחטים התנפחו מלה חטים ויצצו ציצים, ולא נותר לאיש הזה מאומה מכל עמלו, והיה כאשר פתר רבי ישמעאל כן היה, והכותי היה לשמצה בקמיו:

ויהי בראות אחד מאוהבי הכותי, כי הכלימו רבי ישמעאל, ויחר אפו בו, ויבא אל רבי ישמעאל וידבר אליו במרמה לאמר, ראיתי בחלומי והנה לפני ארבעה ארזים וארבעה ישקמים, ואנודת תבן וישור רוכב עליה. והאיש הזה כהוי לו, כי לא חלם מאומה. ויאמר רבי ישמעאל, שקך אתה דובר! כי לא חלמת מאומה, אבל הידתך הדת לי ואנכי אפחרנה. ארבעה הארזים, ארבעת רגלי מטתך המה, וארבעת הישקמים ארבעת צלעותיה, ואנודת התבן, הוא קיש ישעל המטה, ואתה הוא הישור השוכב עליה, וכאשר תעלה על מטתך לא תרד עוד ממנה, ויהי כן, וימת האיש ביום ההוא. (מדרש איכה פסוק רבתי):

(ד)

הצדוקי. הלא תניד לי ישמעאל, הלא גם תורתך מעידה על אמונתנו

כי נכונה היא, אשר יסודה להאמין בשני אלים. והלא נאמר (בראשית י"ט): „וד' המטיר על סדום ועל עמורה נספית ואיש מאת ד'!“ שאם לא כן היה לו לכתוב, מאתו!

הכוכב. הניחה לי אדוני אלופי רבי ישמעאל, ואענו כאלותו, כי אין אתו יודע עד מה בחוקות הלשון ושמושיה [סינטאקסיס]:

רבי ישמעאל. ענה לו כאלותו, בני!

הכוכב. הלא כן הוא מחוקי הלשון, כאמור (סס ד). „ויאמר למך לנשיו שמען קולי נשי למך ונז'. ולא אמר נשי!

רבי ישמעאל. מאין לך כל זאת?

הכותב.

מלקח רבי מאיר שמעתי, כי בכל יום למד אותנו, שליש
בשמועות ושליש בהגדות ושליש במשלים:
(סנהדרין 97 ל"ח):

אות ט'

א

רבי מאיר.

א

הכותב. איה איפוא אמונת יעקב אביכם, אשר אמר: „וכל אשר תתן לי
עשר אעשורנו לך“ הן אמנם הבדיל את שבט הלוי, אחר מעשרה
בניו להיות קדיש קדשים, אבל מדוע לא הבדיל כמו כן מעשר
משני בניו הנותרים?

רבי מאיר. הלא עוד ארבעה עשר היו, ככתוב בספר תורת משה: „אפרים
ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי!“

הכותב. הוספת מים, ראה שתוסף קסח!

רבי מאיר. הלא ארבעת נשים נשא יעקב אבינו, וארבעה בנים פטרו את
רחמן, ואין מעשר לקדיש:

הכותב. אישרך מאיר, ואשרי עמך, כי אתה מאיר לאישון כת עינים!
(ז"ר פ' ע):

ב

ויהי כליל שכת קדש, ויודרוש רבי מאיר בכית המדרש, ותהי שם אשה
אחת בעזרת הנשים ותחל שם עד תום רבי מאיר להטיף. ותשב האשה הביתה
בחשך, וכבר כבו הנרות בכית. וינער בה אישה, ויתן אותה להוטיה וסוררת,
ותכך האשה ותאמר, שהדי בטרומ! כי נקיה אנכי מפשע, ורק את דברי המטיף
רבי מאיר שמעתי, כי מוסרו הטוב משך את לבי ואחר עד כה. ויאמר האיש,
אם תלכי ותרוקי בפני המטיף הזה. הלא אז ארצה לך, ואם אין לא תסורי
לביתי הלום. — ארורה! מה לך פה? — נתן עליה האיש בקולו ויגרישה
מביתו. שלש ושכנות תמימות, שולחה העניה מביתה, ותשבע נדודים וחרפה,
כי אישה הכליעל עמד באחת, כי לא יסלח לה עד אשר תמלא סקודתו לרוק בפני
החכם המטיף, והיא החזיקה בתמתה, כי זאת ידעה, כי נפשה חסה מפשע,

וכבוד קדוש אלהים עליון, יקר היה בעיניה מנפשה, ואיך תסתולל בו, ועוד תרוק בפניו? —

— אויה לי! איכה אלעיב כמלאך ד'! איכה ארוק בפניו; כפנים מאירות חכמה, אהה! יואהי לנפשי, מן טפוקת לב ומזכרון עון, עוד יהפך רוקי כפי לדם, ובהתעטף נפשי בקרבי, הלא אשפכנה לפני על הארץ! הוי קנאה חמת נכר! קנאה ארורה מבנות התפת! הן בקדושים לא האמין, וגם כמלאכי אלהים תשים תהלה! הלא את קנאה! את היית בעוכרי, הפלתיני למשוואת נצח! — הדברים האלה התמלטו מטפתי פיה תמיד בכל שלשת שבועות נדודיה, ואנחת שברון מתנים התפרצה ממשכיות לכה! —

— מה לך כי תככי? — אלמנה היה! — ישאלה שכנותיה ברגשי המלה. — הלא ידעת אהותנו, כי רצ ומר גורל הנשים, לישפחות נמכרנו, משחק לגברים היינו, כפרי נחמד נדמינו בעיניהם, בטרם מלאו תאותם בנו, וכסלון מטאיר, וכשקוץ משומם, יהשכנו אחרי כן. מאריות גברו הגברים, ארור אפס כי עז ועברת קנאתם כי קשתה, בלילה יאכלו עד ובכקר עצמותינו יגרמו. אבל לא לכל הגברים משפט אחד, כי רק בני דלת העם מעם הארץ כשנעון ינהגו, לא כן הגברים, בני האלהים, הלא המה הזקנים וחכמי ישראל, כל כבודה כנה מלך, כנפשם יאהבו, ויכבדוה יותר מנפשם. ועתה עניה סוערה! הלא ידעת את אישך, מכורותיו ומולדותיו, ידעת את תנופת ידו ואת לבו האכזר, כי עשוי הוא לבלי חת, ולא ישוב מפני כל, כי גם יראת אלהים לא נגעה בלבו. אבל הלא תדעי הגלמודה בנשים, כי איש טוב הוא מאיר אדונינו, הלא ענו הוא מכל האדם, ולא יחשוב לך ואת לחמאה, ולא תהיה לך זאת לפוקה ולמכשול לב, קומי נא ולכי אהירנו ובואי אל החכם המאיר לארץ כשמש בנכורתו, אולי יתן לך, ויצילך מרעתך!

ויהי כבואנה הנשים אל בית רבי מאיר, וירא החכם ויתבונן, ותהי עליו רוח אלהים, ויאמר אליהן, היש בכן אשה אהת היודעת לחש לעין כואבת ולרוק בפניו? ויהי כשמוע הנשים את דברי החכם, — ותדמנה בנפשה, כי קול שרי סמרום אזניהם תקיטבנה, ותאמרנה השכנות אל האשה, הבה! לכי נא מהרה, לחשי נא ורוקי בפניו כאשר תוכלי, כי כרגע תשובי אל נוך, אל מנוחתך, ואל אישך תישוקתך! ואולם האשה עמדה כפסל, וכנציב שיש בלי נוע, כי יראה לחלל את הקדש, עד כי התמלטו מפיה מלים: „אהה אדוני! לא ידעתי לחש! לא ידעתי כחש!“ ויען החכם ויאמר, הן אמנם הזות פניך תעיד בך, כי ידועת חולי את, אבל לא מחלת נפש חליך, קומי נא בתי! רוקי בפני שבעתיים, ואנכי ארפאך ואמלטך משחיתות עולם. רוקי כי כן צויתך, והלא את פי חכם תשמרני! והוי כאשר ירקה האשה בפניו, ויאמר רבי מאיר אליה לכי נא ואמרי לאישך: הלא את צויתני לרוק בפניו אחת, ואנכי ירקתי על אחת שבע:

ויהי בצאתה, ויתמהו תלמידיו איש אל רעהו, ויאמרו אליו, היש משפט לחכם להקל בכבוד התורה? כי יצא דבר אדונינו, לקלסה ולחרסה על כל החכמים,

כי יהיו למלה בפי כל עמי הארץ, להכנות אותם בעיניהם, והיינו למשחק למו, נגינתם כל היום!

ויאמר רבי מאיר, גדול הוא השלום בעיני ד' אלהינו, וגם שמו הגדול הנכתב בקדושה ובטהרה, צוה להמחות על המים המאירים, לעשות שלום בין איש לאישו, ואנחנו מה? (ויקרא רבה פ' ט', במדבר רבה פ' ט')

(ג)

בארץ הדרום, שם בישי קדם, נצב בית נתיבות על אם הדרך. העובדים הלכו שם בארחות עקלקלות, והולכי נתיבות חרדות לבשו טאימת השודדים, אשר היו פה יקוש על כל הדרכים, ורשת פשוטו על כל נבעה נכוהה, בכפיים ובקמקים. העובדים החזירים כצפור, וכיונה נודדת מקנה, ישמחו תמיד, כי הגיעו אל הבית הזה, אבל לא ידעו, כי שישו למצוא שם קבר. זד יהיר ובליעיל, היה בעל הבית, אבל לעיני הרואים שת לו סתר פנים, התקדש התחסד, כאיש אשר לבש צדקה כשריון, במעיל צדק התעטף למראה עין, אבל בסתר לבו שם ארבו. את נפש בעליו לקח הערום בנכליו, ויגורם בחרמו. כהצות כל לילה, בארי התנשא ויקם ממשכבו, את אורחיו העיר מתרדמתם, ויוליכם שולל בעצתו, לראותם הדרך הנכונה אשר ילכו בה, ולהיות למו לצינים, אבל הוא הולכים תהו לא דרך, ויתנם תמיד בכף השודדים, ולא היה להם כל שריד, ואיש ואישה לא יחיו, שן תגלה רעתם בקהל:

ויהי היום, בהיות רבי מאיר בדרך, ויסר גם הוא אל הבית הזה ללון שם, כי רד לו היום. ויהי כהצי הלילה, ויעירוהו בעל הבית משנתו ויאמר אליו, קום לך מה לך נרדם, הלא רב טמך הדרך. הלא ידעתי כי לא דרכה כף רגלך בדרך הזה מתמול שלשום, ועתה הגני ללכת אתך ואחי לך לעינים, אחרי כי חזות פניך תעיד בך, כי ישר אתה ותמצא הן בעיני:

לא כן אדוני! לא אוכל עוד לצאת מזה. — השיב רבי מאיר כמנוחה לבעל המלון, ובעוד היו עיניו אטומות מעט מחבלי הישנה, שקופות היו מן החרבים ותתנגבנה ותלשושנה על ימין ועל שמאל, עד כי חדרו ועברו בתוך משכיות לב הנוכל, וידע רבי מאיר, כי אך ערום יערים לו בעל מלונו בסיו, ובקרנו תוך ומרמה. ויוסף רבי מאיר ויאמר: לא אוכל עוד לעבור מזה הלאה עד בוא אחי הנה, הן עליו אתכה פה ואלין הלילה, כי בידו נתתי את צרור כספי למשמרת. — איה אחיך גם הוא? — ישאל בעל המלון בלב שמת, כציד אשר העלה בחרמו אתה ומצא שתיים. — את אחי, עזבתי בכית המדרש אשר מחוץ לעיר! השיב רבי מאיר בלב תמים ודברים בנחת. — כן דברתי! — אמר הנוכל בלזות שפתים, — כי לא תלך מזה עד בוא אחיך הנה, כי טובים השנים מן האחד. אבל הלא תמיד לי מה שמו כי אדע, אולי יקרה לפני בדרך, אשר אנכי הולך הלילה, ואברכנו בשמך! — רב תודה לך איש טוב! —

אמר רבי מאיר, — גם אחי, כירשוב שמו! — ההנם אמרתי, כי טובים השנים מן האחד? — אמר בעל המלון ברטיה מסחרת, ויעזוב פתאום את הבית, וילך בחשך, ויחשוב מזימות למסון מוקש, ולחפוש בכף את בעלי הכנסים השנים כאחת. ויבא עד בית המדרש אשר אמר רבי מאיר, לדרוש אחר האיש כי טוב, וידרוש ויבקש ויקראו בשמו, וישראל לכל עובר ושכ, ויאמרו אליו לא היה בזה כי טוב, וישב בעל המלון אל ביתו כהרי אף. ויהי בשבוע ויאור השחר, ויבא אל ביתו, וירא והנה רבי מאיר רוחץ נקיון כפיו, פניו ורגליו, ומברך ברכות השחר, ויחבוש את חמורו וירכב עליו ללכת מזה הלאה. ויאמר בעל המלון אליו, אני אמרתי כי זך וישר אתה, ולא ידעת כזב, אבל היום ראיתי, כי האדם יראה אך לעינים, ומה לך כי רמיתני, ותיצר לך אח בפחזותך ובכזבך? האם שאלתי אותך, היש לך אב או אח? וכדברו חרק ישניו בחבו. — לא אדוני! לא רמיתך, כי דבר שקר שנאתי וכל כזב רחוק ממני. — אמר רבי מאיר כמנצח. — אבל בסורי אל ביתך, לא דמיתי כסך, כי זך וישר אתה, כל הלילה הביתי לאור הבקר, אשר כאח לצרה יולד לתועים בלילה. בידו יפקד כל איש את רכושו כיום למשמרת, ובלילה יהגה בתורה לשום אורה בחשכה, להנן עליו מסחד בלילה, וד' אלהים ראה את האור, ויקרא את שמו, כירשוב! אחי הוא, אשר חביתי עליו בכליון עינים, ובדרך הוא הבא בינם ד'!

(ג"כ ס' ל"ג)

(ד)

סוכן על נכסי יהוסיים, היה האיש אשר נר בחצר רבי מאיר, ויהי היום ויואל האיש למכור את הישדות ולקנות עבדים בכסף היתוסיים, ולא הניחו רבי מאיר. ויהי בלילה ההוא, וירא אליו בחלום הלילה לאמר: „מאיר! מאיר! האנכי להרום ואתה לבנות? — ואולם בכל זאת לא נחת רבי מאיר ויאמר: „דברי הלזות לא מעלים ולא מורידים!“ (גיטין ל"ב)

(ה)

אז ראה רבי מאיר, שנים עברים נעים, ולרוב רבו כהוקה, בכל ערב שנה בין הערבים. ויהי כראותו את הדבר הזה ויהר לו, וילך ויעש שלום בין המריבים, ככה שמרם רבי מאיר שלש פעמים, עד כי נשמע הקול לאמר! „אי לך השטן! כי נרשך רבי מאיר מהסתפח בנהלת ישראל!“ (סע)

(ו)

ויהי היום וילך רבי מאיר עד מקום נמלא, וירא והנה אין שם זקן בכל העיר הזאת, ויאמר רבי מאיר אולי ממשפחת בני עלי אתם, אשר נאמר עליו:

„וכל מרבית ביתך ימותו אנשים?“ ויאמרו לו אנשי העיר, התפלל נא אדונינו עלינו! ויאמר רבי מאיר עשו צדקה ותאריכו ימים, כאמור: „עשרת הפארת שיכה בדרך צדקה חמצא.“ (צ"ר פ' ל"ה):

(ז)

ויהו כאשר הובאה אהות אשתו, היא בת רבי הנינא בן תרדיון אל קבת הזונות, (עיי' ספורי סורבן סיין ל"ב). ותאמר אשתו אליו, כי ימחר ויחייש לפדותה מיד עריצי נפש, כי הרפה הוא לה. ויאמר רבי מאיר אלכה ואפדנה ואם לא הוטמאה עוד, הלא אז יעשה לי ד' נפלאות. וילך רבי מאיר ותחפש וישיש כאשר פניו, ויבא אל הקובה כלבוש אחד הפרשים, ויאמר אליה, הבה נא זכאי אלך, ותאמר אל יחר בעיניך אדוני, כי לא אוכל למלא תאוך כי דרך נשים לי, ויאמר רבי מאיר, אחכה עליך עד אשר תטהרו מנדת דוחך, ותאמר האם לא נמצאו לך אדוני! נשים ימות בכל העיר, הכלולות ביסין ביתר שאת וביתר עז יותר ממני? — ויהו כראות רבי מאיר את תמחה ויתודע אליה, ותבהל האשה מפניו ולא יכלה לענות אותו, ותבך ככי תפרויה, וינחם אותה רבי מאיר וידבר על לבה, ויאמר אל תבכי אהותי, כי אנכי למגן לך, וד' אלהים יהיה בעוני לפדותך מיד צר, אחרי כי לא הוטמאת. ויסגר רבי מאיר בשר בית הסהר, ויתן לו קנים דגרים, ויאמר לו, אם ידרוש אותה המלך מידך, הלא תשקול על ידו קב דגרים, והקב השני יהיה לך. הלא ידעת, כי הכסף יענה את הכל. — אבל באשר יתום הכסף, כמה אושיע את נפשי אז? — שאל אותו ישר בית הסהר. ויאמר רבי מאיר, אם באמת קמת לי היום, להיות לעלמה העניה, למלאך מושיע, לפדות אותה מחרפת נבל. שמע נא אדוני! ויהי ד' אלהי עמך, וככל עת צרה וצוקה, תתפלל לד' ותאמר: „אלהי מאיר ענני!“ והתפללה הקצרה הזאת תהלצך מן המצר ותושיעך מכל רע. ויאמר השר, ומה האות אשר חתן לדברך? והנה שם בבית הסהר היו כלבים עזי נפש טורפי אדם, ויקח רבי מאיר פלדרגנים וישלך עליהם, ויקומו הכלבים עליו כחרו אף, ויחרצו לשונם ויפערו פיהם לבלעו חיים, ויעמוד רבי מאיר ויתפלל ויאמר: „אלהי מאיר ענני!“ וידומו הכלבים וינהו פתאום, ולא חרץ לו עוד כלב לשוננו. ויהי כראות ישר בית הסהר את הדבר הזה, ויקח את הכסף מידו, ויוצא את העלמה להפשי, ויקחה רבי מאיר ויגוסו לנפשם:

ויהו אחר הדברים האלה, ויגד למלך את אשר עשר ישר בית הסהר ויהר אסו בו, ויצו לתלות אותו על העץ, ויהו בתלותם אותו, ויזכר השר את דברי רבי מאיר, ויאמר: „אלהי מאיר ענני!“ והנה פתאום הורידו את המוקע חיים על הארץ, ולא יכלו לו עוד. וישמע המלך והתפלא, ויספר לו השר את כל אשר עשה רבי מאיר ואת כל אשר צוהו, ויחר אף המלך כרבי מאיר, ויקח את תמונתו, וישלחה בכל גבולי רומא, ויעבר קול בכל הארץ לאמר, מי האיש

אשר יתפש את רבי מאיר בכף, עושר רב יעשרנו המלך. ודעי היום, ויראהו האורבים המחפשים, ויברח מידם אל קנת הזונות, ויטבול אצבעו בניד זכחי מתיס, ויטבול באחת ויטעם בישינת, ויאמרו הוה הוא מאיר הכס ישראל, הוה יחבק חיק נכריה? הוה יאכל זכחי מתיס? וימלט מידם ויברח בכלה. (ע"ז י"ח):

(ח)

בבואו בכלה, החיה את נפשו מתכוננת כפיו, כי סופר מהיר היה בתורת ד', ויהי מושך בשכנפ סופרים, ומרי שכנע השתכר שלשה סלעים, בסלע אחד מצא להם הקו, ובסלע אחד מצא בנד ללבושו, וסלע השלישי נתן צדקה לעניים. (תרגם קטלם):

(ט)

החכם הגדול הוה, כתב ספר נכבד, הכולל הכמה ותושיה, אשר קרא לו ביצם: „מטה מאיר.“ על כן היה למשל, „כל איש אשר אחז את מטה מאיר, היה חכם!“ (ירוסלמי פ"ט דגהרים):

(י)

ויהי היום וילך רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי בדרך יחד. ויהי כלכתם וישיחו יחד על דבר שמות בני האדם, רבי מאיר נסה להחליט, כי השם יתאר את האדם לדעת ממנו, אם טוב הוא ואם רע, כי מקרה השמות ומקרה בני אדם מקרה אחד לבו, אבל רעיו הגלויים עמו, אמרו כי גם זה הכל. המה באו העידיה ויסורו אל המלון, וישאלו לשם בעל המלון, ויאמרו להם כי — דור שמו, ויאמר רבי מאיר הלא איש רע הוא ובליעל, כאמור (דברים ל"ז): „כי דור תהפוכות המת.“ ובכל זאת לא שמעו לו רבי יהודה ורבי יוסי, ויפקידו את צרותם כספיהם ביד האישי בעל המלון, ואולם רבי מאיר נשמר ממנו, ולא הפקיד את כיסו על ידו, וילך ויטמינהו תחת מראשותי קבר אביהו המת. וירא אליו אבי בעל המלון אל בנו בחלום הלילה לאמר, קומה לך וקחה את צרור הכסף אשר הניח איש תחת מראשותי קברי. וייקץ בעל המלון משנתו ויספר את הלומז לרבי מאיר, ויאמר אליו רבי מאיר, החלומות בלילי שנת שוא ידברו! וילך רבי מאיר וישמור את כיסו על הקבר, כל יום השנת ההוא עד הערב. ויהי ביום הראשון וישאלו רבי יהודה ורבי יוסי מבעל המלון, להשיב להם את כספם, ויכחש כס. ויאמר רבי מאיר הלא עתה ראיתם כי צדקתי, אבל כתרו נא לי זעיר, ואנכי אושיעכם מיד הנוכל הארור הוה, ואוציא את כלעו מפיו, אבל התחזקו נא והיו לאנשים וממני תראו וכן תעשו. וילך רבי מאיר ויקח עמו דברים, ויאמר הבה נא אדוני! ונלכה בכית מרזח לשחות גביע יין ולהפרד מאתך בשמחה, אחרי כי באנו בצל קורתך. וילך ר' מאיר ועמו רעיו ובעל המלון, וישחו וישכרו עמו,

ויהי כסוב לב בעל המלון כיון, וירא רבי מאיר ויתבונן והנה שרכישי' ערשים בתלתלי זקנו, ויאמר רבי מאיר אל רעיו בלאט, הלא ראיתם את השרכישים אשר בזקנו, ואתם רעו לכם מה לעשות, ואנכי עוד אשתה ואשכרה עמו פה. ויתנבכו האנשים מן המרחו ויבאו אל האישה בעלת המלון, ויאמרו אליה, הנה אישך צונו ללכת אליך ולקחת צורות כספינו מידך, ומה את כי אכל ערשים היום, ותאמן האישה בדבריהם, ותישב להם את צורות כספיהם, והאיש בעל המלון בהודע לו הדבר הזה, טרף את נפש אשתו באפו ויכה לפי הרג. (יב"ט פ"ב):

(יא)

רבי מאיר, התלוצץ תמיד כאלה אשר נכשלו לזנות את בנות הארץ, ויבז אותם על הוך לכבם, כי לא יכלו לשלוט ברוחם ולהכניע את יצרם בקרבם. ויהי היום וילך רבי מאיר לשוח על שפת הנהר מעבר מזה, וירא והנה אשה יפה הוצת מעבר הנהר השני, ויחמוד רבי מאיר את יסיה בלבו, ויבקש אניח אבה לעבור את הנהר ולא מצא, ויוסף להתאות לה עד להתחלות, ושם היה הכל מתוח מימי עברי הנהר מזה ומזה, וכל עובר בנהר, דרכו רגליו על פני לוח קצר וידיו אוחזות בחבל, מטפס ועולה מטפס ויורד עד עברו את הנהר, אבל לא יעבר איש, בלתי אם ישליך נפשו מנגד. רבי מאיר טרוב חוטו ותבערת יצרו בקרבנו, השליך גם הוא את נפשו מנגד, כארי התנשא, קפץ כצבי וכאיל ויחל לעבור את הנהר, אבל כנאו כלב הנהר, ברנע נחה שקטה תאותו בלבו, ותפקחה עינו וידע כי לא טוב עשה בעצמו להתלוצץ בנכשלים, הנופלים בשוחה עמוקה זונה. כי לולא תורתו וחכמתו, הלא כבר הקריבו מקנאו לשחת היתו. (קומטין פ"ה):

(יב)

בישלוש רגלים, עולה היה רבי מאיר בנעוריו ירושלימה, לראות את פני היובננים בציון בהר ד'. מדי עלותו סר תמיד אל בית יהודה הטבה לאכל לחם, כי אשתו היתה יראת אלהים, ותעש לו עליית קיר, ותישב לו שם מטה ושלחן וכסא ומטרה וכל מחסוריו עליה. ויהי היום ויבא רבי מאיר ירושלימה ויסר אל בית יהודה הטבה, ויאמרו לו כי טחה עליו אשתו הראשונה, ויספור אותה רבי מאיר בכפי תמרוים, ויהי בבקשו לצאת מן הכית ותחוק בי אשת יהודה ההדשה, ותאמר אלי, הנה אישי צוני, כי איש אלהים קדוש אתה, העובר עלינו תמיד, ואנכי הלא כבד אכבדך עוד יותר מאשתו הראשונה. למה תצא החוצה, הלא אנכי פניתי את הכית, וכבר הכינתי לך את כל מחסוריך. ויאמר רבי מאיר אליה, לא אוכל לאכל אתך לחם או ללון פה, עד אשר אשאל את פי אישך. ויצא רבי מאיר החוצה, ויפגע ביהודה הטבה, ויאספנה יהודה בכבוד גדול, אל ביתו ויצו את אשתו עליו, והוא הלך בדרך למסעיו מרהוק. ויהי כנאו הכיתה

בערב, ותשם האשה לחם, ותבא לפניו יין וישת, ויטב את לבו ותשרתהו האשה בכל עוז, כי המדה את יפיו בלבה, כי רך בשנים היה רבי מאיר אז, עמינו מלאו חלב וכח עלומים, והיו יפה תאר ויפה טראה. ותשקהו האשה יין, ותבא האשה ותשכב עמו, ותתעולל בו כל הלילה ולא ידע רבי מאיר בשכבה ובקימה. והיו ממחרת, וקם רבי מאיר כנקר, וילך להתפלל בבית המדרש, והיו כנאווא מבית התפלה, ותגש האשה לפניו את הבריה, והיא העזה פניה ונשקה לו, ותדבר אתו ענבים והוללות, ויתמה רבי מאיר על החפץ, את עינו השפיל לארץ ולא חפץ להביט בפניה עוד. ותאמר האשה, הלא כל הלילה התעללת בי, ועתה מדוע שחה סתר פנים לך, כמו לאי דעתני מתמול שלשום? ויחרד רבי מאיר מדבריה וילפת, ויאמר אליה הלא כאחת הנכלות תדברי, ומה לך כי שמת לי עלילות דברים אשר לא ידעתי שחרם? ותאמר האשה, ומה אות כי ראיתי את הכתם הנולד עמך מרחם במקום סתר, וישמע רבי מאיר ויבן את אשר עשתה לו האשה כלילה ההוא, ויעזבה פתאום, ויתפלל אל ד' וייסרוהו כליותיו כל הימים, כי לא נזהר כנפשו, מן האשה הרעה הזאת. (סדר סרוח כסס ספר מעשיות):

(ג)

בימיו היה איש אחד בישראל, ושמו יהודה הענתותי, האיש הזה עשיר היה כנסף וזנהב, והיו לו מקנה צאן וכקר, נמלים ואתונות ועבודה רבה מאד. אבל האיש הזה כלי היה, את כפיו לא פרש לעני וידיו לא שלח לאכיון. וידע רבי מאיר, כי נכונו לו שפטים מאת ד' מן השמים, וידע לו הדבר מאד, כי אהב היה יהודה הענתותי לו כל הימים, וגם חפץ רבי מאיר להשיב אותו מעון. והיו היום ויצטור רבי מאיר, ויעש לו סתר פנים, ויתחפש כאכיון ויבא ביתה יהודה, ויראו בני יהודה אותו ויחשבוהו לנגב וינס רבי מאיר ויתחבא באורות הסוסים. והיו כשבת יהודה ובניו לאכל לחם, ויבא רבי מאיר שנית הביתה, וישב אתם אל השלחן, וינערו בו בני יהודה ויריבו עמו, ויבקשו לגרשהו מן הבית. ויאמר רבי מאיר אליהם, לא אצא מזה עד אשר אכל עמכם לחם, כי רעב אנכי מאד. ויחמלו בני יהודה עליו, ויתנו לו לאכל ולשתות, והיו ככלותו לאכל, ויקח רבי מאיר ככר לחם מן השלחן ויתן ליהודה ויאמר לו, הבה ותנה לי את הלחם, ואמר נא: „זאת תהיה לי לצדקה!“ ויאמר לו יהודה, המעט לך, כי אכלת שנעת והותרת, כי עוד הפצת לתת אל כלך? והיו כראות רבי מאיר, כי עלתה חמת יהודה עד להשחית, וימהר רבי מאיר ויכבה את הנרות, ויסר את המסוה מעל פניו ואת בגדיו המטולאים פשט מעליו, והיו בהדליקם את הנר ויראו והנה רבי מאיר יושב אל השלחן, ויכירוהו ויתבוששו, ויפלו לרגליו ויחחננו אליו כי ירצם. ויאמר רבי מאיר אליו, מה אנכי כי אצרך, וד' לא רצה. הנה חזות קשה הוגד לי, כי בא לך הקץ ובלא יוסף תמלא, כי רעה עיניך באחך האכיונים, ולא תעניק להם מטובך. אשר ברכך ד'. וירא

יהודה מאד מדברי רבי מאיר, וישב אל ד' בכל לבו, וידר נדר לד' לחלק מהונו חציו לד', ויתפלל בעדו רבי מאיר לאלהים. והיה בלילה ההוא, וישלה ד' ביהודה ובכני ביתו את הנחשים הישרפים לנשכם ולכלותם סתחת שמי ד', ועמד רבי מאיר בין האנשים ובין הנחשים ויתפלל לד' ותעצר המגפה. והנה נשמע קול ממרום: „העליונים נחיים, והתחתונים מבטלים!“ ויקם יהודה ובניו ויברכו את ד' אלהי ישראל ויאמרו: „ברוך ד' אשר עשה לנו נסים במקום הזה!“ (סס):

אות נון.

א.

נתן צוציתא.

והיה בימי רבי עקיבא, והיה איש עשיר בארץ ושמו נתן צוציתא. ויהאב נתן אשה אחת בעולת בעל ושמה חנה. האשה הזאת היתה יפת תואר ויפת מראה, לא נמצא כמוה בכל הארץ, ואישה היה עני מאד. ויהאב אותה נתן, ויצר לו להתחלות בעבור חנה, כי יפה היתה מאד. וידרוש נתן ברופאים, כי מחלתו היתה אנושה מאד, ויאמרו לו, כי מחלת אהבה היא, ואין לו כל רפאות תעלה, עד אשר יבא עליה. וימתיקו הרופאים סודם את חכמי ישראל, ויאמרו חכמי ישראל, ימות נתן, ואל יעשה הרעה הגדולה הזאת בישראל. ויאמרו הרופאים אם כן איפוא תבא לפנינו האשה ותדבר עמו, ויאמרו החכמים ימות נתן ואל ירבה שיחה עם האשה, והיה נתן חולה ימים רבים:

והיה בימים ההם, וירבו נשיי האישי חנה, ויתנווהו אל בית הסהר, וחנה דרשה צמר ופשתים ותעיש בחפץ כפיה כפלך ובכישור ותמצא חית ידה, ותתן טרף לבעלה ולהם חקן בכל יום כבית האסורים. והיה אישה ימים רבים כבית הסהר, ותקצר נפשו למות. והיה היום, ויאמר האישי אל חנה אשתו, הלא אנכי ידעתי את תטתך וישרת לך, כי לב סהור ברא לך אלהים ורוח נכון הדש בקרבך, נוסף על אשר כללך כפיך, אבל הלא ידעת רעיתי הוחם תכנית לבכי! כי הנני ברעה גדולה זה ימים רבים, ואיכבה חוכלי וראית ברעה אשר ימצא אותי, ואיכבה חוכלי וראית כאבדן אישך בכור תחתיות? — ומה אעשה לך איפוא, אישי! הודי ופארתי? — כנחה האשה בכני חטרורים, — את נפשי לישחת אקריכה, וחיתי למטיחים! אם נאולה יתנו לנפשך! —

וזאת ידעתי רעיתי תמתי! מי כמני יודע ערךך, כי רבות בנות עשו חיל, את עליה על כלנה! — אבל לא את נפשך אדרוש מידך הפעם, היקרה בעיני

מנפשי, ולוא את נפשי ממני לקח, כי עתה ירדתי בשמחה שאולה, כי טוב למות מות ישרים בחיק רעיה תמימת רוח כמך היום, מלחיות חיי אופל בכור צלמות. אבל רבים מכאובים שחו לנפשי וכבר בלו עצמי, נלאיתי נשוא, כי ספק רגלי ועד קדקדי אין בי מתום, פצע והבורה ומכה טריה:

— ומה תשאל נפשך איפוא ממני? הגידי נא לי אישי, כי לא אכזר ממך מאומה. —

— כבודך נשאלתי ונפשי כבקשת! — דבר האישי רחת. — הלא הפודה נפש אחת ממות, שזה הוא בעיני האלהים כמקים נפשות רבות, זכרי נא עדינה! את יעל אשת חבר הקיני, בין רגליה כרע סיסרא נפל שכב, ותמלם בהותה רבבות אלפי ישראל, לבי נא חמתי העדינה, שכני נא חרפה מכבוד, הלעישי לנתן הרשע תאות לבו, ומלטי נא את אישך מיד צר. כי קצתי בחיי, אולי יחנן לך האישי ולוה לך את הכסף ואנצל מנושי הנוגשים אותי, ותפדי את נפשי ממות! —

— „אהה! ד' אלהים! הקולך זה אישי?” — בכחה האשה תמרורים — הלא ידעת כי זה האישי נתן, כבר נתן עיניו בי לאהבה, וכבר הוכח כמכאובים להתחלות, ועוד מעט ואיננו, כי יחתפרו מלך בלהות. והלא בכל יום ויום, ישולח אלי תמיד צירים ומלאכים שונים, לפתוחני בכסף, ואך אלך היום, להפשיט את כבודי, אנה אוליך את חרפתי? וגם אתה תהיה כאחד הנבלים בישראל! אין זאת אישי כי רוח רעה טבעתך, הן אמנם איש מכאובות וידוע הולי אתה, טעוצר ומקוצר רוח; אבל מדוע תהיה עוד נבזה וחדל אישים לשום אשם נפשי? החפץ כזה יצליח ד' בידך? ותעזבה חנה כבית הסהר, ותכרה מפניו בחרי אף, ולא ראתה פניו שלשת ימים:

ויהי ביום הרביעי, ותאמר חנה אלכה ואראה את אישי בטרם ימות, ותלך חנה ותמצא את אישה, והנה נמה כמעט למות. וינער אישה בה ויאמר, חמסי עליך, ירא נא ד' וישפוט, ונקמני ממך, עתה ידעתי את נבלותך, ודונך ורוע לבבך, כי הפין את במותי, למען תנשאי לנתן לאשה. ותאמר חנה, הן אמנם צדקת אישי בשפטך, כי אין מעצור לנפשך ממני מכאוביך הרבים, אבל ד' אלהים אל אמת, יודע את לבבי הטהור, ואהבתי הנאמנה אליך. ואולם הנני היום לשמור את מוצא פיך, כי יקרר נפשך בעיני מאד, אבל כתוב נא לי ספר בריתות בטרם אלך אל נתן, למען לא חספה גם אתה בעוני! ויהי כשבוע האישי את דבריה, ויוסף לנער בה ויאמר עתה ראיתי כי מעלת בי מעל, הנך בת נעות המרדות לבשתך ולבושת ערות אמך! ותפול האישה על פניה, והונוק ועקה גדולה וזרה, ותתחלחל ותתעלף ותאמר: „מי שמע כזאת ומי ראה כאלה? — היאמר איש לאישתו לבי והטמאי? ופדיני מיד עריצי נפשי!” — ויהי כראות האישי את תום רוחה. ויאמר אליה, חנה! למה תכבי ולמה ירע לבבך, הלא מרוב שיחי וכעסי דברתי לך את אישר דברתי, ועתה קושי נא רעיתי תמתי ולבי לביתך, ועזבי אותי, עד אשר ירא ד' בעיני ויוציאני למרחב. ותעזוב חנה את

בית האסורים, ותלך לדרוש את ד'. ותתפלל חנה ותאמר: „אנא ד' הושיעני והצילני לכל אכשל בעון!“ ותלך חנה וחבא אל בית נתן, ויראו אותה סריסו ויטירו וינידו לנתן, הנה חנה עומדת בחצר! ויאמר נתן, אם אמת הדבר, ולא כחשכם בי, הלא אז הנחה אעשה לכם ואוציאכם לחפשי. ויהי כבואה אל אולם הבית, ותמרה השפחה ותגד לנתן, כי חנה עומדת כאולם הבית, ויאמר נתן, גם את תצאי חפשי מזה! ותבוא חנה הביתה, ותכרך את נתן כשם ד'. ויאמר נתן אליה, נברתי! מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עד חצי הוני ותעש, ותאמר חנה שאלתי ובקשתי, כי תלוה לאישי את הכסף די מסת נושיו, כי שמו אותו בכור, ולך תהיה צדקה לפני ד'! ויצו נתן את עבדיו ויתנו לה את הכסף בחפצה. ויאמר נתן אליה, הנה מלאתי לך כיום את שאלתך ובקשתך, ועתה הלא ידעת תמתי, כי הליתי כאהבתך זה ימים רבים, גם דרשתי ברופאים ולא מצאו כל צרי למחלתי; וזולתך נברת עדינה! — הלא יפת מראה ויפת חזאר את, ואנכי שמעתי עליך, כי נתן לך ד' גם לב בשר נוסף על יסוד, ועתה חוסי נא עלי נברת עדינה, מלאי נא את תשוקתי כי כנפשי היא! ותאמר חנה הנני כידך, ואין לי כל מה למרות את פיך; כי רכ חסד עשית עמדי כיום הזה. אבל זכר נא אדוני! כי הנך עומד היום על גכול פרשת הדרכים, המכבדיל בין החיים ובין המות, הנני כידך אדוני! עשה עמדי כחפץ לכבך, אבל דע, כי בתשוקה הנמכזה הזאת, הלא תאבד טובה הרבה, הצפונה לך לעתיד במרוטי אין חקר. אנא אדוני! אל תטבאני! אל תאסרני על בעלי! מה תאות אנוש; אם לא געל נפש? מה תאות אנוש; אם לא נעם רנע, ואחריתה עדי אבד! מי גבר יעשה דבר, לא יוכל כפרו? ומי גבר יעשה דבר, ומוסר כליותיו לא ימחה נצח? אנא אדוני! הכניע יצרך! ודע כי יש לאל אתך, כי לא אמנע אנכי דבר ממך! אבל משול נא ברוחך, ודע כי ישכרך הרבה מאד! — הן גם לי לב בשר כסוך, אשה אנכי וקלת הדעת, ארחסך אדוני! לבכתי גם אתה! לבכתי כאהבתך, אבל שויתי ד' לנגדי חסיד, גם נברתי על יצרי בעווי חיל. — ויהי כשמוע נתן את מוסרה הטוב ונועם לקהה, וינער גם הוא ביצרו הרע ויקם מכסחו ויפול על פניו ארצה, ויתנפל לפני ד', ויתפלל אליו כי יקום בעינו להרדך יצרו מפניו, ולהמית האותו בלבו, ולהדריכו בדרך ישרה וטובה, ולסלוח לו על עונותיו, ולשוב אליו בתשובה שלמה. ויענהו ד' ויעתר לו:

ויאמר נתן אל חנה, כרוכה את לד' אשה יקרה, וכרוך מעשך, אשר כליתיני היום הזה מכוא כדמים ועון ערוה, ודרך הושיעה לי, ועתה לבי לשלום לביתך. ותלך האשה לפדות את אישה מבית כלאו, ותגד לו את אשר עשתה, אבל לא האמין לה אישה לכל דבריה, כי קנא בה, ויאמר בלבו, כי נתן בא אליה, והיא העליטה ממנו:

ויהי כי אירבו הימים, וישקף רבי עקיבא בעד החלון, וירא והנה איש רוכב על סוס וראשו מזהר כזוהר הרקיע, ובעצם השמים לטוהר. ויאמר רבי עקיבא אל אחד מתלמידיו: מי זה האיש הרוכב על סוסו לקראתנו? ויאמר התלמיד,

הלא זה הוא נתן רועה זונת! ויאמר רבי עקיבא לתלמידיו, הראיתם את זה? ראשו, כי יזהרד כעין החשמל? ויאמרו תלמידיו לא ראינו מאומה. ויאמר רבי עקיבא, קראו נא לאיש הזה ויבוא נא אל ביתי, ויפחדו תלמידיו ויביאוהו ויעמוד לפני רבי עקיבא. ויאמר רבי עקיבא אליו, הידעת בני; כי חממתך תאיר פניך, ועל מצחך חתום תי, לחיי עולם הבא? ועתה הנדדה נא לי בני, את אשר עשית ואל תבחר ממני דבר. ויספר לו נתן את כל אשר קרהו את האשה חנה, כי הגביר על יצרו חיל, כי נחת מפני נעם לקחה ומוסרה הטוב. ויתמה רבי עקיבא על החפץ, ויברכהו בשם ד', ויאמר: אתה כבשת את יצרך, על כן קרן עור פניך! — ועתה בני ישמע בקולי לכל אישר אצרך, ישבה נא עמך, ואלמדך חכמה ותושיה, וככל קטנדך קנה בינה, והיית מופת לרבים. וישמע נתן לקולו, וישב עמו וילמוד תורה ומדעים, ויפתח רבי עקיבא את לבו, ויגדל נתן בתורתו והיו לשם:

ויהי היום, ויבא בעל חנה לפני רבי עקיבא, לדרוש את ד', וירא והנה נתן יושב במעלה העליונה לימין רבי עקיבא. וישאל האיש מן התלמידים לאמר, הלא הגידו לי איך עלה נתן לישבה במרומי מעלות הבני ישראל, ויפסרו לו התלמידים, את כל אשר קרהו. מן היום ההוא ומעלה, האמין האיש לדברי חנה אשתו, ויסר מלבו כל קנאה, ויבוא אל ביתו וישקה על ראשה, ויתרפס אותה לסלוח לו על קנאתו בה, ויאמר אליה ד' אלהים ישלם לך כפי משכורתך השלמה, ואשר על ידך בא גם נתן לחסות בצל ד'. (סס"ז סנה"ל סוף ל' בסס ספר מעשרה של רבינו נסים בר יעקב אשר כתב לדגש חזנו דף ל"ז):

ב.

נחום איש גמזו.

(א)

נחום איש גמזו, מורה היה לרבי עקיבא. ובכל אישר עבר עליו היה אומר: „גם זו לטובה!“ —

ויהי היום וישלחו בני ישראל מנהג, אל המלך ביד נחום, אכנים טובות ופנינים. והיו כחיותו בדרך במלוק, ויגנוב בעל המלון את הפנינים מן הארנו אשר לו ויטלאהו עפר. והיו בקימו ממשכנו כבקר הישנם, וירא נחום, את אשר עשה לו בעל המלון, ויאמר: גם זה לטובה!“ — ויעבור טשם הלאה, ויבא אל המלך ויושט לו את הארנו אשר הביא, והיו כפיתו את הארנו, וירא והנה מלא עפר וצוררות, ויחר אפו בו, ויאמר להשמיד ולהרוג את כל היהודים אשר בכל מדינות מלכותו. הדבר יצא מפי המלך, וירא אליהו הנביא אליו

בדמות אהרן הכהן והמלך, אל יחד בעיניך ארנו המלך, על המנחה אשר
 שלחו אליך הירודים, כי העפר הזה אולי ישארת פלטה למו מאת אנשים אנחנו
 הוא העפר, אשר רק על קמיו, ויהיו להרבות וקשות, וכאלה רמש את אויביו
 המנוי. וישמע המלך ויקח מן העפר ויתן לשר צבאו, וילחם על ארץ. וכבוש
 אותה בעפר הזה, כאשר דבר השרים. ויכבד המלך את נחום ונישאהו, וימלא
 את הארנו בפנינים ואבני שהם ויתן לו וישלחהו לשלום. והיו כשבו אל המלך,
 אשר היה שם בתחלה, ויתקלסו בו בני המלון ויאמרו אליו, מה התישורה, אשר
 הבאת למלך? ויאמר נחום, הלא הבאתי למלך מן העפר אשר לקחתי מפה,
 והוא העשירי עושר רב. ויקראו בו גם המה, ויקחו מן העפר ויביאו למלך,
 ויחר אף המלך עליהם, ויהרגם בחרב. (מעניט כ"ה):

(ב)

עוד היה נחום משתי עיניו, נרם משתי ידיו, פכת משתי רגליו, וכל נפשו
 בלא ישיחן אכעבועות. רגלי משהו מכולות היו כספלי טים, להצילהו מן
 הנסלים. ביתו היה קטן ושפל קומה, כמלונת קבר בני צלטות, עמודיו היו
 עצים דקים, אשר כבר אכלם רקב. תלמידיו נלאו מדאות אותו ברע, ויפצרו
 בו, לשאת אותו מן המהפכת אל בית יפה רחבדירים, למען ישאף רוח צה,
 ויעתר להם. אבל כשרם צאחו מן הבית, צום נחום לפנות את הכלים החלה,
 כי אמר כי כל עוד הגהו בבית, לא יפול למשואות. והיו אך הוציאוהו תלמידיו
 מן הבית, ויפול הבית תחתו והיו למעי מפלה:

ויהי היום ויאמרו תלמידיו אליו, הלא ידענו כי צדיק אתה ככל דרכך,
 יעתה הודיענו נא, על מה קרוך כל המתלואים האלה? ויאמר נחום, הלא אנכי
 סבותי לי בנפשי את מכאובי אלה. פעם אהה הלכתי בדרך, ללכת אל בית
 החנו, והיו עמדי שלש אתונות נושאות בר ומזון, כקבוקי יין וכל מיני מגדים,
 וארא, והנה אייש עני לקראתי, ויתחנן אלי להאכילהו פת לחם. כי זלעפות
 רעב אחזהו, ובכר שלח הרעב את כל הציו בו, ובמעט אשר כלה מתגרתם. ואמר
 אליו, הבה לי כמעט רגע עד אשר אסרוק את אתוני. והיו בדברי, והנה יצאה
 נפשו ממני, ויפול ארצה וימות. והיו כראותי זאת, ואפול על פני ואומר, עיני
 אשר לא חסו עליך יקדמו מראות, ידי אשר לא הושיטו לך מאכל תהינה
 קצוות, רגלי אשר לא מהרו לחלץ נפישך ממות הפסתה. ועוד לא נהה נפשי
 בקרבי, עד אשר אמרת, כי כל נפשו ימלא ישיחן אכעבועות. ויאמרו לו תלמידיו
 אוי לנו, כי ראינוך ככה! ויאמר נחום אוי לי, אם לא האיתם אותי ככה. (סג):

אות עין.

א.

רבי עקיבא.

(א)

בן כליבי שבוע, עשיר גדול היה משועי ירושלים, והי לו אלפי צאן ומקנה בקר ועבודה רבה. בתו השולמית, פרחת כחמר בהיכלי רענן ושכיות החמדה. ברה כחמה ותמימה ככל דרכיה, וכל בהורי חמד חיטבה כבת אלהים. רבים היו, אשר חלו פני בת נדיב, ואין גם אחד, אשר מצא חן בעיניה, לתת לו את דודיה באהבת עולם. כבר לבה, נדמו בעיניה בני העשירים בדומן על פני השדה, וחבו אותם כלבה, על רוס עיניהם, סחוחם ונאונם, ועל פרי גודל לבנם. שקר הכסף והכל הזהב, וכל הפצים לא ישוו בעיני חמימת דרך. כי מה יועיל הון להשקיט נפש היפה, ומה תחזה ומה תמצא השולמית במחולת המחנים, אלה הבחורים הנוערים, הלא המה בני העשירים ברור ההוא:

אחד היה העלם, הדגול מרכבה, הנשא כשהם על לוח לכבה, והי הגות רוחה תמיד כהקיץ ובחלום. העלם הזה לא סכני מרום עם הארץ חוצב צדור, ולא מכנות מי-זהב נוקדה טקבת ברור. אבל תם וישר היה ככל דרכיו, והצניע לכת עם ד' אלהיו. מי זה העלם? אשר השפילה בת נדיב, — הילל בן ישהר — את עיניה משמים ארצה, למצוא בו, ספיר נזרתה, כאבן קדש אשר חשתפך בראש כל הוצות! הלא הוא עקיבא בן יוסף! הוא הרועה בצאן אשר לאביה! —

ימים רבים, לא הרחיבה העלמה, להעלות טורשי לבנה על דל שפתיה, כי איך יועם זהב כמשכצת עופרת? ענבי הנפנן בענבי הסנה איכה יתלכדו? ובת נדיבים איכה תשכב בכושית בחיק הרועה? גם זאת שמה בת נדיב אל לבה, וכליותיה יסר הסרוה על אחת שבע. אמנם כן הוא, אם אמנם זך וישר עקיבא הרועה, נאמן רוח והולך תום, אבל כער הגדו מאיש, ולא בינת אדם לו, כי מעודו לא יצק מים על ידי מורה, ובעודו באבן, רעה ככשים כדכרם, ויגד כנבעה אל גבעה בהררי אלה! —

אמנם, לא אחת עזבה העלמה את רעותיה, לא אחת שמה תקות עונגיה למפה נפש. לא אחת יצאה בעקבות הצאן, לרעות בנדיים על משכנות הרועה, כי מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ואף כי אהבת צדק ואמת, אשר רשפיה רשפי אש שלהבת יה! —

עלם אחד משועי ירושלים, נשא לזקן בימים ההם, לשבת על מדין, ולהציג בשער טשפת. לבקרים בא אל בית כלבי, להתייען על צפונותיהם, להסתוק סוד

יחד במערכות ישראל. העלם הזה נשא עיניו אל בת בלבי, ויהו כשולמית אישר נצחו סלה. גם אביה הנסח הנסחיהו כי יעד ייעדה לו לאשה, אם היה יהיה לכן חיל לקחת את לבכה ונפשה: —

ככל להגל ומאסר לגויה, אבל אין ככל ואין מאסר למרשי הנפש. הפישי הוא רצון האדם מכל מועקה, והאהבה בת אלהים, הפישי היא, מכל מכל בן המותה. רשפי האהבה יפוצצו הררי עד, הרבסים ישימו לבקעות, המשל ופחד עמהם, אש ומים ירכיבו, רחוקים יקריבו, המהנגדים מן הקצה אל הקצה, יתלכדו ולא יתפרדו, והנה היתה בת נדיב כחיק הרועה, ותתן לו את דורה, ויקדשה בסתר, ותהי לו לאשה, כדה משה וישראל! —

השמועה עשתה לה כנפים, כחץ מקשת פלחה את לב הנער משועי ירושלים, קנאת דורתו אכלהו, כי בגדה בו בת בלבי, ותטר את כבודו בכבוד רועה אוילי, וגם אביה ירק ירק בפניה, הרועה גורש מנו, את בתו הנד שנחלתו, ודרר נדר וישבע ישבועה לאסור אסר על נפשה כל הימים:

במנות נפש עזבה הנאהבה והנעימה היכלי ענג וכתי הישן, ותלך אתר אישה, הדבק לה בלב ונפיש, ותגר עמו בסכת נוצרים תחת אחד השיחים, להתעלם באהבה מהורה. אפריון עשה לו עקיבא מענפי העצים, עמודיו עשה קנים, רפידתו קש, מרכבו אמנון, תוכו רצוף אהבה סבנות שמים. מקוצות תלתלו לקטה השולמית ישכולת תכן וקש, והיו בעניה כפנינים במשיכות הוד. — מי יהן והייתי עשיר, ואערך עדי ירושלים מדהבה! — אמר אלוף נעוריה. יהי בשכנס במלונה וסערת חרף התחוללה בירכתי סכתם, והנה אליה הנביא התחפש וידפק על דלתם ואמר, הבו נא לי מעט תכן, כי ירדה לי אשתי, ואין לה אף מצע תכן להשתרע. ואמר עקיבא לאשתו הלא תדעי רעיה, כי בא האישה הנה, להורותינו, להיות שמחים כנורלנו, ועיד ראינו אלה וכאלה, אישר מר למו מאד ממנו!

לבכתי אישי לבכתי! קראה השולמית בעליצות לב, הלא ראית אישי ונוכחתי, כי את כל הון בית אבי נתתי באהבתך, וכל שכיות החמדה כאין וכאסם נחשבו לי, אך לא בקלון המדותי את כל אלה. לא לבי הלך אתר עיני, לחסוד יפך בלבי ולענוב אחרך באהבת בשר. חלילה לי מרשע כסל, חלילה לי מוטת בלימה, הלא רבים היו בחורי חסד, פחות וסגנים לבושי מכלול כלמו, את יפי תארם מאסתי כשקוף משומם, ואילילי הזהב פגול היו לי כסמל הקנאה. אבל רק אותך הרימותי בחור מעם! מאחר עלות לקחתך דגול מרכבת! לשית קנך בסתר לבי. יען כי אותך ראיתי צדיק לפני מכל בחורי הדור הזה. לב שהוד ברא לך אלהים ורוח נכון חדש בקרבך, לבך זהבי ורוחך הטובה עדי, זרק כך אתיטר סלה. אבל אישי! מלח נא לי כנודל חסדך, כי עוד דבר לאם עמדי, עצור הוא בעצמותי, מיום שתי עין אהבתי אליך, אמנם הטאתי כי כסיתו מטך, ועורנו כמום עמדי חתום בלבכי עד היום הזה:

— הן אמנם הצכתי לך כור בחן, צרפתך כצוף כסף ומצאתי את לבכך

נאמן לפני, גם ראיתי כי זך וישר פעלך. אבל עוד נפשי תשתוחח עלי — סלחה לי אישי! אם אימר לך, כי לא למדת עוד חכמה, ודעת קדושים לא ידעת עוד. כל צוררי אישי הרפוני, כל חרפתם נשאתי כגדול לבבי, באמרם אלי כל היום: איה בספק? איה זהבך? כי במה נחשב הוא! אבל עוד תהמי נפשי עלי וכרצה בעצמותי כאבי נעבר, באמור נפשי בקרבי: „איה חכמת אלוהי נעורך?”

הן אמנם ידעתוך אישי חמדת לבבי, כי לב חכמה ודעת לך, מיד המכע הנדיב כשפעת המודות, להשיג כל הקר ולשפוט רמים על כל דבר. אבל ימי נעורך הוּו בעבורך, כי לא היה לך כל מורה ומנהל בשחר ימי חלדך, להעיר אונך, ליטמוע בלמודים. למוד החכמה, הלא הוא הסלם, הנצב ארצה וראשו מגיע השמימה. כעיר פרא האדם יולד, והחכמה כי תבוא בלבבו, תעלה מעלה מעלה, ועל אל אלים ידבר נפלאות, והה כל האדם! כי מה יתן ומה יוסף לאדם, אם ישביע כצהחות נפשו, ויתענג כהענוגות בשרים וכוס ערנים, הישכע אנוש? הימות והצי תאותו כידו? הענוג והרך, אין מותר לרוחו מן הבהמה, ככל תכלה ותאות נפש יקוין האדם באהריותו, אם ישכע ויקיאנה, לא כן למודי ד' כל הענוגם עדן רוח, וכל הליכתם רחבה בקדש. גם עד זקנה ושיבה ישים האדם אלופים לראשו, מכל מלמדיו ישכיל כל הימים, ואל יאמר נואש:

רק אליך אישי! כוננתי אמרי היום, גם כשתהי כי לא שחתי את דברי ולא השאתי המטרה. הן אמנם נפלאתה אהבתך לי, שוייתי תמינתך לנגד עיני תמיד! אבל אנכי אנכי ארחיקך היום מעל פני, העזבני חמדת לבבי! תעזבני חי רוחי! אך לא לאורך ימים. הן אנכי אנרשך היום מבית תענוגך, אנרשך מחוק רעיתך, אשר אהבת עולם אהבתך. ואתה אישי! הוה גולה לפקום תורה! לך לך היום מסכת אשת נעורך ושקוד נא על דלתות בתי הספר, אשר כוננו אלופי ישורן, המורים הגדולים אשר בארץ, הלא המה רבי אליעזר ורבי יהושע, כי רק לגדולות ונצורות נוצרת, ותחת רעה צאן, רעה ישראל תהיה, ראש ישבתי אלפי ישראל אתה:

לקול רעיתו ומדברת הנאווה התפוצץ לב רבי עקיבא אישה. הן היא שלחה לפניו אורה ואמתה, והמה הנחווה הביאוהו אל הר הקדש ואל משכנות המורים. ויבוא עד האלהים, וילמוד תורה ומדעים בשמחת נילו, כי חזקה עליה פקודת רעיתו, וישב בבית הספר שתיים עשרה שנה:

אלמנה חיה, ישבה העניה כל הימים האלה, ידיה שלחה כנישור, ומתכונת כפיה מצאה העדינה חית ידיה. בסתר לבכה בערה אהבתה לאישה, אבל לא עברה על שפתיה כל תלונה, הן אמנם חתה לו בכליון עינים, אבל קותה לד' ולא היתה תקותה לה למסח נפש ומחלת לב. לא התרפסה ולא הרחיבה את אביה, כי מאסה כתי ערן, גם בלחם צר ובמים לחץ לבנה היה ישמה, ותשחק ליום אחרון:

האיש משובי ירושלים, אשר עיניו לא נשחרו ימי ילדותה, לא אהת נסה לארוב עליה, להציב לה פה יקושו. הן הוא ישמח למצוא תואנה, וישא עיניו אליה לכבוש אותה בעזות אלה, אשר לא היה אישה כביתה, כי הלך בדרך למרחוק, אבל כל תקותו היתה למפח נפשו. הוי רשע מכתור את הצדיק! אבל ה' ישמר את רגלי חסידיו מלכוד. ויהי כראות הבליעל כי נהלה אבדה תקותו, ויבא אל האישה במלונתה, וידבר אליה רתח, ויפלה את לבנה בדברים שנונים והתולים במדקרות הרב, ויאמר: הוי פתות כוגדה! הן בנדת כאביך לתתו לישמעה בקטנו, ותענבי על רועה אוילי — ואולם אהה לאחריהך, כי גם הרועה הזה בנד קר, ותשכי אלמנה היה ימים רבים! ותען האישה בתום לבנה ותאמר, מי יתן כי ישמע אישי לקולי, ויעזבני עוד על שתים עשרה שנה. ואתה נבל! צא איש הדמים מביתי, אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, הן אתנך לישמעה, למשל לישמעה בקרב ישראל! —

את הדברים האלה, הקשיב רבי עקיבא באזניו, כי ביום ההוא ישב לביתו, הוא היום, אשר תמו שתים עשרה שנה, מיזם עוב ורבי עקיבא את ביתו עד היום הזה. כאורב עמד רבי עקיבא אחר בחלי רעיתו, כטרם בואו הביתה, כי ירא מן יפחידה פהאום. במסתרים בכתה נפשו על קשי יומה, ועל הדוב האורב לה. אבל כאשר בא כן ישב לדרבו, כטרם ראה פניה, וכטרם ישב שנית שתים עשרה שנה בבית הספר, כי אמר אכפרה פניה, כמלאותי שנית את תשוקת לבנה:

ויהי בכלות הימים האלה, וישב רבי עקיבא ברוכ כבוד והדר אל ביתו, כי ישמו בני ישראל את המשרה על שבטו, ויהו ראש לבית הספר הגדול, אשר היו תלמידיו ארבעים ושמונה אלף איש. ויצאו כל בני ישראל לקראתו לקדם את פניו. ותצא גם אשתו לקראתו, ויבוא גם הרשע בתוכם, ויאמר אליה: „ואת איפה פניך טועדות?“ ותאמר האישה: „יודע צדיק נפשו בהמתו!“ ותגש האישה אל רבי עקיבא ותפול לפני רגליו, ויגשו התלמידים להדפה, ויאמר להם רבי עקיבא, הניחוה בני! כי גם הכסתי וגם הכמתם שלה היא. ויהי כשמעו אביה את שמע רבי עקיבא ויבא גם הוא וישאל על נדרו אשר נדר, ויתן את כל אשר לו לבתו ולחתנו רבי עקיבא, ויגדל ישם רבי עקיבא בקרב ישראל. (כמכות ס"ב. מ"ד. >)

(ב)

בבקר בבקר השכם, יצא רבי עקיבא ותלמידיו המיד לשוח בשד ולהתעלם בלמודים תחת אחד השיחים. וימצאו תאנה בשדה וישבו תחתיה, ויראו והנה בעל התאנה השנים גם הוא, ויבצור ככל יום את התאנים הכנורות. ויהי כראות התלמידים את הרבר הזה, ויאמינו כנפשם, כי חשד אותם בעל התאנה, מן שימו תאניו בכלים, ויסורו מיטם וילכו אל מקום אחר. ויהי כראות האיש, כי עזבו ההבמים את צל התאנה, וילך ויתקן אליהם, לשוב אל תחת

צל תאנתו, למען תחשב לו משנתם לצדקה. ויאמרו החכמים, כי יראנו כי אמרנו, סן חשדתנו, כי אכלנו מתאניך, וישונו אל תחת תאנתו. ויהי ממחרת, וישכם האיש בעל התאנה, ולא ארה עוד את הבכורות כפעם בפעם. ויהי כזרוח השמש, ותעלינה הבכורות רמה ותבאשנה, ויהי כראות החכמים, את הדבר הזה, ויאמרו איש אל רעהו, עתה ראינו, כי לא חשדנו האיש, אבל ידע כעל התאנה את עונתו, ויעש דבר בעתו:

ויען רבי עקיבא את תלמידיו ויאמר, הלא תבינו, הלא חשכילו, כי גם היושב בסתר עליון, יודע הוא כל דבר בעתו, ועת לכל חפץ תחת השמים. והוא יודע כמו בן את ימי תמימים, לדעת מתי הבשילו אשכולותיהם ענבים, מתי יגעו ויאספו אל עמם. (בראשית רבה פרשה ס"ג):

(ג)

ויהי היום, וישלח מלך הערבים, ויקרא את רבי עקיבא, ויועץ אתו לאמר, הלא ידעת כי מבני כושיים אנכי, וגם האשה אשר לקחתי כושית היא. ועתה ילדה לי האשה הזאת, בן אשר לבן בו, אין זאת כי זנתה אשתי תחת ועתה קראתי לך להועץ עמך, כי חושב אנכי לשפוך את דם הילד הזה, כי ממזר הוא. ויאמר לו רבי עקיבא, אל תמהר אדוני המלך לבוא בדמים, ואחת אשאלך אדוני המלך והודיעני דבר, האם נמצאו צלמי מסכה בחדר מטתך? ואם מראיהם שחור או לבן? ויאמר המלך, הן אמנם נמצאו הצלמים בחדרי ומראיהם לבן, אבל חלילה למו לענוב על אשתי, כי עינים להם ולא יראו, אף אין תאווה בבשרם. ויאמר רבי עקיבא, אבל עינים לאשתך, הלא היא ראתה אותם בעיניה ותחמוד יפים בלבה ותחסם ותלד בדמותם ובצלמם, וישמע המלך ויגד תודתו לרבי עקיבא, כי כלאו מבוא בדמים ולהשחית פרי בטנו הנם. (בבב"ר פ' ט):

(ד)

ויהי היום, ויתן רבי טרפון לרבי עקיבא, שש מאות כסף, ויצוהו ויאמר לו, קנה נא בעדי שדה תבואות, להיות לנו למחיה, למען נשב בהשקט, ללמוד תורה והכמה בלי כל מפריע. ויקח רבי עקיבא את הכסף, ויפזרם לחכמים ולסופרים, ויתר למודי ד' היושבים לתורה ולתעודה. ויהי בימים ההם, וישאלהו רבי טרפון, האם קנית את השדה כאשר צויתך? ויאמר רבי עקיבא קנית. ויאמר רבי טרפון, הראני נא את השדה ואת תבואותיה. ויקח רבי עקיבא את רבי טרפון, ויביאהו אל בית המדרש, ויראהו את הסופרים ואת החכמים, היושבים לתורה ולעבודה. ויחשוב רבי טרפון בלבו, כי סכר רבי עקיבא את שדהו, לסופרים האלה, היושבים לפניו, ויאמר אל רבי עקיבא, העישה בן במקומנו, כי יקנה אדם ויטבור, וישתכר אל צדור נקוב? ויאמר רבי עקיבא,

הנה פנקסי בחיקי, ושכרך חרות בו באר היטב, ויוצא רבי עקיבא את ספר תהלים מהיקו, ויראהו בתוך לאמר (הט"ס ק"ג): „סוד נתן לאבותים וצדיקתו עומדת לעד“ (ויקרא כ"ב פ' ל"ד. עי'ן חסכה כלל פסק ר' יהוסף):

(ה)

גדול היה רבי עקיבא בתורתו וחכמתו, ולפני מלכים התיצב. ויהי היום וישאלהו טורנוסרופוס המלך לאמר, הלא תגיד לי עקיבא, מדוע אלהיכם שונא אותנו, כי אמר עלי ידי חזיון: „ואת עשנו שנאתי?“ ויאמר רבי עקיבא, כתר לי עד יום סחר בכקר, ואשיבך דבר כאשר עם לבני ויאות לו המלך. ויהי מטחרת בכקר, ויבא רבי עקיבא ויתיצב לפני המלך, ויאמר לו המלך בשחוק: „עקיבא! מה הלמת הלילה, מה ראית דבר, הנידה!“ ויאמר רבי עקיבא, הלום חלמתי והנה שני כלבים לקראתי, יש האחד רופוס ושם הישני רופינא. ויאמר המלך, משפט מות לך עקיבא! כי קראת את כלביך בשם, כישם המלך והגבירה. ויען רבי עקיבא ויאמר ירא נא אדוני המלך וישפט, הלא הכלבים היים כמנו היום, אוכלים ושותים, פרים ורבים כמנו, יחיו וימותו כאחד האדם, ובכל זאת יחשוב האדם להרפה, אם יקראו בשמו, ואף כי המלך ד' צבאות, הנוטה שמים ויוסד ארץ, ממת ומחיה, מסיר מלכים מנכאם ומקיסם על, ואיך לא יקצוף על האדם, אם יקח כול עין ויגד לו, וגם יקרא אותו בשמו אלהים, וישמע טורנוסרופוס וישמור הדבר בלבו. (המנוחה מדומה לוח ב:)

(ו)

וישאל טורנוסרופוס עוד את רבי עקיבא ויאמר, מה היום מכל הימים? ויען רבי עקיבא ויאמר, ומה האיש מכל האנשים? ויאמר טורנוסרופוס, הודעת עקיבא את אשר ישאלתיך, והגד נא באר היטב, את אשר השיבות אתה! ויען רבי עקיבא ויאמר, הלא אתה אדוני המלך שאלתי; מה יום השבת מכל הימים ואנכי השבתך, מה טורנוסרופוס מכל האנשים. ויאמר טורנוסרופוס, כי בחר בי מלך מלכים ויושיבני לכסא, ויאמר רבי עקיבא, גם ביום השבת, בחר בו ד' ויקדשהו מכל הימים. ויאמר טורנוסרופוס, אם כן איפוא, מדוע לא ישבות בו ד' מכל מלאכה? מדוע ישב בו את הרוח ועל העבים, ימטר מטר ויבקיע הלוגי רקיע, ימגד פרי ארץ ויפתח רחם, ככל מלאכתו אשר הוא עושה בכל הימים? ויען רבי עקיבא ויאמר, הלא ד' אלהינו השמים כסאו והארץ הדום רגליו, ד' האלהים אחד ושמו אחד, ואין לאל אחר חלק אתו, והוא ישלט בעולמו ויעש כרצונו כיום השבת, כי אין אחר אשר יאסור עליו, כי יחיד הוא בחצרו, ואין מי אשר ישתתף עמו בעירובו. הן אמנם שבת בו ויצד כל, ולא ברא בו כריאה הדישה, כאשר עשה כשישח ימי המעשה, אבל כל הנבראים בכל הימים, הלא בברך ד' נעשו, וברוח פיו כוננו כל צבאם, הן הוא אמר ויהי,

הוא צוה ויעטדו לאלף דור, הן אמנם יהיה ד' בטובו גם ביום השבת את כל מעשה בראשית, אבל בכל זאת שבת זו וינפש, מעשות זו בריאה הדישה: יום השבת, אות הוא לישראל, ביום כרוא אלהים אדם על הארץ, עד היום הזה, כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ ויום השביעי שבת וינפש, ששת ימים לקטו בני ישראל את המן במדבר, ככר ככר איש לפי אכלו עֵלֶר לטלמולת, לא העדיף המרבה ולא החסיר הממעיט, וביום הששי לקטו להם משנה, שני העבר לאחד, וביום השביעי שבת לא היה בו המן, וגם מן העם יצאו ללקוט ולא מצאו. לא יום אחד ולא יומים, לא חדש ולא שנה, רק ארבעים שנה ראו בני ישראל את המופת הזה, והיו המן להם לעדות למשפחת לדורותם, לדעת כי ד' נתן להם השבת לאות ברית בינו ובין בני ישראל:

גם החרטמים וחכרי הכר, אשר יעלו בלהטיהם את המתים, דרך גדלי בשרם, הלא גם המה יעידון ויגידון למורת רוחם, כי קדוש הוא היום הזה לאדוננו, כי לא יצליחו להעלות את המתים ביום השבת:

ויאמר המלך, שקר דברת עקיבא! כי מעידו לא ישמעתי מפי האשפים את הדבר הזה, ויקרא המלך לחרטמים, ויצום להעלות את אביו ביום השבת ולא יכול, אז ידע המלך, כי דברי רבי עקיבא נכונים. והיו ביום הראשון, ויהוללו החרטמים בלהטיהם ויעלדו. ויאמר טורנוסרופוס אל אביו המת, הלא תניד לי אבי, מדוע נתפכת לאיש יהודי השומר שבת, אהרי מותך? ויאמר אביו אליו הלא, כמות האדם, כבר שבת וינפש למנוחת עולמים ביד ד'. ויאמר טורנוסרופוס, ומה מעשיכם בכל הימים? ויאמר אביו אליו, בכל הימים ישפט האדם לפני מלך המשפט, וביום השבת ינוחו יגיעי בת, והיה לעת ערב והנה בלהה, כי יבא אלינו מלאך הנורא, הומה שמו, כי נדמה לכל איש כפי מעשיו ומפניו ידמו כל שוכני ארץ, לוקה נפשות במשפט, ואת אויבי ד' יקלע בתוך קף הקלע, ונפשות הצדיקים יצורו בצרור החיים. המשפט הזה יקום לפני נהר גפרית ואבני קלע, סמכטיון שמו, עדות הוא ליום השבת, ליום שכלו שבת ומנוחה ליגיעי בת, הוא הנדה המשליך אבני אפל על רשעי ארץ בכל הימים, וינוח ביום השבת, ההון הזה הזה טורנוסרופוס, ויאמן באלהים. (המנוחה פ' טה)

לוח כ"ג):

(ז)

והיו היום וישאל טורנוסרופוס את רבי עקיבא, הלא תניד לי עקיבא! היפה פעל האדם מפעל האלהים? ויאמר רבי עקיבא, אמנם כן הוא, כי פעל האדם יפה הוא מפעל האלהים עשרת מונים! ויאמר טורנוסרופוס, היעשה אדם השמים וכל צבאם הארץ וכל צבאיה, היברא אף יתוש אחד? ויאמר רבי עקיבא הן אמנם לא יברא האדם כל אלה, וגם בדמותם ונצלמם לא יעשה כל דבר עוד, כי אין כל חדש עוד תהת השמש, כל יסודות הטבע ראשונים המה מני

עד, את כלם כרא ד' בישת הומים, עליהם אין להוסיף ומתם אין לגרוע, והאדם אשר יזכר ראשונות אלה מני עולם, הלא ישים אל לבו, כי ד' הוא האלהים ואין עוד מלבדו. אבל הלא רוח הוא כאנוש, הוא הרוח, אשר נפח אלהים נשמת רוח חיים באפי האדם, ויהי האדם לנפש חיה, לנפש חושבת בהשבות רבות, ולנפש מדברת. הוא הרוח אשר יבדיל את האדם מן הבהמה, בין היה האדם העולה למעלה, ובין היה הבהמה היורדת למטה לארץ. האדם הוא כחיר היוצרים, כי נכרא בצלם כדמות ד', ואך למענו אדני תכל הטבעי, כי נתנו ד' לרדות כדגה הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ, ובכל הרמש הזומש על הארץ. ד' אלהינו המשיל את האדם כמעשי ידיו, כל ישת תחת ידיו, האדם כחיר היוצרים, יהיה כבהמתו בכל יום תמיד את מעשי בראשית, הלא מן האופה העומד אחורי תגור וכירים, עד החוזה בככבים העומד על המגדל כישער השמים, נשוב נראה גדולות ונפלאות, אשר יעשה האדם במפעלות הבריאה, להוסיף ולתקן, לברוא ולחדש, לפעול ולעשות יצורים נפלאים מעשה צעצועים, פלאי פלאים באריות הטבע. האופה מצא שכולת דגן, ישמה בארץ, גם עשתה צמח וקמה, וכלם אך פעלי היוצר המה, ויד אדם לא ננעה בס, אבל האדם יודע לתקן את אשר הסיה הטבע, וישתן את הדגן עד אשר דק, וילוש את העיסה, ויאפה את הבצק עוגות חמודות לטראה עין. וגם כל היצור לא נכחד ממך מלך נכבד! את אשר יצר האדם מיום הבראו עד היום הזה, אין ערוך לכל ההמצאות החדשות, אשר הדיש האדם בכל מפעלות הבריאה, כי ד' אדונינו ישם את האדם אדיר בכל הארץ, עליון על כל הברואים, כי מעודנו לא ראינו צבי קיץ וארי סבל ושועל חנוני, כי הם לא נבראו רק לשרת את האדם, והאדם נכרא לשרת את קונו, קנה שמים וארץ, להשלים ולתקן את כל פעולות הברואים, וזה כל האדם:

ויאמר טורנטורפוס, עקיבא! ד' אלהים נתן לך לשון למודים, ופיך ידבר רכות ונשנבות גם על תורת האדם, כי רבות שמעתי עמל, ודוברי הכל מן הפילוסופים, האומרים כי אין מותר לאדם מן הבהמה על הארץ. והמה חושבים את האדם לתולעה אשר קננה כלב התפוח, האומרת כי רק כנגלה נוצר התפוח, אבל אחת אישאלך והודיעני, הודעת, על מה ירומון דברי, אשר ישאלתיך היום? ויאמר רבי עקיבא, ידעתי גם ידעתי, כי על דבר המילה ירומון מליך אלה. ויאמר טורנטורפוס, כן דברת, אבל אישאלך נא, אם אלהיך הפץ כמילה, מדוע לא יברא את הילד נטול כמעני אמו? ויאמר רבי עקיבא, ומדוע שררו יוצא עמו, ואמו תנתחהו? הוא הדבר, אשר אמרתי לך אדוני המלך! כי האדם לעמל יולד, כי רוצה ד' בפעלי האדם, להשלים ולתקן מעשה בראשית, וכל אמרת ד' צרופה. (המחומס פ' מזריע סוף ס')

(ח)

איש אחד מכמרי הכעל זונני שמו, ישאל את רבי עקיבא לאמר, הן אמנם

כמני כמך ידעתי גם אני, כי האלילים הכל המה מעשה תעותעים, ואולם הגידה נא לי, את אשר ראית בעיני, כי ססחים רבים כאו הנה, וירפאו פה וידלנו כאיל. ויען רבי עקיבא ויאמר, אמשול לך משל למה הדבר דומה, לאיש נאמן אשר היה בעיר, וכל בני עירו הפקידו אצלו שלא בעדים, בא אדם אחד והפקיד אצלו בעדים, פעם אחת שכח האיש, ויפקד אצלו גם הוא שלא בעדים, ותאמר אישת השומר לאישה, נכפור נא לו את פקדונו, אחרי כי לא ידע להזהר עור, ויען אישה אותה ויאמר, האם כנלל כסיל הזה אשר קלקל האכד אמונתנו? ואף אתה זונגין! ידע תדע, כי כל פצעי האדם ומכאוביו, על פי ד' יבאו ועל פי ד' יצאו, והם מושבעים ועומדים בדבר ד' לצאת ביום פלוני, בשעה פלונית, על ידי איש פלוני ועל ידי סם פלוני. העולם כמנתנו נוהג, וששטים שקלקלו עתידים לתת את הדין. (ע"ז ל"ט):

(ט)

פעם אחת, גיאה לרבי עקיבא כחזון, והנה הולך הוא בדרכו, וירא והנה איש אחד נצב לקראתו, רוכץ החת משאו, מתנהג ככבודת ונאנה במרירות מפני כבוד משאו. מקוצר רוח ומעבודה קשה. ואומר אליו — מה יספר רבי עקיבא — הלא תגד לי, מה עשית בחייך כי ישפטוך כה בשפטים נוראים? ויען האיש ויאמר, הלא עברתי על כל דברי תורת ד', ועתה שמו עלי מהכלים, אלה מימיני ורבכה משמאלי, אשר לא יתנוני מלש משא ולכלוע רוקי. ואומר אליו, האם השארת לך בן בארץ? ויתחנן האיש אליו ויאמר, אנא אדוני, אל תעצר לי, כי ירא אנכי ממלאכי הכלה אלה, הדוחים אותי, ומכים על פני, כישכמיר אש, לטהר את דרכי. ואומר אליו, הגידה נא לי מה השארת בארץ? ויאמר האיש, השארת את אשתי הרה. ואיקץ משנתי ואומר, מה נורא החלום הזה, אין זה כי יש תקוה לאיש הזה לשוב אל שער השמים:

ויהי ביום ההוא, וישא רבי עקיבא את רגליו וילך ויבא אל העיר, אשר סת בה האיש הזה, הנראה אליו בחלומו. וישאל רבי עקיבא לאנשי המקום לאמר, איה האישה, אשת פלוני אלמוני אשר טת עליה, בהיותה הרה. ויאמרו האנשים אליו, למה זה תשאל לשמו, הלא רשע היה ושמו ירקב סלה! ויאמר רבי עקיבא אליהם, ומה עשה האיש הזה, וכמה חטא? ויאמרו אנשי המקום אליו, הלא שודד היה וחוטם נפשות, ונס בא על נערה המאורשה ביום הכפורים. ויבא רבי עקיבא אל בית האישה, וימצא את אישתו עודנה הרה, ויחל רבי עקיבא בעיר הזאת, עד אשר קרבו ימיה ללדת, ותלד האשה בן זכר, ויסל אותו רבי עקיבא בן ששנת ימים. ויגדלוהו וילמדוהו תורת ד', עד כי גדל הילד, ויחכם לכרך את ד' בתוך קהל ועדה. ויהי בימים הרבים ההם, וירא אליו האיש שנית בחלום הלילה, ויאמר אליו, תנה דעתך, כאשר הנחת את דעת! (מסכת סנהדרין פרק ר' יוסה. מנח"מ סיני ט'):

יהי היום וילך רבי עקיבא כחצר כות, ויפגע כפחם אחד נושא אגודה
 עצים על שכמו, ורץ כסוס, וינער בו רבי עקיבא ויעמידהו, ויאמר אליו בני!
 הלא תניד לי, מדוע תריד בעבודה קשה כזאת, אם עבד אתה, ואדוניך נתנו
 עליך את עולם הקשה, הנידה נא, ואסדך משחת, ואוציאך לחשאי, ואם עני
 אתה, אעשירך עושר רב, להחיות את נפשך! ויאמר האישי הניחה לי אדוני,
 שאיני יכול לעמוד. ויאמר רבי עקיבא אליו, האם מבני אדם אתה, או מן
 המיזיקים? ויען האישי ויאמר, מבני אדם הייתי, וכבר מתי, וככל יום ויום, מוסרים
 אותי לחשוב עצים, וישורפים אותי באש. ויאמר רבי עקיבא אליו, מה יהיה
 מלאכתך בחייך? ויען האישי ויאמר, מוכס הייתי, את פני עשירים הדרתי ואשא
 להם פנים. לפני עניים סחנת, והרגתים באמרי פי, וגם עברתי על תורת ד',
 וגם בעלתי נערה המאורשה ביום הכפורים. ויאמר רבי עקיבא אליו, אולי שמעת
 דבר מפי שושפיק, אולי יש לך עוד תקוה? ויאמר האישי אל העצרני נא עבד,
 כי ירא אנכי מן האף והחמה, הלא לכל יש תקוה, ולא לרשע אחרי מותו,
 אבל רק זאת אניד לך את אשר שמעת, כי יש תקוה. לאכ אחרי מותו,
 בהשאר לו בן ישר בארץ, העומד כתוך קהל ועדה, ואומר: „ברכו את ד'
 המבורך!“ ויאמר רבי עקיבא אליו, האם גם הנחת אתה בן בארץ? ויאמר האישי,
 לא היה לי בן, אבל כמותי היתה אשתי הרה, ולא ידעתי אם ילדה זכר או
 נקבה, ואם זכר ילדה, הלא יהום נעזב הוא, ומי ילמדהו תורה, ומי יאלפנהו
 בינה? ויאמר רבי עקיבא אליו, הנידה נא לי מה שמך, מה ישם אשתך, ומה ישם
 עירך? ויען האישי ויאמר, שמי עקיבא, ושם אשתי שושמירא, ושם עירי אלרוקא.
 בעת ההיא הצטער רבי עקיבא וילך סעיר לעיר וממדינה למדינה, עד שהגיע
 לעיר הזאת, וישאל לאנשי המקום על האישי ועל ביתו, ויקללוהו אנשי העיר
 כישם ד', וישאל רבי עקיבא אותם על דבר אשת האישי, ויאמרו אנשי המקום
 ימה שמה וזכרה גם היא, וישאל אותם על דבר בנה אשר ילדה אחרי מות
 אישה, ויאמרו אליו גם בנה זה לא נמול עוד, ולא בא בכרית ד', ויתפשהו
 רבי עקיבא ויטל אותו וישיבהו לפניו וילמדהו תורה, ולא היה לוטה, ויצם
 עליו רבי עקיבא ארבעים יום, וישמע רבי עקיבא קול טכרום לאמר, האם על זה
 אתה צם? ויאמר רבי עקיבא, כן הדבר! וילמדהו רבי עקיבא, ויביאהו אל ביתו,
 וילמדהו קרוא בספר ולכרך ברכת המזון, ולקרוא שמע ולהתפלל, עד כי אטר
 בתוך קהל ועדה, „ברכו את ד' המבורך לעולם ועד!“ וירא רבי עקיבא, כי
 פתחו מלאכי הכלה את האישי ממסרותיו, ויבא שנית אל רבי עקיבא כחלומו
 ויאמר אליו תנח דעתך בנך עדן כי הצלתני מדין ניהנום, ויקץ רבי עקיבא
 משנתו וידע, כי הלום נורא הוא, הבא ממזכר בליות, ויקרא ויאמר: „ד' שמך
 לעולם ד' זכרך לדור ודור!“ (זנחמא פ' חללות נר, עין מנסי"ט ס):

(יא)

אשרי אדם מפלס דרכיו, וגם בעת רעה יבסח בשם ד' אלהיו, ויאמר הכל לטובה. המדה היקרה הזאת, התנוססה בברק והרה, כחליו כתם על לוח לב רבי עקיבא. המדה היקרה הזאת נחל לו למורשה מאת מורו אלופו ומודעו, איש המופת, נחום איש גמזו יטמו, אשר שרת אותו רבי עקיבא בקדוש עשרים ושתיים שנה. (עין ס"ו):

ויהי היום וילך רבי עקיבא בדרך, ויהי עמו המור ותרגול ועשייתו. ויהי כנצוא העירה ויבקש רבי עקיבא ללון שם, ואין איש מאכף אותו הכיתה. ויאמר רבי עקיבא, "הכל לטובה!" וילך רבי עקיבא מהוץ לעיר וילך שם בשדה, ויבא הארי וישפר את החמור, ותבוא החולדה ותחנק את התרגול, ותבוא הרוח ותכבה את הנד. ויאמר רבי עקיבא: "הכל לטובה!" ויהי כלילה ההוא, ויבא חיל ישודדים העירה ויכו את אנשי העיר, ויישמו את כל אשר להם, וישכבו לעכדים ולשפחות. ויהי מטהרת וישבם רבי עקיבא ויבוא העירה, ויצא בה את הזקנים ואת הנחשלים הנשארים בקרבה, ויאמר אלהם, הלא ראיתם, כי נאמנה דברת משל הקדמוני האיטרי: "כל מעשה האלהים, הכל לטובה!" (ברכות 97 ס'):

(יב)

ויהי בלכת רבי עקיבא בדרך למסעיו, ויבא למדינה אחת, וישמיתו למרגל חריש, ויתנוהו כבית הכלוא, וידבר המלך אתו משפטים, ויצטרק לפניו רבי עקיבא, ויעתר לו המלך. ויהי כלילה ההוא, ויקח המלך שתי נשים יפות, מן הארמון אשר למלך, מקושטות בשמן המור ובתמרוק הנשים, וישלח אותן אל רבי עקיבא בחדרו להתעלם אתן כאהבים. כל הלילה ההוא, השיאותו הנשים לבוא עליהן בדרך כל הארץ, כי חמדו את יפיו בלבן, אבל הוא לא פנה ולא שעה להן, וגם ירק בפניהן. ויחר אף הנשים בו, כי רשפי האהבה הציתו את כל הדרי לבן, ותהינה חולות אהבה. ויהי בבקר ותבאנה לפני המלך ותגדנה לו, כי הכלימן האיש הזה ולא ידען. ויקרא המלך לרבי עקיבא, ויאמר לו הלא תניד לי עקיבא, מדוע הקילות במנחתי אשר ישלחתי לך, האם לא יסות הנה הנשים האלה, האם לא בטות אדם הנה כמך היום, האם ד' אשר בראך לא ברא אותך, ועתה הנירה לי מדוע לא באת עליהן בדרך כל הארץ? ויען רבי עקיבא ויאמר, חי ד', אשר עשה לנו הנפשות האלה, כי עלה באשם באפי, ככשר נבלות ושקצים ורמשים. (הגוז דרבי נטן פסק י"ו):

(יג)

ויהי היום וישב רבי עקיבא וישנן לתלמידיו, ויזכר את כל הדברים אשר

עשה בילדותו, ויאמר: "מודה אני לפניך ה' אלהי, יששבת הלקי מיושבי בית
המדרש ולא שמת הלקי מיושבי קרנות בשוק." (הר"י פרק ט"ו):

יד

ויהי בהיות רבי עקיבא בלוא בבית האסורים, ויהי רבי יהושע הגרסי תלמידו
משדת אותו שם. בכל יום ויום היו נותנים לו מים במשורה. ויהי היום ויפגע
שד הטבחוס הוא שד בית הסדר את רבי יהושע, ויאמר אליו, מדוע הבאת
היום מים רבים, אולי שתה עצות במשך להתיר את בית הסדר? ויקפוץ שד
בית הסדר ויטפוף את חצי המים ארצה. ויהי כבוא רבי יהושע אליו, ויאמר
רבי עקיבא אליו, הריים ידעת, כי זקן אנכי והיו תלואים בידך? ויספר לו רבי
יהושע את כל אשר קרהו, ויאמר לו רבי עקיבא, תן לי מים יארתן בנקיון
כפי. ויאמר רבי יהושע, הלא מעטים המה להרות במאונק, ואיך תישפכם עוד
לפני ה'! ויאמר רבי עקיבא, ומה אעשה, הלא היום האדם את ראשו עליהם,
מיטה, כי אמותה מות ישרים, ולא אעבור על דברי חברי! ולא טעם רבי עקיבא
מאומה, עד כי הביאו לפניו מים לרחוץ את ידיו. ויהי בשמוע החכמים את
הדבר הזה, ויאמרו, אם בוקעתו עשה כן, אף כי בילדותו, ואם בבית הסדר,
אף כי בביתו! (ערוך דף כ"ה ע"ב):

טו

ויהי היום וילך רבי עקיבא אחר רבי אליעזר ורבי יהושע לאנטוכיה לאסוף
גביות בסף בעד תופשי תורה ולמדוהו. ויהי ישם איש אחד, ושמו אבא
יודן, והוא נתן תמיד את גביותו להם בעין יפה. ואולם בעת ההיא, אבד האיש
את כל כספו בענין רע, והיו כראויו כי באו החכמים, ובדדו אין כל. ויחזר לו
וישלו פניו. ויהי כבוא אבא יודן אל ביתו, ותאמר אשתו אליו מדוע פתך
רעים? ויאמר האיש, כי באו מאספי העדקה הלום, ובדדו אין כל להעניקם
כסעם בפעם:

ותעז האשה ותאמר אליו, איך לא תביט לענות בחיך בפעך, ולהגיד כי
אין לך מאומה, הלא עוד נשאר לנו השרה, ועתה סבור נא חצי השרה, ונתת
גדלתך לחכמים כסעם בפעם. ועיש האיש כן, ויספור את חצי שדהו, ויתן את
גביותו לחכמים. ויתפללו החכמים בעדו לאלהים ויכנסו לאמרו: "ה' אלהים
ישלם הסוהר!"

ויהי בימים ההם, ויחרוש האיש שדהו, ותכשל פתחו ותפול ותשבר, ויהי
כי הפך אבא יודן התקימה מן הארץ, ויבא והנה מסבון והב בארץ, ויקח את
המסבון, ויכרך את ר' ואמרו: "הלא לטיבתי נשברת פתחי!"
ויהי לתשוכת השנה, ויבאו החכמים ישנת העירה, וישאלו לאנשי המקום

לשלום האיש אבא יודן ומה מעשהו. ויאמרו אנשי המקום אליהם, כי גדול האיש מכל בני אנטוכיה, ולו עבדים ושפחות צאן ובקר ועבודה רבה, נטלים ואתונות, וכסף זהב הרבה מאד. ויהי כשמוע האיש את שמע החכמים, ויסר לקדם את פניהם, ויאמר אליהם, ידעתי גם ידעתי, כי עשתה תפלתם סרי, ועתה הואילו נא ופנו בני, לקחת מידי עשרת סעמים כנה, כפי אשר נתתי לכם בשנה החולפת. ויענו החכמים ויאמרו, אבל ידע חדע, כי גם בשנה העברה, כתבנו את ישך, בראש המתנדבים בעם, כי אחד הטרבה ואחד הסעמים, ובלבד שיבון לבו לשמים, הלא תוכן רוחות ד' וכל לבבות הוא דורש, ווישיבוהו בראש הקרואים ויקראו עליו את הכתוב (תנ"י י"ח), "סתן אדם ירחיב לו." (ויקרא רבה פ' ט):

(ז)

פעם אחת חלה אחד מתלמידי רבי עקיבא, ויבוא רבי עקיבא לראותו ולבקריו ולסעדו על ערש דויו, ולא מש רבי עקיבא מסתו, וישרת אותו ונקרו מכל חלאה, וישאטא כסמאטא את החול ואת האבק, עד אשר שב התלמיד לאיתנו וישב ויחל. ויהי בשובו לאיתנו ויאמר התלמיד, אדוני החתוני! ויצא רבי עקיבא וספק מוסר לעמו לאמרו: "כל שאינו מבקר חולים כאלו ישפך דמיו!" (נדרים דף ט', רב כהנא ספר זב, כהנא חלס רב הלז, ולא כה חלס גדולה):

(ח)

ויהי היום, ויצא רבי עקיבא כדחוב העיר למכור סרגליות — כי סוכר פנינים היה — ויהי יום עשירי אחד, אשר תרושיש לעינו כל אדם, וילביש כנדים צואים, ויהי שפל רוח מאד, וגם בבית הנכנסת השפיל ישבת, במקום אשר ישבו בני דלת העם ואכינו אדם. ויהי כראיתו את הסרגליות כיד רבי עקיבא, ויבקש לקנותה ממנו, ויבקש את רבי עקיבא ללכת אהנו אל ביתו, לתת לו את סדורה. וילך רבי עקיבא אהנו, ואולם בלכתו אהנו, הישב רבי עקיבא בלבו, כי מתלוצץ הוא לו. ויהי כנזאם אל ביתו, ויצאו עבדיו לקראתו, ווישיבוהו על כסא זהב, וירחצו את רגליו, ויצו האיש את עבדיו, להוציא את הכסף ולתת את סתרי הסרגליות לרבי עקיבא. ויצו האיש את עבדיו לקחת את הסרגליות מיד רבי עקיבא, ולהדק אותה לעפר עם עיד ששה סרגליות אשר היו לו סכני, ולתת אותם בתוך הסמים, להיות לראשית תעלה. ויהי כראית רבי עקיבא את הדבר הזה, ויתמה מאד, ויהי משהאם לפראה עינו ויצו האיש את עבדיו ווישיבו להם, ויאכל רבי עקיבא ותלמידיו עמו. ויהי כאשר כלו לאכל, ויאמר לו רבי עקיבא, אחרי הנך אלהים את כל העושה הגדול הזה, מדוע תשפיל נפשך עד מאד, ומדוע כרתת לי שבת עם העניים האומללים? ויען האיש ויאמר, הלא האדם להכל דמה ישו כעל עובר, והכסף אינו עובד לעולם, על

כן האתר, כי יסבחו בין העניים, טובה לי מאד, למען אוכזר את העוני תמיד
 ולא תלבש נשמי נאות ולא תנאה בעישר הגדול אשר תני יוצרה. ולמען
 אשפור את סקו עסקם, שאם אמר ואתרושיש לא ישפלוני עוד לאמר אלי, רדה,
 כי עני תהי. ועוד אנוי הוישב בלבך, כי אין יתרון עלי על העני מאומה, הלא
 אל אחד בראנו יאב אחד לבלתי. וד' אלהינו לא לפנינו נאון יבא, כי הוא
 שינא את הנאים ואת הנבזים. יהי כשמוע רבי עקיבא את דברי האיש
 ובענה סדה, וישב בעיניו עד מאד, ויכרתו בשם ד' (מנחה סנהדרין ס"ג ס"ז
 בס"ט הלכה):

(ח)

ביום ההם, האשני ביום וכן ישלמים כחובי ימים, הנודעים בשם
 אוסטרוולונס. והנה התנא: והיו עתות לבת רבי עקיבא, כי ביום כלולתה
 תשבה נחש וקמול, וישמע רבי עקיבא את הדבר ויצא לו מאד:
 והיו ביום כלולתה, ויבא עני המיתה לביקש פת להם, וכל הקרואים ובני
 הבית לא ישעו לו, כי נחמו אל המיתה עיניהם. ורקס הכלה, ורקס מטעמים
 ומטננות ורקס את פני העני באהבה, ותישבתו לבסא, ויאכל וישת וישב לבו,
 ויכרך איתה בשם ד'. והוא הלכה אל גת הבתן, סקס איש יעד לה אביה
 לאשרין בית העניניה. ורקס את עשרה הורב מעל ראשה — אשר יתרות
 הדים היו לה מסניו ותישבתו סדה איש בדה. והיו בשומה את העשרה כהור,
 ורחקע יד אחד מעין הנחש אשר היה יסמ, סכילי מישם. והיו סמרת ורקס
 דכלה את העשרה לשים על האשה, וקרא ונהה נחש בית אחד נחלה בעינו
 סאחד סמרת העשרה, ורחקע העלמה וסכל וקרון ונהה לאסיה. ויאמר אביה
 אליה, בת! הלא תננה לי מה עשית ומה סמרתך שלמה סאת ד' כי סלפך
 הים סמרת. וספסר לי העלמה את כל אשר עשית, כי החוקק יד העני,
 וישת רבי עקיבא סאד, ויצא בתוך העם וישת להם סמרתו הטוב: "צדקה
 תציל סמרת, ולא סמרת סשינה לכה, כי אם את סמרתה עצמה וסכל יע." —

(ט)

סאל סיינסרסוס את רבי עקיבא: "אם אלהים אבי עניים, סדה לא
 יתן להם להם קמל?" ויאמר לו רבי עקיבא, למען יצונו אותו סענוש כי
 דנים, ויאמר סיינסרסוס הלא עוד יצונו את ראשם לאלהים. ודלא סתה
 לספסל אנה:

"הסלך קמך על עבדך, ויתן איתו סבות ססרה, ויצו לשה בית ססרה
 לסכילי סת לו כי סאכל וישקרה, ויבא איש אחד ויאסילתו וישקרה.
 סאם לא וישקרה ססלך את כל ססרה, על האיש סהה, איש ססרה

„את סיו? — ואתם הלא עבדים אתם! כאמור (ויקרא כ"ב) „כי לי
„בני ישראל עבדים!“ —

ויען רבי עקיבא ויאמר, גם אנכי אשא את משלי, ואתה אדוני המלך
הבה שמענו:

„פעם אחת קצף המלך על בנו, ויהן אותו כמשמר, ויגור אומר לו,
„למנוע ממנו מאכל ומשתה. ויבא איש אהר ויאכילהו וישקהו.
„וכאשר שמע המלך האם לא שלח אשכר לו? ואנחנו הלא בני
„הננו לד' אלהינו! כאמור (דברים י"ד) בנים אתם לד' אלהיכם!“

ויאמר טורנוסרופוס, הן אמנם בנים אתם לד' אלהיכם, כשטרנס את
תורתו, אבל בעברכם על תורתו, ואתם סרתם מאחרי ד' אלהיכם, עבדים
כלכם היום!

ויאמר רבי עקיבא, הן אמנם לא יועיל הון ביום עברה, אבל צדקה תציל
ממות. (בבא בתרא דף ק"י):

ב.

ר ב ע מ ר ם .

ויהי היום, ויביאו השודדים בעיר נהרדעה, בנות ישראל, אשר נפלו שבי
בדם, ויפרו אתן העם בכסף טלא, ויאספון בעליה אשר לרב עמרם החסיד.
ויצו רב עמרם להסיר את הסלם המוצב ארצה וראשו מניע הגנה. ויהי בלכתו
בביתו הגה והנה, וירא מבעד הארובה, כהוד פני העלמה, אחת מן השכניות,
והנה קרן עור פניה כסתר בהצי החדש. ויהמוד רב עמרם את ישיה בלבנו,
ויתאו לה וימחר וירם את הסלם — סלם כבד משא לעשרה בני אדם —
בעוז אהבתו אשר בערה בו, ויציבהו על מכוננו. ויהי הוא עולה במעלות הסלם
ויזכר רב עמרם את ד' אלהיו, ויחל להתנכר על יצרו, לרדת מטה, וירא כי
לא יכול לו, ויחזק את רגליו בשלבי הסלם, כיתר במקום נאמן, ויצעק בקול
גדול וגורא: תבערה בבית עמרם! תבערה בבית עמרם! ויתאספו ויבאו כל
אנשי העיר לקולו, ויבאו בתוכם גם זקני ישראל. ויאמרו הזקנים אליו:
„הכלמתנו! הכלמתנו!“ ויאמר רב עמרם, הלא טוב לי כי נשאתם חרפתי בעולם
הזה, ולא תישאו בלימתי בעולם הבא. (קידושין מ'):

ר ב ע נ ן.

איש אחד הביא מנחה לרב ענין, אשכנז הגוי. ויאמר רב ענין אליו, מה עשיתי לך אשכנז, כי הכאת לי מנחה? ויאמר האיש, כי אמרתני לא אכוא ריקם אל אדוני, בכואי כיום אליו למשפט. ויאמר רב ענין יהי לך את אשר לך, כי לא אקה מאומה מידך, וגם שופטך לא אהיה, אהרי כי אמרת לשהר מכתך בעדי. ויאמר האיש, אם אמנם שופטי לא תהיה; אבל בכל זאת קה נא מירי את ברכתי אשר הכאתי לך, כי הנני אלהים ובי יש לי כל. וגם אני שבעתי מפי הסופרים, כי המקריב מנחה לחכם, כמקריב בכורים בבית ד', ויפצר בו האיש, ויקח רב ענין את המנחה מידו, כי המה את לכבו כאמרתו הצרופה. ויאמר רב ענין אליו, הבה נא ולכה אל רב נחמן וישפטך, וישלח רב ענין אל רב נחמן לאמר: "ישפט נא אדוני את משפט האיש הזה, כי אנכי סכול לו." ויחשוב רב נחמן, כי האיש הזה הגוה אחד מנואליו, על כן כבדו רב נחמן ברוב כבוד, ויקדם את משפטו, לפני משפט יתום ואלמנה, — אשר באו לפניו בעת ההיא, — כגלל כבוד רב ענין ותורתו, — כי כן הוא המשפט לחלק כבוד לתושבי התורה, כי לישרים נאווה תהלה וכבוד. — ואולם כראות בעל דינו השני, את כל הכבוד הגדול אשר כבדו רב נחמן, נכזבו רעיונו בקרבו ונפיו העתיקו טלים, ויחר אף ד' ברב ענין. (כחובות ק"ב):

ד.

מ ר ע ו ק ב א.

(א)

רודף צדקה וחסד, היה מר עוקבא כל הימים, וצדקתו עומדת לעד, ואולם מעוררו לו התהלה בצדקתו ולא התהדר בשערים, וגם העניים אשר ספתו אבול, לא ידעו את איש חסדם ולא הכירוהו, כי מהן כסתר נתן תמיד, למען לא יבושו ולא יכלמו העניים מפניו:

עני אחד גר בכנולו, ויתן לו מר עוקבא ארבעת זוז בכל יום תמיד ללחם חקן, אבל העני הזה לא ידע מאין בא לו עזרו, כי בהשביטו בנכר, מצא העני בכל יום את הכסף, נתון בחור המסתן, כסוב ראשונה הדלת על צירתו. אבל העני הזה, ישר היה באדם, ויבקש לדעת ולהוקיר את מטיבו, איש חסדו, למען תת לו תודה שקרב לבו, ויעמוד העני על המשמר, ויהי לו כאורב, וירא

פתאום, ויבר את מר עוקבא אשר בא ויתן את הכסף בחור וירץ העני אליו להודות לו אבל מר עוקבא ואשתו נסו לנפשם, כמפני מנוסת חרב, ויתחבאו בחוך ככשן האש, כי אמרו, מוטב לאיש לעלות על המוקד, מהכלים את פני רעהו. (סבוכו ס"ו):

(ב)

עוד עני אחד הסתופף בנבולו, וישלח לו מר עוקבא ככל ערב יום הכפורים, ארבע מאות זוז. והיה היום, וישלח מר עוקבא את הכסף ביד בנו, ויישב בנו אליו ויאמר, הלא כבר השיגה יד העני וטוב לו, ועוד לא אץ לו לקחת מתן. ויאמר מר עוקבא, ומה ראית בני? — ויאמר הלא ראיתי כי מרביצים לפניו את האבק בין ישן. ויאמר מר עוקבא, אם כן איפוא, הלא מפנק הוא מאד, ואנכי לא ידעתי, ויקח מר עוקבא כסף משנה וישלח לו: והיה כאשר קרבו ימיו למות, ויאמר להביא לפניו ספר הזכרונות, השכונן הצדקה, והיו נקראים לפניו, וימצא כתוב, שבעת אלפי דנרים, עובר לסוחרו סיאנקי, ויאנה מר עוקבא ויאמר: „הצדה מעטה, והדרך רחוקה!“ (סס):

(ג)

והיה כשבת מר עוקבא על כסא המושבא, והנה זהמתו חלאת רוק, אשר ירק אחד לפניו על הארץ. ויגש איש אחד, ויכס את הרוק בעפר. ויאמר מר עוקבא אליו, ומה עשיתי לך אנכי, כי גמלתני הטובה הזאת? ויאמר האיש כי יש לי דבר לכזא אליך במשפט. ויאמר מר עוקבא, הלא סנהך שחדת בעדי, ואיך אהיה עוד שופטך? (סס ק"ס):

(ד)

נניבא עוין היה את מר עוקבא כל הימים, כי צורר ישראל היה. והיה כי נלאה מר עוקבא מנשא עקה רשע, וישאל את פי רבי אלעזר במכתב לאמר: „מה אעשה לאלה, אשר הקיפוני ויעיקו אותי; האמסור אותם בידי הממשלה?“ ויישב לו רבי אלעזר בדברת נעים זמירות ישראל (סגל"ט): „אשמרה לסי סחסום בעוד רשע לנגדי!“ ויוסף מר עוקבא לשלוח לו: „הלא רבות צררוני מתקוממי נלאיתי הבל!“ ויישב לו רבי אלעזר (סגל"ז): „דום לד!“ והוא יפילם לפניך חללים חללים. לא טוב לצדיק לשאוף נקם ורצח, גם ענוש לצדיק לא טוב להפיל קמיו למשואות. אבל טוב לצדיק לשאת ולסבול, להשכים ולהעריב. לחכות לד' יום יום, כי הסבלנות והתחלת כתאמי צביה הנה, והבוטח בדי' יישוגב בתקותו, אבל יקוה כרוה משפט ולא כרוה נקם. הרבר יצא מפי רבי אלעזר, ונניבא הובא אל בית הסהר, ורגליו הגושו לנחישותם. (ביטין ז'):

ר ב ע י ל י ש .

בשומו הניגוניו בספר קהלת, רבות הקר ודרש על המשפט, אישר גזר החכם על בנות האדם, ואמר (קהל' ז'): „אדם אחד מאלף מצאתי ואשה ככל אלה לא מצאתי!“ מי חזן את רוח האדם לאמר: כי לא ימצא כאלף נשים, אשה אחת טובה וישרה. הלא כל איש אישר רוח בו, הלא יענה ויאמר כי הפריה החכם כזה על המדה, להכאיש ככה את רוח הנשים, ואף כי בהמצא חכמים בכל הדורות, אישר יעלו את ישיא תכונת הנשים השמימה, ועוד נתנו להן יתר שאת ויתר עז על הנכרים:

נכון היה רב עיליש כל הימים, כי קשה היה כרוחו, להוציא משפט מעוקל על החכם מכל אדם, ואף כי ראה עוד את בנות רב נחמן, אשר נדלו בחכמתן, וגם בחכמת הביסאח ידן רב להן, כי נתנו ידיהן במים רותחים, ולא סלדו בחילה את ידיהן, ויתמה עוד רב עיליש על החפץ. —

ויהי היום, וישבו השודדים את רב עיליש ויתנוהו אל המהפכת. ויהי שם עמו איש אחד אסיר בלא, מאסירי המלך. ויתהלל האיש באוני רב עיליש, כי יודע הוא ומכין כשיחת הצפרים. ויהי כהותם בנית האסירים, וכא העיוב ויתיצב על סף החלון וישדוק שדוק ויאמר רב עיליש אליו: „הלא תניד! מה ישדוק לנו העורב הזה?“ ויאמר האיש, הלא ישמיע בקולו: „עיליש ברח! עיליש ברח!“ ויאמר רב עיליש, העורב רודף שקרים הוא, ולא אאמין כקולו — כי אמר רב עיליש בלבו, אך עיום יערים לי האסיר, למען אתפש בכף — יהי כדברם, ותנא היונה גם היא ותתצב על הסף ותצפצף, ויאמר רב עיליש, ומה הדבר גם היא? ויאמר האיש, גם היא אמרה תאמר: „עיליש ברח! עיליש ברח!“ ויאמן רב עיליש באיש הזה, ויתן את לבו לברוח מבית האסורים, ויהי בטרים צאתו משם, וילך לקחת עמו גם את בנות רב נחמן, כי שכורות חרב היו אתו בבית הזה, אבל מה מאד השתומם לשמוע שיחם מאחרי הדלת, כי השיאו את שוביהן להרהיין מפה, למען לא יכאו אנשיהן לסדותן, כי דכקה נמשן לאהבה אה השובים. וכרח רב עיליש עם האסיר אשר אתו, ויהי הוא עובר את מעברות הגהר, וירדפו שומרי בית האסורים אחריהם, וישינו את האסיר ויכוהו נפש, ורב עיליש נמלט על נפשו:

מן היום ההוא וחלאת, לא הגה ברוחו סרה על דברת החכם, כי בנות רב נחמן היו לו למוסת. (גיטין נ"ט.) :

אות פא.

א.

רבי פנחס בן יאיר.

(א)

העניינים הסובבים בערים, באו אל רבי פנחס בן יאיר, ויפקידו בידו סאתים שעורים לשמור, וישכחו את הפקדון בידו וילכו לדרבם. וזרע רבי פנחס את השעורים בארץ ומצא מאה שעורים, וזרע אותם כן בכל שנה שבע שנים שבע פעמים, עד כי אסף שעורים לחמרים. ויהי בכלות שבע השנים, ועברו העניינים שנית בעירו, וישב להם רבי פנחס את כל התבואה, אשר אסף בכל השנים. ויברכו האנשים את ד' ויאמרו, הלא אמנות אדם תעיד על אמנות ד' אלהים. (דברים רכ"ב פ' ג):

(ב)

אנשים רבים באו אליו ויתאוננו באזניו רע, כי העכברים משהיתם את יבול הארץ. ויאמר רבי פנחס אליהם, אך לשוא תתאוננו רע באזני ד', כי לא את תבואתכם שחתו, רק אכלו את המעשר משלחן ד' כי שמעתי כי לא תביאו את המעשר ואת התרומה ככית ד'. וידרו האנשים נדר, להביא את המעשר ואת התרומה, ויעתר להם ד', ולא נראה עוד כל עכבר משחית בכל הארץ, ויאמינו העם בד' ובפנחס עבדו (ס"ט):

(ג)

בנבולו הסתופף איש ישר באדם, אשר חפר בארות, להמציא מים חנם לכל עובר ושכ. ויהי היום ויוגד לאיש, כי בתו נפלה בשכולת המים, ויחודד האיש וילפת. ויאמר לו רבי פנחס, אל תירא בני מאומה, כי לא תאונה לה כל רעה, הלא אתה השקית מים לכל צמא, ואיך ישפוט ד' אותך במים? והרי כדברם והנה כאיש ובשורה בסיו, כי מן המים משו את בתו חיה. (ס"ט):

(ד)

פעם אחת הלך רבי פנחס לפדות אנשים מישראל מיד עריצי נזים אשר שבו שוכיהם. ויבא עד הנהר הנודע בשם „גנאי“ והנהר מלא על כל גדותיו,

ולא יכול לעברתו כי לא היה שם מעברה, ולא אני-שיש, וגם סירת דוגה
לא היה שם:

תפוש היה רבי פנחס במזימותיו, בעמדו על שפת הנהר, לנכבי הנהר
והמון גליו התרוצצו בקרבו מהיזכותיו, וקרבו מלאו עצב ותונה חרישית, כי
עמד הנהר לשטן לו, בדרך המצוה אשר הוא הולך, כי יום הדרך לנגדו:
זאת ידע רבי פנחס, כי יאזין ד' לקול חפלתו בשועו אליו להבקיע את
המים, אבל ירא לנפשו פן יחטא בזה ואשם לאדון הטבע, הוא יוצר כראשית
יען כי חסידו ישראל, זהירים היו ברוחם, מעישות מופתים כפעם בפעם, פן
תקמן מעלתם מכל החסדים והאמת, אשר יעשה ד' עמהם. כי אורח עולם
שם ד' אלהים הוא אדון הטבע לכל מלאכיו משרתי התולדה, חק עולם ולא
יעברנהו, וד' אלהים לא יעשה נפלאות בקרב בני אדם, רק לאיזה תועלת
דרושה, כמו שתן התורה ומלחמות ד' בעוברי רצונו: —

בהיותו תפוש במזימות אלה, ברא לו החסיד הזה יצורים ברוח הדמיון,
וכמו ראו עיניו את שר הנהר הזה הגורע בשם „גנאי.“ פתאום קרא רבי פנחס
בקולו: „גנאי! גזור נא לפני את מימך לגזרים! ואדרוך בנפשי עוז לעשות
רצון קוני!“

— הן אמנם הולך אתה היום לעשות רצון קונך, אבל הלא גם אני
עושה את רצון קוני, כמני היום!“ — קרא שר הנהר, ושאין דבים המו חסרו
וירתיחו מצולה. — היתפאר איש על עלילות הטבע, כי יעש גם הוא כמעשהו,
הלא חקות עולם ישם ד' אלהים לטבע, עשה מלאכיו רוחות, משרתיו אש
לוהט. על כל עשב ועשב עומד עליו מלאך מכהו ואומר לו גדל! ד' אלהים
צוה לרוחות ללכת ולכוא, ועמד דבריו לעולם. השמש יזרח ממקומו בכל יום
ויבא בערב, ואל מקומו אשר יבא ישוב ויזרח הוא שם. סוכב סוכב בכל
הימים הולך במ רוח האלהים, הוא הרוח הסוכב בכל אפסי ארץ, הוא הרוח
המרחפת על פני המים. הוא רוח אלהים, אשר צוה על כל הנחלים ללכת אל
הים, ואל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת. סוף דבר, חק עולם
שם ד' לטבע, את רוח פיו ישמור ולא יעברנהו. זרק האדם הוא האחד, אשר
ישמו ד' גם למושל על הטבע. כחמר ביד היוצר כן הטבע ביד האדם, יגזר
אומר ויקם לו. אבל היתפאר גבר ברוחו, האם כל דרכיו משפט? הלא אין
אדם צדיק בארץ, אשר יעשה טוב בכל עלילותיו, ולא יחטא לאלהיו ולא
יאיש לחוקות הטבע: “

דברי שר הנהר, עברו במשיכות לב רבי פנחס, ואלפי מחשבות הרה והנה
יחד, רגע נתן גם הוא לכת הטבע [אינסטינקט] יתר שאת ויתר ען, על הבחירה
החפשית, אשר באדם, ורגע ידע לבבו כן, כי אם אמנם רבים חללים הסילה
הבחירה החפשית, ועצומים כל הרגיה, אבל בכל זאת מושל באדם צדיק
יראת אלהים:

— „אם לא תשמע לקולי, שר הנהר!“ — קרא רבי פנחס כמנצח —

„הגני משביעך בשם ד' אלהי, קנה שמים וארץ, ונשתו המים מן הגהר, והאנזיחי
וחרבו ודללו לנצח!“ הלא ד' אלהים שם את האדם לאדון לכל ביתו ומושל
בכל היקום, ובכל ביתו נאמן הוא!“

ויהי כדברו, ויבקעו המים, ויעבור רבי פנחס את הגהר כרגליו. ואתו
העביר את איש אהר אשר נשא קמח לחם המצות, ונס את איש ישמעאלי
העביר אתו את הגהר, למען דעת כל עמי הארץ מוסר ד', כי ירחם כל איש
על גר ההולך בדרך. ויהי ככוא רבי פנחס במלון, ויתן בעל המלון שעורים
לחמורו ולא אכל החמור, אף כי העביר את השעורים בשלש עשרה נסה, וידע
רבי פנחס, כי לא הוציא בעל המלון מהם, את המעשר ואת התרומה. ויאמר
רבי פנחס בישחוק: „עניה זאת הולכת לעשות רצון קונה, ואתה אמרת
להאכילה מבל!“

וישמע רבי יהודה הנשיא, כי בא רבי פנחס העירה ויצא לקראתו וישתחו
וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום. ויאמר הנשיא, אם נא מצאתי חן בעיניך
אדוני! סורה נא אל ביתי וסעד לך, אהר תעבורה. ויאמר רבי פנחס, לא
אוכל לאכל אתך פה לחם, עד אם אשר עשיתי את הדבר אשר אנכי הולך
היום. והיה בשובי בשלום וסרתי אל ביתך, וישמח הנשיא לדבריו ויאירו פניו.
ויאמר רבי פנחס, אדוני! האם חשבתני למודר הנאה מישראל? אבל ידע תדע,
כי ישראל קדושים הם: „יש רוצה ואין לו, יש, יש לו ואינו רוצה! ואתה יש
לך, וגם רוצה הנך!“

ויהי בשובו ויבא אל הנשיא כאשר אמר, ויהי ככואו אל פתח שער
החצר, וירא והנה פדרות לכנות עומדות כאורות הנשיא. ויאמר רבי פנחס,
היאכל איש לחם במקום הזה, או היטעם מאוטה, כי המים בביתו. וישמע
הנשיא את קולו ויצא לקראתו. ויאמר הנשיא, אם רע בעיניך אדוני! הגני
אמכור את הפדרות לאחר:

- „הלא התן לפני עור מכשול!“ אמר רבי פנחס:
- „אשלחם פרא חפשי לנפשים!“ אמר הנשיא:
- „אם כן, הלא יזיקו לרבים!“ אמר רבי פנחס:
- „את פרסותיהם אעקר!“ אמר הנשיא:
- „צער בעלי חיים הוא!“ אמר רבי פנחס:
- „אם כן, אמיתם!“ אמר הנשיא:
- „הלא השחית הונך!“ אמר רבי פנחס:

ידום הנשיא, כי לא מצא כל מענה עור, וירא ויתכונן, כי רב ההכדל
אשר יבדיל ביניהם, כהר פלדות ועמוד אש נבנהו שחקים. ויאמר הנשיא; אם
כן הצדיקים בחייהם, ואף כי אחרי מותם! (מלון 77 ז'):

אות צדי.

א.

רבי צדוק.

יהי היום ויבא רבי צדוק לבקר בבית גבירה אחת מנשי המלך. ותשא האשה את עיניה אליו, ותאמר לו שככה עמי. ויהי כראות רבי צדוק כי כלתה אליו הרעה, — כי הנשים האלה הפילו חתיתן על כל הארץ, וכל איש אשר הטרה את סיהן דמו כראשו, — ויאמר אליה במרמה לאמר, לא אוכל לבא עליך כי רעב אנכי הפעם, מה יש תחת ירך בשר או הנמצא? ותאמר האשה, אין בשר טהור אל תחת ידי כי אם בשר טמא יש, אבל התטמא נפשך במרק פגולים? — האישה אשר נתן בנשים חילו, גם כל טאכל תועבה לא תתעב נפשו — אמר רבי צדוק. ותמהר האשה, ותצו להשיק את התנור לצלות הבשר, ויהי כהעלות העצים בתנור, ויקפוץ רבי צדוק להתנפל בתוך התנור. ותחרד האשה חרדה גדולה מאד, כי אמרה כי רוח רעה בעתתו, ותמהר ותאחזו בידו ותתהנן אליו ותאכר, מה לך מחמד רוחי, כי חרדת אלי את כל החרדה הגדולה הזאת? ויאמר רבי צדוק, הלא תדעי יפתי, כי כן הוא משפט הנואף להשרף באש, והיה אפר תחת כפות רגלי הצדיקים. ותאמר האשה, לוא ידעתי את הדבר הזה, כי עתה לא הכעסתיך תמרורים, ותיקף ממני. (קיומן מ'.)

אות ריש.

א.

רב [רבי אבא].

א.

ויהי כשבת רב על מדת, ויקרב בעל מלונו אל האלהים. ויאמר רב אליה, ואיך אשפט אותך? והלא בעל מלוני אתה! ואירא סן קרבה דעתי אליך. ויאמר רב לרב כהנא שפטהו נא אתה. ויהי כראות רב כהנא את גורל לבב האישה וחר אפו. ויאמר רב כהנא אליו, אל תרכה תדרכ גבוהה נבוהה ועתק אל יצא מפיך, סן אחתך, ואשימך חרם, ואז גם רב לא יושיעך מירי. (מככרין מ'.)

(ב)

דבר היה בסוריא, ובחלק העיר אשר נר בו רב, לא היה שם דבר. ויאמנו כל העם, כי רק בגללו עצר ד' שם את המנפה. ויהי בלילה ההוא, וירא מלאך ד' אל אנשי העיר בחלום הלילה לאמר, קטן הוא הדבר הזה לרב, ראש שכני ישראל! אבל הן עצר ד' את המנפה שם, רק בגלל האיש החסיד הנר שם, העוסק בכל יום בגטילת חסד של אמת לקבור את המתים. (מעניח 77 כ"ה):

(ג)

בלכת רב למסעיו, ויבא בעיר אחת, ויקרא צום, ויתפלל לד' בעד המטר, ולא נעתר לו ד'. ויעבור רב, ויעל שליחצבור אחר תחתיו, ויאמר: "משיב הרוח!" וישב ד' אה הרוח. ויאמר: "מוריד הגשם!" וירד המטר. ויתמה רב על החפץ, וישאל את האיש לאמר, מה מעשיך? ויען האיש ויאמר: מורה ילדים אנכי, ולא אתן פדות בין ילדי עשירים ובין ילדי עניים, וכל איש אשר לא השיגה ידו, לא אקח ממנו מאומה, וד' אלהים נתן לי ברכות מים, ובהם דנים קטנים עם גדולים, והיה הילד אשר יפסע בשקידתו, הלא אנכי ארצנו, ומכחי אשהד בעדו, עד כי ישים כל מעינו בתורתו. (מעניח כ"ה):

(ד)

רבה בר בר חנה, פשעו פועליו בו, הנושאים בכתף. וישברו לו כד יין. ויחבול רבה את בנדיהם מעליהם. ויבאו הפועלים ויצעקו עליו חסס כאזני רב. ויאמר רב אל רבה, השיבה נא את בנדיהם להם, ויאמר רבה, הכן הוא משפטי? ויאמר רב: "למען תלך בדרך טובים!" וישמע לו רבה וישב להם את בנדיהם. ויאמרו הפועלים עוד, הלא אכיוני אדם אנתנו, והלא אל שברנו עינינו, כי בנפשנו נביא לחמנו! ויאמר רב אל רבה, הבה נא את שחרם, כי אכיונים המה, ויאמר רבה, הכן הוא משפטי? ויאמר רב: "למען תשמור ארחות צדיקים!" (כ"ח 77 פ"ג):

(ה)

אשתו רעה היתה, ולא היתה לו עזר כנגדו, וכל אשר שאל ממנה, לא מלאה אחרי דברו, ותעש להסך. הוא שאל ערשיים, והיא קטנית נתנה. והי כאשר גדל חייא בנו, וירא את אשר עשתה אמו לאביו, וירע לו הדבר הזה, ויתחכם חייא, ויהפוך הוא את מצות אביו לאמו. ויהי היום, ויאמר רב אל חייא בנו, הלא ראית בני כי השיבה אמן את דרכיה לבקש אהבה ורצון. ויאמר חייא, לא אוכל לעשות שקר בנפשי, ואניד לך, כי רק אנכי הסכותי את הדבר

הזה, כי הפכתי לה חמיד את מצותך, ובעשותה להפך, מלאה את רצונך אבי!
— וישמח רב על חכמת בנו ויאמר, הלא כה יאמר משל הקדמוני: „היוצא
ממעיד, בינה יאלפך!“ כי לא באה חכמה בלבי עד כה, להתנהג עמה כמעשיך.
אבל בני! לא תעשה עוד כדבר הזה ואל תלמד לשונך דבר שקר. (יבמות
97 ס"ג):

ב.

ר ב א.

(א)

עני אחד בא אל רבא, לבקש ממנו ארוחה, ויאמר אליו, כמה תרנלת
נפשך למעוד? ויאמר העני בתרנגולת אכוסה ויין ישן. ויאמר רבא אליו מדוע
סנקה נפשך מנער להיות למשא על העם? ויען העני עתק, ויאמר הלא משלחן
ד' אנכי אוכל, כי הוא המשביע לכל חי רצון. ויהי בדברם, והנה באה אהות
רבא, אשר לא ראה אותה זה שלש עשרה שנה, ותבא אהותו לו תרנגולת
אכוסה ויין ישן לחשורה, וישתומם רבא על המראה, ויאמר מה זה הקרה ד'
לפני? ויאמר רבא סלחה לי, כי צדקת ממני! קומה ושנה ואכל את אשר
לפניך! (כחובות ס"ז):

(ב)

ויהי כראות רבא, והנה תלמידיו רב ספא ורב הונא בן רבי יהושע, כי
יפליאו לעשות בכקורת חרוצה, לבקר את כל ספרי חכמי ישראל. וילמדם רבא
את הליכות הבקורת ויאמר אליהם: אם בא יבא אליכם ספר פסקי הלכות,
אשר לי, ומצאתם בו שגיאה, לא תדברו סרה בו עדי תשאלוני, והיה אם
אמצא דבר מה ואשיב לכם כאשר עם לבני, ואם אין ואודה לכם כי אתי
תלין משוגתי. ואולם אחרי מותי הזהירו נא ברוחכם לשפוט מישרים, ואתם
לא תקרעוהו ולא תלכו אחריו, כי אין לשופט כי אם ראות עיניו. (ב"ב קל"ח):
„אם יבקש איש להשיב על דברי אחרי מותי, או ימות גם הוא כמני,
או יחכה לי עד עת שובי!“ (בעל הספני):

אות שין.

א.

שמואל.

(א)

שמואל עבר פעם את מעברות הנדר, וכא איש אחד ויושט לו יד לתמכו לכל יפול. ויאמר שמואל ומה עשיתי לך? ויאמר האיש, כי יש לי דבר לבוא אליך אדוני למשפט ושפטתני ביני ובין בעל דיני! ויאמר שמואל, אם כן, הלא מכתך שחדת בעדי, ואין לי עוד להיות שופטך! (כמוננס ק"ס):

(ב)

בהיותו ילד רך, שב שמואל פעם מחדר למדור הביתה ודמעתו על לחיו, וישאל אותו אביו לאמר, מדוע אתה בוכה בני? ויאמר שמואל טורי הבני מכת לחי! — מדוע הבה איתך מודך? — שאלהו אביו. יען כי האכלתי את בנו לחם, ולא רחצתי בנקיון כפי! מדוע לא רחצת את כפיך בני? שאלהו אביו. ההוא יאכל ואני ארחק? — אמר הילד כמנצח. המעט כי לא ידע מודך תורה, כי עוד יכך חנם? אמר אביו. (חולין ק"ז):

(ג)

"כל הרואה ומשגיח על נכסיו, מוצא בכל יום שקל כסף!" כה אמר שמואל לתלמידיו. ויהי היום וילך רב אסי לראות שדהו, וירא והנה צנור מים פרץ לשטוף את שדהו, ויתפשט רב אסי את מעילו, וישם בתוך החור. ויקרא רב אסי לעזרה, ויסברו את המים. ויאמר רב אסי עתה ראית, כי כנים המה דברי מר שמואל. (חולין ק"ס):

(ד)

שמואל ואבלט רעהו ונבר עמיתו, ישבו וישחו יחד, ויראו והנה אנשים רבים הולכים השדה. אבלט חכם גדול היה מחכמי אומות העולם, וחזוה בככבים היה. ויאמר אבלט לשמואל, הגה האיש הזה ההולך לקראתנו, ישכנו נחש היום ולא ישוב לביתו עוד, כי ימות בשדה. ויאמר שמואל, הן אמנם חכמתך רבה מאד, אבל אם האיש הזה סמאמינים כד' הוא, ישוב לביתו לשלום. ויהי

בשבתם, והנה שב האיש מן השדה, ויקם אכלט ויתר את אנודת האזוב אשר
 נשא האיש על שכמו, וירא והנה צרור בו נחש גדול קרוע לגזרים. ויאמר
 שמואל אל האיש מה עשית בני! הנידה נא לי! ויען האיש ויאמר, הלא
 בכל יום ויום נותנים כל בני הכורתנו, את לחמם בכים אחד, והיום הזה לא
 השיגה יד אחד מאתנו לתת את לחמו, ואונה את כל בני החבורה, למען לא
 יכלם האיש. ויאמר שמואל, אם כן מצוה רכה עשית, והיא הצילה אותך
 ממות. (טז טז ק"ו):

ב.

רבי שמעון בן לקיש.

שומר הפרדס היה רבי שמעון, והיו היום, ויבא איש אחד בכרמו ויאכל
 ענבים כנפשו שבנו, ויגער בו רבי שמעון, ולא קם ולא זע האיש מנערתו, ויחד
 אף רבי שמעון בו, ויכהו בליטונו הרם, ויענהו האיש בנחת לאמר, הן אמנם
 הוכחתי, לשלם לך את מחיר ענבך, אבל מי ישמך לאדון לי להכותני הרם?
 אבל משפמך חרצת, כי הרם אתה לד! וכדבר האיש את דבריו עזב את הכרם
 וילך לו. והיו כבוא רבי שמעון לשאל את הזקנים, ויאמרו לו הלא נכונה
 דבר אליך האיש, כי שלך אינו הרם ושלך הרם, ועתה לך נא ובקשהו התרפס
 לפניו, אולי ירצך, ואם לא ידעתו, נא נא אל הנשיא והוא יסרנו לך. (מ"ק
 דף י"ז):

ג.

רבי שמעון בן שטח.

רבי שמעון קנה חמור מאיש יושמעאלי אחד, והיו כי שלח את תלמידיו
 לראות את החמור, וימצאו אבן טובה אחת קשורה בצוארו, ויסהרו להגיד
 למורם את אשר מצאו, ויאמרו: „ברכת ד' היא תעשירי!“ ויאמר רבי
 שמעון אליהם, לא כן בני, הלא רק את החמור קנית, ואת האבן לא קנית.
 ויסדר רבי שמעון ויבקש וימצא את איש היושמעאלי, וישב לו את הונו.
 ויברכהו האיש ויאמר: ברוך ד' אלהי שמעון בן שטח! (הכרם רבה פרק ט':)

רבי שמעון בן חלפתא.

(א)

רבי שמעון התנגלגל תחת שואה, ומצוקות הזמן העיקר לו מסכיב, מכלי מצוא לחם הקו בכל יום תמיד. ויהי ביום הששי ויצר לו מאד, כי לא היה בידו אף קשיטה אחת, להכין דבר ליום השבת. ויצא רבי שמעון לשוח בשדה ולשפוך שיחו לפני ד', וירא ד' בעניו ויעתר לו, וימצא אבן טובה, אשר נפלה לו מאת ד' מן השמים, וישב ויבא העירה ויבן אכל ומטעמים ליום השבת. ותשאל אותו אשתו ותאמר, הלא תניד לי אישה לקחת את כל אלה? ויאמר האיש כי הקרה ד' לפני. ותאמר האישה, אם לא תניד לי מי נתן לך את כל אלה, לא אוכל ולא אטעם מכל אשר לך מאומה. ויהי כי הציקהו אשתו ויאמר לה את כל לבו. ותאמר האישה, מהרה נא אישי והשיבה השמיטה את אשר לקחת, עוד כבוא השמש ביום השבת!

— מדוע אישיבה, את אשר נתן לי ד'? שאל רבי שמעון בתהוון:

— הטוב לך אישי כי עשקת הלךך לעתיד למען תשבע עתה? ענתה

האישה אותו בנחת:

ויהי כשמע רבי שמעון את דברי אשתו, ויספר דבריה לרבי יהודה הנשיא ויאמר הנשיא, לכה נא והגידה לאשתך, אם יחסר שלהנך לעתיד אמלאהו אנכי משלי — ותכא האישה אל הנשיא ותשאלהו לאמר: הוראה נבר את פני רעהו שם בשער השמים? הלא החכם אמר, כי הולך כל אדם, אל בית עולמו המיוחד לו. וישמע הנשיא וישתומם לדבריה ויאמר: „אישה טובה אישי בעלה, מספר ימיו כפלים.“ (סנה"ד פ' כ"ג):

(ב)

ויהי היום, ויבא רבי שמעון אל המשתה אשר עשה איש אחד בעיר ביום מולו את בנו. וישבה האיש מאד, ויתן לכל הקרואים יין ישן כן שבע שנים, ויאכלו וישתו וישכרו עמו. ויהי כטוב לב האיש ביין, ויאמר מן היין הזה עוד אישתה, בהגיע תור כלולת בני זה, הנוולד לי כיום:

ויהי כלילה ההוא, וירא מלאך ד' אל רבי שמעון בחלוס הלילה, ויאמר רבי שמעון אליו בראותו אותו, הלנו אתה אם לצרינו? ויאמר שר צבא ד' אנכי אשר באתי לקחת את נפש האישי, אשר עשה המשתה היום, כי התפאר לשקר לשתות מן היין בעוד ימים ושנים, ולא ידע כי קרוא הוא לטבת, ומאמתול הוכן לו תפתה. ודע כי בעוד שלשים יום ימות האיש הזה בחטאו

וינוע בעונו בלא עתו. ויאמר רבי שמעון אל המלאך הדובר בו, אם כן הלא תניד לי בשם ד', מתי אבוא גם אנכי לראות יח בארץ החיים. ויאמר המלאך, אין שלמון לכלאך המות על ידאי ד' וחושבי שמו, כי יראת ד' תוסיף ימים אין חקר. וייקץ רבי שמעון והנה חלום, ויהי בעבור שלשים יום וימת האיש כדבר ד'. (דברים רבא פ' ט')

(ג)

איש כריא מאד, היה רבי שמעון, ויהי כחם היום, והוא יושב על שן סלע, ויאמר אל בתו, הבנה נא והניסי עלי כמניפה [פאכער] אשר בידך, ואתן לך אגודה נרד בשכרך. ויהי כדברו, וד' הוציא מאוצרו רוח צח משיב נפש עיפה, ויעבור הרוח על פניו וישב נפשו בקרבו. ויאמר רבי שמעון, אין מספר לאגודות הנרדים, אשר חויכתי לתת לארון הרוח הזה! (גמ' מליצה ק' פ"ו):

ה.

רבי שמעון בן יוחאי.

(א)

בימי רבי שמעון בן יוחאי, לקחו חכמי ישראל חלק בהליכות המדינה, ולעתים התאספו להמתיק סיד, ולעתים משפט על דברי המלך ודתו:

ויהי היום, ויתאספו זקני ישראל, ובתוכם היה רבי יהודה, הנודע בשם ראש המדברים, ורבי יוסי ורבי שמעון בן יוחאי, ושם נמצא איש אחד, יהודה בן גרים שמו. ויפתח רבי יהודה את פיו ויאמר: "מה טובו ארחות המלך והליכות המדינה, ולדרום אין חקר. הרחובות והישוקים כללו יפעתם, כל הגהלים והנהרות ההולכים במדינה, לכלם תקנו גשרים ומעברות וישימו הרכסים לבקעה, והבקעות למישור. וגם בתירדהצה בנו לתלפיות בכל עיר ועיר! — על כן, הלא לנו להודות למלך ולשנים, אשר לצדק ימלך מלך, ושרים למשפט יעורו:"

רבי יוסי נפה און קשבת לכל הדברים אשר דבר רבי יהודה, אבל נאלם בדומיה, החשה ולא ענה דבר:

ואולם רבי שמעון לא יכול להתאפק, ויפתח את פיו ויאמר: הן אסנם הרחובות והישוקים כללו יפעתם במכלול יופי, אבל לא כתפארת אדם יושבת בית — מי שמע נואת ומי ראה כאלה, הוחלל אנוש להכותו צלמו

בעיר — הלא בתי הקדשים והזוגות, מפלצת היא לערות האדם ונפש נבון תקוק כס:

הן אמנם בתי רחצה, הוקמו לחליפות, אבל מי יעדן בשרו בתוכם, אם לא השועים ואצילי הארץ, אבל כלואים הם לעניים ולאביונים, המה יתשלשו כהלאתם, ולא יתנום לרחוץ בנקיון בשרם:

הן אמנם נשרים ומעכרות הקנו לכל עובר, אבל מה מאד הכבירו אבנם על עוברי אורח, ובעד כל מקום אשר תדרוך כף רגלם, בכסף ובוהב ישקולו, ממשא מלך ושרים:

ואולם לא טוב עשה רבי שמעון בעמיו לדבר דופי במלך ושרים, כי לא ליהודים לאמר קשר, לכל אשר יאמרו כל העמים קשר. וגם הורודוס אשר הרג את כל חכמי ישראל, ואת עיני כבא בן בושי עור, בכל זאת לא עברה כל תלונה על שפתי כבא, כי סעת אשר נדרו ישראל, כגולה הלכו והורקו מכלי אל כלי, הלא זאת ידע ישראל, את פי מלך ישמור אשר אמר: „גם במדעך מלך אל תקלל ובחדרי משכנך אל תקלל עשיר, כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל הכנפים יגיד דבר:”

לא נאווה לאיש יהודי לקלל מלך בחדרי משכנו, ואף כי באספים, גם רבי שמעון עבר ונענש, ויהודה בן גרים הכהו בלשונו, וישמע המלך:

המלך הוא העוצר בעטו על פי ד', הן הוא ישים המעקשים למישור. ועקשי לב יחתו משכט עכרתו. ואם עושיק רש וגזל, כנע נראה במדינה, לא לכל אדם מערכי לב לחטוא על החפץ, כי המלך כמישפט יעמיד ארץ, כשבו כחומא יעברו לפניו כבני מרון, אבל גם רשע יוחן עד עת מצוא, וסביבו נשערה מאד, והיו בצדיק וברשע כמישפטי האלהים, כי לב מלכים ושרים אין הקר:

גם הנאספים האלה עכרו ונענשו כמישפט המלך, אבל רבי יהודה, ראש המדברים, נשאו המלך ויגדלוהו על כל השרים אשר אתו, כי הוא ידע לנכון את הליכות המדינה, ברוח נכון שפט בהקרי לבו, על כל הטובות אשר עשה המלך בעמו, אבל ידע כמו כן כי לא ביום אחד יולד גוי, ולא בחילים יגבר לאום להושיב כל דרכיו בן רגע, לאט לאט יתגלגל הגלגל, בתקופת השכלת העמים, תקונם והכמתם; לאירי באור ד', בקול הסמה דקה תעל ההשכלה וההקונים עמה, מעלה מעלה, לא בסופה ולא בשערה דרכה, למען לא יתרעש הכסא. רבי יוסי אשר החשיה ולא דבר דבר, נהרין משפטו ללכת בגולה, ולהיות נעצר בצפורי מכלי צאת וכוא אנה ואנה. והבי שמעון אשר דבר סרה, נהרין משפטו להיות מוצא להרג:

ויברה רבי שמעון וינס לנפשו מפני חמת המלך והשרים, וינס אל אהת הקריות, ויתחבא באחד מבתי המדרש אשר במדינה, ואישתו כלכלה אותו ואת בנו בלחם צר ומים לחץ, והיו כהשמע דבר המלך ודתו, ויצאו הרודפים לחפש אחר רבי שמעון, וירא רבי שמעון לנפשו מאד, ויאמר לבנו, הלא

ידעת בני! כי הנשים העתן קלה, והיה כי ייסרו את אמך, ולא תקום רוח בה, ותגלה אותנו. וינכסו משם רבי שמעון ובנו, ויתחבאו באחת המערות, ויעש להם ד' תשובה גדולה, כי מצאו שם עצי פרי ועינות מים, והיו להם למחיה בכל ימי שבתם שם. את בנדריהם פשטו מעליהם, ויכסו מערומיהם בעלי עץ וישבו בחול, ולא הלכישום רק לעתות כחפילה למען לא יבלו עליהם. והיו שם במערה הזאת שתיים עשרה שנה:

והיו היום, וישמעו קול מעל פי המערה לאמר, מי יודיע לבן יוחאי, כי מת המלך וכמלה נזירתו. וישמע רבי שמעון ויצא הוא ובנו מן המערה, והיו הם הולכים בשדה, ויראו אנשים חורשים וזורעים, ויתמה רבי שמעון ויאמר, הלא עוזבים הם חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, ויקללם רבי שמעון בשם ד'. ולא נחה רוח ד' ממנו כי טוב תורה עם דרך ארץ, וגם חכמי ישראל לא נחו ממנו ואמרו: „הרבה עשו כרכי שמעון בן יוחאי, ולא עלתה בידם!“ וישמע רבי שמעון ובנו את קול אלהים לאמר: „שזבו אל המערה אשר לכם, האם להחריב את עולמי יצאתם?“ — וישזבו אל המערה וישבו שם עוד שנים עשר חדיש — כי אמרו: כי משפט רשעים בניהנום שנים עשר חדש, כי ידעו כי הטאו לאלהים:

והיו כתום השנה, ויצאו מן המערה על פי ד', ובכל מקום אשר הכה רבי אלעזר בנו, רפא רבי שמעון אביו, ויאמר אליו רבי שמעון בשחוק: „הלא די לעולם אני ואתה!“ וכוה הורה אביו, כי לא יתנאה רבי אלעזר בני בחכמתו, לאמר אני ואפסי עוד ואפס בלעדי — יען כי כן הוא מטבע החכמים המתנודדים ביערים, או הגרים בערים הקטנות וככפרים, להעלות שיאם לישמים, כי לא יראו בעיניהם את החכמים העולים עליהם בחכמה ובתבונה:

והיו היום, זם ערב שבת בין הערבים, ויראו והנה איש זקן אחד ירד אל גנתו לראות בשישנים הנודעים בשם דאני (תלמי' בלעז, סגס ל"ה: ע"ס ברס"י) לדעת מהם, אם כבר באה הישימש, ומרוב חמדתו כקדיש לקט שנים מהם ויאחזם בידו ויריץ מהר בלכתו, ויאמר רבי שמעון אל הזקן, למה לך אלה? ויאמר הזקן, הלא אחד הוא כנגד זכור ואחד כנגד שטור, ויבן רבי שמעון, אל מה ירזמן סליו, ויאמר לבנו, הלא ראית, מה מאד יקרו פקודי ד' ומצותיו בעיני בני האדם, ותנה דעת רבי אלעזר בנו:

והיו כשמעו רבי פנחס בן יאיר את שמעו חותנו כי בא, ויצא לקראתו, ויקחהו אל בית הרחצה לערן את בשרו, וירא את הפצעים אשר עלו כבשרו, ויבך רבי פנחס כראותו, ודמעות עיניו נפלו על פצעי רבי שמעון, והיו לו כמדקרות הרב, ויתאנה רבי שמעון מפני מכאוביו. ויאמר רבי פנחס, אוי לי, כי ראיתך כה, ויאמר רבי שמעון, אשריך כי ראיתני כה, כי לולא ראיתני כה, לא מצאת בני חכמה כזאת! (סגס 97 ל"ב:):

ויהי מקץ עשר ימים, לישבת איש אהר עם אשתו בצידון, ולא היו לו בנים ממנה, ויבא האישי את אשתו אל רבי שמעון, לכתוב לה ספר כריתות ולשלחה מביתו, כי אמר, כי עקרה היא ולא ילדה. ויאמר רבי שמעון, שמעו נא לקולי והאזינו לאמרת, כי לא נאוו לכם להפריד בעצבם ורגזה פן יאמרו כי מצאת כאשתך ערות דבר, אבל הכינו לכם משתה, כיום אשר נדבקתם בראשית הימים, ואז חפרדו איש מרעהו במשחה וכמוכ לבכ מזוב כל. וישמע האישי לדבריו רבי שמעון, ויהי בערב ויעש משתה, ויאכלו וישתו וישכרו יחד. ויהי כמזב לב האישי ביום, ויאמר אל אשתו לאמר, שמעו נא רעית, הלא אהבתי אותך אהבה עזה, אבל מה תתן לי אהבתי, ואנכי הולך עירי, ועתה בחרו נא לך איפה היום, מן הטוב מכל הסגולות אשר בכיתי וקחי לך למזכרת אהבתינו סלה, ולכי לך עמו אל בית אביך. ותאמר האשה, עד ד' בניני, ועדים כל הקרואים פה! ויהי כחצי הלילה והנה תרדמה גדולה נפלה על האישי ויישן, כי עברו היין, ותצו האשה לעכריה ויקחו את האישי וישאוהו במסתו אל בית אביה. ויהי בהיותו שם ויתרונן טיינו על מסתו, ויאמר אל אשתו השוכנת בחיקו, הלא תגיד לי תמתי, איפה אנכי בעת? כי לא ידע את כל אשר אתו. ותהבקהו האשה ותשק לו ותאמר, רק אותך בחרתי יקר מכל הסגולות אשר ראיתי בביתך, ואקח אותך במסתך, ואנהגך ואכיאך אל בית אבי כאשר צויתני. ויהי בבקר ויספר האישי לרבי שמעון את כל אשר קרהו בלילה ההוא, ויעתר רבי שמעון לדי עליהם, ותהר האשה ותלד בן, כי ראה ד' בעניה, כי קרוב הוא לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, ורצון יראוי יעשה. (מדרש ספ"ט פסוק נבילה ושמחה בך):

ויהי היום, הוא יום ראשון לתחלת מעשי אלהינו, הוא יום הזכרון, ויהי מלאך ד' אל רבי שמעון בהלום הלילה, והנה כסף רב מרכוש בני אהותו יחרם לסלף, העולה כשש מאות דברי כסף. וייקץ רבי שמעון משנתו והנה הלום, וישמור את הדבר בלבו:
 בימים ההם, מנה רבי שמעון את בני אהותו, להיות לסוכנים על הצדקה. ויצום לפור מכססם לעניים מדורים, והוא ערב להם את ערובתו, להשיב כל איש יחסר להם, באחרית השנה:
 ויהי בכלות השנה, ויוציאו שומניהם עליהם, רבתם רעה אל הסלף, כי הכריהו והעלימו בכספה המשי אשר להם, מן המכס. וישם עליהם הסלף עונש, שש מאות דברי כסף להביא אל ננוי הסלף, או לישבת בכית האסורים ימים רבים. וישמע רבי שמעון ויבא לנחם אותם ולדבר על לבם. ויצו רבי שמעון להביא לפניו את ספר הזכרונות דברי החשבונות, לראות כמה הוציאו מביסם

לחשבון הצדקה. ויחשוב וימנה וירא והנה עולה החשבון שיש מאות דינר כסף חסר שישה וישמה רבי שמעון ויאמר אליהם, הכו שישה הכסף למוציאי הדבה, ולא תאונה לכם כל רעה עוד, ויהי כן. וישמעו בני אחותו ויתמהו, וירכו לעשות צדקה ומשפט. (ויק"ר פ' ל"ד וע' ל"ב דף י"ג ה"ק):

(ד)

איש אחד התלמידיו עזב את תורתו, ויסר את הארץ, ויעש חיל ויאסוף הון רב, ויתקנאו בו חבריו וידע רבי שמעון. ויהי היום ויצא רבי שמעון ותלמידיו השרה, ויתפלל רבי שמעון לר' ויאמר, ד' אלהים! קנא נא לתורתך, ויטלא השרה מטילי זהב, וישמע ד' לתפלתו ויהי כן, ויהי המקום הזה אדמת זהב. ויאמר רבי שמעון לתלמידיו, מלאו נא אסתחותיכם זהב, כאשר תוכלון ישאת, ויראו התלמידים ויחרדו איש אל רעהו, ולא שעו ולא פנו אל הזהב, ויתנו את לבם לתורה ולתעודה. (פנים רבה פ' ל"ג):

ו.

ר ש ש ת.

(א)

בהיות ישראל בארץ בבל, ראשי-גולה עמדו כראש העם, וכידם היה העמ והמשרה למשיל על עמם, — כרשיון מלכי סרם — ממשלה בלתי מנבלה בשבט מושלים. (רס"ו סנהדרין ה'. ד"ה סרודים):

המחוקקים האלה, לפעמים נטו מני ארץ וגבה לבם בחוקתם; לפסוע על ראשי עם קדש כמדה נפרזה, מרוב עישרם והדר כבודם. כי זה דרך העושר כסל לו, הן הוא יוליד את בעליו שולל, ילבישהו מעטה נאות, ישמן ויכעם לא כן. וגם המחוקקים אלה ראשי הגולה, אשר היו אמנם צדיקים, מושלים ביראה אלהים, ככל זאת כל משרתיהם היו רשעים, והמה עבמו ארחותם, ויהי בתי ראשי הגולה לפח ולמוקש לבית ישראל:

העבדים האלה נודעים היו כשהוותם, להכשיל את זקני ישראל במאכלי איסור, לאלה הקרואים ובאים אל שלחן ראש הגולה. ופעמים טמנו מוקשים למו ואיבנו לנפשותם, להפילם כמהורות לא יוכלו קום:

רב ערם החסיד, היה גם הוא מן המסתופפים, כבית ראש הגולה כיטיי, ועברי הראש, שנאוהו הכלית שנאה, הדיסוהו הדיכוהו מנוחה, כי נלאו לשאת

את רוב צדקתו, השביעוהו מטורחים הרוהו לענה, עד כי הלך רב-עמרם בקדחת שלג [ערקעלמונג]. והאשה הכבודה ילתא בת הנשיא, היא ~~אשת~~ רב נחמן, האב לבית המשפט, החישה לרפאותו בעזר אמבטיאות חמים, ולולא הכבודה הזאת, כי עתה נוע החסיד הזה כלא עתו:

רב ששת מגדולי החכמים, אשר היה בעת ההיא, נזהר היה כנפשו, ולא אכל לחם משלחן ראש הגולה. ויהי היום ויאמר ראש הגולה אליו; מדוע שמת את שלחני מגואל? ויאמר רב ששת, הלא ידעת אדוני! כי עבדיך רעים המה וחמאים לך, ולא יבצר מהם להכשילני במאכלי איסור ובאבר מן החי. — ובמה תוכיח, כי כנים דבריך? — ויאמר רב ששת הבה אדוני! אוכיחה ואערכה לעיניך:

והאיש רב ששת עזר עינים היה, ומשרתו הנאמן היו לו לעינים. ויאמר רב ששת לנערו לכה נא אל בית המבשלות אשר לראש הגולה, ולקחת כסתר רגל אחת מן הבהמה, אשר טבחו עבדיו היום, והביאה אותה אלי, ויעש הנער כאשר צוהו רב ששת אדוניו. ויאמר רב ששת, צוה נא אדוני לעבדיך, ויביאו לפניך אה הבהמה אשר טבחו היום לנתחיה. ויביאו העבדים את הבהמה לנתחיה, ויראו והנה רק שלש רגלים לה, ויהתל בהם רב ששת ויאמר, האם פרה משולשת שהחטם היום? וימהרו העבדים וירוצו אל הבקר ונתחו רגל מן החי ויביאו ויניחו לפניו. ויצו רב ששת לנערו, וינה גם הוא את הרגל אשר נגב מהם, בתוך הנתחים, והעבדים לא ראו דבר. ויוסף רב ששת להתל בהם ויאמר, האם פרה מחומשת שהחטם היום? ראש הגולה ראה ונוכה, כי כנים המה דברי רב ששת, ויחר אפו מאד. ויאמר ראש הגולה אליו. ככדני נא אדוני נגד זקני עמי, ואכל עמדי לחם כיום הזה, ואת נעריך תשים למשמר על עבדי, לעמוד עליהם לבל ישילונו במאכלי איסור, ולכל נתנאל כפתבנם:

העבדים המשרתים בבית ראש הגולה, נשאו כשרם בשניהם ועברתם על רב ששת שמרה נצה. בחרות אדם בו הציבו לו משחית, ושמו לו מוקשים, לקחת נפשו זממו. ויהי בהגישם את המנות לכל הקרואים סביב לשלחן, ויגישו לרב ששת נתח כף הירך, אשר בו עצם הקמץ הנוקב כחרב פיסיות, — הגודע בשפת ארמית בשם: „רסתנא דחנקא“ — בי אטרו, כי באכלו ממנו, הלא יבלע רב ששת את העצם בנרונו לא לבלוע ולא להקיא, והיה דמו בראשו. אמנם עזר היה רב ששת משתי עיניו, אבל חכם כמהו עינו בראשו, ולא תכו בסגורים סלה. חכם היה רב ששת, אשר ידע להזהר כנפשו, ולהיות שלום ברוחו, הן הוא לא-ישם כל מאכל אל פיו, כמרם מששו שבנתיים, הן הוא לא אכל דבר כמרם הריחו באפיו. וימשש רב ששת את המנה אשר לפניו, וימצא בה את העצם, וירח את ריחה וידע כי מבשר בהמה מכת ישחין היא, כי חכם גדול היה רב ששת בחכמת הטבע. ויקח רב ששת את המנה אשר לפניו וילמ אותה באדרתו. העבדים ראו כי נסכלה עצתם ויתנכלו לו לתתו לשמצה בתוך קהל ועדה. ויעבירו קול בכל הבית כי נונב להם גביע כסף מן הבית, ויחששו

חמש מחוספי-בבלו, כל הנאספים ישם, ביתר הקרואים החלו וברב ישבת כלו, ותמצא המנהג באדרת רב ששת. ויאמרו העבדים לאדוניהם, מדוע הבאת לנו איש עברי עוד לצחק בנו? הלא שם את הכישר בכליו להתגולל עלינו, ולחוב את ראשו לאדוניהו. ויען רב ששת ויאמר, לא תואנה אנכי מקוש, אבל ככדי עין הנכם היום, כי האכלתם את הקרואים בשר מבהמת מוכת שחין, ומה אות, כי תמצאו בהרת לבנה בעור רעומת העצם, אשר על כף הירך — אות נאמן היה המופת הלו להכמי הטבע, כימים ההם — ויביאו העור לפניהם, וימצאו כאשר אמר רב ששת, ויתמהו כל הנאספים על הכסתו: *

ויהי בצאת רב ששת מבית המשתה, ויביאנהו בחדר המטות, לשכב ישם משכב הלילה, ויכרו לו העבדים כור מתחת מטתו, ויפישו עליו טסק, ויצווהו לשכב על המטה אשר הכינו לו. ויהי הוא הולך לשכב, ויתן רב חסדא עליו בקול נחרה, למען ידע לחזהו, כי גם רב חסדא ירא מתחת העבדים, על כן לא הוזירו כפה מלא. ושם היה ילד רך בבית, ויאמר אליו רב ששת: מה קראת היום בבית הספר? ויאמר הילד הלא קראתי (ס"ב ט'): "גמיה רך על ימינך או על שמאלך!" ויאמר רב ששת לנערו ראה נא את אשר לפניך על הארץ לפני המטה, ויאמר הנער, שמיכה פרושה היא לסדן להגלוי אדוני, ויאמר רב ששת, הן אמנם שמיכה פרושה היא, אבל לא לסדן, כי אם רשת להגלוי, אשר טמנו לי העבדים הארורים האלה, ויאמר לנערו, הבה נסורה על ימין או על שמאל, כי רוח אלהים אמת בפי הילד, ויצא רב ששת בשלוש. (גיטין ס"ה.)

(ב)

ויהי היום ויבא רב ששת בתוך הבאים; לקדם את פני המלך בתרועה ובהמון הוגג. ויפגע בו צדוקי אחד, מאגידת המינים, ויאמר אליו בשחוק: כל הבדים הולכים אל הנהר לשאוב מים, אבל הנשברים אנה באים? ויאמר רב ששת, הן אמנם עור עינים אנכי, אבל עיני בראשי ולבי יחזה מישרים, אבל אתה ערל לב אתה, והכסיל בחשך הולך. ויהי המה מדברים, והנה עברו צבים וכרכרות בקול המולה, ויאמר רב ששת לא בקול המולה המלך, ואחר הכרכרות עברו עוד פרדים ברעש גדול, ויאמר רב ששת לא ברעש המלך, ואחר הרעש עברה כרכרה בקול דממה דקה, ויקם רב ששת ויברך ויאמר: "ברוך אתה ד' אלהינו מלך העולם אשר נתן מכבודו לכישר ודם!" ויאמר הצדוקי אליו מאין ידעת כל אלה? ויאמר רב ששת, כבוד מלכים ככבוד אלהים! וד' אלהים נראה לאליהו התשיבי, לא כרוה ולא ברעש ולא כאש, כי אם בקול דממה דקה. ויך ד' אלהים את הצדוקי בסגורים, כי התקלם ברב ששת הנב. (גברות ל"ה.)

ז. שמואל הקטן.

יהי היום ויאמר רבן גמליאל הנשיא לחכמיו, השבינו למחר שבעה מכם, וכואי בעליתי להמתיק סיד ולעבר את השנה. ויהי משהרת וישכם רבן גמליאל, וימצא ששם ישמנה חכמים ויאמר הנשיא, מי הוא אשר עלה בלי רשיון ידך! ויעמוד שמואל הקטן על הגליו ויאמר: אנכי הוא, אשר עליתי בלי רשיון. אבל לא לעבר השנה עליתי, אבל ללמד הלכה למעשה עליתי! וידע הנשיא כי עשה שמואל כן, למען לא יכלם האישי, אשר עלה שם בלי רשיון, ויאמר הנשיא, שב נא בני שב נא על מקומך! הן אמנם, ראיות כל השנים להתעבר על ידך! אבל הלא אמרו חכמים: „אין מעבדים את השנה, רק על פי המומנים לה!“ — (סנהדרין פ"ג):

פעם אחת ניעדו חכמי ישראל בעליה ביבנה, והנה נשמע קול ישדי בדברו: „הלא יש בכם אסד; אשרי ראוי לנו עליו רוח ה', אבל אין הדור ראוי לה!“ וידעו כל ישראל כי נאמן שמואל הקטן לנביא לד'. (ס):
 יהי לפני מותו, ויתנבא שמואל הקטן לאמר: „שמעון וישמעאל יהרגו בדרכי, והכריהם לדרג, וישאר העם לבניה, וצרות רבות ורעות תחיינה בארץ!“ — (ס):

יהי כמותו ויספרו עליו רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה:
 „אי הסיד! אי ענו תלמיד הלל הזקן!“
 ויצו הנשיא ויניחו מפתחו ופנקסו בארונו, ויאמרו בקול בוכים באזני כל הנאספים לאמר:

„מלכים מתים; מורישים הבהר לבניהם אחריהם!
 עשירים מתים; מורישים הונם לבניהם אחריהם!
 שמואל הקטן! לא הישאר כן, ועמו מתה החכמה!“

(ס, מסכת סנהדרין):

אות תיו

רבי תנחומא.

בימים ההם, עזר ד' את השטים, ולא היה מטר על הארץ. ויבאו הזקנים ויבקשו את רבי תנחומא להתפלל לד' בעד הנשים. ויקרא רבי תנחומא צום

ועצרה, פעם ראשונה ושנית, ולא היה הנשם על הארץ, והיו בשלישית, ועל
 הכי תחומא הכמתה, וישף לעיני אמרו מוסר ומיישרים, ויתן צו, כי כל אחד,
 מכל התאנפים כבית ד', יעיש היום הזה מה, לצדקה וחסד, אולי ירחם ה' על
 שארית עמו ולא יעזבם סלה: —

ויהי ישם איש אחד ישר באדם, ויצא כרחוב העיר ויפגע באיש גרושתו,
 והתקין אליו האשה והאמר, חוסה נא אליה נעירי על אמתך, כי מיום צאתי
 מביתך, לא ראיתי כסובה עד היום הזה, אין לי לחם לאכול ולא כנה ללבושי,
 לכד הקרעם דאלה איש יבטו מעדומי אל לבושי נקוב. וירדם האיש עליה, ויתן
 לה את כספי, כל הנמצא בידו. ויבאו ויעדו לפני תחומא, כי הטא איש
 אחד בערותו, ויתן אחר גרושתו וישיה עמה ברחוב העיר, ולא יתבוששו, והוא
 איש אחד לא יזוע בעינו, ועל כל העדה יבא הקעף, על בן סלאו השמים
 מספר, והארץ לא נתנה יכולה. ויער רבי תחומא במוציא הדבה ויאמר: אם
 אישא המארכם והטאת האיש אשר אמרתם, אם ישאו במאונים יחד, הלא הרוא
 כי כבדו עון אדם, יותר ממנו, ורק בגללכם באה עלינו כל העדה הזאת. הן
 אנחנו טוב לבנו להוכיח את עמקנו על פשעינו, כמטפט התורה אבל לא ישנא
 איש את אחיו בלבבו, ולא ישא עליו הטא, הוי אולת נוקמת! קנאת מרעים
 היופטים את עינותם ברשע, הלא בן הוא אורה המתקדשים והמתחסדים, את
 פשעם יכסי במשאוק, הלז הלז המכסה כבוד עון, ואת מימי זולתם יגדילו
 ישבעתם, הקרה אשר בעינותם והשבו כמון יסוער מנוון, וקש הנדף אשר יראו
 כפני עינותם, יגדילו כקורת בית הכד. הוי שלשני בסתר רעהו! כי רבים
 הללים הפילה הדבה ועצומים כל הרגויה. הן אתם היותם, אמרתם, כי השתעשע
 האיש עם גרושתו ברחוב העיר, גם פור לה מלוא הפנים ספק באתננה! אבל
 אתם ישוא היותם, ומרוע לב ישפתם נקי ברשע. אבל אנכי אקראו אשמעה
 מפיו דבר, וראיתם כי צדיק הוא האיש בכל דרכיו וחסד בכל מעשיו, כי בצדק
 אשפוט את עמיתו!

וישלה רבי תחומא ויקרא את האיש אליו, וידרוש אותו ויחקרו על כל
 אשר עשה, עם גרושתו ברחוב העיר לעיני הרואים. ויען האיש ויאמר, שהדי
 במרום! ודי אלהים אל אמת יודע את לבבי הסהור, חלילה לי מתוך אחרי לבבי
 יאחרי עיני, לזנות עם גרושתי או לשיח עמה אהבה, אבל את קולך שמעתי
 אדוני, כי צוית עלינו כיום הזה לעשות צדקה ומשפט, והטף לעקף מוסר
 ופישרים על דברת ההזה: „ומבישרך לא תתעלם!“ ואנכי ישמעתי לדברך,
 ואקח את ציור כספי ביד, ואפגע באשה נעורה, אישר לא ראתה כסובה, מעת
 צאתה מביתי עד היום הזה, ואחטול עליה כאשר צויתנו, חלילה לי מהטוא לד'
 אלהים! — וישמע רבי תחומא ויחבקו וישקרו:

ותפלל רבי תחומא לד' ויאמר: „אדון העולם! הלא האיש הזה, בשר
 ודם הוא, ילוד אשה, ומטבעו לא ידע רחם, ובכל זאת נכמדו נחומיו על
 האשה הרה לו כיום, ויכלכל אותה מסובו, ואף כי אנהנו בניך, בני

אברהם יצחק ויעקב אוהביך, וכל יחבנו עליך, הלא תרחם עלינו ולא נמות
ברעב!"

ויהי ככלותו להתפלל ויהי המטר על הארץ, ויפתח ד' את ידו להשביע
לכל חי רצון, וישמעו כל העם לקול מורם, ויחיו יהודי בכרית שלום ואמת סלה.
(ויקרא רבה פ' ל"ד, ז"ד, כ"ד פ' ל"ג):

(ב)

כאשר הבא הכיא רבי תנהומא כשר וירק אל ביתו מן השוק, כן דרכו
היה לאמר לבני ביתו: „הרימו ראשונה את המיטב לעניים ואחר תאכלו אתם,
הן אמנם להם משפט הכבודה, ואתם תאכלו פי שנים, על כן יבנו נא להם
ראשונה, כיום טובה היו בטוב וביום רעה ראו! (מדרש הנחומים מספ"ח
לוח י"ד):

ב.

רבי תנחום.

ויהי היום ויאמר הקיסר לרבי תנחום, בואו נא ונהיה לעם אחד, ויאמר
רבי תנחום, כן הדבר, אבל אנחנו הלא נמולים אנחנו ומה לנו לעשות עוד?
אבל אתם בהמול לכם בשר ערלתכם והייתם כמנו והיינו לעם אחד! ויאמר
המלך, אמנם כן דברת, ואולם את המלך אדוניך נצחת היום, וכל מנצה את
המלך, אחת רתו להשליכוהו בכור האריות, ויקחו את רבי תנחום וישליכוהו
הבורה, ולא נגעו בו האריות. ויהי שם צדוקי אחד ויאמר, האריות לא
אכלוהו כי שבעים המה הפעם, ויצו המלך וישליכו את הצדוקי הבורה, ויהי
בשרם הניע עדיהם. ויהי הצדוקי לכרות ולטרף לשניהם. (סנהדרין ל"ט):

(שייך לרבי מאיר).

(ד)

אשה אחת באה פעם, לבית המדרש אשר לרבי מאיר, ותאמר: „אחד
מכם קם עלי ויקדש אותי לו לאישה!" ויקם רבי מאיר, ויכתוב לה ספר
כריתות ויתן בידה, ויקטו כל תלמידיו אחריו, ויכתבו לה ספרי כריתות גם
הם, ויתנו בידה וישלחוהו לנפשה, ולא נכלם האיש, ולא נודע עד היום הזה.
(סנהדרין י"ב):

מכתמים

וספורים שונים

מפלגות בני אדם.

התכל עסק בר, וכל יושביה שכלים. השכולה שלש מפלגות לה, התבן הקיש והטוין, וכתובם יפזין התנן. העמק יעטוף בר והשכלים יתרועעו, ינועו אף יריבו זה כחוקתו. כל אחד מהם יתברך, כי רק בגללו נזרע הישרה, ורק אליו ירו בעליו כמרתם:

בשמוע הדגן מצותם, ישחק ויגו לקראתם: „הוי פתאים אוילים כלטו!“ כתרו נא זעיר, והכנונו לראות, עת אשר יחגו בעלינו, את הג האסוף, ואז תוכחו לדעת כשלמי נזרע הישרה:

ויהי כביא תר האסוף, ויבא הקוצר כרנה, ויגף הרמש ומגל, ויחבוט את קצירו, והנה התבן נשאר בשדה אחרו הקוצר, ואת הקיש נתן לכהמתו וישארתו באיש, והטוין עלה כסעיה השמימה, ותדפחו הרוח, בגלגל לפני סופה. ואת הדגן ישם למיטמתו, להסעיד לכב אנוש, ולהשביע לכל חי רצון. (צ"ר פי ס"ג):

ע י ר ק ט נ ה.

הנויה, עיר קמנה. וכל יצוריה אנשים בה מעט. יצר לב האדם הרע מנעוריו, טלך גדול הוא, אשר בא אליה וסבב אותה, ויבן עליה מצודים גדולים, וישפול עליה עונות ופשעים, קריו עכביש כחבלי שוא וכענות הענלה חסאה. וכירכתי העיר מצא בה מחסה, איש מסבן חכם, הוא יצר הטוב, וימלט את העיר כהכמתו, וילמד תועים כינה, לשוב אל ד' בכל לבם, לסור מרע ולעשות טוב, אבל אין אדם כארץ, אשר זכר את המסבן, אין פונה ואין מקשים לדבריו, ואין איש נחם מרעתו. מי הוא כהחכם ומי יודע, כי הנחם ועשות טוב, היא החכמה, אשר תעז להחכם, מעשרה שלישים אשר היו בעיר:

ואלה שמות שלישי העיר להולדותם. יד ימנית ויד שמאלית, רגל ימנית ורגל שמאלית, עין הימין ועין השמאלית, און הימנית ואון השמאלית, ראש הגויה והפה. (כריס ל"ב):

ג.

ברצון ושלא ברצון.

כל יצורי הגויה, משרתים נאמנים לאדם, עושי דברו ושומעים בקול דברו. וששה סריסים לאדם, המשרתים אותו בכל רגע תמיד, שלשה מקשיבים לקול האדם, ובלעדו לא יעשו דבר, ושלישה מושלים בו ממשלה בלתי מנבלה, על אפו ועל חמתו. העין רואה, בלי חפץ, האון שומעת בלי רצון, האף יריח בלי משים. ואולם הפה היד והרגל, נתונים נתונים המה תחת חפץ האדם, להיטין או להשמאל, להרע או להשיב. אם יחפץ נבר, פיו ידבר הכמות. ולשונו ירחיש רגנות, ואם ימאן; יאמר ללשונו אנכיר, שפתיו אתו מי אדון לו? את כפיו יפרוש לעני ברצותו, וגם יקרא למהלומות לטכות ישרי דרך. כחפצו פעמיו יכין, ויפלט מעגלו מישרים, ואם יאבה; בעצת רשעים ילך ובדרך חטאים יעמוד. אשרי איש חפץ בטוב, להיות לרצון לפני ד'. (כ"ר פ' ס"ו):

ד.

מרפא לנפש.

האדם בהולדו, כל יצוריו רפים, כל חושיו נהשלים באין אונים. עינים לו ולא תחזינה נכחות, אונים לו, והכבד הכבירו משמוע, רגלים לו, ולא יכון ללכת מישרים, ידים לו ולא תעשינה תושיה, פה לו ולא ידבר, כפסל אלם חרש, אדם יולד:

ואתה עלם רך! בלכתך לדרוש כרופא הנפש, אל תבהל ברוחך, פן ישים לך מזור ותתולים התולים, לפי מספר אברך המכים והרצועים, כאשר הסבן הסבינו רופאי הגוף, רופאי אליל כלמו. לא כן בני יקירי! רק מזור אחד ישים לך רפאך, והוא ילחש לך דבר באונך, ואתה אם תקשבת, והגה שבת לאיתנך, והיית שלם בכל לבכך ובכל נפשך, ולכל בשרך מרפא. (סגוה כ"ג פ' כ"ז):

ה.

שבר כד על המבוע.

אדם עשוק, זולל וסבא כל הימים, עד כור ינום בטותו גם ימצא קבר.
 והנה פיו וכרשו, נשמע במרום קולם, המריבים יחד לאמר:
 הפה — כל אשר נולתי ואשר עשקתי ואשר רצותי, רק בקרבך נחת
 הכרש — חכה מעט, ואשיבך דבר:
 יהי לשלשת הימים, ותשבר הכד על המבוע ויאמר הכרש: הא לך! כל
 אשר נולתי ואשר חססת, סונחים לפניך! " (ב"ר פ' ק):

ו.

קין והבל אחיו.

יהי בהיות קין והבל אחיו בשדה, ויאמר קין אל הבל אחיו, הבה ונחלקה
 בינינו את הארץ כנורל. ויקח הבל את המטלטלים, וקין לקח לו את האדמה.
 והיו בהתחלקם, ויקם קין ויגרש את הבל מארצו ויודפחו בהרים ובגיאיות, ולא
 סצא הבל סנוח לבק רגלו. וירדוף אחריו קין וידכיקהו, ויגער בו לאמר צא
 נא מעל פני כל האדמה, כי לי הארץ. ויקם קין על הבל אחיו ויהרגהו. ויאמר
 ד' אל קין, לכן נע וגד תהיה גם אתה בארץ. (שם"ר פ' ל"א):

ז.

מתנת הנם.

יהי בעלות משה איש האלהים השמימה, ויראהו ד' את כל אוצרות סתן
 שכר, ורב טוב הצפון ליראי האלהים. והיו בלכתו בשער השמים, וירא והנה
 אוצר גדול לפניו, ויאמר משה, הודיעני נא ד' את שם האוצר הזה, ויאמר ד',
 אוצר כתנת הנם הוא, וכל איש אשר לא יוכל לבא על שכרו מזה יקח. " (חגותי
 את אשר אחז ורחמתי את אשר ארחם. (שמו"ר פ' מ"ה):

ת.

דברים נכחים.

כשכח ישראל את אל מושיעם, ויעשו עגל כחורב, ויהר אף ד' בעם להכחידם מתחת שמי ד', כי הטאו ישראל ויטירו ככודם בתכנית ישור אוכל עשב. ויקם משה ארון הנביאים, ויעמוד בפרץ, ויחל את פני ד' להשיב חמתו מהשחית. ויאמר משה, למה ד' יחרה אפך בעמך, הלא קמו להיות עזר לנגדך, אתה ד' תצוה לשמש לזרות, והעגל יהל אירו לירה, אתה תפקד את צבא המרום במרום, והוא ישים משטרו לככבים ולמזלות. אתה תוריד את הטל, והוא ישב את הרוח, אתה תזל רביבים, והוא יצמיח חציר, והיה העגל הזה עזר כנגדך! ויאמר ד', הגם אתה משה כהועים? הלא שקר נסכו הכל ותעתועים. ויאמר משה, אם כן איפוא, למה ד' יחרה אפך בעמך? ויאמר ד' סלחתי כדברך! (סמ"ר פ' מ"ג):

ט.

ה ש ט ן ו ה י י ן .

כצאת נח מן התבה, כי חרגו המים ויבשה הארץ, „ויחל נח איש האדמה ויסע כרם“. ויבא השטן ויתצב לקראתו ויאמר, נח נח! מה אתה נוטע? ויאמר נח, כרם אנכי נוטע. ויאמר השטן, מה זה פרוץ? ויאמר נח הכרם הזה יעשה ענבים, וכל אשר יעשה מגפן היין, מהרצנים ועד זג ישמה לכב אנוש. ויאמר השטן, אם כן איפוא הבה ונטענו יחד, ויאות נח לדברי השטן. ויעזקהו נח ויסקלהו, וישעוהו שורק, ויהי לו השטן עזר כנגדו, ויקח כבש וישחטהו, וז מדמו בדם הענבים. ויהי כראות השטן כי טוב הוא, ויחר לו, ויבא את הארי ואת החזיר וישחטם, וז מדמם על הגפן, וירח את ריח הנחוח ויעל מעליו:

ויהי כרכות הימים, וידע נח את אשר עשה לו השטן. ויהי בשתותו נביע יין אהר, וישמה לבו ויהי כשה תמים. וירא נח כי טוב היין וכי תאוה הוא לעינים, ויתן בכס עינו, וישת עוד נביע יין, ותפקחה עיניו, ויהי לבו כארי, אמיץ בגבורים. ובחזקתו נבה לבו עד מאד וישלש עוד נביע ויחל לכרכר ולפזז כקוף, ויגבל את פיו כאחד הריקים. ויהי כהדליקו היין, ויוסף לשתות מן היין וישכר ויתגל כחזיר בתוך אהלה. ויראו בניו את ערות אביהם ויקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו השטן. (סכמנאל נח לוס י"ג):

י.

[חידה.]

ה עור והנער.

כאישון לילה ואפלה, סובבתי ברחובות קריה, את עור פגשתי בדרך, והנה הולך הוא לקראתי ובידו אוחז נר מאיר. ואומר אליו, בני! מה זה לקחת נר בידך, והלא עור אתה ולא הוית שמש! — ויען העור ויאמר, הלא אישון לילה הוא וימש חשך, ואירא פן לא יראוני בני אדם טובים כמך, ואפול כאחת הפחתים והבורות. ואען ואומר אליו, אם אמנם עור עינים אתה, אבל הלא חכם כמך עיניו בראשו, ואתה היית אור לי, להפיק תעלומות הכתוב האומר: „כאשר ימשש העור באפלה.“ (נגילה דף כ"ה):

[פתרון]

דרכי החיים נכובים, בחשכה יתהלכו. מי עור כי אם עבד ד' ובידו נר מצוה ותורה אור, ולאורו יסע וילך החכם אשר עיניו בראשו, והכסיל בחשך הולך:

יא.

[חידה.]

ה עור והפקת.

אנשים שנים, אחד עור והשני פקח יחד בדרך הלכו, והעור נשען היה על יד הפקח. והיו בלכתם במטילה העולה סבירה, וישבו לנוח כשדה על שפת הדרך. והיו בשבתם וילקצו פקועות עשב ויאכלו, ותפקחנה עיני העור ותכהינה עיני הפקח, ויקם העור ויגמול חסד לאחיו הפקח, וינהגהו בדרכו הלאה. (ויקרא כ"ג פ' כ"ג):

[פתרון]

הרשע עור והצדיק שתום עין, ובשנותם את מעמם, הרשע ישוב ורפא לו והצדיק אבד ואין: -

יב.

[חידה.]

מ ר פ א ל נ פ ש.

א) איש אחד עלה מבבל, והיו בלכתו כדרך וישב האיש לנוח, וירא והנה שתי צפרים מתאבקות יחד, ותחזק האחת על רעותה ותך אותה נפש. ותלך הצפור החיה ותקח עשב מן השדה ותנע על פני הצפור המתה ותשב ותחי. ויהי כראות האיש מעשה הצפור, ויקח את העשב גם הוא אתו, כי אמר בלבו להחיות בו, את כל המתים הקבורים וכאים בארץ ישראל. והיו בלכתו כדרכו וירא והנה שועל מת נופל בדרך, וינע בו את העשב, ויקם השועל ויעמוד על רגליו וינס לנפשו. והיו בלכתו משם הלאה ויבא אל גבעת שלם צר, וירא והנה אריה מת נופל בדרך לקראתו, וינע בו את העשב, ויקם הארי וחי, וישאג לקראתו ויחנקו ויטרפוהו בחמתו. (ויקרא רבה פ' כ"ב. במדבר רבה פ' י"ח):

[סתרין]

בצרוך אבן במרגמה, כן ישונה לכסיל חכמה:
 אם טוב לרע עשית, לנפשך רעה עשית,
 כל טוב מרע מנעת, כל ננע לא יקרב באהלך:

ב) על אם הדרך, ישכב שודד וירדם, הלך אחד בעברו על פניו העירו משנתו, כי המקום מקום סכנה היה. וייקץ השודד משנתו, ויך את ההלך מכות רצה, ויתחנן לו ההלך לאמר, מדוע ישיב לו רעה תחת טובה? וינער בו השודד ויאמר הלא דמך בראשך, מדוע העירותני משנתי? ויקם עליו והרנהו (ב"ר פ' ע"ה):

„שאת פני רשע לא טוב, פן תפול בידו.“

יג.

רבי אלעזר בן צדוק ותלמידיו.

התלמידים. מדוע ידע כלב קוננו, והתול לא ידע?
 ראב"צ. אם האוכל ממאכל אשר טעמו העכבר, ישכח את אשר ידע, ואף כי האוכל את העכבר!

התלמידים. מדוע כל הואי עכבר ישנאוהו?
 יען כי זולל הוא, ויאכל גם את אשר לא יאכל, כי הוא טשחת
 ראב צ. לחבל:
 (ארוות י"ג):

יד.

לך אל נמלה עצל.

הנמלים עם לא עו וישיתו בעפר ביתם. כתיבם אשר יבנו, שלש מכפלות
 לטו, החתים שניים שלישיים יעשום. את מאכלם יאגורו בתאים התיכונים,
 ולא בעלזונים, טפני דלף טורד, ולא כתחתונים, טפני לה הארץ:
 הנמלה הזאת, רנעיה ספורים, מספר הדישה חוצצו, רנעי יטיה בהם,
 יששת הדישים. מכנה גיזה וכל יצוריה טאפע, אין בה לא גידים ולא עצמות,
 ובכל ימי צבאה, כל לחם חקה הטה וחצי הטה. ובכל זאת אנרה בקיץ לחמה,
 הטים ושעורים וערשים, אין זאת, כי קתה נפשה לר', אולי יאריך האלהים
 יטיה, ותטצא מאכלה נכון לפניה:
 יש מחמי הטבע העידו, כי מעאו כהור הנמלים, שלש טאית כור
 הבואה:

הכמי הטבע מגדולי הכמי ישראל העידו, כי טטבעם לברזה מן הגול וחטם
 ישוד לא ישמע בנבולם. נמלה אחת נשאה הטה על ישבנה, ויהי בלכתה
 ותפול החטה מעליה, כל הנמלים אשר עברו על פני החטה, הריחו אותה
 כאפן ולא ננעו בה, עד כי באה הנמלה, בעלת החטה ותקח את הטה שלה
 ותלך לה. (דברים רכ"ג פ' ט):

טו.

לץ היין.

איש אחד היה, שותה שכור כל הימים, מלכתו בחוצות, ראו עיניו זרות,
 עטודי ישמים רופפו בעיניו, והארץ מתחת רגזה לקראתו, ובכל אשר הלך מצא
 התחתים בדרך, כל צרור היה לו לאבן נקף, וכל טוץ לצור מבשול. עליו
 נאכפו נערים ותעלולים וחקלסו בו, גיוו היה מטרה לאבני קלע, ויעפרוהו בעפר
 ויהי לישטצה בכל העיר:

בן חסיד, היה ליכזור הזה, בן מכבד אבותיו. החסיד בראיתו מעשה אכזרי
 הצר לו עד מאד. כל הימים התחנן לו, כי ישוב מררכו הרעה, ואל ישוב
 לכפלה עוד. ולא שמע לו אביו ולא נטה לו און קישבת. ויאמר החסיד אל

אביו לאמר, הלא רבות הוכחתך אבי, ולא שמעת לקולי עד היום, ועתה למה אהמא עוד בלשוני, כי יראתי פן אחלל עוד כבודך וחטאתי לאלהים. ועתה שא נא אבי לשמע בנג כיום הזה, אדברה נא אך הפעם ואל יחר אסך בנגך. הנה הבאתי לך ייך, ושתה ארוגי כנפשך ישבעך אבל אל תבוא בית מרחק, וכבית לעפרה לא תתפלש בעפרים. ויאות לו אביו וישת מן היין וישכר וישכיבהו החסיד על סטתו, ויעזבהו ללכת אל בית האלהים. היום הזה יום סגריר היה, ומטרות עזו שטפו חשרת מים על פני חוצות קריה, תהום אל תהום קורא לקול צנור החוצות, וירא החסיד והנה איש אחד שותה ישכר משתרע בתוך הצנור נופל מלא קומתו ארצה, המים עברו ראשו, והנערים השוכבים מתקלסים בו. ויהי כראותו החסיד, וישב לביתו ויער את אביו משנתו ויולך אותו אתו בחוץ, לראות בסראה הגדול הזה, כי אמר אולי יראה אביו אחרית שותה היין יזכר, ולא יוסיף לתת בכוס עינו. והי כבואם, ויגש אבי החסיד אל השכור וישאלהו לאמר, הגידה נא לי רעי כנפשי, איפה לקחת את היין ההזק הזה, אשר שתית, המשמח אלהים ואנשים:

אבי החסיד מצא בזה את רעו כנפשו, ולא מש ממנו עוד, והחסיד הלך לדרכו במחא נפש וכבושת פנים. (ההפוזא פ' סמיני סוף י"א):

מז.

חולק עם נגב.

שופט אחד, ישר באדם, היה בארץ, וישם חקים ומשפטים צדיקים לעמו. והי היום ויתן דת, כי הנגב ישלם שבועתים, אבל החולק עם נגב, אחת דתו להטית, ולא יועיל לו כל כפר, וילונו כל העם על השופט ועל משפטו: והי היום ויאסוף השופט את כל עמו בשדה צופים, ויצו את הצידים, ויביאו לפניו חולדות רבות ויתן לפניהם מנוה, ותשאנה החולדות את המנות, להחביאן כחורים אשר בשדה. והי מסהרת ויצו השופט, לסגור את פיות כל החורים, והי החולדות לוקחות את המנות להחביאן כפעם בפעם, אבל שבו למקומם, כי ראו כי אטרו החורים את פיהם. וירא העם ויבינו, כי ישר משפט השופט, כי לא החולדה נגב, רק חורה נגב. (ויק"ר פ"ו):

יה.

נבהל להזין איש רע עין.

סובב סובב, הולך הנלגל על הכור, הכדים למטה עולים מלאים, והכדים

למעלה יורדים ריקים. סונב סונב הולך הכסף, עשירים למטה ועניים למעלה. אשרי האיש, ירו שתיהם, לדעת כי עשיר ורש נפגשו, עשה כלם ד':

איש תם וישר, נדיב ועושה חסד, היה כארץ, ולאיש הזה היו שדות וזרמים כארץ ההיא. וירע האיש, וימצא אלף שערים מדי שנה בשנה, ויתן מעשר סבל מאה שערים ויברכהו ד'. ויהי כי קרבו ימיו למוות, ויקרא לבנו ויאמר אליו, הן אני נאסף אל עמי, ואתה תנה לכך אל הישדה לעבדו ולשטריו. אלף שערים תאסוף מדי שנה בשנה, ומאה תוציא מעשר ממני, הלא ממני ראית וכן תעשה גם אתה וחייית ורבית ממני:

ויהי בטוח האיש היקר הזה, ויעש בנו ככל אשר צוהו אביו, ויאסף אלף שערים בשנה ההיא, ויוציא מעשרו מאה שערים. ויהי בשנה האחרת, רוח אהרת היתה אתו, וירע עינו בתתו את המעשר וירע ממנו עשרה שערים, וירע הישדה מאה שערים, וכאשר גרע ממעשרו כן גרע שדהו כתבואות, עד כי עשה שדהו מאה שערים ולא יותר, כפי מסת המעשר, אשר נתן אביו המיד:

ויתלקטו אליו אחיו וכל בית אביו, כלם לכוש מכלול, בעדי עדיים. ויאמר האיש אליהם מדוע באתם אלי, לרע לי, האם לשמוח במסלתי באתם אלי הנה כיום הזה! ויאמרו אחיו וכל בית אביו אליו לאמר, תלילה לנו מלשמוח עליך, אבל כאנו כיום לשמוח אתך יחד, יען כי מלפנים היית אתה בעל הישדה, והאלהים היה לך לכהן, אבל מה גדלת כיום הזה, כי האלהים היה בעל הישדה ואתה היית לו לכהן!

הוא הדבר, אשר אמר החכם (מטל כ"ה): „נכהל להון איש רע עין, ולא ידע כי חסר יבואנו.“ (מנוח רכס פ' ל"ה):

יח.

בן תלמיון הערום.

ערום היה בן תלמיון נכוש, תמים התהלך את כל אדם וכלכו ממן ארבו. לאיש אמונים נחשב בעיני כל העם, עד אשר הפקידו בידו כסף. ויהי היום רבחה בן תלמיון בעמיתו, בפקדון כסף אשר הפקיד בידו, ונישו עמיתו אל האלהים וישבע השופט את בן תלמיון במשפט התורה. ואולם בן תלמיון ערום הערים גם בפעם הזאת, ויקח את כסף הפקדון וישיטו כהוך מטה נכוב, אשר היה לו, ואת משענתו זו לקח בידו ככואו אל האלהים. ויהי בהשיבעו השופט, ויאמר בן תלמיון אל עמיתו, החזק נא במשענתי כמעט רנע עד השיבי הלום. ויהי בתתו את מטהו לעמיתו, וישבע בן תלמיון באמת, כי השיבי לו את הכסף. ואולם כראות האיש, כי נשא בן תלמיון את שם ד' לשוא, ויהר אפו בו, וישלך בחמתו את המטה ארצה, ויהי בהשליכו את המטה ויבקע לרסיסים,

והכסף אשר היה בתוכו נפור לפי רצפת הבית, ויקוד האיש ללקטם, ויאמר בן תלמיין אליו, לקוט נא באשר המצא כי לך הכל, ובידך נתתם לך. (ויקרא רבה פרעה ו' ועיין נדרים כ"ה, שבועה כ"ט):

י"ז.

שבועת ד' תהיה לרעה בין שניהם.

אשה אחת ענייה, באה אל בית שבנתה ללוש עריסתה ולאפות פתח שמה, לאישה הזאת, היו שלשה דגרי כסף אתה, והיו כהפסדה ופלו הדגרים אל תוך העיסה ותליש אותם כחוך העונות, מכלי משיים וכלי דעת. והיו כשוכה לביתה ותרא כי אבדה את כספה, ותשב אל שבנתה לדרוש אותה אולי מצאה איתם. לשכנה הזאת היו שלשה בנים, ותשב לה לאמר, אקברה את אחד מבני, אם כספך בא אלי, והיו בימים ההם וימת הילד בן האשה הזאת, ותאמר האישה בלבה, אין זאת כי נשבעה ישבתי לישקר, וינוע הילד בעונה. ותבא האישה הזאת ישנית אל שבנתה לשאול אותה על דבר הכסף. והיו כראות השכנה, כי השדה אותה עד כה, ותקפוץ ותשבוע עוד, אקברה את שני בני הנותרים, אם לקחתי ממך כל אשר לך, והיו בימים ההם, וימותו גם שני הילדים הנשארים, ותבא האישה הזאת להברותה להם ולנחמה, והיו כפרוכה את הככרות אשר הכיאה, והנה נפלו הדגרים אשר אבדה, ותחרד האישה למראה עיניה, ותאמר, עתה ראיתי, מה נמצאו דברי חכמי ישראל, האוטרם, "שבועת ד' תהיה לרעה בין שניהם!" (ויקרא רבה פרעה ו').

ב.

המשביע לכל חי רצון.

איש אחד עשיר, עבר עליו רוח עושים, ויחן בכוס עינו. כל הוננו ורכושו נתן בייך, עד כי אול הכסף מכליו. והיו כי החל למכור גם את כלי ביתו, וירע הדבר בעיני בניו מאד, וימתיקו סוד יהד, וישקוהו יין וישכרוהו ויוליכוהו ויניחוהו באחת המערות, אשר כישדה הקברים, למען זמר בהקיצו משנתו להגור סן היין:

ביום ההוא, עברו אנשים סוחרי יין, על פני שער בית הקברים. המה באו נכה פתח הישער, והנה ישמעו קול ענות כעיר, ויברקו את כדיהם סן

החמורים ויטמנום בין הקברים, והמה הלכו העירה, לראות מה הקול אשר עלה באוזנם. והיו כי הקיץ השבור משנתו ושינו, וירא והנה כרו יין לפניו, ויפתח את אהר מן הכדים וישת מן היין. והיו לשלשת הימים, ויזכרו בניו את אביהם וילכו לראותו, ויראו והנה כרו יין לפניו, והוא יונתה ישכור, ויאמרו אליו הלא גם בין הסתים מצאת היים לנפשך, אין זאת, כי ישכיע ד' לכל הי כרצונו, יתנו מה, כי נעצור בעדך? ויקהוהו אל ביתם, וישקוהו בניו, איש איש את ידו (ויקרא כהה פ' י"ג):

בא.

ה ח פ ין ה י י ב.

חובל אהר חוקה, הסובב בערים בכל מיני כשמים, עבר פעם ברחוב העיר ויקרא בקול גדול לאמר, מי האיש החפין לקנות כושם היים! כושם היים! והיו כשמוע רבי ינאי, את קול הקורא, וירץ אליו מפתח האהל, ויאמר אליו אנה אדוני, הראני נא את הכושם ישל היים אשר אמרת, כי חפין היים אנכי. ויאמר הרבאל אליו, לא אדוני, לא למענך קראתי את הדברים האלה. ויפצר בו רבי ינאי, ויקח האיש טחיקו את ספר תהלים, ויראהו כתוב לאמר, "מי האיש החפין היים יצור לשונו טרע, וישפתו מדבר טרמה, יסור טרע ויעשה טיב." (ויקרא כהה פ' ט"ז):

בב.

מלשני בסתר רעהו.

המרגל הנהו כפתן הרוש, אם יישוך הנחש כעקב, עד אדניעה יפריש בכל יצורי הנזיה, ואם ילשין אדם בסתר רעהו, הוא כרומא ומצורתו פרושה כסוריא, הוא כסוריא, ומצורתו פרושה בכל אפסי ארץ:

למרגל, לישון משולשת, ולישונו הרב חדה להרוג שלש נפשות בפעם אחת. כי גם האומר וגם השומע, וגם הנאמר עליו, עשוקים המה כדם נפש, עד כור יטכו באין מציל: —

איש אהר, ראה ככלתו ערות דבר, כי הומיה היתה וסוררת, ללכת רכיל ולגלות סוד, האיש הזה בהיותו תמים והולך מישרים, הוכיח את כלתו תמיד לעזוב את דרכה הרעה, ולא תתן דופי בבן אדם. ככל יום ויום התרפס חמיה והרהיב אותה, למען תישב מדרכה הרעה. והיו כי קצה בתוכחת חזקן, וחוסף לחטוא בלישונה עור, ותלך ותגד לאישה לאמר, בא אלי אנכי לצחק כי, ובכל יום

ויום לעת ערב, יבא אלי ויסיחני לשכב עמי, גם יכרע לפני ויתחנן אלי, ואם אין אהה נותן אמתן בני, וארבת לנו וראית כי כנים בדברי. ועש האיש כדברי אישתי ויארוב לסו במסתרים, וירא והנה אמת נכון הדבר, ויחר אפו בו, ויפרוץ הביתה בחרי אף ויכתק את אביו בדרכו הקשה, כי בערה המתו בו עד להשיהית. ואולם גם השופטים לא נקו את האיש ואישו מעונם, וישפטום משפט מות. וימותו שלשתם בעון הדבה. (ויקרא רנב פרטס כ"ו):

כנ.

אנדריאנוס והוקן.

בעלות אנדריאנוס המלך במסילה העולה טבריה, וירא והנה איש זקן אחד נוטע מטע בכרמו. ויאמר המלך אליו, הלא רבות יענת בימי נעוריך, התחשוב כי תחליף עוד כחך ותחדש עלומיך? ויען הוקן ויאמר, הן אמנם זרעתי גם נטעתי בבקר ימי הלדי, וגם לערב לא הנחתי את ידי, הן אמנם ימי נגונו ועכרו, אבל מי יודע אולי יהרש ד' את ימי, ועיד אנוב בשיבה טובה ואוכל מפריי זה אשר נטעתי כיום הזה. ויאמר המלך, כמה ימי שני חיך? ויאמר הוקן, בן טאה שנה אנכי היום. ויאמר המלך, ואיך תאמר נפישך לאכול עוד ממטעך ה? ויאמר הוקן, אם יחיני ד' ואוכל, ואם אאסף אל עמי, הלא אנוע בלב שמה על עמלי אשר עמלתי לדור יבא כי יולד כאשר עמלו אבותי לפני בשרם נולדתי גם אני. ויאמר המלך אל הוקן, כן דברת זקן נכבד, וישפתיך תמוסנה מישרים. ואתה אם יאריך ד' יטיך, ותאכל מפרי עצך זה אשר נטעת, הלא כוא תבוא אלי להגיד לי, למען אישמה בך גם אני:

ויהי בימים הרבים ההם, והנה זקן אחד עומד בישער המלך וכידו טנא, וכטנא תאנים בכורות, ויבא הוקן ויעמוד לפני המלך ויאמר, הנה הבאתי לך אדוני המלך מראשית בכורי מטעי, אשר נטעתי בימי זקנתי, כי אדוני המלך, חי נפישך אדוני, אני האיש הזקן הנצב עמכה בעלותך במסילה העולה טבריה. וישטח המלך לקראת דוקן ויכבדו מאד, ויושיבוהו לכסא זהב לימינו, ויצו המלך ויטלאו את טנא הוקן שקלי זהב, וישלחוהו לביתו בכבוד גדול:

ויהי בצאת הוקן מהיכל המלך, ויתמהו השרים איש אל רעהו לאמר, מה היהודי הוקן כלב־מת הלזה, כי נשאו המלך ויעשרהו עושר רב? וישמע המלך ויאמר אליהם, אם ד' אלהיו רצה בו, ואיך לא ארצהו אני? —

ויהי כשוב הוקן אל ביתו, ותרא שכנתו נרת ביתו את הזהב אשר נתן לו המלך בעד דוד התאנים אשר הביא לו, ותקנא בו מאד, ותקלל את אישה קללה נמרצת, ותטהר האשה ותלקט תאנים גם היא ותשם בדוד, ותשם על

שכם אישה, ותשלהו אל המלך. ויהי כבואו אל המלך, ויאמר לו המלך מה
 כך פה ומי לך פה? ויאמר האיש, הנה שמעתי עליך אדוני המלך, כי אוהב
 האנים אתה, ונתת זהב מחירים. ויקצוף המלך עליו מאד וחמתו בערה בו, ויצו
 המלך ויצניחו לפני מנזות השער, וכל עובר דרך השער הכהו על הלחי, כל
 היום ההוא. ויהי כשוב האיש אל ביתו, ויגער באשתו ויאמר, כאשר עשה לי
 המלך, כן אשיב גםולך כראשך. ותען האשה ותאמר, הלא עוד לך להודות
 לי הסדי, כי נתתי לך את התאנים, כי לולי נתתי לך אתרוגים תחתיהם, כי
 עתה רגמוך גם. (ויקרא רבה פרט"ו כ"ט):

כד.

אנדריאנוס ועקילס.

- אנדריאנוס. על מה אדני תכל הטבעו?
 עקילס. על הרוח:
 אנדריאנוס. הלא הרוח בלי מה, הקץ לדברי רוח?
 עקילס. אתונך אשר רכבת עליה, הלא גם היא תתן מופת לדברי:
 אנדריאנוס. אם תפתח את פיה כאתון בלעם:
 עקילס. שימה נא חבל בצוארה, וראית גדולות ונפלאות:
 אנדריאנוס. הנה שמתי, ומה?
 עקילס. שלח ירך ואחוז בחבל מקצה מזה, ואנכי כבר אחזתי מקצה מזה,
 הלא ראית את אישר עשיתי:
 אנדריאנוס. אהה! מה עשית, הלא שתה מהקק לצוארה, אהה! הנה נופלת
 מתה!
 עקילס. אל תנהל ברוחק, מלך נכבד! ולא תשים נפשך לאסון האתון.
 אבל הלא ראית אדוני המלך, כי כל יצוריה עודם שלמים ובריאים,
 ולא דבק בה כל מאום. ועתה הלא תניד אדוני המלך, מדוע תמה
 האתון לנוע כרגע?
 אנדריאנוס. הלא את רוחה בקרבה כלאת מצאת, ותאמר כבאר פיה, משאוף
 רוח הדיש אל קרבה:
 עקילס. הלא הוא הרוח, אשר נפה ד' אלהים, להיות לרוח חיים, באף
 כל היקום, אשר עליו אדני תכל הטבעו. (המאונח כדלסיס אום ס'):)

כה.

אנדריאנוס והפילוסופים.

שלושה חכמים היו לאנדריאנוס, והם היו חכמים מחכמים. ויהי היום ויבא אנדריאנוס המלך בסבלות, ויתנשא לחזות כאלהים, ויקרא אנדריאנוס לחכמו ויעץ אתם על הדבר הזה. ויהי כשמעם את סבלותו, ויענותו חכמו קשות, כדברים האלה:

ויען הראשון ואמר, אם אלהים אתה, הלא תעביר את השמים ואת הארץ, השמים כליל והלופ, והארץ כנגד תבלה, ואז יראו כל יושבי תבל, כי שם ד נקרא עליך, ויראו מלך! —

ויען השני ואמר, גם דעתי בדעת רעי, אבל עוד אשית נוספות על דבריו, כי שמים הדישים וארץ חדשה, תביא תחתיהם, והיית לנו לאלהים:

ויען השלישי ואמר, אם אמנם כנים דברי רעי החכמים, מישרים דברו, ואולם בכל זאת, גם אנכי אשית נוספות עליהם, כי לא תשכח אדוני המלך, לשנות גם את מראה השמים והארץ כעכעם יסועם, למען יראו כל יושבי תבל אותות השמים, כי יתנו מהמה, ויראו מלך! —

ויהי כשמוע אנדריאנוס את דבריהם ויצר לו ויפר אל הדרו סר וועף, וישכב על מטתו ויתחל. ותבא אשתו לראותו ותאמר אליו, אל תשים נפשך לכל דברי הפילוסופים, כי לא דברו אלא נבונה. אבל שמע נא אישי לקולי האונה אמרתי ולבך תשית לעצתי. השיבה נא אישי ראשונה לאלהים, את הפקדון, אשר הפקד בידך, ואחר תשוב ותראה כי היית לאלהים:

— מה הוא הפקדון אשר הפקד האלהים בידך, כי אישינו זה? — שאל אנדריאנוס בלב סוער:

— רוח היום אשר נפח באפך! אמרה האשה בנחת:

— הלא אמות ואתם לנוע! אמר אנדריאנוס:

אם כן אין אדם שלום ברוח לכלוא את הרוח, וכמה נחשב הוא לחיות כאלהים? אמרה האשה בענות רוח. (הנרונה סרסס סופטים סוף ל"ב):

כו.

אנדריאנוס ורבי יהושע.

אנדריאנוס. מה טובו ישבעים הזאבים, כי לא טרפו את הכבשה הנדודה, זה רבות בשנים! —

רבי יהושע. אבל מה גדול כה הרועה, אשר לא נתנה טרף לשניהם! (סנהדרין פ' סוללות סוף ל"ב):

כו.

על דבר הנצרות.

בימי הרעב, נקרו שלשה אנשים ויאתו בבית איש אחד, והאיש בעל הבית עני היה גם הוא, ולא היה בכוחו רק ככר לחם אחד קטן, ערך שלש ביצים. את לחמו זה נתן לסו, ולא השאיר לו מאומה. ויהו בשבתם לאכל, ויגש בן בעל הבית ויתיצב לקראתם, ועינו נמקו בחוריהן, מפני זלעפות רעב. האורחים ראו פניו, והנה נכסרו נחומיהם עליו, ויהנו לילד את שלשת פתותי הלחם אשר לפניהם. כנפש שוקקת קבל הילד את לחמם, כי נפשו התעטפה ברעב, והיו כבוא בעל הבית וירא והנה הלחם כיד בנו, שהים מנות כידיו ואחה בפיהו, וישלא אביו חמה, וינפשו מן הארץ שלא קוטמו וישליכוהו כאבן ויסות. והיו כראות אם הילד כי מת בנה, ותעל הגנה גם היא ותפול ארצה ותסת. והיו כראות האיש את אשר קרהו, ועל גם הוא הגנה ויפול ארצה ויסת:

הוא הדבר אשר אמרו הכמרי ישראל: „אורח הנותן מפתו לבני בעל הבית בלי רשותו, שלש נפשות הוא הורג.“ (מסכת ד"ה רבס פ' ט')

כח.

החלוש ושברו.

איש אחד בא לפני רבי יוסי בן הלפתא, לפתור לו את החלוש, כי חלם ללכת לקפודקאיה, לקחת משם את הטטמון אשר הניח לו אביו למורשתו. ויאמר רבי יוסי אליו, הידעת אם היה אביך ישמה בעודו? ויאמר האיש, ידעתי גם ידעתי, כי עקבותיו לא נודעו שמה מעודו. ויחשוב רבי יוסי הנעים אחרים, ויאמר אל האיש הנצב לקראתו, לך נא וספור קורות ביתך, והיה בהגיעך לקורת העשרים, וחתרת בה וטצאת את הטטמון אשר לאביך. ועני האיש ויאמר, הלא אין בכיתי עשרים קורות. ועני רבי יוסי ויאמר ידעתי גם ידעתי, כי ביתך קטן הוא, אבל לך נא וספור מראשית לאחרית ומאחרית לראשית, והקורה אשר יפול עליה מספר העשרים אותה חתור כאשר צויתך. וילך האיש לביתו, ויעש כאשר צוהו החכם, ויטצא את הטטמון כאשר אמר לו:

ויהי כראות החלמידים את הדבר הזה, ויתמהו איש אל רעהו. ועני רבי יוסי ויאמר אל התמהו על החפץ, כי לא נכיו אנכי ולא בן נכיו אנכי, אבל ד' אלהי נתן בי רוח רעת, כי לאלהים פתרונים. הן אנכי ידעתי את אבי האיש הזה ואת שיתו, כי דבר חציו יונית, ואתם הלא ידעתם, כי קפו דקי"א בשפת יונית, הוראתו: „קורת העשרים“, על כן אמרתי בנפשי, כי גם הן הזה, שמע מאביו כטרים מותו, המלים הקצרים האלה: „טטמון קפו דקי"א“ והוא השב מחשבותו בהסין והו חיונות בלילה. (צ"ד פ' ס"ה, נדרס מיכס דבתי, פסוק רבתי בגוים):

כמ.

מצוה הבאה בעבירה.

אשה אהת אלמנה, אפתה להם בשנת הבצירות, ותפתה את ידה לכל עני דורש ומבקש. ויהי יום ויפקד איש אחד בידה שקל זהב לשמור, ותקח האשה את השקל ותישם אותו בכד הקמח ותישכחהו. ותקח האשה מן הקמח ויתגלגל השקל בתוך הקמח ותאפהו בככר להם, ותתנהו לעני אחד הסוכב על הפתחים. ויהי כי בא האיש לקחת את הפקדון, ותישבע לו האשה לאמר, הן יציעד הסות את אחד מכני למלך בלהות, אם יש בידי סבל אשר לך. ולא ארכו הימים, וימת אחד מכניה פתאים. ויאמרו חכמי ישראל, אם הנשבע לאמת כה משפטו, ואף כי הנשבע לשקר! (גיטין ל"ה, עיין בעל סו"ט):

ל.

חנן בישא.

הנן איש בליעל ואיש רע, הנודע כשם חנן בישא, תקע לאדם כאונן, ויבאו עד האלהים, לפני ההכם רב הונא. ויענישוהו רב הונא לתת לאיש חצי הונן, כפר בשתו. ולהנן היה זון מעורר, ויתנהו לאיש המכה, לתת לו חציהו מכיסו, ולא אבה האיש להחליפו, כי מעורר היה, ויכהו חנן מכה שינית, יתן לו את הונן בלו (ב"ק דף ל"ו: ל"ז):

„יש רשע מוכיף על המאתו פשע,

ונותן ממנו להכות באגרוף רשע“

(סנוסה):

לא.

והדרת פני זקן.

בהתנהל ישראל מלפנים כעבדי כנען לאהוות עולם, בכל זאת לא להצום ולא עבדום כפרך, וכאשר זקנו העבדים ויבאו בימים חדלו אדוניהם מעבד כם עוד כי הדרו פניהם, כמצות התורה להדר פני זקן, בין שהוא בן ברית, ובין שאינו בן ברית:

ויהי היום, ויטיח עבד זקן אהר את זקנו ואת ראשו כשישר, ויבא לפני רבא להסבר לו, וימאן רבא ויאמר „ויהיו עניי ישראל בני ביתך!“ וילך העבד מאצלו ויבא לפני רב פפא בן ישמאל ויקנהו ויאספהו אל ביתו. ויהי ממחרת

ויאמר רב פפא אל עבדו זקן ביתו, השקני טוב, וילך העבד וידחק את פניו ואת ראשו ויעבר את צנעו ושעריו, ויבא ויעמוד לפני רב פפא, ויבהל ממנו, כי ראה כי הלבינו שעירותיו פתאים, ויען העבד ויאמר אליו, הלא כבוד ימים מאכרך אנכי, ויאמר רב פפא: „צדיק מצדה נחלץ ויבא אחר תחתיו.“ (בבא תלמודא דף ע"ג):

לב.

נמצא הנגב.

ויהי בהיות מר זוטרא התמיד בדרך כמלון, ושם נקבצו רבים מעובדי אורח ללון ישם. פתאום הריעים עליהם בעל המלון בקולו, כי נגב לו נביע כסף, וידע הדבר בעיני מר זוטרא מאד. ויאמר מר זוטרא אל בעל המלון הנה נא טעם, ואל תחשוד נקיים הנם, ואנכי אדרשה לדעת את הנגב. ויהי כי החצו האורחים את ידוים ואת הנליהם, וירא מר זוטרא, והנה אחד מן האורחים סופג את ידיו כנגד רעהו, ויאמר מר זוטרא, תפשוהו! הוא הנגב! כי שלח ידו כנגד רעהו, ויתפשוהו ויחפשו אצלו וימצאו הנביע באמתחתו. (ב"מ דכ"ד. וע"ם בספר ה"ה):

לג.

דברי חכמים כדריבונות.

חכמי הדור הללו את רבינא בפני רב אשי, כי זהיר הוא מאד בכל דברי הסופרים אחר מהם לא נעדר. ויהי היום, ערב שבת היה בנסות צללי ערב, וישלח רב אשי אל רבינא לאמר, שלחה לי עשרה זוזים כסף כהלואה, כי הקדה ד' לפני לקנות כבדת ארץ אחת קטנה. וישב לו רבינא לאמר, הלא אתה ידעת את דברי רב יהודה, אשר אמר בשם רבו שמואל, המלוה כספו בלא עדים, לפני עור יתן מכשול, וכאשר ישה בידעה תקולל בארץ נפשו, כי תאלמנה שפתי שקר. על כן ישלח נא אלי אדוני, ספר כתוב וחתום בעדים, ויא אשלח לך הכסף כאשר ישאלת. וישלח לו רב אשי לאמר, האם גם על אנשים כמני נאסרו הדברים? וישב לו רבינא לאמר, אף כי אדוני, אשר עבוס הגרו ברוב למודיו, לא יזכר הדבר וגם ישכחהו, ולמה אסוב קללה לנפשי? (בבא תלמודא דף ע"ג):

לד.

כי לקה טוב נתתי לכם.

חבר אחד ליראי ד' ולחושבי שמו, עבר ארחות ימים ואיים רחוקים,

ללמד תועים בינה בלקחו הטוב, ולהשיב נדחי ישראל אל ד' בכל לבם. ויהי בחיותו כאניה, ויתלקמו אתו בה, סוהרים אדירים ורוכלי ארץ, ואתם נשאו סחורת ידם ומערכתם, כבודה רבה. ויהי כראות הסוהרים, את האישי אשר לפניכם ויתקלמו בו, וירכו עמו כעש והתולים למען הרעיטו, ויאמרו האנשים אליו, הלא למראה עינינו שפטנוך, כי סחר נכבד אתה, ועתה הראנו נא מרכולתך, אזלי נסחר אתך, ואתה אל תירא ממנו, כי כנים אנחנו, וכבר עשינו לנו שם גדול בארץ. ויהי כשמעו האישי את דבריהם כי לצון הסדו להם, וישלחו בו הציג שמונים כחלקות, ויען אותם בנחת לאמר, הן אמנם סוהרים אדירים אתם, וגם ראיתי את כל הכבודה אשר לפניכם. אבל ידע תדעו, כי בנעת ידי רבה מאד, הנני עורב כמערכי כמכם, ואזלי גדלתי במרכולתי מכם עשרת מונים, ויוסיפי האנשים להתל בו, ולשפוך עליו כל המתם, ויהשכוהו עוד לכסיל אדם ולדל נאה:

ויהי כעכרם ארחות ימים הלאה, והנה נשמע פתאום קול רעם אדיר והוק יוצא מאלפי רכבה קני-רובה, וישודדים רבים ישנו ועברו על פני האניה, בסירות דוגה ובאניות אבה, ויהסמו את האניה מעבור הלאה, וימשכו בחוקה אל הוק אחד האיים, ויכובכו השודדים כארבה, לשלול שלל ולבזו בו, ויקחו השודדים את כל אישר מצאו, ולא נשאר באניה מחוש ועד ישרוך נעל, את הכל לקחו, ולא נשאר להם כלתי גויתם ונפשותם, כי נשאו פנים לחכם האחר, הוא האישי המסכן, אישך מלט את כל אנשי האניה ממות, בהכמתו, כחתנתו, בניעם לקחו וכמדברו הנאווה:

ויהי כבוא האניה היבשה, ויעל החכם העני, ויבוא אל בית המדרש אשר בעיר, ויתודע אל חכמי העיר הזאת, ויראו את הכמתו הרבה, כתירה ובמדעים, ויהללוהו כשער, ויכבדוהו וינשאוהו מאד, וישאלו ממנו שאלות רבות ככל חכמה ותבונה, והוא עלה הבמתה ויטף לעם ד' את לקחו הטוב כאמרי דעת, ויגדילוהו כרוב הדר וכבוד, ויתנו לו מתנות רבות לכסף ולזהב. בצאתו מבית המדרש, ישלחוהו כל העם אל בית מלונו, ואתו הלכו כל גדולי העם וישוע העיר הזאת:

ויהי כראות אנשי האניה, את כל הכבוד הגדול, אשר נעשה לחכם המסכן, אשר הלך אתם באניות. ויזכרו את דבריו אשר דבר להם, וידעו כי נאמן החכם הזה, וכבר הוקם דברו, כי מרכולתו רבה היא עד מאד, וטובה היא עשרת מונים, ממרכולתם. אם יעבור אתה במים, לא ישמפוה, אם ילך כמו אש לא תבוה, כל שורד לא ישדה וכל נגב לא יפלה אותה. כי שמורה היא החכמה בלב האדם, שמורה היא בכל וערוכה, סוגרת ומסוגרת מכל פנעי הזמן, ד' שמורה, ד' צלה על יד ימינה, וד' ישמר צאתה ובואה לחיים ולשלום סלה. והוא הרבר, אשר אמר החכם מכל אדם (משלי ד') „כי לקח טוב נתתי לכם תורתיו אל תעזובו:“

ויזכר החכם גם את האנשים אשר הלכו עמו באניה, ויעניקם מטובו, ויעש

להם משתה ויאכלו, ויתן להם מעשר מכל אשר לו, ויודו ל'י' חסדו, וישוכו
במסלם ומדרגם הרעה, ויעזבו את הבעלים, את אלילי הבספ ואת אלילי הזהב,
המשמרים הכלי יצוא, וישוכו אל ד' בכל לבם. (התחומם תמוה לוח ז')

לה.

ולא ימלט רשע את בעליו.

שתי אחיות בנות אם אחת הן. תואמות טכנן הן, אשר נדמו אישה אל
אחותה כחאין כקומתן, כדבורן, וככל איות פניהן, עד אשר לא נברה האחת
מפני אחותה. והיו היום ויתן האחת תחת אישה ותמעול בו מעל, ויקנא אותה
אישה ויביאה אל הבתן אשר היה בימים ההם. ואולם כטרם הלכה אל בית
האלהים, הודיעה לאחותה את אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה, ותלך אחותה
תחתיה אל הבתן, ותשת את הטיס המאורים, ותשב הכיתה נקיה וטהורה. והי
כזואה ותפול אחותה הזונה על צוארה ותחבק אותה ותשקה, והי כאשר הריחה
את ריח הטיס מפני אחותה, והנה צכתה בטנה ונפלה ירכה ותפול ארצה ותמת.
הוא הדבר אשר אמר הקהלת (קצנח ה'): „ולא ימלט רשע את בעליו.“
(במדבר רבה פרשה ט')

לו.

מים ראשונים, האכלו בשר חוד.
מים אחרונים, הרגו את הנפש.

בימים ההם, נזירות רבות ורעות עברו על ישראל, ורבים מן היהודים המיר
את דתם מפני להין אויב ועקת רשע, ואולם רבים מהם שמרו את דתם במסתרים
ינאמנו לאלהי יעקב:

איש אחד מישראל, אשר היה יהודי מסתתר גם הוא, רקה היה וטבה,
אשר טבר בשר מבושל לכל דוריש ומבקש. ויבשל בשר טהור לבד ובשר
חזיר לבד. והיו כל איש אשר בא אל ביתו לאכול בשר, וידחק בנקיון כפיו,
ויברך לפני אכלו ואחר אכלו, אז ידע האיש נאמנה כי יהודי הוא, ויושט לו
בשר טהור, ואשר לא עשה כל אלה, נתן לו בשר חזיר:

והיו היום ויבר יהודי אחד אל ביתו ויבקש לו בשר לאכול, והוא לא
רחץ את ידיו במים, ולא ברך לפניו ולאחריו, ויתן לו הטבח בשר חזיר ויאכל,
ויקצוב לו מחור כל נתח עשרה מנה. וימאן האיש לתת את המחיר אשר
היטת עליו, ויאמר הלא אתמול אכלתי אצלך בשמנה מנה. ויען הטבח
ויאמר, הלא בשר חזיר אכלת היום, וכבר נדע מחורו לכל דוריש ומבקש.

ויהרד האיש וילפת, ויאמר לו כסתר, הלא יהודי אנכי ומדוע האכלתני בשר
הזיר? ויען הטבח ויאמר, ומה אעשה לך, כי לא רחצת בנקיון כפיך!
איש אחד, אשר אכל נזיד קטניות, לא רחץ את ידיו ואת פיו אחר אכילו,
ויצא החוצה, והיו כראותו איש בליעל בחוץ, וימהר וירץ אל אשת האיש ויאמר
אליה, הנה אישך פגעני ברחוב העיר ויצוני ללכת אִלָּיך ולבקש מידך את הטבעת
אשר לך, ומה אות, כי אכל היום נזיד קטניות. ותאמן האישה לקול האות, ותתן
לו את הטבעת כאשר שאל. והיו כשוכ האיש הביתה, וירא כי אין הטבעת
כידה, כי בא איש אחד במרמה ויקחה מידה, ותבער המתו בו, ויקם על אשתו
ויהרגה. וישמענו חכמי ישראל את הדברים האלה, ויכתובם לזכרון בספר לדרוה
עולמים, (במדבר רבא פרטס ב'):

לו.

אשר לו אלהים קרובים אליו.

אנשים רבים ירדו באניה הימה, ובתוכם נמצא איש יהודי אחד, והיו כי
באה האניה אל חוף אחד האיים, ויבקשו האנשים מאת היהודי, כי יעלה היבשה
לקנות אכל בעדם, ויאמר היהודי, ואיך אלך, הלא לא עברתי בדרך הזאת מתמול
ישלשום, נר אנכי בארץ הזאת. ויאמרו האנשים אליו, הלא יהודי אתה, והיהודי
הלא כנר תושב יחשב בכל מקום כואו, כי ד' אלהים קרוב הוא ליהודי בכל
קראו אליו. (דברים רבא פ' ב'):

לח.

[חידה.]

באדם דמו ישפך.

שני אחים היו בני אם אחת, ויקם האחד על אחיו ויהרגהו, ותקח האם
מדם הנהרג ותתן כנום ותנה אותו למשמרת לפנייה. בכל יום ויום נתנה האשה
בכוס הזה עיניה, ותרא והנה הדם ירתיה רתהיו. והיו היום ותרא האשה והנה נח
הדם מזעפר, ותרא ותתבונן, ותדע נכונה כי כבר מת גם כנה האחר. הוא הרבי
אשר אמר ד' בחורתו: "שופך דם האדם באדם דמו ישפך." (צט):

[פתרון]

שני אחים, יצר טוב ויצר הרע, ובילדות האדם, יהרוג הרע את הטוב,
כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ובזקנותו יעזבוה גם הרע, ותפר האכיזנה:

למ. ואתה לא בן.

ויהי היום, וישבו רבי ינאי ורבי יוחנן, כפתח השער אישר בטבריה, ואזם ישבו האישיים החזים בככבים, הנורעים בשם אוסטרוֹלוֹגים. ויהי כשבתם ויראו האוסטרוֹלוֹגים, והנה שני יהודים יוצאים ספתח השער לעשות מלאכתם בשדה, ויאמרו האוסטרוֹלוֹגים אל הכמי ישראל, האנשים האלה לא ישוכו עוד לביתם, בשדה יתמו והיו לברות לנחשים ולשרפים, כי בן ידענו באזות השמים. וירדפו הכמי ישראל אתריהם להשיבם ולא מצאום. ויהי כערב, ויבאו הכמי ישראל כפתח השער, וירא והנה היהודים ישבו מן השדה לשלום. וישתאו החכמים עליהם, ויאמרו הלא תנידו לנו מה עשיתם כיום הזה? ויאמרו האנשים, לא עשינו דבר, אבל קראנו פרישת שמע והתפללנו לה' אלהינו, ככל אישר נעשה בכל יום. ויענו האוסטרוֹלוֹגים ויאמרו, אם בן איפוא, הלא יהודים אתם, וד אלהים הלא אמר עליכם: „ואתה לא בן נתן לך ד' אלהיך!“ (תנחומים פ' סופטים טוה י"ז):

מ.

רב יוסף ואב"י ור' חי"א.

רב יוסף. איש אחד היה בארץ, ותמה עליו אשתו, ובמותה הגלירה לו לו בן אוני, האיש הזה עני היה, ולא היה לאל ידו לשכור לבנו מינקת. ויעש ד' אלהים לו נפלאות, כי יצאו לו שני דדים כדדי אשה להניק את בנו. מה גדול האיש הזה, כי נעשה לו גם גדול!

אב"י. מה ננרע האיש הזה, כי שונו כגללו סדרי בראשית:
רב יוסף. איש אחד, לקח אשה קצוצת ידים, ולא ידע ולא הכיר בה האיש עד יום מותה. האשה הזאת הלא צנועה היתה, אישר לא ידע אישה בה:

רבי חי"א. זאת, בן דרכה, אבל מה צנוע היה האיש, אשר לא הכיר באשתו.
(שם 97 ל"ג:)

מא.

טובים רוצחי ארץ ישראל מנגבי בבל.

ויהי היום וילכו תלמידי רבי עקיבא בדרך ללכת למזב, ויהי בהיותם בדרך, ויפגעו בהם חבר רוצחים, ויאמר הרוצחים אליהם, איפה אתם הולכים? ויאמרו

התלמידים לענו אנתנו הולכים. ויהי בכואם כזיבה ויפרדו התלמידים מהם. ויהי בהפרדם, ויאמרו הרוצחים אליהם, תלמידי מי אתם? ויאמרו, תלמידי רבי עקיבא אנתנו. ויאמרו הרוצחים, אשרי רבי עקיבא ותלמידיו, כי לא פנע כם אדם רע מעידם (ע"ז כ"ב):

ויהי היום, וילך רב מנשי תלמיד רב יהודה בדרך לכא תורתאה, ויפגעו בו חבר ננכים, ויאמרו אליו איפה פניך מועדות? ויאמר רב מנשי לפומכדיתא אנכי הולך, ויהי בכואו תורתאה ויפרד מהם. ויאמרו הננכים אליו, עתה ידענו כי תלמיד ליהודה איש טרפה אתה. ויאמר רב מנשי אליהם, הידעתם את אלוסי? בהרם תוכו כלכם, כי הרפתם את אדוני לעיני. ויהי כימים הרבים ההם, כאשר עכרו עשרים ושתיים שנה, והננכים האלה באו אל רב מנשי לבקש ממנו לסלוח להם על הטאתם אשר הטאו נגד מורם רב יהודה, כי מן העת ההיא ומעלה, לא הצליחו הננכים בננבתם, בגלל קללת רב מנשי, ואולם אורג אחד הנלוה עם הננכים עמד ברשעו ויטאן לבקש סליחה על הטאתו וימצאהו אריה וישיברו:

על בן היה למלה בפי חכמי ישראל: „טובים המה רוצחי ארץ ישראל מננבי בגל” (ע"ז כ"א):

מב.

ח כ מ י ר ו מ י

שאל ישאלו הפילוסופים את זקני ישראל ברומי: „אם אלהים שונא אילים, מדוע לא יבלם מתחת שמי ד'?” ויענו זקני ישראל ויאמרו, היאבד ד' את עולמו בגלל השוטים אשר קלקלו, והלא עובדים המה לצבא השמים, לישמש וליריה ולכנבים. אבל עולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו עתידים ליתן את הדין:

הגזול חטים וזרע בארץ, האם לא יצמה? הבא על אשת רעהו, האם עקרה תהיה ולא תלד? אבל העולם כמנהגו נוהג ושוטים ישקלקלו עתידים ליתן את הדין:

על בן היה למלה בפי חכמי ישראל. „אוי לרשעים כי בוז צלמם, המעם מהם הלאותם את האנשים כי ילאו נם את האלהים. (ע"ז כ"ד):

מג.

תהבולת רופא.

איש רופא אחד מעיר רומי, נקרא לנהות מזור לאיש אחד אשר נפל מן הגג ונבקע כרשו ויצאו מעיו. ויצו הרופא ויביאו את בן הנפול, וישחמרו

לעיניו באחזת עינים ויתאנת האיש וישובו מעיו אל קרבו, וימחר הרופא, ויתפור
בזוט את כספו, וישב האיש ויחי. (מלך' כ"ז):

מד.

ל ש ו ן ר מ י ה.

אל הלשון, אמר אלהים: „כל אנרי האדם בקומתם נכראו נצנים וקופים,
ואת שטוה שטוהה. כל אנרי האדם מבחוי, ואת לפנים ועוד סובכתי עליך חוטות
וחיל, חוטת עצם והוטת בשר, מה יתן לך ומה יוסף לך לשון רמיה!“ (ערכין י"ג):

מה.

בעקבות העני, נאחו העוני.

משה בן עזרי ערב היה לכלתו בעד כתובתה. רב הונא בנו חכם גדול
היה ובכיתו אין לחם, ויאמר אביו לתלמידיו, מי האיש אשר ישית לו עצה,
כי יגדש את אשתו, ותדרוש כסף כתובתה מחמיה, ואחר כן ישוב לקחתה.
ויאמרו תלמידיו אליו, העני הזה כהן הוא, ויאמר אביו, מה נמרצו דברי משל
הקדמוני האומר: „בעקבות העני, נאחו העוני.“ (ערכין כ"ג):

מו.

עת לשמור ועת להשליך.

סוחר אחד נכבד, עבר במרכולתו ארחות ימים. ויהי בשכבו עם בנו
בירכתי האניה, וישמע והנה רב החובל ומלחיו מתלחשים יחד להטילו אל הים,
ולרכוש להם את כל סגולותיו. ותבא חכמה בלבו להנצל מכף ערצים, וירב עם
בנו למראה עין וישלך בחמה שפוכה, את כל הבבודה אשר לו הימה, ועיני רב
החובל ומלחיו רואות. ויהי כבואם היבשה, ויגש האיש את משפטו לפני המלך.
ויצו המלך ויאמרו את רב החובל בבית הסהר, וכל רכושו החרים ויתן לסוהר.
(מדרש קטלה פסוק עם לנפש):

מז.

השכר לפי המורה.

הלל הוקן הלך בדרך, ויפגע באנשים נושאים חמים, ויאמר אליהם סאה
בכמה? ויאמרו בשני דברים. וילך משם הלאה ויפגע עוד באחרים וישאלם

סאה ככמה? ויאמרו בשלישה דגרים. ויאמר הלל, והלא הראשונים אשר פנשתו, אמרו בשנים? ויאמרו אליו כבלי סבל! המרס ידעת, כי השכר לפי המורה הוא (להרי"ט פ' י"ג):

מת.

אהב יין ושמן לא יעשיר.

איש אחד היה בארץ, אשר אגר יין ושמן למכירה, ורעה עינו באהיו האכילונים, ולא העניק להם ממלאתו ודמעו, ולא נתן מעשרו כראוי. ויהי היום ויכהו ד' בשנעון ובתטהון לבב, ויקח האיש מקל ככסו, ויחל לשכר את הכדים אחת אחת. ויהי כראות בנו את אשר אביו עושה, וינער בו. ויקם האב בחרי אף ויך את בנו במקל ויסצע את ראשו ויאמר, הלא בן סורר ומורה אתה! הלא הרוח הרעה אשר בקרבי היה בעורי, ואתה איכה מלאך לכך, לקום לשטן נגדי? ויצא בנו מדעתו גם הוא, מסני הטכות אשר הבהו אביו, ויאמר אל אביו, תנה נא אבי מקל בידך, ואישברה את הכדים גם אני. ויהי הבן משכר אחת אחת, והאב כנדרו משכר ישתים ישתים. (מנורח סמאור סי' קל"ב בסם מדרס):

מט.

עשר למען תתעשר.

איש נדיב היה בארץ, אשר העניק מטיבו לאביו, והשביע לכל חי רצון, לאיש הזה, היה רק שדה, אשר מטנו מצא מחיתו. ויהי היום, ויתן ד' בלבו וירע הציו חטים, ובחציו חפר בורות ומקוה מים. בשנה הזאת, עצר ד' את השמים, ולא היה מטר על הארץ, וימכר האיש סאה חטים בסלע וסאה מים בשלישה סלעים, ויכרכו ד'. (מנורח סמאור סי' קל"ב בסם מדרס. ל' לו):

נ.

[מכת.ס.]

אליהו הצדיק וילדי ישראל.

סוכב סוכב הלכתי, גם באתי ירושלימה, לכי יהיל בקרבי ועיני נשקן, כי ראיתי ילדי ישראל יזיבו מדוקרים, בתוך הלילי רעב. ראיתי והנה עוד ילד חי מתגולל באשפה, ולישנו דבקה אל חבו, כמעט אשר לא נותרה בו כל נשמה. ואומר אליו, בן מי אתה העלם?

הילד. אבותי! ראשי אלפי ישראל המה! בן פלוני אלמוני אני!
 אליהו. האתה לבדך נשארת פה מכל המושפחה?
 הילד. אנכי לבדי נשארת פה, ולרש כמני אין כל:
 אליהו. התפץ אתה עלם יקר, כי אי'סך דבר, ואלמדך להועיל, להשיב
 נפשך בקרבך, ותשוב ותחי?

הילד. יהי שטך אדוני מבורך, כי מצאתי חן בעיניך!
 אליהו. אם כן איפוא בני! הט אויך לאמרי ולבך תישית לדעתך, קנה
 חכמה קנה בינה, למוד נא לישנות שונות ומדעים ככל אשר
 תאוו נפשך, כי קנות חכמה מה מוכן, ואל תישנה מאמרי דעת.
 אבל דע נא את אלהי אביך, למוד מדעים, אבל אל תתחכם
 הרבה, את האלהים ירא ואת מצותיו שמור ואז תקום לך גם
 חכמתך בקרבך!

הילד. הם! כי לא להזכיר בשם ה'! כי גם אבותי לא הורוני אלה. —
 ויוצא הילד מחיקו ספרי טינים ושיירי עגבים, ספרי תועים ומתעים,
 טריכת עם והרס יד כמלך. ויפול שכי, ויפול פגרו על פגרי גלוליו
 ויהי לדראון עולם: (סכסרין דף ס"ג):

נא.

רבי אלעזר והפילוסוף.

הפילוסוף. הלא שמעתי אתכם אומרים, כי אלהיכם שליט הוא ברום שמי
 השמים, מלאכיו וכל צבאיו לא ידעו, איה מקום כבודו. אבל
 קרא נא אדוני את הכתוב: „כי בכל חכמי הנזים ובכל מלכותם
 טאין כמד” מה דמות אשר יערוך לו הכתוב לבני אדם, בני
 הלוק! ואתה אישאלך אני, איה נא איפוא כבודו כי יתערב את
 האדם ובמה נחשב הוא? —

עוד ישמעתי אתכם אומרים: „ולא קם נביא עוד בישראל
 כמשה,“ ביישראל לא קם, אבל כאומות העולם קם. ואף אנכי
 אמר: בכל חכמי הנזים אין כמדו, אבל בחכמי ישראל יש כמדו.
 אם כן איפוא, האלהים אשר יש כמדו בחכמי ישראל, הלא איננו
 אל יליט. קרא נא אדוני את הכתוב הזה ספורש ושום שכל,
 וראית כי בצדק כל אמרי פי!

רבי אלעזר. כן דברת אדוני! דברי פי חכם כמדך חן. מי יחיה מתים מבלעדך
 ד'! והנה באו אליהו ואלישע, וההו המתים גם המה! מי יוריד
 את הנשם וולתי האלהים, והנה אליהו עצר את המטר ונתן המטר
 ברצונו ותפלתו. מי ברא שמים וארץ. אם לא ד' האלהים, והנה

כא אברהם אבינו, אשר בלעדו עמודי שמים רופפו. מי שם לשמש אהל, מי הוציא חמה ממקומה, לשוב כנכור לרוץ אורח, הלא יוצר אור ובורא חושך ד' שמו! ויקם יהושע בן נון איש אשר רוח בו ויאמר לעיני ישראל שמש נגבעון דום וירח בעמק אילון וידום השמש וירח עמד כדבריו. — ד' יגור אמר ומשה נזר אמר, ד' יגזור וצדיק מתפלל, וד' אומר סלחתי כדברך; „צדיק מושל יראה אלהים!“ וד' אמר לצדיק, והלכת בדרכי, „ואתם הדבקים בד' אלהיכם היום כלכם היום:“

הפילוסוף הזה, נתן את לבו, אל כל דברי רבי אלעזר, כי אמנם הנפש אשר עשה ד', יופח אותה באדם, נשמת שדו היא, והיא חלק אלוה ממעל, כסלם היא, המצב ארצה וראשה מניע השמימה, וכני אדם כמלאכי אלהים עולים ויורדים בו, וד' נצב על ראשו סלה. וילך הפילוסוף הזה ויתגור בכפר שחלים ויקראו שמו יוסי הקטן, וילמד לעמו תורה והכמה במקום הזה. (סקנה) ספר כוזר פסקה פחה רבי שמעון):

נב.

מציאות מורי-שעות המים.

ויהי היום וילך רבי אבא בדרך הוא ורבי יעקב בנו. ויבאו לכפר מרשא. ויאמר רבי אבא אל בעל הבית, היש לך אדוני! תרנגול ככיתך? ויאמר בעל הבית אליו, התרנגול מה זה עושה לך? ויאמר רבי אבא, למען יעירני משנתי כחצות הלילה. ויאמר האיש בעל הבית אליו. מה לך אדוני לתרנגול. הנה זקן אחד מהכתי ישראל ישב בכיתי ימים רבים, והוא עשה לי מכונה נפלאה, לדעת מתי הגיע חצות הלילה. ויקרא האיש את רבי אבא החררה ויראהו את המכונה הנצבת אצל מפתחו, וירא והנה המכונה מלאה מים, ונושפת מימיה לרנעים, נשף נשף לרנע, והיה כחצות הלילה, והנה כלו כרנע כל המים להצוף מן המכונה ארצה, והנה נדחף בקרבה הולם פעם, בקול אדיר וגורא, הנשמע בכל ירכתי הבית, עד כי הקיצו לקולו, הישנים מתדרמתם. וישמע רבי אבא ויברך את ד' אשר הביאו עד הנה. (והר פ' לך לך פסקה ויסי הכרס):

נג.

אל תלך בדרך אתם.

רבי יצחק ורבי יהודה, הלכו יחד בדרך העולה מאושא ללוד, ועמם הלך יוסף הסוחר בהליכתם יחד, וגמליהם נושאים מסחר הארץ. והיה בהיותם בדרך,

וירא יוסף והנה אישה אחת — בת בלי ברית — מלכמת ירק בשדה, ויעונה
 יוסף אותם וימצא את העלמה בשדה ויחפש אותה וישכב אותה ויענה, ויראו
 רבי יצחק ורבי יהודה את הדבר ויחר אפם מאד, ויאמר איש אל רעהו, הבה
 נעזבנו ולא נלך עוד בדרך אתו, ויהי כשזבם לכיתם וידרשו אהריו, ויוגד להם,
 כי בן בת אל נכר הוא, והוא בן איש ישראלי אשר חלל זרעו בעמיו, ויברכו
 את ד' אשר הצילם מידו. (זכר פ' נטלה פסוק ויסג):

נד.

[חידה.]

ק ר י ת ח י י ם .

עיר גדולה לאלהים בשמי שמים, קרית היים שמה, כי אין שם כל משחית
 לחבל, כל יושביה צדורים בצרור החיים, אין צוחה ואין פריץ כרחובותיה. ולא
 ימות בה כל נפש אדם עד צאתו מקיר העיר וחוצה. ובכל זאת כל יושביה
 מתים כמות כל האדם, ימותו אבל לא בעיר הזאת. (זכר פ' סרומס ד"ס אמר.
 עיין סנהדרין 101):

[פתרון]

דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת. עד שיכלו כל הנשמות שנוגף:

נה.

רבי שמעון ורבי אלעזר בנו.

רבי אלעזר. הלא תניד לי אבי! מה הוא משפט ד', כי ישלח רעב בארץ
 לשבור כל מטה לחם. הן אמנם העשירים חטאו, ובעונם העניים
 יטכו? השופט כל הארץ, לא יעשה משפט!
 רבי שמעון. למען כפית המאת על המאתם, כי בעון העשירים העניים נועו
 ואז שמע ישמע ד' את צעקתם, וחרה אפו בם, להכחידם מתחת
 שמי ד'. (זכר פ' ויקרא פסקא חס עולה):

נו.

קרבן עולה ויורד.

עשיר אחד הביא את קרבנו אל הכהן שני בני יונה, וימאן הכהן להקריב
 את קרבנו לד', ויאמר אל העשיר, אין זה קרבנדך! וישם העשיר אל לבו וידע
 את אשר המא, וישב הביתה ויהלק חצי הוננו לעניים, ויברכהו ד'. (סס):

נו.

רבי אליעזר והפילוסוף.

הפילוסוף. שלש שאלות אנכי נוטל עליך, אבל ידעת, כי כל תשובותיך

תשארנה מעל. (א) הלא מהכים אתם, כי יבנה לכם עיוד מקדש

שלישי, וחגי הנביא אמר: (חגי ב): גדול יהיה כבוד הבית הזה

האחרון מן הראשון" והלא קרא את השני אחרון!

רבי אליעזר. הן אמנם פעל ד' טבון לשבתו, אבל כאשר חטאו ישראל בנה

אותו בן אדם, הוא שלמה מלך ישראל, והוא אמר, "אם ד', לא

יבנה בית שוא עטלו בוננו בו, וגם את הראשון וגם את

השני, עוד יבנם ד' נאחה, כאמור בונה ירושלים ד'" וד' יהיה

לה לחומת אש סביב, ועליה אנחנו מהכים!

הפילוסוף. (ב) אתם אומרים, כי כחד ד' בכס מכל העצים, ומדוע סבבכם

צרות רבות ורעות כל היום?

רבי אליעזר. הלב הוא הנבחר מכל אברי בני האדם, כי ממנו תוצאת היום,

וככל זאת סבוהו כתרופו מכאיבים מותר האברים:

הפילוסוף. (ג) הלא הזרתם את נפשותיכם מאכל כל נבלה וטרפה שקין ורמש,

למען הברוא את נפשותיכם, וככל זאת אנהנו האוכלים אותם,

חזקים, ואתם הלשים!

רבי אליעזר. גם בלב האדם לא יבא כל מאכל האזה בלתי מיין הדם לכדו.

(זכר פ' פנחס):

נת.

לכלב תשליכון אותו.

טבח אחד רשע, היה בעיר צפורי, והוא הכשיל את ישראל ויאכילם תמיד

כל נבלה וטרפה. ויהי היום, ערב יום הכפורים, ויאכל הטבח וישת לרזיה

וישכר, ויעל הגנה ויפול. ארצה וימות. וילוקו הכלבים את דמו. ויבאו אנשי

העיר ויספרו את הדבר לרבי חנינא, וישאלו לו, אם למלם את גותו משני

הכלבים? ויען רבי חנינא ויאמר, הלא רבות גזל האיש את הכלבים בחייו, כי

לא השליך להם את בשר הטרפה כמשפט התורה, ועתה הלא השב ישיב להם

את הגזילה במותו, הניחורו להם, כי חלקם כמשפט יאכלו. (ויק"ר פ' ס':)

נז.

דבר בעתו מה טוב.

רבי שמעון בן לקיש, שורד היה בנעוריו, וישב במארכ בין סבכי היער,

הוא ושני רעיו השורדים עמו, ויגזלו כל עובר ושב:

ויהי היום, ויעזוב רבי שמעון את רעיו אלה ביער, ויבא העירה וישב אל ד' בכל לבו, ויגדל האיש ביראת ד' ויש שכמו לסבול עול התורה והמצוה, ויהי צדיק וחסיד, וילמד תורה רבים, ורבים השיב מעין:

ויהי היום ותבא עת פקודתו, ויטת רבי שמעון ויאסף אל עמיו, ויקברו אותו כל ישראל בכבוד גדול ואכל ככר נורא מאד. כיום ההוא מתו גם שני רעיו השודדים על כסת מטבח, על פי שופטי העיר:

רבי שמעון ושני רעיו השודדים, נשאו יחד על כנפי הרוח, בעולם העליון ברנע אחד. ואולם רבי שמעון הובל בשמחות וגיל אל דרך גן העדן, אבל שני רעיו השודדים נסחבו במגנת לב אל דרך התפת:

השודדים האלה, ראו מרחק בכבוד רבי שמעון רעם, וילבשו קנאה כמדם, המה ראו כן תמהו, ויצעקו אל ד' מנהמת לבם ויאמרו: „אנא אלהים! האם גם בעולם האמת פה, יש מי שא פנים במשפט? שופט כל הארץ! תבא נא רעת רבי שמעון לפניך גם הוא, כי היה שודד כמנו, מדוע נתת חלקו בנעימים ותניחתו בגן עדן, למה נרע ממנו כי בתפת נתתנו, לשמצה ולדרואן עולם לכל בשר?“

והנה קול ממרום נשמע, קול שדי בדברו: הן אמנם שודד היה רבי שמעון בנעוריו כמכם, אבל את דרכו הרשעה עזב, וישב עדי ככל לבנו, ויעש הטוב והישר בעיני, ובעיני האדם. ועתה תהי משכורתו שלמה מאתו, אשר בא לחסות תחת כנפי, ויבא בשכרו הטוב!“ ויענו השודדים השנים ויאמרו: אנא ד! אלהי השמים והארץ! הנו אתאנו לפניך היום, לשוב כמהו אליך בכל לבנו, הלא אתה נתן יד לפושעים, ומינך פשוטה לקבל שבים! ויען ד' ויאמר, הוודני עפר, ואם יורדי כור ינידו אמת? — במתים חפשי! אין תשובה אחר המת! כי התשובה, רק לדבקים בד', בהיותם חיים כלם היום! — הלא ההולך במדבר ימות ברעב, אם לא הכין לו צדה, בהיותו עוד בארץ נושבת, ואשר מלא ילקוטו טון, הולך במח הנהו, בדרך ארץ נשיה ומדבר שטמה, עד בואו אל ארץ המדה טובה ורחבה! (ילקוט יומים סימן רל"ו מפרקי דל' אליעזר):

ד.

רבי יהושע בן קרח והמין.

המין. הלא כתוב בתורתך: „אחרי רבים להטות!“ ומדוע לא המו

אחרינו, הלא אנחנו הרבים?

היש לך בנים?

בן קרח.

אחה! כי הזכרתי אנחתי!

המין.

האין לך בנים?

בן קרח.

המין. יש לי בנים, אבל כשכתם בכל יום סביב שלחני, טריבים המת

יהד, על דבר אלהיהם, כי כל אחד מהם יביא אלהו בידו:

בן קרחה.
בן קרחה.
התלמידים.
בן קרחה.
מדוע לא תעשה שלום ביניהם? המין, -- כי לא ישמעו לקולי!
אם לא ידעת להשלים את בניך, ואיך תשא עיניך לנו?
הלא דחית אותו בקיש ובקנה רצון!
לא כן בני! הלא כל הגוים, גוי ואלהיו עמו, ואם כן אישא,
לא רבים המה, אבל ישראל גוי אחד בארץ, האומרים ד' אלהינו
ד' אחד. (ויקרא רבא פ' ד')

סא.

רבי אלעזר בן ערך.

ויהי כמות בן לרבן יוחנן בן זכאי, ויבאו רבי אלעזר ורבי יהושע ורבי
וסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן ערך לנחמו, ויהי כצאחם מאת פניו, ויאמר
רבי אלעזר בן ערך אלכה לי לדיומסית, כי המקום יפה והמים טובים, והם
בחרו ללכת ליבנה, למקום חכמים רבים ואוהבים את התורה. ויהי כבוא רבי
אלעזר בן ערך לדיומסית, ויעזוב עול תורה ויטשוך בתענוגים את לבו, ויכוסה
שמו בחשך, והם אשר באו ליבנה, כשמן חורק יצא שמם בכל הארץ:
ויהי היום ויבאו חבריו לראותו, וימצאו אותו קורא בתורה: „ההד"ש הז"ה
לכ"ם" ויקראו עליו החר"ש הז"ה לכ"ם, ויזכירוהו רעיו על פניו וישב להנות
בתורה כבראשונה. (אדר"כ פי"ד שנה דף קמ"ו):

סב.

רב יהודה ושמואל.

רב יהודה.
שמואל.
מדוע לא תמה אונך אדוני, לשועת האישה הנכאה העומדת
לבקש משפט מלפניך? הלא אוטם אזנו מועקת דל, גם הוא
יקרא ולא יענה!
אם אמנם שמני אלהים לאלופך, אבל הלא ידעת כי מר עוקבא
אלופי הוא, ואב בית הדן! ואם יותן מים קרים על ראשי, הלא
כקדוח אש המסים, על ראשו יפולו. (שנה ל"ט):

סג.

ש ו פ ט צ ד ק

איש אהר, הביא ראשית גו צאנו למנחה, לרבי ישמעאל בן אלישע
הכהן, ויאמר אליו הכהן, מאין תבוא? ויאמר האישי, מעיר רחוקה באתי. ויאמר

הכהן, האם לא מצאת כהן בלעדי, בכל הדרך ההיא? ויאמר האיש, הנה באתי אליך, בדבר המשפט אשר עמדי, ויאמר הכהן, אך לשוא תתות רגליך לבוא אלי, כי לא אוכל עוד להיות שופטך, מן קרבה דעתי אליך. (כהנזכר ק"כ):

סד.

אל תבוז כי זקנה אמך.

ויהי היום, ותבוא אם רבי ישמעאל, לפני הזקנים אשר בשער, ותאמר אליהם, הבו נא אדוני, לנעור בישמעאל בני, כי לא יכבדני כמשפט. וירע הדבר לזקנים, ולבם מן מלכת אמון לדברי אמו, ויאמרו הזקנים אליה, הגידו נא לנו במה הקל כנך בכבודך? ותען האישה ותאמר, הלא בכל יום הפצר אפציר בו, כי יניחני לרחוץ את רגליו ולשתות את המים, והוא לא נעתר לי עד היום הזה. ויאמרו הזקנים לרבי ישמעאל, רצונה כבודה! (ירושלמי פסח ע"י אום י"ח):

סה.

הרבה שלוחים למקום.

(א) רבי יצחק בן אלעזר, התהלך לישוה על יפת ים קפריין, וירא והנה עצם אדם מתגוללת בדרך, ויקחה ויקברה, ויהי הוא טומן את העצם בחול, והנה נגלתה שניה, ויאמר, אין זאת, כי טוכנת לעשות רצון ד'. ויהי כיום ההוא ועבור עליה איש ותנקה רגליו בה ויפול וימות, וימצאו בצרורו כתבי שמינה על היהודים. (ב"ר פ"ג, במ"ר פ' י"ה):

(ב) רבי ינאי יושב והנה בתורה בשער העיר, וירא והנה נחש לקראו, ויניסוהו רבי ינאי ויברח הנחש מפניו. ויאמר הרב, הנה הנחש הזה יצא לעשות רצון קונו, ויהי כדברו, והנה נשמע קול צוהה בעיר, פלוני אלמוני נשכו נחש וימת. (במ"ר פ' י"ה):

(ג) עקרב אחד, שרך את דרכו בעבר הירדן, ולא יכול לעבור את טיכל המים, ויטן לו ד' צפרדע, וישב העקרב על הצפרדע ועבור את המים, וימצא שם אדם וישכחו וימת. (ספ):

(ד) איש אחד קצר את תבואתו, ויהי כזרות השמש, ויקח עלת עשב וישם על ראשו להציל לו מרעת השמש, פתאום ראה האיש, כי נחש בא לקראתו, ויכהו האיש וימיתו ויעבור איש אחד חובר חבר, וירא את הנחש מת, ויפלא למראה עיניו ויאמר, מי הוא זה אשר הצליח להמית את הנחש הנורא הזה, ויאמר האיש אני. ויהי כראות החובר חבר, את עלת העשב, אשר על ראש

האישי, ויבירוהו, כי רק העשב הזה היה למנון לו מפני הנחש, ויאמר אליו, הסירה נא את העלה מעל ראשך, ויהי כהסירו את העלה, ויבוא בו האדם וימות. (כ:):

סו.

רבי יוסי והמטרוניה עובדת לנהשים.

מטרוניה. הלא אלהי גדול הוא מאלהך!
 רבי יוסי. במה? האם באשר ידך על כוונתי?
 מטרוניה. עדות היא לך מפי משה נביאך! כי כאשר נלה אלו האלהים, הסתר הסתיר משה את פניו, אבל בראותו את הנחש, היל אחו ורעדה, וגם משה מפניו!
 רבי יוסי. היכרח אדם מפני ד', היסתר מפניו במסתרים? הלא עיני ד' משוטטות בכל הארץ, אבל בפני הנחש, יכול לברוח:
 (כז: רכז ס' ב:):

סו.

מושיב יהודים ביתה.

ויהי היום ויבא רבי יוסי בן הלפתא בחובל המלך, ותקם הגבירה לנסותו בשאלות וחידות; ותען ותאמר, כמטה ימים ברא אלהך את התכל ושלואה? בששת ימים עשה ד' השמים ואת הארץ! — אמר רבי יוסי:
 — ומה עושה אלהך, למן היום אשר ברא אלהים את השמים ואת הארץ?
 — מן היום ההוא ומעלה, הוא מניג זוגים בכל יום תמיד, ואומר בת פלוני לפלוני, אישת פלוני לפלוני, וכל אשר לפלוני לפלוני. —
 — ומי לא יוכל לעשות כדבר הזה? — שאלה האישה בתמהון:
 — אם קטן הדבר בעיניך, קשה הוא בעיני האלהים כקריעת ים סוף!
 ויהי ביום ההוא ותשמע הגבירה לכל עבדיה ושפחותיה, ותפקדם ויהיו אלה נכרים ואלף נשים, ותתן צו לאמר, פלוני יקח פלונית ופלוני פלונית, עד תום כל המספר. ויהי כלילה ההוא ותעש להם הגבירה משתה, ותעש להם כתיס. ויהי מטרת בכך השכמ, והנה באו כלם אל פתח הגבירה, טוכים ופצועים בשכר יד ובשכר רגל, עורים ופסחים, קהל גדול יהרו. ותרא הגבירה ותכהל לסכמי עיניה, ולמשמע אוניה, כי צוחתם עלתה השמימה, קול ענות טרה, וכלם צועקים פה אחד, „לא הפצתי לקחתה!“ „לא הפצתי לקחתו!“
 ותשלח האישה ותקרא לרבי יוסי בן הלפתא, ותאמר אליו עתה ראיתי, כי דברך טובים ונכוחים כי הוא האלהים ואומר לדבק סיב הוא, והוא המושיב יהודים ביתה, ברצון ושלא ברצון. (ל"ב פ' ס"ג):

סח.

השועל והזאב.

השועל השיא את הזאב, לכיזא לחצר היהודים בערב שבת, להנן עמהם כל מאכל ומטעמים, ולהתענג אתם על כל נחת טוב וירך ביום השבת. הזאב שמע לעצתו, וירא לפתע פתאים ברחוב היהודים. היהודים לא שמחו לקראת האורח, אבל התאספו עליו, בתרוהו הדיסיונו מנותה, וידושו את בשרו בטקלות וישבועוהו בחרפה:

הזאב ברה לנפשו, וימצא את השועל ויבקש לקחת ממנו נקם, על אשר רסוהו בערמתו, ויאמר השועל, אל תרשיעני חנם, כי חף מפשע הנני, אבל השביעוך היהודים מטרוזים, כנלל הטאת אבך, אשר בא אליהם כסך, להיות עזר כנודם בהכנים ארוחתם ויטרף באפו כל נחת טוב וירך, ולא השאיר להם מאומה, ויאמר הזאב: „האכזת יאכלו כוסר ושני בני תקהינה?”

ויאמר השועל, אבל לכה נא אחרי הפעם, ואראך סקום לאכל ולשכוע, ויבאו שניהם על הבאר, על שפת הכאר נצב עין גבוה, והחכל נתון עליו, וכשני ראשי החכל, היו שני דליות קשורים משני עבריהם, ויבא השועל וישב בדלי העליון, ויכנד וירד למטה, ודלי התחתון עלה למעלה. ויאמר לו הזאב, מה לך כי באת פה? ויאמר השועל הנה פה אתי בשר לאכול וגבינה לשכוע, וראוהו את דמות הירח אשר בשום, כתבנית נכנית עגול. ויאמר הזאב, ואך אדך מטה, ויאמר השועל בא נא אהא אל דלי העליון ואנכי אורידך מטה, ויהי כבוא הזאב אל הדלי ויכנד בגופו וירד הדלי למטה ועל השועל למעלה. ויאמר השועל מאזני צדק אכני צדק שקלת, „צדק מצרה נחלק, ויבא רשע תחתי!“ (רס"י סנהדרין ל"ט. מנשלי רבי מל"ר):

סט.

הטבה איש לודקיא.

פעם אהת סרתי אל בית איש אחד כעיר לודקיא, ראיתי והנה הביאו לפניו שלחן זהב נשא על כתפות ששה עשר איש, ושרשיות כסף סביב לזרו, ועליו קערות וכוסות גביעים ועלוחיות, אשר לזהב לזהב ואשר לכסף לכסף. ובהם כל מאכל טוב וכל משקה וכל ריח מגדים. והיו כבוא האנשים הביתה, ויקראו בקולם: „לד' הארץ וסלואה תבל ויושבי כה!“ והיו בהוציאם את השלחן מן הבית ויאמרו! „השמים ישמם לד' והארץ נתן לבני אדם!“ ואמר אל האיש בעל הבית, כמה זבית לכל זה? ויען ויאמר, טבה היתתי בעירי, וכל בתטה הטובה והישמנה הנחתי לכבוד השבת. ויאמר אליו, אשריך שזכית לזה וברוך המקום אשר זכך לזה! (סנה ק"ט. ה' ח"ה בר לכה):

ע.

הולדה ובור.

עלם ועלמה מבני ישראל, נקשרה נפשם יחד כאהבה נאמנה וטהורה, הנאהבים והנעימים בנעוריהם הגע לא נפרדו. ואולם פרעות רבות קמו להם לישמן, בהוסיבם דרכם לבקש אהבה, עד כי נואשה העלמה, וכמעט אשר נזכבה תוהלתה, ולא האמינה באמינותו עוד:

ויהי היום, ויצאו הנאהבים לישוה כשדה, וישבו לנוח על הבאר, והולדה אחת מקפצת לפניהם. העלמה ישבה משמים, פניה חורו כלכנת הספיר, מעיניה התנוצצו אנלי המעה, כנסף מי זהב במשבצות כסף, ולולא אנהותיה אשר התפרצו מקרב לבה לעתים, כמעט אשר נחשכה לנציב ישיש:

— רעיית תמתי! מה לך איפוא, כי נאנקת כדומיה, טובעת במהשבותיך צללת כעופרת בעישתנות אדירים, וכל אנהותיך פרצו בקרב לבבי, וכל גליך ומשברייך עלי עברו, כי הכנידו אנפם עלי מערכת גלי הים ושאונו! הגידי לי יפתי! מה לך כי תכני איפוא כמסתרי לךך! —

עלם יקר חיי רוחי! יראתי מאימת הישמן, כי ירט הדרך לנגדי, נכוואת לבי, בעותי אלוה יערכוני, אהה! סן תכנוד באהכתי!

האנכי אמיר שיהי? האנכי אכנוד כך? יגער ד' כך הישמן, העומד לנרשנו מבית תענוגנו. ארור כל מסרעי! ארור כל משכית אהבתנו! לא תקום ולא תהיה! אחת נישבעתי לך בשם ד', כי אנכי לך ואת לי תהיי סלה!

— ומי עד לנו בדבר הזה? קראה העלמה בעליצות נפש:

— הבאר והחולדה הזאת המקפצת לפנינו, עדים נאמנים המה לנו, כי ישמעו מרי שיהנו, גם לקחו חלק באהבתנו. אמר העלם:

התמורות, הליפות צבאי הזמן הנה, כסוסים מיוזנים רתומות הנה במרכבת הנצה, בעברם ימיתו זכרונות עתיקים, מדהרות הדרות אכיריהם, יכבו ברות, כל שכיב איש, וגם רשפי שלהבת יה, בתרו המה לעומת רוחם הסוער. ימים רבים חלפו, וכמים עברו כל זכר גם מלב העלם, האהבה נכבתה בקרבו, ויבגוד כאהובתו, וימעול מעל בשבועתו, ויחל דברו. ויאהב אישה אחרת, ויקח אותה לאשה, ותלד לו בנים שנים ילדי חמד, המסולאים בפז:

סובב סובב הולך הרוח, תמורה אחר תמורה הולכת ונאה, האחת מעיקה לרעותה, והראשונה נשכחת מלב האדם העובר ברית. אבל השופט כל הארץ, בידו עתותיו, הוא סופר ומונה ופוקד כל היצורים, אין שכחה לפני כסא כבודו, ואין נסתר מנגד עיניו, ופוקד עון אבות על בנים:

האב אכל בוסר ויבגוד כחברתו אשת בריתו הראשונה, והילדים אשר נתן לו ד' שניהם תקדינה. אבל לא כמות כל האדם מתו אלה, ולא כפקודת כל האדם סקר ד' עליהם, אבל האחד טובע כאבן כבאר עמוקה אשר בשדה, והשני

היה לברות למלעות התולדה שם על שפת הכאר. וישם האיש אל לבו את המאתו אשר חמא, ויצדק את אלהי המישפט לאמר: „ד' נתן וד' לקח, יהי שם ד' מבורך!“ (הס"י העניית דף ס'. גמס סגמס):

עא.

דברי פי חכם הן.

ויהי בלכת רבי ישמעאל בדרך, ויפגשוהו איש ויברכוהו, ויאמר רבי ישמעאל אליו; הלא תשובתך כתובה! וילך משם הלאה, ויפגשוהו איש ויקללהו, ויאמר רבי ישמעאל אליו; הלא תשובתך כתובה! וישאלו תלמידיו ממנו פשר דבר; ויאמר הלא כתוב מפורש הוא: „מברכך ברוך ואורריך ארור!“ (מדרש):

עב.

ב ו ל מ ו ס.

רבי יהודה ורבי יוסי הלכו בדרך יחד, ויהי כהיותם בדרך וירעב רבי יהודה ללחם, ויאנש מאד עד כי אהזוהו בולטוס [הולי הרעבון], ויפנע רועה בשרה ויגזול רבי יהודה את הלחם מן הרועה ויאכל והשב רוחו אליו. ויאמר לו רבי יוסי, הלא חנוש כי גזלת לחם מיד הרועה! המה באו העירה, וירעב רבי יוסי גם הוא ויאחזוהו בולטוס, וימהרו בני העיר ויביאו לו סנדנות ומטעמים, ויתנו לו לחם ויאכל וישקוהו מים ויין, ויאכל ותשב רוחו אליו, ויאמר לו רבי יהודה, הן אנכי עשקתי את הרועה, ואתה עשקת את כל העיר כלה! (יומא דף פ"ג):

עג.

מפנק מנוער נפשו, אהריתו ימות לשהת.

ויהי היום ויבא הלך אחד אל רבי נחמיה, ויבקש מאתו ארוחה. ויאמר אליו רבי נחמיה, במה תרגלת את נפשך לאכול? ויאמר ההלך, בבשר שמן ויין ישן. ויאמר רבי נחמיה, ומה אעשה לך איפה היום, כי אין לי רק נזיד עדשים! ועתה אם אוהה נפשך לאכל, שכה נא אתי ונאכל יחד. וישב עמו ההלך אל השלחן, ויאכל את העדשים, ויהי לו לזרא, ויפול למשכב ויתחל וימות. ויאמר עליו רבי נחמיה: אי לך בן עוני! כי מרף נחמיה נפשך, כי למדת הכך מעדנים! מפנק מנוער נפשו, אהריתו ימות לשהת! (כהנזופ ס"ז):

עד.

הבא לטמא פותחים לו.

הנה אליל אחד במקומנו, והיה בהעצר השמים ולא היה ספר וירא האליל לאנשי העיר כחלום הלילה, והוא יצום לזכות הפנו אדם לרצותו בעד המטר, והיה אם ימלאו אהרי דברו, והיה הגשם על הארץ, ועתה הגידה נא לי, היש כהבלי הנזים טנישימים, ואם יש רוח כפיהם? —

רבי יהודה.

הן אבנם כח הרמיון רב הוא מאד, וד' אלהים חלק אתו לתועים להתעות אחריו, כי ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, הלא כה יאמר מישל הקדמוני: „הבא לטמא פותחים לו, הבא לטהר עוזרים כנגדו!“ (ע"ז ל"ט):

עה.

ה ד ו כ י פ ת.

רבי שמעון, התהלך בננו לישות לרוח היום, וישב לנוח לפני סדן השקמה, וירא והנה דוכיפת אחת, בנתה לה קן על העין. ויסתור רבי שמעון את קנה, והוסף הדוכיפת ותכנהו. ויקח רבי שמעון לוח ויהקרו בסמורים לפני פתה הקן, ותקח הדוכיפת עיבב אחד ותגע בו על הסמורים ויססו וישרפו, ויאמר רבי שמעון, מה נורא הדוכיפת מנזכים ושוודי ליל, הלא אם ידעו המה עלילותיה, הלא כבר שמו שמות בארץ. (ויק"ר פ' כ"ג)

עו.

המות וההיים ביד הלשון.

רבן שמעון בן גמליאל, צוה לטבי עבדו, לקנות לו חיום את הדבר הטוב מכל הפצים אשר ימצא בשוק, וילך טבי ויבא לו לשון. ויוסף רבי שמעון ויצוהו להביא לו את הרע מכל הפצים, וילך טבי ויבא לו לשון עוד הפעם. ויאמר רבן שמעון עתה ידעת, כי נתן לך ד' לב הכמה, יען כי הלשון, היא הטובה והיא הרעה מכל הפצים, כי המות וההיים ביד הלשון. (ויק"ר פ' ל"ג):

עו.

משפט הרוץ.

איש אחד התאונן רע על רעהו באוני השופט, כי השאיל התול לעמיתו, ויאכל את העכברים עד אשר יצא מאפו, והיה לו לנרא וימות. ויאמר השופט: „האיש אשר אשה הרנתהו, אין לו דמים!“ (ג"מ דף ל"ז):

עת.

הבני ירושלים.

א) איש אחד מאנשי ירושלים, הלך בדרך למרחיק, וצורר הנכף לקח בידו. ויעבור בארץ ויבא אל אחת הערים, ויסר אל בית נתיבות, אשר עבד ישם תמיד וילך שם. האיש הזה הלך ישם במחלה עצובה ויפול למשכבו. והיו לפניו מותו, ויקרא לבעל הבית, ויפקד את רכושו בידו, ויצוהו לאמר, הנה אנכי מת ושכבתי עם אבותי, והיה כי יבוא אליך בני מירושלים לרשת את הונני, וראיתו כו שלשת מופתים בחכמה, וידעת כי בני הוא, כי יראתי מן יבא איש זה במרמה ויגזול את רכושי בערמתו. ויכל האיש לצות ויזע ויאסף אל עמיו. ויספר בעל הבית את כל אשר צוהו האורח הזה, באנני כל אנשי עירו, וימתיקו סוד יחד, כי לא יבד אחד מהם את מקום מגורי האיש בעל הבית, לכל גר ואורח אשר יבוא העירה, לשאול עליו איהו:

ויהי בימים הרבים ההם, ויבא בן המת לרשת את הון אביו, אשר הפקיד ביד בעל הבית, והיו כנזאו בשער העיר, וירא והנה איש אחד נושא אגודת עצים על שכמו, ויאמר האורח אליו, ההמכור לי את אגודתך? — אם תשקול על ידי שקל כסף! — ענה האיש. ויאמר האורח אבל תולך לי את אגודתך, אל בית פלוני אלמוני, ואנכי אבוא אחרך. ויעבור הנושא לפניו, ויבוא עד בית המלון, ויאמר אל בעל המלון קחה נא את העצים אשר הבאתי לך, ויאמר בעל המלון, מי בקיש עצים מידך? ויאמר האיש, הלא האורח העומד מאחרי, שקל על ידי שקל כסף מתורה, והוא צוני להביאנה אליך, ואעש כאשר צויתני. וירא בעל המלון את חכמת האורח, ויאספהו אל ביתו, וישמור הדבר כלבו:

ויהי כאשר נח האיש מעמל הדרך, ויטאלהו בעל המלון לאמר, מי אתה אדוני ומאין באת? ויען האיש האורח ויאמר, עברי אנכי, ומירושלים באתי הנה, לרשת את הון אבי, אשר הפקיד בידך. ויעש בעל המלון משהו, וישבו שני בניו ושתי בנותיו עמו אל השלון, ויקרא את האורח לאכל עמהם לחם. והיו בשבתם לאכל, ויגיש הטבה לפניהם חמישת תרנגולים צלויים. ויאמר בעל הבית אל האורח, הבה נא אדוני, וחלק אתה לנו את המנות, לכבוד כבודתנו ולצעיר כצעירתנו. ויאמר האורח, הלא נר אנכי עמך, ואיכה ארדוב בנושי עון, למלא עוד את מקום בעל הבית! — „הלא רצוני כבודי!“ — ענהו בעל הבית נעימים. ויקח האורח את התרנגולים, ויתן תרנגול אחד למנה לבעל הבית ואישהו, ואת האחד נתן לשני בניו, ואת השלישי נתן לשתי בנותיו, ושני תרנגולים הנותרים לקח לו למנה גם הוא. ויתמהו האנשים איש אל רעהו, אבל לא דברו דבר, כי התכוננו, כי רק מחכמה עשה זאת:

ויהי כעריב וישנו לאכל ארדובים הערבים, ויגיש הטבה לפניו תרנגול אחד, ויפקוד בעל הבית את האורח, לחלק את המנות עוד הפעם. ונתח האורח

את ראש התרנגול ויתנהו למנה לבעל הבית, ואת המעים נתן לאישה בעל הבית, את הכרעים נתן לשני בניו, ואת הכנפים נתן לישתי בנוהיו; ואת התרנגול לקח לו:

ויאמר האישה בעל הבית אל האורח, הלא תניד לי אדוני! את משפט החלוקה אשר חלקת היום פעמים בכקר וכעירב! ויאמר האורח, הלא בכקר היו התרנגולים המשה והקרואים שבעה, על כן חלקתי את כל המספר לשלושה שלשה, ואקח לי שנים תרנגולים, ואהי למו לשלישי. וגם בעירב חלקתי למשפט, כי נתתי לך את הראש, כי ראש לבני ביתך אתה! ולאשתך נתתי את המעים, כי מכמנה יכורך ביתך, את הכרעים נתתי לבניך, כי רגלי ביתך המה להיות לעמודים נאמנים. את הכנפים נתתי לישתי בנוהיך, כי הבנות תעשינה להן כנפים לעוף טבחה. ואת נופת התרנגול לקחתי לי, כי דמותה כדמות אנה, אשר בה באתי אליך, ובה אישוכה למקומי, אם אך השב תשיב לי את הפקדון אשר הפקיד אבי בידך:

וירא בעל הבית את שלשת מופתיו בחכמה, ויאמן בו, וידע כי הוא הבן הוא הוריש את הון אביו, וישב לו את כספו וישלחהו לשלום. (וזהם איכס ססוק רבתי בגוים):

(ב) ארבעה אנשים מירושלים הלכו בדרך יחד ויבואו עירה אתונה, עיר כלילת חכמה ומדע, ויסורו אל בית אחד מאנשי העיר וילינו שמה. והיו בערב ועש להם האיש משהה ויאכלו. והיו כהתימם לאכול, ויביאם האיש בחדר המטות, אשר הבין למו ארבע מטות, ואחת מהנה משרכה רגליה ונישענה על צד המטה רעותה:

ויהו בשכבה על המטות, ויאמר האיש בעל הבית בלבו, הלא אנשי ירושלים חכמי הרשים וגבוני להש המה, ויעמוד אחר כחלם, ויבא חדר בחדר בלאט, לשמוע את אשר ישוהו האנשים על משכבותיהם יחד:

ויפתח האחד את פיהו ויאמר, מה נורא האיש, אשר באנו בצל קורתו; את מטתי תלה כארץ על בלימה, ואשתרע אנכי בין השמים ובין הארץ; ויען השני ויאמר, גם הכשר אשר אכלנו בערב, היה טעמו כטעם בשר הכלב:

ויען השלישי ויאמר, היין אשר שתינו, מרם ענבים הוא, מרם פנר אדם עסיסו:

ויען הרביעי ויאמר, מה נורא האיש בעל הבית גם הוא, כי בן אמו הוא, ולא בן אביו, כי טחנה לאחר אמו, וטהר ותלד אותו לזנונים:

האיש בעל הבית שמע את דבריהם ויחרד ויבהל, ולא האמין למשמע אגונו. והיו בכקר השכם, וילך האיש אל המכת, ויאמר אליו, תנה לי מן הכשר אשר נתת לי אתמול, ויאמר המכת אין לי ממנו עוד. ויאמר האיש, הלא תניד לי, מה הוא הבשר הזה, אשר נתת לי אתמול? ויאמר המכת, ככש יונק היה לי בצאן, בהולדו מטה עליו אמו, והוא נער את הכלבים, ואחת

מן הכלבים חמלה עליו ותושש לו שדיה ותניקו כל הימים. את הכבש הזה שהסתי אתמול, ומכשרו אכלת גם אתה. וישמע האיש וישתומם בלבו על חכמת האיש האורה, כי ראה, כי רוח אלהים בו, וחכו יטעם להכדיל בין בשר הכבש ובין בשר הכלב:

מכית הטבח הלך האיש בעל הבית, ויבא אל בית מוכר היין, ויאמר לו, הלא תניד לי אדוני! איפה לקחת את היין, אשר מכרת לי אתמול? — גפן פוריה וענפה לי, מימים רבים, השתולה על קבר אבי, ואשחט את הענבים ואתן הבקבוק על ידך. — וישמע האיש ויתמה על החסין. ויאמר האיש בלבו, הלא עתה ראיתי, כי נאמנו דברי שלשת האורחים, אבל מי יודע, אם כנים המה גם דברי הרביעי, מי כהחכם ומי יודע משר דבר? —

וישב האיש אל ביתו, ויטעא את אמו וישבת לבדה בחדרה, ויאמר אליה הלא תנידי לי בן מי אנכי, ואבי מי הוא? — מה לך בני, כי שאלתני ככה כיום הזה? — ענתהו אמו בחדרה. כי פתאום זכרה את הסתום והחתום בלבה זה ימים רבים, כי בעון הוללה את בנה זה, וכחטא הכלתהו וילדתהו, איכה נללה פתאום לבנה כיום הזה, את הנעלים מעיני כל בשר עד כה. — אויה, אויה לי! קראה האשה בקול בוכים, הנידה נא לי בני! לטי ננלו מצפוני לבי? סן יודע בשער, כי זנית תחת אישי, ובאו גואליו, וגרשו אותני מהסתפה בנחלתו, והיינו אני ואתה חטאים! ויאמר האיש אל אמו, אל תיראי אמי מספר פתאום, כי לא נודע המאתך בשער, אבל הבה נא, להניא את בני ירושלים מכוא ננכולנו וסדרוך על אדמתנו, סן יפקדו עלינו עון כלנו, והיינו כלנו ממורים וחטאים. (סג)

ג) איש אחד מירושלים בא אחונה, ויסר אל בית נתיבות לעת ערב, ויאכל וישת וינטב לבו. ויהי כי חסין האיש לתת תנוטה לעפעפיו. ויאמר האיש בעל הבית אליו, הלא משפט הוא בארצנו, כי לא יותן לאורה מקום ללון, כשרם ידלג כאל ממושכו עד הפתח שלשה צעדים. ויען האורה ויאמר, צדיק אתה וישר משפטך, אבל הורני נא אתה לדלג בתהלה, ומסך אראה ובן אעשה גם אני! וידלג האיש בעל הבית ממושכו שלשת צעדים לנכח פתח הבית, עד כי יצא החוצה, ויקם האורה ממושכו ויסגר הדלת בעדו ונעל. ויאמר, כאשר חשבת לי עשיתי לך, גמולך השיבותי בראשך. (סד)

ד) אתוני אחד בא ירושלימה, כצאתו לפי קרת, טעא ילד אחד מבני ירושלים. ויתן האיש אגורה כסף לילד, ויאמר לו, הבה נא וקנה בעדי תאנים וענבים. ויאות לו הילד, ויאמר אבל אתה תקח בעד כסף, ואנכי אקח בעד עמלי. ויהי בשוב הילד עם התאנים והענבים, ויאמר האתוני אל הילד, הבה נא אתה וחלקם בינינו. ויהי הילד את התאנים הרעות ואת הכאושים ויקח לו, ואת הטובים נתן לאתוני. וירא האיש את מעשה הילד, ויאמר אישרך בן ירושלים, כי כלכם חכמים גדולים אתם, תוספת על השמיעה אשר ישמעתי עליכם, כי ידעת להוקיר את כספי על עמלק. אבל נפילה נא גדול בינינו,

מי יקח את הרעות ומי יקח את הטובות, ויסילו גורל, ויסלו הרעות לאתוני לחבל, והטובות נשארו ביד העלם, וידע האיש כי נצחו הילד בערמתו. (סג):
 (ה) איש אחד מחכמי אתונה בא ירושלימה, ויהי בצאתו ברחובות קריה, וימצא עלם אחד מבני ירושלים. ויאמר האיש אליו הבה נא וקנה בעדי דבר, אשר אוכל ממנו ואשבע ואותיר, להיות לי עוד צדה לדרך. וילך העלם ויבא לו מלה, ויאמר, ממנו תאכל גם תשבע ותותיר. (סד):

(ו) חכם אחד מחכמי אתונה, בא ירושלימה, ויקח מדוכה שבורה ויביאה אל החיש ויאמר לו, הבה נא אדוני, ותפור את קרעיה! ויקח החיש מלא קומצו אבק וחול, ויאמר לו, הבה נא אדוני, ועשה לי מטוח מן האבק הזה, ותפור את קרעי המדוכה, כי אין לי חומים בזה. (סד):

(ז) אתוני אחד בא ירושלימה ובידו הביא גבינות. ויפגע בילד אחד מבני ירושלים הנושא סל ביצים. ויאמר האיש אל הילד, הלא תניד לי כראותך את הגבינות, להכדיל בין נכינה הבאה מעו שחורה ובין נכינה הבאה מעו לבנה. ויען הילד ויאמר, הלא אתה תניד לי בראשונה, להכדיל בין ביצה הנולדת מחרנגולת שחורה, ובין ביצה הנולדת מחרנגולת לבנה. כי הלא איש אתה, ואנכי עודני ילד רך, ולך משפט הבכורה. (סד):

(ח) חכם אחד מחכמי אתונה, בא ירושלימה לראות את זקני העיר וחכמיה ויסר אל בית הספר אשר בעיר. ככואו הביתה, קדמוהו הילדים בכבוד והמורה לא היה אתם. וינס האיש את הילדים בחכמה ובחידות, וישתומם על רוב חכמתם וגודל רוחם:

ויאמר האיש, אחודה לכם חידה, אם הגד תנידו אותה לי, וראיתי כי חכמתכם רבה. וגם אתם תחורי לי חידה, לנסות גם אותי, אבל אנכי אשאל אתכם ראשונה, כי כביר ימים אנכי מכס, ולי משפט הבכורה. ויאמרו הילדים אליו, לא בן אדוני, הלא לנו לחוד ראשונה, ואתה כי כביר ימים הנך, הלא לך משפט הבכורה להגיד פתרונה ראשונה. והיה אם הגד תניד את החידה לנו ומצאת, ונתנו לך את הליצתנו, ואם לא תוכל להגיד לנו, ונתת אתה לנו את הליצתך. ויאמר האיש חודו חידתכם ואשמענה:

ויפתח עלם אחד את פיהו ויאמר: „תשעה יוצאים ושמנה באים, שנים שופכים ואחד שותה, ומשרתיו עשרים וארבעה.“ ולא יכול האיש להגיד את החידה, ויקחו ממנו את הליצתו ויעמוד ערום באולם הבית. ורבי יוחנן היה מורה בית הספר אז בעיר הזאת. ויהי כבוא המורה באולם הבית, וירא והנה איש אחד ערום, עומד לנגדו, ויאמר המורה אליו, מי הפשיט את בגדיך מעליך? ויאמר האיש, ילדיך נצחוני בחידתם, כי לא יכולתי להגיד להם, ויקחו ממני את הליצת, ויאמר המורה ספרה נא לי, הלא לאלהים פתרונים, ויספר לו האיש את החידה. ויאמר המורה, זה פתרונו: „תשעה ירחי לידה יצאו, ושמנה ימי מילה באו, שני רדי אשה מוצקים, ואחד הוא היונק השותה, ועשרים וארבעה ירחים משרתים לו, עד יום הגמלו.“ ויבא האיש הביתה ויגד להם את פתרון

הידתם, ושיבו לו את הליצתו ויאמרו: לולא הרשת בענלת מורנו, לא מצאת
הידתנו! (סג)

ט) אתונו אחד כא ירושלימה, וישאל את פי הכהן לאמר, כמה העשן,
העולה מן העין? ויאמר הכהן, עין לח כלו עשן, ועין היבש, שלישיתו עשן,
שלישיתו אפר, ושלישיתו אש תאכלהו. (סד):

י) איש אחד מיושבי אתונה כא ירושלימה, ללמוד שמה חכמת ליזון
וספר, וישב בירושלים כשלוש שנים, ולא עשה חיל בלמודיו. והיה בשונו אל
עירו, ויקן לו עבד אחד מאנשי ירושלים, והעבד הזה עור היה באחת מעיניו.
ויתאונן האיש ויאמר, אחרי בלותי בעיר הזאת ימים רבים, קניתי לי איש עור
לשרתני, והוא עבד לא יצלה. ויאמר המוכר אליו, אל תתאונן ואל תכבה, הן
אמנם העבד הזה עור עין הוא, אבל חכם הוא ועיניו כראשו. ויקה האיש את
העבד ויצא עמו מפתח השער. ויאמר העבד אל אדוניו נדישה נא פעמינו,
ונסגשה באורחה ההולכת לפנינו: —

— הלא עור אתה, ואיכה תשא עיניך למרחוק? — אמר האדון
בשאת כנפשו:

— אבל בכרה עורת עין הולכת לפנינו, בכרה הרה ותאומים בכטנה,
ועליה נארות שנים, נאד יין ונאד שמן. — אמר העבד:

— „ומה תאמר עור כובים? הנידה!“ אמר האדון:

— הבכרה, רחוקה מאתנו ארבעת מיל, ומנהיגה איש אשר לא מבני ישראל
הוא! — אמר העבד:

— נוראות נסלאתי עליך שתום העין! — מי הגיד לך, כי עורת היא
באחת מעיניה?

— יען ראיתי כי בערה את העשב, מקצה הדרך מזה ומקצה השני לא
אכלה מאומה: —

— מי הגיד לך, כי תאומים בכטנה? —

— כי ראיתי, כי הרכיזה על החול, וארא חבנית תאומים על פני האבק:

— מאין ידעת, כי בנאד אחד יין וכשני שמן? —

— כי ראיתי מן הנוספים, כי נספי היין נבלעים בארץ, והשמן ירתיה
וישטוף ממעל:

— מי הגיד לך, כי מנהיגה לא יהודי הוא? —

— כי ראיתי, כי השתין מים כעמרו על הדרך, ולא נטה הצדה, והיהודים

מצניעי לכת המה:

— מי הגיד לך את מדת המרחק? —

— יען כי עקבות הנמל, נודעים עד ארבעת מיל:

וישקרו האדון על ראשו, ויביארו אל ביתו אתונה, ויעש לו משתה וישמח
אתו מאד ויאמר: „ברוך אשר בחר בזרעו של אברהם, ויתן להם מחכמתו,

ובכל מקום שהם הולכים, נעשים ישרים לאדוניהם, ויוצא אותו לחמשי וישלחו לביתו בשלום. (סס. סנהדרין ק"ג):

(יא) איש אתוני אחר, מתלוצץ היה תמיד באנשי ירושלים. ויהר אף ירושלמי בו, ויאמר לקחת את נקמת עמו ממנו. ויבא האיש אתונה, ויסד אל בית המתלוצץ וילץ שם. ויהי בלכתם ברחוב העיר, והנה נקרע הנעל מרגלי האיש הירושלמי, ויסרו אל בית סנדלר אחד ויתפררו הסנדלר, וישקול לו הירושלמי שקל כסף בשכרו. ויאמר לו האתוני, מדוע רבית כה בשכרו? האם אין נעלים בציון, האם יקרו במחרים בירושלים? ויאמר הירושלמי, המרם ידעת, כי ימכרו הנעלים בציון, כמחיר שכעה או שמנה דגיריכסף, ויעלו גם עד עשרה. ויאמר האתוני, אם כן אביאה אנכי נעלים בציון, האצליה במחורתי שם? ויאמר הירושלמי, הביאה והצלה! — אבל לא תבא העירה במרם ראותך פני:

ויהי בימים הרבים ההם, ויאסוף האתוני הלץ, ויעש קנין בנעלים רב, ויבוא ירושלימה. ויהי כבואו בשערי העיר, וישלח האתוני ויקרא את הירושלמי מכירו, ויבוא הירושלמי אליו. ויאמר הירושלמי, ידע תדע כי הק הוא בעירנו, כי לא יבא איש זר העירה, במרם יגלה את ראשו, וישחיר בשחור פניו. ויאמר האתוני חק קשה הוא לי כיום הזה, אבל אחת היא לי, רק אם אסכור את סחורתי, ואראה ישכר טוב בעמלי. ויתגלה האיש, וישחיר את פניו ויבוא העירה, ויקחה מכירו ויזשיבהו כראש מרומי השוק, אשר בציון, ונעליו לפניו. ויבואו הקונים לקנותם, וישאל במחרים עשרה עשרה דגרי כסף. ויקצפו הקונים עליו ויהשכוהו למשוגע, כי העלה במחרים עשרת טונים, ויתקלסו בו ויאמרו עלה קרה! עלה קרה! וירא האתוני וידע, כי רמחו הירושלמי ויתנהו לשטצה וקלסה ויאמר אל הירושלמי בהרי אף, מדוע לצת לי כיום הזה? ויאמר הירושלמי, אבל הרייתך מסורי הטוב, כי תדע, כי ללצים אני אליץ ולענוים אתן חן. (מדרש סס):

ע"ט.

פעל אדם ישלם לו.

איש אחד היה בארץ, ולו שני בנים. האחד עשה צדקה ומשפט, ויתן פור לעני ואביון, והשני אכזרי היה, יד עני ואביון לא החזיק, ומכספו לא נתן לאל. הבן הצדיק פור את כל הוננו, עד כי סכר גם את ביתו, למען החיה רוח שפלים, ולהשיב לב נדכאים:

ויהי כהן הסבות, כיום אשר יקחו בני ישראל, פרי עין הדב, עני עין עבות וערבי נחל בבית ד', הנהדע בימש יום הערכה [הוישע נא רבה], ותתן אשתו בידו עשרת שקלים לשכור כר ומזון לטפיה. ויהי בצאתו ברחוב העיר וישעע בסוכנים אשר על הצדקה, ויאמרו הסוכנים אליו, ברוך ה' אלהי ישראל, כי הקרה אותך לפנינו, כי הלא מקצבים אנהנו כסף מן המתנדבים בעם, לקנות

עדי זהב, בעד יהומה אהת עניה, ביום כלולהה. ויקה האישי את עשרת השקלים אשר כידו ויתנם להם. אבל נכלם האישי ובושת פניו כסתהו, לשוב אל ביתו ריקם, וישת פניו ויבא בית ד' למצוא מקלט לנפשו. וירא והנה הילדים משחקים בפרי הדרם, ויבקש מהם את פריהם, וימלאם בשקו וימצא אניה וישב בה וירד הימה ויברח מפני אשתו, ויבא אל עיר בירת המלך, אשר היה בימים ההם. ויקר מקרהו, כי חלה המלך במחלת המעים:

ויהי בלילה ההוא, וירא מלאך ד' בחלום הלילה אל המלך, ויאמר לו, אם אכל תאכל מפרי עצי הדר, אשר ברכו עליהם ישראל כחג הוה, ושבה וחתה נפשך בנללם. וישכם המלך בכקר, ויקרא לכל עבדיו, ויספר להם את חלומו לאמר, הלא מלאך ד' נראה אלי בחלום הלילה לאמר, אם אכל אוכל מפרי עצי הדר, אשר ברכו ישראל ביום הערבה, ואחיה מהלוי, ועתה לכו נא ובקשו בכל האניות אשר הגיעו אל החף כיום הוה, אולי תמצאו איש מישראל אשר הביא את פרוי המכורך הנה, וידעתי כי חלום אמת הוא. וילכו עבדי המלך ויחפשו בכל האניות, ויראו והנה איש יושב על שקן בירכתי האניה. ויאמרו עבדי המלך אליו, מה הבאת אהת בשקך? ויען האישי ויאמר, עני אנכי ולא הבאתי מאומה, אשר יצלה למסחר. ויחפשו האנשים בשקו ויראו והנה פרי עצי הדר בו. ויאמרו אליו, מה הפרי הזה אשר הבאת אהך? ויאמר האישי אלה האתרוגים, אשר ברכו עליהם היהודים ביום הערבה כהג. וימרו עבדי המלך, וירצוהו מן המפינה, ויצניגוהו אותו ואת אתרוגיו לפני המלך. ויקח המלך מן האתרוגים ויאכל וישב לבו בכרבו, וישב לאיתנו ויחי. ויצו המלך וימלאו את שקו שקלי זהב, תחת האתרוגים אשר לקח ממנו. ויאמר המלך אליו, שאל נא עוד, מה אתן לך? — ויאמר האישי, יפקוד נא אדוני המלך, כי ישיבו לי הקונים, את כל נחלותי, אשר מכרתי להם בימי עוני ומרודי, ונאולה תהיה לאדמת, ואני אשיב להם את הכסף אשר לקחתי מידם. ועוד יצוה המלך, כי נשוכי לעירי, יצאו כל העם לקראתי לקדם את פני בהרועה ובקול שמחה. ויעש לו המלך כאשר שאל:

ויהי כשוב האישי אל עירו, ויצאו כל אוהביו ואשתו ובניו לקראתו, וגם אחיו העשיר יצא לקראתו, כי הזקה מצות המלך על כל יושבי העיר הזאת, ויהי כאשר עבר אחיו האכזר את מיכל המים, ותגוף כאבן רגלו ויכשל ויפול כעופרת במים אדירים ויטבע במים וימות. ויירש האישי את נחלת אחיו, כי בניס לא היו לו, ואז ראו כל העם ויאמרו: „כי פעל אדם ישלם לו וכאורח איש ימציאו!” (ויק"ר פ' ל"ז):

פ.

הגשם בעתו.

בימי רבי ישמעון בן ישמח, ואחותו שלציון המלכה, שבע גדול היה בכל הארץ כי נתן ד' את הגשם בעתו, בכל לילות השבת. ואבותינו ספרו לנו, כי השעורים

היו בשנה הזאת, כגודל הזיתים, ועדשים כגודל מטבעת דינר זהב. — ויהי הדבר לפלא בעיני הדור ההוא, עד כי הניחום למשמרת, ויכתבום לזכרון לדור אחרון, למען ידעו בני ישראל, כי עונותם המו אלה חטאתם מנעו הטוב מהם. (ויק"ר פ' ל"ט):

פ.א.

משפט בצדק.

ויהי היום וירד איש אחד מגליל העליון, ויבא אל ארץ הנגב, ויהי שם שכיר כבית אחד מתושביה, שלש שנים. ויהי כאשר מלאו ימיו בערב יום הכפורים, ויאמר השכיר אל בעל הבית, הבה נא שכרי ואשובה אל ארצי ואל מקומי, ויאמר האיש בעל הבית, מה אתן לך והכסף אול מכלי. ויאמר האיש, הבה לי תבואה, אם אין לך כסף:

- גם תבואה אין לי! —
- אם אין לך תבואה; הבה לי כבדת שדה: —
- גם שדות אין לי! —
- אם כן הבה לי מקנה: —
- גם מקנה ובקר אין לי! —
- אם כן הבה לי כרים וכסתות: —
- אין לי מאומה! —

ויסרד השכיר מבעל הבית, וישב במקלו ריקם אל ביתו. ויהי כאשר עברו ימי החג, ויקח בעל הבית את שכר השכיר בידו, ועמו שלשה חמורים נושאים מטוב הארץ בר ומזון ויין, וישם לדרך פעמיו ויבא אל בית השכיר ויתן לו את שכרו ואת כל אשר הביא לו למנחה, ויעש לו השכיר משתה, ויאכלו וישתו וייטבו את לבם. ויהי כטוב לכם ביין, ויאמר בעל הבית אליו;

- באמרי אליך, כי אין לי כסף במה חשדתיני? —
- כי אמרתי, כי הקרה די אלהיך לפניך לקנות סחורה בזול: —
- באמרי אליך, כי אין לי תבואה, במה חשדתיני? —
- כי אמרתי, פן לא עשרת עוד את תבואתך: —
- באמרי כי אין לי שדות, במה חשדתיני? —
- כי אמרתי, פן נתת שדותיך לארים. —
- באמרי, אין לי מקנה, במה חשדתיני? —
- כי אמרתי, כי השכרת את בעיריך לאחרים: —
- ובאמרי אין לי מאומה, במה חשדתיני? —
- כי אמרתי, אולי הקדשת את כל נכסיך קדש לד': —

ויאמר האיש בעל הבית, הלא בצדק שפמתני, כי הקדשתי את כל נכסי

קדש לך, כנלל הורקנוס בני, אשר פגז מללמוד תורה. וחברי אשר בדרום, הפרו לי את נדרי, ואתה כאשר שפמתי בצדק, כן ישפוט אותך ד' בצדק עולמים סלה (סנה קכ"ו):

פב.

לאדם הטוב חכמה ודעת.

עשיר אחר מאנשי ירושלים, הלך כדרך למרחוק הוא ונערו אתו, ויבא באי הים, ובמדינות רחוקות. והוא עזב בביתו, בן יחיד ויקר, וישב בלשכת הסופרים אשר בירושלים. — והיה היום, והלה האיש את חליו אשר ימות בו ויירא האיש, פן ימעול בו עבדו, ולקח לו את כל הונו, אשר אתו, ולא יתן לבנו מאומה. ויתחכם האיש, ויקרא לעבדו לפני סתו ויאמר לו. הנני כותב לך ספר פקודה, כי אתה תירש את כל הוני, אחרי מותי, כי מצאת הן בעיני, ולבני אשר בירושלים, הנני כותב בזה, כי יבחר לו הפץ אחד מכל נכסי, את הטוב בעיני, ולא יתרי. וישמח העבד לדברי אדוני, ויכתוב האיש ויהתום שמו ויעד עדים, ויהן ביד עבדו, ויגוע ואסף אל עטיו. והיה אחרי מותו, ויקח העבד את כל רכוש אדוניו בידו ויבא ירושלימה, ויבא אל בן אדוניו, ויגד לו כי טת אביו. ואת ספר הפקודה אשר נתן אביו בידו, הראה לו, כי העבירו אביו מנחלתו ויתנהו לו. וילך הבן ויספר הדבר למורו היושב בשער העיר, ויצוהו מורהו וינש הבן את עצמותיו לפני הוקנים אשר בשער, ויקראו את ספר הפקודה באזני כל יושבי העיר, ויאמרו הוקנים חכם היה אביך מחכמי ירושלים, כי ירא, פן יגזול עבדו את נכסו ולא ישוב עוד ירושלימה, על כן ערים הערים לו, ויתן בידו את ספר הפקודה, כי יבחר לו הבן את הטוב בעיניו, והוא חכם גם הוא ויבחר בעבד, כי הוא הטוב בעיניו מכל נכסי אביו, כי מה שקנה עבד קנה אדוניו וגם העבד לא יצא לחפשי. הוא הדבר אשר אמר החכם: „כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת“, הוא האב. „ולחטא נתן ענין לאסוף ולכנוס“ הוא העבד, „לתת לטוב לפני האלהים“ הוא הבן, היושב לפני האלהים בשערי ירושלים, (הגמולת פ' לך לוח מ'):

פג.

יצרנהו באישון עינו.

איש אחד היה בארץ, והיה האיש ההוא עשיר גדול, וד' ברכך אותו בכל. והיה לו בת אחת יחידה, יפת תואר ויפת מראה טאר, שולטית וצנועה בכל דרכיה. ותנשא האשה לאיש, וימת האיש על מטתה בלילה הראשון לאפריון דוריה. והיה בכרך וירב תאניה ואניה בבית הוריה, גם היא נאנחה ותהי שוטמה,

כי נהפך חנה לאבל, וכנורה לקול בוכים. ויהי בימים הרבים ההם, ותנשא האשה הוואת שנית ושלישית, ויקר מקרי בעליה, כמקרה אישה הראשון. ותאמר האשה אל אבותיה לאמר, אישבה לי אלמנה שוממה וכרודה, עד אשר ירא ד' בעיני, וירחם על ימי עלומי, ולא יוסף לראכה עוד, כי לפה ימותו עלי בני אדם הנם? ותשב האשה אלמנה צרורה ימים רבים:

לעשירי הזח היה את רחוק, הגר במדינה אחרת, איש עני ואכזב מאד, ולו עשרה בנים ולא מצא להחיות נפשם ברעב. בכל יום ויום, התהלך העני ובנו הגדול עמו ביער, לחטוב עצים, ולמכור את אנדותיו בעיר. ויהי היום ולא סבר אף אנודה אחת מעציו, ויתעסק נפשו ברעב, וכל בני ביתו התמוננו מפני זלעפות רעב, כל היום הוא, כי לא היה לו אף גרה אחת. ויהי בראות בנו הגדול בצרת אביו ואחיו הקטנים, ויאמר אל אביו לאמר, הניחה לי אבי, ואלכה לדרכי, ואבוא אל אחיך העשיר, אולי ירא ד' בעינינו, ויתן לי רחמים בעיני האיש, וישלח לנו ד' על ידו עזרתו מקדש, וישלחנו אביו וילך לו לשלום:

ויהי ככואו אל דודו, וישמטה דודו לקראתו ויקדמוהו בשמחה, וישאל לו לשלום אבותיו ואחיו, וישב עמו שבעת ימים. כל הימים האלה השתעשע את בתו היחידה, כי נודע לה מה הוא לה. ויהי ביום השביעי ויאמר העלם אל דודו, אנא אדוני! שאלה אחת אנכי ישאל מעמך, ואל תשיב פני ריקם. ויאמר דודו אליה, דבר נא דברוך בני! ואשמעם. ויאמר הנער, לא אדבר דברי עד אשר אם תישבע לי אדוני, כי לא תשיב פני. וישבע לו דודו על הדבר הזה. ויאמר העלם, שאלתי ובקשתי, כי תתן לי אדוני את בתך לאשה. ויהי כשמעו דודו את דבריו, ויבך בכבי גדול מאד, ויספר לו דודו את כל אשר קרה לבתו פעמים גם שלש, ויאמר אל נא בני, כי פר לי מאד ממך, ולמה אישבל גם את בן אחי כסורו אל ביתי. ויען העלם ויאמר, ידעתי כל ידעתי, אבל אתה אדוני! אל תשיב פני הלום. ויאמר דודו אליה, אולי נתת עיניך בכספי וזהבי, הנה בני! הנה אתן לך כסף וזהב, וקח לך כמות נפשך, אבל לא תשים אישם נפשך, לשאת עיניך אל בתי הגלמודה, כי בנפשך היא. ויען העלם ויאמר, הלא נשבעת לי אדוני כהו ד' אל עולם, ואיך תשקר באמונתך? ויהי כי ירא האיש מחלל את שבעתו, ויקרא לבתו ויאמר אליה, ידע תדעי בתך, כי נשבעתי היום לכן אחי, לתתך לו לאשה, ואת אל תמרי נא הלום את פי ד' אלהיך, כי אנכי פציתי את פי, אולי ירא ד' בעינינו וישמחנו כימות עניתנו. ותתפלל בתו לד' ותאמר, אנא ד'! תהי נא ירך בי, ואל ימותו עלי בני אדם הנם!

ויהי ביום ההוא, ויעש האיש משהו, ויקרא לכל זקני העיר ללחם. והיו בערב ויתאספו הזקנים אשר בשער, לחוג את הז האפריון, וישבו לאכל ולשתות ויהי בשבתם אל הלחם, וישב ליטין החתן, איש זקן אחד נכבד ונשוא פנים, אשר לא נודע לכל בני העיר מתול שלשום. ואולם כל הקרואים נחתו מפניו,

ויכבדוהו מאד, וגדולי הקרואים ידעו לנכון, כי אליו הנביא הוא, וישמרו את הדבר בלבם, והעלם הלו לא ידע דבר. ויקרא הזקן אל החתן החדרה. ויאמר לו, איני צדק נא בני עצה נכונה, ואתה אל תמ מעצתי ימין או שמאל, ואתה בשבתך היום לאכל לחם, הלא יבא עני אחד הביתה, והוא לכוש בנדים שחורים וקרועים, יהף ויגע, עני אשר אין כמותו בכל הארץ, נכזה וחדל אישים. והיה כראותך את העני הזה, וקמת מהרה מכסאך, ותושיבהו לימינך, תאכילוהו ותשקהו ממימך שולחנך, ותשרת לפניו בכל מאדך, אל תפל דבר מכל אשר צויתך, וכדברו ויסרד מטנו הזקן וילך לו לדרכו. והיה כשוב החתן אל מושבו אל השלחן, וירא והנה העני בא כדבר הזקן, ויושיבהו החתן לימינו ויאכילוהו וישקהו מטובו, לא הפיל דבר מכל אשר צווה הזקן. והיה ככלות העני לאכל ולשתות, ויקרא את החתן החדרה ויאמר אליו דבר סתר לי אלק! וילכו שניהם החדרה ויאמר העני אל החתן לאמר, דע נא כי מלאך אלהים אנכי, אשר באתי הלום לקחת את נפשך. ויאמר החתן אל המלאך, הרפה ממני שנה אחת, או ששה חדשים, ואחר תעשה עמדי כדבר ד', ויאמר המלאך לא אוכל לעבור את פי ד' אלהי. ויאמר החתן הרפה ממני חדש ימים, או שבעת ימי המשחה. ויאמר המלאך לא ארפך אף יום אחד, כי כבר הניעה עתך. ויוסף החתן ויתחנן אליו לאמר, הרפה ממני, עד אשר אלך ואפרד טרעיתי. ויאמר המלאך, הנה נשאתי פניך לדבר הזה, אך לך נא מהרה, ואל תתמהמה בלכתך. וילך החתן ויבא אל רעייתו החדרה, וירא והנה סגורה לו הדלת, וידפוק על הדלת ויאמר, פתחי נא לי אחותי רעיית תמתי, ותמחר האישה ותפתח לו את הדלת, ודמעתה על לחיה, כי בהיותה בחדרה לבדה, בכתה את אישה תמרורים ושפכה שיחה לד'. והיה כראותה את אישה ותמח את דמעתה מעל פניה, ותחזק בו ותשק לו, ותאמר לו, מה לך אישי כי חדרת אלי את כל החדרה הגדולה הזאת. ויאמר האישי, הנה באתי להפרד ממך, כי כבר קרבה עתי ללכת בדרך כל הארץ, כי מלאך אלהים בא אלי החדרה, וינד לי כי בא יומי, לקחת את נפשי ממני. ותאמר האישה אליו, לא תלך אישי מזה, ואנכי אלך תחתך ואדברה את המלאך. ותלך האישה החדרה ותמצא את המלאך ותאמר אליו, האתה באת הלום לקחת את נפשי אישי? ויאמר המלאך, כן דברתי. ותאמר האישה, כי אדוני! הלא אין לאישי היום משפט מות, על פי תורת ד', אשר באה בכתוב מפורש לאמר (דברים כ"ד): "כי יקח איש אישה חדשה, לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר, נקי יהיה לכיתו שנה אחת וישב את אישתו אשר לקח!" וד' אלהים אמת ותורתו אמת, ואם תקח את נפשי אישי היום, הלא תישקר באמונת ד' ובתורתו התמימה. ואם לא תאבה לשכוע לי ללכת מזה, הנה ונלכה יחד עד האלהים אשר בשמים ממעל, ונראה דבר מי יקום ומי יזכה בהשפטו. ויגעד ד' בשטן וילך לו ואינו. ותשב האישה בחדרה ותספר לו את כל אשר דברה אל המלאך. ויודו לד' הסוס בקול רנה ותודה ויתקדשו, והיו בחצי הלילה, וזקצו שניהם משנתם, והנה הלום שניהם נרא מאד, וידעו כי דבר אלהים הוא.

וידע האיש את אשתו על פי מצות ד', באהבה נאמנה ומהורה, להקים זרע אנשים קדש לד'. המה שכנו בחדרם, ואבותיהם ישנו זכנו כל הלילה בכני תמרורים, וכינו קבר ותכריכים לחתנם, עוד במרים עלה השחר. ויהי כעלות השחר, ויבאו אבותיהם לראיתם, ויראו והגה חתנם חי, ויהללו את ד' בתוך קהל ועדה, וידע האיש כי ענש אותו ד' אלהים עד הגה, בגלל אשר לא החזיק ביד אחיו האביון, כי ד' נוצר את יראיו ואת המיחלים לחסדו כאישון בת עין. — (תנומה סלוינו לוח ח' גן הנוספות):

פד.

לשון ערומים.

יחנן איש חקק, יצא בכפרים, לראות כתבואות השרה. ויהי ככואו וישאלו אותו לאמר — האם חטים נעשו יפות? ויאמר השעורים נעשו יפות! ויאמרו לו, צא ובשר לסוסים ולחמורים. (פסמים ל':):

פה.

ועשקו גבר וביתו.

חניך אחר, למד במעצד ידיו, אצל חרש עצים מישראל. ויהי היום ויגדל הנער ויצא מכית החרש, ויעש לו בית חרושת לכדו, ויצלח במלאכתו אשר עשה, ויעש חיל ויהי לעשיר. וכאשר קם הנער כן נפל אדוניו וירד פלאים בכל יום, עד כי חסר לחמו:

העשיר הזה, כהיותו עוד נער בבית אדוניו, נשא עיניו אל נכירתו ויאהבה בלבו. ויהי היום ויבא אדוניו אלוף נעוריו אליו, ויתחנן. לו לסמכהו ולתמך ידו בימי עניו. ויאות העשיר לו, ויאמר שלחה נא את אשתך אלי, ואתן לה הכסף אשר שאלת. ויזדה לו אדוניו הסדו, ויבא אל ביתו וישלח את אשתו אליו, ותהי האשה בביתו שלשת ימים ושלשת לילות ויהי ביום השלישי וישכם העשיר בכקר ויבא אל אדוניו העני, וישאל העני אותו לאמר איה אשתי אשר שלחתי אליך, כי לא שבה אלי זה שלשת ימים. ויאמר העשיר במרמה, הן אמנם באה אלי אשתך שלשום, ואנכי נתתי בידה את הכסף ותלך לדרכה. ואולם שמעו שמעת, כי התעללו בה הבחורים בדרך, על כן באתי להגיד לך את אשר שמעת, כי חדלתי מדאוג בעדה ודאגתי לכספי אשר נתתי בידה. ויחרד העני וילפת, כי נעוה משמעו את הנבלה אשר עשתה אשתו, ויבך בכני המרורים ויאמר, ומה אעשה לה איפוא היום? ויאמר העשיר אל הדאג מאומה, כי אנכי אהיה למגן לך, כי זכרתי את החסד אשר עשית עמדי בימי נעורי, וכל

מחסורך עלי. אבל אם שמוע תשמע לעצתי, הלא תגרש אותה מכיך, ונתת בידה ספר כריתות ושלחתה לנפשה. — „אבל מה אעשה, כי כסף כתובתה רב מאד?” — אמר העני ולבני עליו דוי, ויאמר העשיר, אל תבך ואל תתאנה מאומה, כי הלא אמרתי לך, כי אנכי למגן לך, ואנכי אלוה לך את הכסף די מסת כתובתה, ויקח העני מידו את הכסף ויתן לאשתו וישלחה מכיתו ויקחה העשיר לאשה. ויהי בהגיע תר מועד השלומים ויגוש העשיר באדונו העני, ויכבד עליו אכפו, עד כי נמכר לו לעבד בעד כספו. ויהי העשיר ואשתו יושבים ומתענגים, והעני אלוף נעוריה עומד ומשקה עליהם, ודמעותיו נוזלים כנביע אשר בידו, וישמע אלהים את נאקתו, וישבע ד' לבלות את חמתו בירושלים. (גיטין כ"ה):

פו.

וטובל בשמן רגליו.

אנשי לודקיא ערכו מערבם בשמן, ויהי היום ויבא איש אחד מהם ירושלימה, לקנות שמן בעד כל החמרים כמאה מנה. ויהי כי לא מצא שמן בירושלים וילך משם צורה, ומצור הלך לגוש חלב בנחלת אשר. ויהי כבוא האיש העירה, ויאמרו לו אנשי העיר, לכה נא אל פלוני אלמוני, וקנית ממנו את כל השמן, ככל אשר תאוו נפשך, כי שמן רב לו. והאיש היה בשדה, וילך אליו האורח השדה, וירא והנה האיש מעוק ויתיו, ויאמר לו ד' עמך! ויאמר לו יברכך ד'! ויאמר האורח אליו, היש לך שמן במאה מנה? ויאמר האיש יש. אבל חכה לי עד אם כליתי את מלאכתי. ויהי ככלותו את עבודתו ויגלוס את אדרתו על שכמו, כאורח שכירי יום העניים אשר בעיר. ויהי בלכתו עמו מן השדה, ויסקל מן הדרך את כל האכנים אשר מצא. ויהי כראות האורח את מעשהו, ויאמר בלבו: אין זאת, כי שחוק עשו לי היהודים, האם העני הזה ימכור לי שמן כמאה מנה? ויהי כבואם הביתה. ותצא שפחתו לקראתו, ותושט לו כיור מים חמים, וירחץ את פניו ידיו ורגליו, ותגש לפניו ספל זהב מלא שמן זית זך, ויטבול בו את ידיו ואת רגליו. ויעש האיש לאורח משתה ויאכלו וישתו ויישבו את לבם. ככלותם לאכול, ויטוד לו האיש את השמן כאשר שאל. ויאמר האיש, אולי דרוש לך עוד שמן, הלא אוכל למכור לך עוד, כי יש לי רב. ויאמר האורח, הן אמנם דרוש לי עוד שמן, כי ציר שלוח אנכי מה מכל סוחרי עירנו, אבל אין עוד בידי כסף לקנות. ויאמר האיש, קנה נא מטני ככל אשר תאוו נפשך, ואנכי אלוך עמך לביתך לקחת מידך את מחירם. ויטוד לו האיש שמן בשמנת עשר מנה, וישכור את כל הסוסים ואת כל החמרים, את כל הפרדים ואת כל הנמלים אשר טצא, וילכו ויבאו עם השמן לודקיא, ויהי כבואם ויצאו כל אנשי העיר לקראת צירם אשר שלחו, ויהללוהו כפיהם כי הגדיל לעשות. ויען אותם הציר ויאמר, ואנכי מה, כי תהללוני,

הללו נא לאיש הזה ההולך עמדי, כי מטנו הכל קינתי, ומידו הבאתי לכם כל אלה. ויאמרו: „יש מתעשר ואין כל, מהרושש והיזן רב. (מנחות פ"ה):

פו.

שלח לחמך על פני המים.

רוכל אחד, הסובב בערים, פגע בשוטר אחד כלכתו בדרך, ויאכילהו הרוכל וישקהו, ויעניקהו מטובו, ויפרדו איש מעל אחיו. ויהי היום, וילקח הסוחר אל בית האסורים, כי מצאו את בגדיו חמוצים מדם. ויהי בהיותו בכלא, ויבא השוטר ויכירהו, ויאמר מה לך פה? ויספר לו הסוחר, את כל אשר קרהו, כי מצאו את בגדיו חמוצים ושימו לו עלילות דברים, כי כפיו נגואלו בדם. וילך השוטר ויעידהו לפני השופטים, ויגד את תומתו בשער, וגם אמר, כי הוא נתן לו את הבגדים החמוצים, וירצוהו מן הכור ויצא לחפשי. ויאמר: „שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו!“ (מדרש קבלת פסוק סלה):

פח.

זכור את אשר עשה ד' אלהיך למרים.

צפורה. השמעת מרים אהתי; כי אלדד ומידד מתנבאים במחנה?
מרים. אשרי בניהם, אשרי נשותיהם!
צפורה. אשרי בניהם, ואוי לנשותיהם!
מרים. הלא כאחת הנבלות תדברי!
צפורה. אבל מרוב שיחי ונעמי דברתי, כי מיום אשר עלה משה בקדש, לא נגש אלי אישי עד היום הזה:
מרים. השמעת אהרן אחי, את אשר התאוננה צפורה באוני, ואשר דברי במשה אחינו? —
אהרן. פלצות אהזתני, לדבר הזה יתר לבי בקרבי, הרק אך במשה דבר ד', הלא גם בנו דבר ומדוע יצדק הרבה הנם?
מרים. הלא גם בי דבר ד'!
קול אלהים. מדוע לא יראהם לדברי בעבדי במשה! (מדרש הסכס סנאור כימן כ"ה):

פט.

בעיא המוכס.

בימי רבי ישמעון בן ישמה, מוכס אחד היה בישראל, אישרע ובליעל, בעיא ישמו. ויהי היום וימת בעיא ויוציאוהו בני משפחתו לקברו. ביום ההוא מת

אדם גדול בישראל, הכם כתורה וצדיק מושל ביראת אלהים. ויוציאו גם את משתו בעת ההיא, כאכל כבוד ומכבוד גדול. ויהי הם נושאים את המשות, והנה נשמע קול ענות במחנה, כי בא צר ואויב בשערי העיר הזאת. וינוכו כל העם לנפשם, ויעזבו את המשות בלתי קבורים בבית מועד לכל חי. ותלמיד אחד נשאר שמה לשמור את מטת מורהו. ויהי כאשר ישבו העם לקבור את המתים, והנה נתחלפו הארונות, וארון בעיא, השבו לארון החכם איש האלהים, ויכבדו את ארונו ויקברוהו בכבוד גדול, ואת ארון החכם קברו ברוב כבוד וקצף. ותלמיד צעק בקול גדול, לאמר מדוע חזנו את החכם, לא זה הוא הארון! לא זה הוא הארון! ואין איש שומע לו, כי מד' היתה נסבה לכנות את המכובד ולכבד את הכוזב. וידע הדבר מאד בעיני התלמיד, כל היום ההוא, היטב חרה לו עד מות:

ויהי בלילה ההוא, וירא אליו מורו בתלום הלילה ויאמר לו, אל ידע בעיניך על כל הבזיון אשר בנו אותי, ועל הכבוד אשר כבדו לבעיא. כי מד' היתה נסבה ליסרני על חטאתי, כי שמעתי פעם בקללת חכם וירא ד', כי קללו וחרף אותו אחד מאנשי בלעל, ואנכי לא עצבתיו ולא יסרתיו למשפט. וגם נבעיא המוכס, יען כי נמצא בו דבר טוב, כי פעם אחת, עשה בעיא משתה לשר העיר, ויהי כי לא בא השר אל המשתה, ויקח בעיא את כל אשר הכין ויחלק לעניים. על כן קבל את עולמו בכבוד קבורתו. אבל בכל זאת, הלא אנכי מקומי בנן עדן, ומקים בעיא בני הנוס, כי הוא עומד בפסח התפת, וציר הדלת סוכב באוננו. ויאמר התלמיד, עד מתי יעמוד זה על המפתח, האם לא יצא פעם אחר הדלת והמוזהו? ויאמר הרכ, עד אשר ימות שמעון בן שטח, וימלא את מקומו. — „אהה ד'! — קרא התלמיד — הגם לשמעון בן שטח, ראש שבטי ישראל, ערוך תפתה? ויאמר הרכ: „ומה התמה על החפץ, הלא ראש שבטי ישראל הוא! ומדוע לא יבער הרע מקרב ישראל? — הלא שמנים נשים טכישפות טבנות ישראל, שאננות הנה באשקלון, אישר עצמו בחבריהן, לעשות שעורריות בבית ישראל, ומדוע יחשה ולא יכתק אותם בצור חרכו, כל מי שיש כידו להוכיח ואינו מוכיח, סופו לרשת גיהנום!“ וייקץ התלמיד משנתו והנה הלום, ותפעם רוחו כקברו, ויספר את חלומו לשמעון בן שטח. ויקם רבי שמעון ויקח אתו שמנים אנשים מכחורי ישראל, כלם גבורים מלמדו מלחמה, איש חרכו על ירכו, ויכאו אישקלוגה:

היום ההוא יום סנירר היה והמטר נדך ארצה, ויהן שמעון לשמנים בחוריו, כד לכל יאהר, ואת אדרתיהם נתנו בכדיהם. ויצו שמעון אותם לאמר, ידעו תדעו כי שמנים נשים נמצאו במגדל הזה, ואתם כנואכם הביחה, והטפתם איש איש מכשפה אחת, ואז תראו כי כל מעשיהן מאפע, שקר כשופיהן מהכל הנה יחד. ויבא שמעון ראשונה אל הדרמון ואת בחוריו ישם בהויץ. ותאמרנה הנשים אליו, מי אתה כי באת הלום? ויאמר שמעון מכשף אנכי, וגם באתי הנה לנסותכן לדעת, אם ידעתן באמת את החכמה הזאת? ותאמרנה הנשים אליו,

ומה יכולת אתה לעשות בכשפיך, כי תתפאר עלינו? ויאמר שמעון, הלא יום סגריר היום הזה, ומטרות עזו ירדו ארצה חשרת מים, ואנכי אם אשרקה לי ואצפצף בקול אמים, והנה יבאו הכיתה פתאום שמנים בחורים, כלם נכורים כלם עשופים באדרתיהם, החורבים בלי כל רטיבי מים, איש חרבו על ידו: — „הלא נראה, אם יבואו חלומותיך?” — אמרו הנשים בקול כאוב.

וישרוק רבי שמעון ויצפצף, וישברו הבחורים את כריהם, ויוציאו אדרתיהם מן הכדים, ויתעטפו בהנה, ויפרצו פתאום אל הבית, ותכהלנה הנשים אל מראיהם, ויקחו איש איש מכשפה אחת ויניפה הנופה, ויוקיען רבי שמעון לפני ד' לעין השמש, ולא נמלטה אף אחת מהנה:

ויהי ביום ההוא, ויקצפו קרובי הנשים על רבי שמעון, ויעמידו שני אנשים בליעל על בנו ועידו כי עבר על תורת ד', ויחיבו את ראשו להסקל, ויעמידוהו לפני הסנהדרין. ויהי כאשר מוצא להסקל, ויאמר: „אם יש בי עון זה אל יהי מותי כפרתי, ואם אין בי עון זה יהי מותי כפרה על כל עונותי ודמי יבוקש מיד העדים אנשי בליעל, אשר העידו בי שקר!”

ויהי כשמעו העדים את דבריו ויבהלו מסנו, ויתנו תודה, כי שקר ענו בו, בגלל קנאתם באביו אשר הרג את הנשים, ובכל זאת לא היה להם כל שומע. יען אחרי כי הגידו, אין יכולים להגיד עוד. (ירושלמי חגיגה פ"ג. רס"י סנהדרין מ"ד: חוס' חגיגה ט"ו: מנוס"מ סי' כ"ד):

צ.

גדולה תשובה.

תלמיד אחד מתלמידי רבי חייא, זהיר היה מאד ומהיר במצות צצית. ויהי היום ויצא שם אשה אחת באיי הים כיפיה ובתפארתה, אשר פורה דרכיה בתזונתיה, ותקח באתננה ארבע מאות שקל כסף. וישלח לה האיש את שכרה ותעד לו מועד. ויהי כי בא המועד, ויבא האיש אל פתח ביתה, ותבא אמתה ותאמר לה, הנה האיש, אשר שלח לך את הכסף עומד בפתח הבית, ותאמר האשה יבא. ויבא האיש הכיתה, ותציע לו האשה שבע מטות כסף והעליונה מטת זהב, לכל שש המטות מוצבים סלמי כסף לעלות בהם, וסלם זהב מוצב בששית וראשו מניע במטה העליונה, ותעל האשה ערומה ותשב במטה העליונה. ויהי כעלותו גם הוא אחריה, ויזכר האיש בגדילים אשר על כנפי כסותו, ויזכר את כל מצות ד', ויך לבו בקרבו וירד פתאום וישב על הארץ בטרם קרב אליה. ויהי כראות האשה את הדבר הזה, ותתמה על החפץ מאד ותרד גם היא ותשב על הארץ, ותאמר אליו, הלא תניד לי אדוני, מה כוס מצאת בי כי נקלותי בעיניך ולא חפצת לננוע בי? ויען האיש ויאמר, הי אני, כי לא ראיתי אשה יפה כמך בכל הארץ, אבל מצוה אחת צונו ד' אלהינו, מצות צצית שמה,

וכה כתוב: „אני ד' אלהים!“ מעמים; להזהירנו לאמר: „אני ד', העושה משפט בעוברי רצונו! אני ד', המשלם שכר טוב לעושי רצונו!“ והנה ארבעת הגדילים אשר כננפי כסותי נדמו עלי כארבעה עדים נאמנים, ויחידוני ויזהירוני מתור אחרי לבני ואחרי עיני, אשר זניתי אחריהם, ועתה נפש עדינה, היפה כנשים! חוסי נא עלי, שלחיני נא סכיתך, מן אחמא לד' אלהי. ויהי כשמוע האשה את דבריו, ותאמר אליו, לא אעונך ולא אשלחך, עד אשר חגיד לי, את שמך, את שם עירך, את שם מורך, ואת שם בית מדרשך, אשר אתה לומד בו תורה, ויכתוב לה האיש כאשר שאלה, ותשלחהו וילך לו לשלום:

ותקם האשה הזאת, ותחלק את כל נכסיה, שליש למלך ושליש לעניים, ושליש לקחה לנספה לבד מטות הכסף והזהב, ותשם לדרך סעמיה ותכא לבית המדרש, אשר לרבי חייא, ותאמר אליו, אנא אדוני! עמך עמי ואלהיך אלהי, צוה נא ואתיהר כמשפט התורה. ויאמר רבי חייא אליה: „בתי! אולי נתת עיניך באחד מן התלמידים?“ ותוצא האשה את סכתה התלמיד מחיקה ותתן ביד המורה. ויהי כקרוא המורה את הדלתה, ויפן אל האשה ויאמר, זכי במחקך, והמרבדים אשר רבדת לו לזוגים, יהיו לך לקדושה, ועשו חיל בישראל. (גמ' ומדרס תנחומא, מנוס"מ סי' קכ"ג):

צא.

עולם ברור.

רב יוסף בן רבי יהושע בן לוי חלה ויתעלה, ויהי כאשר הקיץ רב יוסף, ויאמר אליו אביו, מה ראית בני? ויאמר, עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה. ויאמר אליו אביו בני! עולם ברור ראית! ומה גורל החכמים אשר ראית שמה? — „גורל אחד למו גם בזה גם בבא!“ — אמר רב יוסף — גם שמעתי אומרים: „אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו!“ גם שמעתי אומרים: „הרוגי מלכות, כמו רבי עקיבא וחבריו והרוגי לוד, אין אדם כארץ, אשר הניע למעלה!“ (פסחים ל':):

צב.

עקדת יצחק.

ישמעאל. זכר נא אליעזר, כי כבר זקנת ושבת, ועוד מעט, והנה אנרשך כנצר נחעב, מכיה אבי אברהם! הירעת כי היום יעלה אבי את יצחק בנו לעולה על אחד ההרים? כי נחם אבי על אשר שמע בקול שרה אשתו, לגרש אותי ואת אמי הנר מכיתו! —

אליעזר. אחת דבר אלהים: „כי לא יירש בן האמה הזאת!“ ואנכי
הלא בן ביתו הוא, דמשק אליעזר! —
קול אלהים. אבל כבר אמרתי כמו כן: „לא יירשך זה, כי אם אשר יצא
ממעריך הוא יירשך!“

אברהם (לגפשו). „אך להיותי שמעתי ריכותם! אבל מה אעשה איסוא הלום?
— הלא, לא הלום חלמתי, לא בשעיסים ולא בחזיונות לילה!
אבל פנים בפנים דבר עמדי ד'. ועין בעין ראיתי, און באון
שמעתי, קול אלהים בכח: „קח נא את בנך את יחידך אשר
אהבת את יצחק, ולך לך אל ארץ המוריה, והעלהו שם לעולה
על אחד ההרים אשר אמר אליך!“ האנכי, אמרה היום את
פי ד' אלהי? הלא כתשע מסות כבר נוסיתי, ומה אחקור על
רצון שדי? הלא תמים להיות צויתי! אתהלך לפניו גם היום
ואהיה תמים! —

— אבל, האניד הדבר לשרה אשתי? — הלא אישה היא,
ודעתה קלה!

— אבל האננוב את בנה את יחידה טחיקה? ומה תעשה,
ליום סקודה, הלא תחנק! — אבל, הלא גדול הוא השלום!
ואננוב את לבנה הפעם!

הבה נא רעיתי! עשי לנו טעמים וצדה לדרך, ועשי לנו
משתה היום!

ולישמחה מה זו עושה? — שרה.

אברהם. הלא ידעת תמתי! כי ילדה לי בן נחמד לזקוני, וכבר בא
בימים, בן שלשים ושבע שנה הוא היום, ולא נתחנך עוד
לד' ואנכי הלא הכרתי את בוראי כהיותי עוד בן שלש שנה!
— והיום הזה אקחהו ואוליכרו על אחד ההרים אשר אמר
לי ד', לכהן את ידו להקריב עולה לד'!

קחהו! ולכו לשלום בדבר ד': שרה.

וישכם אברהם ככקר, כי אמר פן תגזם שרה, וגם אמר אל יודע לאיש
דבר. ויהי בקומו ללכת, והנה בא השמן ויתצב לקראתו, כתמונה איש זקן,
ויאמר אליו: „אברהם אברהם! אנה תלך ואיפה פניך מועדות?“ ויאמר
אברהם אנכי הולך בזה להתפלל לד'. ויאמר השמן, והעצים והאש והטפאלת
למה לך? ויאמר אברהם, כי יראתי פן אתמהמה בדרתי, והיו לי העצים והאש
לאפות ולצללות. ויאמר השמן, עד מתי תשקר באשונתך? השרים ידעתי את
כל אשר אתה הושב לעשות לבנך ליחידך! אבל הלא באתי אליך, אויבתך
ואערכה לעיניך, כי לא טוב עשית, להכרית ויעך בימי זקנתך! ויאמר אברהם,
ינער כך ד'! השטן! — כי דבר אלהים הוא לי! — ויגם השמן מפני, וירא
פתאום ליצחק בנו, בדמות עלם ונער, ויאמר אליו: „יצחק יצחק! איפה פניך

מועדות ללכת?" ויאמר יצחק, הולך אנכי היום את אבי, ללמוד חכמה ומסר וכינת! ויאמר השטן, האם בחיך, או לאחר מותך? הלא ישחטך אביך היום על אהר ההרים! ויאמר יצחק, לא אמרה את פי אבי, כי רצון ד' הוא! — ויהי בראות השטן, כי לא יכול להם, ויבא אל שרה להרעימה בכעס ותמרוזים, והאמר שרה גם היא, יעזר כך ד' השטן! כי רצון יידי הוא!
(ולקוט סודם דמו כלם נפס סרקי דר"ה ובסס נדרס):

צנ.

השופט אשר יהיה בימים ההם.

רבן גמליאל. הלא שנים עדים, באו לפנינו והעידו, כי ראו את הוזה ביום עכונו ובלילה לא ראינו? אבל על פי שנים עדים יקום דבר! —

ר'ד בן הרבנים. עדות שקר העידו! איכה מעידים על אשה שילדה, ולמחר נמצא ברישה בין שניה? —

רבי יהושע. רואה אני את דברך! —
רבן גמליאל. גזרני עליך, יהושע! כי הבא אלי במטך ובכספך, ביום הכפורים ישחל להיות על פי השכונך!

רבי עקיבא. על מה אתה נאנת? יהושע! הלא אלה המה מועדי ד', אשר יקרא אותם הנשיא מקראי קדש, בעתם ושלא בעתם, בשנתה או בזון או בטעות!
רבי יהושע. עקיבא נחמתני! עקיבא נחמתני!

ר'ד בן הרבנים. כל נשיא בדורו, כאביר אבירים! ובאת אל השופט אשר יהיה בימים ההם, ואל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה!

רבי יהושע. הנה באתי אליך אדוני! אל עירך יבנה, כסקלי ובתרמילי, ביום הכפורים ישחל להיות בחושבוני, כאשר צויתני!
רבן גמליאל. [עמד בכסאו ונישקו על ראשו] שלום עליך רבי ותלמידי!
רבי! שלמדתני תורה ברבים! ותלמידי שאני גזור עליך ואתה מקים! אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים! (ד"ס כ"ה):

צד.

אנדריאנוס ורבי יהושע.

אנדריאנוס. היש ארון וקונה לשמים וארץ? —
רבי יהושע. כל נברא יש לו בורא!

אנדריאנוס. מדוע לא יגלה פעמים בשנה, וראו כל הכרזאים ויראו ממנו?
 רבי יהושע. ומי יעמוד מפני זיוו והודו?
 אנדריאנוס. הרוצה לשקר, יחזיק עדותו!
 רבי יהושע. צא נא אתי החוצה והכיטה בשמש, וראית את כבוד ד'!
 אנדריאנוס. ומי יוכל להביט בפני השמש?
 רבי יהושע. הלא תקשכנה אונך, מוצא צדק! הלא השמש, הוא אחד מאלה
 אלפי אלפים ורבוז רכבות משרתי אלוה, ואם כפניו לא יוכל
 האדם להביט, ואף כי בפני ד'!
 אנדריאנוס. אבל מתי יגלה ד'?
 רבי יהושע. כאשר יחלפו האלילים כליל, ונשגב ד' לבדו, ונגלה אז כבוד ד'!
 (ילקוט סוכה רמז ס"ו גמס מדרש חכמה):

צה.

פ ש ע ר ו פ א.

נקרא נקרא רב ספא הרופא, לראות את רב הונא בן רבי יהושע ההולה, ויאמר
 רב ספא, הבינו לו צדה לדרך, כי לא יקום עוד מטמתו! ואולם רב הונא קם
 מטמתו וישב ויחי, ויבוש רב ספא לראות את פניו. ויהי כאשר פגש אותו
 רב הונא, ויאמר אליו; הפרס ידעת כי נשא ד' לעוני, כי עובר על פשע
 הרופא הנני! (ילקוט רמז ס"ח):

צו.

מצוה בשגה.

חסיד אחד, ישבה פעם עומר בשדה, וישמה החסיד מאד, ויאמר לבנו,
 למה נא בני! והקרב כערי פיר לעולה ופיר לזכה שלמים! ויאמר בנו אליו, מה
 ראית אבן, לשמיה במצוה הזאת מכל המצות האמורות בתורה? וען החסיד
 ויאמר, ען וביען, כי כל המצות נתן לנו ד' לרעתנו, והמצוה הזאת, אם עשינו
 אותה ברצון לא באה לידנו מעודנו! (ילקוט רמז צ"ט גמס חספסא דפסח):

צז.

בן בנות צלפחד דברת!

מחלה. אבינו מת במדבר!
 געה. והוא לא היה בתוך העדה, הנועדים על ד' בעדת קרח!
 הגלה. כי בחטאו מת, הוא המקויש!

מלכה. ובנים לא היו לו!
 הרצה. למה ירע ישם אבינו מתוך משפחתו?
 משה. כי אין לו בן! ואין בת יורשת נחלה!
 הכנות. אם לא נחשבו הכנות בבנים, הלא תחייבם אמנו! ונתת לנו אחזה
 בתוך אדו אבינו!
 משה. אם בן, אקריבה את משפחתן לפני ד'! (לקוט כונו הפס"ג):

צ.ח.

אבויה ושועי ירושלים.

אבויה, מאצילי ירושלים היה, ומגדולי שועיה. ויהי ביום הולדת בנו אלישע, ויטל אבויה את אלישע בנו בן שמנת ימים. ויעש אבויה משהה גדול ביום המולד אה בנו, ויקרא לכל יועי ירושלים אל המשתה, ויבאו גם רבי אליעזר ורבי יהושע בתוך הקרואים. ויהי אהרו אכלם ושתותם, ויחלו כל הקרואים, לשיד כשירים, הנוסדים במשקל אל"ף ב"ת — בדרך המשוררים בעת ההיא — ולהריע בזמירות. ויאמר רבי אליעזר לרבי יהושע, אלה בישורים ואלה בזמירות; ואנחנו בשם הורחנו נדביל! — כי כלעני ישנה ובלשון אהרת חכרו כשירים בעת ההיא, כי חמדו לצון ומהתלות וענינים בפיהם — או התרועעו למודי ד' אלה, ותהי למו תורהם שעשועים, וישאו הניגונים ומדברים, מתורה לנביאים, ומנביאים לכתובים, וכל שומע דברם בקדש, נדמה לו כקול ד' הקורא בכת, וכשומע דבריה קדישו מלהבות אש. ויאמר אבויה אליהם, אדוני! הלשרוף אותי ואת ביתי כאש באתם הנה? ויאמר רבי אליעזר, תלילה לנו, יען וכיען כשמוע ישראל את הקול מתוך החשך וההר בוער כאש, גם המה יראו לנפישם פן ימותו ופן תאכלם האש הגדולה הזאת, ועתה מי יתן וזהו לבבך זה ליראה את ד' ולשמור את כל מצותיו כל הימים למען ייטב לך ולבבך הנולד לך לעולם! (לקוט כונו הפס"ג):

צ.ט.

אין עוד מלבדו.

רבי חנינא התבונן במכושפה אהת, כי התאמנה לקחת אבק ועפר מתחת כפות רגליו; לצודד נפשו בעצמת חכמה. ויאמר רבי חנינא אליה, קחי לך כאשר תקדי, הלא כתוב בתורה! „אין עוד מלבדו!“ אין אדם נוגף אצבעו לשמה בארץ, אם לא גזרו עליו כשמים ממעל! „מד' מצעדי נכר בנינו, ואדם מה יבין דרכו?“ (סו"ף דף ה')

ק.

שבת בן מרינוס.

שבת בן מרינוס הלך בדרך למסעיו ויבא בבבלה. ויבקש שבת מאנשי המקום לעשות עמו חסד, לתת על ידו מערכם להשתכר, ולא אבו אנשי המקום שמוע לו. ויאמר שבת אליהם: אם בן איפוא, תנו לי מזון ומחיה, כי למה אמות לננדכם? ולא ישעו אליו גם לזאת. ויאמר שבת אליהם, עתה ידעתי כי מבני האמספור אתם, מן הערב רב אשר עלה את ישראל ממצרים, יען וכיען, כי כל המרחם על הכריות, בידוע שהוא מזרע אברהם אבינו, וכל ישאין מרחם על הכריות, מזרעו לא יתחשב! (צ"ל ל"ב):

קא.

עולא בן קופיד.

עולא בן קופיד, נשאה המלכה עיניה אליו, והסיתהו תמיד לשכב אצלה להיות עמה. והיו כראותו, כי לא ינצל מידה, ויקם עולא ויברח לנפשו וינס ללוד ויבא אל רבי יהושע בן לוי. והיו כראות המלכה את הדבר הזה ויחר אפה, ותפקד את הלילה ותצר על לוד וישכבו מלכה אל העיר ותעמד בחל, וכל העם אשר את המלכה משהיתים להפיל החומה. ויקרא רבי יהושע בן לוי מן העיר לאמר, מדוע אתם מבקשים להסית עיר ואם בכל המדינות, למה תבלעו נחלת ד' ותען המלכה ותאמר, הלילה הלילה לי אם אבלע ואם אשחית לא בן הדבר, כי אם איש מארצי וממולדתי עולא בן קופיד ישמו, נשא ידו כמלכה, ויטרד בי ויקשור קשר, ויברח ויתחבא בעיר הזאת, תנו אותו לבדו ואלכה לי מעל העיר! ויאמר רבי יהושע אם בן איפוא אשיבנו לך כרגע, ויבוא רבי יהושע אל עולא ויפתחו וישלחו מן העיר וימסרוהו ביד המלכה, ויפוצו הצרים מעל העיר: בכל יום ויום נראה אליהו התשבי כהזון אל רבי יהושע בן לוי, ואולם מן היום ההוא ומעלה לא נראה אליו עוד כפעם בפעם. וידע הדבר לרבי יהושע, ויצם ימים רבים, והיו היום וירא אליו אליהו ויאמר לו: „האם למסור כמדך אראה כהזון?“ ויאמר רבי יהושע: „הלא בתורת המשינה עשיתי!“ ויאמר אליהו: „האם משנת חסדים היא?“ (ירושלמי הנונים פ' ט):

קב.

כי ימין ושמאל תפרוצי.

רבי אלעזר בן עזריה. הלא תניד לי פשר דברי ההזנה האומר: כעת היא יקראו לירושלים כסא ד' ונקו אליה כל הנונים! הלא צר המקום מהביל כל אלה, ואיכה יקו אליה כל הנונים?

רבי אליעזר המודעי. הלא הנביא אמר: „הרחיבי מקום אהלך וגו'“ ועד המשק תהיה מנוחתו, ונאמר: „אפך כמגדל הלבנין צופה פני המשק, ורחבה וגסבה ירושלים, יסין ושמאל תפרוץ, ממגדל חננאל עד יקבי המלך, ומי יעצר לה לפרוץ עד נכבי תחום רבה, למען לא יאמר אדם: „צר לי המקום גשה לי ואשבה!“ (לקוט יצעים רמז ס"ד):

קג.

השמים החדשים.

מטרוגה. הלא כתוב בחורבכם (דברים י"א): „למען ירבו ימיכם וימי בניכם וגו' כימי השמים על הארץ!“ והחזקה אמר (יט"ו ל"ה): „שאי לשמים עיניכם והביטו אל הארץ מתחת, כי שמים כעשן נטלחו והארץ ככנר תבלתי!“ ואם כן בלה תבלו גם אתם כן הארץ! —

רבי יוסי בן הלפתא. אבל גם החזקה הזה אמר! (ס"ט ס"ו): „כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאם ד' כן יעמד דעכם ושמכם! (לקוט יצעים רמז ס"ג):

קד.

שוא שקד שומר.

ויהי בלכת רב אמי ורב אסי למסעיהם, ויהי בסורם אל עיר אחת מערי ישראל, ויאמרו אל ראשי העיר, כי יביאו לפניכם את שומרי העיר הזאת, ויהי כהביאם לפניכם את השומרים, ויאמרו, האם אלה שומרי הקרת? הלא מחריביה המה! יען וביען, כי אם ד' לא ישמר עיר שוא שקד שומר! אבל הסופרים ההונים בתורת ד' יומם ולילה, הלא המה שומרי העיר! — (לקוט ירמיה רמז ס"ג):

קה.

הקול קול יעקב.

בלעם בן בעור. הבה נתחכמה לישראל, נרדפה נשיו נחלק שלל! מקול יעקב לא נחת, כי ידים אין לו, והידיים ידי עשו! —

אכטימוס הנדרי. אבל אם עוד בתייחסר לטו, והקול קול יעקב עלה באזנינו, אין עיר ידים לעשו! (ס"ט):

קו.

טוב וישר ד'!

שאלו להכמה :	חוטא מה ענישו?	חטאים תרדף רעה!
שאלו לנבואה:	חוטא מה ענישו?	הנפש החוטאת היא תמות!
שאלו לתורה:	חוטא מה ענישו?	יבוא אשם ויתכפר לו!
שאלו לד':	חוטא מה ענישו?	ישוב ויתכפר לו!

טוב וישר ד'! על כן יורה חטאים בדרך!
 (ילקוט יחזקאל רמז ס"ח גמס פסיקה):

קו.

וישכח ישראל עושהו.

רבי הושעיה הגדול ורבי חמא בן חנינא, התחלכו לראות את בתי הכנסיות אשר בלוד, הכננים כרוב הדר לתלפיות. ויתמה רבי חמא ויאמר: „מה רב הכסף, אשר הוציאו אבותינו על הבגנים האדירים האלה!“ — ויען רבי הושעיה ויאמר: „מה רבו הנפשות, אשר האכידו אבותינו על היכלות האלה! הטבלי אין חכמים ואין סופרים בישראל, כי פזרו את כספיהם על עמודי ישיש, הנצבים לחרפת עולם כפסילים אלמים!“ הלא גם החוזה אמר (אסע): „וישכח ישראל עושהו ויבן היכלות!“ (ירושלמי שקלים פ"ד):

קח.

אשרי מי שראה פניו בחלום.

הוון נראה אלי יהושע בן לוי, והנה יושב אנכי על פתח מערת רבי שמעון בן יוחאי, והנה אליהו הנביא נצב לקראתי. ואען ואומר: „מתי יבוא משיח בן דוד!“ ויען אליהו ויאמר, לכה נא אליו, ושאל נא את פיו אתה! ואמר אליו, איפה אמצאהו? ויאמר אליהו, הנהו יושב בפתח העינים בעיר רומא, בתוך העניים ידועי מכאובות ופצעים, כל העניים וזלהו חובשים חתולת ננעדים כאחת והוא חובש ננעיו אחד אחד; כי אמר אולי הגיעה עתו לבא ואז בוא יבוא ולא יאחר. — פתאום והנה באתי רומאה, והנה משיח בן דוד לקראתי, ואומר אליו: „שלום עליך אדוני ומורו!“ ויען ויאמר: „שלום עליך בן לוי!“ ואומר אליו: מתי תבא אלינו משיח בן דוד? — ויען ויאמר: „היום!“ לישמע קול דברו, סר זעקה היתתי, והנה נראה אלי ישנית אליהו הנביא, נצב לקראתי, ויאמר, מה דבר ומה ענה אותך משיח בן דוד? ואען ואומר, הלא שקר לי באמנותו! ויאמר אליהו, חי ד'! כי אמת דבר לך, כי יבוא היום אם בקולו תשמעו! (מסכתין ל"ח):

קט.

החלומות שוא ידברו.

כאשר הלם שמואל, הלום רע, הוה אומר: "החלומות שוא ידברו!" וכאשר הלם חלום טוב, היה אומר: "החלומות שוא ידברו?" (ברכות כ"ה):

קי.

המה יבנו ואני אהרום.

הפילוסוף. הלא שוא דברי החוזה אשר אמר (מלאכי ה'): "המה יבנו ואני ואני אהרום!" הלא כל החומות וכל המגדלים אשר בנו בני אדם, כימי השמים היו על הארץ! — רבי אליעזר. אבל מה רבו העצות, אשר אמרו כלכם, לבנות מגדלים כמו רמים, לבלות את ישראל בכל דור ודור! וד' אלהינו יסכל עצתם, ויהרום מגדליהם, והיו לאין: הפילוסוף. כן דברת אדוני! הלא מימים ימימה, רבים קמו עליכם, לבלות אתכם ולהכחיד את שמכם מתחת שמי ד', וזקן אחד יציל אתכם מידם. (ילקוט מלאכי רנו חקפ"ז בשם מדרש שומר טוב):

קיא.

המות והחיים ביד הלשון.

מלך אחד ממלכי פרס, חלה את הליו, וידרוש ברופאים, ויצוו לו הרופאים לשחות חלב לביאה. ויאמר המלך מי האיש אשר יביא לי חלב לביאה, עושר רב אעשרנו ואת בתי אתן לו לאשה. ויאמר אחד מבני הרמכים, יותן נא לעבדך עשרה עזים מגדרות המלך, ואנכי אביא בנפשי חלב הלביאה, ושב ורפא לאדוני המלך. ויקה האיש את עשרת העזים, ויבוא אל נוב האריות, ומצא שמה לביאה אחת מינקת גוריה. ויהי בנשחו אל הבור, ויעמוד האיש מרחוק, וישלך שמה עז אחד, ויהי לברות למלחעות הלביאה. ויהי ביום השני, ויוסף האיש לנשת מעט אל הבור, וישלך עוד עז אחד שמה, וכן עשה האיש פעמים גם שלש, עד אשר ידעה הלביאה קונה ושעשעה אתו, והוא הצליח לקחת מחלבה להביא למלך. ויהי בשבוע וישטח האיש שמה גדולה עד מאד, כי ידע, כי ישכרו הטוב כבר נכון לפניו. ויהי הוא בחצי הדרך, וישכב האיש לנוח מעט וישיין ויחלום, והנה נלחמו כל אבריו יחד בקרבנו, הרגלים, הרעישו לראשונה את כל מוסדות הגויה, ויענו ענות לאמר, מי יערך לנו בכל יצורי הגויה? לולא דרכו כפות רגליו; מי בלעדנו השג הישיג את חלב הלביאה? — "שקר

דברתן! — ענו הירדים — יען כי כל פועל נפיים, מי יעשה בלי ידיים? —
 „רגלים לו, ולא יהלכו, ידיים לו ולא תעשינה תושיה, אם לא ברא ד' לב
 הושב מחשבות בקרב האדם!” הרעים הלב עליהן, כקול מסרק הרים. — „הן
 אשנם רבות מחשבות בלב איש, אבל מי יגביר בלעדי הלשון, ומי זולתי ארון
 לו?” — ענתה הלשון. — „שקר דברה לשון רמיה!” — הרעימו למולה
 כל יצורי הגויה. — בחשך מושכך, לפתח פי האדם כחמאת רובצת, ושתי
 חומות עליך, וכל עצתך מאפע, לנום מבית מלאך!” — „הן אמנם אסור כלא
 אני, אבל אכה אתכם בלשון, וראיתם כי אין מידי מציל!” — וייקץ האישי
 משנתו, וישמע וירא והנה חלום! והי בכואו אל המלך, וחלב הלבביא בידו,
 ויאמר, המלך לעולם יהיה! הנה הבאתי את חלב הכלב, ושחה אדוני המלך ושב
 ורפא לו! וקצוף המלך מאד וחמתו בערה בו ויצו לתלות אותו על עין, והי
 כאשר הוליכוהו להוקיעו על העין, ויחלו כל יצורי גייתו לבכות. ותאמר אליהם
 הלשון, הלא עתה ראיתם, כי כלכם תהו ואפס, ובלעדי לא ירים איש את ידו
 ואת רגלו בכל יצורי הגויה. ואנכי הלא ביד הזקה ובחמה שפוכה מלכתי
 עליכם הפעם! אבל הנה אנכי הכיתי אתכם בלשון, אבל אם תאבו ושמעתם ל'
 ותמליכוני עליכם בכל לבבכם ובכל נפשכם ובכל מאדכם, הלא אז הצל אציל
 אתכם עוד ממות. ויאמרו כל יצורי הגויה, כדברך בן הוא! תחי הלשון! תחי
 הלשון! תחי הלשון! והי כתלותם את האישי, ויאמר האישי אליהם, השיבו נא
 אותי אל המלך, אולי יציל את נפשי עוד ממות. וישיבו אותו אל המלך
 כאשר שאל. ויגש האישי אל המלך ויאמר, אדוני המלך! תיקר נא נפשי בעיניך,
 להגיד לי מדוע חרצת את משפטי להתלות על העין? ויאמר המלך, הלא צויתוך
 להביא לי חלב לביאה, ואתה הבאת לי חלב כלב, הלא דמך בראשך! בן
 משפטך חרצת! ויאמר האישי, אבל ישתה נא אדוני המלך מן החלב הזה,
 ושב ורפא לו! ומה לו למלך אם חלב לביאה הוא או חלב הכלב? — והי
 כהגישו את החלב לפני המלך, ויראו והנה חלב לביאה הוא. ויאמרו כל יצורי
 הגויה, הלא עתה ראינו כי ננים דברך, כי המות והחיים ביד הלשון! (לקוט
 סגלים רמו סס"ה):

ק.ב.

אדם ובהמה תושיע ד'.

אברהם. הגידה נא לי אדוני מלכי צדק! במה זכיתם לצאת מן החיבה?
 מלכי צדק. כגלל הצדקה אשר עשינו!
 אברהם. מי המה העניים, אשר היו אתכם כתבה זולתכם?
 מלכי צדק. גם החסר, אשר יעשה האדם את החיה ואת הבהמה, לצדקה
 יחשב!
 (לקוט סגלים רמו סס"ה):

ק"ג.

ט הו ר מ ט מ א.

בהיות רבי שמעון בן לקיש בחברת השודדים, בימי נעוריו, מכר עצמו פעם ללודים אוכלי אדם, אתו לקח שק ובקף הקלע, כי ידע, כי ביום שחימתו ימלאו לו כל משאלות לבו, ונכפר להם הדם. ימים רבים ישב הנמכר על אכוסו, עד אשר שמן עבה ויעש פימה עלי כסל. ויהו כי בא יומו, ויאמר ראש השודדים אל רבי שמעון, שאל נא מאתי דבר, ולא יבצר ממך מאומה, כי היום היתה לברות לי, ואתה תרצני כגודל הסדק. במלאותי לך היום כל משאלות לבבך! ויאמר רבי שמעון, שאלתי ובקשתי, לאסור את כלכם בעבותים חדשים, איש איש אל קרנות הבית, ואנכי אכה אתכם, לאיש איש מכה אחת אפים, ויאותרו לו האנשים, ויאסרם רבי שמעון בעבותים חדשים, ויך לראשונה את ראש השודדים על הלחי מכה אחת, והנה פער פיו ויחרוק שניו ממכת שמן ימינו. ויאמר רבי שמעון, העוד תישחק לי? הלא עוד מכה אחת לך מיד! וישנה לו ויכהו וימות. ויהרוג רבי שמעון את כלם ויגס לנפשו, וישם את השק במתניו ויתאבל כל הימים על עשותו הסומתה בימי נעוריו, וישב אל ד ככל לבו. ומן היום ההוא ומעלה, לא ישם כרים וכסתות על משכבו תחתיו, ויאמר לכתו הלא כרשי כרי! (גיטין מ"ו):

‘[פירוש]

ההולך את רשעים, הלא מכר נפשו לאוכלי אדם, והוא כאדם ימות בכליון הרוק, והוא כהיותו כעולם הזה ישמן ויבעט, וירבה בשר להרכות רמה:

ק"ד.

אנשי דמים ומרמה.

הפילוסוף. הדדעת כמה שנים היה בלעם בן בעור?
רבי הנינא. אנכי לא שמעתי מספר שנתיו כמה! אבל לבני יגיד לי, כי לא היה רק שלש ושלושים, או ארבע ושלושים שנה, יען וביעין הכתוב אומר (הכלל ל'): „אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם!“
הפילוסוף. מי שנים הברך! יען כי קראתי אנכי היום כספי דברי הימים לאמר: „בן שלש ושלושים שנה בלעם הפסח, בהרוג אותו פתח השידד!“ (סנהדרין ק"ו, ילקוט סג"ס דמו הפסח):

קמו.

עוד ינובון בשיבה.

איש אחד נאסף אל עמיו, והניח אחריו ספר-המצוה לאמר: "לא יירש בני את נחלתי עד אשר ישתגעו!" ולא ידע רבי יוסי בן יהודה למצוא פשר דבר. ויקם וילך אל רבי יהושע בן קרחה לשאול תורה מפיחו. ויהי בטרם בואו הביתה ויצץ רבי יוסי מן החרטים, וירא והנה רבי יהושע מתהלך בחדרו על ידיו ועל רגליו, ואנמון בפיו, ובנו הקטן, אוחז מאחריו בכנף כנדו, ורבי יהושע אביו דוהר הלאה כסוס. ויהי כראות רבי יוסי את הדבר הזה, ויזור אחר ויתחבא אחר כתלו רגעים אחדים, כי לא אבה להכלימו. וישב וידפוק אחת ושתים בדלת ויבוא הביתה. ויאמר רבי יוסי, הבה אדוני! להניד לי פשר דבר המצוה, אשר כתב פלוני אלמוני לפני מותו: "כי לא יירש בנו את נחלתו עד אשר ישתגעו!" כי מי כהחכם בלעדך אדוני! ומי יודע פשר דבר? — וישמע רבי יהושע, וקול ירחוק גדול פרץ מפיו כאין הפוגות. ויאמר רבי יוסי, הלא תניד לי אדוני! לשהוק מה זה עושה? ויאמר רבי יהושע, הלא עתה כרנע קרני כדבר הזה, הפרס ידעת, כי בהולד לאיש בנים, הלא אתם יתהולל וישתגעו! (לוקט הט"ס רמ"ו דהמ"ו):

קמו.

חוני המעגל.

חוני המעגל בן בנו של חוני המעגל, היה בדור ירמיהו הנביא בימי הורבן בית הראשון. סר וזעף התהלך כל הימים, כי בכה והתאונן, על אכרן חמדות הקדש והמקדש. הוסה וסורר היה מרוב המצוקות, בביתו לא שכנו רגליו. פעם בחוץ, פעם ברחובות, פעם דלג על ההרים, פעם קפץ על הגבעות, כי לא סצא מנוח ללבבו, כי התאכל על המקדש ימים רבים: —
 והיו בעמדו על גבעה בהררי ציון וירושלים, ויפתח את פיהו ויקרא בכה: "מדוע לא אמצא מנוח ללבבי? מדוע לא אנחם על דברת נעים זמירות ישראל, אשר שר לד' שיר למעלות בשוב ד' את שיבת ציון וירושלים! הלא בעוד שבעים שנה, הלא יפקוד ד' אותנו, כי ישיב ד' את שנותינו כאפיקים בנגב, והביאו את כל אחינו סבל הגוים מנחה ככלי טהור בית ד'! — אבל מה כחי כי איחל; הלא צנא לאנוש עלי ארץ, ומי שנותינו כהם שבעים שנה! ומי יעמוד כיום תוכחה, ומי יקום כגולה? עורה למה תישן ד'? האם היינו כחולמים?"

כדבר חוני רתת, ראה והנה זקן אחד נצב לקראתו כשרה, עוזק וסוקל בארץ ונטע עץ-פר, הנושא פרוז לשבעים שנה. ויאמר חוני אליו, הלא כבר זקנת וישבת, התקוה עוד לאכול מפריך אשר יצת בעוד שבעים שנה?

יען הזקן ויאמר, האם ארץ יהוה מצאתי גם אני? האם לא מצאתי גם אנכי, בתום אשר לא בנית, ועצים אשר לא נטעתי? האם רק לבדו יהיה האדם על הארץ? — הלא את אשר הרסתי אני אבנה, ואת אשר עקרתי אני נוטע, למען תהיה שארית לכאים אחרי על הארץ! ויישמע חוני את דברי הזקן, ויגהם מעצבונו, ויבא אל חוך המערה ויישן במנוחה שבועים שנה, וייקץ משנתו ויאמר: „ישיר המעלות בשוב ד' את שיבת ציון היינו כחולמים!“ (סעטס צבלי דף כ"ב, ירושלמי סס פ"ג ע"ט סיטב):

קז.

הכמת הטבע.

רבי יוסי, אוהב היה להתחקות כחכמת הטבע, והיה חיוס ויקח לו עורב אחד ויעש לו קן, ויטל ביצים ויולד אפרוחים, ויקחם רבי יוסי ויתנם בתוך כלי ועליו צמיד פתיל, והיו שם שלשת ימים, והיו ביום הרביעי, ויפתח רבי יוסי את הצמיד, וירא והנה עלו זבובים מן גללי העורב והיו להם למזון ולמחיה. (ילקוט איוב סקכ"ו):

קח.

גם ברוך יהיה.

כשמוע יעקב לרכוק אמו, ויבא במרמה לקחת ברכת עשו אחיו, והיו כהודע הדבר ליצחק אביו, ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד, ויבקש לקלל את יעקב, ויאמר ד' אליו, אל תקלל את יעקב בנך, מן תקלל את נפשך, כי הלא אמרת: „ארריך ארורי!“ ויאמר יצחק: „גם ברוך יהיה!“ (ב"ר פ' ס"ו):

קיט.

כי ישרים המה דרכי ד'.

התורה הזאת דומה לשתי מסילות, אחת של אור ואחת של שלג. המה בזאת מת כאור, המה בזאת מת בשלג. מה יעשה? יהלך בתוך. (ירושלמי סעטס פ"ג הלכה ה'):

קכ.

תלונת הקרחים בכל דור.

אלמנה אחת גרה בנבול, ולה שתי נערות יתומות. והיה לה שדה ככרת ארץ קטנה. כבואה לרוש אדמתה, בא אליה הבחן ויאמר: „לא תחרוש

בשור וחמור יחדו! בבואה לזרוע, אמר אליה: „שדך לא תזרע כלאים!“
 כבואה לקצור תבואתה ולאם אלומותיה, אמר אליה: „הניחי לקט שכחה
 ופאה!“ באה לעשות גורן, אמר אליה: „הרימי תרומה, מעשר ראשון ומעשר
 שני!“ הצדיקה האלמנה עליה את הדין ותתן לו ככל אשר שאל. מה עשתה?
 הענינה מכרה את השדה, ותקח לה במהירו שתי כבשות, ללבוש מצמרן ולאכול
 מולדיהן. ויהי כי עלתה לבזוז את צאנה, והנה בא אליה הכהן ויאמר: הני
 נא לי ראשית הגז!“ ויהי כראות האישה כי לא יכלה לו, ותאמר בלבה, קצתי
 בחיי! כי אין בי כח לעמוד, מפני האיש הזה, ותקח את הכבשים ותשחטם.
 פתאום בא הכהן ויאמר אליה: „תני לי הזרוע הלהים והקיבה!“ ותקצוף האישה
 מאד ותאמר: „הגם אחרי כי טבחתי, לא נצלת עור מידו? —“ הלא המה
 עלי חרם לד! ויאמר הכהן, אם כן הכל שלי! כי כן אמר אלי ד': „כל חרם
 בישראל לך יהיה!“ וינס הכהן עם השלל, והוא ושתי בנותיה נוכות מאין
 הפנות. (לקוט פ' קרח, גמס נדרס סוכר טוב נזמור א'):

על כן יאמרו המשלים: זכה נעשית לו עם חיים,
 לא זכה נעשית לו עם מות. (וינא דף ע"ב:):

קבא.

אנוש כחציר ימיו.

רבי יהושע ורבי עקיבא התהלכו יחד בחוצות ירושלים, ועמהם הסתפה
 עוד אדם אחד. ויהי בלכתם, ויפגע בם איש אחד חולה, ויאמר אליהם,
 אדוני! הגידו נא לי במה אוכל להרפא? ויאמרו אליו, קח לך סמים ושתה כן
 וכן עד שתרפא. ויאמר האיש, ההולך אתם, הלא תגידו לי, מי הוא אשר
 שם בו מחלתו? ויאמרו לו החכמים, הלא ד' אלהיו יסרהו, כי הוכה במכאוביו.
 ויען האיש ויאמר אליהם, הלא חכמים אתם, ומדוע באתם בנכול אשר לא לכם
 הוא; הן ד' הכה אותי, ואתם טרפאים? -- ויאמרו לו, מה מלאכתך? ויאמר
 האיש, עובד אדמה אנכי! ויאמרו לו, ומי ברא את האדמה? ויאמר האיש, הלא
 ד' ברא את הארץ! ויאמרו לו האתה נשאת עליך את העבודה אשר לא לך היא? ויאמר
 האיש הלא רואים אתם את המגל בירי, לולא יצאתי ככל יום לפעלי לגור נירה,
 לפתח ולשדר אדמתי, לזבל אותה, לסקלה ולשרש ממנה כל פורה רוש ולענה,
 אשר כסו פניה חרולים, כי עתה לא צמחה מאומה! ויאמרו החכמים אליו, הלא
 תקשכנה אוניך אמרי סדך! השרם ידעת, כי ממלאכתך תחזה נכחות, כי האדם
 כעץ השדה ואנוש כחציר ימיו, גוית האדם הוא העץ, האכל כסמים, ואיש
 האדמה הוא הרופא! (מדרס סמואל פ"ד):

קרב.

מעשה הצדקה שלום.

איש חסיד היה בארץ, וד' ברך אותו בעושר רב, והיו לו אלפי זהב וכסף, ועל כלם מצא אישה מצא טוב ויפק הצון מד'. והיו כי ארבו הימים וידל האיש מאד, עד כי השכיר נפשו לעבוד כל עבודה בשרה. ואולם אישתו הטובה תמכה ורועותיו באהבה, ותנחמהו בשיחה כל הימים:

והיו היום, והנה השכיר עיבד את עבודהו כשדד, ואנלי יוע שוטפים עובדים על פניו, וירא אליו אליה הנביא כדמות איש ערבי אהר, ויאמר אליו ידע תרע, כי עשר שנים טובות, עוד תראה בימי היד, ואתה בחר לך, אם תבאנה אליך עתה, או באחרית ימך? ויען החסיד ויאמר, הלא קוסם אתה! ואתה הלא ידעת כי הכסף אול מכלי, ואין כידי כל תשורה לתת לך, ועתה לכה נא לדרבך לשלום! — ויסן אליהו לדרבו וילך לו, ויוסף המלאך וירא אליו עוד פעמים. והיו ביום השלישי, ויאמר החסיד אליו, הנה לי פה, עד אשר אלך ואמלך באשתך. וילך החסיד ויבא אל אישתו ויאמר אליה, הנה איש ערבי אחד בא אלי כשדד, זה שלישי רגלים, והוא התנבא לי, כי עוד נשוב נראה עשר שנים בטובה בימי הינו, אבל צוה עלי לבחור לי, אם תבאנה עתה או באחרית ימי, ועתה הנה באתי אליך לקחת עצה מפיך, כי ידעתי כי טובת שכל את, ועצתך טובה לי כל הימים. ותען האישה ותאמר, בחר לך איש! הטוב בעתו, כי לא תרע מה ילד יום! — וישב האיש השדד וירא והנה אליהו עודנו עומד שם. ויאמר אליהו אליו, עזוב נא מלאכתך ושובה לשלום אל ביתך, ופקדת נוך וראית, כי כבר ברכך ד' אלהיך! והיו בשונו הכיתה, והיו הוא עוד בשער העיר ותצא אשתו לקראתו ותבשרהו כי מצאו בניו מטמון יקר בעכי האדמה, בחפרם בארץ. ויודה החסיד לד' חסדו, וישתחו לד', כי ישב ד' את יטבותי, ויוסף את כל אשר לו למשנה, וד' ברך את אחריתו מראשיתו:

ואולם אשתו הטובה זכרה את דברי המלאך, אשר אמר לאישה כשדד, כי אך הרצנים ימי העושר לטו, ומספר חדשיו הוצצו. ותאמר לאישה לאמר, הלא פקדון נתן ד' אלהינו בידנו, ועתה הלא לנו לעשות עמו חסד והרבות פדוה, את כפינו נפדושי לעני, ואכזונים נשביע לחם, למען לא נבוש, בכוא יום הפקודה, עת כי יבא הארון ד' לבקש פקדונו מידנו. וישמח האיש לדברי אשתו הטובה, ויעשו צדקה ומשפט כל הימים. ואת בנה הקטן צוהה האישה, לכתוב בספר את כל מעשה הצדקה אשר עשתה בכל הימים האלה:

והיו בעשרת השנים, ויבוא אליו שנית אליהו הנביא ויאמר, הלא באתי היום לקחת מידך את הטוב אשר נתתי לך! ויען האיש ויאמר, הלא בעצת

אשתי לקחתי את הטוב טיחך, ורק בעצתה אשיבנו לך! ויבא האיש אל אשתי
 ויאמר אליה, הלא תדעי רעיתי, כי בא הזקן אלי שנית כיום הזה, לקחת טידי
 את הטוב אשר נתן לי! ותען האשה ותאמר, לכה נא אישי, ואמר נא אל
 הזקן הנכבד הזה, לאמר: "אם אמנם מצאת בני אדם נאמנים יותר ממני,
 תנה נא פקדונך על ידם!" וירא ד' כי פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על
 לשונה, ויאמר הנו לה מפרי ידך, ויוסף להם ד' טובה על טובה, ככל ימי
 חייהם, ויהי להם מעשה הצדקה שלום. (לקיטת סוף רמז פ"ז):

ת.ב.

תלא ראיתי היום.	יָקַר חֶסְדְּךָ אֵלַי!
כי הביאותני עד הלום.	צִדְקָתְךָ מִה רַבָּה.
סוכבני באִבְרָתְךָ.	תִּנְנֵי אֵלַי עוֹד.
צוה עלי בְּרַבְרָתְךָ:	קְרֵאתִי עַנְנֵי!